ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼

Dictionary of Synonimous Words

ਸੰਪਾਦਕ-
ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼

Dictionary of Synonimous Words

ਸੰਪਾਦਕ—

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਭਾ: ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

Sam Arath Kosh

by

Singh Sahib Gyani Kirpal Singh Ji

ISBN : 81-7601-447-8

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : 1969

ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : ਅਪ੍ਰੈਲ 2002

ਮੁੱਲ : 150-00

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਭਾ: ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਇੰਡੀਆ)

ਫ਼ੋਨ : (0183) 542346, 547974

ਫੈਕਸ : 91-183-557973

E.mail : csjs@jla.vsnl.net.in

Web site : www.csjs.com

(Printed In India) (1000)

ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਫ਼ੋਨ : 705003, 395774

ਸਮਰਪਣ

ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ
ਅਦੁੱਤੀ ਵਿਦਵਾਨ, ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ,
ਉਦਾਰ ਆਤਮਾ, ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ,
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ
ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ'
ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੜੇ ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਗਤਿ, ਪਾਰਸ ਛੋਹ, ਦਿਲੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੇ
ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ
ਲਿਖਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਾਂ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਧੰਨਵਾਦ

(ੳ) ੧. ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਾਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਨਰਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ (ਪਟਿਆਲਾ)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਲਿਖਣ, ਸੋਧਣ, ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ-ਮੁਹਰਾ ਸਵਾਰਨ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕ੍ਰਿਤਗਯ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

(ਅ)੧. ਗਿ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਦਪੁਰ (ਕਪੂਰਥਲਾ)

੨. ਗਿ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਪਾਂਧੀ' ਰਾਮੂੰਵਾਲਾ (ਮੋਗਾ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਹੇਠ ਦਰਜ ਸਮ-ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ ਹੈ।

(ੲ) ੧. ਗਿ: ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ।

੨. ਸ: ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅਸ਼ੋਕ',ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚੰਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(ਸ) ੧. ਗਿ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗੁ: ਸ੍ਰੀ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾ।

੨. ਗਿ: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਛਪਵਾਣ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਹਾਈ ਬਣੇ ਹਨ।

(ਹ) ਮੈਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੱਜਣਾ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼

ਦਾ

ਤਤਕਰਾ

ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਸੰਕੇਤ

ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ:-

'।' ਡੰਡੀ, ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਰ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

[ ] ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

( ) ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

★,( ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਪੈਰ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਜੋ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ [ ] ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਹੇਠ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ:-

ਸੰਖੇਪ	ਪੂਰਨ ਰੂਪ	ਸੰਖੇਪ	ਪੂਰਨ ਰੂਪ
ਅਕਾ:	ਅਕਾਸ਼	ਕ੍ਰਿ:	ਕ੍ਰਿਆ
ਅਵ:	ਅਵਤਾਰ	ਕੀ:	ਕੀੜੇ
ਅੰ:	ਅੰਨ	ਕੀਰ:	ਕੀਰਤਨ
ਸੱ: ਖੰ:	ਸੱਚਖੰਡ	ਖ:	ਖਣਿਜ
ਸੱ:	ਸੱਪ	ਖਾ:	ਖਾਰ
ਸਨ:	ਸਨਬੰਧੀ	ਖੇ:	ਖੇਤੀ
ਸਾ:	ਸਾਂਝਾ	ਗ:	ਗਹਿਣਾ
ਸਾ: ਭਾ:	ਸਾਗ ਭਾਜੀ	ਗੰ:	ਗੰਧਿ
ਸੁ:	ਸੁਰਗ	ਜ਼:	ਜ਼ਹਿਰ
ਕ:	ਕਪੜਾ	ਜਾ:	ਜਾਤੀ
ਕਾ:	ਕਾਲ	ਜੰ:	ਜੰਗਲ
ਕਿ:	ਕਿਰਤ	ਜੰ: ਦ:	ਜੰਗਲੀ ਦਵਾਈ

ਸੰਖੇਪ	ਪੂਰਨ ਰੂਪ
ਤੀ:	ਤੀਰਥ
ਤੇ:	ਤੇਲ
ਥਾਂ	ਥਾਂ
ਦਿ:	ਦਿਸ਼ਾ
ਦੁੱ:	ਦੁੱਧ
ਪ:	ਪਸ਼ੂ
ਪਾ:	ਪਾਣੀ
ਪੰ:	ਪੰਛੀ
ਫ:	ਫਲ
ਫੁੱ:	ਫੁੱਲ
ਭਾ:	ਭਾਵ
ਭੋ:	ਭੋਜਨ
ਮ:	ਮਨੁੱਖ
ਮਿ:	ਮਿਠਾਸ
ਮੂ: ਕੰ:	ਮੂਲ ਕੰਦ
ਰੁੱ:	ਰੁੱਖ
ਰਾ:	ਰਾਜ
ਰੋ:	ਰੋਗ
ਵ:	ਵਪਾਰ
ਵਿਸ਼ੇ:	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ
ਵਿਦਿ:	ਵਿਦਿਆ

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਵੱਲੋਂ:-ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਮੰਨੇ ਹਨ- (੧) ਕੋਸ਼ ਤੇ (੨) ਵਿਆਕਰਣ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਕਰਤਾ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ 'ਪਾਣਨੀ' ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਵੇਂ ਸੁਯੋਗ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਮੋਢੀ 'ਕਸ਼ਜਪ' ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਓ ਇਥੇ ਇਕ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਆਤਮਾ (ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ) ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਅਪਾਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਿਆਂ ਕਰੀਏ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੦ ਜੂਨ ੧੯੧੮ ਈ: ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸ: ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ।

ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਮਿਡਲ ਤਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕੇ, ਚੰਦਨਵਾਂ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸੇਖਾ ਕਲਾਂ ਵਿਖੇ ੧੯੩੩ ਈ: ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੂਖਮ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਉਰਦੂ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਨਾਜ਼ਨੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੀਮਿਤ ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗਗਨੋਂ ਉੱਚੀ ਜਗਿਆਸਾ (Curiosity) ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਭੰਨ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਜਗਿਆਸਾ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਕਈਆਂ ਸਾਧੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੇਦਾਂਤ, ਨੀਤੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪੁਸਤਕ, ਚਾਣਕਿਆ ਰਾਜਨੀਤ, ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ, ਭਾਵਰ ਸਾਮ੍ਰਿਤ, ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਵੈਰਾਗ ਸ਼ੱਤਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਘੋਖਿਆ।

ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਮਾਰੂਥਲ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਝੀਲ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ

ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੂਖਮ ਬਿਰਤੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਸੂਖਮ ਗਿਆਨ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ-ਮਈ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਲਿਆ।

ਹੁਣ ਇਸ ਝੀਲ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਟੁੱਭਾ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬਾਕਾਰ ਗੋਤਾਖੋਰ (Experienced) ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲੋੜ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਅਛੋਪਲੇ ਹੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖ ਟਕਸਾਲ ਭਿੰਡਰਾਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਚਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜੇ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਦਾ (Conception) ਤਸੱਵਰ ਬੱਝਾ ਹੈ।

ਸੰਨ ੧੯੩੯ ਈ: ਤੋਂ ੧੯੪੪ ਈ: ਤਕ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਨੀਝ ਤੇ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵਾਚਿਆ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ ਲਏ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨਜਮਤ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਰਾਮਾਇਣ, ਹਨੂੰਮਾਨ ਨਾਟਕ, ਪੰਚਦਸੀ ਅਤੇ ਮੋਖ ਪੰਥ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬੜੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਿਥੋਂ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਪੁਸਤਕ ਮਿਲੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਘੋਖੀ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੱਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ 'ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ' ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ, ਲੱਭ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ।

ਸੰਨ ੧੯੪੪ ਤੋਂ ੧੯੫੮ ਤਕ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਲਗ-ਭਗ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਸ-ਭਿੰਨੀ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਖਿਲਾਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸੰਨ ੧੯੪੮ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗਿਆਨੀ' ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵੱਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ

ਸਾਡੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਾ ਸਹੀ, ਅਸਾਡੀ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਇਹ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾ ਲਓ। ਆਪ ਜੀ ਮੰਨ ਗਏ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਜਦੋਂ ਆਪ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਤਰੱਦਦ ਦੇ ੪੨੬ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੇ।

੧੯੫੭-੫੮ ਈ: ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਪਦਵੀ 'ਗ੍ਰੰਥੀ' ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਫ਼ਖ਼ਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 'ਗ੍ਰੰਥੀ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਮਹਾਨਤਾ (Supreme Importance) ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ ਸੱਚੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਂਗ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸੱਜਣਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਇਕ ਹਨ, ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਆਪ ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪਦਵੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ (Interviewers) (ਇੰਟਰਵੀਊ ਲੈਣ ਵਾਲੇ) ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕੱਦ ਦੀ ਗੋਰੀ ਤੇ ਪਤਲ ਚੰਮੀ (Sensitive) ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਐਉਂ ਆਪ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪ ਇਸ ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਦਵੀ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ (Supreme) ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨਿੱਡਰਤਾ, ਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਨ ੧੯੬੩ ਤੋਂ ੬੫ ਤਕ ਇਸ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੱਥੇਦਾਰੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਰਚਨਾ (Physical construction) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕੀਲੀ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ ਉਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰਚਨਾ (Mental construction) ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਹੀਰੇ ਵਾਂਗ ਸਖਤ ਤੇ ਸੁਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ।

'ਕਵੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।' ਪਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਕਮਾਲੀਅਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਾਕਾਰ ਦਾ ਭਾਰੀ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਉ 'ਕਵੀ' ਤੇ 'ਕੋਸ਼ਕਾਰ'

ਦੀ ਬੜੀ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਚੋਣ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਵੀ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਸਨ। ਅਨੁਪ੍ਰਾਂਸ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਕਾਵਿ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰੇ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਜਾਂ ਅਚਾਰਵੰਤ ਕਵੀ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਵੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਗਿਆਨੀਅ,ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਦੇ ਆਪ ਉਸਤਾਦ ਹਨ।

ਕਵਿਤਾ ਪਿਛੋਂ ਪੜਚੋਲ (Criticism) ਦਾ ਪੜਾਅ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸ਼ੁਹਰਤ (International Fame) ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪੜਚੋਲ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਪਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਪੜਚੋਲ ਵੱਲ ਪਰਤਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਪੜਚੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਹੈ। ਤਵਾਰੀਖ ਚੋਂ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ' ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬਣੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ੫੦੦ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸ਼ਵ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਬੰਧੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਹ 'ਪੜਚੋਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ' ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ (Doctorate) (ਡਾਕਟੋਰੇਟ) ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਉਸ ਪਾਏ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੁਹ ਸਕਦਾ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਰਚਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਲਗ-ਭਗ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਮੁਖ-ਬੰਧ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ' ਤੇ 'ਗੁਰਮੁਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਮੁਖ-ਬੰਧ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਵਾਂਗ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਦੇ ਮੂਲ ਦੀ ਬੜੀ

ਤੀਖਣ ਸੂਝ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ 'ਵਬਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ 'ਵਜੁਤਪੱਤੀ' ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ 'ਵ' ਹਵਾ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਤੇ 'ਬ' ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹਵਾ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ।' ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਦੋ ਲੈਕਚਰਾਰ ਮਿੱਤਰ, ਦੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਂ Plebiscite ਤੇ Referendum ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਅਰਥ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਹੀ ਪੁਆਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਮੈਂ ਫੌਰਨ 'ਵਬਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਪੂਰਬ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ (Plebiscite) ਦਾ ਮਤਲਬ (Public opinion) ਜਨਤਾ ਦੀ ਰਾਇ ਅਤੇ (Referendum) ਦਾ ਮਤਲਬ (Representatives opinion) ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸੱਜਣ ਮੇਰੀ ਇਸ Distinction (ਵਖਰੱਤ) ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹੇ ਉਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਰ ਲਿਖਤ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰਾਇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਇਕ ਕਵੀ, ਕਥਾਕਾਰ, ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਤੇ (Critic) (ਆਲੋਚਕ) ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਚਾਰਵੰਤ, ਤੇ 'ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬੀ' ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਪਾਤਰ ਹੈ।

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪਾਠਕ ਸਿਰਫ, ਹਾਸਾ, ਹਵਾ ਤੇ ਕਲਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਵੇਖ ਲੈਣ। ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੋਈ (Ensyclopedia) ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਵਰਗ ਵੰਡ' ਦੀ ਸਕੀਮ ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਨ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਗਿਲਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮਿਹਨਤ ਭਰਪੂਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਛਾਪਦੀ। ਪਰ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਤੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ:-

ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ

ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ

(ਵੱਲੋਂ:-ਸ: ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅਸ਼ੋਕ' ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ,
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਰੀਸਰਚ ਬੋਰਡ (ਸ਼੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ), ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ (ਸਾਧੂ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ਉਦਾਸੀ), ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼ (ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਨਰੋਤਮ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ (ਗਿਆਨੀ, ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ), ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਮਿਸ਼ਨ,ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ (ਮੱਯਾ ਸਿੰਘ), ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ (ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਪੁਰੀ), ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਨਾਭਾ), ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ (੩ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਕੋਸ਼ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ), ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਕੋਸ਼ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ.) ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਕੋਸ਼ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਆਦਿ, ਪਰ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ 'ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼' ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਿਰਾਲੀ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਦੇ ਪਾਰਖੂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਸਿੱਧਾ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ, ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਮੁੱਖ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਸਿੱਧੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਗ ਵੇਦਿਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਕਾਲ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣਿਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੂਰਬ ਵਰਤੀ ਕਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੋਂ-ਪਹਿਲ ਨਿਘੰਟੂ ਤੇ ਨਿਰੁਕਤ (ਯਾਸਕ) ਨਾਵਾਂ ਥੱਲੇ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਰੇ ਸੂਤ੍ਰ ਰੂਪ ਸਨ। ਪਿਛੋਂ ਪੁਰਾਣਿਕ ਜਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਅਨੇਕਾਰਥ ਕੋਸ਼, ਕ੍ਰਿਯਾ (Verb) ਅਥਵਾ ਆਖਜਾਤ ਕੋਸ਼-ਆਖਜਾਤ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ (ਕ੍ਰਿਤ ਮਲਿ ਨਾਥ), ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਲਾਪ (ਵਿਦਜਾ ਨੰਦ), ਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਯਾਯ ਦੀਪਿਕਾ (ਵੀਰ ਪਾਂਡਜ), ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋਸ਼ (ਰਾਮ

ਚੰਦ੍ਰ), ਕ੍ਰਿਜਾ ਰਤਨ ਸਮੁੱਚਯ (ਗੁਣ ਰਤਨ ਸੂਰਿ),ਅਮਰ ਕੋਸ਼ (ਅਮਰ ਸਿੰਘ), ਅਭਿਧਾਨ ਚਿੰਤਾਮਣਿ (ਹੇਮ ਚੰਦ੍ਰ), ਦੇਸੀ ਨਾਮ ਮਾਲਾ (ਹੇਮ ਚੰਦ੍ਰ) ਨਾਮ ਮਾਲਾ (ਧਨੰਜਜ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਾਰਸੀਕ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਕਵਿ ਕਰਣ ਪੂਰ); ਨਾਮ ਮਾਲਿਕਾ (ਰਾਜਾ ਭੋਜ), ਏਕਾਖਰ ਨਾਮ ਕੋਸ਼ (ਮੁਨਿ ਰਮਣੀਕ ਵਿਜਯ), ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਸ਼ਬਦਾਮ੍ਰਿਤ (ਈਸ੍ਵਰ ਕੌਲ), ਸ਼ਬਦ ਕਲਪ ਦ੍ਰੁਮ (ਰਾਧਾ ਕਾਂਤ ਦੇਵ), ਵਾਚਸਪਤਜ ਕੋਸ਼ (ਤਾਰਾ ਨਾਥ, ਭੱਟਾਚਾਰਯ) ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ (ਪਦਜ ਜਾਂ ਗਦਯ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ।

ਈਸਾ ਦੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ (ਪੂਰਬੀ ਹਿੰਦੀ) ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ ਤਾਂ ਵੈਸ਼ਣਵਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ਟ ਛਾਪ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਨੇ,ਜੋ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮਿ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਸੋ-ਰੀਸ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਰਥ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਕੋਸ਼ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਲਿਖੇ, ਤਾਂਕਿ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੰਠ ਕਰਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ। ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੂੰਕਿ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ, ਜੋ ਕਿ ਤੁਗਲਕ ਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਵੀ ਸੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੀ ਲੀਹ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਿਕ ਬਾਰੀ ਨਾਮੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਬੜੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸੁਖਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਣ, ਅਰਥਾਤ :-

'ਖਾਲਿਕ ਬਾਰੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ। ਵਾਹਦ ਏਕ ਵੱਡਾ ਕਰਤਾਰ।'

ਸੋ ਇਸ ਲਈ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼, ਜੋ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਤੇ ਅਨੇਕਾਰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀ ਸਨ, ਏਨੇ ਮਕਬੂਲਿ ਆਮ ਹੋਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਦੇਵ-ਨਾਗਰੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਫੇਰ 17ਵੀਂ,18ਵੀਂ ਤੇ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਦ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਇਲਮੀਅਤ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਵੀ ਚਮਕ ਉੱਠੀ। ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਟਹਿਕਨ ਨੇ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ (ਰਤਨ ਦਾਮ) ਨਾਂ ਹੇਠ ਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਕੇ ਬੜੀ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਧੂ ਅਮੀਰ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਨੇ ਕੋਸ਼ ਕਲਪਦ੍ਰੂਮ, ਸਾਧੂ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਨੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼, ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼ (ਦੋ ਭਾਗ) ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਬੱਸ, ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ, ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਦੇ ਇਸ ਹੁਨਰ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਗੱਦ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਉਹ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ, (ਪਟਿਆਲਾ) ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ ਹਿੰਦੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਿਪ੍ਰਯਾਯ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ) ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਕੋਸ਼ (ਸੁਰਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ) ਤੋਂ (ਜੋ ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਵੇਂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤਹਿ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼, ਜੋ ਕੋਸ਼ ਕਲਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜਦ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਿੱਖਰ ਸੰਵਰ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਤੇ ਅੱਪੜੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਸ ਹੈ, ਗੁਣਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਨ, ਵਚਨ, ਕਰਮ ਤੋਂ ਅਪਣਾਉਣਗੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 16-6-69 — *ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ 'ਅਸ਼ੋਕ'*

ਕੋਸ਼ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤੇ ਛਾਪਣ ਬਾਰੇ

ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ-

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ 1939 ਈ: ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ 'ਚ ਜਾ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਢਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸੰਥਾ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਸ਼ੌਕੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕੰਵਲ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਦੇ 34 ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ 24 ਨਾਂਵ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਚਜ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਗਰੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਚੋਂ ਪ੍ਰਜਾਯ ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸੁਯੋਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਪੜਦਾਦੇ ਸੰਤ ਸੁੱਖਣ ਦਾਸ ਦੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਨੰਦ ਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮੈਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਵਾਂਗ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਟੀਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਵੀਨ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਕਲ ਵਿਸ਼ਾਰਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ 'ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾਯ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼' ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਐਉਂ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਸੰਚਜ, ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ, ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾਯ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਗਾਂ, ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਨ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਖਰਾਂ

ਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਂਛਿਤ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸੌਖ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਰ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕੋਸ਼ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ, ਵਰਗਾਂ ਤੇ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਛਾਪਣ ਬਾਰੇ–

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਵਾਂਗ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪਣ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲੋਂ ਆਪ ਛਾਪਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਿਆ ਪਰ ਮਾਇਕ ਔਕੜਾਂ ਕਾਰਨ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਫਿਰ ਮੈਂ 25 ਜੁਲਾਈ 1954 ਈ: ਨੂੰ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗਿ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ) ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਖਰੜਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਝਾਅ ਤਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਜ਼ਾਤੀ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਲੋੜ ਤੇ ਲਾਭ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਲਈ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਛਾਪਣ ਦਾ ਮਾਣ ਨਾ ਖੱਟ ਸਕੇ।

ਦੋਬਾਰਾ 1960–61 ਈ: ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਈ ਦੀ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲਈ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਬੇਨਤੀ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ ਡੇਢ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕਾਗਜ਼ੀ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਤਾ ਨੰ: 984, ਮਿਤੀ 3.8.62 ਅਨੁਸਾਰ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਖਰੜਾ ਸਣੇ ਮੁਖ-ਬੰਧ ਦੇ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਸ਼ ਵਿਭਾਗ (ਪੰ:) ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸ: ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੂੰ 21 ਨਵੰਬਰ 1967 ਨੂੰ ਦੇ ਆਇਆ। 5 ਫਰਵਰੀ 1968 ਦੀ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ 'ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵਿਦਾਵਾਨਾ ਦੀ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਾਂਗੇ'। ਪਰ 13 ਅਪਰੈਲ 1968 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ 'ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਆਇ ਵਿਪਰਿਆਇ ਕੋਸ਼' ਛਾਪ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਕੀਮ ਫਰਵਰੀ 1968 'ਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਖਰੜਾ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਨੰ: 4803, ਮਿਤੀ 22-5-68 ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸੀ ਕਿ:-

'ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ।'

ਮੇਰੇ ਲਿਖੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਲਏ ਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖ ਲਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਪਰਿਆਇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਕੋਝੀ ਹਰਕਤ ਜਾਂ ਧੋਖਾਦੇਹੀ ਸਮਝੋ।

ਅਖੀਰ ਗਿ: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਦਕਾ 'ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ' ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ਜੁਲਾਈ 1969 ਈ: ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੱਜਣ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

—ਸੰਪਾਦਕ

ਮੁਖ-ਬੰਧ

1.

ਕਲਮੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਰੰਭ- ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਲਿੱਪੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਿੱਪੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਏਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲਿੱਪੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਜੇ ਖੋਜ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਦੇਵ ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਥਾਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ਰ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵੇਦ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ, ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਦ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੰਠਾਗਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਭੁਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਠ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਠ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਾਟੀ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਲਿਖਣ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਾਂ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਘਟਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਿਖੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਪਹਿਲੋਂ-ਪਹਿਲ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਲਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ਿਲਾ-ਲੇਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੱਤਰਿਆਂ ਤੇ ਉਕਰਿਆ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਭੋਜ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਏਥੋਂ ਹੀ ਕਲਮੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਾਨਤਾ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਉਸੇ ਨੂੰ

ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਕਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਜਾਂ ਤਾੜ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਅਰਥ ਸੀਨਾ-ਬਸੀਨਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੰਠ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰੀਤ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ 'ਕਸ਼ਜਪ' ਮੁਨੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਗੋਂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਠਨ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹਨਾਂ 'ਨਿਘੰਟੂ' ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਨਿਘੰਟੂ' ਨਾਮ ਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ 'ਨਿਘੰਟੂ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ 'ਯਾਸਕ' ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਸ਼ਯਪ ਮੁਨੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਨਿਘੰਟੂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਜ (ਟੀਕਾ) ਲਿਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੁਕਤ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ।

3.

ਲੋਕ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਵ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਐਉਂ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਸ਼, ਤੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਭਾਸ਼ਜ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਬਲ ਘਟਣ ਨਾਲ ਰਿਖੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੁਧੀ ਬਲ ਘਟਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਜਦ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਚਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੋਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਲੋਕ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ, ਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸ਼ਬਦ ਕਲਪ ਦ੍ਰੂਮ' ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ (ਜੋ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਹੈ) 29 ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪਾਲੀ' ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ 'ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼' ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼' ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੰਦਾਬੰਦੀ 'ਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਸਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਲੱਭੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਅਜੇ ਜਨਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੰਠ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਾਰਤਕ ਨਾਲੋਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਕਾਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਖਣ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕਾਵਿ, ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਣ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਵੀਨ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਫਰਕ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੋਸ਼ 'ਅਮਰ ਕੋਸ਼' ਦਾ ਨਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ 'ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

4.

ਕੋਸ਼–ਕੋਸ਼ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ,ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਭਾਂਡਾ, ਡੋਲ, ਡੱਬਾ, ਭੰਡਾਰ, ਖਜ਼ਾਨਾ, ਪੜਦਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ, ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਆਦਿ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ (ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ) ਨੂੰ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਸ਼ਬਦ ਡਿਕਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਬੋਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ 'ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ'। ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗ ਕੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਕਈ ਅਰਥ

ਹਨ,ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਸ ਵਰਣਨ ਵਿਚ 'ਕੋਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨੰਦ ਦਾਸ ਦੀ 'ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ ਨਾਮ ਮਾਲਾ' ਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਪੁਰੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਆਦਿ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ,ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

5.

ਕੋਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ-ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ-ਪੂਰਬਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਚਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਟਾਨਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ,ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਥਾਨ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਉੱਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਨੱਜ਼ਲੀ (ਗਿਰਾਵਟ) ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਹੀ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਉੱਨਤੀ (ਤਰੱਕੀ) ਜਾਂ ਅਵਨਤੀ (ਗਿਰਾਵਟ) ਉਸ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਤੇ ਨਜੂਨਤਾ (ਘਾਟੇ) ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲਣਾ, ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਾਉਣਾ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਅਗੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਧਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਧਨ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਖੋਟੇ ਤੇ ਖਰੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਸਵੱਟੀਆਂ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਜਾਂ ਕੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਤੇ ਹਸਤੀਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਹਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਘਸਮੈਲਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਧਦਾ-ਫੁਲਦਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕਾਰਜ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਕੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਸਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ,ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਘਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ 'ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼' ਦੇ ਕਰਤਾ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਨਰੋਤਮ' ਆਪਣੇ ਉਕਤ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਭੂਮਕਾ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

'ਕੋਸ਼ ਨਾਮੋਂ ਕੇ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਭੀ ਬਜਾਕਰਣ ਵਤ ਵਿਦਜਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕੇ ਮੂਲ ਹੈਂ, ਇਸ ਲੀਏ ਜੋ ਲੋਗ ਜਿਸ ਵਿਦਜਾ ਕੋ ਸੀਖਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ,ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਕੇ ਗਜਾਨ ਕੇ ਅਰਥ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਸ ਕੇ ਕੋਸ਼ ਅਰ ਬਜਾਕਰਣ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੈਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਜਾਕਰਣ ਬਿਨਾਂ ਪਦੋਂ ਕੇ ਯੋਗਜਕ ਅਰਥੋਂ ਕਾ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤਾ, ਕੋਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਰੂਢ ਪਦੋਂ ਕਾ ਵਾ ਯੋਗਜਕ ਰੂਢ ਪਦੋਂ ਕਾ ਅਰਥ ਗਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।'

ਕੋਸ਼ ਭਰਨ ਦੇ ਢੰਗ- ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ (ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ) ਨੂੰ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :-

1. ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਜਾਂ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ।

2. ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨਭਵ ਜਾਂ ਤੀਖਣ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਘੜ ਕੇ।

3. ਦੂਜੀਆਂ ਉੱਨਤ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ।

4. ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਤਸਮ (ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਰੂਪ) ਜਾਂ ਤਦਭਵ ਰੂਪ (ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ) ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ।

(6)

ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ-ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ,ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਆ-ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਛਪੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ: ਜੀਤ ਸਿੰਘ 'ਸੀਤਲ' ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇ ਗਏ 'ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਜਾਬੀ-ਕੋਸ਼' ਦੇ ਮੁਖ-ਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਹੇਠ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ :-

1. **ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼**-ਉਹ ਕੋਸ਼ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੋਵੇ।

2. **ਲਘੂ ਕੋਸ਼**-ਜਿਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

3. **ਪਰਿਪੂਰਨ ਕੋਸ਼**-ਜਿਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਨੌਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਨ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ:-

(ੳ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ। (ਅ) ਵਿਆਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ। (ੲ) ਵਿਉਂਤਪਤੀ ਜਾਂ ਨਿਰੁਕਤੀ। (ਸ) ਵਰਤੋਂ ਸੂਚਕ ਟੂਕਾਂ। (ਹ) ਉਸ ਨਾਲ ਬਣੇ ਸਮਾਸ। (ਕ) ਮੁਹਾਵਰੇ। (ਖ) ਸਮ-ਅਰਥ। (ਗ) ਵਿਰੋਧਾ ਅਰਥ। (ਘ) ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਕਸਫੋਰਡ ਨਿਊ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (1858-1927 ਈ:) ਜਿਹੜਾ ਕੋਸ਼ ਸੱਤਰ (70) ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੀ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ।

4. **ਗਿਆਨ ਕੋਸ਼**-ਜਿਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਕੋਸ਼ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ' 'ਮਹਾਨ-ਕੋਸ਼' ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ 'ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

5. **ਜੀਵਨੀ ਕੋਸ਼**-ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ।

6. **ਉਪ ਬੋਲੀ ਕੋਸ਼**-ਇਹ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਜੋਂ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ 'ਪੁਆਧੀ' ਤੇ 'ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਕੋਸ਼'।

7. **ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਤੇ ਅਖਾਉਤਾਂ ਦੇ ਕੋਸ਼**-ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਈ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। (ੳ) ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਹਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ (ਅ) ਗਿ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਆਏ ਅਖਾਣਾਂ ਨੂੰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਖਾਣ' ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ ਹੈ।

8. **ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੋਸ਼**-

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕੋਸ਼- 1. 'ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼' ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰਤੋਮ। 2. 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼' ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਡਤ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਵਧਾਇਆ। 3.'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ' 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ।

(ਅ) ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਾਵਲੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ :-

i. **ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼**- ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਫਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਹਿਕਮਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਛਾਪਿਆ 'ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਕੇਤ ਕੋਸ਼'।

ii.**ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ**- ਵਿਉਪਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਪੇਸ਼ਾਵਰਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ 'ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

iii. **ਗੈਜ਼ਟੀਅਰ**- ਨਗਰ, ਪਿੰਡ , ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ, ਦਰਿਆ ਤੇ ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ 'ਗੈਜ਼ਟੀਅਰ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

9. **ਬਹੁ-ਅਰਥ ਕੋਸ਼**-ਉਹ ਕੋਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਹੋਣ, ਜਿਵੇਂ ਨੰਦ ਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ 'ਆਨੇਕਾਰਥੀ।

10. **ਸਮ-ਅਰਥ ਕੋਸ਼**-ਇਹ ਕੋਸ਼ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ, ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਂਗ, ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਅੱਗੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦੇਈਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁੱਢਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਬਦ ਮੁੱਢ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਸਿੰਘ, ਬਾਘ, ਪੰਚਾਨਨ ਆਦਿ ਲਿਖ ਦੇਈਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਪੰਡਤ

ਅਮਰ ਸਿਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਅਮਰ ਕੋਸ਼' 'ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ ਨਾਮ ਮਾਲਾ','ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾਜ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼' ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਿਖੇ ਇਸ ਸਮ ਅਰਥ-ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਬਕ ਵਿਚਾਰ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਾਂਗੇ।

7.

ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ-ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- (1) ਉਚਰਤ ਰੂਪ ਤੇ (2) ਲਿਖਤ ਰੂਪ। ਉਚਰਤ ਰੂਪ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਲਿਖਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੂੰਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅੱਖਰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਵਰਨਾਂ ਜਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂੰਹ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਥਕ ਤੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਵ, ਪੜਨਾਵ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਕ੍ਰਿਆ, ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਸਬੰਧਕ, ਯੋਜਕ ਤੇ ਵਿਸਮਕ ਆਦਿ ਅੱਠਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡੀਦਾ ਹੈ-(1) ਸਮ ਅਰਥ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਜਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ।) (2) ਵਿਰੋਧਾ ਅਰਥ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਨਾਲੋਂ ਉਲਟ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ) ਏਥੇ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਾਡੀ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ) ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਇਕ ਅਰਥ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਲਈ ਧਰਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਭੁਇਂ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਵਰਤੀਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਣੀ ਲਈ ਤੋਇ, ਵਾਰੀਤ, ਆਬ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਲਈ ਖਿਮਾਂ ਤੇ ਕਾਸਪੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਲੋਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਕਲ ਦਾ ਮਖੌਲ ਹੀ ਉਡਾਉਣਗੇ। ਪਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੇ ਬੜੇ ਗੌਰਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਕਲਾ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹਰ ਚੰਗੇ ਪਾਠਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਲ, ਸਾਦਾ, ਠੇਠ ਤੇ ਪਰੰਪਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸੇ ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਕਠਨ ਤੇ ਅਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਕੋ ਮਿਕਦਾਰ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰਲ, ਠੇਠ, ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੂਪ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਥਾਂ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਰੂਪ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਅਤਿ ਕਲਿਸ਼ਟ (ਬਹੁਤ ਕਠਨ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁ-ਅਰਥਕ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮ-ਅਰਥਕ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਸ਼ਿਵ ਤੇ ਸੱਪ ਆਦਿ ਲਗ-ਭਗ 40 ਅਰਥ ਹਨ, ਇਵੇਂ ਹੀ 'ਸਾਰੰਗ' ਤੇ 'ਅਰਜਨ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵੀ ਸੋਲਾਂ-ਸੋਲਾਂ ਅਰਥ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਰਥ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੋ ਅਰਥ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

'ਵਾਚਕ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ 'ਲੱਖਜਕ' ਤੇ 'ਵਿਅੰਜਕ' ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਰਥ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਵਾਚ' ਅਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੱਖਜਕ ਅਰਥ ਜਾਂ ਵਿਅੰਜਕ ਅਰਥ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਨਾਰਦ ਹੋ' 'ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਂ ਹੈ'। 'ਉਹ ਤਾਂ ਸੁੱਕ ਕੇ ਤੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।' ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਨਾਰਦ, ਕਾਂ ਤੇ ਤੀਲੇ ਦੇ ਵਾਚ ਅਰਥ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ਵਾਚ ਅਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੱਖਜਕ ਅਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਰਦ ਦਾ ਲੱਖਜਕ ਅਰਥ ਹੈ ਝਗੜਾਲੂ, ਕਾਂ ਦਾ ਚੰਚਲ ਤੇ ਤੀਲੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ। ਐਉਂ ਵਕਤੇ ਦਾ ਭਾਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸਮ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ, ਦੋਸ਼, ਬਲ, ਫਲ, ਅਕਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ, ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ

ਕਰੇ ਜਾਂ ਅਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਸਮ ਅਰਥ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਹੀ ਹਨ। ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੋਭਾ ਦੇ, ਤੇ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤਰ ਹਰ ਥਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕੁਝ-ਨਾ-ਕੁਝ ਫਰਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਜਲ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ', 'ਠੰਡਾ ਜਲ ਪੀਓ।' ਇਕੋ ਅਰਥ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਰਤੋਂ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹਰ ਥਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, 'ਗੰਗਾ ਜਲ ਲਿਆਉ' ਪਰ 'ਗੰਗਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉ' ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਤੇ ਮਕਾਨ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸਮ ਅਰਥਕ ਹਨ, ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਦੋਹਾਂ ਚੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲਵੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ 'ਕਿਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ' ਜਾਂ 'ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਮਕਾਨ ਹੈ।' ਪਰ ਜਦੋਂ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੀਵੀਂ ਜਾਂ ਔਰਤ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ 'ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹੈ' ਏਥੇ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ 'ਮਕਾਨੋਂ' ਬੀਮਾਰ ਹੈ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਬੀਮਾਰ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਰਥ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ-ਪਹਿਲ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਚੱਲ ਤੇ ਤੁਰ ਮਲਵਈ, ਟੁਰ ਮਾਝੀ, ਵੰਞ ਤੇ ਜੁਲ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਕਈ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਤਾਦ (ਉਰਦੂ) ਅਧਿਆਪਕ (ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ) ਤੇ ਟੀਚਰ (ਇੰਗਲਿਸ਼), ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਏਨੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

8.

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ- ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਲੋੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ, ਸੁਆਦਲੀ ਤੇ ਉੱਤਮ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਕਵੀ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਰਤ ਚੁਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਦੋਬਾਰਾ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਉਸੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ 'ਚੋਂ ਇਸ ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਕਵੀ ਉਸੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵਾਚਕ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਵਾਂਛਤ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਮ ਕਵੀ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਪਾਸ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਦੇ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹੀ ਗਿਣੇ-ਮਿਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਪੂੰਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਉਤਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਲਿੱਦ੍ਰਤਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਕਵੀ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਂਛਤ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਲੱਭ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸੁਆਦਲੀ, ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਰਸ-ਭਰਪੂਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਦਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਵੀ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਵਰਨਣ ਲਈ ਫੱਲਾਂ, ਫੁੱਲਾਂ, ਦਰੱਖਤਾਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਪਿੰਡਾ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਸੰਬੰਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਤੇ ਵਜ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਕੋ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ

'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਲ, ਬਹਿਰ ਜਾਂ ਕਾਫੀਏ ਨੂੰ ਸਾਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਿੰਨਿਆਂ ਅੱਖਰਾਂ, ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਂਛਤ ਅਰਥ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਘੜ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਸਾਹਿਤ ਗਗਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੋ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਕਾਵਿ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਵੀ ਨੂੰ ਵਾਂਛਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਹਰ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਤੋਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਜ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਉਲਥਾ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਿ 'ਚ ਕਰਕੇ ਕੋਲ ਸਾਂਭਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਰੱਖਿਆ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ-ਕੁ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ ਪਤਾ ਚੱਲ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਹੇਠ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

9.

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

1. ਅਮਰ ਕੋਸ਼-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਕੋ ਇਕ ਕੋਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਪੰਡਿਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਦੱਤ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਨੌਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਸ਼ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਲ ੧੪੯੪ ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸੁਰਗ, ਵਯੋਮ, ਦਿਵਜ, ਕਾਲ, ਧੀ, ਸ਼ਬਾਦਿ, ਨਾਟਜ, ਪਾਤਾਲ, ਨਰਕ ਤੇ ਵਾਰੀ ਇਹ ਦਸ ਵਰਗ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਭੂਮੀ, ਪੁਰ, ਸੈਲ, ਬਨੌਖਧੀ,

ਸਿੰਘਾਦਿ, ਮੁਨੁਸ਼ਜ, ਬ੍ਰਹਮ, ਖਜਤ੍ਰਿ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਆਦਿ ਦਸ ਵਰਗ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਕਾਂਡ ਵਿਚ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਘਨ' ਸਕੀਰਣ, ਨਾਨਾ ਅਰਥ, ਅਵਜਵ, ਲਿੰਗਾਦਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੰਜ ਵਰਗ ਹਨ, ਸਾਰੇ ੨੫ ਵਰਗ ਹਨ। ਹਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਉਸ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਅੱਖਰਾਂ ਜਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਸ਼ੈਲੀ ਐਸੀ ਸਰਲ, ਸਾਦਾ ਤੇ ਨਵੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਸ਼ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਉਲਥੇ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਦੇਸੀ, ਪਾਰਸੀ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਲਥੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਇਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਏਨੇ ਹਿੰਦੀ ਟੀਕੇ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

2. ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ ਨਾਮ ਮਾਲਾ– ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਨੰਦ ਦਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦੋਹੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਥੋਹੜੇ-ਥੋਹੜੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਮ ਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਕਵੀ ਰਾਧਾ ਦੇ 'ਮਾਨ' ਤੇ ਆਪਣੀ ਤਾਣ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ 'ਮਾਨ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨਕਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਛਪੀ ਵੀ ਕਿਤੇ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ-ਕੁ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :-

ਦੋਹਿਰਾ:-ਗੁੰਥਨ ਨਾਨਾ ਨਾਮ ਕੋ, ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਕੇ ਭਾਇ।
ਮਾਨ ਵਤੀ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਮਿਲੇਂ ਅਰਥ ਸਭ ਆਇ॥੪॥

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕੁਲ ੨੮੯ ਦੋਹਿਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗ-ਭਗ ੨੧੯ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ-ਕੁ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵੰਡਿਆ ਹੈ।

3. ਨਾਮ ਕੋਸ਼- ਇਹ ਕੋਸ਼ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਬੂੜੀਏ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਲ ੪੬੬ ਛੰਦ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੭੮ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

ਜਮਨਾ ਤਟ ਜੋ ਬੂਰੀਆ, ਗ੍ਰਿੰਥ ਕਰਨ ਲਗ ਤਾਹਿ।
ਆਨ ਸੁਧਾ ਸਰ ਤੀਰ ਪੁਨ, ਕਰੀ ਸਮਾਪਤ ਯਾਹਿ।੪੬੫।
ਸੰਮਤ ਦਸ ਅਸਟਾ ਸਰਸ, ਬਹੁਤ ਅਠੱਤਰ ਬੀਤ।
ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਨ ਭਲੇ, ਗੁਨੀ ਪੜਹਿ ਧਰ ਚੀਤ।੪੬੬।

ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਉਤਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ ਕੋਸ਼' ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਲ ਨੁਸਖਾ ਸੰਚਯ ਆਪਣੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਚਯ 'ਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

4. ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼-ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਪੰਡਿਤ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਕਲ 'ਵਿਸ਼ਾਰਦ' ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੨੦੦੫ ਬਿ: 'ਚ ਛਪਵਾਇਆ। ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਚੋਂ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਤਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਿਤਾਬੀ ਸਾਈਜ਼ ਦੇ ੨੨੯ ਸਫੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਵਾਂਗ ਚਾਰ ਖੰਡਾ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸੁਰਗ, ਦੇਵਾਵਤਾਰ, ਤੀਰਥ, ਦਿਸ਼ਾ, ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਾਲ ਛੇ ਵਰਗ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਥਲ, ਜਲ, ਖਣਿਜ, ਕਸ਼ਾਰ, ਵਨ, ਵਿਖ, ਉਪਵਿਖ, ਧਾਨ, ਤਿਲ, ਸ਼ਾਕ ਭਾਜੀ, ਮੂਲ ਕੰਦ, ਫਲ, ਪੁਸ਼ਪ, ਵ੍ਰਿਖ, ਬਨੌਖਧੀ, ਗੰਧਾਦਿ, ਮਧੁ, ਗੋਰਸ ਆਦਿ ੧੭ ਵਰਗ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਸੰਬੰਧੀ, ਜਾਤੀ, ਭਾਵ ਰੋਗ, ਭੋਜਨ, ਵਸਤ੍ਰ-ਆਭਰਣ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਰਾਜ, ਵਯਵਸਾਯ, ਸੁਰਤਾਲ ੧੧ ਵਰਗ ਹਨ। ਚੌਥੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ, ਸਰੀਸ੍ਰਿਪ, ਪੰਛੀ, ਕੀਟ ਪਤੰਗ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਰਗ ਹਨ। ਕੁਲ ੩੯ ਵਰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਲ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ੨੨੭੯ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਬਜਾਇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ।

5. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ੧੯੪੭ ਈ: ਦੀ ਗੜ-ਬੜ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੜ ਗਿਆ।

6. ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਲਿਖਤ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ ਦੀ ੨੪ਵੀਂ ਉਰਮੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਕੁਝ-ਕੁ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੀਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

7. ਏਕ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਨਾਮਾਵਲੀ ਕੋਸ਼-ਇਹ ਕੋਸ਼ ਭਾਈ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਿੰਦ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ। ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ੨੦ ਕੁ ਸਫਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਕੁਝ-ਕੁ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕੁਝ-ਕੁ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

8. ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼-ਇਹ ਇਸ ਕਲਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਬਾਣੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ਛੇਵੀ ਤੇ ਦਸਵੀਂ 'ਚੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਐਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾਯ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਸੰਚਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ, ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਆਸਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਮੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕੋਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਨ, ਸਭ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਸ਼ ਕਿਤਾਬੀ ਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਲਗ-ਭਗ ੫੦੦ ਸਫੇ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ੨੫੦੬ ਤੇ ਕੁਲ ਸ਼ਬਦ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਧਿਆਂ ਤੋਂ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ-

੧. ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੌਖ ਰਹੇ।

੨. ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੩. ਇਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਡਾਂ ਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੀਨ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਂਛਿਤ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

੪. ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਾਂਛਿਤ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

੫. ਕਾਂਡਾਂ, ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਤਤਕਰੇ ਵਜੋਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪਾਠਕ ਇਸੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਨ।

੬. ਕਈ ਸਬਦਾਂ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਕੇ ਹੇਠ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-ਅੱਗ ਹੇਠ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਆਦਿ।

੭. ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਸਿੱਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਅਸਾਂ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਚੁਣ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ।

੮. ਇਕ ਇਕ ਵਸਤੂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ੧੦੦। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ੧੪੯। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ੧੮੪। ਸੂਰਜ ਦੇ ੧੯੫। ਚੰਦ ਦੇ ੨੦੦। ਧਰਤੀ ਦੇ ੧੬੯। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਤਨੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਤਕ ਲਿਖੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਸ਼ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ, ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ, ਗਿਆਨੀਆਂ, ਕਥਾ ਵਾਚਕਾਂ ਤੇ ਅਚਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕਵੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਖੋਜੀਆਂ, ਆਲੋਚਕਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਰਸ ਦਾ ਸੋਮਾ ਤੇ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਕੋਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਇਹ ਯਤਨ, ਉੱਦਮ, ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸਫਲ ਸਮਝਾਂਗਾ।

ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਦਾਸ:-
ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

੨੩ ਜੂਨ ੧੯੬੯
ਗਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਬੁੰਗਾ
ਨੇੜੇ ਕੌਲਸਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਬਾਰੇ

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਸਵ: ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 1939 ਈ: ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1954 ਈ: ਤੱਕ 15 ਸਾਲ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਖੋਜੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਵੱਡ-ਅਕਾਰੀ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ 2506 ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਸ਼ਬਦ 30,000 ਹਨ। ਆਪ ਉਰਦੂ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੀ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਕੋਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ 1100 ਕਾਪੀ ਜੁਲਾਈ 1969 ਈ: ਵਿਚ 'ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਪੀਆਂ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਉਪਲੱਭਧ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਜੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਉਮੰਗ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਵਾਧੇ ਜੋ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਮੂਲ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਤਕਰੀਬਨ 32 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਤਨ ਮੂਲ ਰੂਪ 'ਚ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ, ਛਾਪੇ ਦੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਸੰਵਰ ਕੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਛਪਵਾਈ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰ: ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ) ਫਰਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਅਤਿ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਛਾਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ, ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼

ਉ

ਉਸਤਤ (ਭਾਵ) ਉਸਤਤਿ। ਉਸਤਤੀ। ਉਸਤੋਤ੍ਰ। ਉਪ। ਉਪਮਾ। ਊਪ। ਓਪ। ਓਪਮਾ। ਅਸਤਵਨ। ਈਲਤ। ਸਤੁਤਿ। ਸਤੁਤੀ। ਸਤੋਤ੍ਰ। ਸਤ੍ਰ। ਸਨਾ। ਸਨਾਇ। ਸਲਾਹ। ਸ਼ਲਾਘਾ। ਸਾਲਾਹ। ਸਿਪਤ। ਸਪੀਤੀ। ਸਿਫ਼ਤ। ਸੋਭਾ। ਸ੍ਰਵ, ਸ੍ਰਵਨ। ਸ੍ਰੁਤਿ। ਕਬ। ਕਬਾੜਾ। ਕਲ। ਕਲਾਣ। ਕਲਾਣਿ। ਕਲਿ। ਚਿੰਦ। ਤਅਰੀਫ਼। ਤਾਰੀਫ਼ । ਨੁਤ । ਨੁਤੀ। ਪਣਾਯਿਤ । ਪ੍ਰਸਤੁਤਿ। ਪ੍ਰਸੰਸਾ। ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ । ਵਡਿਆਈ । ੪੩।

ਉਸਤਤ ਯੋਗ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਸਤਤਿ ਯੋਗ। ਉਪਮਾ ਜੋਗ । ਸਨਾਈ । ਸੁਬਹਾਨ । ਸੁਭਾਨ । ਸਾਲਾਹੀ । ਧਨੁ । ਧਨਜਹ । ਧਨਜਾਂ। ਧੰਨ। ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ। ਧੰਨੀ। ੧੩।

ਉਸਤਰਾ (ਕਿ:) ਅਸਤੂਰਾ। ਕਸ਼ੁਰਾ । ਕਸ਼ੁਰਿਕਾ । ਛੂਰਾ। ੫।

ਉਸਤਾਦ (ਵਿਦਿ:) ਉਪਦੇਸ਼ਕ । ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ । ਉਪਾਧਿਆਇ । ਊਪਾਧਜਾਇ। ਉਪਾਧਜਾਯ। ਅਖੂੰਦ। ਅਖੂਾਂਦ । ਅਚਾਰਜ । ਅਤਾਲੀਕ । ਅਧਿਆਪਕ। ਅਧਜਾਪਕ। ਆਚਾਰਯ। ਆਦੇਸ਼ਕ। ਆਦੇਸ਼ਟਾ। ਸ਼ਿਕਸ਼ਕ। ਸਿਖਜਕ। ਗੁਰੂ। ਟੀਚਰ । ਤਤ੍ਵਬੋਧਕ। ਪੜ੍ਹਾਵਾ । ਪਾਧਾ । ਪਾਂਧਾ। ਪੀਰ । ਮਾਸਟਰ । ਮੁਦੱਰਿਸ । ਮੁਨਸ਼ੀ। ਮੁਰਸ਼ਦ। ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ। ਵਿਦਜਾ ਦਾਤਾ। ੩੦।

ਉਸਤਾਨੀ (ਵਿਦਿ:) ਉਸਤਾਦਨੀ । ਉਪਾਧਜਾਯਾ । ਉਪਾਧਜਾਯੀ । ਅਧਿਆਪਕਾ । ਅਧਜਾਪਕਾ । ਅਚਾਰਜਾ। ਆਚਾਰਯਾ। ਗੁਰੂਆਣੀ। ਟੀਚਰ । ਤਤ੍ਵਬੋਧਕਾ । ਪੜ੍ਹਾਵੀ । ਮਾਸਟਰਨੀ । ਵਿਦਿਆ ਦਾਤੀ । ਵਿਦਜਾ ਦਾਤੀ । ੧੫।

ਉੱਕਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਗਲਤੀ ਕਰਨਾ। ਭੁਲਣਾ । ਭੂਲਣਾ। ਭ੍ਰਮ ਕਰਨਾ । ੫।

ਉੱਖਲੀ (ਭੋਜਨ) ਉੱਖਲ। ਉਦੂਖਲ। ਉਲੂਖਲ। ਊਖਰ। ਊਖਲ । ਊਖਲੀ। ਓਖਲੀ ।੮।

ਉਖੜਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਉਕਸਨਾ। ਉਜੜਨਾ। ਉਭੜਨਾ । ਉਮੜਨਾ । ਨਿਕਲਨਾ ।

***ਉਂਗਲ** (ਮਨੁਖ) ਉਂਗਲੀ। ਅੰਗੁਰੀ।

---

*ਪੰਜਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨਾਂਵ ਇਹ ਹਨ, ਅੰਗੁਸ਼ਠ (ਅੰਗੂਠਾ)। ਤਰਜਨੀ। ਮਧਜਮਾ। ਅਨਾਮਕਾਂ। ਕਨਿਸ਼ਠਾ।

ਅੰਗੁਲਿ । ਅੰਗੁਲੀ । ਅੰਗੁਲੀਯ । ਕਰੁ ਸ਼ਾਖਾ। ਕਰੁਜ। ਕਰੁ ਪੱਲਵ । ਕਰੁ। ਰੁਹਨ। ੧੦।

ਉਂਗਲ ਦੇ ਜੋੜ (ਮਨੁਖ) ਅੰਗੁਲਿ ਸੰਧਿ। ਗਾਈ । ਗਾਵਾ । ੪।

ਉਂਗਲ ਦੇ ਪੋਰ (ਮਨੁਖ) ਪੋਰਾ। ਪ੍ਰਵ । ੩।

ਉਗਾਹ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ) ਓਗਾਹ। ਅਗਵਾਹ। ਸ਼ਾਹਿਦ। ਸਾਖੀ। ਗਵਾਹ । ੬।

ਉਗਾਹੀ (ਭਾਵ) ਓਗਾਹੀ । ਅਗਵਾਹੀ । ਸ਼ਾਹਿਦੀ। ਸਾਖ । ਗਵਾਹੀ । ੬।

ਉੱਗਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ। ਉਭਰਨਾ । ਉਭੜਨਾ। ਉਰੋਹਿਨਾ। ਅੰਕੁਰਾਨਾ। ਅੰਗੁਆਨਾ। ਨਿਕਲਨਾ। ਬੜ੍ਹਨਾ। ਵਧਣਾ । ੧੦।

ਉਗ੍ਰਾਹੁਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਗਾਹਨਾ । ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਕਰਨਾ। ਉਤਾਰਨਾ। ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ਤਹਿਸੀਲਨਾ। ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ। ਵਸੂਲਨਾ । ੯।

ਉਗਲਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਗਲੱਛਣਾ- ਉਲਟਨਾ। ਉਲਟੀ ਕਰਨਾ। ਓਕਲਾਨਾ। ਓਕਾਨਾ। ਆਗੇ ਰਖਨਾ। ਕੈ ਕਰਨਾ। ਛਾਂਟ ਕਰਨਾ। ਥੂਕਨਾ। ਨਿਕਾਲਨਾ। ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ । ਬਮਨ ਕਰਨਾ। ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ। ੧੫।

ਉਚਟਾ ਮੂਲ (ਜੰ: ਦ:) ਉਚਟਾ । ਚਕੂਲਾ। ਚੂੜਾਲਾ। ਫੁਰਡੀ । ੫।

ਉਚਾਟ ਹੋਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਚਟਨਾ। ਉਚਾਟ ਹੋਨਾ। ਖਿੱਨ ਹੋਨਾ। ਟੂਟਨਾ । ਬਿਖਰਨਾ । ਬਿਚਲਨਾ ।

ਬਿਛਲਨਾ। ਵਿਚਲਿਤ ਹੋਨਾ। ੯।

ਉਚਿਆਈ (ਭਾਵ) ਉਚਾਈ । ਉਚਾਣ । ਉਚਾਨ । ਉਚਿਤਾ । ਉਚਜਾਈ । ਉੱਨਤਿ । ਉੱਨਤੀ । ਉਲਾ। ਊਂਚਾਈ । ਬੁਲੰਦੀ । ੧੧।

ਉਚੇੜਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਚਾੜਨਾ। ਉਧੇੜਨਾ।ਅਲਗਿਯਾਨਾ। ਖਸੋਟਨਾ। ਨਕੋਟਨਾ । ਨਿਕਾਲਨਾ । ਨੋਚਣਾ । ਨੋਚਨਾ। ਨੋਂਚਨਾ । ੧੦।

ਉੱਚ ਸੁਰ (ਕੀਰਤਨ) ਤਾਰ ਸ੍ਵਰ । ਤੀਬਰ ਸੁਰ। ਤੀਵ੍ਰ ਸ੍ਵਰ । ੪।

ਉੱਚਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਚੜਾ । ਉਚਾਵਾ। ਉਚੇਰਾ । ਉਤੰਗ । ਉੱਤੰਗਾ । ਉੱਦਾਤ । ਉਧਤ । ਉਧੰ । ਉੱਧ। ਉੱਧਤ । ਉੱਨਤ । ਉਰਧ । ਉਰੁ। ਉਰੂ। ਉਲਵੀ। ਊਚਉ । ਊਚਾ । ਊਂਚਾ । ਊਨਤ । ਊਰਧ । ਓਤੰਗ । ਓਧ । ਤੁੰਗ । ਬੁਲੰਦ । ੨੫।

ਉਛਾਲੀ (ਰਗ) ਉਪਰਛਲ । ਉਲਟੀ। ਓਕ। ਓਕਲਾਈ । ਕ਼ਯ। ਕੈ । ਕੈਆ। ਛਰਦਿ । ਡਾਕੀ । ਪ੍ਰੱਛਰ- ਦਿਕਾ । ਬਮਨ । ਵਮ । ਵਮਿ। ਵਮੀ । ਵਮਥ । ਵਮਨ । ਵਯਨ । ੧੮।

ਉਜਾੜ (ਥਾਂ) ਉਜਰ । ਉਜਾਰ । ਉੱਜੜ। ਉਝਾਰ। ਉੱਝਰ। ਉੱਝੜ। ਉਦਿਆਨ । ਉਦਜਾਨ । ਊਜਰ। ਊਝਰ। ਊਝੜ। ਓਜਾੜ। ਓਝਾੜ। ਅਸਥਲ। ਅਟਵਿ। ਅਟਵੀ। ਅਟੀ। ਔਝੜ। ਗੈਰ ਆਬਾਦ। ਜੂਹ। ਜੰਗਲ। ਝੱਲ। ਝਾਲਾ । ਝੇਲਾ । ਬਾਰ । ਬਿਯਾਬਾਨ। ਬੀਆਬਾਨ। ਬੇਬਾਣ। ਰੋਹੀ । ੩੦।

ਉੱਜੜਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉੱਖੜਨਾ। ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਬਣਨਾ। ਨਸ਼ਟ ਹੋਨਾ। ਖਿਲਟਨਾ। ਬੇਘਰ ਹੋਨਾ । ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਨਾ । ੭।

ਊੱਠ (ਪਸ਼ੂ) ਉਸਟ । ਉਸਟਰ । ਉਸਟ੍ਰ । ਉੰਟ । ਉਸ਼ਟਰ । ਉਖ਼ਟ੍ਰ। ਉਖਟ । ਊਂਟ । ਊਠ । ਅਧ੍ਰਗ । ਸਾਂਡ । ਸਾਰ । ਕਰਹ । ਕਰਹਾ । ਕਰਹਲ। ਕਰਹਲਾ । ਕਰਭ । ਕੁਲ ਨਾਸ਼ । ਕੇਲਿ ਕੀਰਣ । ਕੰਟਕਾਸਨ । ਕ੍ਰਮੇਲ। ਕ੍ਰਮੇਲਕ । ਗ੍ਰੀਵੀ । ਜਵੀ। ਜਾਘਿਕ । ਤੁਖਾਰ । ਦਾਸੇਰਕ। ਦਾਸ਼ੇਰ। ਦੂਰਗ ਲੰਘਨ। ਦੀਰਘ। ਦੀਰਘ ਗਤਿ । ਦੀਰਘ ਗ੍ਰੀਵ । ਦੀਰਘ ਜੰਘ। ਧੂਸਰ। ਧੂਮ੍ਰਕ। ਬਹੁਕਰ। ਬਕ੍ਰ ਗ੍ਰੀਵਾ। ਬਲਿਸ਼ਟ। ਬਲੀ । ਬੋਤਾ । ਭੀਲੀ । ਭੂਤ ਧਨ । ਮਹਾਂਗ। ਮਹਾਂ ਗ੍ਰੀਵ । ਮਹਾਂ ਜੰਘ। ਮਹਾਂ ਧੁਜ । ਮਹਾਂ ਜੰਘ। ਮਹਾਂ ਧੁਜ। ਮਹਾਂ ਨਾਦ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਮਯ। ਮਰੁ ਦ੍ਵਿਪ । ਮਰੁ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਵਣ । ਲੰਬੋਸ਼ਟ। ਲੰਬੋਖਨ। ਵਕ੍ਰ ਗ੍ਰੀਵ। ਵਾਸੰਤ । ਸ਼ਰਭ । ਸੁਤਰ । ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਕ । ੬੦।

ਊੱਠਣੀ (ਪਸ਼ੂ) ਉਸਟਰੀ । ਉਸਟੀ । ਉਸ਼ਤਰੀ। ਊਂਟਨੀ। ਊਠਣੀ। ਸਾਂਡਨੀ। ਕੁਲਨਾਸ਼ਨੀ। ਕੰਟਕਾਸਨੀ। ਕ੍ਰਮੇਲਕਾ। ਦੀਰਘਾ। ਦੀਰਘ ਗ੍ਰੀਵਾ। ਦੀਰਘ ਜੰਘਾ । ਧੂਸਰੀ। ਧੂਮ੍ਰਕਾ। ਬੋਤੀ। ਮਹਾਂਗਾ। ਮਹਾਂ ਗ੍ਰੀਵਾ । ਮਹਾਂ ਜੰਘਾ । ਰਵਣੀ । ਲੰਬੋਸ਼ਟੀ । ਵਕ੍ਰ ਗ੍ਰੀਵਾ । ਵਾਸੰਤੀ । ਸ਼ਰਭੀ। ਸੁਤਰੀ । ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਕਾ। ੨੬।

ਉਡਾਰੀ (ਪੰਛੀ) ਉਡੀਨ । ਉਡੰਤ । ਉੱਡੀਨ । ਓਡਾਰੀ । ਸੰਡੀਨ । ਪਰਵਾਜ਼ । ਪ੍ਰਡੀਨ। ੮।

ਉਡੀਕ (ਭਾਵ) ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਾ। ਪ੍ਰਤੀਖਜਾ । ੩।

ਉਤਸ਼ਾਹ (ਭਾਵ) ਉਛਵ। ਉਛਾਹ। ਉਛਾਹੜਾ। ਉਤਸਾਹ । ਉਦਜਮ। ਉਧਰਖ। ਉੱਧਵ। ਉਬਾਲ। ਉਮਹ। ਉਮਹਾ। ਉਮਾਹ । ਉਮਾਹੜਾ। ਉਮਾਹਾ। ਉਮਾਹਿ। ਉਮਕ। ਉਮਗ। ਉਮੰਗ । ਉਲਾਸ । ਊਖ । ਊਭ । ਊਰਜ। ਓਤਸਾਹ । ਓਮਾਹ। ਓਮਾਹਾ । ਓਮਾਹੜਾ । ਓਮਾਹਿ। ਅਸਵਜਵਸਾਯ। ਸਮਾਹਰਾ। ਸਮਾਹੜਾ। ਸਾਹਸ। ਸੂਤ੍ਰ। ਚਈਆ। ਚਾ। ਚਾਉ। ਚਾਓ।

ਚਾਅ। ਚਾਇ । ਚਾਵ । ੩੯।

ਉਤਸ਼ਵ (ਭਾਵ) ਉਤਸਵ। ਉਛਾਹ। ਆਨੰਦ । ਸਮੈਯਾ । ਤਿਉਹਾਰ । ਤਜੋਹਾਰ । ਧੂਮ ਧਾਮ । ਪਰਬ । ਪਰਵ। ਬਘਾਵ । ਬਿਹਾਰ । ਮੰਗਲ । ਮੰਗਲ ਕਾਰਜ । ਮੰਗਲ ਕਾਰਯ । ਮੰਗਲਾਚਾਰ । ੧੬।

ਉਤਪੱਤੀ (ਭਾਵ) ਉਤਪਤ। ਉਤਪਤਿ। ਉਤਪਤੀ। ਉਤਪਾਤਿ । ਉਤਪਾਤੀ । ਉਤਾਰ । ਉਦਗਮ । ਉਦਭਵ । ਉਪਜ । ਉਪਾਤਿ । ਉਪਾਤੀ। ਉਪਾਮ। ਓਪਤ। ਊਪਜ। ਓਪਤਿ । ਓਪਤੀ । ਅਉਤਾਰ । ਅਗਾਜ । ਅਗਾਜਾ । ਅਵਤਰ । ਅਵਤਾਰ। ਆਗਾਜ਼। ਸਰਗ। ਗੜ੍ਹਨ । ਜਾਤ। ਪੈਦਾਇਸ਼। ਪੈਦਾਯਸ਼। ੨੮।

ਉਤਾਰ (ਕੀਰ:) ਅਧੋਗਮਨ । ਅਵਤਰਣ । ਅਵਰੋਹਣ । ਅਵਰੋਹਨ । ੫ ।

ਉਤਾਰਾ (ਵਿਦਿ:) ਅਉਤਰਣ। ਉਤਾਰ। ਅਵਤਰਣ। ਕਾਪੀ। ਨਕਲ। ੬।

ਉੱਤਮ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਉਤਾਲ। ਉਦਭਵ । ਉਦਾਰ । ਉਦੰਤ। ਉੱਦਾਤ । ਉੱਨਤ । ਉਪਾਦੇਯ । ਉਮਦਹ । ਉਮਦਾ । ਊਤਮ। ਅਮੀਰ । ਅਹੀਨ। ਅਗਰ । ਅਗ੍ਰ । ਅੱਛ । ਅੱਛਾ । ਆਰਜ । ਆਰਯ । ਸਰ । ਸਰਸ । ਸਰੇਸਟ । ਸਾਧ । ਸਾਲ । ਸੁ । ਸੁਹਾਈ । ਸੁਹਾਵਨ । ਸੁਘਰ । ਸੁਘੜ । ਸੁਠਿ । ਸੁਦੇਸ਼ । ਸੁੱਧ। ਸੁਭ । ਸੁਭਗ । ਸੁਸਠ। ਸੁਸ਼ਠ। ਸੁੰਦਰ । ਸ੍ਰੇਸਟ । ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ । ਸ੍ਰੇਸਠ । ਸ੍ਰੇਯ । ਹਨਛਾ । ਹੱਛਾ । ਕਲ। ਕਲਿਤ । ਕਾਂਤ । ਚਾਗਾ । ਚਾਰੁ । ਚਾਂਗਾ। ਚੰਗਾ। ਛਬੀਲਾ। ਨੀਕਾ। ਨੇਕ । ਨਗਜ । ਨਗਜ਼ । ਪਵਿਤ੍ਰ । ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਸ਼ਟ । ਪ੍ਰਧਾਨ । ਪ੍ਰਮੁਖ । ਪ੍ਰਵਰਹ । ਬਰ । ਭੱਦ੍ਰ । ਭਲਾ । ਭਲੇਰਾ । ਭਲੌ । ਮਨੋਰਮ । ਮੁਖ । ਮੁਖਫ਼ਾ । ਮੁਖਜ । ਮੰਜ । ਮੰਜਲ। ਰੁਚਿਕਰ । ਰੁਚਿਰ । ਰੁਰ । ਲਲਾਮ। ਲਲਿਤ । ਵਰ । ਵਰਾ । ਵਰਜ । ਸ਼ਰੀਫ਼ । ਸ਼ੁਭ । ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਕਤ । ਸ਼ੋਭਿਤ। ਸ਼੍ਰੇਯਸ ਕਰ । ਸ਼੍ਰੇਖਠ। ੮੬।

ਉੱਤਰ (ਵਿਦਿ:) ਅਵਧਾਨ। ਸਮਾਧਾਨ। ਜਵਾਬ। ਜੁਆਬ। ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ। ਬੈਸਣ । ੭।

ਉੱਤਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਵਤਰਿਤ ਹੋਨਾ । ਆ ਜਾਨਾ । ਧੰਸਨਾ । ਨੀਚੇ ਆ ਜਾਨਾ । ੫।

ਉੱਤ੍ਰ (ਦਿਸ਼ਾ) ਉਦੀਚੀ । ਸ਼ਮਾਲ । ਪਹਾੜ । ੪।

***ਉਥਾਨਕਾ** (ਵਿਦਿ:) ਉਪਕ੍ਰਮ । ਉਪਦੋਘਾਤ । ਅਰੰਭਕ ਸ਼ਬਦ । ਤਮਹੀਦ। ਦੀਬਾਚਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ।

ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਨੂੰ ਉਥਾਨਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਕਥਨ। ਭੂਮਿਕਾ। ਮੁਖ ਬੰਧ। ੧੦।

ਉਦਾਸ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਡੀਣਾ। ਉਡੀਨਾ। ਉਦਾਸਾ। ਉਦਾਸੀਨ। ਉਦਾਸੇਰਾ। ਉਦਾਨ। ਉਦ੍ਰੀਣਾ। ਉਪਰਤ। ਉਪਰਾਮ। ਉਪ੍ਰਾਮ। ਓਡੀਨਾ। ਓਦਰਿਆ। ਉਦਾਸੀ। ਅਉਦਾਸ। ਗਮਗੀਨ। ਚਿੰਤਾਤਰ। ਝੂਣਾ। ਡੁੰਮਣਾ। ਡੁੰਮਣੋ। ਤਿਆਗੀ। ਦਿਲਗੀਰ। ਦੁਮਣਾ। ਦੁਮਨਾ। ਦੁਚਿੱਤਾ। ਦੋਚਿੱਤਾ। ਨਿਮੋਝੂਣਾ। ਬਿਰਕਤ। ਬਿਰਾਗੀ। ਬੈਰਾਗੀ। ਮਾਯੂਸ। ਵਿਰਕਤ। ਵਿਰਾਗੀ। ਵੈਰਾਗੀ। ੩੪।

ਉਦਾਸੀ (ਭਾਵ:) ਉਚਟ। ਉਚਾਟ। ਉਦਾਸੀ। ਉਦਾਸਪਨ। ਉਦਾਸੀਨਤਾ। ਉਪਰਤ। ਉਪਰਮ। ਉਪਰਾਮਤਾ। ਉਪ੍ਰਾਮੰਤਾ। ਉਪੇਕਸ਼ਾ। ਉਪੇਖਜਾ। ਤਿਆਗ। ਬਿਰਾਗ। ਬੈਰਾਗ। ਵਿਰਾਗ। ਵੈਰਾਗ। ੧੬।

ਉਦਾਹਰਣ (ਵਿਦਿ:) ਉਦਾਹਾਰ। ਉਦਾਹਾਰਨ। ਉਪੋਧਾਤ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ। ਨਜ਼ੀਰ। ਮਿਸਾਲ। ੭।

ਉਦਿਆਚਲ (ਪਰਬਤ) (ਥਾਂ) ਉਦਯ। ਉਦਯਗਿਰ। ਉਦਯਾਚਲ। ਉਦਾਚਲ। ਪੂਰਬ-ਪਰਬਤ। ਪੂਰਵ-ਪਰਵਤ। ੭।

ਉੱਦਮ (ਭਾਵ) ਉਸਾਹ। ਉਛਾਹ। ਉਤਸਾਹ। ਉਤਸ਼ਾਹ। ਉਥਾਨ। ਉਦਜਮ। ਉਦਜੋਗ। ਉਪਰਾਲਾ। ਆਹਰ। ਹੱਲਾ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ। ਪੁਰਖਾਰਥ। ੧੪।

ਉੱਦਮੀ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਸਾਹੀ। ਉਛਾਹੀ। ਉਤਸਾਹੀ। ਉਤਸ਼ਾਹੀ। ਉਦਜੋਗੀ। ਆਹਰੀ। ਕ੍ਰਿਯਾਵਤ। ਚੁਸਤ। ਚਾਲਾਕ। ਪੁਰਸ਼ਾਰਥੀ। ਪੁਰਖਾਰਥੀ। ੧੧।

ਉਧਾਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਬਾਰਨਾ। ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਨਾ। ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਨਾ। ਤਾਰਨਾ। ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਨਾ। ਨਿਸਤਾਰਨਾ। ਬਚਾਨਾ। ਪਾਰ ਲਗਾਨਾ। ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ। ੧੧।

ਉੱਨ (ਪਸੂ) ਊਨ। ਊਰਣਾ। ੩।

ਉਪਕਾਰ (ਭਾਵ) ਉਧਾਰ। ਉਪਕ੍ਰਿਤਿ। ਹਿਤ ਸਾਧਨ। ਨੇਕੀ। ਭਲਾਈ। ੬।

ਉਪਕਾਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਧਾਰਕ। ਨੇਕ। ਭਲਾ। ੪।

ਉਪਜਾਊ ਧਰਤੀ (ਥਾਂ) ਉਪਜਾਊ ਭੂਮੀ। ਉਰਵਰਾ। ਉਰਵਰੀ। ਸਸਾਢਜਾ। ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ। ੬।

*__ਉਪਦਿਸ਼ਾ__ (ਦਿਸ਼ਾ) ਕੂਟ। ਕੂਣ। ਕੋਣ। ਕੋਨ। ਕੁੰਟ। ਕੁੰਡ। ਕੂਟ। ਕੂੰਟ। ਖੂੰਜ। ਖੂੰਜਾ। ਗੋਸ਼ਾ।

---

*ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵ ਇਹ ਹਨ:-

੧. ਈਸਾਣ (ਪੂਰਬ-ਉੱਤਰ) । ੨. ਨੈਰਤ (ਪੱਛਮ-ਦੱਖਣ) । ੩. ਵਾਯਵੀ (ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ) । ੪. ਅਗਨੇਯ ਜਾਂ ਅਗਨ ਕੋਣ (ਪੂਰਬ-ਦੱਖਣ)।

ਦਿਕੋਣ। ਦਿਸ਼ਾਂਤਰ । ਦਿਗਾਂਤਰ । ਨੁੱਕਰ । ੧੬।

ਉਪੱਦ੍ਰਵ (ਭਾਵ) ਉਸਟੰਡ। ਉਤਪਾਤ। ਉਪਸਰਗ । ਉਪੱਦ੍ਰ । ਉਪੱਦ੍ਰਹ। ਉਪਾਧਿ । ਉਪਾਧੀ । ਊਧਮ । ਅਮੰਗਲ । ਅਸ਼ੁਭ । ਸਿਤਮ। ਗਰਹ । ਗ੍ਰਹ । ਝਗੜਾ । ਟੰਟਾ । ਧੱਕਾ । ਬਖੇੜਾ। ਬਿਘਨ । ਵਿਘਨ । ੨੦।

ਉਪਮਾਂ (ਵਿਦਿ:) ਸਮਤਾ। ਸਮਾਨਤਾ। ਤਸ਼ਬੀਹ । ਬਰਾਬਰੀ । ੫।

ਉਪਰੰਤ (ਕਾਲ) ਉਪਰਾਂਤ । ਉਪ੍ਰੰਤ । ਅਥ । ਅਨੰਤ । ਅੰਤਰ । ਇਸ ਪਿਛੋਂ। ਏਦੂੰ ਮਗਰੋਂ। ਤਦਨੰਤਰ । ਤਦੰਤਰ। ਤਿਸ ਪਿਛੋਂ। ਪਸਚਾਤ । ਪਸ਼ਚਾਤ। ਪੁਨਹ। ਬਹੁਰ। ਬਾਦ। ਫਿਰ । ੧੭ ।

ਉਪਾਸ਼ਨਾ (ਸੁਰਗ) ਉਪਾਸ। ਉਪਾਸਨ। ਉਪਾਸਨਾ । ਸਸ੍ਰੂਖਾ । ਸ਼ਸ੍ਰੂਖਾ । ਸੇਵ । ਸੇਵਾ। ਭਗਤਿ । ਭਗਤੀ । ਪਰਚਰਜਯਾ । ਵਰਵਸਜਾ । ੧੨।

ਉੱਪਰ (ਦਿਸ਼ਾ) ਉੱਚ । ਉਛਿਤ । ਉਤ । ਉਤਾਂਹ। ਉਤਾਹਾਂ । ਉਤਾਨ । ਉਤੰਗ । ਉੱਤੇ । ਉਦ । ਉਦਗਰ। ਉੱਨਤ। ਉਭ । ਉਰਧ। ਊਂਚਾ । ਊਪਰ । ਊਭ । ਊਭਉ। ਊਰਧ। ਊਰਧ੍ਵ । ਸਿਖਰ । ਸ਼ਿਖਰ । ਤੁੰਗ । ਨਭ । ਪਉ । ਪਰ । ਪ੍ਰਾਂਸ । ੨੭।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ (ਵਿਦਿ:) ਉੱਪਰ ਦਰਜ । ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ । ਉਪਰੋਕਤ । ਪੂਰਵੋਕਤ । ਪੂਰਵੋਕ੍ਤ । ਮੰਦਰਜਾ ਬਾਲਾ । ੭।

ਉਬਲਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਛਾਲ ਖਾਨਾ । ਉਠਾਅ ਖਾਨਾ । ਉਫ਼ਨਣਾ। ਉਵੱਟਣਾ। ਆਵੱਟਣਾ। ਔਟਨਾ। ਗਰਮਾ ਜਾਨਾ। ਜੋਸ਼ ਮੇਂ-ਆਨਾ । ੯।

ਉਬਾਲ (ਭਾਵ) ਉਛਾਲ। ਉਠਾਅ। ਉਦਗਾਰ । ਉਫ਼ਾਨ । ਉਵੱਟ । ਆਵੱਟ । ਜੋਸ਼ । ੮।

ਉਬਾਲਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉੱਤਾਪਨਾ । ਉਬਾਲਨਾ। ਉਬਾਰਨਾ। ਅਉਟਾਨਾ। ਔਟਾਨਾ। ਖੌਲਾਨਾ। ਗਰਮਾਨਾ। ਜੋਸ਼ ਦੇਨਾ । ਜੋਸ਼ ਲਾਨਾ। ਤਪਾਉਣਾ । ੧੧।

ਉੱਭਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਕਸਨਾ । ਉਦਕਨਾ । ਉਛਲਨਾ । ਉਝਕਨਾ । ਉਠਨਾ। ਉਭੜਨਾ। ਉਮੜਨਾ । ਊਪਰ ਆਨਾ। ਕੂਦਨਾ। ਚੜ੍ਹਨਾ । ਤਨਨਾ । ੧੨।

ਉਮਰ (ਕਾਲ) ਉਮਰਾ । ਅਉਖਾ । ਅਉਧ । ਅਉਧੜੀ । ਅਵਸਥਾ । ਅਵਧ । ਅਵਰਦਾ । ਆਉ । ਆਉਖਾ। ਆਯੁ । ਆਯੂ । ਆਯੁਖ। ਆਰਜਾ। ਆਰਜਾਰੀ। ਆਰਬਲ। ਆਰਬਲਾ । ਆਵ । ਆਵਰਦਾ ।

ਗਤ । ਗਤਿ । ਗਤੀ । ਜੀਵਨ । ਜੀਵਨ ਕਾਲ । ਬਹਿਕ੍ਰਮ । ਬਯ । ਬਿਵਸਥਾ । ਬੈਸ । ਬੈਸਾ । ਵਯ । ਵਯਸ । ਵਯ ਕ੍ਰਮ । ਵੈਸ । ਵੈਸਾ । ਵਜ । ਵਜੋਵਸਥਾ । ੩੫।

ਉਮਰਾਵ (ਜਾਤੀ) ਉਮਰਾਅ । ਉਮਰਾਉ। ਉਮਰੀਆ। ਉਮਰਾਇ । ਉਮਰਾਯ । ੬।

ਉਰਵਸੀ (ਸੁਰਗ) ਉਰਬਸੀ । ਉਰਵਸ਼ੀ । ੩।

ਉਰਾਰ (ਥਾਂ) ਉਰਲਾ ਪਾਸਾ । ਉਰਵਾਰ । ਉਰਾ। ਓਰਾ । ਆਪਾਰ । ਆਰ । ਆਰਾ । ੮।

ਉਲਟ (ਭਾਵ) ਉਤਕ੍ਰਮ । ਉਪੱਠਾ । ਉਪੁੱਠਾ । ਉਲਟ ਫੇਰ । ਉਲਟਾ । ਅਕ੍ਰਮ। ਅਯਨ। ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ। ਬਿਪ। ਬਿਪਰੀਤ । ਬਿਪ੍ਰੀਤ । ਵਿਪ । ਵਿਪਰੀਤ । ਵਿਪ੍ਰਜਯਯ। ਵਿਪ੍ਰਜਯਾਸ । ਵਿਪ੍ਰਜਯਾਯ । ਵਜਤਜਾਸ । ਵਜਤਜਾਯ । ਵਜਤਿਕ੍ਰਮ । ੨੦।

ਉਲਥਾ (ਵਿਦਿ:) ਉਲਟਾਅ । ਅਨੁਵਾਦ । ਤਰਜਮਾ । ੪।

ਉਲੱਦਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਥਲਾਨਾ । ਉਲਟਾਨਾ । ਉਲਟਾਉਣਾ । ਔਂਧਾਨਾ । ਨੀਚੇ ਊਪਰ ਕਰਨਾ । ਪੁੱਠਾ ਕਰਨਾ । ਮੂਧਾ ਕਰਨਾ । ਮੂਧਾ ਮਾਰਨਾ । ੯।

ਉਲਾਦ (ਸਨਬੰਧੀ) ਅਉਲਾਦ । ਅਪਤਯ । ਔਲਾਦ । ਸੰਤਤਿ। ਸੰਤਾਨ । ਗੋੜ੍ਹ ਜਨਨ । ਜਾਤ । ਤੋਕ। ਪ੍ਰਸੂਤਿ। ਪ੍ਰਜਾ। ਬਾਲ ਬਚੇ। ਬੰਸ। ਲੜਕੇ ਬਾਲੇ। ਵੰਸ। ਵੰਸ਼ । ੧੫ ।

ਉਲਾਂਭਾ (ਭਾਵ) ਉਪਾਲੰਭ । ਉਰਾਹਨ । ਉਰਾਹਨਾ । ਊਰਾਂਭਾ । ਉਲਹਨਾ। ਉਲਾਹਨ। ਉਲਾਹਨਾ। ਉਲਾਹਨੋ। ਉਲਾਮਾ । ਓਲਾਮਾ । ਕਹਣੁ। ਗਿਲਾ । ਸ਼ਿਕਵਾ । ੧੫।

ਉੱਲੂ (ਪੰਛੀ) ਉਲੂਕ । ਕੁਸ਼ਿ । ਕਾਕਾਰਿ। ਕੌਸ਼ਿਕ । ਘਰ ਘਰ । ਘੁੱਗੂ । ਘੁਘਨਾ । ਘੂਕ । ਘੋਰ ਦਰਸ਼ਨ । ਤਾਮਸ । ਦਿਵਾਂਧ । ਦਿਵਾਭੀਤ। ਨਕਤੰਚਰ। ਨਿਸ਼ਾਟਨ। ਨਿਸ਼ਾਰ । ਪੇਚਕ । ਲਖਸ਼ਮੀ-ਵਾਹਨ । ਵਾਯਸਾ ਰਾਤਿ । ੧੯।

ਊਂਘ (ਮਨੁਖ) ਉਂਘਾਈ। ਉਪਨਿੰਦ੍ਰਾ। ਅਲਸਾਈ। ਆਲਸ। ਆਲਸਜ । ੬।

ਊਂਘਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਊਂਘਨਾ । ਅਲਸਾਨਾ । ਆਂਖ ਲਗਾਨਾ । ਸੁਸਤ ਪੜਨਾ । ਝਪਕੀ ਲੇਨਾ । ਝੇਂਪਨਾ । ਢਮਕਾ ਲੈਣਾ । ਤੰਦ੍ਰਿਤ ਹੋਨਾ । ਪਲਕ ਮਾਰਨਾ । ਆਂਖ ਦਬਾਨਾ । ਪਲਕ-ਦਬਾਨਾ । ੧੨।

ਊਧਉ (ਅਵ:) ਉਦੋ । ਉਦੋ ਉਧਉ । ਉਧਵ। ਉੱਧਵ। ਊਧਵ ।

ਊਧੋ। ੮।

ਊਨੀ ਕਪੜਾ (ਕਪੜਾ) ਊਨੀ ਬਸਤ੍ਰ। ਉਨ ਦਾ ਕਪੜਾ । ਰਾਂਕਵ । ਰੋਮ ਪਟ । ੫।

ਓਅੰਕਾਰ (ਸ: ਖੰ:) ਆਦਜਾ। ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ । ਵੇਦ ਮਾਤਾ। ਪ੍ਰਣਵ । ੫।

ਓਭੜ (ਵਿ:) ਓਪਰਾ । ਅਜਨਬੀ । ਨਾਵਾਕਿਫ਼ । ੪।

ਓੜਹੁਲ (ਫੁਲ) ਓਂਡਾਖਜਾ । ਓਂੜ ਪੁਸ਼ਪ । ਅਰਕ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਅਰੁਣਾ । ਹਲ ਹੁਲ। ਗੁੜਹਰ। ਜਪਾ ਕੁਸਮ । ਜਵਾ ਕੁਸਮ। ਤ੍ਰਿਸੰਧਜਾ। ਪ੍ਰਾਤਿਕਾ । ਰਕਤ ਪੁਸ਼ਪੀ । ਰਾਗ ਪੁਸ਼ਪੀ । ੧੩।

ਅ

ਅਸਹਨ ਸ਼ੀਲਤਾ (ਭਾਵ) ਅਸਹਿਖਣਤਾ । ਅਮਰਖ । ਅਮਰਖ਼ਣ । ਕ੍ਰੋਧ । ਰਿਸ । ੬।

ਅਸਗੰਧ (ਜੰ:ਦ:) ਅਸਗੰਧਾ । ਅਸ੍ਵਾ । ਅਸ਼੍ਵਗੰਧਾ । ਅਸ਼੍ਵਾ । ਅਸ਼੍ਵਾਰੋਹਾ। ਅਸ਼੍ਵਾਵਰੋਹਕ । ਆਸੋਧ। ਆਸੰਧ। ਆਕਸਨ। ਹਯਾ। ਕਟੁਕਾ । ਕਾਂਬੁਕਾ। ਕਾਲਾ। ਕੁਰੰਗਕੋ। ਗੋਕਰਣ। ਗੋਕਰਣੀ। ਗੰਧ ਪਤ੍ਰੀ। ਤੁਰਗੀ। ਪਲਾਸ਼ਪਰਣੀ। ਪੁਣਜਾ। ਬਰਰੀ। ਬਲਜਾ। ਬਲਯਾ । ਬਾਜ ਕਰੀ। ਬਾਜਿਨ। ਬਾਜੀਕਰੀ। ਬਿਰਖਿਆ। ਬੇਹਮਨ । ਵਰਹ ਕਰਣੀ। ਵਰਗਾਤ੍ਰ ਕਰੀ। ਵਰਦਾ। ਵਰਾਹ ਕਰਣੀ। ਵਾਤ ਘਨੀ। ਵਾਰ ਹਿੰਦ। ਵਿਟਰ ਚੇਰੀ। ੩੬।

ਅਸਚਰਜ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਚਰਯਾ । ਅਚੰਭਉ । ਅਚੰਭਾ । ਅਚੰਭਵ । ਅਚਰਜ। ਅਜਗ। ਅਜਬ। ਅਜਾਬਾ। ਅਜੀਬ । ਅਜੂਬਾ । ਅਦਭੁਤ । ਅਨੂਠਾ । ਅਨੋਖਾ । ਅਲੋਇ । ਅਲੋਕਾਰ। ਅਲੋਗਨੀ। ਅਲੌਕਿਕ। ਆਸ਼ਚਰਯ। ਸੰਭ੍ਰਮ। ਕੰਤੂਹਲ। ਨਗਜ਼। ਚਿਤ੍ਰ। ਬਿਸਮ। ਬਿਸਮਤ। ਬਿਸਮਯ। ਬਿਸਮਾਦ। ਵਿਸਮ। ਵਿਸਮਤ । ਵਿਸਮਾਦ । ਵਿਸਮਯ। ਵਿਚਿਤ੍ਰ। ਵਿਡਾਣ ਵਿਲੱਖਣ । ੩੩।

ਅਸਤਾਚਲ (ਥਾਂ) ਅਸਤ । ਅਸ੍ਤ । ਅਸਤ ਅਚਲ। ਅਸਤਾਚਲ । ਚਰਮ ਖਸ਼ਮਾਭ੍ਰਿਤ । ੫।

***ਅਸਨੀ ਕੁਮਾਰ** (ਸੁਰਗ) ਅਸ੍ਵਨ।

**ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਕੁਖੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸਨੀ ਕੁਮਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾ ਘੋੜੀ ਬਣ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰਨ ਜਾ ਲੱਗੀ। ਤਦੋਂ ਸੂਰਜ ਘੋੜਾ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਏਸ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਅਸਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੋਈ।*

ਅਸ਼੍ਵਨੇਯ। ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ। ਅਸ਼੍ਵਿਨੀ ਸੁਤ। ਅਸ਼੍ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ। ਸ੍ਵਰਵੈਦਜ। ਗਦਾਗਦ। ਦਸਨ। ਨਾਸਕਜ। ਨਾਸਤਜ। ਪੁਖਕਰਸਜ। ੧੨।

ਅਸੀਸ (ਭਾਵ) ਅਸੀਸੜੀ। ਅਸੀਰਵਾਦ। ਅਸ਼ੀਰ ਵਚਨ। ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। ਆਸਿਖ। ਆਸ਼ਿਖ। ਆਸ਼ਿਖਾ। ਆਸ਼ੀ। ਸ਼ੁਭ ਬਚਨ। ਸ਼ੁਭ ਵਚਨ। ਦੁਆ। ਦੁਆਉ। ਦੁਆਈ। ੧੪।

ਅਸ਼ੋਕ (ਰੁੱਖ) ਅਸ਼ੋਗ। ਅਪਸ਼ੋਕ। ਅਗਨਾ ਪ੍ਰਿਯ। ਸਮਰਾਧਿ ਵਾਸ। ਸੁਭਗ। ਸ਼ੋਕ ਹਰਤਾ। ਸ਼ੋਕ ਨਾਸ਼ਨ। ਹੇਮ ਪੁਖਪਕ। ਕਰਣ ਪੂਰ। ਕਰਣ ਪੂਰਕ। ਕਾਂਤਾ ਚਰਣ ਦੋਹਦ। ਕੇਲਿਕ। ਕੰਕੇਲੀ। ਚਕ੍ਰ ਗੁੱਛ। ਚਿਤ੍ਰ। ਤਾਮ੍ਰ ਪੱਲਵ। ਦੋਹਲੀ। ਦੋਖਹਾਰੀ। ਨਟ। ਪਲਦ੍ਰ। ਪਿੰਡ ਪੁਖਪਕ। ਪ੍ਰਪੱਲਵ। ਮਧ ਪੁਖਪ। ਰਕਤ ਪੱਲਵ। ਰਾਮਾ। ਰੋਗਿਤਰੁ। ਵਾਮਾਂਕ ਪਾਤਨ। ਵਾਮਾਘ੍ਰਿ-ਘਾਤਕ। ਵਿਸ਼ੋਕ। ਵਿਚਿਤ੍ਰ। ਵੰਜੁਲ ਦ੍ਰੂਮ।

ਅੱਸੂ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾਲ) ਅਸੁਨ। ਅਸੋਜ। ਅਸੌਨ। ਆਸ਼੍ਵਿਨ। ਆਸ਼੍ਵਯਜ। ਇਖ। ਕਾਰ। ਕੁਆਰ। ਕੁਾਰ। ੧੦।

ਅਹਰਣ (ਕਿਰਤ) ਆਹਨੀ। ਆਹਰਣ। ਆਯਸ। ਨਿਹਾਈ। ੫।

ਅਹੰਕਾਰ (ਮਨੁੱਖ) ਅਹੰਕ੍ਰਿਤ। ਅਭਿਮਾਨ। ਅਵਲੇਪ। ਸਮਯ। ਹਮ। ਹੰਕਾਰ। ਗਰਬ। ਗਰਵ। ਗੁਮਾਨ। ਘੁਮੰਡ। ਚਿੱਤ ਸਮੁੱਨਤਿ। ਦਰਪ। ਨਸ਼ਾ। ਮਦ। ਮਾਦਕਤਾ। ਮਾਨ। ਵਿਕਾਰ। ੧੮।

ਅਹੰਕਾਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਹੰਕਾਰਿ। ਅਹੰਕਾਰਿਨ। ਅਹੰਕ੍ਰਿਤੀ। ਅਹੰਮਨੀ। ਅਭਿਮਾਨੀ। ਹੰਕਾਰੀ। ਗਰਬਵੰਤ। ਗਰਬੀ। ਗਰਵੀ। ਗੁਮਾਨੀ। ਘੁਮੰਡੀ। ਦਰਪੀ। ਮਦੀ। ਮਾਨੀ। ਵਿਕਾਰੀ। ੧੬।

ਅਕਸ (ਅਕਾਸ਼) ਛਾਇਆ। ਛਾਈ। ਪਰਛਾਵਾਂ। ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ਪੜਛਾਵਾਂ। ਬਿੰਬ। ੭।

ਅਕਹ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕਹਿ। ਅਕਹੀਉ। ਅਕਹੀ ਅਉ। ਅਕੰਠ। ਅਕੱਥ। ਅਕੱਥਨੀਯ। ਅਕੱਥਜ। ਅਗਥ। ਅਗਥਾ। ਅਗਾਥ। ਅਗਾਥਾ। ਅਗੰਥ। ਅਗੰਥਾ। ਅਜੀਹ। ੧੫।

ਅਕਰ ਕਰਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਕਲ ਕਰੋ। ਅਕੱਲਕ। ਅਕਾਲ। ਆਕਰ ਕਰਹਾ। ਆਕਰ ਕਰਾ। ਆਕਲੱਕ। ਆਕਾਰ ਕਰਭ। ੮।

ਅਕਾਸ਼ (ਅਕਾਸ਼) ਉਧਾਣ। ਉੱਧਾਣ। ਉਭ। ਊਭ। ਊਰਧ ਲੋਕ। ਅਕਾਸ। ਅਗਾਸ। ਅਸਮਾਣ। ਅਸਮਾਨ। ਅਖਰ। ਅਰਸ। ਅਰਸ਼। ਅਨੰਗ। ਅਨੰਤ। ਅੱਭ੍ਰ। ਅਲ।

ਆਕਾਸ। ਆਕਾਸ਼। ਆਗਾਸ। ਆਸਮਾਣ। ਆਸਮਾਨ। ਅੰਤਰਿਖ਼। ਅੰਤਰੀਖ਼ਜ । ਅੰਬਰ । ਅੰਭ । ਸਸਉਪਾਰਜਨ ਚਰ ਧਰ। ਸਪਿਹਰ । ਸਬਦ । ਸ਼ਬਦ । ਸੁਰਵਰਤਮ । ਸੂਨ । ਸ਼ੂਨ । ਸ਼ੂਨਜ । ਕਿਰਨ ਧਰ ਧਰ। ਕੁਨਾਭ। ਖ । ਖੇ । ਖੰ । ਗਗਨ । ਗਯਣ । ਗਯਨ । ਗਰਦੂੰ । ਗੈਣ । ਗੈਣਾਰ । ਗੈਨ । ਗੋਧਰ ਧਰ । ਘਨ ਵਾਸ । ਚਰਖ। ਚੰਦ੍ਰ ਧਰ । ਛਟਾ ਧਰ ਧਰ । ਤਾਰਾ ਪਥ । ਤ੍ਰਿਪਿਸ਼ਟਪ । ਤ੍ਰਿਵਿਸ਼ਟਪ। ਦਯੋ । ਦਜੁ। ਦਜੁਸ। ਦਜੋ। ਦਜੌ। ਦਿਨ ਘਾਤਨੀ ਚਰ ਧਰ । ਦਿਵ ਧੂਰਮ । ਨਭ । ਨਭਸ । ਨਾਕ । ਨਿਸਾਚਰ ਘਰ। ਪੁਸ਼ਕਰ। ਪੁਖਕਰ । ਫਲਕ । ਬਜੋਮ। ਮਹਾਂ ਬਲ। ਮਰੀਚ ਧਰ ਧਰ । ਮਰੁਤ ਵਰਤਮ । ਮੇਘ ਵਰਤਮ । ਮੇਘਵਾਧ੍ਰਨ। ਮੇਘਵੇਸ਼ਮ। ਮੇਘਾਧ੍ਰਾ । ਰਵਿ ਹਰਨਿ ਚਰ ਧਰ । ਵਯੋਮ । ਵਿਸ਼ਣਪਦ । ਵਿਹਾਯ । ਵਿਹਾਯਸ । ਵਿਯਤ । ਵਜੋਮ । ੮੪।

ਅਕਾਸ਼ ਵੇਲ (ਜੰ:ਦ:) ਅਕਾਸ਼ ਬੱਲੀ। ਅਕਾਸ਼ ਬੇਲ। ਅਕਾਸ਼ ਬੌਰ। ਅਫਤੇਮੂ। ਅਮਰ ਬੇਲ । ਅਮਰ ਵੇਲ। ਅੰਬਰ ਬੇਲ । ਅੰਬਰ ਵੇਲ। ਅੰਬਰ ਵੱਲੀ। ਸਰਣਾ। ਸਰਣੀ। ਕਟੰਭਰਾ। ਚਾਂਦ ਵੇਲ। ਜੀਵੰਤਿਕਾ। ਜੀਵੰਤੀ। ਦੂਖ ਸਪਰਸ਼ਾ। ਪ੍ਰਸਾਰਿਣੀ। ਬਾਂਦਾ । ਬੰਦਾ । ਬੰਵਰ । ਭੱਦ੍ਰ ਕਲਾ । ਰਾਜ ਬਲਾ। ਵਾਂਡ ਗੁਲ । ਵ੍ਰਿਖਜ ਛਾਦਨੀ । ਵ੍ਰਿਖਜਰੂਹਾ । ਵ੍ਰਿਖਜ ਰੋਹਾ । ਵੇਟਾਗੁਲੀ। ਵੰਦਾ । ੨੯।

ਅਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਘ (ਅਕਾਸ਼) ਇੰਦਰ ਧਨੁਖ। ਇੰਦ੍ਰਾਯੁਧ । ਸਪਤ ਵਰਣ । ਸ਼ਕ੍ਰ ਧਨੁ । ਰਿਜ ਰੋਹਿਤ । ੬।

ਅੱਕ (ਜ਼ਹਰ) ਉਸ਼ਣ ਰਸ਼ਿਮ । ਉਖ਼ਣ ਰਸ਼ਿਮ । ਅਹਰ ਬਾਂਧਵ । ਅਹਰ ਮਣ । ਅਹਰ ਯਮਾ । ਅਹਰ ਯਮਿ । ਅਕਕਾਹਵ । ਅਕੌਆ । ਅਕੰਦ । ਅਰਕ। ਅਰਕ ਪਰਣੀ । ਆਸਫੋਤ । ਆਸਫੋਟ । ਆਕ । ਆਕੜੋ । ਏਕ ਵਨ । ਸਦਾ ਸੁਮ । ਸਦਾ ਪੁਖਪ । ਸਦਾ ਪੁਖਜੀ । ਸ਼ੀਤ ਪੁਸ਼ਪਕ । ਸ਼ੁਕ ਫਲ । ਸੂਨ । ਸੂਰਯ ਦ੍ਰਜ । ਸੂਰਯਾਹਵ । ਹਿਮ ਰਾਤਿ । ਹਰਿ ਦੂਖ । ਕਸ਼ੀਰ ਕਾਂਡਕ । ਕਸ਼ੀਰ ਦਲ। ਕਸ਼ੀਰ ਪਰਣੀ । ਕਸ਼ੀਰਾਂਗ। ਕਸ਼ੀਰੀ । ਕਿਕਰ ਤਨ । ਕਲੌਰਕ । ਖਰਜੂਧਨ । ਗਣ ਰੂਪ । ਜੰਭਲ । ਤੁਲ ਫਲ । ਦਿਵਾਕਰ । ਦੀਰਘ ਪੁਖਜਕਾ। ਪੁੱਛੀ। ਪ੍ਰਤਾਪ। ਪ੍ਰਭਾਕਰ। ਭਾਸਕਰ। ਭਾਨ। ਮਦਾਰ। ਮੰਦਾਰ । ਮੰਦਾਰ ਵਸਤੂ । ਰਜਾਰਹ । ਵਸੁਕ । ਵਸੂਕ। ਵਿਕਿਰਣ। ਵਿਕੀਰਣ।

ਵਕੀਰਣਾ। ਵਿਕੋਰਣਾ । ਵਿਕਸ਼ੀਰ । ਵਿਭਾਕਰ। ਵਿਵਸ੍ਾਨ । ੫੮।

ਅੱਕਫਲ (ਜ਼ਹਰ) ਕੱਕਰੀ। ਕੱਕੜੀ। ਖੱਖੜੀ । ੪।

ਅਖਰੋਟ (ਸੁਕਾ ਫਲ) ਅਖੋਟ । ਅਖਜੋਟ। ਅਖਜੋਟਕ। ਆਸਫੋਟਕ । ਆਖੋਟ । ਆਖਜੋਟ । ਆਖਜੋਡ । ਸ੍ਵਾਦਮੱਜ। ਕਰਪਰਾਲ । ਕੀਰੇਸ਼ਟ । ਕੰਦਰਾਲ। ਗੁੜਾਸ਼ਯ। ਪਾਰਵਤੀਯ । ਪ੍ਰਿਥਕਛਦ । ਫਲ ਸਨੇਹ । ਮਦਨਾਭ ਫਲੁ । ਰੇਖਾਫਲ। ਵ੍ਰਿੱਤ ਫਲ । ੧੯।

ਅੱਖ (ਮਨੁੱਖ) ਅਰਸ਼ । ਅੱਖੜੀ । ਅਗ੍ਰਜ । ਅੱਛ । ਅੰਬਕ । ਆਂਖ । ਆਗ੍ਰਜ । ਈਕਸ਼ਣ । ਈਛਣ । ਗੋ । ਚਸ਼ਮ । ਚਕਸ਼ । ਚੱਖ । ਚੱਛ । ਚਾਖ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ । ਦ੍ਰਿਕ । ਦ੍ਰਿਖ਼ਿਟ। ਦ੍ਰਿਗ । ਦੀਦਾ। ਨਯਣ। ਨਯਨ । ਨੇਤ । ਨੇਤ੍ਰ । ਨੈਣ। ਨੈਨ। ਨੈਨੂੰ। ਪ੍ਰੇਕਸ਼ਣ। ਲੋਇਣ। ਲੋਇਨ। ਲੋਚਨ। ਲੋਯਣ। ਵਿਲੋਚਨ। ਵੀਕਸ਼ਣ । ੩੫।

ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਨਾ (ਮਨੁੱਖ) ਅਪਾਂਗ। ਆਂਖ ਕਾ ਕੋਨਾ । ਕਨਖੀ । ਕੋਣ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋਣ । ਨੇਤ੍ਰੰਤ । ੮।

ਅੱਖ ਦਾ ਗੋਲਾ (ਮਨੁੱਖ) ਆਂਖ ਕਾ ਗੋਲਾ । ਕੋਆ । ਕੋਯਾ । ਗੋਲਕ । ਨੇਤ੍ਰ ਪਿੰਡ । ਬਿੜਾਲ । ੭।

ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ (ਮਨੁੱਖ) ਅੱਖ ਪੁਤਲੀ । ਆਂਖ ਕੀ ਪੁਤਲੀ । ਆਂਖ ਪੁਤਲੀ । ਸਿਤਾਰਾ । ਕਨੀਨਕਾ । ਗੋਲਕ । ਤਾਰਕਾ । ਤਾਰਾ । ਤਾਰਿਕਾ । ਪੁਤਲੀ । ੧੧।

ਅੱਖ ਫੋਰ (ਕਾਲ) ਨਿਮਖ। ਨਿਮੇਖ। ਪਲਕ । ੪।

***ਅਗਸਤ** (ਮੁਨੀ) (ਅਵਤਾਰ) ਅਗਸਤਜ । ਅਗਸ੍ਰ । ਅਗਸਿਤ । ਐਰਵਸ਼ੇਜ । ਸਮੁਦ੍ਰ ਚੁਲਕ । ਸਿੰਧ ਸ਼ਾਸਨ। ਕਲਸ਼ੀ ਸੁਤ। ਕੁੰਭ ਸੁਤ। ਕੁੰਭ ਸੰਭਵ । ਕੁੰਭਜ । ਘਟ ਸੰਭਵ । ਘਟਜ । ਘਟ ਯੋਨਿ। ਘਟੋਦਭਵ । ਪੀਤਾ ਬਿਧ । ਮੈਤ੍ਰਾਵਰਣ । ਰਿਪ ਸਮੁਦ੍ਰ । ਵਿੰਧਜ ਕੂਟ । ੧੯।

ਅਗਸਤ (ਫੁੱਲ) ਅਗਸਤੀ। ਅਗਸਤਜਾ । ਸ਼ੀਘਰ ਪੁਖਪ । ਸ਼ੁਕਲ ਪੁਖਪ । ਸੁਰਪ੍ਰਿਯ। ਹਥਿਯਾ। ਹਦਗਾ । ਕਨਲੀ । ਖਰਧ੍ਵੰਸੀ । ਦੀਰਘ ਫਲਕ । ਪਵਿਤ੍ਰ । ਬੋੜੀ ਕਾ ਫੂਲ । ਬੰਗ ਸੇਨਕ । ਬੰਗ ਪੁਸ਼ਪ । ਬ੍ਰਣਾਰਿ । ਮੁਨੀ ਪੁਖਪ । ਵਕ੍ਰ ਪੁਖਪ । ੧੮।

ਅਗਨਿ ਸ਼ਿਖਾ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ:ਦ:) ਅਨੰਤਾ । ਸ਼ਕ੍ਰ ਪੁਖਪਕਾ । ਹਾਲਾਂ । ਕਲਲਾਵੀ । ਫਲਿਨੀ । ਵਸ਼ਲਜਾ । ੭।

---

*ਅਗਸਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਲੋਪਾ ਮੁਦ੍ਰਾ' ਹੈ।

ਅਗਰ (ਗੰਧਿ) ਅਸਾਰ । ਅਗਨਿ ਕਾਸਟ । ਅਨਾਰਯਕ । ਕ੍ਰਿਖੁਣ । ਕ੍ਰਿਮਿਜ। ਪਾਤਕਾ। ਪ੍ਰਵਰ। ਭ੍ਰਿੰਗਜ। ਯੋਗਜ। ਰਾਜਾਈ। ਲਘੁ । ਲੋਹ । ਵਰਣ ਪ੍ਰਸਾਦਨ। ਵੰਸ਼ਿਕਾ । ੧੬।

***ਅੱਗ** (ਸੁਰਗ) ਉਸਨ । ਉਖਰ ਬੁੱਧ। ਅਗਨ । ਅਗਨਿ । ਅਗਨੀ । ਅਨਲ । ਅਪਪਤ । ਅਪਿੱਤ। ਅਮਰ ਜਿਹਵ । ਆਸ਼ ਸ਼ੁਕਸ਼ਣ । ਆਸ਼ਜਾਸ਼ । ਆਸ਼ੂਜਾਸ । ਆਗ । ਆਤਸ । ਆਤਸ਼ । ਆਤਸੜੀ । ਅਪਤ ਜਿਹਵ । ਸਪਤਾਰਹਿ । ਸਪਤਾਰਚਿਖ । ਸ਼ਿਖਾਵਤ । ਸ਼ਿਖਾਵਾਨ । ਸ਼ਿਖਿ । ਸਿਖੀ । ਸ਼ੁਖਮ । ਸ਼ੁਖਮਨ । ਸ਼ੁਖਮਾ । ਸ਼ੁਚਿ । ਸ਼ੁਣਮਨ । ਸ਼ੋਚਿਣ ਕੇਸ਼ । ਹਰਿ । ਹਵਜ ਵਾਹਨ । ਹਿਰਣਜ ਰੇਤ । ਹਿਰਣਜ ਰੇਤਸ । ਹਿਰਣ ਰੇਤਾ । ਹੁਤਭੁਕ । ਹੁਤਭੂਜ । ਹੁਤਾਸਨ। ਹੁਤਾਸ਼ਨ। ਹੋਤਾਇਆ। ਹ੍ਵਯ ਵਾਹਨ । ਕਸੁੰਭੜਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਵਰਤਮਨ । ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਵਰਤਮ । ਕ੍ਰਿਪੀਟ ਯੋਨਿ । ਕੁਤਪ । ਕੁੰਤ । ਚਿਤ੍ਰ ਭਾਨੁ । ਚਿਤ੍ਰ ਭਾਨੂ । ਜਜਨ । ਜਲ ਜੋਤ । ਜਾਤ ਵੇਦ । ਜਾਤ ਵੇਦਹ । ਜਾਤ ਵੇਦਸ। ਜਾਲ। ਜੁਆਲਾ। ਜ੍ਵਾਲ। ਜ੍ਵਾਲਨ । ਤਨੂਨ ਪਾਤ। ਤਨੂਨ ਪਾਦ । ਤਪਨ। ਤੇਜ । ਦਹਨ। ਦਗਧ ਦ੍ਰੁਮ । ਦਮੁਨ । ਦਵ । ਧਨੰਜਜ । ਧੂਮ੍ਰ ਕੇਤ । ਧੂਮ੍ਰ ਧੁਜ । ਨਾਰ । ਨਿਰਜੁਰ ਜੀਭ। ਪਵਨ ਸਖ। ਪਾਂਚ ਜਨਜ। ਪਾਥ। ਪਾਥਹ। ਪਾਵਕ। ਪਾਵਕ ਸਖ। ਬਸੰਤਰ । ਬਸੰਦਰ । ਬਰਹਿ । ਬਰਹਿਸ । ਬਰਹਿਖ । ਬੈਸੰਤਰ । ਬੈਸ੍ਵਾਂਤਰ । ਬੰਨ੍ਹਿ । ਬੰਨ੍ਹੀ । ਭਾਹਿ । ਮਾਰੂ । ਰੋਹਿਤਾਸ੍ਵ। ਵਹਨਿ। ਵਾਇਸਾਣੋਹ। ਵਾਯੂ ਸਖ। ਵਾਯੂ ਸਖਾ। ਵਿਭਾਵਸ । ਵ੍ਰਿਹਧਾਨ। ਵ੍ਰਿਕ। ਵੀਤਿ ਹੋਤ੍ਰ। ਵੇਦਸ। ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ। ਵੈਸ਼੍ਵਾ ਨਰਹ। ੧੦੦।

ਅਗਿਆਨਤਾ (ਭਾਵ) ਅਗਿਆਨ ਤਾਈ। ਅਗਜਾਤਤਾ। ਅਗਜਾਨਾਂਧਕਾਰ। ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ। ਬੇਸਮਝੀ। ਭੁਲਾਵਾ।

---

*ਵੈਦਕ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-

੧. ਭੌਮਾਗਨਿ, ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਜਲਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨. ਦਿਵਜਾ-ਗਨਿ, ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩. ਜਨਰਾਗਨਿ, ਜੋ ਪਿੱਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਅੱਗ ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-੧. ਗਾਰਹ ਪਤਜ। ੨. ਆਹਵਨੀਯ। ੩. ਦਕਸ਼ਣਾਗਨਿ। ੪. ਸਭਜਾਗਨਿ। ੫. ਆਵਸਸਥਜ। ੬. ਔਪਾਸਨਾਗਨਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਹਨ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਜੀਭਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:-੧. ਕਾਲੀ। ੨. ਕਰਾਲੀ। ੩. ਮਨੋਜਵਾ। ੪.ਸੁਲੋਹਿਤਾ। ੫. ਧੂਮ੍ਰਵਰਣਾ। ੬. ਉਗ੍ਰਾ। ੭. ਪ੍ਰਦੀਪਤਾ।

ਭੁਲੇਖਾ। ਭੁੱਲ । ਮਮਤਾ । ਮਮੱਤਵ । ਮਾਇਆ । ਮਾਯਾ । ਮੂਢਤਾ । ਮੂਰਖਤਾ । ਮੋਹ । ੧੬।

ਅੱਗ ਦਾ ਕਸ਼ਟ (ਸੁਰਗ) ਸੰਜ੍ਵਰ । ਸੰਤਾਪ। ਜਲਨ। ਝੁਲਸ। ਡਾੜ੍ਹਾ। ਦਾਹ । ਭਸਮੀ ਭੂਤ । ੮।

ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ (ਸੁਰਗ) ਉਲਕਾ। ਅਗਨਿ ਸ਼ਿਖਾ । ਅਗਨਿ ਕੁੱਕਟ । ਅਗਨਿ ਜ੍ਵਾਲਾ । ਕੀਲ। ਕਸ਼ਾਰ। ਜਾਲਿ। ਸਿਖਾ । ਸ਼ਿਖਾ । ਹੇਤਿ । ਹੇਤੀ। ਜੁਆਲ। ਜ੍ਵਾਲਾ। ਭਸਮ। ਭੂਤਿ । ਲਪਟ । ਲੁਕਾਰੀ । ਲੂਕ । ਲੂਕੀ । ਲੌ । ਲੂਰ । ੨੨।

ਅੱਚਕੜਾ (ਛੰਦ) (ਪਿੰ:) ਸ੍ਰਿਗ੍ਵਣੀ। ਕਾਮਨੀ ਮੋਹਨਾ। ਲਕਸ਼ਮੀ ਧਰਾ । ੪।

ਅੱਚਣ ਚੇਤ (ਭਾਵ) ਅਕਸਮਾਤ । ਅਕਸਮਾਤ੍ਰ। ਅਕਸਮੰਤ। ਅਕਸਮੰਤ੍ਰ। ਅਚਾਚੇਤ। ਅਚਾਣਕ। ਅਚਾਣਚੱਕ। ਅਚਨਚੇਤ । ਅਚੇਤ । ਅਤਰਿਕਤ । ਅਨਚੇਤ। ਅਨਾਯਾਸ । ਇਤਫਾਕਨ। ਏਕਾ ਏਕ । ਏਕ ਬਏਕ । ਸਹਸਾ । ਸਦਜ । ਸਪਦ । ਹਰਾਤ। ਤਤਖਿਨ । ਯਕਾਯਕ । ੨੪।

ਅਜਗਰ ਸੱਪ (ਸੱਪ) ਸ਼ਯ । ਵਾਹਸ । ੩।

ਅਜਬਾ (ਛੰਦ) (ਪਿੰਗਲ) ਅਕਵਾ। ਕਨਜਾ। ਤੀਰਣਾ । ੪।

ਅਜਮੋਦ (ਜੰ: ਦ:) ਅਜਮੋਦਾ । ਕਾਰਵੀ । ਖਰਾਸ਼੍ਵਾ । ਖਰਾਸ਼੍ਹਾ । ਦੀਪਜਕ । ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਸ਼ਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਕੇਸ਼ੀ । ਮਯੂਰ । ਮਰਕਟੀ । ਮੋਦਾ ਦੀਪਜ । ਮੋਦਿਨੀ । ਮੋਰ ਸ਼ੇਂਡਾ । ਲੋਚ ਮਸਤਕ । ਲੋਚ ਮਰਕਟ । ਵਸਤ ਮੋਦਾ । ਵਿਸ਼ਲਜਾ । ੧੭।

ਅਜਵਾਇਣ (ਜੰ:ਦ:) ਉਗ੍ਰਾ । ਉਗ੍ਰਗੰਧ। ਉਗ੍ਰ ਗੰਧਾ। ਅਗ੍ਰ ਗੰਧਾ। ਅਜਮਾ । ਅਜਮਾਨ। ਅਜਮੋਦਾ । ਅਜਮੋਦਿਕਾ। ਅਜਵਾਇਨ। ਅਜਵਾਯਨ। ਆਤਯਾ । ਜਮੈਣ । ਜਵਨਿਕਾ। ਜਵਾਇਨ। ਜਵਾਸਾਵਹਾ। ਜਵਾਨੀ। ਜਵਾਯਨ। ਜੀਵਾਵਹ। ਦੀਪਕੰ। ਦੀਪਨੀ। ਦੀਪਜ। ਦੀਪਜਕ । ਬ੍ਰਹਮ ਦਰਭਾ । ਭੂਕ ਦੇਵਕ । ਭੂਤਿਕ । ਯਮਾਨੀ । ਯਮਾਨਿਕਾ । ਯਵ ਸਾਹਵ। ਯਵਨਿਕਾ । ਯਵਾਹ੍ਵਾ ਯਵਾਗ੍ਰਜ । ਯਵਾਨੀ । ਵਾਤਾਰਿ । ੩੪।

ਅਜਿੱਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਜਯ। ਅਜੀਤ । ਅਜੇ । ਅਜੇਅ। ਅਜੇਯ । ਅਜੇਜ । ਅਜੇਵ। ਅਜੈ। ਅਨਜਿੱਤ। ਅਨਜੀਤ। ਅਪਰਾਜਿਤ। ਸੱਮਜ। ੧੩।

ਅਜੁੱਧਿਆ (ਤੀਰਥ) ਅਉਧ । ਅਯੁਧਿਆ । ਅਯੋਧਿਆ । ਅਵਧ । ਅਵਧ ਪੁਰੀ । ਆਦਿਪੁਰੀ । ਆਦਜਾ । ਔਧ । ਸਾਕੇਤ । ਵਿਮਲਾ । ੧੧ ।

ਅਜੋਨੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੰਭ ।

ਅਸੰਭਉ । ਅਸੰਭਵ । ਅਜ। ਅਜਨਮ । ਅਜਾ । ਅਜਾਇ। ਅਜਾਤ। ਅਜੂ । ਅਜੂਨੀ। ਅਜੋਨਿ । ਅਜੰਨ । ਅਜੰਮ । ਸੈਭੰ । ਸੰਭਉ । ਸੰਭਵ । ੧੭।

ਅਟਕ (ਨਦੀ) (ਤੀਰਥ) ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ । ੨।

ਅਟਕਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਰਝਨਾ। ਉਲਝਨਾ। ਅਟਕਨਾ । ਅਰੁਝਨਾ । ਅੜਨਾ। ਟਿਕਨਾ । ਠਹਿਰਨਾ । ਫੰਸਨਾ । ਬੱਝਨਾ । ਰੁਕਨਾ । ੧੧।

ਅਟਕਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਰਝਾਨਾ । ਉਲਝਾਨਾ। ਅਟਕਾਨਾ। ਅਰੁਝਾਨਾ। ਅੜਾਨਾ । ਛੇਕਨਾ । ਟਿਕਾਨਾ । ਠਹਿਰਾਨਾ । ਫੰਸਾਨਾ । ਬੱਝਾਨਾ । ਰੁਕਾਵਟ ਡਾਲਨਾ। ਵਾਰਨ ਕਰਨਾ । ੧੩।

ਅਟਾਰੀ (ਥਾਂ) ਅਟਾ । ਅੱਟਾਲਿਕ । ਸੌਧ । ਹਰਮਜ। ਕੋਠਾ। ਕੋਠੀ । ੭।

ਅਠਾਰਾਂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਟ ਦਸ । ਅਸ਼ਟ ਢਸ । ਅਸ਼ਟਾਦਸ । ਅਠਦਸ । ਅਠਾਰਹ । ੬।

ਅੱਡ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸੰਗ । ਅਜੁਗਤ । ਅਜੁੱਟ। ਅੱਡਰਾ । ਅਯੁਕਤ । ਅਲਹਿਦਾ । ਅਲੱਗ । ਜਉਲਾ। ਜੁਦਾ । ਭਿੰਨ । ਵੇਕ । ਵੇਕੀ । ਵੱਖ। ਵੱਖਰਾ। ਵਾਖ। ਵਿਤ੍ਰੇਕ। ੧੭।

ਅੱਡੀ (ਪੈਰ ਦੀ) (ਮਨੁਖ) ਅਕਬ । ਏਡੀ । ਏੜੀ । ਖੁਰੀ । ੫।

ਅਣਕਾ (ਛੰਦ) (ਪਿੰ:) ਅਕਰਾ । ਅਨਹਦ । ਅਨਭਵ । ਸਸਿਬ ਦਨਾ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਵਦਨਾ । ਚੰਡ ਰਸਾ । ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ । ੮।

ਅਣਗਿਣਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੰਖ। ਅਸੰਖਜ। ਅਕੋਟਿ। ਅਕੋੜ। ਅਖਰਬ। ਅਗਣ। ਅਗਨ। ਅਗਨਤ । ਅਗਨੀਯ । ਅਗਨੈਤ । ਅਗਨੰਤ । ਅਗਿਣਤ । ਅਣਗਿਣਤ । ਅਨ ਸੰਖ । ਅਨਗਨ । ਅਨਗਨਿਤ । ਅਨਤ । ਬਿਸੰਖ । ਬਿਸੰਖਜ । ਬੇਅੰਤ। ਬੇ-ਸ਼ੁਮਾਰ। ਬੇਗਿਣਤ।੨੬।

ਅਤੀਸ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਉਪਵਿਖ। ਉਪਵਿਖਾ। ਅਤਿ ਵਿਖ । ਅਤਿ ਵਿਖਾ। ਅਰੁਣਾ। ਸ਼ਿਸ਼ ਭੇਖਜਜ । ਸ਼ਿੰਗੀ। ਸ਼ਿੰਗੀ। ਸ਼ਿੰਗੀਕਾ। ਸ਼੍ਵੇਤਾ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਕੰਦਾ । ਸ਼੍ਵੇਤ ਵਚਾ । ਘੁਣ ਵੱਲਭਾ । ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਖਾ । ਭ੍ਰਿੰਗੀ । ਭੰਗਰਾ । ਮਾਦ੍ਰੀ । ਮ੍ਰਿਦ੍ਵੀ । ਵਿਸ਼੍ਵਾ । ਵਿਖ ਰੂਪਾ। ਵਿਖਾ। ਵਿਰੂਪਾ। ੨੪।

ਅਤੀ ਸਾਰ (ਰੋਗ) ਉਦਰਾਮਯ । ਅਤਿ ਸਾਰ । ਅੰਨ ਗੰਧ। ਦਸਤ । ਪੇਚਸ । ਮਰੋੜ । ੭ ।

ਅਦਰਕ (ਜੰ: ਦ:) ਅਉਖਧੀ । ਅਦਕਰ। ਅਦਰਖ। ਅਧਰਕ। ਅਧਰਖ। ਅਪਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਕ । ਆਦਾ । ਆਂਦਾ। ਆਦੀ। ਆਰਦ੍ਰਿਕ। ਆਰਦ੍ਰਿਕਾ। ਆਲੇ। ਸਾਰੰਗ । ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਬੇਰ। ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਵੇਗ। ਹਰੀ ਸੁੰਢ। ਕਟ

ਭਦ੍ਰ । ਕਟੂਤ ਕਟ । ਕੰਦਰ । ਤਤ ਕੰਦ। ਮੱਛਾਕ। ਰਾਹੁਛੱਨ। ਵਰ। ੨੪।

ਅਧ ਖੜ ਉਮਰ (ਭਾਵ) ਅਧ ਖੜ ਅਵਸੑਥਾ । ਅਧੇੜ । ਪੱਕੀ ਉਮਰ । ਪ੍ਰੌਢੱਤਵ । ਪ੍ਰੌਢਾਵਸਥਾ । ੬।

ਅਧ ਖੜ ਆਦਮੀ (ਮਨੁਖ) ਅਧਖੜ। ਅਧੇੜ। ਪ੍ਰੌਢ। ਪ੍ਰਾਗਲਭ। ੫।

ਅਧ ਖੜ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਮਨੁਖ) ਸੁਵਯਾ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਚਿਰਟਟੀ। ਪ੍ਰਾਗਲਭਾ ਪ੍ਰੌਢਾ। ੬।

***ਅਧਰੰਗ** (ਰੋਗ) ਸੁੰਨ ਬਾਈ । ਸ਼ੂਨਜ ਵਾਤ। ਪਕਸ਼ਾ ਘਾਤ । ਪਖਜਘਾਤ। ਫਾਲਿਜ। ਲਕਵਾ। ੭ ।

ਅੱਧ ਭੁੰਨਾ (ਭੋਜਨ) ਆਪੱਕ। ਅਭਜਖ਼। ਪੋਲਿ । ੪।

ਅੱਧਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਰਧ । ਅਰਧਾਂਸ਼ । ਆਧਾ । ੪।

ਅੱਧੀ ਰਾਤ (ਕਾਲ) ਅੱਧ ਰਾਤ੍ਰ । ਅਰਧ ਰਾਤ੍ਰ। ਨਿਸ਼ੀਥ। ਮਹਾਂ ਨਿਸ। ਵੱਡੀ ਰਾਤ । ੬।

ਅਨਜੋੜ (ਭਾਵ) ਅਸਾਮਜ । ਅਨੇਕਤਾ । ਅਨੈਕਜ । ਛਿਟਫੁਟ । ਬੇਜੋੜ । ਬੇਮੇਲ । ਵਿਖਮਤਾ । ਵੈਖਮਜ । ੯।

ਅਨ-ਪੜ੍ਹ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਮੀ । ਉੱਮੀ । ਓਮੀ । ਅਸਿੱਖਤ । ਅਸਿਖਜਤ । ਅਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ । ਅਗਜ । ਅਨੱਖਰ । ਅਪਠ। ਅਵਿਦਿਅਕ। ਅਵਿਦਜਕ। ਨਿਰੱਖਰ । ਬੇਇਲਮ । ਵਿਦਿਆ ਹੀਨ । ਵਿਦਜਾ-ਹੀਨ । ੧੬।

ਅਨਾਨਾਸ (ਫਲ) ਅਨੰਤਾਖਜ । ਅਨੱਨਾਸ। ਆਮ। ਕੌਤਕ ਸੰਖਜਕ । ਪਾਰਵਤੀ । ੬।

ਅਨਾਰ (ਫਲ) ਸੁਕ ਪ੍ਰਿਜ। ਸੁਕ ਵੱਲਭ। ਸੁਕਾਦਨ। ਸੁਨੀਲ । ਸੁਫਲ । ਸ੍ਵਾਦ ਮਲ । ਕਰਕ । ਕੁਚ ਫਲ । ਕੁਟਿਮ ਮਾਰ। ਡਾਲਿਮ । ਦਾਡਿੰਬ । ਦਾਡਿਮ। ਦਾਰਿਮ। ਦਾਲਿਮ । ਦਾੜਿਮ । ਦਾੜਿਮੀ ਸਾਰ । ਦੰਤ ਬੀਜਕ । ਨੀਲ ਪਤ੍ਰ । ਨੀਲ ਪਤ੍ਰਕ । ਪਿੰਡ ਪੁਖਪ । ਪਿੰਡੀਰ। ਪ੍ਰਵਰਟ। ਫਲ ਸਾਡਵ। ਫਲ ਸ਼ਾਡਵ। ਫਲ ਖਾਡਵ । ਮਣਿ ਬੀਜ । ਮਧ ਬੀਜ । ਮੁਖ ਬੱਲਭ । ਰਕਤ ਪੁਖਪ । ਰਕਤ ਬੀਜ । ਲੋਹਿਤ ਪੁਖਪ । ਵਲਕਲ ਫਲ । ਵ੍ਰਿਤ ਫਲ । ੩੪।

ਅਨੁਸਾਰਤਾ (ਭਾਵ) ਅਨੁਕੂਲਤਾ। ਅਨੁਰੋਧ । ਅਨੁ ਵਰਤਨ । ੪।

ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਟਾ ਸਟਾ ਲੌਣਾ। ਆਂਕਨਾ। ਅੰਦਾਜ਼ਨਾ । ਸਮਝਨਾ । ਨਿਰਖਨਾ । ੬।

ਅਨਿਰੁਧ (ਅਵਤਾਰ) ਊਸ਼ਾ ਪਤਿ ।

**ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਖੱਬਾ ਜਾਂ ਸੱਜਾ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋੜਾਂ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਸੁਕ ਕੇ ਚਰਬੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।*

ਊਖਾ ਪਤਿ । ਵਿਸ਼੍ਰ ਕੇਤ। ਬ੍ਰਹਮ ਸੂ। ਰਿਸ਼ਜ ਕੇਤ। ੬।

ਅਨ੍ਹੇਰ ਪੱਖ (ਕਾਲ) ਅਸਿਤ ਪਕਸ਼ । ਅੰਧੇਰਾ ਪਾਖ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਪਕਸ਼ । ੪।

ਅਨ੍ਹੇਰਾ (ਅਕਾਸ਼) ਅਗਿਆਨ। ਅਨ੍ਹੇਰ। ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਅੰਧ। ਅੰਧਕਾਰ । ਅੰਧਜਾਰ । ਅੰਧਾਰ । ਅੰਧਿਆਰ । ਅੰਧਿਆਰਾ । ਅੰਧੇਰ । ਅੰਧੇਰਾ । ਗੁਬਾਰ । ਗੁਬਾਰਾ । ਤਮ । ਤਮਸ । ਤਮਿਸ੍ਰ । ਤਿਮਿਰ । ਧ੍ਵਾਂਤ ।੧੯।

ਅਨ੍ਹੇਰੀ (ਅਕਾਸ਼) ਆਂਧੀ । ਅੰਧੜ । ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਵਾਯੂ । ਝੱਖ । ਪ੍ਰਕੰਪਤ । ਪ੍ਰਭੰਜਨ। ਬਵੰਡਰ । ਮਹਾਵਤ । ੯।

ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ (ਕਾਲ) ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ । ਸ਼ਜਾਮਾ ਰਜਨੀ । ਤਮੀ । ਤਮਿਸ੍ਰਾ । ਤਮਿਸ੍ਰਨੀ । ਤਾਮਸੀ । ੭।

ਅਨੰਦ (ਭਾਵ) ਅਹਿਲਾਦ । ਅਖਿਦ। ਅਖੇਦ। ਅਮੋਦ। ਆਨੰਦ। ਆਨੰਦਜ। ਸ਼ਰਮ । ਸ਼ਾਂਤ। ਸੁਖ । ਸੁਮਦ । ਸੋਖਜ । ਹਰਸ਼ । ਹਰਖ । ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ਪ੍ਰਮਦ। ਪ੍ਰਮੁਦ। ਪ੍ਰਮੋਦ । ਪ੍ਰੀਤਿ । ਮੁਦ । ਮੋਦ । ਰਸ । ੨੩।

ਅਨੰਦ ਪੁਰ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਅਹਿਲਾਦ ਨਗਰ । ਅਮੋਦਪੁਰੀ । ਆਨੰਦ ਪੁਰ। ਆਮੋਦ ਪੁਰ। ਹਰਖ ਪੁਰ। ਮੋਦ ਪੁਰ । ੬।

(ਨੋਟ :-ਅਨੰਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੁਰਪੁਰੀ, ਨਗਰ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਪ ਸਗਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸ਼ਕੁਨ । ਅਸਗੁਨ । ਅਸ਼ੁਭ । ਅਪ ਸ਼ਕੁਨ । ਅਮੰਗਲ । ਦੁਸ਼ ਸ਼ਕੁਨ । ੭।

ਅਪਕਾਰ (ਭਾਵ)ਅਸਦ-ਵਜਵਹਾਰ। ਅਤਿਆਚਾਰ। ਅਤਜਾਚਾਰ। ਅਨੁਪਕਾਰ। ਅਪ ਕ੍ਰਮ। ਅਪ ਕ੍ਰਿਤਿ । ਖੁਟਾਈ । ਦੁਸ਼ ਕ੍ਰਿਆ। ਦ੍ਰੋਹ । ਦ੍ਵੈਸ਼। ਬੁਰਾਈ। ਮੰਦ ਕਰਮ । ੧੩।

ਅਪਕਾਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕ੍ਰਿਤ ਘਨ । ਅਨੁਚਾਰ । ਅਨਿਸ਼ਟ ਸਾਧਕ । ਕੁਕਰਮੀ। ਕ੍ਰਿਤ ਘਨ। ਦੁਰ ਵ੍ਰਿਤ। ਪੀੜਕ । ੮।

***ਅਪੱਛਰਾ** (ਸੁਰਗ) ਅਰੁਣ ਪ੍ਰਿਯ । ਸੁਰਗ ਵੇਸਵਾ । ਸੁਰ ਵੇਸਵਾ। ਸ੍ਵਰਗ ਵੇਸ਼ਜਾ। ਸ੍ਵਰ ਵੇਸ਼ਵਾ। ਹੂਰ। ਦੇਵ ਕੰਚਨੀ । ਪਰੀ । ੯।

ਅਪਨਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਪਨਾਨਾ । ਆਸ਼੍ਰਯ ਦੇਨਾ । ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਅੰਗੇਜਨਾ । ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ । ਪ੍ਰਵਾਣ-ਕਰਨਾ । ੭।

ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੁਚ । ਅਸ਼ੁਚ । ਅਸੁਧ । ਅਸ਼ੁਧ । ਅਸੂਚਾ ।

*ਉਰਵਸ਼ੀ, ਰੰਭਾ, ਮੇਨਕਾ ਆਦਿ ਸੁਰਗ ਦੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਹਨ।

ਅਸ਼ੂਚਾ । ਅਸੌਚ । ਅਸ਼ੌਚ । ਅਪਾਵਨ । ਅਮੇਧ । ਕੁਹਥਰਾ । ਕੁਹਥੜਾ । ਕੁਹਥੀ । ਕੁਚਲ । ਕੁਚੀਲ । ਕੁਛਿਤ । ਕੁਛੋਤ । ਕੁਥਰਾ । ਕੋਥਰਾ। ਗਲੀਜ਼। ਗੰਦਾ। ਦੂਸ਼ਿਤ । ਦੂਖ਼ਿਤ । ਨਾਪਾਕ। ਪਲੀਤ। ਪਲੀਦ। ਪਾਪੀ। ਮਲਿਤ । ਮਲੀ । ਮਲੀਨ । ਮੈਲਾ । ੩੨।

ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ (ਭਾਵ) ਅਸੁਚਿ । ਅਸ਼ੁਚਿ । ਅਸੁਚੀ । ਅਸ਼ੁਚੀ । ਅਸੁਧਿ । ਅਸ਼ੁਧਿ । ਅਸੁਧੀ । ਅਸ਼ੁਧੀ । ਅਸੋਚ । ਅਸੌਚ । ਅਸ਼ੌਚਿ । ਅਸ਼ੌਚੀ । ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ । ਅਪਾਵਨਤਾ । ਕੁਚਲਤਾ। ਕੁਚੀਲਤਾ। ਗੰਦ । ਨਾਪਾਕੀ। ਪਲੀਤੀ । ਪਾਪ । ਮਲਿਨਤਾ। ਮਲੀਨਤਾ। ਮੈਲ। ੨੪।

ਅਫਲ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਜੰਗਲ) ਅਫਲ । ਅਵਕੇਸ਼ਨ । ਅਵਕੇਸ਼ੀ । ਫਲ ਹੀਨ ਵ੍ਰਿਕਸ਼ । ਵੰਧਜਾ-ਬ੍ਰਿਖ । ੬।

ਅਫਾਰਾ (ਰੋਗ) ਉਦਾਵਰਤ । ਅਫਰੇਵਾਂ । ਗੁਦਾ ਗ੍ਰਹ । ੪।

***ਅਫ਼ੀਮ** (ਜ਼ਹਰ) ਅਹਿ ਫੇਨ । ਅਫੂਕ। ਅਫੇਨ। ਅਫਜੂਨ। ਆਫੂ । ਆਫੂਕ । ਖਸਖਸ ਰਸ । ਖਸ ਫਲ ਕਸ਼ੀਰ । ਤਦ੍ਰਰਸੌਦਭੂਤ । ਨਾਗ ਫੇਨ । ਨਿਫੇਨ । ਪੋਸਤ ਰਸ । ਪੋਸਤੋਦਭਵ । ਭੁਜੰਗ ਫੇਨ । ਮਫੇਨਕ । ੧੬।

ਅਭਰਕ (ਖਣਿਜ) ਅਨੰਤ । ਅਬਦ । ਅਬਰਕ । ਅਬਰਖ । ਅੱਭ੍ਰ। ਅਮਲ। ਅੰਤ ਰਿਖਜ। ਅੰਬਰ । ਆਭ। ਸ਼ੁੱਭ੍ਰ। ਗਗਨ । ਗਰਜ ਧ੍ਵਜ । ਗਿਰਿਜ। ਗਿਰਿਜਾ ਬੀਜ। ਗਿਰਿਜਾ ਮਲ । ਗੌਰਯਾ ਮਲ। ਗੌਰੀਜ। ਗੌਰੀਜੇਯਖ। ਘਨ। ਘਨਾਹ੍ਵਕ । ਤਬਕ। ਨਿਰਮਲ । ਬਾਹੁ ਪਤ੍ਰ । ਭੁਰਵਲ । ਭੇਡਰ । ਭੇਡਲ । ਭ੍ਰਿੰਗ । ਵਜੋਮ । ੩੦।

(ਨੋਟ:-ਅਕਾਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਅਭਰਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਅਭਾਗ (ਮਨੁਖ) ਅਦਿਸ਼ਟ। ਕੁਸਮਯ । ਕੁਦਿਨ । ਕੁਭਾਗ । ਖੋਟੇ ਕਰਮ। ਖੋਟੇ ਦਿਨ । ਦੁਰ ਦੈਵ। ਦੁਰ ਭਾਗ। ਦੁਰ ਭਾਗਜ। ਬਦ ਨਸੀਬੀ । ਬਦ ਬਖਤੀ । ਮਾੜੇ ਦਿਨ । ਮਾੜੇ ਭਾਗ । ਮੰਦ

(ਅਫ਼ੀਮ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:

੧. ਜਾਰਣ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਰਣ (ਕਮਜ਼ੋਰ) ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨. ਮਾਰਣ, ਇਹ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ 'ਤੇ)

ਪਿਛਲੇ ਕਾਲਮ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ

੩. ਧਾਰਣ, ਇਹ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਢੇਪਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੪. ਸਾਰਣ, ਇਹ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਲ ਝਾੜਦੀ ਹੈ। (ਅਫ਼ੀਮ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਵਧ ਖਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਕਰਮ । ਮੰਦ ਭਾਗ। ਵਿਧੁ ਵਾਮ । ੧੭ ।

ਅਭਾਗੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੁਭਾਗੀ । ਖੋਟ ਕਰਮੀ । ਦੂਰ ਦੈਵੀ । ਦੂਰ ਭਾਗੀ । ਬਦ ਨਸੀਬ । ਬਦ ਬਖਤ । ਮੰਦ ਕਰਮੀ । ਮੰਦ ਭਾਗੀ । ੯।

ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਵਧਾਰਣ ਕਰਨਾ । ਹ੍ਰਿਦਯੰਗਮ ਕਰਨਾ । ਗੁਨਨਾ । ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ । ਬੋਧ ਕਰਨਾ । ਮੰਨਨ ਕਰਨਾ । ੭।

ਅਭਿਆਗਤ (ਜਾਤਿ) ਅਤਿਥੀ । ਅਭਜਾਗਤ। ਆਗੰਤ। ਆਗੰਤਕ । ਆਵੇਸ਼ਕ। ਗ੍ਰਿਹਾਗਤ । ਪਾਹੁਨ । ਪਾਹੁਨਾ । ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ । ਪ੍ਰਾਘੁਣ । ਪ੍ਰਾਘੁਣਿਕ। ਪ੍ਰਾਘੂਰਣ। ਪ੍ਰਾਘੂਰਣਿਕ। ਮਿਹਮਾਨ । ੧੪।

ਅਭਿਮੰਨੂ (ਅਵਤਾਰ) ਅਰਜਨ ਸੁਤ । ਸੌਭਦ੍ਰ । ਹਿਮ ਬਾਰ ਤਨੁਜ ਅਨੁਜ ਸੁਤ । ਦੁਰਜੋਧਨ ਅਰਿ ਅਨੁਜ ਸੁਤ । ਧਨੰਜੈ ਨੰਦਨ । ਪਾਂਡ ਪੌਤ੍ਰ । ਪਾਰਥ ਨੰਦਨ । ਬਕਹਾ ਤਨੁਜ-ਅਨੁਜ ਸੁਤ । ਭੀਮ ਅਨੁਜ-ਸੁਤ । ੧੧।

ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸੱਚਖੰਡ) ਸਗਲ ਜਗ ਟੀਕਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ । ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਗੁਰੂ । ਤੀਸਰ ਗੁਰੂ। ਤੀਸਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ । ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ । ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਤੇਜ ਭਾਨ ਸੁਤ । ਤੇਜੋ ਤਨਾ । ਭਲਜਨ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਉਜਿਆਰਾ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸ਼। ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਸੂਰਜ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਸਿਰ ਮੌਰ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਕੇਤ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਚੰਦ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਟੀਕਾ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਤਿਲਕ । ਭਲਜਨ ਕੁਲ ਦੀਪਾ । ੨੨।

ਅਮਰੂਦ (ਫਲ) ਆਮਰੂਤ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ । ਸਫਰੀ ਸਫੇਦ । ਸਫਰੀ ਲਾਲ । ਤੁਵਰ । ਪੀਤ ਫਲ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਤੁਚ। ਪੇਰੁਕ । ਮਧਰਾਮਲਕ। ਮਾਂਸਲ। ਮ੍ਰਿਦ ਫਲ । ਵੀਹ । ੧੩।

ਅਮਲਤਾਸ (ਜੰ:ਦ:) ਉਵਰਾਂਤਕ । ਅਲੀਸ ਫਲ । ਅਲੀਸ ਫਲੀ । ਅਰਗ੍ਰਾਧ । ਅਰੂਜ । ਆਮਹਾ । ਆਰਗ ਬਧ । ਆਰ ਗ੍ਰਾਧ। ਆਰੇਵਤ । ਆਰੋਗ ਸ਼ਿੰਬੀ । ਈਸ ਫਲੀ । ਸ਼ਮਯਾਕ । ਸਮਜਕ । ਸੁਵਰਣਕ । ਸ਼ੇਫਲਿਕਾ । ਸ੍ਵਰਣ ਪੁਖਪ । ਸ੍ਵਰਣਾਂਗ । ਹਿਮ ਪੁਖਪ । ਕਰਣ ਭਰਣਕ । ਕ੍ਰਿਤ ਮਾਲ । ਕੁਸ਼ਟ ਸੂਦਨ । ਕੰਡੂ ਘਨ । ਘਨ ਬਹੇੜਾ । ਚਕ੍ਰ ਪਰਿ ਵਜਾਧਿ । ਚਤਰੰਗਲ । ਦੀਰਘ ਫਲ । ਨਕਤ ਮਾਲ । ਪ੍ਰਮੇਹ। ਮਹਾ ਕਰਣਿ ਕਾਰ । ਮੰਥਾਨ। ਰਾਜ ਵ੍ਰਿਕਸ਼। ਰੋਚਨ। ਵਾਹਵਾ । ਵਜਾਧਿ ਘਾਤ । ੩੫।

*ਅਮਲਵੇਂਤ (ਜੰ:ਦ:) ਅਮਲ ਬੇਂਤ । ਅਮਲ ਵੇਤ । ਅੰਬਲ ਵੇਤ । ਅੰਬਲ ਵੇਤਸ। ਸਹਸ੍ਰ ਵੇਧਿਨ। ਸਹਸ੍ਰ ਵੇਧੀ। ਸ਼ਤ ਵੇਧਿਨ੍ । ਸ਼ਤ ਵੇਧੀ । ਚਕ੍ਰ । ੧੦।

ਅਮਾਨਤ (ਵਪਾਰ) ਉਪ ਨਿਧਿ । ਥਾਤੀ । ਧਰੋਹਰ । ਨਿਜਾਸ਼ । ੫।

ਅਯੋਗ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਗ੍ਰਾਹਯ । ਅਪਰਿ ਮਿਤ । ਅਯੁਕਤ । ਅਯੋਗਜ । ੫।

ਅਰਜਨ(ਪਾਂਡਵ)(ਅਵਤਾਰ) ਅਚੂਕ । ਅਨਘ । ਸ਼ਬਦ ਭੇਦਿ । ਸਾਚੀ ਸਬਿਯ । ਸੂਕ । ਸੂਰਜਜਾਰਿ । ਸ੍ਵਸਾਚੀ। ਸ੍ਵੇਤ ਹਯ। ਸ੍ਵੇਤ ਵਾਹ । ਸ੍ਵੇਤ ਵਾਹਨ । ਕਪਿ ਧੁਜ । ਕਪਿ ਧ੍ਵਜ । ਕਿਰੀਟੀ । ਕ੍ਰਿਸਨ । ਕ੍ਰੀਟੀ । ਕੇਸਗੁੜ । ਕੌਤੇਯ । ਗਾਡੀਵ ਧਰ । ਗੁਡਾਕੇਸ਼ । ਗੁੜਕੇਸ । ਗੁੜਾਕਾ ਏਸ । ਜਿਸਨ । ਜਿਸ਼ਨ । ਜੈਦਰਥਰਿ । ਤਿਮਰਾਰਿ ਸੁਤ । ਦ੍ਰੋਣ ਸਿਖ । ਧਨਵੀ । ਧਨੁਰ ਧਰ । ਧਨੰਜੈ । ਧਨੰਜਜ । ਨਰ । ਪਾਰਥ। ਪਾਰਥਉ। ਫਲ ਗੁਨ। ਫਾਲ ਗੁਨ । ਬਲਹਾ ਸੁਤ । ਬਿਜੈ । ਬ੍ਰਿਤਹਾ ਸੁਤ । ਭਾਰਤ। ਮਧਜਮ ਪਾਂਡਵ। ਵਿਦਜਰਥ । ਵੀਰ । ੪੩।

ਅਰਜਨ (ਰੁਖ) ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਰ । ਕਉ । ਕਕੁੱਭ। ਕਿਰੀਟੀ। ਕੋਹੋ। ਕੋਹ । ਧਨਵੀ। ਧਨੰਜਜ। ਧਵਲ । ਨਦੀ ਸਰਜ । ਪਾਂਡਵ । ਪਾਰਥ । ਫਾਲ ਗੁਨ । ਵੀਰ । ਵੀਰ ਤਰੁ । ਵੀਰ ਵ੍ਰਿਕਸ਼ । ੧੭।

ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸੱਚਖੰਡ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ । ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪਿਤਾ । ਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਦੋਹਿਥਾ । ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨ। ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰ। ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਬਾਣੀ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ। ਭਾਨੀ ਸੁਤ। ਭਾਨੀ ਨੰਦਨ। ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਤ। ਰਾਮਦਾਸ ਨੰਦਨ । ੧੯।

ਅਰਣੀ (ਜੰ:ਦ:) ਅਗਨ ਮੰਥ। ਅਗਨੀ ਮੰਥਾ। ਸ੍ਰੀ ਪਰਣੀ। ਕਣਿਕਾ। ਗਣਕਾਰਿਕਾ। ਜਯ। ਜਯ ਪਰਣੀ। ਜਵ ਜੇਤ। ਨਖਲ। ਵੇਜੰਤਕਾ। ੧੧।

ਅਰਧ ਭੁਯੰਗ (ਛੰਦ) (ਪਿੰਗਲ) ਉਦਭੁਜ । ਅਰਧ ਭੁਜੰਗ । ਸੋਮ ਰਾਜੀ । ਸੰਖ ਨਾਰੀ । ੫।

ਅਰਬੀ (ਮੂਲ ਕੰਦ) ਅਰਵੀ। ਆਲੂ। ਆਲੁਕ। ਆਲੁਕੀ। ਹਸਤ ਕਰਣ। ਰਾਜ ਕਰਣ। ਰਾਜ ਕਰਣਾਲ। ਘੁਜਯਾਂ। ਘੁਜਾਂ। ਤੀਕਸ਼ਣ ਕੰਦ। ਦੀਰਘ ਨਾਲ। ਮਹਾ ਪਤ੍ਰਾਲੁਕ। ੧੩।

ਅਰਲੂ (ਜੰ: ਦ:) ਅਰਦੁ । ਅਧ੍ਰਾਂਤ ਸ਼ਾਤ੍ਰਵ । ਅਰਲੁ । ਅਰਲੁਕ ।

* *ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੇਲ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।*

ਸ਼ਲਕ । ਸ਼ੁਕ ਨਾਸ । ਸ਼ੋਖ਼ਣ । ਸ਼ੋਣਕ । ਸ਼ੋਨਕ । ਸੋਨਾ ਪਾਠਾ । ਸੋਨਾ ਪਾੜਾ । ਸ਼ਜ਼ੋਨਾਕ । ਸ੍ਵਰਣ ਵਲਕਲ । ਕਟੰਭਰਾ । ਕਟ੍ਵਾਂਗ । ਕੁਟੰਟ । ਕੁਟੰਨੰਟ । ਕੁਨਟ । ਕੁਰਕਟ । ਕੰਦ੍ਰਪ । ਜੰਘ ਨੇਤ੍ਰ । ਟੁੰਟਕ। ਟੇਂਟੂ। ਦੀਰਘ ਵੰਤ। ਦੀਰਘ ਵ੍ਰਿੰਤ। ਦੰਡਿਕਾ। ਨਟ। ਨਿਹਸਾਰ। ਪਤ੍ਰੋਰਨ । ਪਾਦ ਵ੍ਰਿਕਸ਼। ਪਾਰਿ ਪਾਦਪ। ਪ੍ਰਿਥ ਸ਼ਿੰਬ । ਪ੍ਰਿਯ ਜੀਵ । ਪ੍ਰਿਯ ਜੀਵੀ । ਭ੍ਰਮ ਰੇਖਟ। ਮੰਡੂਕ ਪਰਣ। ਮੰਡੂਕ ਪਰਣੀ। ਮਯੂਰ ਜੰਘ । ਰਿਖਜ । ਵਟ । ਵਿਖ ਨੁਤ । ਵਿਰੋਚਨ। ੪੩।

ਅਰਾਧਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਆਰਾਧਨਾ । ਸਮਰਨ ਕਰਨਾ । ਸੁਮਿਰਨਾ । ਸੇਵਨਾ। ਜਪਣਾ। ਜਪਨਾ। ਪੂਜਨਾ। ਯਾਦ ਕਰਨਾ । ੯।

ਅਰੁਣ (ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ) (ਅਕਾਸ਼) ਅਨੂਰ । ਸੂਰ ਸਾਰਥਿ। ਸੂਰ ਸਾਰਥੀ। ਸੂਰ ਸੂਤ। ਸੂਰਜ ਸਾਰਥੀ। ਸੂਰਜ ਰਥਵਾਹੀ। ਸੂਰਯ ਸੂਤ। ਕਾਸ਼ਜਪਿ । ਗਰੁੜਾ ਗ੍ਰਜ । ੧੦।

ਅਰੋਗ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸ੍ਵਸਥ । ਤੰਦਰੁਸਤ । ਦ੍ਰਿਢ। ਨਿਰਾਮਯ । ਪੁਸ਼ਟ । ਰੋਗਹੀਨ । ੭।

ਅਲਸੀ (ਤੇਲ) ਉਮਾ । ਅਤਿਸੀ । ਅਤੀਸੀ । ਸੁਨੀਲਾ । ਸੁਵਰਚਲਾ । ਹੈਮ ਵਤੀ । ਕਸ਼ਮਾ । ਕਸ਼ੌਮਾ । ਚਣਕਾ । ਤੀਸੀ। ਤੈਲੋਤਮਾ। ਦੇਵੀ। ਨੀਲ ਪੁਖਿਪਕਾ । ਨੀਲ ਪੁਖਪੀ । ਪਾਰਵਤੀ । ਪਿੱਛਲਾ । ਮਸ੍ਰਿਣਾ । ਮਸੀਨਾ। ਮਦ ਗੰਧਾ। ਮਦੋਤ ਕਟਾ। ਰੁਦ੍ਰ ਪਤਨੀ । ੨੨।

ਅਲਾਪਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਲਾਪ ਕਰਨਾ। ਗਾਨਾ। ਰਾਗ ਅਲਾਪਣਾ। ਰਾਗ ਕਾਢਨਾ । ੫।

ਅਲਿੰਗਨ (ਮਨੁਖ) ਊਪ ਗੂਹਨ । ਅੰਕਵਾਰ ਭਰਨਾ । ਅੰਗ ਪਾਲਿ । ਸ਼ਿਲਸ਼ਾ। ਸੰਸ਼ਲੇਖ। ਹਿਯੇ ਲਗਾਨਾ । ਗਲੇ ਲਗਾਨਾ । ਦਬੋਚਨਾ । ਪਰਿਖ਼ ਵੰਗ। ਪਰਿ ਰੰਭਲ। ਲਿਪਟਨਾ । ੧੨।

ਅਵਾਸੀ (ਮਨੁਖ) ਉਬਾਸੀ । ਜਮਹਾਈ । ਜਿੰਭ । ਜਿੰਭਣ । ਜੰਭਾਈ । ਜਿੰਭਾਈ । ਜ੍ਰਿੰਭ । ਜ੍ਰਿੰਭਣ । ਜ੍ਰਿੰਭਾ । ੧੦।

ਆਸਾ (ਭਾਵ) ਉਮੀਦ । ਉਮੈਦ । ਅਸਨੀ । ਅਸੂਣੀ । ਆਸ । ਆਸੜੀ । ਆਸਾਈ । ੮।

ਆਸਰਾ (ਭਾਵ) ਉਹਲਾ । ਉਟ । ਓਟ । ਓਟਾ । ਓਲ੍ਹਾ । ਓੜ । ਅਸਤੰਭ । ਅਸਥੰਭ । ਅਸਥੰਭਨ । ਅਸਥੰਮਨ। ਅਸਰਾਉ। ਅਧਸ਼ਠਾਨ । ਅਧਰੀਆ। ਅਧਾਰ । ਅਧਿਕਰਣ । ਅਲੰਬ। ਅਲੰਬਨ। ਅਵਿਲੰਬ। ਆਸਰ। ਆਸ਼੍ਰਯ। ਆਢਲ। ਆਧਾਰ। ਆਧਾਰਾ । ਆਲੰਬਨ । ਸਹਾਰ ।

ਸਹਾਰਾ । ਸ਼ਰਣ। ਸ਼ਰਨ। ਹਥੀ। ਖ਼ੁੰਦਕਾਰ । ਚਰਨ। ਟਿਕ । ਟੇਕ। ਠਾਹਰ। ਢੋਅ। ਢੋਆ। ਢੋਈ। ਤਕੀਆ । ਥੰਮ । ਥੰਮਨ । ਥੰਮਾ । ਦੀਬਾਨ। ਧਰ । ਧਾਰਨਾ । ਧਿਰ । ਧੋਰਾ । ਨਿਧ । ਨਿਧਿ । ਪਨਹ । ਪਨਾਹ। ਪਰਣਾ। ਪਰਨਾ। ਪਲਘਾ। ਪਾਖ। ਪਾਖਾ। ਪਾਰਣਾ । ਬੰਨ । ਮਦਦ । ਪ੯।

ਆਕੜਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਮੇਠਨਾ । ਅਕੜਨਾ । ਮਰੋਰਨਾ । ਮਰੋੜਨਾ । ਮੁਰਰੀ ਦੇਨਾ । ੬।

ਆਕੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਬਾਗ਼ੀ । ਮਵਾਸੀ । ਮਾਵਾਸੀ । ਵਿਦ੍ਰੋਹੀ । ਪ।

ਆਗਿਆ (ਭਾਵ) ਅਨੁਮਤਿ। ਆਇਸ। ਆਗਜਾ। ਆਗ। ਆਦੇਸ਼। ਅਵਵਾਦ । ਇਜਾਜ਼ਤ। ਸ਼ਬਦ । ਸਾਸਨ । ਸ਼ਾਸਨ। ਸ਼ਿਸ਼ਟ । ਹੁਕਮ। ਨਿਦੇਸ।ਨਿਦੇਸ਼। ਨਿਰਦੇਸ਼। ਪਰਵਾਣਾ। ਪਰਵਾਨਾ । ਫ਼ੁਰਮਾਣ । ੧੮।

ਆਗੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਮ । ਉਦੰਡ । ਅਉਗਾਨ । ਅਗੁ । ਅਗੁਆ । ਅਗੂਆ । ਅਗਨੈਤ । ਅਗਰਕ । ਅਗਲ । ਅਗਲਾ । ਅਗਵਾਨ । ਅਗ੍ਰ । ਅਗ੍ਰ ਸਰ । ਅਗ੍ਰ ਗਾਮੀ । ਅਗ੍ਰਣੀ । ਅਗ੍ਰਤਹ ਸਾਰ । ਅਗ੍ਰਣੀਵ। ਅਗ੍ਰਯ। ਅਗ੍ਰ ਵਰਤੀ । ਅਗ੍ਰੀਯ। ਅਗ੍ਰੇ ਸਰ। ਆਗਿਰ । ਆਗ੍ਰਿਯ। ਅਧਯਸ਼ਠਾਤਾ। ਅਧਜਕਸ਼। ਅਨਵਰਾਧਰਯ। ਅਨੁੱਭਮ। ਸੁਮੁਖ। ਸੁਤਗਜ । ਸੰਚਾਲਕ । ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ਸ੍ਰੇਥਾਨ। ਜਥੇਦਾਰ। ਨੇਤਾ। ਪਰਧਾਨ। ਪਰਾਧਰਯ । ਪੁਰਸ ਸੁਰੰ । ਪੁਰਹ ਸਰ। ਪੁਰੋਗ । ਪੁਰੋਗਮ । ਪੁਰੋਗਮਨ । ਪੇਸ਼ਵਾ । ਪ੍ਰਖਠ। ਪ੍ਰਗਜ। ਪ੍ਰਧਾਨ । ਪ੍ਰਮੁਖ। ਪ੍ਰਵਰ। ਪ੍ਰਵਰਹ। ਪ੍ਰਵੇਕ। ਪ੍ਰਾਗਜ। ਮਹਾਂ ਮਾਤ੍ਰ। ਮੁਖਿਯਾ। ਮੁਖੀ । ਮੁਖੀਆ। ਮੁੱਖ। ਮੁਖਜ। ਮੁਖਿਜਾ। ਮੁਰੈਲ । ਮੋਹਰੀ । ਰਹਿਨੁਮਾ । ਰਹਿਬਰ। ਲੀਡਰ । ਵਰਯ । ਵਰੇਣਯ । ੬੧।

ਆਚਰਣ (ਭਾਵ) ਅਖਲਾਕ। ਆਚਰਨ । ਇਖਲਾਕ । ਕੈਕਟਰ । ਚਾਲ ਚਲਨ । ਜੀਵਨ । ੭।

ਆਜਬਲਾ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ:ਦ:) ਆਜਵਲਾ। ਕਟੇਰਕ । ਕਠਿੰਜਰ । ਪ੍ਰਣਾਸ । ਬਾਵਰੀ । ੬।

ਆਜੜੀ (ਜਾਤਿ) ਅਇਆਲਿ । ਅਇਆਲੀ । ਅਜਾ ਜੀਵ । ਅਜਾ ਜੀਵੀ। ਅਜਾਪਾ। ਅਜਾ ਪਾਲ। ਅਜਾ ਪਾਲੀ। ਅਜਾ ਪੋਖੀ । ਅਜਾਲੀ । ਅਜੀ । ਅਯਾਲੀ। ਇਆਲੀ। ਗਡਰੀਆ। ਗਡਰਿਯਾ। ਗਡੇਰਿਯਾ। ਜਾਯਾਲ । ਜਾਵਾਲ । ੧੮।

ਆਜ਼ਾਦ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕੁੰਡਾ । ਅਜ਼ਾਦ । ਅਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ। ਅਪਾਵ੍ਰਿਤ। ਸੁਛੰਦ। ਸੁਤੰਤਰ। ਸੁਤੰਤ੍ਰ। ਸ੍ਵਛੰਦ। ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ । ਸ੍ਵਰੁਚਿ । ਸ੍ਵੈਛਾਚਾਰੀ ।

ਸ੍ਵੈਰਿਨ । ਸ੍ਵੈਰੀ । ਖਲਾਸ । ਖੁੱਲ੍ਹਾ । ਨਿਰਬੰਧ। ਨਿਰਯੰਤ੍ਰਿਣ। ਨਿਰਵਗ੍ਰਹ। ਨਿਰੰਕੁਸ਼ । ਨਿਰਗਲ । ਮੁਕਤ । ਮੋਕਲਾ । ਯਥਾ ਕਾਮੀ । ੨੪।

ਆਜ਼ਾਦੀ (ਭਾਵ) ਅਜ਼ਾਦੀ । ਸੁਛੰਦਤਾ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ। ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ । ਸ੍ਵਛੰਦਤਾ। ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ। ਸ੍ਵਾਧੀਨਤਾ। ਖਲਾਸੀ। ਖੁੱਲ੍ਹ । ਨਿਰ ਬੰਧਤਾ । ਨਿਰੰਕੁਸ਼ਤਾ । ਮੁਕਤੀ । ਮੋਕਲਾਈ। ੧੩।

ਆਟਾ (ਭੋਜਨ) ਚੂਣ । ਚੂਨ । ਚੂਰਣ । ੪।

ਆਂਡਾ (ਪੰਛੀ) ਅੰਡ । ਅੰਡਾ । ਕੋਸ਼ । ਕੋਖ਼ । ਡਿੰਬ । ਪੇਸ਼ੀ । ਪੇਸ਼ੀ ਕੋਸ਼ । ੮।

ਆਡੀ (ਪੰਛੀ) ਆਟਿ । ਆਟੀ । ਆਠੀ । ਆਡਿ । ਆਤਿ । ਆਤੀ । ਆੜਿ। ਆੜੀ । ਸ਼ਰਾਟਿ । ਸ਼ਰਾਟੀ । ਸ਼ਰਾਡਿ । ਸ਼ਰਾਡੀ । ਸ਼ਰਾਤੀ । ਸ਼ਰਾਰਿ । ਸ਼ਰਾਰੀ । ਸ਼ਰਾਲਿ । ਸ਼ਰਾਲੀ । ੧੮।

ਆਤਸ਼ਕ (ਰੋਗ) ਉਪਦੰਸ਼ ਅਪਦੰਸ਼। ਗਰਮੀ । ਫਿਰੰਗ ਰੋਗ । ੫।

ਆਤਮਾ (ਮਨੁਖ) ਅਰਕ । ਹੁਤਾਸ਼ਨ। ਜੀਵ । ਦਿਵਜ-ਸਰੂਪ । ਬ੍ਰਹਮ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ । ਬ੍ਰਹਮਾਂਸ਼ । ੮।

ਆਦਰ (ਭਾਵ) ਸਤਿਕਾਰ । ਸਨਮਾਨ । ਸੰਮਾਨ । ਕੀਰਤੀ । ਗੌਰਵ। ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ। ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਤਿ । ਪ੍ਰ[illegible]ਲਭਯ। ਮਾਣ। ਮਾਨ। ਮ੍ਰਯਾਦਾ। ਯਸ । ੧੩।

ਆਂਦਰ (ਮਨੁਖ) ਆਂਤ । ਆਂਤੀ । ਅੰਤੜੀ । ਅੰਤ੍ਰ । ਪੁਰੀਤ । ੬।

ਆਦਿ (ਦਿਸ਼ਾ) ਅਰੰਭ। ਪ੍ਰਥਮ। ਮੁੱਢ । ਮੂਲ । ੪।

ਆਰਾ (ਕਿਰਤ) ਕਰਪਤ੍ਰ। ਕਰਵਤ। ਕਰਵੱਤ । ਕਰਵੱਤ੍ਰ । ਕਲਵਤ । ਕਲਵੱਤ੍ਰ । ਕ੍ਰਕਚ । ੮।

ਆਰੀ (ਕਿਰਤ) ਕਰਪਤ੍ਰੀ। ਕਰਵਤੀ। ਕਰਵੱਤੀ । ਕਰਵੱਤ੍ਰੀ । ਕਲਵਤੀ । ਕਲਵੱਤ੍ਰੀ। ਕ੍ਰਕਚੀ। ਵਸੂਲਾ। ਵ੍ਰਿਕਸ਼ ਭੇਦਨੀ। ਵ੍ਰਿਕਸ਼ਾਦਨੀ । ੧੧।

ਆਰੰਭ (ਭਾਵ) ਉਦਘਾਟਨ। ਅਬ। ਆਗਾਜ਼। ਇਬਤਦਾ। ਸ਼ੁਰੂ। ਪ੍ਰਾਰੰਭ । ੭।

ਆਲਸ (ਭਾਵ) ਊਂਘ । ਅਨੁਖ਼ਨ । ਅਲਸ । ਅਲਸਤਾ । ਅਲਕਸ । ਆਲਸਤਾਈ। ਆਲਸਜ। ਆਲਕ । ਸੁਸਤੀ । ਸ਼ੀਤਕ । ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਦ੍ਵੇਖ । ਕੈਸੀਦਜ । ਢਿੱਲਾ ਪਨ । ਤੰਦ੍ਰਾ । ਦਰਿਦ੍ਰ। ਦਲਿਦ੍ਰ। ਮੰਦਤਾ । ੧੮।

ਆਲਸ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਊਂਘਣਾ। ਊਂਘਨਾ। ਅਲਸਾਨਾ। ਸੁਸਤਾਨਾ। ਸੁਸਤੀ ਕਰਨਾ । ਝਪਕਨਾ । ਠੰਡੇ ਪੜਨਾ । ਤੰਦ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ । ਪ੍ਰਮੱਤ ਹੋਣਾ । ਮੰਦ ਹੋਣਾ । ੧੧ ।

ਆਲਸੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦਮ ਰਹਿਤ । ਅਚੇਤ ਪਿੰਡੀ। ਅਨੁਖਣਾ। ਅਲਸਹ। ਅਲਕਸੀ। ਆਲਸਹ । ਆਲਕੀ ।

ਸਾਲਸ। ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਰਹਿਤ। ਸ਼ੀਤਕੀ। ਸੁਮੱਤ। ਢਿਲਾ। ਤੁੰਦ ਪ੍ਰਮਾਰਿਜ। ਤੁੰਦ ਪ੍ਰਮ੍ਰਿਜ। ਦਰਿਦ੍ਰੀ। ਦਲਿਦ੍ਰੀ। ਬੁੰਦ। ਮੰਦ। ੧੯।

ਆਲੂ (ਮੂਲ ਕੰਦ) ਸ਼ੁਕਲ ਕੰਦ। ਸ਼ੁਭ੍ਰਾਲੁ। ਸਰਪਾਖਜ। ਨੀਲ ਕੰਦ। ਬਨ ਵਾਸੀ। ਮਹਿਖ ਕੰਦ। ਲੁਲਾਯ ਕੰਦ। ਵਿਖ ਕੰਦ। ੯।

ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ (ਸੁੱਕਾ ਫਲ) ਆਰੁਕ। ਆਲੂਕ। ਆਲੂ ਬੋਖਾਰਾ। ਭੱਲ। ਭੱਲੂਕ। ਰਕਤ ਫਲ। ਵੀਰ ਸੇਨ। ਵੀਰਾਰੁਕ। ਵੀਰੁ। ੧੦।

ਆਲ੍ਹਣਾ (ਪੰਛੀ) ਕੁਲਾਯ। ਖੋਤਾ। ਘੋਂਸਲਾ। ਘੌਂਸਲਾ। ਨਿਡਜ। ਨੀਡ। ਪੰਖੀ ਘਰ। ਪੰਖੀ ਆਲਯ। ਪੰਛੀ ਘਰ। ਪੰਛੀ ਆਲਯ। ੧੧।

***ਐਤਵਾਰ** ਆਦਿਤ। ਆਦਿਤਜ। ਐਤ। ਸੂਰ ਵਾਰ। ਰਵਿਵਾਰ। ੬।

ਐਰਾਪਤ (ਸੁਰਗ) ਅੱਭ੍ਰ ਮਤੰਗ। ਅੱਭ੍ਰਮ ਵੱਲਭ। ਐਰਾਵਣ। ਐਰਾਵਤ। ਏਰਾਵਤ। ਸਦਾ ਦਾਨ। ਸੁਦਾਮਾ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਹਸਤੀ। ਗਇੰਦ। ਗਜ ਰਾਜ। ਗਜਾਗ੍ਰਣੀ। ਗਜਿੰਦਾਂ। ਗਜਿੰਦ੍ਰ। ਗਜੇਂਦ੍ਰ। ਗਯੰਦ। ਗੈਵਰ। ਚਤੁਰ ਦੰਤ। ਦਯਪ ਇਸ। ਦੁਰਦ ਰਾਟ। ਮੱਲ ਨਾਗ। ੨੧।

*ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦਿਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਨਾਂਵ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਔਖ (ਭਾਵ) ਉਖਿਆਈ। ਅਉਖ। ਅਉਘਾਟ। ਅਵਘਟ। ਔਖਿਆਈ। ਕਠਨਤਾਈ। ਕਸ਼ਟ। ਕਠਿਨਤਾ। ਕਠਿਨਾਈ। ਖੇਚਲ। ਤਕਲੀਫ਼। ਬਿਖਮਤਾ। ਤੰਗੀ। ਬਿਪਤਾ। ਭਾਰੀ। ਭੀਰ। ਭੀੜ। ਮੁਸ਼ਕਲ। ਮੁਸੀਬਤ। ੨੦।

ਔਖਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਉਖਾ। ਉਘਟ। ਅਸਾਧ। ਅਹਮ। ਅਗਮ। ਅਟਪਟਾ। ਅਵਘਟ। ਸੰਕੁਲ। ਕਠਨ। ਕਲਿਸ਼ਟ। ਕਲਿਖ਼ਿਤ। ਕੁਆਉ। ਗਾਖਰਾ। ਗਾਖੜਾ। ਡਾਖੜਾ। ਤੰਗ। ਦੁਸਤਰ। ਦੁਘਟ। ਦੁਰ। ਦੁਰਾਈ। ਪਰਾਹਤ। ਬਿਕਟ। ਬਿਖਮ। ਬਿਖੜਾ।ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ਵਿਕਟ। ਵਿਖਮ। ਵਿਖੜਾ। ਵਿਖੰਮ। ੩੦।

ਔਖਾ ਰਾਹ (ਥਾਂ) ਕਲਿਸ਼ਟ ਪਥ। ਕਾਂਤਾਰ। ਕਾਪਥ। ਕੁਪਥ। ਕੁਪੰਥ। ਕੁਮਾਰਗ। ਕੁਰਾਹ। ਕੰਟਕਾ। ਕੀਰਣ ਮਾਰਗ। ਦੁਸ਼ ਪਥ। ਦੁਖ ਪਥ। ਦੁਰਗਮ ਪਥ। ਦੁਰਗਮ ਮਾਰਗ। ਪ੍ਰਾਂਤਰ। ਵਿਪਥ। ੧੫।

ਆਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਉਪਸਿਥਤ ਹੋਨਾ। ਉਪਵਿਸ਼ਟ ਹੋਨਾ। ਆਗਮਨ ਹੋਨਾ। ਆਨਾ। ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਨਾ। ੬।

ਔਲਾ (ਫਲ) ਅਉਲਾ। ਅਕਰਾ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ। ਅਮ੍ਰਿਤਾ। ਆਮਲ। ਆਮਲਕ। ਆਮਲਕੀ। ਆਮਲਾ।

ਆਂਵਲਾ । ਔਂਡਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲਾ । ਸ਼ਾਂਤਾ । ਸ਼ਿਵਾ । ਸੀਵੰ । ਸ੍ਰੀ ਫਲ । ਸ੍ਰੀ ਫਲਾ। ਕਰਖ ਫਲਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਜਾ । ਕ੍ਰਿਖਜਾ। ਤਿਕਸ਼ਾ । ਧਾਤ੍ਰਿਕਾ। ਧਾਤ੍ਰੀ । ਧਾਤ੍ਰੀ ਫਲ । ਨਿਖਜ ਫਲਾ। ਪੰਚ ਰਸਾ। ਬਹੁ ਫਲੀ। ਧ੍ਰਿਤ ਫਲਾ । ਰੋਚਨੀ। ਵਜਸਥਾ । ੩੦।

ਅੰਕੂਰ (ਜੰਗਲ) ਆਂਖ । ਅੰਕੁਆ । ਅੰਕੁਰ। ਅੰਖੂਆ। ਅੰਗੁਸਾ। ਅੰਗੂਰ। ਕਨਖਾ । ਕੱਲਾ । ਕੋਪਲ । ਗਾਭ । ਗੋਭ। ਡੂੰਘਰ। ਡਾਭ। ਨਵੋਦਿਭਵ । ਪ੍ਰੋਹ । ਪ੍ਰਵਾਲ । ੧੭।

ਅੰਗ (ਮਨੁਖ) ਅਜਞ । ਅਤਕ । ਅਤੋਕ । ਅਪ ਘਨ । ਅਵਯਵ । ਅਵੈਵ । ਪ੍ਰਤੀਕ । ੮।

ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਅੰਗਰਉ। ਸਗਲ ਜਗ ਟੀਕਾ। ਜੁਗਾਦਿ। ਗੁਰ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਸੂਰਜ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਸ਼ੋਮਣ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਕੇਤ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। ਤੇਹਣ ਕੁਲ ਤਿਲਕ। ਤੇਰਣ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਦੁਤੀਜ ਸਤਿਗੁਰ। ਦੁਤੀਯ ਗੁਰੂ। ਦੂਸਰ ਗੁਰ। ਦੂਸਰ ਗੁਰੂ। ਦੂਸਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ। ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਫਿਰਣ ਸੀਹ। ਫੇਰੁ ਆਨਿ। ਫੇਰੂ ਸੁਤ। ਫੇਰੂ ਨੰਦਨ। ਲਹਣਾ ਜੀ। ੨੮।

ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਜਾਤਿ) ਆਂਗੁਲ ਦੇਸ਼ੀ। ਅੰਗਲੀਯ । ਗੋਰਾ । ਗੌਰਾਂਗ । ਫਿਰੰਗੀ। ੬।

ਅੰਗਿਆਰ (ਸੁਰਗ) ਉਲਮੁਕ। ਊਕਾ। ਅਲਾਤ। ਅੰਗਾਰ। ੫।

ਅੰਗੀਕਾਰ (ਭਾਵ) ਅਗ੍ਰ। ਆਸ਼੍ਰਵ। ਸਮਾਧਿ। ਸੰਸ਼੍ਰਵ। ਸੰਵਿਦ। ਸ੍ਵੀਕਾਰ। ਕਬੂਲ। ਗ੍ਰਹਣ । ਗ੍ਰਾਹਜ । ਨਿਥਮ । ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਰਵ । ਪ੍ਰਤਿਗਜਾਨ। ਪ੍ਰਵਾਣ । ਪ੍ਰਵਾਨ । ਮਾਨਜ । ੧੬।

ਅੰਗੀਠੀ (ਭੋਜਨ) ਅੰਗਾਰ-ਸ਼ੁਕਟੀ । ਅੰਗਾਰ ਘਾਨਿਕ। ਅੰਗਰ ਘਾਨਿਕਾ। ਅੰਗਾਰ ਘਾਨੀ। ਹਸਨੀ। ਹਸੰਤੀ।੭।

ਅੰਗੂਠਾ (ਮਨੁਖ) ਅੰਗੁਸ਼ ਅੰਗੁਸਟ । ਅੰਗੁਸ਼ਟ। ਅੰਗੁਸ਼ਠ। ਅੰਗੁਖ਼ਟ। ੬।

ਅੰਗੂਠੀ (ਗਹਿਣਾ) ਊਰਮਿਕਾ । ਅੰਗੁਲਿ ਮੁਦ੍ਰਾ। ਅੰਗੁਲੀ-ਆਭਰਣ। ਅੰਗੁਲੀਯਕ । ਗੌਲ । ਛੱਲਾ । ਛਾਪ । ਮੁੰਦਰੀ । ਮੁਦ੍ਰਾ । ੧੦।

ਅੰਗੂਰ (ਸੁੱਕਾ ਫਲ) ਅਨਵਮ ਬੀਜੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸਾ । ਸੁਫਲਾ। ਸ੍ਵਾਦ ਫਲਾ। ਸ੍ਵਾਦੀ। ਹਾਰ ਹੂਰਾ । ਕ੍ਰਿਖ਼ਣਾ । ਗਰੇਪ । ਗੁੱਛ ਫਲਾ । ਗੋਸਤਨੀ । ਚਾਰੁ ਫਲਾ । ਤਾਪਸ ਪ੍ਰਿਯ। ਦ੍ਰਾਕਸ਼ਾ। ਦ੍ਰਾਖਜ । ਫਲੋਤਮਾ । ਪ੍ਰਿਯਾਲਾ । ਮਦ੍ਵੀਕਾ । ਮਧ ਰਸਾ। ਯਖਜਮਧਨੀ । ਰਸਾ । ਰਸਾਲਾ । ੨੩।

ਅੰਤ (ਦਿਸ਼ਾ) ਅਵਸਾਨ। ਮਾਪਤ। ਇਤਿ। ਛੋਰ। ਪਰ। ਪੂਰਨ। ੭।

ਅੰਤਹ ਕਰਣ (ਮਨੁਖ) ਆਤਮ। ਸ੍ਵਾਂਤ। ਹ੍ਰਿਦਜ। ਪਿਤਾ। ਮਨ। ਮਨ ਮਥ। ਮਾਨਸ। ੮।

ਅੰਤਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਖੀਰਲਾ। ਅਖੀਰੀ। ਆਖਰੀ। ਅੰਤਿਮ। ਛੇਕੜਲਾ। ਮਗਰਲਾ। ੭।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਅਟਾ-ਸਟਾ ਲੌਣਾ। ਆਂਕਨਾ। ਅੰਦਾਜ਼ਨਾ। ਸਮਝਨਾ। ਨਿਰਖਨਾ। ੬।

ਅੰਧਾਹੁਲੀ (ਜੰ: ਦ:) ਊਂਧ ਹੁਲੀ। ਅਰਕ ਪੁਸ਼ਪੀ। ਸਿਤ ਪਰਣੀ। ਸ਼ੀਤਲਾ। ਸ਼ੀਤਾ। ਸੂਰਯ ਵੱਲੀ। ਕਸ਼ੀਰਿਣੀ। ਦਧਿਯਾਰ। ਦੁਰਾਧਰਸ਼ਾ। ਪਯਸਯਾ। ਵਕ੍ਰ ਲਲਜਾ। ੧੨।

ਅੰਨ (ਅੰਨ) ਊਰਜ। ਅਨਾਜ। ਅਨਾਦ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਆਦਜ। ਸਸਜ। ਸਤੰਬ ਕਰਿ। ਸਤੰਬ ਕਾਰਿ। ਸ਼ਾਲੀ। ਗੱਲਾ। ਜੀਵਨ ਸਾਧਨ। ਜੀਵਨ ਧਨ। ਦਾਨਾ। ਧਾਨ। ਧਾਨਜ। ਨਾਜ। ਬੀਜ। ਬ੍ਰੀਹਯ। ਬ੍ਰੀਹਿ। ਭੋਗ। ਭੋਗਾਈ। ਲਵੇਟਕਾ। ਵਰੇਣੁਕ। ਵੀਜਜ। ੨੫।

ਅੰਨ੍ਹਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਆਦ੍ਰਿਕ। ਅਨਾਖਾ। ਅਨੇਤ੍ਰੀ। ਅਬੀਨਾ। ਆਂਧਾ। ਅੰਧ। ਅੰਧਾ। ਅੰਧੁਲਾ। ਅੰਧੂਲਾ। ਸੂਰ। ਸੂਰਮਾ। ਕੋਰ ਚਸ਼ਮ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੀਨ। ਨਾਬੀਨਾ। ਨੇਤ੍ਰ ਹੀਨ। ਨੈਨ ਹੀਨ। ਮੁਨਾਖਾ। ੧੭।

ਅੰਬ (ਫਲ) ਅਤਿ ਸ਼ੌਰਭ। ਅਮ੍ਰ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ। ਅਲਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਆਂਬ। ਆਮ। ਆਮ੍ਰ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਯ। ਸਹਕਾਰ। ਸੁਮਦਨ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਪ੍ਰਿਯ। ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕਮਾਰਾ। ਕਾਮ ਸ਼ਰ। ਕਾਮ ਵੱਲਭ। ਕਾਲਾਂਗ। ਕੀਰੇਸ਼ਠ। ਕੇਸਵਾਯੁਧ। ਕੋਸ਼ੀ। ਕੋਖ਼ੀ। ਖਟਪਾਦਾਤਥਿ। ਗੰਧ ਬੰਧ। ਚੂਤ। ਚੂਤਕ। ਨੂਤ। ਪਿਕ ਪ੍ਰਿਯ। ਪਿਕ ਬੱਲਭ। ਪਿਕ ਬੰਧ। ਪਿਕ ਵੱਲਭ। ਪ੍ਰਿਯੰਬ। ਫਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਭ੍ਰਿੰਗਾਭੀਸ਼ਟ। ਮਦਰਾ ਸਖ। ਮਦਾਢਜਾ। ਮਧ ਦੂਤ। ਮਨਮਥਾਵਾਸ। ਮਾਕੰਦ। ਮ੍ਰਿਖ਼ਾਲਕ। ਮੋਦਾਖਜ। ਰਸਾਲ। ਵਸੰਤਦ੍ਰ। ੪੩।

ਅੰਬ ਹਲਦੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਹਿਯਾਹਲਦੀ। ਆਮਾ ਹਲਦੀ। ਆਮ੍ਰ ਗੰਧ। ਅੰਬਾ ਹਲਦੀ। ਅੰਬਜਾ ਹਲਦੀ। ਸ਼ਟੀ। ਸੁਰ ਨਾਯਿਕਾ। ਸੁਰਭਿ। ਸੁਰਭਿ ਦਾਰੁ। ਕਚੂਰ। ਕਪੂਰ ਹਲਦੀ। ਕਪੂਰ ਕਾਚਰੀ। ਕਬੂਰ। ਕਰਚੂਰ। ਕਰਬੂਰ। ਖੜ ਗ੍ਰਿੰਥਿਕਾ। ਗੰਧ ਮੂਲਾ। ਗੰਧ ਮੂਲੀ। ਦਾਰਵੀ ਮੇਦ। ਪਦਮ ਪਤ੍ਰਾ। ਪਲਾਸ਼। ਪੀਲੀ

ਹਲਦੀ । ੨੩।

ਅੰਬਾੜਾ (ਫਲ) ਅਧ੍ਰਗ ਭੋਗ । ਅਮਰ ਵਾਟਿਕ। ਅਮਲ ਵਾਟਿਕ। ਅਮਰਾ। ਅਮੜਾ। ਅਮ੍ਰਾਤਕ । ਆਮਲਾ । ਆਮੜਾ । ਆਮ੍ਰਾਤ । ਆਮ੍ਰਾਤਕ। ਅੰਬਰਾਤਕ। ਅੰਬਰੀਖ਼। ਕਪਿ ਚੂਡ। ਕਪਿ ਚੂਤ । ਕਪਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਕਪੀਤਨ। ਤਨ ਕਸ਼ੀਰ। ਤਨ ਕਸ਼ੀਰੀ। ਤੁੰਗੀ। ਪੀਤਨ। ਪੀਤਨਕ। ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਫਲ । ਮਧੁਰਾਮਲਕ । ਮਰਕਟਾਮ੍ਰ । ਰਸਾਢਜ । ਵਰਖਾ ਪਾਕੀ । ੨੭।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਉਦਧਿ-ਸੁਤ । ਅਸੁਦਾ । ਅਗਦ ਕਾਰ । ਅਪਿਉ । ਅਮਰਿਤ । ਅਮਿਉ । ਅਮਿਅ । ਅਮਿਯ । ਅਮ੍ਰਿਤ । ਅਮੀ । ਆਬਿ ਹਯਾਤ । ਆਲਸ ਹਰ । ਅੰਗਦ । ਅੰਬ੍ਰਿਤ । ਇਮਿਰਿਤ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਰਸ । ਸੁਧਾ । ਸੁਭ ਭੋਗ । ਸੁਰ ਭੋਗ । ਸੋਮ । ਸੰਜੀਵਨ । ਗਜ । ਜਮ ਪਾਸੀ ਹਰ । ਜਰਾ ਹਰ । ਜਰਾ ਰਿਪ। ਜੀਵ ਦੱਤ। ਦੇਹ ਦਾ । ਪਯੂਖ । ਪਿਊਸ । ਪੀਊਸ । ਪੀਯੂਖ । ਪ੍ਰਾਣ ਦੱਤ । ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ। ਬਪ ਦਾ। ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਸੱਤ੍ਰ। ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਹਰ। ਮਧੁ। ਮਧੂ । ਰਾਛਸਾਰਿ । ੪੦।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਅਪਿਉ ਸਰ। ਅਮਿਉ ਸਰ। ਅਮਿਅ ਸਰ । ਅਮਿਯ ਸਰ । ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰ । ਅਮੀ ਸਰ । ਸੁਧਾ ਸਰ। ਸੋਮ ਸਰ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੀਰਥ । ਗੁਰ ਤੀਰਥ । ਤੀਰਥ ਸ਼੍ਰੋਮਣ । ਤੀਰਥ ਰਾਜ । ਤੀਰਥ ਪਤਿ । ਤੀਰਥੇਸ਼ । ਤੀਰਥੇਂਦ੍ਰ । ਪਯੂਖ ਸਰ । ਪਿਊਸ ਸਰ। ਪੀਊਸ ਸਰ । ਪੀਯੂਖ ਸਰ । ਮਧੁ ਸਰ । ਮਧੂ ਸਰ । ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ । ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰ । ੨੪।

(ਨੋਟ:-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਰ ਜਾਂ ਸ੍ਰੋਵਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਂਵ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਂਵ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

-0-

ੲ

*ਇਸਤ੍ਰੀ (ਮਨੁੱਖ) ਉੱਤਮਾ। ਅਉਰਤ। ਅਹਿਲੀਆ। ਅਬਲਾ। ਅਰਧੰਗੀ। ਔਰਤ। ਅੰਗਨਾ। ਅੰਜਨਾ। ਅੰਜਨੀ। ਸਤ੍ਰੀ। ਸੁੰਦਰਿ। ਸੁੰਦਰੀ। ਸੀਮੰਤਿਨੀ। ਕਸੌਦ੍ਰੀ। ਕਨਪਾਟੀ। ਕਲਿਤ। ਕਲਿਤ੍ਰ। ਕਾਂਤਾ। ਕਾਮਣਿ। ਕਾਮਣੀ। ਕਾਮਨਿ। ਕਾਮਨੀ। ਕਾਲਿਤ੍ਰ। ਕੁਅਰ। ਕੁਆਰਿ। ਕੋਪਨਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦ੍ਰੀ। ਗ੍ਰਿਹ। ਗੀਹਨਿ। ਗੇਹਣ। ਗੇਹਣਿ। ਗੇਹਨੀ। ਗੋਰੀ। ਘਰ। ਘਰ ਵਾਲੀ। ਚੰਚਲ। ਛੈਲ। ਜਨ। ਜ਼ਨ। ਜਨਾਨੀ। ਜ਼ਨਾਨੀ। ਜਾਇਆ। ਜਾਯਾ। ਜੁਵਤੀ। ਜੁਵਦੀ। ਜੋ। ਜੋਇ। ਜੋਈ। ਜੋਖਤਾ। ਜੋਰੂ। ਤਨੋਦਰੀ। ਤਰੁਣਿ। ਤਰੁਨਿ। ਤਰੁਨੀ। ਤਿਯ। ਤੀਆ। ਤੀਮੀ। ਤੀਯ। ਤੀਵੀਂ। ਤ੍ਰਿਆ। ਤ੍ਰਿਯਾ। ਤ੍ਰੀਮਤ। ਦਾਰਹ। ਦਾਰਾ। ਧਨ। ਨਈਅਰ। ਨਯੀਰ। ਨਰਾ। ਨਰੀ। ਨਾਇਕਾ। ਨਾਗਰ। ਨਾਗਰੀ। ਨਾਯਕਾ। ਨਾਰਿ। ਨਾਰੀ। ਨਿਤੰਬਵੀ। ਪਤਨੀ। ਪ੍ਰਤੀਪ ਦਰਸ਼ਨੀ। ਦੁਲਹਨ। ਪ੍ਰਮੁਦਾ। ਬਈਅਰ। ਬਹੁਟੀ। ਬਹੁਰੀਆ। ਬਹੂ। ਬਧੂ। ਬਧੂਟੀ। ਬਨਿਤਾ। ਬਾਹਨੀ। ਬਾਨੂੰ। ਬਾਮ। ਬਾਮਾ। ਬਾਲ। ਬਾਲਾ। ਬਾਲੀ। ਬੀਬੀ। ਬੀਵੀ। ਬੇਗਮ। ਭੱਜਾ। ਭਾਮ। ਭਾਮਨਿ। ਭਾਮਨੀ। ਭਾਮਾ। ਭਾਰਜਾ। ਪਾਰਯਾ। ਭੀਰੁ। ਭੰਡ। ਮਹਲ। ਮਹਲਾ। ਮਹਿਲ। ਮਹਿਲਾ। ਮਹਿਲੀ। ਮਹੇਲਾ। ਮਹੇਲੜੀ। ਮਤ ਕਾਸ਼ਿਨੀ। ਮਾਨਿਜਾ। ਮਾਨਿਨੀ। ਮਿਹਰੀ। ਮੁਗਧ। ਮੁਗਧਾ। ਮੁੰਧ। ਮੁਨੁਖਾ। ਯੁਵਤਿ। ਯੁਵਤੀ। ਯੋਖਾ। ਯੋਖਿਤ। ਯੋਖਿਤਾ। ਰਮਣੀ। ਰਮਨੀ। ਰਵਣੀ। ਰਵਨੀ। ਰਾਂਡ। ਰਾਂਡੀ। ਰਾਮਾ। ਰੰਨ। ਲਲਨਾ। ਵਹੁਟੀ। ਵਹੂ। ਵਧੂ। ਵਧੂਟੀ। ਵਨਿਤਾ। ਵਰ ਵਰਣੀਨੀ। ਵਰਾ ਰੋਹਾ। ਵਾਈਫ। ਵਾਮ ਉਰੂ। ਵਾਮ ਲੋਚਨਾ। ਵਾਮਾ। ਵੇਲੇ। ੧੪੯।

**ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ:-੧. ਪਦਿਮਨੀ। ੨. ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ। ੩. ਹਸਤਨੀ। ੪. ਸ਼ੰਖਨੀ। ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਮਰ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।*

੫ ਸਾਲ ਤਕ ਕੁਮਾਰੀ। ੧੨ ਸਾਲ ਤਕ ਕੰਨਿਆਂ। ੧੫ ਸਾਲ ਤਕ ਮੁਗਧਾ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ। ੨੫ ਸਾਲ ਤਕ ਯੁਵਤੀ ਜਾਂ ਮਧਜਾ। ੪੦ ਸਾਲ ਤਕ ਪ੍ਰੌਢ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੁੱਢੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ (ਮਨੁਖ) ਜ਼ਨ ਮਰਦ । ਜਾਯਾ ਪਤੀ । ਜੰਪਤੀ। ਦੰਪਤੀ । ਨਰ ਨਾਰੀ। ਪਤੀ ਪਤਨੀ । ਭਾਰਯਾ-ਪਤੀ । ੮।

ਇਸ਼ਨਾਨ (ਗਹਿਣਾ) ਆਪ ਲਵ । ਆਪ ਲਾਵ । ਸ਼ਨਾਨ । ਗੁਸਲ । ਨਹਾਨ । ਨਹੌਣ । ਨ੍ਹਾਇ । ਨ੍ਹਾਨ। ਮੱਜਨ । ਮਾਰਜਨ । ੧੧।

ਇੱਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਏਕ । ਯਕ । ਵਾਹਦ । ੪।

ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਇਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ । ਏਕੱਤ੍ਰ ਕਰਨਾ । ਸੰਕਲਤ ਕਰਨਾ । ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨਾ । ਜੁਟਾਨਾ। ਜੋੜਨਾ । ਬਟੋਰਨਾ । ੮।

ਇਕ ਰਸ (ਕਾਲ) ਅਹਿਨਿਸ । ਅਸ੍ਰਾਂਤ। ਅਖੰਡ। ਅਜਸ੍ਰ। ਅਛਤ। ਅਟੁੱਟ। ਅਨਵਰਤ। ਅਨਵਿਰਤ। ਅਨਾਪਾਯਨੀ। ਅਨਿਸ਼। ਅਨਿਰਵਧਿ। ਅਵਿਰਤ। ਅਵਿਰਲ। ਸਤਤ । ਸੰਤਤ। ਧ੍ਰੁਵ। ਨਿੱਝਰ। ਨਿਤਜ। ਨਿਰਝਰ । ਨਿਰਬਾਣ । ਨਿਰਬਾਨ। ਨਿਰੰਤਰ। ਨਿਰੰਤੀ। ਨੀਝਰ। ਲਗਾਤਾਰ । ੨੭।

ਇਕਰਾਰ (ਭਾਵ) ਅਹਿਦ । ਕੌਲ । ਨੇਮ । ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ । ਪ੍ਰਤੱਗਜਾ । ਪ੍ਰਣ । ਬਚਨ। ਵਚਨ । ਵਾਅਦਾ । ਵੈਦਾ । ੧੧।

ਇਕਾਂਤ (ਦਿਸ਼ਾ) ਅੰਗੋਟ । ਇਕੱਲ । ਇਕਾਕੀ । ਇਕੰਤ । ਏਕਾਕੀ । ਏਕਾਂਤ । ਸਹੇਟ । ਸਾਂਤ । ਸੁਨਸਾਨ। ਸੁੰਨ। ਸੁੰਨ ਸਰਾਂ। ਸੂਨ । ਸ਼ੂਨ। ਸੂਨ ਸਾਨ। ਸ਼ੂਨਜ। ਨਿਰਜਨ। ਨਿਰਾਲਾ। ੧੮।

ਇੱਛਾ (ਭਾਵ) ਉਦੇਸ਼ । ਉਰਬਸੀ । ਉਰਵਸੀ । ਉਰਵਸ਼ੀ । ਅਹੀ । ਅਕਾਂਕਸ਼ਾ। ਅਕਾਂਖਜਾ। ਅਭਿਲਾਖ। ਅਭਿਲਾਖਾ। ਈਹਾ। ਈਖਣ। ਸਪ੍ਰਿਹਾ। ਸੰਕਲਪ। ਹਵਸ। ਹੌਂਸ। ਕਾਂਕਸ਼ਾ। ਕਾਂਖਜਾ। ਕਾਂਖਾ। ਕਾਮ। ਕਾਮਨਾ। ਖਾਹਿਸ਼। ਗਰਜ਼। ਚੱਡਾ। ਚਾਹ। ਛੰਦ। ਛੰਦਾ। ਤਮ। ਤਮਾ। ਤਮਾਉ। ਤਮਾਇ । ਤਮਾਈ। ਤਰਖ। ਤਲਬ। ਤਾਤ। ਤਾਮਿ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਤ੍ਰਿਖ। ਤ੍ਰਿਟ । ਦੋਹ੍ਰਦ। ਨੇਤ। ਪਰਵਾਹ। ਪਿਆਸ। ਪਜਾਸ । ਪ੍ਰੀਹਾ। ਬਾਸਨਾ। ਬਾਂਛਾ। ਭਭਾਖਿਆ। ਭਾਣਾ। ਭਾਵਨਾ। ਭਾਵਨੀਆ। ਮਕਸੂਦ। ਮਖਸੂਦ। ਮਨਸਾ। ਮਨੋਭਿਲਾਖ। ਮਨੋਰਥ। ਮਰਜ਼ੀ । ਰੁਚਿ । ਰੁਚੀ । ਲਾਲਸਾ। ਲੋਚ। ਲੋਚਾ। ਲੋਰ। ਲੋੜ। ਵਾਸਨਾ। ਵਾਸ਼ਨਾ। ੬੬।

ਇੱਛਾਵਾਨ (ਵਿ:) ਅਭਿਲਾਖੀ। ਕਾਂਖੀ। ਕਾਮੀ। ਖਾਹਿਸ਼ਮੰਦ । ਗਰਜ਼ ਮੰਦ। ਚਾਹਵਾਨ। ਤਮਾਵਾਨ। ਤਲਬਗਾਰ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਲੂ। ਤ੍ਰਿਖਾਲਜ਼। ਪਿਆਸਾ। ਮਨੋਰਥਵਾਨ। ਲੋੜਵੰਦ। ੧੪।

ਇੱਜ਼ਤ (ਭਾਵ) ਆਬਰੂ। ਪਤਿ। ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ। ੪।

ਇੱਜੜ (ਪਸ਼ੂ) ਅੱਈਅੜ। ਅੱਯੜ। ਗਲਾ। ਗਲਹ। ੫।

ਇਟ ਸਿਟ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ੋਤ ਘਨੀ। ਸ਼ੋਥ ਘਨੀ। ਗਦਹ ਪੂਰਨ। ਘੇਟੁਲੀ। ਪਾਢਰੀ। ਪੁਨਰਨਵਾ। ਬਿਸ਼ਖਪਰਾ।੮।

ਇਤਿਹਾਸ (ਵਿਦਿ:) ਇਤਿਵ੍ਰਿੱਤ। ਹਿਸਟਰੀ। ਤਵਾਰੀਖ। ਤਾਰੀਖ਼। ਪੁਰਾਣ। ਪੁਰਾਵ੍ਰਿਤ। ਪੂਰਵ ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ-ਕਥਾ। ੯।

*__ਇੰਦਰ__ (ਸੁਰਗ) ਉੱਗ੍ਰ ਧਨਜਾ। ਉੱਗ੍ਰ ਧਨ੍ਹ। ਉੱਗ੍ਰ ਧਨ੍ਹੀ । ਉੱਚ ਸ੍ਰਵਾਇਸ। ਉੱਚ-ਸ੍ਰਵਾਈਸ। ਅਸੁਰਾਰਿ। ਅਖੰਡਲ । ਅਦਿਤਿ। ਅਦਿਤੀ ਸੁਤ। ਅਦਿਤੀ ਕੁਮਾਰ। ਅਰਹ। ਅਰੁ । ਆਖੰਡਲ। ਆਦਿਤ। ਆਦਿਤਜ ਕੁਮਾਰ। ਇੰਦ। ਇੰਦ੍ਰ। ਸਹਸ੍ਰਾਖਜ। ਸਹੰਸ੍ਰ ਨੇਤ੍ਰ। ਸ਼ੱਕ੍ਰ। ਸਕ੍ਰੰਦਨ। ਸਚੀ ਪਤਿ। ਸ਼ਚੀ ਪਤਿ। ਸਤ ਕ੍ਰਿਤ। ਸ਼ਤ ਕ੍ਰਿਤਿ। ਸ਼ਤ ਧ੍ਰਿਤ। ਸਤ ਮੰਨੂ। ਸ਼ਤ ਮਨਜੂ । ਸਵਾ ਰਾਜ। ਸਵਾ ਰਾਟ। ਸੁਤ੍ਰਾਮਨ। ਸੁਤ੍ਰਾਮਾ। ਸੁਧਰਮਾ। ਸੁਨ ਸੀਨ। ਸੁਨਾ ਸੀਰ। ਸ਼ੁਨਾ ਸੀਰ। ਸ਼ੁਨਾ ਸ਼ੀਰ। ਸੁਰ ਪਤਿ। ਸੂਰ ਰਾਇ । ਸੁਰੇਸ । ਸੁਰੇਸ਼ । ਸੂਤ । ਸੂਤ੍ਰਾਤਮਾ । ਸ੍ਵਾਰਾਟ । ਹਰਿ । ਹਰਿ ਹਯ । ਕਉਸਕ । ਕੌਸ਼ਕ । ਕੌਸਕ । ਕੌਸ਼ਿਕ। ਗਜ ਪਤਿ । ਗਜ ਗਜ। ਗਿਰਹਾ। ਗੋਤ੍ਰਿ ਭਿਦ । ਜਿਸ਼ਨ । ਜੰਭ ਭੇਦਨ। ਜੰਭ ਭੇਦੀ। ਤਪਸਤਖਜ। ਤੁਖਾ ਰਾਟ । ਤ੍ਰਿਦਸੇਸ੍ਵਰ । ਤੁਰਾ ਸਾਹ । ਤੁਰਾ ਖਾੜ । ਦਿਸਿ ਰਾਜ । ਦਿਵਸ ਪਤਿ। ਦੁਸ਼ਚਯਵਨ। ਦੇਵਤਾਧਿਪ। ਦੇਵਤੇਸ । ਦੇਵ ਪੂਜ । ਦੇਵ ਰਾਜ। ਦੇਵਿਸ । ਦੇਵੇਸ । ਨਮਚਿ ਸੂਦਨ । ਨਮਚੀ ਸੂਦਨ । ਨਾਕ ਨਾਥ । ਪਰਬਤਾਰ । ਪਰਵਤਾਰ । ਪਰਜਯੰਣਜ । ਪਲੋਮਾਰ । ਪਾਕ ਸ਼ਾਸਨ । ਪਾਕ ਰਿਪ। ਪੁਰਹੂਤ । ਪੁਰਦੰਸ਼ਾ । ਪੁਰੰਦਰ । ਪੂਤਕ੍ਰਿਤ । ਪੂਰਵ ਦਿਕ ਪਤਿ । ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬ੍ਰਹਿ । ਬਜਰ ਧਰ । ਬੱਜ੍ਰਾ । ਬੱਜ੍ਰੀ । ਬਰਹਾ । ਬਲਾਰਾਤਿ । ਬਾਸਵ । ਬਿਸਨ ਅਨੁਜ। ਬਿਡੌਜਸ੍। ਬਿਡੌਜਾ । ਬ੍ਰਿਖਾ। ਬ੍ਰਿਤਹਾ। ਬੁਰਾਂਕ। ਮਹੇਂਦ੍ਰ । ਮਕਰੰਦੀ । ਮਘਵਾ । ਮਘਵਨ੍ । ਮਘਵਾਨ੍ । ਮਧਵਨ੍ । ਮਰੁਤਵਤ । ਮਰੁਤਵਾਨ । ਮਾਤਲ । ਮਾਤਲਸ । ਮਾਤਲਿ ਸੂਤ । ਮੇਘ ਵਾਹਨ । ਰਿਪ ਪਾਕ। ਰਿਭੂਖਜਨ । ਰਿਭੂਖਜਾ । ਲੇਖਰਸ਼ਭ । ਵਜਰੀ । ਵੱਜਿਰਨ । ਵਜ੍ਰ ਪਾਣਿ । ਵਾਸ ਤੋਸ ਪਤਿ ।

*ਚੌਦਾਂ ਇੰਦਰ:-ਇੰਦਰ। ਵਿਸ੍ਵ ਭੁਕ । ਵਿਪਸ਼੍ਰਿਤ। ਵਿਭੁ। ਪ੍ਰਭੁ। ਸ਼ਿਖਿ । ਮਨੋਜਵ। ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਬਲਿਰ ਭਾਵਜ । ਤ੍ਰਿਦਿਕ। ਸੁਸ਼ਾਂਤਿ। ਸੁਕੀਰਤਿ। ਰਿਤ ਧਾਂਤਾ। ਦਿਵਸ ਪਤਿ। (ਦੇਵੀ ਪੁਰਾਣ-ਕਾਲ ਵਜਵਸਥਾ ਧਜਾਯ।)

ਵਾਸਵ । ਵਿਸਵੰਭਰ । ਵ੍ਰਿਸਨ । ਵ੍ਰਿਸਾ । ਵ੍ਰਿਤਹਾ । ਵ੍ਰਿਤਹਨ । ਵ੍ਰਿਧ ਸ੍ਰਵਸ਼ । ਵ੍ਰਿਧ੍ਰ ਸ੍ਰਵਾ । ੧੨੭।

ਇੰਦਰ ਜੌਂ (ਜੰ: ਦ:) ਇੰਦਰ ਜਉ । ਇੰਦ੍ਰ ਯਵ । ਸ਼ਕਰ ਜਉ । ਸ਼ਕਰ ਬਹੁ । ਸ਼ਕਰ ਬੀਜ । ਕਉਦਜਾਂ । ਕਲਗਾ । ਕਲਿੰਗ । ਕਾਲਿੰਗਕ । ਕੁਟਜ। ਤਸਫਲਾ। ਪੁਰਭੂਤ। ਭਦਰ ਜਉ । ਭਦ੍ਰਜ । ਭਦ੍ਰ ਯਵ । ਯਵ । ਵਤਸਕ । ੧੮।

ਇੰਦਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ (ਸੁਰਗ) ਉਪੇਂਦ੍ਰ । ਐਂਦ੍ਰਿ । ਜਯੰਤ । ਪਾਕ ਸ਼ਾਸਨਿ । ੫।

ਇੰਦਰ ਦਾ ਬੱਜਰ (ਸੁਰਗ) ਅਸ਼ਨਿ । ਅੰਸ਼ੁਨੀ । ਸ਼ਤ ਕੋਟਿ । ਸ੍ਰੁ । ਹ੍ਰਾਦਿਨੀ । ਹਨਾਦਿਨੀ । ਕੁਲਿਸ਼। ਗੋ । ਦੰਭੋਜ । ਨਿਰਯਾਤ । ਪਵਿ । ਭਿਦੁਰ । ਭਿੰਦੁਰ । ਭੇਦੀ । ਵਜ੍ਰ । ੧੬।

ਇੰਦਰ ਦਾ ਬਬਾਣ (ਸੁਰਗ) ਵਿਮਾਨ । ਵਯੋਮ ਯਾਨ । ੩।

ਇੰਦਰ ਪੁਰੀ (ਸੁਰਗ) ਅਮਰਾਵਤੀ । ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ। ਸੁਰਗ। ਸੁਰਗਾ ਪੁਰੀ। ਦੇਵ ਪੁਰੀ। ਦੇਵ ਲੋਕ । ੭।

ਇੰਦਰਾਣੀ (ਸੁਰਗ) ਇੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਇੰਦ੍ਰ ਬਧੂ । ਇੰਦ੍ਰ ਵਧੂ । ਇੰਦ੍ਰਾ। ਏਂਦ੍ਰੀ । ਸਚਿ । ਸਚੀ । ਸ਼ਚੀ । ਸ਼ਤਾਵਰੀ । ਜਯ ਵਾਹਿਨੀ । ਪਲੋਮਜਾ । ਪੂਤ ਕ੍ਰਤਾਯੀ । ਪੌਲੋਮੀ । ਮਾਹੇਂਦ੍ਰੀ । ੧੫।

***ਇੰਦ੍ਰਯ** (ਮਨੁਖ) ਅਖਯ । ਹ੍ਰਿਖੀਕ । ਕਰਣ । ਕ੍ਰਿਖੀ । ਗੁਣ ਕਰਨ । ਗੋ । ਗ੍ਰਹਣ । ਰਿਖੀਕ । ਵਿਖਯੀ । ੧੦।

ਇਨਾਮ (ਰਾਜ) ਪੁਰਸਕਾਰ । ਬਖਸ਼ਸ਼ । ਬਖਸ਼ੀਸ਼ । ੪।

ਇਮਲੀ (ਫਲ) ਅਤਜਮਲਾ । ਅਮਲਾ । ਅਮਲੀਕਾ । ਅਮਿਲੀ । ਅਮਿਲਕਾ। ਆਬਦਕਾ। ਆਮਲੀਕਾ। ਆਮਿਲਕਾ । ਆਮ੍ਰੀ । ਇੰਬਲੀ । ਸ਼ਾਕ ਚੁਕ੍ਰਿਕਾ । ਸੁਚੁਕ੍ਰਿਕਾ। ਸੁਤਿੰਤਿੜੀ। ਸੂਵਾਮਲਾ । ਗੁਰ ਪਤ੍ਰਾ । ਚਰਿਤ੍ਰਾ । ਚਾਰਿਤ੍ਰਾ ਚਿੰਚਕਾ । ਚਿੰਦਾ । ਚੁਕ੍ਰ । ਚੁਕ੍ਰਾ । ਚੁਕ੍ਰਿਕਾ । ਤਿੰਤਿਕਾ। ਤਿਤਿੰਡ । ਤਿਤਿੰਡਿਕਾ। ਤਿਤਿੰਡੀ। ਤਿਤੱਡੀ । ਤਿੰਤਿਲਿਕਾ । ਤਿੰਤਿਲੀ । ਤਿੰਤਿਲੀਕ। ਦੰਤਸ਼ਠ । ਪਕਿਤ ਪਤ੍ਰ। ਪਿੱਛਿਲਾ । ਭੁਕਤਾ। ਭੁਕਤਿਕਾ । ਯਮ ਦੂਤਿਕਾ । ਵ੍ਰਿਖਜਾਮਲ । ੩੮।

---

*ਕੁਟਜ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਜੌਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕਾਲਾ ਜੋ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ-ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਜੀਭ, ਉਪੱਸਥ (ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਯੋਨੀ) ਅਤੇ ਗੁਦਾ। ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ - ਅੱਖ, ਰਸਨਾ, ਨਾਸਾਂ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ। ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ-ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ।

ਇੱਲ (ਪੰਛੀ) ਆਤਾਪਿਨ ।ਆਤਾਪੀ। ਆਤਾਯਿਨ। ਆਤਾਯੀ। ਚਿੱਲ । ਚੀਲ । ਪਿੱਲ । ੮।

ਈਸਬੋਗਲ (ਜੰ: ਦ:) ਇਸਰ ਗੋਲ । ਈਖ਼ਦ ਗੋਲ । ਸਨਿਗਧ ਜੀਰ । ਸੁਲਖਜਣ ਜੀਰ । ੫।

ਈਰਖਾ (ਭਾਵ) ਅਸੂਆ । ਅਸੂਯਾ । ਈਖ਼ਯਾਂ । ਜਲਨ। ਡਾਹ । ਮਤਸਰ। ਮਾਤਸਯ । ੮।

ਏਕਤਾ (ਭਾਵ) ਅਦ੍ਵੈਤ । ਇਕੱਠ । ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ। ਇਤਫਾਕ। ਇਤਹਾਕ । ਏਕਤ੍ਰ । ਏਕਾ । ਸੰਘਠਨ । ਸੰਜੋਗ । ਸੰਧੀ । ਜਥੇਬੰਦੀ । ਜੋੜ । ਤੌਹੀਦ । ਮੇਲ । ੧੫।

-0-

ਸ

ਸ਼ਸਤ (ਰਾਜ) ਅਸਤ੍ਰ । ਅਸਲ । ਆਯੁਧ । ਆਵਧ । ਆਵਧਹ । ਹਥਿਆਰ । ਹਥਯਾਰ । ਕਰਣ । ਪ੍ਰਹਰਣ । ੧੦।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘਰ (ਥਾਂ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਗਾਰ । ਸਸਤ੍ਰਾਲਯ। ਹਥਿਆਰ ਘਰ । ੪।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ (ਰਾਜ) ਅਸਤ੍ਰੀ । ਆਯੁਧੀਯ। ਆਯੁਧਕ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਜੀਵ। ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ । ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ । ਕਾਂਡ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ । ਤੇਗ ਬੰਦ । ੯।

ਸਸ ਬਦਨਾ (ਛੰਦ) (ਪਿੰ:) ਅਕਰਾ । ਅਣਕਾ । ਅਨਹਦ । ਅਨਭਵ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਵਦਨਾ । ਚੰਡ ਰਸਾ । ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ । ੮।

ਸੱਸ (ਸਨਬੰਧੀ) ਸਸੁਡਿ। ਸਸੂ । ਸਾਸ। ਸਾਸੂ । ਸ੍ਵਸ੍ਰ । ਸ੍ਵਸ੍ਰੂ । ੭।

ਸਹਾ (ਪਸ਼ੂ) ਸ਼ਸ਼ । ਸ਼ਸ਼ਕ । ਸਸਾ । ਸ਼ਸਾ। ਸ਼ਸ਼ਾ। ਖਰਹਾ। ਖਰਗੋਸ਼। ੮।

ਸਹਾਰਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਓਜ ਲੇਨਾ । ਆਜਨਾ । ਅੰਗੇਜਨਾ । ਸਹਿਣਾ । ਸਹਿਨਾ। ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ। ੭।

ਸ਼ਹਿਦ (ਸ਼ਹਿਦ) ਅਸਲ । ਸਹਿਤ । ਸ਼ਹਿਤ । ਸਾਰਘ । ਕੁਸਮਾਸਵ । ਕਸ਼ੌਦ੍ਰ । ਪਵਿਤ੍ਰ । ਪਿਤ੍ਰਜ । ਪੁਖਪ ਰਸ । ਪੁਖਪ ਰਸਾਹੂ। ਪੁਖਪ ਰਸੋਦਭਵ । ਪੁਖਪਾਸਵ । ਭ੍ਰਿੰਗ ਵਾਂਤ । ਮਕਰੰਦ । ਮਖਿਆਲ । ਮਖੀਰਾ । ਮਖਜਕਾ ਵਾਂਤ । ਮਧ । ਮਰੰਦ । ਮਰੰਦਕ । ਮਾਖਿਉ । ਮਾਖਜਕ । ਮਾਖਜੀਕ । ਮਾਧਵੀਕ ।

ਵਰਟੀ ਵਾਂਤ । ੨੬।

***ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ** (ਕੀੜਾ) ਸਰਘਾ । ਸ਼ਹਿਤ ਦੀ ਮੱਖੀ । ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ। ਸ਼ਹਿਦ ਕੀ ਮਾਖੀ। ਭੌਰ । ਮਛੋਹ । ਮਧੁ ਮਖਜਕਾ । ਮਧੁ ਮਾਸ਼ੀ । ਮਧੁ ਮਾਖੀ । ੧੦।

ਸਹਿਦੇਈ (ਜੰ: ਦ.) ਸਹਦੇਵਾ । ਸਹਦੇਵੀ । ਖਰੈਟੀ । ਗੰਧ ਵੱਲੀ । ਦੇਵ ਸਹਾ । ਪੀਤ ਪੁਸ਼ਪੀ । ਬ੍ਰਿਹਦ੍ ਗਲਾ । ਮਹਾਂ ਗੰਧ । ਮਹਾਂ ਬਲਾ। ਮ੍ਰਿਗ ਰਸਾ । ਮ੍ਰਿਗਾ । ਮੰਗਲਾ ਰਥ ਪ੍ਰਸਾਦਨੀ। ਵਰਖ ਪੁਖਪਾ। ਵਰਖ ਪੁਖਪੀ । ਵਾਟਜਾ। ਵਾਟਜਾਯਨੀ । ੧੭।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ (ਜਾਤਿ) ਅਧੀਸ੍ਵਰ । ਸਮ੍ਰਾਜ । ਸਮ੍ਰਾਟ । ਸਾਮ ਰਾਜ। ਸਾਰਵ ਭੌਮ । ਸੁਲਤਾਨ । ਚਕ੍ਰ ਵਰਤਿਨ੍ । ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ । ਚਕ੍ਰਵੈ । ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਪਾਦਸ਼ਾਹ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਮਹਾਰਾਜਾ । ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ । ਮੰਡਲੇਸ਼੍ਵਰ । ਰਾਜਾਰਾਜੇਸ਼੍ਵਰ ।੧੭।

ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲਤਾ (ਭਾਵ) ਅਕ੍ਰੋਧ । ਸਹਾਰਨ-ਸ਼ਕਤੀ । ਸਹਿਣਤਾ । ਕਸ਼ਮਾ । ਖਿਮਾ । ੬।

ਸਹਿਮਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਹਿਮਨਾ । ਸੰਕੁਚਤ ਹੋਨਾ । ਡਰਨਾ । ਭਯ ਖਾਨਾ । ੫।

ਸ਼ਹਿਰ (ਥਾਂ) ਊਮ। ਊਮੰ। ਅਧਿਠਾਨ। ਸਥਾਨੀਯ। ਨਗਰ। ਨਗਰੀ। ਨਿਗਮ। ਪਟਨ । ਪੱਤਨ । ਪਾਟਨ । ਪੁਟ ਭੇਦਨ । ਪੁਰ । ਪੁਰੀ । ੧੫।

ਸ਼ਹਿਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਨਗਰ ਵਾਸੀ । ਨਾਗਰਿਕ । ਪੁਰ ਵਾਸੀ । ਪੌਰ । ਪ੍ਰਜ । ਪ੍ਰਜਨ । ੭।

ਸਹੁਰਾ (ਸਨਬੰਧੀ) ਸਸੁਰ । ਸਸੁਰਾ । ਸੁਸਰ । ਸ੍ਵਸਰ: । ੫।

ਸ਼ਕਰ ਕੰਦੀ (ਮੂਲ ਕੰਦ) (ਸਫੈਦ) ਸ਼ਕਰ ਕੰਦ । ਸ੍ਵਾਦ-ਕਦਕ । ਕਾਂਦੁ । ਕੰਦ ਗ੍ਰੰਥੀ । ਕੰਦਾ । ਪਿੱਛਲ । ਪਿੰਡ ਕੰਦ । ਪਿੰਡਾਲੁ । ਪਿੰਡੀਤਕ । ਰਤਾਲੂ । ਰੋਮਸ ਕੰਦ । ੧੨।

ਸ਼ੱਕਰ (ਮਿਠਾਸ) ਸੱਕਰ । ਸਰਕਰਾ । ਸਾਕਰ । ੪ ।

ਸ਼ੱਕਰ ਪਾਰਾ (ਭੋਜਨ) ਸੱਕਰ ਪਾਲਾ । ਸ਼ੱਕਰ ਪਾਲਾ । ਸ਼ੰਖ ਪਾਲ । ਖੁਰਮਾ । ੫ ।

ਸਖੀ (ਮਨੁਖ) ਅਲੀ । ਆਲੀ । ਸਹਚਰੀ। ਸਹੀ । ਸਹੇਲੀ । ਸਖਿ । ਹਿਤੂ। ਮਹੇਲੀ। ਵਯਸਯਾ । ੧੦।

ਸੱਚ (ਭਾਵ) ਅਕੂਰ । ਅਵਿਭੂਤ । ਸਤਮ । ਸੱਤ । ਸਤਜੰ । ਸ਼ਪਥ । ਸਮਜਕ। ਸਾਚ। ਤਥੋਕਤ। ਤਥਜ । ਤਦਵਤ । ਯਥਾਰਥ । ਰਿਤ। ੧੪।

---

* *ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:- ੧. ਪੁੱਤਿਕਾ। ੨. ਭ੍ਰਮਰ। ੩. ਕਜੂਦਾ। ੪. ਮਕਿਸ਼ਕਾ।*

ਸੱਚ ਖੰਡ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਊਰਧ ਬੈਕੁੰਠ । ਸੱਤ ਖੰਡ । ਸੱਤ ਲੋਕ । ਸਤਜ ਖੰਡ । ਸਤਜ ਲੋਕ । ਗੁਰ ਪੁਰ । ਗੁਰ ਪੁਰੀ । ਗੁਰ ਲੋਕ । ਗੁਰੂ ਲੋਕ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਾਸਾ। ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ। ੧੨।

ਸੱਚਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਚੜਾ । ਸਚੜਾਉ । ਸਚਾਵਾ। ਸੱਤ ਵਾਦੀ। ਸਤਜ ਵਾਦੀ। ਸਾਚਾ । ਯਥਾਰਥ ਵਾਦੀ । ੮।

ਸਜ਼ਾ (ਰਾਜ) ਸਜਾ। ਸਜਾਹਿ। ਸਜਾਈ। ਡੰਡ। ਡੰਨ। ਤਾੜਨਾ। ਦੁਖ । ੮।

ਸਜਾਵਟ (ਗਹਿਣਾ) ਆਰਾਉ । ਆਰਾਇਸ । ਸਜਾਉਟ । ਛਬ । ਛਬੀ। ਟੰਚ । ਜ਼ੀਨਤ । ਜ਼ੇਬ । ੯।

ਸੱਜਣ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਦਾਰ। ਉਪਕਾਰੀ। ਆਰਯ। ਸਹਾਇਕ। ਸਭਜ । ਸਾਧ। ਸੰਤ । ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਨ । ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਨ । ਕੁਲੀਨ । ਪਰੋਪਕਾਰੀ । ਪੁੰਗਵ•। ਭੱਦ੍ਰ । ਮਹਾਸ਼ਯ । ਮਹਾ ਕੁਲ । ੧੬।

ਸੱਜਾ (ਦਿਸ਼ਾ) ਦਹਿਨਾ । ਦਕਸ਼ਣ । ਦਾਇਆਂ। ਦਾਹਿਨਾ। ਰਾਈਟ। ੬।

ਸੱਜੀ ਖਾਰ (ਖਾਰ) ਸਜਿ ਖਾਰ । ਸਰਜਿਕਾ ਖਾਰ । ਸੁਖ ਵਰਚਕ । ਕਾਪਤ । ੫ ।

ਸੱਟ (ਰਾਜ) ਚੋਟ । ਜ਼ਰਬ । ਫੇਟ । ਫੇਂਟ । ਰਗੜ । ਰਗੜਾ । ੭ ।

ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੌਲ (ਅੰਨ) ਅਖ਼ਜਤ । ਸ਼ੁਕਨਾਹ੍ਰਿਤ । ਸਾਠੀ । ਸੁਗੰਧਕ । ਕਰਹਮਕ । ਕਲਮ । ਕਾਂਚਨਕ । ਚਾਉਰ । ਚਾਵਲ । ਤੰਦੁਲ । ਤੰਡੁਲ । ਦੀਰਘ ਸ਼ੂਕ । ਦੂਖ਼ਕ । ਪਾਂਡੁਕ । ਪੁਖ ਪਾਂਡਕ । ਪੁੰਡਰੀਕ । ਰਕਤ ਸ਼ਾਲਿ । ੧੮।

ਸਣ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਣ ਪੁਖ਼ਪਕਾ । ਸਨ । ਸਨਈ । ਘਾਗਰੀ । ਘੰਟਾਰੰਵਾ । ਝੂਨ ਝੁਨਿਯਾ। ਨਿਸ਼ਾਦਨ। ਪਟਸਨ। ਲਘ ਤਾਗ । ੧੦।

ਸਣੇ ਸਹਿਤ । ਸਣ । ਸਨ । ਸਮੇਤ । ਜੁਤ । ਜੁਗਤ । ਯੁਕਤ । ਯੁਕ੍ਤ । ਯੁਤ । ੧੦।

ਸਤ ਸੰਗਤ (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਉੱਚਾ ਘਰ । ਉੱਚਾ ਥਲ । ਊਚਾ ਘਰ । ਊਚਾ ਥਲ । ਸਚ ਘਰ । ਸਚ ਹੱਟ । ਸਤ ਸਰ । ਸਤਜ ਸਰ । ਸਤ ਸੰਗ । ਸਾਚ ਹਾਟ । ਸਾਧ ਸੰਗ । ਸਾਧ ਸੰਗਤ । ਸਿਵ ਨਗਰੀ । ਸੁਥਾਨ। ਸੰਤਨ ਘਰ । ਹਰਿ ਸਰ । ੧੭।

ਸਤ ਜੁਗ (ਕਾਲ) ਸਤ ਯੁਗ । ਸਤਜ ਜੁਗ । ਦੇਵ ਯੁਗ । ਪੁਣਯ ਯੁਗ । ਪੁੰਨ ਜੁਗ । ੭।

ਸਤਲੁਜ (ਨਦੀ) (ਤੀਰਥ) ਸਹਸ ਨਾਰਨ । ਸਤ ਤਰੰਗਨਿ । ਸ਼ਤਾ ਗਾਮਨੀ । ਸਤ ਪ੍ਰਵਾਹ । ਸ਼ਤੱਦ੍ਰ । ਸਤੱਦ੍ਰਵ । ਸਤੱਦ੍ਰਿ । ੮।

ਸਤ ਵਾਦੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਤ ਬਕਤਾ । ਸਤਜ ਵਕਤਾ। ਸਤਜ ਵਾਦਿਨ੍। ਯਥਾਰਥ ਵਕਤਾ । ੫।

ਸਤਾਵਰ (ਜੰ: ਦ:) ਅਹਰੁ । ਅਕਲ ਕੰਟੇ । ਅਕਲ ਕੰਠੀ । ਅਭੀਰੁ ਪੜ੍ਹੀ।

ਅਰਧ ਕੰਟਕਾ । ਇੰਦੀਵ਼ਰੀ । ਸਹਸਰ ਮੂਲੀ । ਸ਼ਕਾਕਲ-ਮਿਸ਼ਰੀ। ਸ਼ਤ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਸ਼ਤ ਮੂਲੀ। ਸ਼ਤਾਵਰੀ। ਸ਼ੱਤਾਵਲ। ਸਿਤਾਵਰ। ਸੁਪਤ੍ਰਕਾ। ਸੁਵੀਰਯਾ। ਸ੍ਵਾਦ ਰਸਾ। ਕਾਸ਼ਹਣੀ। ਕਾਂਚਨ ਕਾਰਿਣੀ । ਗਜ ਬੇਲ । ਜਟਾ । ਜਿਹਵਾ। ਤੈਲ ਬੱਲੀ । ਦੁਰਮਨਾ । ਨਾਰਾਇਣੀ। ਫਣਿ ਜਿਹਵਾ। ਭੀਰੁ। ਭੀਰੁ ਪਤ੍ਰੀ । ਮਹਤੀ । ਮਦ ਭੀਜਨੀ । ਮਹਾਂ ਸ਼ੀਤਾ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੰਤਾ । ਮੂਲਾ। ਮਹੌਖਧਿ । ਲਘ ਪਰਣਿਕਾ। ਵਰੀ। ਵਿਸ਼੍ਵ ਸਤ । ਵੈਸ਼ਣਵੀ । ੪੦ ।

ਸਤੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮਨੁਖ) ਸਾਧ੍ਵੀ । ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ । ਦੁਰਗਾ । ਦੇਵੀ । ਪਤਿ ਵ੍ਰਤਾ । ੬।

ਸ਼ਤੀਰ (ਜੰਗਲ) ਕੜੀਵਾਂਸਾ । ਗੋਪਾਨਸੀ। ਬਲ। ਬਲਾ। ਬਲੇਡਾ। ਵਲਾ। ਵਲ੍ਹਾ। ਵਲੇਡਾ। ਵਲਭੀ। ੧੦।

ਸੱਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਪਤ । ਸਪਤਾਹਰੋ । ਸਪ੍ਤ । ਸਾਤ । ਹਫ਼ਤ । ੬।

ਸੱਤੂ (ਭੋਜਨ) ਸਤਵਾ । ਸਤੁਆ । ਸਕਤੂ । ੪।

ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਘਨ (ਅਵਤਾਰ) ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹਨ । ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਹੰਤਾ । ਰਿਪ ਸੂਦਨ । ਰਿਪ ਦਮਨ । ੫।

ਸੱਦਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅਵਾਹਨ ਕਰਨਾ । ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰਨਾ। ਹਾਕ ਮਾਰਨਾ । ਹਾਂਕ ਮਾਰਨਾ। ਹਾਂਕ ਲਗਾਨਾ। ਗੋਹਾਰਨਾ। ਡਾਂਕਨਾ । ਬੁਲਾਉਣਾ । ਬੁਲਾਨਾ । ੧੦ ।

ਸਨਬੰਧੀ ਸਨੇਹੀ । ਸਾਕ । ਸਿੱਨਾ । ਸੇਨ । ਸੈਣ । ਸੈਣੀ । ਸੈਨ । ਸੈਨੀ । ਸੰਬੰਧੀ । ਨਾਤੇ ਦਾਰ । ਬਾਂਧਵ । ਬੰਧ । ਬੰਧਪ । ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰ । ੫ ।

ਸਨਿੱਚਰ (ਅਕਾਸ਼) ਆਰਿਕ । ਸ਼ਨਿ । ਸ਼ਨੀ । ਸ਼ਨੀਚਰ । ਸ਼ਨੈਸ਼ਚਰ । ਸੂਰ ਸੁਤ। ਸੌਰਿ। ਛਨਿਛਰ। ਛਾਯਾ ਸੁਤ । ਥਾਵਰ । ਮੰਦ । ਮੰਦ ਗ੍ਰਿਹ । ਮੰਦ ਚਾਲ । ਰਵਿ ਨੰਦਨ । ੧੫।

ਸਪਸ਼ਟ ਬਚਨ (ਭਾਵ) ਆਵਜ । ਸਪਸ਼ਟ ਬਚ । ਸਪਸ਼ਟ ਬਚਨ । ਹ੍ਰਿਦਜ। ਪ੍ਰਕਟੋਦਿਤ। ਮਨੋਹਾਰਿਨ੍ । ਵਿਸਪਸ਼ਟ । ੮।

ਸਪਣੀ (ਸੱਪ) ਅਹਿਨੀ । ਸਪਨੀ । ਸਰਪਨਿ । ਸਰਪਨੀ । ਸਰਪੀ । ਸਾਪਨਿ। ਸਾਪਨੀ । ਸ਼ਾਂਪਨੀ । ਸ੍ਰਪਨੀ। ਨਾਗਨਿ। ਨਾਗਨੀ। ੧੨ ।

ਸਪਤ ਪਰਣੀ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਾਰਦ । ਵਿਸ਼ਾਲ ਤ੍ਵਚ । ਵਿਖਮ ਛੱਦ। ੪।

ਸਪੇਰਾ (ਸੱਪ) ਅਹਿ ਤੁੰਡਕ । ਸੱਪ ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ਸਾਂਪ ਪਕੜਨੇ ਵਲਾ । ਸੰਪੇਰਾ। ਗਾਰੁੜੀ। ਗਾਰੜੂ। ਮਦਾਰੀ । ਵਜਲ ਗ੍ਰਹ । ੯।

ਸੱਪ (ਸੱਪ) ਉਰਗ। ਅਹਿ । ਅਰੀ । ਅਜਗਰ । ਆਸੀ ਬਿਖ । ਆਸੀ ਵਿਖ। ਆਸ਼ੀ ਵਿਖ। ਸਰਪ । ਸਾਪ ।

ਸਾਂਪ। ਸਾਰੰਗ। ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰਿਪ। ਹਰਿ। ਕਰ ਦਰਪ। ਕਾਲ। ਕੁੰਡਲਿਨ। ਕੁੰਡਲੀ। ਕੁੰਡਲੀਆ। ਕੁੰਭੀਨਸ। ਕੁੰਭੀ ਨਾਸ। ਕੰਚਕ੍ਰਿਨ। ਕੰਚਕੀ। ਗਰ ਦਰਪ। ਗੂਢਪਾ। ਗੂਢ ਪਾਦ। ਗੋਕਰਣ। ਚਕ੍ਰਿਨ। ਚਕ੍ਰੀ। ਚਖਜ ਸ੍ਰਵਾ। ਚਖਜਹ ਸ੍ਰਵਸ। ਚੱਛ ਸ੍ਰਵਾ। ਜਿਹਮਣ। ਜਿਮਗ। ਜੀਮਗ। ਜੀਮਤ। ਤਕਸ਼ਕ। ਤਖਜਕ। ਤਾਰਕਸ਼। ਦਰਬੀ। ਦਰਵੀ ਕਰ। ਦੀਰਘ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਦੰਦ ਸੂਕ। ਦ੍ਰਗਸਨ। ਨਾਗ। ਪਵਨਾਸ਼ਨ। ਪ੍ਰਿਥਾਕ। ਪੰਨਗ। ਫਣ ਧਰ। ਫਨਿਨ। ਫਣੀ। ਗਣੀਅਰ। ਫਨ ਧਰ। ਫਨਿਨ। ਫਨੀ। ਫਨੀਅਰ। ਬਿਆਲ। ਬਿਸਿਅਰ। ਬਿਸੀ। ਬਿਸੀਅਰ। ਬਿਖ ਧਰ। ਬਿਖੀ। ਬਿਲੇਸ਼ਯ। ਭੁਅੰਗ। ਭੁਅੰਗਮ। ਭੁਅੰਗਮੋ। ਭੁਅੰਗਾ। ਭੁਅੰਗੋ। ਭੁਇਅੰਗ। ਭੁਇਅੰਗਮ। ਭੁਇਅੰਗਮੋ। ਭੁਇਅੰਗਾ। ਭੁਇਅੰਗੋਂ। ਭੁਜੰਗ। ਭੁਜੰਗਮ। ਭੁਜੰਗ। ਭੁਜੰਗਮ। ਭੁਯੰਗ। ਭੁਯੰਗਮ। ਭੁਯੰਗਾ। ਭੋਗ ਧਰ। ਭੋਗਨਿ। ਭੋਗੀ। ਮਣਿ ਧਰ। ਮਣਿ ਧਾਰ। ਮਣੀ ਧਾਰ। ਮਾਰ। ਲੇਲਹ। ਲੇਲਿਹਾਨਾ। ਵਿਆਲ। ਵਿਸ ਹਰ। ਵਿਖ ਧਰ। ਵਿਖੀ। ਵਿਯਾਲ। ਵਜਾਲ। ੯੫।

ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ (ਸੱਪ) ਕਾਚਰੀ। ਕਾਂਚਰੀ। ਕੁੰਚ। ਕੇਂਚਲ। ਕੇਂਚਲੀ। ਕੰਚੁਕ। ਨਿਰਮੋਕ। ਨਿਰਮੋਕਤ। ੯।

ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਰ (ਸੱਪ) ਕਸ਼ਵੇਡ। ਗਰ। ਗਰਲ। ਵਿਖ। ੫।

ਸੱਪ ਦਾ ਦੰਦ (ਸੱਪ) ਅਹਿ ਦੰਸ਼ਟ। ਆਸ਼ੀ। ੩।

ਸੱਪ ਦਾ ਫਣ (ਸੱਪ) ਸਫਟ। ਸਫੁਟ। ਦ੍ਰਵੀ। ਫਟ। ਫਟਾ। ਫਟੀ। ਫਨ। ੮।

ਸਫ (ਕਿਰਤ) ਚਿਟਾਈ। ਫੂਹੜੀ। ਫੂੜ੍ਹੀ। ੪।

ਸਫਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਮੋਘ। ਸਹਿਲਾ। ਸਕਾਰਕਾ। ਸਕਜਥ। ਸਫਲਾ। ਸਾਰਥਕ। ਸੁਫਲ। ਸੁਫਲਾ। ਕਾਮਯਾਬ। ੧੦।

ਸਫਲ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਜੰਗਲ) ਸਫਲ ਵ੍ਰਿਕਸ਼। ਸਫਲ ਪਾਦਪ। ਫਲ ਵਤ। ਫਲ ਵਾਨ। ਫਲਿਤਵ੍ਰਿਕਸ਼। ਫਲਿਨ। ਫਲੀ। ੮।

***ਸ਼ਬਦ** (ਅਵਾਜ਼) (ਮਨੁਖ) ਆਖ। ਆਰਵ। ਆਰਾਵ। ਸਬਦ। ਸੰਰਵ। ਸੰਰਾਵ। ਸ੍ਰਨ। ਸ੍ਰਰ। ਸ੍ਰਾਨ। ਕਥਨ। ਕਲ ਰਾਵ। ਘਨ। ਘੋਖ। ਤਤ। ਤੰਤੀ। ਧੁਨਿ।

**ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :-*

੧. ਧੁਨਾਤਮਕ:-ਪਸ਼ੂ, ਪੰਖੀ, ਮ੍ਰਿਗੰਦ ਆਦਿ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ।

੨. ਸ੍ਰਰਣਾਕਮਕ:-ਜੋ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਧੁਨੀ । ਧ੍ਵਨ । ਧ੍ਵਨੀ । ਧ੍ਵਾਨ। ਨਾਦ। ਨਿਸ੍ਵਨ। ਨਿਸ੍ਵਾਨ । ਨਿਹ ਨਾਰਦ । ਨਿਨਦ। ਨਿਨਾਦ। ਨਿਰ ਘੋਖ । ਬਿਤ । ਮੁਖਰ । ਰਵ । ਵਿਰਾਵ । ੩੨।

ਸਭਾ (ਜਾਤਿ) ਆਸਥਾਨ। ਆਸਥਾਨੀ। ਸੰਸਤ੍ । ਸੰਸਦ੍ । ਸਦਸ। ਸਦਃ। ਸੰਮਿਤਿ। ਕਮੇਟੀ । ਗੋਸ਼ਟੀ । ਗੋਖਠੀ । ਪਰਿਸ਼ਦ । ਪਰੀਸ਼ਦ। ਪਰਿਖਤ। ਪਰਿਖਦ। ੧੫।

ਸਭਾ ਸਦ (ਜਾਤਿ) ਸਭਾ ਸਤਾਰ । ਸਭਜ । ਸਮਾਜਿਕ । ੪।

ਸਭਾ ਘਰ (ਥਾਂ) ਅਖਾੜਾ । ਸਭਾ ਸ਼ਾਲਾ । ਸਮਾਜ ਭਵਨ। ਪਰਿਖਦ । ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ। ਪੰਚਾਯਤ ਸਦਨ । ਬੈਠਕ। ਵਾਸ । ੯।

ਸਮਤਾ (ਭਾਵ) ਉਪਮਾ। ਅਨੁਹਾਰਤਾ। ਏਕਤਾ । ਏਕੱਤ੍ਵ । ਏਕਜ । ਸਦ੍ਰਿਸਤਾ । ਸਮਸਰਤਾ । ਸਮੱਤ੍ਵ ਭਾਵ । ਸਮਾਨਤਾ । ਸਮੈਕਜ । ਸਾਮਜ । ਤੁੱਲਤ । ਤੁਲਜਤਾ। ਬਰੱਬਰੀ। ਬਰਾਬਰੀ । ਬਰੋਬਰੀ । ਮਿਸਾਲ । ੧੮।

ਸਮਾਂ (ਕਾਲ) ਅਉਸਰ । ਅਹਦ । ਅਹਰ । ਅਦ੍ਰਿਖਟ । ਅਨਮਿਖ । ਅਨਮੇਖ । ਅਨੀਹ । ਅਨੇਹ । ਅਨੇਹਸ । ਅਰਸਾ । ਅਵਸਰ । ਅਵਧਿ। ਇਖਟ। ਸਮਯ। ਸਮੈ। ਸਾਮਜ । ਕਾਲ । ਘੜੀ । ਚਿਰ । ਜੁਗ । ਝੱਟ। ਝੱਤ। ਝੱਥ । ਦ੍ਰਿਖਟ । ਦੰਡ। ਨਮਯ। ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬਯ । ਬਾਰ । ਬਿਰਿਯਾ । ਬੇਰ । ਬੇਰਾ । ਬੇਲਾ। ਮਹੂਰਤ । ਮੁਹਲਤ । ਮੌਕਾ। ਯੁਗ । ਵਿਸ਼ਿਖਟ । ਵਹਰ । ਵਕਤ। ਵਖਤ। ਵਯ। ਵੇਰ । ਵੇਰਾ । ਵੇਲਾ । ੪੬।

ਸਮਾਧੀ (ਭਾਵ) ਸਮਾਧਿ । ਤਾਰੀ । ਤਾੜੀ । ੪।

ਸਮਾਨ ਅਰਥਕ (ਭਾਵ) ਅਨੁਕ੍ਰਮ । ਆਨ ਪੂਰਵੀ । ਆਵ੍ਰਿੱਤ । ਇਕ ਅਰਥ ਵਾਚਕ । ਏਕਾਰਥ । ਏਕਾਰਥ ਬੋਧਕ । ਸਮਅਰਥਕ । ਸਮਾਨਾਰਥਕ। ਪਰਿਪਾਟੀ। ਪ੍ਰਕਾਰ । ਪ੍ਰਯਾਯ । ੧੨।

ਸਮਾਪਤੀ (ਭਾਵ) ਉਤ ਸਰਗ । ਅੰਤ। ਇਤਿ । ਸੰਪੂਰਣ । ਸੰਪੂਰਨ । ਖਤਮ । ਤਮਾਮ । ਪੂਰਨ । ਪੂਰਾ । ਭੋਗ । ੧੧ ।

***ਸਮੁੰਦਰੀ** (ਪਾਣੀ) ਉਦਿਧ।

**ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪੌਰਾਣਕ ਨਾਂਵ ਇਹ ਹਨ:-*
੧. ਖੀਰੋਦ। ੨. ਲਵਣੋਦ। ੩. ਦਧਜੋਦ। ੪. ਘ੍ਰਿਤੋਦ। ੫. ਸੁਰੋਦ। ੬. ਈਖਯੂਦ। ੭. ਸ੍ਵਾਦੂਦ।

ਜੁਗਰਾਫਿਆਈ ਨਾਂਵ ਇਹ ਹਨ:-
੧. ਅੰਧ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੨. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੩. ਹਿੰਦ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੪. ਉਤ੍ਰੀ ਧ੍ਰੂਵ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੫. ਦੱਖਣੀ ਧ੍ਰੂਵ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੬. ਹਿਮ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ। ੭. ਭੂ ਮੱਧ ਸਾਗਰ।

ਉਦਨ ਵਤ । ਉਦੰਵਤ । ਊਰਮ । ਊਰਮੀ ਮਾਲੀ । ਓਦਧ । ਅਕੂਪਾਰ। ਅੱਛ। ਅਨਖ। ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ। ਅਨਤ ਤਰੰਗੀ। ਅਪਾਪਤਿ। ਅਬਿਧ । ਅਰਣਵ । ਅੰਬੁਧਿ । ਅੰਭੋਨਿਧ । ਅਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵ। ਇੰਦ ਜਨਕ। ਸਬਦ। ਸਮੁੰਦ। ਸਮੁੰਦਰ। ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਸਰਸ੍ਰਤ। ਸਰਸ੍ਵਾਨ। ਸਰਤਾਧਿਪਤਿ ਸਰਤਿਸ਼। ਸਰਤੇਸ਼। ਸਰਿਤ ਪਤਿ। ਸਰਿ ਪਤਿ। ਸਰਿਧ। ਸਾਇਰ। ਸਾਗਰ। ਸਾਗਰਾ। ਸਾਮਰੋ। ਸਿੰਧੁ। ਸ਼ੈਲ ਸ਼ਿਵਰ। ਕੂਪਾਰ। ਖੀਰਾਬਧਿ । ਗਹੀਰ । ਗਹੀਰਾ । ਗਹੇਰਾ। ਗਾਹ । ਗੰਗਏਸ਼ । ਗੰਗਾ ਧਰ । ਜਲ ਜੀਵਨ ਆਸ੍ਰੈ । ਜਲ ਧਾਮ । ਜਲਧਿ । ਜਲ ਨਿਧ । ਜਲ ਪਤਿ। ਜਲਰਾਸ। ਜਲਾਲੈ। ਝਖੀ ਤ੍ਰਾਣ । ਤਰੰਗਣਹ। ਤਰੰਗੀ । ਤਾਸ । ਤਿਮਿ । ਤਿਮਿ ਕੋਸ਼ । ਦਧਿ। ਦਾਰਦ । ਦੁਘਧ । ਨਿਧ। ਦੁਰਾਵਾਨ। ਧਰੀ ਧਰ । ਨਗ ਧਰ । ਨਗਨ ਧਰ । ਨਦਸ । ਨਦਨਿ ਏਸ । ਨਦੀਸ਼ । ਨਦੀ ਕਾਂਤ । ਨਦੀ ਚੇ ਨਾਥੰ । ਨਦੀ ਨਾਇਕ। ਨਦੀ ਪਤਿ। ਨਿਤਜ । ਨਿਧ। ਨਿਧਾਨ। ਨਿਧੀ । ਨੀਰਧ । ਨੀਰ ਨਿਧਿ । ਨੀਰਾਲੈ । ਪਯੋਧਿ । ਪਯੋਨਿਧਿ । ਪਾਥੋਧ । ਪਾਨਧ । ਪਾਰਾਵਾਰ । ਪ੍ਰਵਾਰ । ਬਹਰ । ਬਰਣਾਲਯ । ਬਾਸਵ ਅਰਿ ਧਰ । ਬਾਰਜ ਤ੍ਰਾਣ । ਬਾਰਧ । ਬਾਰ ਰਾਸ । ਬਾਰ ਰਾਜ । ਬਾਰੀਸ਼ । ਭਇਅੰਗਾ । ਭਰਨਾਲ । ਮਹਾਸ਼ਯ। ਮਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਰ । ਮਕਰਾਲਯ । ਮਤਸ ਤ੍ਰਾਣ । ਮਿਤਦ੍ਰ । ਮੈਨਕੇਤ ਪ੍ਰਾਣ । ਯਾਦਹ ਪਤਿ। ਰਤਨਾਕਰ। ਰਤਨਾਗਰ। ਰਯਣਾਯਰ। ਰੈਨਾਇਰ । ਵਾਹਨਿ ਪਤਿ । ਵਾਰਧ । ਵਾਰਿਸ਼ਿ । ੧੦੯ ।

ਸਮੁੰਦਰ ਝੱਗ (ਪਾਣੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਅਬਿਧ ਕਫ। ਅਰਣਵਜ। ਆਪਜ। ਆਮਜਯ । ਸ਼ਖ਼ ਕਾ ਸੂਲਕ । ਸਮੁੰਦ ਝੱਗ । ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ । ਸਾਮੁਦ੍ਰ ਸਾਰ ਮਲ । ਸਿੰਧ ਕਫ । ਸੁਫੇਨ। ਸ੍ਵੈ ਧਾਮਾ। ਜਲ ਹਾਸ। ਡਿਡਿੰਡਰ । ਡਿੰਡੀਰ । ਦਧਿ ਫੇਨ। ਪਯੋਧਿਜ। ਫੇਨ। ਫੇਨਕ । ਵਾਰਧ ਫੇਨ । ਵਿੰਧਜਾਹ੍ਰ । ੨੨।

ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ (ਪਾਣੀ) ਅਵਧਿ । ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮ੍ਰਯਾਦ । ਸਮੁੰਦ ਸੀਮ। ਸਿੰਧ ਬੇਲਾ। ਬਾਰਧ ਮ੍ਰਸਾਦ। ੬।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ (ਰਾਜ) ਜਲ। ਯਾਨ । ਤਰਨਾ ਜਹਾਜ਼। ਬਹਰੀ ਜਹਾਜ਼। ੪।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ (ਖਾਰ) ਅਕਸ਼ਖਮ । ਅਕਸ਼ੀਵ । ਸਮੁਦ੍ਰ ਨੋਂਨ । ਸਮੁਦ੍ਰੀ ਨੋਂਨ । ਸਮੁੰਦਰੀ ਨੂਣ । ਸਾਗਰਜ । ਸਾਮੁ...ਕ । ਸਾਮੁਦ੍ਰਜ । ਸ਼ਿਵ ।

ਕੜਕ। ਤ੍ਰਿਕੂਟ । ਪਾਂਗਾ । ਲਵਦਾ ਬਿਧਜ । ਵਸਿਰ । ਵਸ਼ਿਰ । ਵਾਸਰ । ੧੭।

ਸਮੂੰਹ (ਭਾਵ) ਉਘ। ਓਘ। ਅਉਘ । ਅਸਕਾ । ਅਸਗਾ । ਅਖਲ । ਅਨੁਗ । ਅਨੇਕ । ਅਨੰਤ । ਔਘ । ਇਕੱਠ। ਸਕਲ । ਸਗਰ । ਸਗਲ । ਸਤੋਮ । ਸਬ । ਸਬਾਇ । ਸਬਾਇਆ । ਸਭ । ਸਭਤ । ਸਭੇ । ਸਭੋ। ਸਮੱਗਰ । ਸਮੱਗ੍ਰ । ਸਮਘਾ । ਸਮਜ । ਸਮਦਾਇ । ਸਮਦਾਯ। ਸਮਵਾਯ। ਸਮਾਉਲਾ । ਸਮਾਹਾਰ । ਸਮਾਜ। ਸਮੁਚਯ। ਸਮੁੰਚਯ। ਸਰਬ। ਸਰਬਤ। ਸਰਬਤ੍ਰ। ਸਰਵ। ਸਰਵਤ। ਸਰਵਤ੍ਰ । ਸਾਥ । ਸਾਨ । ਸਾਭ । ਸਾਰਬ । ਸਾਰੇ । ਸੰਹਤਿ । ਸੰਘ । ਸੰਘਾਤ । ਸੰਘਾਰਾ । ਸੰਚਯ । ਸੰਦੋਹ । ਸਤੋਮ । ਹਭ । ਹਭੇ । ਹਮ । ਹਮਹ । ਹਮਾ । ਹਮੂ । ਹਰ । ਹਾਰ । ਕਥਾਲ । ਕੱਠ । ਕਦੰਬ । ਕਦੰਬਕ । ਕਦੰਵ । ਕਲਾਪ । ਕਾਫਲਾ । ਕੁਲ । ਕੋਟ। ਕੰਦਲ । ਖੰਡਲ । ਗਣ । ਗਨ । ਗਰਾਮ । ਗਰੋਹ । ਗ੍ਰਾਮ। ਗੋਸ਼ਠੀ । ਗੋਖ਼ਠੀ । ਘਣ। ਘਨ। ਘਾਣ । ਚੱਕ੍ਰ । ਚਯ । ਜਾਤ । ਜਾਲ । ਜੂਟ । ਜੂਥ । ਝਾਰਿ । ਝੁੰਡ । ਝੁੰਡੀ । ਟੋਲਾ । ਟੋਲੀ । ਢੇਰ । ਤੱਤ । ਤਮਾਮ । ਤੋਮ । ਥੋਕ । ਦਲ। ਨਿਕਰ। ਨਿਕਰੰਬ। ਨਿਕਾਯ। ਨਿਖਲ । ਨਿਚਹ। ਨਿਵਹ। ਪਟਲ। ਪਰਿਕਰ। ਪੁੰਜ । ਪੂਗ । ਪੂਰ। ਪ੍ਰਸਰ। ਪ੍ਰਕਰ । ਪ੍ਰਚਯ । ਬਯੂਹ । ਬਰਾਤ। ਬਰੂਥ। ਬਾਰ। ਬਿਸਰ। ਬਿਪਲ । ਬ੍ਰਾਤ । ਬ੍ਰਿਜ । ਬ੍ਰਿੰਦ । ਮੰਡਲ । ਮੰਡਲੀ । ਯੂਹ । ਯੂਥ । ਰਾਸ਼ਿ । ਵਰਗ । ਵਾਰ । ਵਿਸਰ । ਵਿਪਲ । ਵਯੂਹ । ਵ੍ਰਜ । ਵ੍ਰਾਤ । ਵ੍ਰਿੰਦ । ੧੩੫।

ਸਮਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅੰਟਨਾ । ਸਮਾਨਾ ਘੁਸਨਾ । ਪੈਠਨਾ । ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟ ਹੋਨਾ । ਭਰਨਾ । ੭।

ਸਮੇਟਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਮੇਟਨਾ । ਸਿਕੋੜਨਾ। ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ। ਬਟੋਰਨਾ। ੫।

ਸਰਸੁਤੀ (ਦੇਵੀ) (ਸੁਰਗ) ਇਰਾ । ਇਲਾ। ਈਸ਼੍ਵਰੀ। ਸਾਰਦ । ਸਾਰਦਾ। ਸੁਸ਼ਟੁ। ਸੰਧਜੇਸ਼ਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ । ਗਿਰ । ਗਿਰਾ । ਗੀ । ਗੋ । ਗੌ । ਧਨਦਾ । ਧਨੇਸ਼੍ਵਰੀ । ਬਾਕ । ਬਾਣੀ । ਬਾਨੀ । ਬ੍ਰਾਹਮੀ । ਭਾਖਾ । ਭਾਰਤੀ । ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਵੇਤਾ । ਵਰਣ ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ । ਵਾਕ । ਵਾਕਜੇਸ਼੍ਵਰੀ । ਵਾਗੀਸ਼ । ਵਾਚ । ਵਾਚਾ । ਵਾਨਿ । ਵਾਣੀ । ਵਿਘਾਤ੍ਰੀ । ਵੀਣਾ ਪਾਣਿ । ੩੩।

ਸਰਸੁਤੀ (ਨਦੀ) ਤੀਰਥ) ਅਰਨ ਤਰੰਗਨਿ । ਅਰਨ ਬਾਰਨੀ ।

ਆਰਕਤਾ ਜਲਨਿ। ਗੰਗਾ ਭੇਟਨੀ। ੫ ।

ਸਰਕੜਾ (ਜੰ: ਦ:) ਸਰ । ਸ਼ਰ । ਸਰਕੰਡਾ। ਸਰਵਾੜ। ਕਾਹ। ਗੁੰਦ੍ਰ । ਤੇਜਨਕ । ੮।

ਸਰਜੂ(ਨਦੀ) ਤੀਰਥ) ਆਨੰਦਾਸ਼੍ਰਜਾ । ਸਰਯੂ । ਵਾਸ਼ਿਸ਼ਠੀ । ੪ ।

ਸ਼ਰਣ (ਭਾਵ) ਉਟ । ਓਟ । ਓੜ । ਅਸਰਾਉ । ਆਸਰਾ । ਸ਼ਰਣ । ਸਰਨ। ਸ਼ਰਨ। ਸਾਰਨ । ਸਾਰਾਨ । ਸਾਂਭ। ਸਾਂਭਾ । ਸਾਮ । ਸ਼ਾਮ । ਪਨਾਹ । ਪਾਖ । ਪਾਖਾ । ਪਾਖਿਆ। ਪਾਖੀ । ਰੱਖਿਆ । ੨੧।

ਸਰਦ ਚੀਨੀ (ਸੁਗੰਧ) ਸਾਂਤ ਚੀਨੀ । ਸ਼ਾਂਤ ਚੀਨੀ । ਸੀਤਲ ਚੀਨੀ । ਸ਼ੀਤਲ ਚੀਨੀ । ਕਟੁਕ । ਕਟੁਕ ਫਲ । ਕਬਾਬ ਚੀਨੀ । ਕਾਕੋਲ । ਕਾਲ । ਕ੍ਰਿਤ ਫਲ । ਕੋਖ ਫਲ । ਕੋਰਕ । ਕੋਲਕ । ਕੰਕੋਲ । ਕੰਕੋਲਕ। ਕੰਕੋਲਾ । ਠੰਡੀ ਚੀਨੀ । ਤੈਲ ਸਾਧਨ । ਦ੍ਵੀਪ ਸੰਭਵ । ਦ੍ਵੈਸ਼ਜ । ਫਲਕ । ਮਾਗਧੋਖਿਤ । ਮਾਧਵੋਚਿਤ । ਮਰਿਚ । ੨੫ ।

ਸਰਦਣ (ਥਾਂ) ਉਦੰਬਰ। ਸਰਦਲ । ਗ੍ਰਿਹਾਵ ਗ੍ਰਿਹਣੀ । ਡਿਉਡੀ । ਡਿਉੜੀ । ਡੇਹਰੀ । ਡਜੋੜੀ । ਦਿਹਲੀਜ਼। ਦੇਹਰੀ। ਦੇਹਲੀ। ੧੧।

ਸਰਦ ਰੁੱਤ (ਕਾਲ) ਸ਼ਰਤ । ਸ਼ਰਦ । ਸੀਤਲ ਰੁੱਤ । ਹਿਮ ਰੁੱਤ । ਠੰਡਾ ਮੌਸਮ । ਠੰਡੀ ਰੁੱਤ । ੭।

***ਸ਼ਰਧਾ** (ਭਾਵ) ਆਦਰ । ਸਧਾ । ਸਰਧ । ਸਰਧਾ । ਸ੍ਰਧਾ । ਸਾਧ । ਸੰਮਾਨ। ਪ੍ਰੇਮ। ਭਾਉਣੀ। ਭਾਇ। ਭਾਵਨ। ਭਾਵਨਾ । ਭਾਵਨੀ । ੧੪।

ਸਰਨਾਅ (ਜੰ:ਦ:) ਸਨਾਯ । ਸਰਨਾਇ। ਸੁਹਵਾ । ਸੁਗੰਧ । ਸੁਰਸਾ । ਸ੍ਵਰਣ ਪਤ੍ਰਕਾ । ਹੇਮ ਪਤ੍ਰੀ । ਕਲਜਾਣੀ। ਗੰਧ ਨਾਕੁਲੀ । ਛਤ੍ਰਾਕੀ। ਨਾਂਕੁਲੀ । ਨਾਕੁ ਲੇਖਟਾ । ਭੁਜਾਂਗਖਜੀ । ਮਲ ਸਾਰਣੀ । ਮਲ ਹਾਰਣੀ । ਮੁੰਗਸ ਵੇਲ। ਮੁੰਗਸੀ। ਰਾਸਨਾ। ਰੇਚਨੀ। ੨੦।

ਸ਼ਰਨਾਗਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਪਨਤ । ਸ਼ਰਣਾਗਤ। ਸ਼ਰਣਾਰਥੀ। ਸਰਨਾਗਾ। ਸ਼ਚਨਾਰਥੀ । ਪਨਾਹ। ਗਜ਼ੀਨ। ਪਨਾਹ ਗੀਰ । ਪਪਨਾ । ੯।

ਸਰਪੰਖਾ (ਜੰ:ਦ) ਸਰ ਢੋਂਕਾ । ਸ਼ਰ ਪੰਖਾ । ਕਲਿਕਾ । ਕਲ ਸ਼ਾਕ । ਕੰਠ ਪੰਖਾ । ਕੰਠਾਲ । ਪਲੀਗਰਿ । ਮਾਂਹਾਂ । ੯।

****ਸ਼ਰਭਾ** ਅਸਟਾ ਪਦ । ਅਸ਼ਟਾ ਪਦ । ਸਿਆਰ । ਸਿੰਹਾਰਿ । ਸਰਪ । ਸ਼ਰਭ । ਮਹਾਂ ਕੰਧੀ । ੭।

ਸ਼ਰਮ (ਭਾਵ) ਸਰਮ । ਸੰਗ । ਹਯਾ ।

**ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦਿਲੀ ਆਦਰ ਭਾਵ।*

***ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਫਾਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅੱਠ ਟੰਗੀਆ ਇਕ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੀਵ ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।*

ਹਿਆ । ਕਾਣਿ । ਗੈਰਤ । ਬ੍ਰੀੜਾ । ਲੱਜ । ਲੱਜਾ । ਲਾਜ । ੧੧ ।

ਸ਼ਰਮਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਕੁਚਾਨਾ । ਸ਼ਰਮ ਕਰਨਾ । ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ । ਹਯਾ ਕਰਨਾ । ਲਜਾਨਾ । ਲਾਜ ਕਰਨਾ । ੭।

ਸਰਲ ਚਿੱਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦਾਰ । ਸੱਜਣ । ਸੱਜਨ । ਸਰਲ । ਸਾਧ । ਸਿੱਧਾ । ਸੀਧਾ । ਦਖਜਣ । ੯ ।

ਸਰਾਇ (ਥਾਂ) ਅਤਿਥ ਭਵਨ । ਅਥਾਈ। ਅਥਿਤ ਭਵਨ। ਆਵਾਸ । ਸਰਾਅ । ਸਰਾਇ । ਸਰਾਯ । ਹਾਟਲੀ । ਕਸ਼ੇਤ੍ਰ । ਖਜੇਤ੍ਰ । ਜਨਾਵਾਸ । ਧਰਮ ਸਾਲਾ । ਧਰਮ ਕਸ਼ੇਤ੍ਰ। ਧਰਮ ਖਜੇਤ੍ਰ । ਨਿਵਾਸ। ਮਠ । ਮੁਸਾਫਰ ਖਾਨਾ । ਰਾਹੀ ਘਰ । ੨੦ ।

ਸਰਾਫਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ (ਥਾਂ) ਸਰਰਾਫਾ । ਸੁਨਾਰਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ । ਸੁਨਾਰੋਂ ਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ । ੪ ।

ਸ਼ਰਾਬ (ਮਿਠਾਸ) ਆਸਵ । ਸਰਅ । ਸਰਕ । ਸਰਾ । ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਸੂਤਾ । ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਸੂਨਾ । ਸੁਅਦ ਰਸਾ । ਸ੍ਵਾਦ ਰਸਾ । ਹਲ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਹਾਰ ਹੂਰ । ਹਾਲਾ । ਕਸ਼ਜ । ਕ਼ਪ ਸ਼ਾਯਨ । ਕਲਜ । ਕਾਦੰਬਰੀ । ਕੈਫ। ਗੰਧੋਤਮਾ । ਦਾਰੂ। ਨਸ਼ਾ । ਪ੍ਰਸੱਨਾ । ਪ੍ਰਸੂਤ । ਪ੍ਰਸੂਤਾ । ਫਲ । ਬਰੇਡਾ। ਬਾਰੁਣੀ। ਬਾਰੁਨੀ। ਬੁਧਹਾ। ਮਦ। ਮਦਰੋ। ਮਦਿਹਾ। ਮਦਜ। ਮਧ। ਮਧ ਬਾਰੀ। ਮਧਿਖ਼ਠਾ। ਮਾਧਵਕ। ਮਾਧਵਾਸਵ। ਮਾਧਵੀਕ। ਮੀਧ । ਮੈ। ਮੈਰੇਯ। ਵਰਣਾਤਮਜਾ। ਵਾਰੁਣੀ। ਵਾਰੁਨੀ । ੪੪।

ਸ਼ਰਾਬ ਘਰ (ਥਾਂ) ਆਬਕਾਰੀ । ਕਲਵਰਿਯਾ। ਗੰਜਾ । ਮਦ ਗ੍ਰਿਹ । ਮਦਿਰਾ ਗ੍ਰਿਹ । ਮਦਜਗ੍ਰਿਹ । ਮੈਖਾਨਾ । ੮।

ਸ਼ਰਾਬੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਕਟ । ਉਨਮੱਤ । ਸ਼ੌਂਡ । ਖਜੀਵ। ਮਤਵਾਲਾ । ਮੱਤ । ਮਦੀ । ੮।

ਸ਼ਰੀਂਹ (ਰੁੱਖ) ਉੱਦਾਨਕ । ਸਰਲ । ਸਰੀਂਹ । ਸਿਰਸ । ਸਿਰੀਸ । ਸ਼ਿਰੀਖ਼ । ਸ਼ੀਤ ਪੁਖਪ । ਸ਼ੁਕ ਤਰੁ । ਸ਼ੁਕ ਦ੍ਰੁਮ । ਸ਼ੁਕ ਪੁਖਪ । ਸ਼ੁਕ ਪ੍ਰਿਯ । ਸ਼ੰਖਨੀ । ਫਲ । ਸ਼ਜਾਮਲ । ਸ਼ਜਾਮ ਵਰਣ । ਸ੍ਵਰਣ ਪੁਖਪ । ਕਰਣ ਪੂਰ । ਕਪੀਤਨ । ਕਲਿੰਗ । ਦੇਵਦਾਰ । ਪਲਵਗ । ਪੂਤ ਕਾਖ਼ਨ। ਭੰਡਿਕ। ਭੰਡਿਰ ਭੰਡਿਲ। ਭੰਡੀ। ਭੰਡਿਰ। ਭੰਡੀਲ। ਮਧੁ ਪੁਖਪ । ਮ੍ਰਿਦ ਪੁਖਪ । ਮੂਰਧ੍ਰ ਪੁਖਪ । ਵਰਹ ਪੁਖਪ । ਵਿਖ ਘਾਤੀ । ੩੫।

ਸ਼ਰੀਰ (ਮਨੁਖ) ਉਪਧਨ । ਅਕਾਰ । ਅਜਿਰ । ਅਧਿਆਤਮ। ਅਧਜਾਤਮ। ਆਕਾਰ। ਆਤਮਾ। ਆਪ। ਅੰਗ। ਸਕੰਧ । ਸਰੀਰ । ਸੰਹਨਨ ।

ਸੰਘਨਨ । ਸੰਚਰ । ਸੰਧ । ਸ੍ਰੀਰ । ਸ੍ਰਰਗ ਲੋਕੇਸ਼ । ਹੇੜਾ । ਕਰਣ । ਕਲੇਵਰ। ਕਵਾਉ । ਕਾਅ । ਕਾਇ । ਕਾਇਆ । ਕਾਯ । ਕਾਯਉ । ਕਾਯਾਂ । ਕੁਣਪ । ਕੁਲ । ਕੰਧ । ਖੇਹ । ਖੇਹੂ । ਖੇਤ । ਖਜੇਤ੍ਰ। ਗਾਤ । ਗਾਤ੍ਰ । ਗਾਥ। ਗਿਆਤ। ਗਿਆਤਾ। ਘਟ । ਘਨ । ਚੋਲਾ । ਛੇਤ੍ਰ । ਤਨੁ । ਤਨੂ । ਦੇਹ । ਦੇਹੜਿ । ਦੇਹੀ । ਦੇਹੁਰੀ । ਦੇਹੁਰੀਆ । ਧਾਮ । ਪਤੰਗ । ਪਿੰਡ । ਪੁਰ । ਪੰਜਰ । ਪ੍ਰਾਣਾਗਾਰ । ਬਪੁ । ਬਪੁਖ । ਬਲ। ਬਿਗ੍ਰਾਹ । ਬਿਦੇਹੀ । ਭੂਤਾਤਮਾ । ਮੂਰਤਿ । ਵਸ਼੍ਰਮ । ਵਖਰ ਮਨ । ਵਪੁਖ । ਵਿਗ੍ਰਹ । ਵਿਦੇਹੀ । ਵੇਰ । ੭੦।

ਸਰੋਤਾ (ਵਿਦਿ:) ਸੁਣਨ ਹਾਰ । ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ । ਸ੍ਰੋਤਾ । ਸ਼੍ਰੋਤਾ । ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿ । ੬।

ਸਰੋਵਰ (ਪਾਣੀ) ਅੰਬਦ ਜਾ ਧਰ । ਸਤ੍ਰ । ਸਰ । ਸਰਸ । ਸਰਸੀ । ਸਰਸ੍ਰਤ । ਸਰਕ । ਸੁਰਵਰ । ਸਰਵਰੜਾ । ਸਾਰੰਗ । ਸ੍ਰੋਵਰ । ਹਰਦ । ਹਰਿ ਧਰ। ਕਾਸਾਰ । ਘਨਜ ਧਰਨ । ਜਲਜ ਤ੍ਰਾਣ । ਜਲ ਧਰ। ਜਲ ਵਾਨ । ਜਲਾਸ਼ਜ । ਛੰਭ। ਤਟਾ ਤਡਾਗ। ਤਲਾ। ਤਲਾਉ । ਤਲਾਅ । ਤਲਾਵਾ । ਤੜਾਗ । ਤਾਲ । ਤਾਲਾਬ । ਨੀਰ ਧਰ । ਪਦਮਾਕਰ । ਪਲਵਲਿ । ਪੋਖਰ । ਪੁਸ਼ਕਰ । ਪੂਸ਼ਕਰਣ । ਪੋਖਰਾ । ਬਾਰਦ ਜਾ ਨਿਧ । ਬਾਰ ਧਰ । ਬਾਰ ਧ੍ਰਦ । ਬਿਬਲ । ਬਿਮਲ । ਬਿੰਬਲ । ਮੇਘਜ ਧਰ । ਰਿਦ । ੪੫।

ਸਰ੍ਹਾਣਾ (ਕਪੜਾ) ਉਸੈਸੀ । ਉਚੀਰ । ਉਤਖੇਪਣ। ਉਪਧਾਨ। ਊਪਾਧਾਨ। ਉਪਬਰਹ। ਸਰਹਾਣਾ। ਸਿਰਹਾਨਾ । ਕੰਦਕ । ਤਕਿਯਾ । ਤਕੀਆ । ਤਕਜਹ । ਗਲ ਸੁਆ । ਗਲ ਸੁਈ । ੧੫।

(ਨੋਟ:-ਵੱਡੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਜਾਂ ਮਸਨਦ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਨੂੰ ਕੰਦਕ ਜਾਂ ਗੋਡਕ ਆਖਦੇ ਹਨ।)

ਸਰ੍ਹੋਂ (ਤੇਲ) ਉਗ੍ਰ ਗੰਧ । ਸਰਸਉ । ਸਰਖਪ । ਸਰਸੋਂ । ਕਟ ਸਨੇਹ । ਕਟਕ ਸਨੇਹ । ਕਦੰਬ । ਕਦੰਬਕ । ਗ੍ਰਹ ਧਨ । ਤੰਤੁਕ । ਤੰਤੁਭ । ਬਿੰਦ । ਭੂਤ ਧਨ । ਰਖਜਤਾ ਫਲ । ਰਾਜ ਖਜਵਕ । ੧੬।

ਸਲਈ (ਰੁੱਖ) ਅਸ਼੍ਰ ਪੁਤ੍ਰੀ । ਸ਼ਲਕੀ । ਸਾਲਈ । ਸਿਲਕੀ । ਸੁਸ਼੍ਰੀਕਾ । ਸੁਰਭੀ ਰਸਾ । ਸੁਰੰਭੀ । ਸੁਵਹਾ । ਹ੍ਰਾਦਨੀ । ਕਰਕਾ । ਕੁੰਭੀ । ਗਜ ਮਖਜਾ । ਗੰਧ ਮੂਲਾ । ਨਾਗ ਵਧੂ । ਮਹਾਰਾਣਾ। ਮਹਾਂ ਰੁਹਾ। ਮਹੇਰੁਣਾ । ਮਹੇਰੁਨਾ । ਮੋਚਾ । ਵਸਾ । ੨੧।

ਸਲਜਮ (ਮੂਲ ਕੰਦ) ਸ਼ਲਗਮ । ਸ਼ਿਖ ਕੰਦ । ਸ਼ਿਖੀ ਮੂਲ । ਗੋਲ ਗਾਜਰ । ਗ੍ਰੰਥਿ ਮੂਲ । ਪਿੰਡੀਰ ਮੋਦਕ । ਭੁਇਂ ਸੂਰ। ਯਵਨੇਸ਼ਟ। ਵਰਤਲ। ੧੦ ।

***ਸਲਾਈ** (ਗਹਿਣਾ) ਈਸ਼ਿਕਾ । ਸਲਾਕ । ਸ਼ਲਾਕ । ਸਿਕਚਾ । ਸੀਂਕ । ਸੀਕਾ । ਸੀਖ । ਜਲਾਕਾ । ਤੀਲੀ । ੧੦।

ਸਲਾਹੁਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਰਾਹਨਾ । ਸਰਾਹਨਾ ਕਰਨਾ। ਸਿਫ਼ਤ ਕਰਨਾ। ਕੀਰਤ ਕਰਨਾ । ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ । ਜਸ ਕਰਨਾ । ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ । ਬਖਾਨਨਾ । ਬਡ਼ੌਾਈ ਕਰਨਾ । ਬੜਾਈ ਕਰਨਾ । ਵਡਿਆਈ ਕਰਨਾ। ਵੱਡਾ ਕਹਿਣਾ । ੧੩।

ਸਲੂਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਸਲੋਨਾ। ਸਾਲੋਨਾ । ਚਰਪਰਾ । ਨਮਕੀਨ। ਨੂਣ ਵਾਲਾ । ਲੂਣ ਵਾਲਾ । ੭।

ਸਵਾਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅੱਛਾ ਬਨਾਨਾ । ਸਜਾਨਾ । ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ । ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ । ਸੁਆਰਨਾ। ਸੁਧਾਰਨਾ । ਸੰਵਾਰਨਾ । ਚੰਗਾ ਬਨਾਨਾ। ਠੀਕ ਕਰਨਾ। ਬਨਾਨਾ । ੧੨।

ਸਵਾਰੀ (ਰਾਜ) ਅਸਵਾਰੀ । ਜਾਨ । ਧੋਰਣ । ਪਤ੍ਰ । ਬਾਹਨ । ਯਾਨ । ਯੁਰਜ । ਵਾਹਨ । ੯।

ਸਵੇਰਾ (ਕਾਲ) ਉਸ਼ਾ । ਉਖ । ਉਖਸ੍ । ਉਗਵਣ । ਉਗਵਨ । ਉਦੋਤ । ਊਖ । ਅਹਿਰ ਮੁਖ । ਅਰਣੋਦਯ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ । ਸਕਾਰ । ਸਕਾਲ । ਸਬਾਹ । ਸਬੇਰ । ਸਬੇਰਾ । ਸਵੇਰ । ਸਾਬਾਹ । ਸੁਬਹ । ਸੁਬ੍ਹਾ। ਸੁਭਹ । ਸੰਧਿਆ । ਕਲ । ਕਲਜ । ਗੋਸਰਗ । ਝਾਲਾਂਗ । ਝਾਲਾਂਘ । ਝਾਲਾਂਘਾ । ਝਾਲਿ । ਝਾਲੂ । ਤੜਕਾ। ਦਿਨ ਆਗਰ। ਦਿਨ ਮੁਖ । ਦੋਤ। ਪਹੁ ਫੁਟਾਲਾ। ਪ੍ਰਤੁਜੁਖਸੀ। ਪ੍ਰਤਜੂਖ। ਪ੍ਰਭਾਤ। ਪ੍ਰਾਤ। ਪ੍ਰਾਤਹ । ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ। ਪ੍ਰਾਤਰ। ਫਜ਼ਰ। ਬਿਹਾਗ। ਬਿਹਾਨ। ਭੇਲਕ। ਭਿਨਸਾਰ। ਭੁਨਸਾਰ। ਭੋਰ। ਭੋਰਾ। ਵਿਹਾਣਾ। ਵਿਭਾਤ। ਵਜੁਖਟ। ੫੩।

ਸੜਨਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਅੱਗ ਲੱਗਣਾ । ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਣਾ । ਸੁਆਹ ਹੋਣਾ । ਸੁਲਗਨਾ । ਸ੍ਵਾਹ ਹੋਣਾ। ਖਾਕ ਹੋਣਾ । ਜਲਣਾ। ਦਹਣਾ। ਦਗਧ ਹੋਣਾ । ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ । ਭਸਮ ਹੋਣਾ । ਬਰਨਾ। ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ। ਬਲਨਾ । ੧੫।

***ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ** (ਵਿਦਿ:) ਅਗਮ। ਆਗਮ।

---

*ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ।

*ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ੧੮ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:-੪ ਵੇਦ, ਵੇਦ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗ ਅਤੇ ਮੀਮਾਂਸਾ, ਨਯਾਯ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਪੁਰਾਣ, ਆਯੁਰ ਵੇਦ, ਧਨੁਰ ਵੇਦ, ਗੰਧਰਵ ਵੇਦ ਅਤੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।

ਸਾਸਤ । ਗ੍ਰੰਥ । ਘਰ । ਦਰਸ । ਦਰਸਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਜ। ੧੦।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ (ਵਿਦਿ:) ਅੰਤਰ ਵਾਨਿ । ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਯ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਯਾ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਿ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਗਿਅ । ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗਿਆਤਾ । ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਤ । ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਤਾ । ਸਿਧਾਂਤ ਵੇਤਾ । ਗਜਾਤਾ ਗੇਜ । ਤਤ੍ਰਗਜ । ੧੩।

ਸਾਹ (ਮਨੁਖ) ਅਸੁ । ਸਾਸ । ਸੁਆਸ। ਸ੍ਵਾਸ । ਦਮ । ਪ੍ਰਾਣ । ੭।

ਸਾਹਮਣੇ (ਦਿਸ਼ਾ) ਅੱਗੇ । ਅਪ੍ਰੋਖ । ਆਘੂ । ਆਘੇ । ਸਉਹੇਂ। ਸਨਮੁਖ । ਸਮਖਜਾ । ਸਮੁਹਾ । ਸਾਹਵੇਂ । ਸਾਖਜਾਤ । ਸਾਖਿਆਤ । ਸਾਮੁਹੇ । ਸਾਮੇ । ਸੌਝੇ । ਸੰਮੁਖ । ਹਜੂਰ । ਹਦੂਰ । ਪੇਸ਼ । ਪ੍ਰਤੱਖ । ਪ੍ਰਤੱਖਸ਼ । ਪ੍ਰਤਜਖਜ । ਪੁਰਤ: । ਰੂਬਰੂ । ੨੪।

ਸਾਹਿੱਤ (ਵਿਦਿ:) ਅਦਬ । ਲਿਟ੍ਰੇਚਰ । ੩।

ਸਾਕ (ਸਨਬੰਧੀ) ਸਨਬੰਧ । ਸੰਬੰਧ । ਨਾਤਾ । ਰਿਸ਼ਤਾ । ੫।

***ਸ਼ਾਕਲਜ** (ਅਵਤਾਰ) ਸ਼ਾਕੁਲਾ । ਸਾਨਾਯ । ਹਵਿ । ਹਵੀ । ੫।

ਸਾਗ (ਸਾਗ) ਸ਼ਾਕ । ਸ਼ਿਗ੍ਰੂ । ਹਰਿਤਕ । ੪।

ਸਾਗਵਾਨ (ਰੁੱਖ) ਅਜਨੋਪਮ । ਅਤਿ ਪਤ੍ਰ। ਅਤਿ ਪਤ੍ਰਕ। ਅਨਿਲ। ਅਰਦ । ਸੁਰ ਪਤ੍ਰ । ਸ਼ਾਕ । ਸ਼ਾਕ ਤਰੁ । ਸਾਗਵਨ। ਸਾਗੌਨ । ਸਿਖਰ ਸਾਰ। ਸਿਥਰਕ । ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਕਾਠ। ਹਲੀਮਕ । ਕ੍ਰਕਚ ਪੱਤ੍ਰ । ਖਰ ਪਤ੍ਰ । ਗ੍ਰਿਹ ਦ੍ਰੁਮ । ਗੰਧ ਸਾਰ । ਦ੍ਵਾਰ ਦਾਰ । ਧ੍ਰੁਵ ਸਾਧਨ । ਮਹਾ ਪਤ੍ਰ । ਮਹੀ ਰੁਹ । ਯੋਗੀ । ੨੪।

ਸਾਡਾ (ਸਾਂਝਾ) ਅਸਮਦ। ਅਸਾਂ ਦਾ। ਅਸਾਡਾ। ਅਸਾਡੜਾ। ਅਸਾੜਾ। ਹਮਰਾ। ਹਮਾਰਾ । ੮।

ਸਾਡੀ (ਸਾਂਝਾ) ਅਸਾਂ ਦੀ। ਅਸਾਡੀ। ਅਸਾਡੜੀ । ਅਸਾੜੀ । ਹਮਰੀ । ਹਮਾਰੀ । ੭।

ਸਾਡੇ (ਸਾਂਝਾ) ਅਸਾਂ ਦੇ । ਅਸਾਡੇ । ਅਸਾਡੜੇ । ਅਸਾੜੇ । ਹਮਰੇ । ਹਮਾਰੇ । ੭।

ਸ਼ਾਂਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਪਸ਼ਮਿਤ। ਸਮੱਤ੍ਰ । ਸ਼ਮਥ । ਸ਼ਮਾਨਵਤ । ਸ਼ਮਿਤ । ਸੁਚਿੱਤ । ਸ਼੍ਵਾਂਤ । ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਿਯ । ਦਾਂਤ । ੧੦।

ਸਾਤਾ (ਕਾਲ) ਸਤਵਾਰਾ । ਸਪਤ ਵਾਰਾ । ਸਪ੍ਤਾਹ । ਸਪਤਾਹ । ਸਾਤਵਾਰਾ । ਹਫਤਾ । ਵੀਕ । ੮।

***ਸ਼ਾਂਤੀ** (ਭਾਵ) ਉਪਸ਼ਮ । ਸ਼ਮ । ਸ਼ਮਥ । ਸਿਥਰਤਾ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖਜਯ । ਨਿਰਵੇਦ । ਪ੍ਰਸ਼ਮ । ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤਿ । ੯।

---

*ਰਿਗ ਵੇਦ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ।

*ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ।

ਸਾਥ (ਭਾਵ) ਸਮੂੰਹ । ਸੰਗ । ਸੰਗਤ । ਸੰਗਮ। ਸੰਘ। ਸੰਘਾਤ। ਕਾਫਲਾ । ਜੱਥਾ। ਟੋਲਾ। ਦਲ। ਵਹੀਰ।੧੨।

ਸਾਥੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਥਈ । ਸਾਥਈ । ਸਾਥੀਅੜਾ । ਸਾਨਥ । ਸਿਗੀਤ । ਸਿੰਨਾ । ਸੇਨ । ਸੈਣ । ਸੈਣੀ । ਸੈਨ । ਸੰਗਤੀਆ । ਸੰਗਾਤੀ । ਸੰਗਾਰਾ । ਸੰਗਾਰੀ । ਸੰਗਿ। ਸੰਗੀ। ਸੰਗੋਗੀ। ਸੰਘਾਤੀ । ਹਮ ਜੋਰੀ । ਹਮ ਜੋਲੀ । ਮਿਲਾਪੀ । ਮੇਲੀ ।੨੩।

ਸ਼ਾਬਾਸ਼ (ਭਾਵ) ਆਫਰੀਂ। ਆਫਰੀਨ । ਸਾਬਾਸ। ਧੰਨ। ਧੰਨਜ। ਧਨਵਾਦ। ੭।

***ਸਾਬੂਦਾਣਾ** (ਜੰ: ਦ:) ਸਾਗੂ । ਸਾਗੂ ਦਾਣਾ । ਸਾਬੂ । ੪।

ਸਾਂਭਰ ਲੂਣ (ਖਾਰ) ਸ਼ਾਕੰਭਰੀਯ । ਸਾਂਭਰ। ਸਾਂਭਰ ਨੋਨ। ਸਾਮਰ । ਸ਼ੁਭ੍ਰ। ਸੰਭਰੋਦਭਵ। ਗੜੋਤਥ। ਗੜਦੇਸ਼ਜ। ਗੜ ਲਵਣ । ਗੜਾਖਜ । ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀਜ। ਮਹਾਂ ਰੰਭ । ਰੋਮਕ । ਰੋਮ ਲਵਣ । ਵਸ਼ਕ । ੧੬।

ਸ਼ਾਮ (ਕਾਲ) ਸਾਂਝ । ਸਾਯਮ । ਸਾਯੰ। ਸਾਯੰ ਕਾਲ । ਸੰਝ । ਸੰਝਾ । ਸੰਧਿਆ। ਸੰਧਜਾ। ਗੋਧੂਲੀ । ਦਿਨਾਂਤ । ਨਿਸ ਮੁਖ । ਪਿਤਰ ਪ੍ਰਸੂ । ਪ੍ਰਦੋਖ । ਪ੍ਰਦੋਖ ਕਾਲ । ਖਿਭਾਵਰ । ਰਹਿਰਾਸ ਸਮਯ । ਰਜਨੀ-ਮੁਖ । ੧੮।

ਸਾਮਾਨ ਉਪਕਰਣ । ਅਸਬਾਬ । ਵਲੇਵਾ । ੪।

***ਸਾਰਸ** (ਪੰਛੀ) ਸਰਸੀਕ । ਸਰੋਤਸਵ । ਕਾਮੀ । ਗੋਨਰਦ । ਨਾਂਕੁਰ । ਪੁਖਕਰਾਹ੍ਵ । ਰਸਿਕ । ਲਖਜਣ । ਲਖਜਮਣ । ੧੦।

ਸਾਰੰਗੀ (ਕੀਰਤਨ) ਸਰੰਗੀ । ਚਿਕਾਰਾ । ੩।

ਸਾਲ (ਕਾਲ) ਅਬਦ । ਸਮ । ਸਮਾਂ । ਸਰਤ । ਸ਼ਰਦ । ਸੰਬਤ । ਸੰਮਤ । ਸੰਵਿਤ । ਸੰਵਿਤ ਸਰ । ਹਾਯਨ । ਹੋਆ । ਬਰਸ । ਬਰਖ । ਵਤਸਰ । ਵਰਸ । ਵਰਹਾ । ਵਰ੍ਹਾ । ੧੮।

ਸਾਲ (ਰੁੱਖ) ਉਪਮੇਤ । ਅਸ਼੍ਵ ਕਰਣ । ਅਸ਼੍ਵ ਕਰਣਿਕ । ਅਸ਼੍ਵ ਕਰਣਿਕਾ । ਅਗਨਿ-ਵੱਲਭ । ਅਜ ਕਰਣਿਕ। ਸ਼ਸਜ ਸੰਬਰ । ਸਖੂਆ । ਸਰਜ । ਸਰਜ। ਕਾਯ । ਸਰਜ ਰਸ । ਸਲਜ ਸੰਬਰ । ਸਾਖੂ । ਸ਼ਾਲ । ਸਾਲਈ । ਸਿਧ੍ਰਕ । ਸੁਰੇਸ਼ਟਕ । ਸ਼ੂਰ । ਸ਼ੰਕ ਤਰੁ । ਸ਼ੰਕ ਬ੍ਰਿਖਜ । ਕਖਾਯੀ । ਕਲ । ਕਾਸਰਯ । ਕੁਸ਼ਿਕ । ਗੰਧ ਵ੍ਰਿਖਜਕ । ਚੀਰ ਪਰਣ । ਜਰਦ ਦ੍ਰੂਮ । ਜਲਦਾਸ਼ਨ । ਤਾਖਯਰਯ-ਪ੍ਰਸਵ । ਦਿਵਜ ਸਾਰ । ਦੀਰਘ ਸ਼ਾਖ । ਦੀਰਘ ਪਰਣ । ਧਨਵ ।

---

*ਅੰਗੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਸੈਗੋ' ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਤਾੜ ਵਰਗਾ ਦਰੱਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਇਹ ਜਾਨਵਰ 'ਨਰ' ਤੇ 'ਮਾਦਾ' ਦੋਨੋਂ ਜੋੜਾ ਇਕੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਸਤ ਕਰਣ । ਬਲੀ ਬ੍ਰਿਖਜ । ਯਖਜ ਧੂਪ । ਰਾਲ ਕਾਰਯ । ਲਤਾ ਸ਼ੰਖ । ਲਤਾ ਤਰੁ । ਲਲਨ । ਵੰਸ਼ । ੪੨।

ਸਾਲ ਪਰਣੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਸਥਿਰ । ਅਰੂਹਾ । ਅੰਸਮਤੀ । ਅੰਸਮੀ । ਸਥਿਰਾ। ਸਾਲ ਪ੍ਰਣੀ। ਸਾਲਵਣ। ਸੌ ਅਧਰਵਾ । ਸਜਾਮਜਾ । ਡਵਲਾ। ਡਾਵ ਤ੍ਰਿਪਰਣੀ । ਦੀਰਘ ਮੂਲ । ਧ੍ਰਵਾ। ਪਿਤਨੀ। ਵਿਦਾਰ ਗੰਧਾ । ਵਿਧਾਰ ਗੰਧਨੀ । ੧੮।

ਸਾਲਮ ਮਿਸ਼ਰੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ। ਸੱਲਕੀ । ਸਾਲਈ। ਸਾਲਬ ਮਿਸ਼ਰੀ । ਸੁਧੀ ਮੂਲੀ । ਸੁਰਭੀ । ਸੁਵਹਾ । ਹਨਾਦਨੀ । ਕੁੰਦੁਰੁਕੀ । ਗਜ ਭਖਜਾ ।ਜੀਵਨੀ । ਜੀਵਾ । ਪ੍ਰਾਣਦਾ । ਮਹੇਰਣਾ । ਰਸਾ । ਵੀਰ ਕੰਦਾ । ੧੭।

ਸਾਲਾ (ਸਨ:) ਸ਼ਜਾਲਕ। ਸ਼ਜਾਲਾ । ਸ੍ਵਸ਼ਰਯ। ਪਤਨੀ ਕਾ ਭਾਈ । ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਭਰਾ । ੬।

ਸਾਲੀ (ਸਨ:) ਸ਼ਜਾਲਕਾ । ਸ਼ਜਾਲੀ। ਸ੍ਵਸ਼ਰਯਾ। ਪਤਨੀ ਕੀ ਬਹਿਨ। ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਭੈਣ । ੬।

ਸਾਵਣ (ਕਾਲ) (ਮਹੀਨਾ) ਸਾਉਣ । ਸੌਣ । ਸ਼੍ਰਾਵਣ । ਸ੍ਰਾਵਣਿਕ । ਨਭ । ਨਭਸ । ੭।

ਸਾਵਧਾਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਚੇਤ। ਸੁਚਿਤ। ਸੁਚੇਤ । ਸਜੱਗ । ਹੁਸ਼ਿਆਰ । ਹੁਸ਼ੀਆਰ । ਹੁਸ਼ਜਾਰ । ਚਘੜ । ਚਿਤੰਨ। ਚੇਤਨ। ਚੌਕਸ। ਤਿਆਰ। ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ। ੧੪।

ਸਾਂਵਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸਿਤ । ਸਾਂਵਲ । ਸਿਆਮ । ਸਿਆਮਲ । ਸਿਆਮਾ । ਸਿਆਮਾ । ਸ਼ਜਾਮ । ਸ਼ਜਾਮਲ । ਸ਼ਜਾਮਾ । ਕਾਲਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਨੀ। ਨੀਲਾ । ਮੇਚਕ ਵਰਨੀ । ੧੩।

ਸਾਵਾਂ (ਅੰਨ) ਅਵਿਪ੍ਰਿਯ । ਸਮਾ। ਸੁ ਕੁਮਾਰ । ਸ਼ਜਾਮ। ਸ਼ਜਾਮਕ । ਸ਼ਜਾਮਾਕ । ਤ੍ਰਿਣ ਬੀਜੋਤਮ । ਤ੍ਰਿਬੀਜ । ਰਾਜ ਧਾਨਜ ।੧੦।

***ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ** (ਸੁਰਗ) ਸ਼ਤ ਰੂਪਾ । ਗਾਇਤ੍ਰੀ। ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ । ੫।

ਸਾੜ (ਭਾਵ) ਅਗਨਿ ਸੰਤਾਪ । ਸੜਕਨ । ਸੰਜ੍ਵਰ । ਸੰਤਾਪ । ਜਲਨ । ਝਾੜਾ । ਝੁਲਸ । ਤਪਨ । ਦਾਹ । ਬਲਨ । ਭਸਮੀ ਭੂਤ । ੧੨।

ਸਿਉ (ਫਲ) ਸਿਚਿਤਿਕਾ ਫਲ । ਸੇਬ । ਸੇਵਿ । ਸੇਵਿਤ । ਬਦਰ । ਮਹਾਂ ਬਦਰ । ਮੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣ । ੮।

ਸਿਉਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਿਲਾਈ ਕਰਨਾ । ਸੀਨਾ । ਸੀਵਨਾ । ਗਾਂਥਨਾ । ਗੁੰਥਨਾ । ਗੰਢਣਾ । ਟਾਂਕਨਾ । ਤਰੁਪਣਾ। ਤਰੁਪਨਾ । ਤਾਗਨਾ । ਤੋਪਾ ਲਾਉਣਾ । ੧੨।

ਸਿਆਹੀ (ਵਿਦਿ:) ਅੰਜਨ । ਸ਼ਾਹੀ ।

*ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ।

ਕਾਲੀ । ਪਤ੍ਰਾਂਜਨ । ਮਸਿ । ਮਸ਼ੀ । ਮਸੁ । ਮਸੂ। ਮਲਿਨਾਬੁ । ਮੇਲਾ। ਮੰਸ। ਰੁਸ਼ਨਾਈ। ਰੋਸ਼ਨਾਈ। ਰੰਜਨੀ । ੧੫ ।

ਸਿਆਲ (ਕਾਲ) ਸਰਦ ਰੁਤ । ਸੀਆਲ। ਸੀਤਆਲ। ਸੀਤ ਕਾਲ। ਜਾਡਾ । ਜਾੜਾ । ਠੰਡ ਘਰ । ਠੰਡੀ ਰੁਤ । ੯।

ਸਿਆੜ (ਖੇਤੀ) ਓਰਾ । ਸਿਆਰ । ਸਿਆਰਾ। ਸੀਅ। ਸੀਤਾ। ਸ਼ੀਤਾ । ਹਰਾਈ । ਹਲ ਪਧਤਿ । ਹਲ ਰੇਖਾ। ਕੁੰਡ । ਲਾਂਗਲ ਪੱਧਤਿ । ਲਾਂਗਲ-ਰੇਖਾ । ੧੪ ।

ਸਿੰਹ ਪੁੱਛੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅੰਘ੍ਰਿ ਪਰਣਿਕਾ। ਅੰਘ੍ਰਿ- ਵੱਲਿਕਾ । ਸਿਹ ਪੁੱਛਿਕਾ । ਕਲਸ਼ਿ । ਕਲਸੀ । ਗੁਹਾ । ਚਿਤ੍ਰ ਪਰਣੀ । ਡਵਲਾ । ਧਾਵਨਿ । ਧਾਵਨੀ । ਪ੍ਰਿਠਵਣ । ਪ੍ਰਿਸਠ ਪਰਨਾ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਪਰਣੀ । ਮਕੁ । ੧੫।

ਸਿਕਲੀ ਗਰ (ਜਾਤਿ) ਅਸਿ ਧਾਵਕ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮਾਰਜਕ। ਸ਼ਿਕਲੀ ਗਰ । ੪।

ਸ਼ਿਕਾਰ (ਰਾਜ) ਅਹੇਰ। ਅਹੇਰਾ । ਅਖਿਟ । ਅਖੇਟ। ਅਖੇਰ । ਅਖੇੜ । ਅਛੇਦਨ । ਆਖੇਟ । ਆਖੇਰ । ਆਖੇੜ। ਹੇਰਾ । ਹੇੜਾ । ਮ੍ਰਿਗਜਾ । ਮ੍ਰਿਗਵਜਾ । ੧੫।

ਸ਼ਿਕਾਰੀ (ਰਾਜ) ਅਹੇਰੀ। ਅਹੇਰੀਆ । ਅਖੇਟੀ । ਆਖੇਟੀ । ਆਖੇਟਿਨ । ਸਈਆਦ । ਸੱਯਾਦ । ਸ਼ਾਕੁਨਿਕ । ਸੁਬੱਧਕ । ਹੇਤੂ । ਹੇਰੀ । ਹੇੜੀ । ਹੰਟਰ । ਹੰਤਾ । ਹੰਤ੍ਰੀ । ਕਰੌਲ । ਚਿੜੀ ਮਾਰ। ਜਾਲਿਕ । ਜੀਵਾਤਕ । ਜੰਤਹਾ। ਦ੍ਰੋਹਾਟ । ਪਾਰਧ। ਬੱਧਕ। ਬਹੇਲਯਾ । ਬਲ ਪਾਂਸ਼ੁਨ। ਮਾਂਸਿਕ । ਮ੍ਰਿਗਹਾ। ਮ੍ਰਿਗਜੀਵਨਹਾ। ਮ੍ਰਿਗਯੂ । ਮ੍ਰਿਗ ਵਧਾਜੀਵ। ਲਾਲਕ। ਵਾਗੁਰਿਕ । ਵਜਾਧ । ੩੪।

ਸਿੱਕਾ (ਖਣਿਜ) ਉਰਗ। ਸ਼ਬੇਤ ਰੰਜਨ । ਸਿੰਦੂਰ ਕਰਣ । ਸ਼ਿਰਾ ਵ੍ਰਿਤ । ਸੀਸਾ । ਸੀਸਕ । ਸੀਸ ਪਤ੍ਰ । ਸੀਸ ਪਤ੍ਰਕ । ਸੀਸਾ । ਸੁਵਰਣਕ । ਸੁਵਰਣਾਰਿ । ਸ੍ਵਰਣਾਰਿ। ਕੁਰੰਗ । ਗੰਧਪੋਦਭਵ । ਚੀਨ । ਚੀਨ ਪ੍ਰਿਖਟ । ਚੀਨ ਰੰਗ । ਚੀਰ । ਜੜ । ਤਾਰ ਸ਼ੁਧ ਕਰ । ਤ੍ਰਪੁ। ਧਾਤੁ ਮਲ। ਨਾਗ । ਪਦਮ । ਪਰ ਪਿਖ਼ਟਖ । ਪਾਰਵਤ । ਪ੍ਰਿਖ਼ਟ । ਪਿੰਚਟ । ਬਹੁ ਮਲ । ਬਘ੍ਰਕ । ਭਜੰਗਮ । ਮਹਾਂ ਬਲ । ਮ੍ਰਿਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਯਸ। ਯਵਨੇਸ਼ਟ । ਯਾਮਨੇਸ਼ਟਕ । ਯੋਗੇਸ਼ਟ । ਲੇਖਜ । ਵਘ੍ਰ । ਵਪ੍ਰ । ਵਯੋਰੰਗ । ਵ੍ਰਿਧ । ੪੨।

***ਸਿੱਖ** (ਸੱਚ ਖੰਡ) ਸਿੰਘ । ਖਾਲਸਾ । ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਥੀ । ਗੁਰਮਤੀਆ । ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ । ੬।

ਸਿਖਰਨੀ (ਦਹੀਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ) (ਭੋਜਨ) ਸਿਖਰਣੀ । ਸ਼ਿਖਰਨ । ਸ਼੍ਰੀ ਖੰਡ । ਮਾਰਜਿਤਾ । ਰਸਾਲਾ । ੬।

ਸਿੰਗ (ਪਸੂ) ਸਿੰਙ । ਸ੍ਰਿੰਗ । ਸੀਂਗ । ਸੀਂਙ । ੫।

ਸ਼ਿੰਗਰਫ (ਖਣਿਜ) ਉਂਦ । ਉਰ । ਇੰਗੁਰ । ਈਂਗੁਰ । ਸ਼ੁਕ ਤੁੰਡਕ । ਸੁਨਰ । ਸੁਰੰਗ । ਹਿੰਗੁਲ । ਹਿੰਗੁਲਿ। ਹੀਂਗਲੂ। ਹੰਸ ਪਾਦ । ਕਪਿ ਸ਼ੀਰਸ਼ਕ । ਚਰਮਾਰ । ਚਰਮਾਰਕ । ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ । ਚੂਰਨ ਪਾਰਦ । ਦਰਦ। ਨਾਨਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਵਰਧਨ । ਮਨੋਹਰ । ਮਰਕਟ ਸ਼ੀਰਸ਼ਕ । ਮਲੇਛ । ਰਸ । ਰਸ ਸਥਾਨ । ਰਸ ਗ੍ਰਭ । ਰਸੋਦਪਵ । ਰਕਤ । ਰਕਤ ਪਾਰਦ । ਰੰਜਕ । ਰੰਜਨ । ਵਰਵਰ। ੩੧।

****ਸਿੰਗੀ ਰਿਖੀ** (ਅਵਤਾਰ) ਸ਼ਾਂਤਾ ਧਵ । ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ । ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਸ਼ੀ । ਮ੍ਰਿਗਜ । ਵਿਭਾਂਡ ਸੁਤ । ੬।

ਸਿੰਘ (ਸ: ਖੰ:) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ । ਸ਼ਾਰਦੂਲ । ੪।

(ਨੋਟ:-ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹਨ।)

ਸਿੰਘਾੜਾ (ਪਾਣੀ) ਸ਼ੁਕਲ-ਦੁਗਧ । ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਕੰਦ । ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਮੂਲ । ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਰੁਹ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟਕ । ਸੰਘਾਟਿਕਾ । ਜਲ ਸੂਚਿ । ਜਲ ਫਲ । ਜਲ ਵੱਲੀ । ਤ੍ਰਿਕੋਣ । ਤ੍ਰਿਕੋਣ ਫਲ । ਤ੍ਰਿਕ । ਵਾਰਿ ਕੁਬਜਕ। ਵਾਰਿ ਕੰਟਕ। ਵਿਖਾਣੀ। ੧੭।

ਸਿੰਜਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਿੰਜਨ ਕਰਨਾ । ਸੀਂਚਨਾ । ਛਿੜਕਨਾ । ਛਿੜਕਾਵ ਕਰਨਾ । ਤਰ ਕਰਨਾ । ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ । ਪਾਨੀ ਦੇਨਾ । ਭਿਉਣਾ । ਭਿਗਾਨਾ । ਭਿਗੋਨਾ । ੧੧ ।

ਸਿੱਟਾ (ਜੰਗਲ) ਸਤੰਬ । ਕਣਿਸ਼ । ਬੱਲੀ। ਮੰਜਰਿ। ਮੰਜਰੀ। ਵੱਲੀ । ੭ ।

ਸਿੱਧ ਹੋਣਾ (ਕ੍ਰਿਆ) ਸਧਨਾ। ਸਿਝਨਾ। ਹੋਨਾ । ਠੀਕ ਹੋਨਾ । ਬਨਨਾ । ੬।

ਸਿੱਧਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਬੱਕ੍ਰ। ਅਵੱਕ੍ਰ। ਸੱਜਨ। ਸਰਲ ਚਿੱਤ । ਸ਼ਾਂਤ । ਸਾਧ । ਸੁਹ੍ਰਿਤ । ਸ਼ੁੱਧ। ਸੌਭਜ । ਪ੍ਰਗੁਣ । ਰਿਜ । ੧੨।

**ਸਿੱਖ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਯੋਗ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਾ ਕੇ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।*

***ਇਹ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦਾ ਜਵਾਈ, ਸ਼ਾਂਤਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ।*

ਸਿਧਾਂਤ (ਵਿਦਿ:) ਉਸੂਲ । ਉਪ ਸਰਗ । ਅਸਲੀਅਤ । ਅਸੂਲ । ਆਦਰਸ਼ । ਸਾਰ । ਸਿਥਰ ਮਤ । ਤੱਤ । ਤਤ੍ਵ । ਤੰਤ । ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਮਤਿ । ਦ੍ਰਿੜ ਮਤ । ਨਤੀਜਾ । ਪੱਕੀ ਰਾਯ । ਪੱਕੀ ਰਾਇ । ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਕਸ਼ । ਭਾਵ । ਮਤਾਂਤ । ਰਹੱਸ । ਰਾਧਾਂਤ । ੨੧।

ਸਿਪਾਹੀ (ਜਾਤਿ) ਅਹਿਦੀਆ । ਸੈਨਿਕ । ਪਿਆਦਾ । ਭਟ । ਯੋਧ । ਯੋਧਾ । ਯੋਧਾਰ । ਰਕਸ਼। ਵਰਗ । ਰਾਛਬਿ । ਲਸ਼ਕਰੀ । ੧੧।

ਸਿੱਪੀ (ਸਾਧਾਰਨ ਸੁਤੁਹੀ) (ਪਾਣੀ) ਸ਼ੰਬੂਕਾ । ਕ੍ਰਿਮਸੂ । ਕ੍ਰਿਮ ਸੂਕਤਿ । ਛੁਦ੍ਰ ਸ਼ੁਤਿਕਾ । ਜਲ ਸ਼ੁਕਤਿ । ਜਲ ਡਿੰਬ। ਨਰ ਸ਼ੁਕਤਿ। ਪੁਟਿਕਾ। ੯।

ਸਿੱਪੀ (ਮੋਤੀ ਵਾਲੀ) (ਪਾ:) ਅਬਿਧ ਮੰਡੂਕੀ। ਸਦਟ। ਸੀਪੀ । ਸ਼ੁਕਤਿ । ਸ਼ੁਕਤਿਕਾ। ਸੁਕੜੀ। ਤੌਤਿਕ। ਦੀਰਘ-ਕੋਸ਼ਿਕਾ । ਦੀਰਘ- ਕੌਸ਼ਿਕਾ । ਦੁਰਨਾਮਾ । ਪੰਕ ਸ਼ੁਕਤਿ । ਮੁਕਤਾ ਸਫੋਟ। ਮੁਕਤਾ ਸਫੋਟਾ । ਮੁਕਤਾ ਸ਼ੁਕਤਿ। ਮੁਕਤਾਗਾਰ। ਮੁਕਤਾ ਮਾਤਾ। ਮੌਕਤਿਕ ਸ਼ੁਕਤਿ। ਮੌਕਤਿਕ-ਪ੍ਰਸਵਾ ।੧੯।

ਸਿੰਬਲ (ਰੁੱਖ) ਸ਼ਾਲਮਲ। ਸ਼ਾਲਮਲਿ। ਸਾਲਮਲੀ। ਸ਼ਾਲਮਲੀ । ਨ੍ਰਿਯਾਸ । ਸ਼ਾਲਮਲੀ ਵੇਸ਼ਟਕ । ਸਾਂਵਰੀ । ਸਿਥਰਾਯ । ਸਿੰਮਲ । ਸੁਰਸ । ਸੇਬਰ । ਸੇਮਰ । ਸੇਮਲ । ਪਿੱਛ । ਪਿੱਛਲ ਸਾਰ। ਪਿੱਛਲਾ। ਪੂਰਣੀ । ਮੋਚਸਾਰ । ਮੋਚ ਸ੍ਰਾਵ । ਮੋਚ ਸੂਤ । ਮੋਚ ਨ੍ਰਿਯਾਸ । ਮੋਚ ਰਸ। ਮੋਚਾ। ਮੋਚਾਕ । ਵੇਸ਼ਮ ਰਸ।੨੫।

ਸਿਮਰਨ (ਭਾਵ) ਸਮਰਣ । ਸਿਮਰਣ । ਸਿਮ੍ਰਤੀ। ਸੁਧ । ਸੁਧਿ । ਚਿੰਤਨ । ਚੇਤ । ਧਜਾਨ । ਵਿਚਾਰ । ੧੦।

ਸਿਰ (ਮਨੁੱਖ) ਉਤਮਾਂਗ । ਸਰ । ਸਿਸ । ਸ਼ਿਰ । ਸ਼ਿਰਸ । ਸੀਸ । ਸ਼ੀਸ਼ । ਸ਼ੀਰਖ । ਕਪਾਟ । ਕਪਾਲ । ਖੋਪਰੀ। ਖੋਪੜੀ । ਚੁੰਡ । ਮਸਤਕ । ਮਾਥ । ਮੁੰਡ । ਮੁੰਡਿਕਾ । ਮੂੰਡ । ਮੂਰਧਨ । ਮੂਰਧਾ । ਮੌਲ । ੨੨।

ਸਿਰ ਪੀੜ (ਰੋਗ) ਅਧਿਕ ਪਾਰੀ । ਆਧੀ ਸੀਸੀ । ਸਿਰ ਦਰਦ । ਸਿਰ ਪੀੜਾ । ਸ਼ਿਰ ਪੀੜਾ । ਸਿਰ ਰੋਗ । ਸਿਰੋ ਰੋਗ । ੮।

ਸਿਰ ਫੂਲ (ਗਹਿਣਾ) ਸ਼ਿਰ ਫੂਲ । ਸਿਰੋਮਣਿ । ਸਿਰ ਰਤਨ । ਸਿਰੋ ਰਤਨ । ਚੂੜਾਮਣਿ । ੬।

ਸ਼ਿਲਪ ਘਰ (ਥਾਂ) ਆਵੇਸ਼ਨ ।

ਸ਼ਿਲਪ ਸ਼ਾਲਾ । ੩।

***ਸਿਲਾ ਜੀਤ** (ਖਣਿਜ)

ਅਸ਼ਮਸ਼। ਅਸਤ । ਜਤੁਕ । ਅਸ਼ਮ ਪੁਖਪ । ਅਸ਼ਮ ਲਾਖਜਾ। ਅਸ਼ਮੋਤਥ। ਅਗਜ। ਅਥ੍ਰਯ। ਆਦ੍ਰਿ ਸਾਰ। ਅਦ੍ਰਿ ਜਤੁ । ਸ਼ਿਲਜਾ । ਸ਼ਿਲਾ ਜਤੁ । ਸ਼ਿਲਾ-ਜੀਤ । ਸ਼ਿਲਾ ਵਜਾਧਿ । ਸ਼ੀਤ-ਸ਼ਿਵ । ਸ਼ੀਤ ਪੁਖਪਕ । ਸ਼ੈਲ। ਸ਼ੈਲ ਧਾਤੁਜ । ਸ਼ੈਲ ਨ੍ਰਿਜਾਸ । ਸ਼ੈਲੇਯ । ਕਾਲਾਨੁ ਸਾਰਯ । ਗਿਰਿਜ । ਗੈਰੇਯ। ਜਤ੍ਰਸ਼ਮਕ । ਵ੍ਰਿਧ । ੨੫।

*ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਤਪ ਕੇ ਪਹਾੜ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਗੂੰਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਲਾਜੀਤ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :-

੧. ਸੁਵਰਣ ਸਿਲਾਜੀਤ-ਸੋਨੇ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨. ਰਜਤ ਸਿਲਾਜੀਤ-ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੩. ਤਾਂਮ੍ਰ ਸਿਲਾਜੀਤ-ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਮੋਰ ਦੀ ਗਰਦਣ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੪. ਆਯਸ ਸਿਲਾਜੀਤ-ਲੋਹੇ ਦੀ ਖਾਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। .ਏਹ 'ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਸਿਲਾਜੀਤ ਦੀ ਵਧੀਆ ਪਛਾਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗ 'ਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਲਿੰਗਾਕਾਰ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਧੂਆਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।

***ਸ਼ਿਵ** (ਸੁਰਗ) ਉ । ਉਗ੍ਰ । ਉਗ੍ਰੇਸ । ਉਗ੍ਰੇਸ਼। ਉਗ੍ਰ ਧਨਜਾ। ਉਗ੍ਰ ਧਨ੍ਵਾ। ਉਗ੍ਰ ਧਨ੍ਵੀ । ਉਮਾ ਧਵ । ਉਮਾ ਨਾਹ । ਉਮਾ ਪਤਿ । ਉਮਾ ਪਤੀ । ਉਰਧ ਰੇਤਾ । ਊ । ਊਰਧ ਰੇਤਾ । ਊਰਧ੍ਵ ਰੇਤਾ । ਅਸ਼ਟ ਮੂਰਤਿ। ਅਸਿਥ ਮਾਲੀ । ਅਸੁਰੇਸ਼ । ਅਸੰਗ। ਅਹਿਰ ਬੁਧਨਜ। ਅਗਨਿ ਕੇਤ। ਅਗਿਨਾਖ। ਅਘੋਰ। ਅਚਲੇਸ।

*ਸ਼ਿਵ-(੧) ਪਾਰਬਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ 'ਸ਼ਿਵ' ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੨) ਈਸ਼ਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ 'ਸ਼ਿਵ' ਦੇ ਬੋਧਕ ਹਨ।

(੩) ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਤਮੋ ਗੁਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੰਗ ਕਪੂਰ ਵਰਗਾ ਚਿੱਟਾ, ਆਸਨ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਨਣਾ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਕਾਲ ਰੂਪ ਇਕ ਤੀਜਾ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨਵੀਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ ਜਟਾਂ ਦੇ ਜੂੜੇ 'ਚ ਗੰਗਾ ਹੈ। (੪) ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਮੂਰਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:-੧. ਛਿਤਿ ਮੂਰਤੀ-ਸ੍ਰਵ। ੨.ਜਲ ਮੂਰਤੀ-ਭਵ। ੩. ਅਗਨਿ ਮੂਰਤੀ-ਭੁਦ੍ਰ। ੪. ਵਾਯੂ ਮੂਰਤੀ-ਉਗ੍ਰ। ੫.ਅਕਾਸ਼ ਮੂਰਤੀ-ਭੀਮ। ੬. ਯਜਮਾਨ ਮੂਰਤੀ-ਪਸ਼ੂ ਪਤਿ। ੭.ਚੰਦ੍ਰ ਮੂਰਤੀ-ਮਹਾਂ ਦੇਵ। ੮. ਸੂਰਯ ਮੂਰਤੀ-ਈਸ਼ਾਨ। (੫). ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰ- ੧.ਅਜ। ੨.ਏਕ ਪਾਤ। ੩.ਅਹਰਬੁਧਨਜ । ੪.ਅਪਰਾਜਿਤ । ੫. ਪਿਨਾਕੀ । ੬.ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ। ੭. ਮਹੇਸ੍ਵਰ। ੮.ਵ੍ਰਿਖਾ-ਕਪਿ । ੯. ਸ਼ੰਭ । ੧੦. ਹਰਣ । ੧੧. ਈਸ਼੍ਵਰ ।

ਅਚਲੇਸਰ। ਅਚਲੇਸ੍ਵਰ। ਅੱਟ ਹਾਸ। ਅਧੀਸ਼। ਅਰਧ ਨਾਰੀਸ਼। ਅਰਧੰਗਕ। ਅਰਧੰਗੀ। ਅੰਧਕ ਰਿਪੁ। ਅੰਧਕ ਰਿਪੂ। ਈਸ਼। ਈਸ਼ਰ। ਈਸ਼ਾਨ। ਈਸ੍ਵਰ। ਸਸਿ ਚੂੜਾਮਣਿ। ਸਸਿ ਤਿਲਕ। ਸਸਿ ਧਰ। ਸਥਾਣੁ। ਸਥਾਣੂ। ਸ਼ਮਸ਼ਾਨੇਸ੍ਵਰ। ਸਮਰ ਹਰ। ਸ਼ਰਵ। ਸਰਵਗਜ। ਸਿਉ। ਸ਼ਿਤਿ ਕੰਠ। ਸਿਦ੍ਵ ਦੇਵ। ਸ਼ਿਪਿ ਵਿਖ਼ਟ। ਸਿਵ। ਸਿਵਾ। ਸ਼ੂਲਨ। ਸੂਲੀ। ਸੰਕਰ। ਸ਼ੰਕਰ। ਸ਼ੰਕਰਾ। ਸੰਭ। ਸ਼ੰਭ। ਸੰਭੂ। ਸ਼ੰਭੂ। ਸ੍ਰੀ ਕੰਠ। ਹਰ। ਹਿੰਡੀ। ਕਪਾਲ ਭ੍ਰਿਤ। ਕਵਲਾਸ ਪਤਿ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਨਾਥ। ਕਾਪਰਦਨ। ਕਾਪਰਦੀ। ਕਾਪਾਲਿਕ। ਕਾਮ ਰਿਪ। ਕਾਰਤਕੇਯ ਪਿਤ। ਕਾਲੰਜਰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਰੇਤ। ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਰੇਤਸ਼। ਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਸ। ਕ੍ਰਿੜਿ ਵਾਸਿਸ੍। ਕੁਲੇਸ਼੍ਵਰ। ਕੈਲਾਸ ਨਾਥ। ਕੈਲਾਸ਼ ਨਾਥ। ਕੰਕਾਲ ਮਾਲੀ। ਕ੍ਰਤ ਧ੍ਵੰਸੀ। ਕ੍ਰਤੂ। ਖਰੁ। ਖੇਚਰ। ਖੰਡ ਪਰਸ਼ੁ। ਗਜਾਰਿ। ਗਿਰਿਸ਼। ਗਿਰਿਜਾ ਪਤਿ। ਗਿਰੀਸ਼। ਗੁੜਾਕੇਸ਼। ਗੋਰਖ। ਗੌਰਿ। ਪਤਿ। ਗੌਰੀ ਪਤੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਸੇਖਰ। ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ੇਖਰ। ਚੰਦ ਚੂੜ। ਚੰਦ੍ਰ ਮੌਲਿ। ਚੰਦ੍ਰਾ ਪੀੜ। ਜਟਾ ਧਰ। ਜਟੀ। ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ। ਤ੍ਰਿਨੈਨ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਂਤਕ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰੀ। ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ। ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ। ਦਿਗੰਬਰ। ਦੇਵ ਬਲ। ਦੇਵਾਧਿ ਦੇਵ। ਧੂਰ ਜਟਿ। ਧੂਰ ਜਟੀ। ਧ੍ਵੰਸਟ। ਨਟ ਰਾਜ। ਨੀਲ ਕੰਠ। ਨੀਲ ਲੋਹਿਤ। ਨੰਦ ਵਰਦ੍ਵਨ। ਨੰਦੀਸ੍ਵਰ। ਪਸੁ ਪਤਿ। ਪਸ਼ੁਪਤਿ। ਪਸੁ ਰਾਟ। ਪਾਂਸ਼ ਚੰਦਨ। ਪਾਰਬਤੀਸ। ਪਾਰਬਤੀਸ਼। ਪਿਨਾਕ ਪਾਣਿ। ਪਿਨਾਕਿਨ। ਪਿਨਾਕੀ। ਪੁਰਦ੍ਵਟ੍। ਪੰਚ ਬਕਤ੍ਰ। ਪੰਚ ਬਦਨ। ਪੰਚਾਨਨ। ਪ੍ਰਭ। ਪ੍ਰਮਥਾਧਿਪ। ਬਰਾਕ। ਬਿਧੁ ਚੂੜ। ਬ੍ਰਿਖ ਕੇਤੂ। ਬ੍ਰਿਖਭ ਧੁਜ। ਭਗਵਾਨ। ਭਗਾਲੀ। ਭਰਗ। ਭਵ। ਭਵਾਨੀ ਵਰ। ਭਾਮ। ਭੀਮ। ਭੂਤ ਨਾਥ। ਭੂਤਪੀ। ਭੂਤ ਰਾਟ। ਭੂਤੇਸ਼। ਭੂਰਿ। ਭੈਰਵ। ਭੋਲਾ ਨਾਥ। ਮਹ ਸਾਈ। ਮਹ ਕਾਲ। ਮਹਾ ਕਾਲ। ਮਹਾ ਦੇਉ। ਮਹਾ ਦੇਵ। ਮਹਾ ਨਟ। ਮਹੇਸ। ਮਹੇਸ਼। ਮਹੇਸ੍ਵਰ। ਮਦਨਾਰਿ। ਮ੍ਰਿੜ। ਮ੍ਰਿਤੁੰਜਯ। ਯਮਾਂਤਕ। ਰਸ ਨਾਇਕ। ਰੁਦ੍ਰ। ਰੇਰਿਹਾਣ। ਲਾਏ ਦੀਬਾਣ। ਵ੍ਯੋਮ ਕੇਸ਼। ਵਾਮ ਦੇਵ। ਵਿਸ ਨਾਥ। ਵਿਸ਼ ਨਾਥ। ਵਿਸ਼੍ਵ ਨਾਥ। ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼ਰ। ਵਿਖਮਾਖਜ। ਵਿਧੁ ਮੌਲ। ਵਿਰਸ ਧ੍ਵਜ। ਵਿਰੂਪਾਖ। ਵਿਰੂਪਾਖਜ। ਵ੍ਰਿਖ਼ ਕਪਿ। ਵ੍ਰਿਖਾਂਗ। ਵੀਰ। ੧੮੪।

ਸ਼ੀਸ਼ਾ (ਗਹਿਣਾ) ਅਦਰਸ । ਆਇਨਾ । ਆਈਨਾ । ਆਦਰਸ । ਆਦਰਸ਼ । ਆਰਸੀ। ਐਨਾ। ਸੀਸਾ । ਦਰਪਣ । ਦਰਪਨ । ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ । ਮੁਕਰ । ੧੩।

ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੂਣ (ਖਾਰ) ਸ਼ੀਸ਼ ਲੂਣ । ਸੀਸਾ ਨੂਣ। ਹਯ ਗੰਧ। ਕਾਚ ਸੌਵਰਚਲ। ਕਾਚ ਸੰਭਵ । ਕਾਚ ਗਲ। ਕਾਚ ਲਵਣ । ਕਾਚੋਦਭਵ । ਕਾਲਾ ਲਵਣ। ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ। ਕੁਰੁਵਿੰਦ। ਕੰਚਯਾ ਨੌਂਨ । ਕੰਚਯਾ ਲੂਣ । ਚੇਤਥ । ਤ੍ਰਿਕੁਟ। ਨੀਲ । ਨੀਲਕ । ਨੀਲਕਾ ਚੋਦਭਵ । ਪਾਕਜਕਾ । ਪਾਕਜਾਹ੍ਯ । ਲਵਣ । । ੨੨।

ਸੀਖ (ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵਾਲੀ) (ਕਿਰਤ) ਦਿਯਾ ਸਲਾਈ । ਦੀਆ ਸਲਾਈ । ਦੀਪ-ਸ਼ਲਾਖਾ । ੪।

ਸੀਂਢ (ਮਨੁੱਖ) ਸਿੰਘਾਣ । ਨਕਟੀ । ਨਕ ਮਲ । ਨਾਸਾ ਮਲ । ਨਾਕ ਮਲ । ਨੇਟਾ । ੭।

ਸੀਤਲਾ (ਰੋਗ) ਸ਼ੀਤਲਾ । ਚੀਚਕ । ਚੇਚਕ । ਪਾਪ ਰੋਗ । ਮਸੂਰੀ । ਮਸੂਰਿਕਾ । ਮਾਤਾ । ਵਸੰਤ ਰੋਗ । ਵਿਸਫੋਟ । ੧੦।

ਸੀਤਾ (ਅਵ:) ਸੀਅ । ਜਨਕ ਸੁਤਾ । ਜਨਕ ਨੰਦਨੀ । ਜਨਕਾ ਤਮਜਾ । ਭੂ ਤਨਯਾ । ਭੂਮਿਜਾ । ਰਾਮ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਵੈਦੇਹੀ । ੯।

ਸੀਤਾ ਫਲ (ਫ:) ਅਗਨਿ ਸਾਖਜ । ਆਤ੍ਰਿਪਜ । ਸਰੀਫਾ । ਸੁਰੀਫਾ । ਸ਼੍ਰੀਫਲ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਬੀਜ । ਗੰਡ ਗ਼ਾਤ੍ਰ । ਬਹੁ ਬੀਜਕ । ਵੈਦੇਹੀ-ਵੱਲਭ । ੧੦।

ਸੁਆਹ (ਭੌ:) ਸਾਹੂ । ਸੁਹਵੋ । ਸ੍ਵਾਹ । ਕਸ਼ਾਰ । ਖੇਹ । ਛਾਈ । ਛਾਰ । ਛਾਰਾ । ਬਿਭੂਤਿ । ਬਿਭੂਤੀ । ਭਸ। ਭਸਨਾ । ਭਸਮ । ਭਸਮਿਨ੍ । ਭਸੂ । ਭਭੂਤਿ । ਭਭੂਤੀ । ਭੁਬਲ । ਭੂਭਰ । ਰਾਖ । ਰਾਖੀ । ੨੨।

ਸੁਆਦ (ਮ:) ਅਸ੍ਵਾਦਨ । ਅਨੰਦ । ਸਵਾਦ। ਸਾਉ। ਸੁਆਉ। ਸੁਆਇ। ਸਾਦ। ਸ੍ਵਾਦ। ਮਜਾ । ਰਸ । ੧੧।

ਸੁਆਦੀਕ (ਵਿਸ਼ੇ) ਸਸਾਦ । ਸ-ਸ੍ਵਾਦ । ਸਰਸ । ਸਰਸਾ । ਸਾਦੂ । ਸੁਆਦ ਵਾਲਾ । ਸੁਆਦਿਸ਼ਟ । ਸੁਆਦੀ । ਰਸ ਦਾਇਕ । ੧੦।

ਸੁਅੰਬਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਮ:) ਸ੍ਵਯੰਵਰਾ ਇਸਤ੍ਰੀ । ਪਤਿਵਰਾ । ਵਰ ਇੱਛਿਕਾ । ਵਰਯਾ । ੫।

ਸੁਹਾਗਣਿ (ਮ:) ਸਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਠਾਥਾ । ਸਭ੍ਰਤਿਕਾ । ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ । ਸੁਹਾਗਣੀ। ਸੁਹਾਗਨਿ। ਸੁਹਾਗਨੀ । ਸੁਹਾਗ ਵਤੀ। ਸੋਹਗਿਲ। ਸੋਹਾਗਣਿ। ਸੋਹਾਗਣੀ। ਸੋਹਾਗਨਿ। ਸੋਹਾਗਨੀ । ਸੌਭਾਗਜ ਵਤੀ। ਜੀਵਤ ਪਤਿਕਾ। ਪਤਿ ਵਤਨੀ । ਪਤੀ ਵਾਲੀ । ਵਿਦਜਮਾਨ ਪਤਿਕਾ । ੧੯।

ਸੁਹਾਗਾ (ਖਾਂ:) ਸੁਭਗ । ਸੌਭਾਗਜ ।

ਸ੍ਵਰਣ ਪਾਚਕ । ਸ਼੍ਵੇਤ ਟੰਕਣ । ਕਨਕ ਖਜਾਰ । ਟੰਕ । ਟੰਕਣ । ਟੰਕਣ ਖ਼ਜਾਰ । ਦ੍ਰਾਵਕ । ਦ੍ਰਾਵੀ । ਧਾਤੁ ਸੰਧਿ ਕਰ। ਧਾਤੁ ਵੱਲਭ। ਪਾਚਨਕ। ਮਲਿਨ । ਮਾਤੀ ਜਾਤ । ਮਾਲਤੀ ਤੀਰਜ । ਰਸ ਸ਼ੋਧਨ । ਰਸ ਘਨ । ਰਸਾਧਿਕ । ਰੰਗਦ। ਲੋਹ ਸ਼ਲੇਖ਼ਣ। ਲੋਹ ਦ੍ਰਾਵੀ। ਲੋਧਰਿ ਮਧਰ । ਵਰਤਲ । ੨੫।

ਸੁਹਾਂਜਣਾ (ਸਾ:) ਉਗ੍ਰ। ਉਪਦੰਸ਼। ਅਖਜੀਵ । ਆਖਜੀਵ। ਸ਼ਿਗ੍ਰ । ਸੁਪਤ੍ਰਕ। ਸ਼ੁਭਾਅਨ। ਸ਼ੇਗਟ। ਸ਼ੇਗ੍ਰੂਲ। ਸ਼ੇਵਗਾ । ਸੈਂਜਨਾ ਸੋਭਾਂਜਾਨ। ਕਟੁ ਕੰਦ। ਕਾਲੀਵਕ। ਕੋਮਲ ਪਤ੍ਰਕ। ਖਜਮਾ ਦੰਸ । ਗੰਧ । ਗੰਧਕ । ਤੀਖਜਣ-ਗੰਧਕ । ਦੰਸ਼ ਮੂਲ। ਬਹੁ ਮੂਲ। ਮਧ ਗੁੰਜਨ । ਮੋਚਕ । ੨੪।

ਸ਼ੁੱਕਰ (ਅਕਾ:) ਉਸਨ । ਉਸ਼ਨਸ । ਉਸ਼ਨਾ । ਅਸੁਰ ਗੁਰ । ਅਸੁਰ ਪ੍ਰੋਹਿਤ । ਆਦਿ ਦੇਵ-ਗੁਰ । ਸ਼ੁੱਕ੍ਰ। ਕਵਿ। ਕਾਲ। ਦੈਂਤ ਗੁਰੂ । ਦੈਤਜ ਗੁਰ। ਦੈਤਜਰਾਜ। ਭਾਰਗਵ।੧੪।

ਸੁਖ (ਭਾ:) ਅਨੰਦ । ਆਨੰਦ । ਆਮੋਦ । ਸੌਖਜ । ਸੰਮਦ । ਸ਼੍ਰੰਮ । ਹਰਸ਼। ਹਰਖ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ । ਪ੍ਰਮਦ । ਪ੍ਰਮੋਦ । ਪ੍ਰੀਤਿ । ਮੋਦ । ੧੪।

ਸੁੱਖਾ (ਜ਼ਿ:) ਉਨਮੱਤਿਨੀ । ਅਜਯਾ । ਆਨੰਦਾ । ਸ਼ਿਵਾ । ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਸ਼ਨ । ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ । ਹਰਖਿਣੀ । ਹਰਾ । ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਕਾਮਾਗਨਿ। ਗਜਾਨ ਦਾ। ਗਜਾਨ ਵੱਲਿਕਾ । ਚਪਲਾ। ਜਯਾ । ਧੂਰਤ ਵਧੂ । ਨੀਲੀ । ਬਿਜੀਆ ਭਾਂਗ । ਭ੍ਰਿੰਗੀ । ਭੰਗ । ਭੰਗਾ । ਮਤ ਕੁਨਾਰਿ । ਮੱਤਾ । ਮਨੋਹਰਾ । ਮਾਤੁਲਾਨੀ । ਮਾਤੁਲੀ । ਮਾਯਾ । ਮੋਹਿਨੀ । ਯੋਗਨੀ । ਵਿਜਯਾ । ਵੀਰ ਪਤ੍ਰਾ । ੩੨।

ਸੁਗੰਧ ਬਾਲਾ (ਗੰਧ) ਉਦੀਚਜ । ਹ੍ਰੀਬੇਰ । ਕਚਾਮੋਦ । ਬਾਲ । ਬਾਲਕ । ਰੇਸ਼ਨਾਮਕ । ਵਜ੍ਰ । ਵਰਹਿਸ਼ਟ । ਵਰਪਿੰਗ । ਵਾਰਿ । ਵਾਰਿਦ । ੧੨।

(ਨੋਟ:-ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਲ (ਕੇਸ਼) ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਸਮ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਸੁਗੰਧੀ (ਗੰਧ) ਸੁਖਿਮਾ । ਸੁੰਗਧ । ਸੁਗੰਧਿ। ਸਦ ਗੰਧ। ਸੌਰਭ । ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ । ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ । ਗੰਧ । ਘ੍ਰਾਉ । ਪਰਿਮਲ । ਬਾਸ । ਬਾਸਨਾ । ਮਹਕ । ਵਾਸ । ਵਾਸਨਾ । ਵਾਸ਼ਨਾ । ੧੬।

ਸੁੰਗੜਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸਿਕੁੜਨਾ । ਸਿਮਿਟਨਾ। ਜੁਟਨਾ। ਬਟੁਰਨਾ। ੫।

ਸੁੰਘਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣੀ । ਸੂੰਘਨਾ। ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਲੇਨਾ। ਗੰਧ ਲੇਨਾ। ਘ੍ਰਾਣ ਲੇਨਾ । ਬਾਸ ਲੇਨਾ । ਮਹਕ ਲੇਨਾ । ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣੀ । ੯।

ਸੁਜਾਕ (ਰੋ:) ਸੋਜਾਕ। ਪੂਯ ਮੇਹ। ਮਧੁ ਮੇਹ। ੪।

ਸੁੱਟਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸਿੱਟਣਾ। ਤਿਆਗਣਾ। ਤਿਆਗਨਾ। ਤਜਾਗਨਾ। ਦੂਰ ਕਰਨਾ। ਨਿਕਾਲ ਦੇਣਾ। ਪ੍ਰਖਜੇਪਣ ਕਰਨਾ। ਫੇਂਕਨਾ। ਫੈਂਕਨਾ। ੧੦।

ਸੁੰਢ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ੁਸ਼ਕਾਰਦ। ਸੁੰਠਿ। ਸ਼ੁੰਠਿ। ਸੁੰਠੀ। ਸ਼ੁੰਠੀ। ਸੋਂਠ। ਸ਼ੋਂਠੀ। ਸ੍ਰੂੰਗ ਵੇਚ। ਕਟ ਭਦ੍ਰ। ਕਟ ਲਕਟੇ ਕਟੂਤ ਕਟਕ। ਜੰਬਿਖਕ। ਨਾਗਰ। ਭੇਖਜ। ਮਹਾਂ ਔਖਧੀ। ਮਹੌਖਧੀ। ਵਿਸ਼। ਵਿਸ਼੍ਵ। ਵਿਸ਼੍ਵ ਭੇਖਜ। ਵਿਸ਼੍ਵਾ। ਵਿਸ਼੍ਵੌਖਧੀ। ੨੨।

ਸੁਣਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸੁਨਨਾ। ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ। ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ। ਕਰਣ ਗੋਚਰ ਕਰਨਾ। ੫।

ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੁਯੰਭਵ। ਸੈਭੰ। ਸੰਭਉ। ਸੰਭਵ। ਸੰਭਵਿਅਉ। ਸ੍ਵਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸ੍ਵਯੰਭੂ। ੮।

ਸੁਦਰਸ਼ਨ (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਦਰਸ਼ਨਾ। ਸੋਮ ਵੱਲੀ। ਚਕ੍ਰਾਹ੍ਵਾ। ਚਕ੍ਰਾਂਗੀ। ਦਧਯਾਨੀ। ਪ੍ਰਣਿਕਾ। ਵ੍ਰਿਖ ਕਰਣੀ। ੮।

ਸ਼ੁਦਾਅ (ਰੋ:) ਉਦਮਾਦ। ਉਨਮਨਾ। ਉਨੰਮਾਦ। ਸਨਕ। ਸੁਦਾਅ। ਕਮਲ। ਕੰਵਲ। ਚਿਤ ਵਿਪਲਵ। ਚਿਤ ਵਿਭ੍ਰਮ। ਜਕ। ਝਕ। ਝੱਲ। ਪਾਗਲ ਪਨ। ਬਉਰਾ ਪਨ। ਬਾਉਲਾ ਪਨ। ਬਾਵਰਾ ਪਨ। ਬਾਵਲਾ ਪਨ। ਮਤਿ ਭ੍ਰੰਸ਼। ਮਾਲੀ ਖੌਲੀਆ। ਲਹਰ। ਵਿਖਜਪਤਿ। ੨੨।

ਸ਼ੁਦਾਈ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦਮਾਦਾ। ਉਦਮਾਦੀ। ਉਨਮੱਤ। ਉਨਮਾਦ ਵਤ। ਉਨਮਾਦਾ। ਉਨਮਾਦੀ। ਸਿਰ ਫਿਰਿਆ। ਸੁਦਾਈ। ਕਬਰੋ। ਕਮਲ੍ਹਾ। ਕੰਵਲ੍ਹਾ। ਗਹਿਲਾ। ਗਾਫਲ। ਝੱਲਾ। ਦਿਵਾਨਾ। ਦੀਵਾਨਾ। ਦੇਵਾਨਾ। ਬਉਰਾ। ਬਉਰਾਨਾ। ਬਉਲਾ। ਬਵਰਈ। ਬਵਰਾ। ਬਾਉਰਾ। ਬਾਉਲਾ। ਬਾਵਰਾ। ਬਾਬਲਾ। ਬੈਰਾਹ। ਮਤਿ ਭ੍ਰਸ਼ਟ। ਵਿਖਜਪਤਿ। ੩੦।

ਸੁੰਦਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਸ਼ਨਾਕ। ਉਜਲ। ਊਮਦਹ। ਅਹਿਲਾ। ਅਘੋਰ। ਅਨੂਪ। ਅਨੂਪਮ। ਅਨੂਪਿਆ। ਸੁਮੁਖ। ਸਰਸ। ਸਲੋਨਾ। ਸਿਆਮ। ਸੁਆਲਿਓ। ਸੁਹਣਾ। ਸੁਹਨਾ। ਸੁਹਾਵਾ। ਸੁਹਾਵਣਾ। ਸੁਹਾਵਨਾ। ਸੁਹਾਵੜਾ। ਸੁਹਿਅੜਾ। ਸੁਹੀਆ। ਸੁੰਦ੍ਰ। ਸੁਭਗ। ਸੁਵਿੰਨਾ। ਸੁਵੰਨਾ। ਸੂਖਮ। ਸੋਹਣਾ। ਸੋਹਨਾ। ਸੋਹਾਵੜਾ। ਸੋਹੀਆ। ਸ਼ੋਭਨ। ਸ਼ੋਭਨੀਕ। ਸੌਂਦ੍ਰਯ। ਸ੍ਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ। ਹੁਸਨਾਕ। ਕਲ। ਕਾਛਾ।

ਕਾਂਤਾ । ਖ਼ੂਬ । ਖ਼ੂਬ ਸੂਰਤ। ਚਾਰੁ । ਚਾਰੂ । ਛਬੀਲਾ । ਛੈਲ । ਛੈਲਾ । ਨਗਜ । ਨਾਗਰ । ਨੀਕ । ਨੀਕਾ । ਬਚਿਤ੍ਰ । ਬਾਂਕਾ । ਬੰਕੜਾ । ਬੰਕਾ । ਮਨਹਰ । ਮਨੋਹਰ । ਮਨੋਗ । ਮਨੋਗਜ । ਮਨੋਰਮ । ਮਨੋਰਮੰ । ਮਲੂਕ । ਮਲੂਕੀ । ਮਾਹ ਰੂਇ । ਮੰਜੁ । ਮੰਜੁਲ । ਰਸਾਲ । ਰਮ । ਰਮਣੀਯ । ਰਾਮ । ਰੀਸਾਲ । ਰੀਸਾਲਾ। ਰੀਸਾਲੂ । ਰੁਚਿਰ । ਰੁਚਜ। ਰੁਚਿ੍ । ਰੂਹੜਾ । ਰੂਪਵਤ । ਰੂਪਵਾਨ । ਰੂਪਵੰਤ । ਰੂੜਾ । ਰੂੜੋ । ਲਲਿਤ। ਲਾਲ । ਵਿਚਿਤ੍ਰ । ੮੫।

ਸੁੰਦਰਤਾ (ਭਾ:) ਉਜਲਤਾ । ਸੁਹਜ । ਸੁਹਣੱਪ । ਸੁਹੱਪਣ । ਸੁਹਯ । ਸੁਹਾਉ । ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ । ਸੋਹਜ । ਸੋਹਯ। ਸੌਂਦ੍ਰਯਤਾ। ਕਾਂਤੀ। ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਖ਼ੂਬ ਸੂਰਤੀ । ਖ਼ੂਬੀ । ਚਾਤੁਰਤਾ । ਛਬ । ਛਬੀ । ਬਚਿਤ੍ਰਤਾ। ਬਾਂਕਾ ਪਨ । ਮੰਜੁਲਤਾ । ਰਮਣੀਯਤਾ । ਰੁਚਿ੍ਤਾ। ਰੂਪ । ਲਲਤਾ। ਵਿਚਿਤ੍ਰਤਾ । ੨੬।

ਸੁੰਦਰੀ (ਮ:) ਉਤਮਾ । ਅੰਗਨਾ । ਅੰਚੂ੍ । ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ । ਕਾਂਤਾ । ਕਾਮਿਨੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਂਗੀ । ਕੁਰੰਗ ਨਯਨਾ । ਤਨੁ। ਤਨੁਵੰਗੀ । ਤਨ੍ਵੀ। ਤ੍ਰਿਨਤਾ । ਨਤਾਂਗੀ । ਨਿਤੰਬਨੀ । ਪੁਰੰਘਨੀ । ਪ੍ਰਮਦਾ । ਭਾਮਿਨੀ । ਭੀਰੁ । ਮਤ ਕਾਸ਼ਨੀ । ਮਾਨਿਨੀ । ਰਮਣੀ । ਰਾਮਾ । ਲਲਤਾ । ਲਲਨਾ। ਵਰ ਵਰਣਿਨੀ । ਵਰਾਰੋਹਾ । ਵਾਸਤਾ । ਵਾਮ ਲੋਚਨਾ। ਵਿਲਾਸਨੀ । ੩੦।

ਸੁਨਿਆਰਾ (ਜਾ:) ਅਲੰਕਰਖ਼ਣ। ਅਲੰਕ੍ਰਿਤੰ। ਸੁਨਿਆਰ। ਸੁਨਾਰ। ਸੁਵਰਣ ਕਾਰ। ਸੁਵਰਨ ਕਾਰ। ਸੋਨਾਰ । ਸ੍ਵਰਣ ਕਾਰ । ਸ੍ਵਰਨ ਕਾਰ । ਨਾਡਿੰਧਮ । ਪਸ਼ਜਤੋਹਰ । ਰੁਕਮ ਕਾਰ। ਰੁਕਮ ਕਾਰਕ । ੧੪।

ਸੁਨੇਹਾ (ਭਾ:) ਸੁਨੇਹੜਾ । ਸੰਦੇਸ । ਸੰਦੇਸ਼। ਸੰਦੇਸਾ। ਸੰਦੇਸ਼ਾ। ਦੂਅਤਣ। ਦੂਣਾ । ਦੂਤਜੰ । ਦੂੜਾ । ੧੦।

ਸੁਪਨਾ (ਭਾ:) ਸੁਪਨ । ਸੁਫਨ । ਸੁਫਨਾ । ਸ੍ਵਪਨ । ੫।

ਸੁਪਾਰੀ (ਰੁ:) ਅਕੋਟ । ਸੁਰੰਜਨ । ਸੋਪਾੜੀ । ਕਸੈਲੀ । ਕਥੈਲੀ । ਕਪੀਤਨ । ਕਰਮੱਟ । ਕਰਮੁਕ । ਕ੍ਰਮ । ਕ੍ਰਮੁਕ । ਕ੍ਰਮੁਕੀ । ਖਪੂਰ । ਗੁਵਾਕ । ਗੋਪ ਦਲ। ਘੋਂਟਾ । ਘੋਂਟਾ ਫਲ । ਚਿੱਕਣ । ਛਟਾ ਫਲ । ਛਲਿਯਾ । ਡਲੀ । ਤੰਤ ਸਾਰ । ਦ੍ਰਿਢ ਵਲਕਲ । ਦੀਰਘ ਪਾਦਪ । ਪੂਗ । ਪੂਗ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਪੂੰਗ । ਪੂੰਗ ਫਲ । ਪੂਗੀ । ਪੂਗੀ ਫਲ । ਪੂੰਗੀ । ਪੂੰਗੀ ਫਲ । ਮੁਦਵੇਗ । ਰਾਜ ਤਾਲ । ਵਲਕ ਤਰੁ । ੩੫।

(ਨੋਟ:-ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਪਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਫਲਾਂ 'ਚ ਗਿਣਿਆ ਹੈ।)

ਸੁਭਾਵ (ਭਾ:) ਅਖਲਾਕ । ਅਧਿਆਤਮ। ਅਧਜਾਤਮ। ਆਦਿਤ। ਇਖਲਾਕ । ਸਹਜ । ਸਹਾਉ । ਸਹਾਵੇ । ਸੀਲ । ਸ਼ੀਲ । ਸੁਗੰਧ । ਸੁਭਾ । ਸੁਭਾਉ । ਸੁਭਾਅ । ਸੰਸਿਧਿ। ਸ੍ਵਭਾਵ । ਸ੍ਵਰੂਪ । ਕਿਰਦਾਰ । ਖਸਲਤ । ਖਾਸਾ । ਖੋ। ਖੋਇ । ਖੋਰ । ਖੋਰੀ । ਟਕ । ਟੇਵ । ਧਰਮ। ਨਿਸਰਗ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ । ਬਾਣ। ਬਾਨ । ਬਿਸਨ । ਵਾਦੀ । ੩੪।

ਸੁਮੇਰ (ਪਰਬਤ) (ਥਾਂ) ਅਮਰਾਦ੍ਰਿ । ਸੁਰਾਲਯ । ਸੋਨ ਪਹਾੜ । ਸੋਨ ਪਰਬਤ । ਸ੍ਵਰਣਾਚਲ । ਹੇਮ ਕੂਟ। ਹੇਮ ਪਰਬਤ। ਹੇਮਾਚਲ । ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ ਕਨਕ ਨਗ । ਕਨਕ ਪਰਬਤ । ਦੇਵ ਸਥਾਨ । ਭੂ ਸ੍ਵਰਗ । ਮੇਰੂ । ਰਤਨ ਸਾਨ । ਰਤਨ ਸਾਲ । ੧੮।

ਸੁਰ (ਕੀ:) ਆਵਾਜ਼ । ਸਬਦ । ਸ੍ਵਰ । ਧ੍ਵਨੀ । ਬੋਲ । ੬।

ਸੁਰਗ (ਸੁ:) ਉਰਧ ਲੋਕ । ਊਭ । ਊਰਧ ਲੋਕ । ਊਰਧ੍ਵ ਲੋਕ । ਅਕਾਸ਼ । ਅਰਸ਼ । ਅਰੱਮ । ਅਵਰੋਹ। ਅਵਜਯ। ਸ਼ਕਰ ਭੁਵਨ। ਸੁਖਾਧਾਰ । ਸੁਰ ਲੋਕ । ਸੌਰਿਕਾ । ਸ੍ਵ: । ਸ੍ਵਰ । ਸ੍ਵਰਗ । ਸ੍ਵਰ ਲੋਕ । ਗੋ । ਜੱਨਤ। ਤ੍ਰਿਦ ਸ਼ਾਲਾ । ਤ੍ਰਿਦ ਸ਼ਾਲਜ । ਤ੍ਰਿਦਿਵ । ਤ੍ਰਿਵਿਸ਼ਟਪ । ਦਯੋ । ਦਿਵ । ਦਿਵਾਨ । ਦੇਵ ਲੋਕ। ਨਾਕ। ਨਾਕਹ । ਫਲਾਦਜ। ਫਿਰਦੌਸ । ਬਹਿਸ਼ਤ । ਬੈਕੁੰਠ। ਭਿਸਤ । ਮੰਦਰ । ਵੈਕੁੰਠ । ੩੭।

***ਸੁਰਮਾ** (ਗ:) ਅੰਜਨ । ਕੱਜਰ । ਕੱਜਲ । ਕਾਜਰ । ਕਾਜਲ । ਦੀਪ ਸੁਤ । ਨਾਗ । ੮।

ਸੁਰਮਾ (ਸ੍ਰੋਤੋਂਜਨ) (ਖ:) ਸ੍ਰੋਤੋਦਭਵ । ਸ੍ਰੋਤੋਭਵ । ਸ੍ਰੋਤਜ । ਸੌਵੀਰ । ਸੌਵੀਰ ਸਾਰ । ਕਪੋਤ ਸਾਰ । ਕਪੋਤਾਂਜ। ਜਯਾ ਮਲ । ਨਦੀਜ । ਪੀਤ ਸਾਰ । ਬਾਲਮੀਕ । ਸ਼ੀਰਖ । ਯਾਮਨ । ਵਾਰਿ ਭਵ । ੧੫।

ਸੁਰਮਾ (ਸੌਵੀਰਾਂਜਨ) (ਖਿ:) ਅੰਜਨ । ਸੁਵੀਰਜ । ਸ੍ਰੋਤੋਜ । ਸੌਵੀਰਕ । ਸ਼੍ਵੇਤ ਸੁਰਮਾ । ਕਪੋਤਕ । ਕਾਲਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ। ਸੁਰਮਾ । ਚਖ਼ਜ਼ੁਖ਼ਜ । ਦਸ਼ ਪ੍ਰਦ। ਨਾਦਜ। ਨੀਲਾਜਨ। ਨੇਤ੍ਰਕ। ਪਾਰਵਤੇਯ । ਵਾਰਿ ਸੰਭਵ ।੧੬।

ਸੁਰਮਾ (ਪੁਖਪਾਂਜਨ) (ਖ:) ਸ੍ਰਦੰਜਨ। ਕ੍ਰਿਮਿ ਰਸਾਂਜਨ । ਕੁਸਮਾਂਜਨ । ਕੌਸੁੰਭ । ਚਾਖ਼ਜ਼ੁਖ਼ਜ । ਧਾਤ ਮਾਖਜਕ । ਪੁਖਪ ਕੇਤ । ਪੌਸ਼ਪਕ । ਮਾਖਜਕ । ਰੀਤਿਕ । ਰੀਤਿ ਕੁਸਮ । ਰੀਤਿ ਪੁਖਪ । ੧੩।

**ਸੁਰਮਾ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ੧. ਸ੍ਰੋਤੋਂਜਨ। ੨. ਸੌਵੀਰਾਂਜਨ। ੩. ਪੁਖਪਾਂਜਨ। ਸ੍ਰੋਤੋਂਜਨ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਨੀਲਾ, ਚਮਕਦਾਰ ਪਰ ਘਸਣ ਵਿਚ ਗੇਰੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।*

ਸ਼ੁਰੂ (ਭਾ:) ਉਦਘਾਟਨ । ਅਰੰਭ । ਆਰੰਭ । ਸਮਾਰੰਭ । ਸ਼ੁਰੂਅ । ਪ੍ਰਾਰੰਭ । ੭।

ਸੂਈ (ਕਿ:) ਸੂਚਿ । ਸ਼ੂਚਿ । ਸੂਚੀ । ਸ਼ੂਚੀ । ੫।

ਸੂਖਮ (ਭਾ:) ਅਣੁ । ਅਨਾਕ । ਅਲਪ । ਸਤੋਕ । ਸ਼ੂਖਸ਼ਮ । ਸੂਖਜਮ। ਕਣ । ਕ੍ਰਿਸ਼ । ਖਜੁਲਕ । ਛਲ ਖਜਣ । ਤਨੁ। ਤ੍ਰੁਟ । ਰੰਚਕ। ਲਵ ਲੇਸ਼ । ੧੫।

ਸੂਚਨਾ (ਭਾ:) ਆਵੇਦਨ। ਸਮਾਚਾਰ। ਸੂਚਨ । ਕਥਨ । ਨਿਵੇਦਨ । ੬।

ਸੂਤ (ਕ:) ਸੂਤ੍ਰ । ਤਾਗਾ । ਤੰਤ । ਤੰਦ । ਧਾਗਾ । ੫।

ਸ਼ੂਦਰ (ਜਾ:) ਉਪਾਸਕ । ਅਸਪਰਸ । ਅਸਪ੍ਰਸ਼ਜ । ਅਘਨਜ । ਅਛੂਹ । ਅਛੂਪ। ਅਛੂਪਾ । ਅਛੂਹ । ਅਛੂਤ । ਅਛੋਤ। ਅਛੋਤਾ। ਅਛੋਪ। ਅਛੋਪਾ। ਅਵਰ ਵਰਣ। ਆਛੋਤ । ਆਛੋਤਾ । ਆਛੋਪ। ਆਛੋਪਾ। ਅੰਤਜਜ। ਅੰਤਜ ਜਨਮਾ । ਅੰਤਜ ਵਣ । ਸੂਦ । ਸ਼ੂਦ । ਸੂਦਰ । ਸੂਦ੍ਰ । ਸ਼ੂਦ੍ਰ । ਸੇਵਕ । ਚਤੁਰਥ । ਜਘਨਜਜ । ਦਾਸ। ਪੱਜ। ਪਾਦਜ। ਵ੍ਰਿਖਲ। ੩੪।

ਸ਼ੂਦਰਾਣੀ (ਜਾ:) ਉਪਾਸਕਾ । ਅਸਪ੍ਰਰਸਾ। ਅਸਪ੍ਰਸ਼ਜਾ। ਅਘਨਜਾ। ਅਛੁਹਾ। ਅਛੂਪੀ। ਅਛੂਹੀ। ਅਛੂਤਾ। ਅਵਰਵਰਣੀ। ਅੰਤਜਜਾ । ਅੰਤਜ ਜਨਮੀ। ਅੰਤਜ ਵਣੀ। ਸੂਦਰਾਣੀ। ਸੂਦਰੀ । ਸ਼ੂਦਰੀ । ਸੂਦੀ । ਸ਼ੂਦੀ । ਸੂਦ੍ਰਨੀ । ਸ਼ੂਦ੍ਰਨੀ । ਸੂਦ੍ਰੀ । ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ । ਸੂਦ੍ਰਾਣੀ । ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਣੀ । ਸੇਵਕਾ । ਚਤੁਰਥਾ । ਜਘਨਜਜਾ। ਦਾਸੀ। ਪਾਦਜਾ। ੨੯ ।

ਸੂਰ (ਪ:) ਸੂਓਰ । ਸੂਅਰ । ਸਤ ਬਧ ਰੋਮਨ । ਸਤ ਬਧ ਰੋਮਾ । ਸੂਕਰ । ਸ਼ੂਕਰ । ਕਿਟਿ । ਕਿਰਿ । ਕਿਰੀ । ਕੋਲ । ਕ੍ਰੋਡ । ਕ੍ਰੋੜ । ਘ੍ਰਿਖਿਠ । ਘੋਣਿਕ । ਘੋਣੀ । ਦੰਖਿਟਨ । ਦੰਸ਼ਟੀ । ਦੰਤਾਯੁਧ। ਪ੍ਰਿਥ ਸਕੰਧ। ਪੋਤ੍ਰਾਯੁਧ । ਪੋਤ੍ਰਿਨ । ਪੋਤ੍ਰੀ । ਬਹੁਪਤਜ । ਬਰਾਹ । ਭੂਦਾਰ । ਰੋਮਸ਼। ਵਨਜਸਜ। ਵਰਾਹ। ੨੯।

ਸੂਰਜ (ਅਕਾ:) ਉਸ਼ਣ ਰਸ਼ਿਮ । ਉਸਨ। ਉਚ ਸ੍ਰਵਾਇਸ। ਉਜਾਗਰ। ਉਦਭਟ । ਅਸ ਪਤਿ । ਅਸੁ ਪਤਿ। ਅਸੁਰ । ਅਸ਼੍ਵ ਏਸ਼ । ਅਸ਼੍ਵ ਪਤਿ। ਅਸ਼੍ਵ ਪਤੀ। ਅਹ । ਅਹਸ ਕਰ । ਅਹਨ । ਅਹ ਪਤਿ । ਅਹਰ ਪਤਿ। ਅਹਿ। ਅਹਿ ਪਤਿ। ਅਹਿਰ ਪਤਿ। ਅਦਿਤ। ਅਦਿਤੀ ਸੁਤ। ਅਦਿਤੀ ਕੁਮਾਰ। ਅਬਿਜਨੀ-ਪਤਿ । ਅਰਕ । ਅਰੁਣ। ਅਰਯਮਾ। ਅਰਯਮਨ੍ । ਅਵਤੰਸ । ਅਵਿ । ਆਦਿੱਤ। ਆਦਿਤਜ । ਆਫ਼ਤਾਬ । ਐਤ। ਅੰਸ਼ੁ ਮਾਲਿ। ਅੰਸ਼ੁ ਮਾਲੀ। ਅੰਸ਼ੁ ਮਾਲਿਨ੍। ਅੰਬਰ ਮਣਿ । ਇਨ । ਸਹਸਾਂਸ਼ੁ। ਸਹਸ੍ਰਾਂਸ਼ੁ । ਸਹੰਸ ਕਰ ।

ਸਹੰਸ੍ਰ ਕਰ। ਸਪਤਾਸ । ਸਪਤਾਸ਼ । ਸਪਤਾਸ਼ਵ । ਸਪ੍ਤਾਸ਼ਵ। ਸ਼ਮਸ । ਸ਼ਵਿਤ । ਸਵਿਤ੍ਰ । ਸਵਿਤਾ । ਸਾਰੰਗ। ਸੁਨੂਰ । ਸੂਰ । ਸੂਰਯ । ਹਰਿ । ਹਰਿ ਦਸ਼੍ਵ । ਹਿਰਣਜ ਗ੍ਰਭ । ਹੰਸ । ਕਮਲ ਬੰਧ । ਕਰਮ ਸਾਖਜਨ। ਕਰਮ-ਸਾਖਜੀ । ਕਾਲ ਪਿਤਾ। ਕੁਤਪ । ਖਗ । ਖਗ ਪਤਿ । ਖਦਯੋਤ । ਖੁਰਸ਼ੀਦ । ਗਗਨ ਮਣਿ । ਗਭਸਿਤ ਮਾਨ੍ । ਗ੍ਰਿਹ ਪਤਿ । ਗੁਮਾਨ । ਗੋ । ਘਾਮ ਨਿਧਿ । ਚਕ੍ਰ ਬੰਧ । ਚਿਤ੍ਰਸ਼ਜ । ਚਿਤ੍ਰ ਭਾਨੂੰ । ਚੰਡ ਕਰ । ਚੰਡਾਸ਼ੁ । ਛਾਯਾ ਨਾਥ । ਜਗ ਚਖਜ । ਜਗ ਚਖਜਖਜ । ਜਗਨੇਤ੍ਰ। ਤਪਤਾਸ਼੍ਵ । ਤਪਨ। ਤਮ ਅਰਿ । ਤਮ ਹਰ। ਤਮ ਹਰਣ । ਤੁਮ ਹਰਨ । ਤਮਹਾ । ਤਰਣ । ਤਰਨ । ਤਮਿਸ੍ਰ ਹਨ । ਤਮਿਸ੍ਰ ਹਰ। ਤਮਿਸ੍ਰਹਾ। ਤਾਪਨ। ਤਿਗਮਾਂਸ। ਤਿਮ ਹਰ । ਤਿਮ ਚਰ । ਤਿਮ ਦੀਧਿਤ। ਤਿਮਰ ਹਰ। ਤਿਮਰਿ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਅੰਗ । ਤ੍ਰਿਯਾ ਤਨ । ਤੇਜ ਸਾਰਾਂਸ । ਤੇਜੋ ਰਾਸ਼ੀ । ਤ੍ਰਖ਼ਾ ਪਤਿ । ਦਿਉਸ ਨਾਹੰ । ਦਿਤਜ । ਦਿਨਸ । ਦਿਨ ਕਰ। ਦਿਨ ਕਰੋ। ਦਿਨ ਦੀਪ । ਦਿਨਧ । ਦਿਨ ਧੁਜ । ਦਿਨ ਨਾਇਕ । ਦਿਨ ਪਤਿ । ਦਿਨ ਮਣਿ । ਦਿਨ ਰਾਜ । ਦਿਨਿਸ । ਦਿਨਿੰਦ । ਦਨਿੰਦ੍ਰ । ਦਿਨੀਅਰ । ਦਿਨੀਸ । ਦਿਨੀਸ਼ । ਦਿਨੀਸ਼ਰ। ਦਿਨੇਸ । ਦਿਨੇਸ਼ । ਦਜੁ ਮਣਿ। ਦਯੋਤ ਕਰ। ਦਿਵਸਾਧਿਪ । ਦਿਵ ਕਰ । ਦਿਵ ਨਾਥ । ਦੇਵਾਕਰ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਾਤਮਾ। ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਾ-ਤਮਨ੍ । ਨਖਜਤ੍ਰਾਧਿਪਤਿ । ਨਛਤ੍ਰ-ਪਤਿ । ਨਿਸ ਅਰਿ । ਨਿਸ ਹਰ । ਨਿਸਰਿ । ਨਿਸ ਰਿਪ । ਪਤੰਗ । ਪਦਮਨੀ ਪਤਿ । ਪਦਮਾਖਜ । ਪੂਸ਼ । ਪੂਸ਼ਣ । ਪੂਸ਼ਨ । ਪੂਖ । ਪੂਖਣ । ਪੂਖਨ । ਪ੍ਰਦਯੋਤਨ । ਪ੍ਰਭਾਕਰ । ਬਈਵ । ਬਈਵਸਤ। ਬਈਵਸ੍ਰਤ। ਬਿਘਨ । ਬਿਭਾਸ ਕਰ। ਬਿਭਾਕਰ । ਬ੍ਰਿਹਦ ਭਾਨ। ਬ੍ਰਿਤਾਂਸ। ਬਿਵਸ੍ਵਾਨ। ਬ੍ਰਧਨ । ਭਗ । ਭਜੰਬ । ਭਾ । ਭਾਸਕਰ । ਭਾਸ ਵਾਨ। ਭਾਸ੍ਵਤ। ਭਾਨ । ਭਾਨੂੰ । ਮਹਾਂ ਤੇਜ । ਮਰੀਚਿ ਅਲੀ। ਮਾਰਤੰਡ । ਮਿਹਿਰ। ਮਿਤ੍ਰ। ਰਜਨੀ ਹਰ। ਰਜਨੀ ਰਿਪ । ਰਵਿ । ਰਵੀ । ਰੈਣ ਹਾ । ਰੈਨ ਹਰ। ਲੋਕ ਬੰਧੁ। ਲੋਕ ਬਾਂਧਵ। ਵਿਕ੍ਰਤਨ। ਵਿਭਾਸ। ਵਿਭਾਸ ਕਰ । ਵਿਭਾਕਰ । ਵਿਭਾਵਸ । ਵਿਰੋਚਨ। ਵਿਵਸ੍ਵਤ । ਵਿਵਸ੍ਵਾਨ। ਵੀਰੋਚਨ । ਵੈਵਸ੍ਵਾਨ । ੧੯੫।

(ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੁਆਮੀ ਬੋਧਕ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ 'ਅਰਿ' ਜਾਂ 'ਹਰ' ਬੋਧਕ

ਸ਼ਬਦ ਲਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਣਗੇ।)

ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ (ਅਕਾ:) ਉਚ ਸ਼੍ਰਵਾ। ਸਪਤਾਸ਼ਵ। ਰਵਿ ਹਯ। ੪।

ਸੂਰਜ ਮਣੀ (ਖ:) ਅਗਨ ਗ੍ਰਭਕ । ਅਰਕੋਪਲ। ਆਤਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ । ਸੂਰਜ ਕਾਂਤ । ਸੂਰਜ ਕਾਂਤ ਮਣਿ । ਸੂਰਯ ਮਣਿ। ਸੂਰਯਾਸ਼ਮਾ । ਜ੍ਵਲਨਾਸ਼ਮਾ । ਤਪਨ ਮਣਿ। ਤਾਪਨ। ਦਹਨੋਪਮ । ਦੀਪਤੋਪਲ । ਰਵਿ ਕਾਂਤ । ੧੪।

ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ (ਅਕਾ:) ਉਪ ਸੂਰਜਕ । ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । ਪਰਿਵੇਸ਼ ਮੰਡਨ । ਮੰਡਲ । ੬ ।

ਸੂਰਮਗਤੀ (ਭਾ:) ਸੂਰ ਗਤੀ । ਜਵਾਂ ਮਰਦੀ । ਬਹਾਦਰੀ । ਬੀਰਤਾ । ਮਰਦੀ । ਵਰਿਆਮੀ । ੬।

ਸੂਰਮਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਭੀਰੁ । ਅਭੀਰੂ । ਸਉਂਡ। ਸਾਮੰਤ। ਸਾਵੰਤ। ਸਿਪਾਹੀ । ਸੁੰਡ । ਸੂਰ । ਸ਼ੂਰ । ਸੂਰ੍ਹਟਾ । ਸੈਨਿਕ । ਸੌਂਡੀ । ਹਮੀਰ । ਹਰੀ । ਕਟਿਨ । ਖਤ੍ਰੀ । ਖ਼ੂਨੀ । ਗਜ ਵਾਰ । ਗਾਜ਼ੀ । ਗਾਡੇਰੜ । ਗੰਡੀਰ। ਛਲੰਗੀ । ਜੁਝਾਰ । ਜੋਧ । ਜੋਧਾ । ਝੜੰਗੀ । ਢਲੈਤ । ਦਲਹਾ । ਦਿਲਾਵਰ। ਦੁਬਹੀਆ। ਪਾਖਰ । ਪ੍ਰਿਤਨਾਂਤਕ । ਬਹਾਦਰ। ਬਰਯਾਮ । ਬਰਿਆਮ । ਬਰੀਆਮ । ਬਲਵਾਨ । ਬਲਵੰਤ । ਬਲੀ । ਬੀਰ । ਭਟ । ਭਾਟੀ । ਭਾਟੀਆ । ਭਿੜੰਗੀ । ਭੂਤਜ । ਭੂਤਾਨ । ਮਰਦ । ਮਰਦਾਨਾ । ਯੋਧ । ਯੋਧਾ । ਯੋਧਾਰ । ਯੋਧ੍ਰਿ । ਰਜੀਲਾ । ਰਣਧੀਰ । ਲੜਾਕ । ਲੜਾਕਾ । ਲਿੰਙ । ਲੂਝਾਰ । ਵਰਯਾਮ। ਵਰਿਆਮ । ਵਰੀਆਮ । ਵਿਕ੍ਰਾਂਤ । ਵਿਭ੍ਰਾਂਤ । ਵੀਰ । ੬੫।

ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ (ਸੱਪ) ਉਰਗ ਨਾਥ । ਉਰਗੇਸ਼। ਅਹਿ ਇੰਦ੍ਰ। ਅਹਿ ਈਸ਼। ਅਹਿ ਨਾਥ । ਅਹਿ ਪਤਿ । ਅਹਿ ਰਾਜ । ਅਹਿ ਵਰ । ਅਹੀਸ । ਅਹੀਸ਼ । ਅਹੀਂਦ੍ਰ । ਅਹੇਸ । ਅਹੇਸ਼ । ਅਹੇਸਾ । ਅਹੇਸ਼ਾ । ਅਨੰਤ । ਸਹਸ ਆਨਨ । ਸਹਸ ਫਣ। ਸਹਸ ਫਣੀ । ਸਹਸ ਫਨੀ । ਸਹਸ ਬਦਨ । ਸਹਸ ਬਾਕ । ਸਹਸ ਮੁਖ । ਸਹਸ ਮੁਖੀ । ਸਹਸਾਨਨ । ਸਹਸ੍ਰ ਆਨਨ । ਸਹਸ੍ਰ ਫਣ । ਸਹਸ੍ਰ ਫਣੀ । ਸਹਸ੍ਰ ਬਦਨ । ਸਹਸ੍ਰ ਬਾਕ । ਸਹਸ੍ਰ ਮੁਖ । ਸਹਸ੍ਰ ਮੁਖੀ। ਸਹਸ੍ਰਾਨਨ। ਸਹੰਸ ਆਨਨ । ਸਹੰਸ ਫਣ । ਸਹੰਸ ਫਣੀ । ਸਹੰਸ ਬਦਨ। ਸਹੰਸ ਬਾਕ। ਸਹੰਸ ਮੁਖ। ਸਹੰਸ ਮੁਖੀ। ਸਹੰਸਾਨਨ। ਸਹੰਸ੍ਰ ਆਨਨ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਫਣ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਫਣੀ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਬਦਨ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਬਾਕ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਮੁਖ । ਸਹੰਸ੍ਰ ਮੁਖੀ । ਸਹੰਸ੍ਰਾਨਨ । ਸਰਪ ਪਤਿ । ਸਰਪ ਰਾਜ । ਸੇਸ । ਸ਼ੇਸ਼ । ਸੇਖ ।

ਸ਼ੇਖ । ਸੇਖ ਨਾਗ । ਸ਼ੇਖ ਨਾਗ । ਧਰਨੀ ਧਰ । ਨਾਗ ਇੰਦ । ਨਾਗ ਇੰਦ੍ਰ । ਨਾਗ ਈਸ਼ । ਨਾਗ ਏਸ । ਨਾਗ ਸੁਆਮੀ । ਨਾਗ ਪਤਿ । ਨਾਗ ਮਣਿ । ਨਾਗ ਰਾਜ । ਨਾਗਿਸ । ਨਾਗਿੰਦ੍ਰ । ਨਾਗੀਸ਼ । ਪੰਨਗੇਸ਼ । ਫਣ ਪਤਿ । ਫਣਿੰਦ । ਫਣਿੰਦ੍ਰ । ਫਣੀਂਦ੍ਰ । ਫਨਿੰਦ । ਫਨਿੰਦ੍ਰ । ਫਨੀਂਦ੍ਰ । ਮਹਿ ਧਰ । ਮਹਾਂ ਅਹਿ । ੮੦।

ਸੇਹ (ਪਸ਼ੂ) ਸ਼ਲਜ । ਸਾਹੀ । ਸਾਲਈ । ਸੇਹੀ । ਸ਼੍ਵ । ਸ਼੍ਵਾਵਿਤ੍ । ਸ਼੍ਵਾਵਿਧੁ । ੮।

ਸੇਹ ਦੇ ਤਕਲੇ (ਪਸ਼ੂ) ਸ਼ਲਲ । ਸ਼ਲਲੀ । ਸ਼ਾਲ । ਸਾਹੀ ਕੇ ਰੋਮ । ਸਾਹੀ ਕੇ ਕਾਂਟੇ । ਸੇਹ ਦੇ ਕੰਡੇ । ਸ਼੍ਵਾਵਿਧੁ । ੮।

ਸੇਹਰਾ (ਗ:) ਆਪੀੜ । ਸ਼ਿਰ ਹਾਰ । ਸ਼ੇਖਰ । ੪।

ਸੇਹੁੜ (ਜ:) ਸਮੰਤ ਦੁਗਧਾ । ਸਨੁਹਾ । ਸਨੁਖਾ । ਸ਼ਾਖਾ ਕੰਠ । ਸਿਹ ਤੁੰਡ । ਸਿਹੁੰਡ । ਸ਼ੀਹੁੰਡਾ । ਸੁਧਾ । ਸ਼ੂਹਰ । ਕਾਂਡ ਰੋਹਿਕ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਰ । ਗੁਲਾ । ਗੁੜ। ਗੁੜਾ। ਗੁੜੀ। ਦੰਡ ਵ੍ਰਿਖਜਕ । ਨਾਗਦ੍ਰ । ਨਿਸ਼ਤ੍ਰਿੰਸ਼ ਪਤ੍ਰਕਾ । ਨੇਤ੍ਰਾਰਿ । ਬਹੁ ਸ਼ਾਲ । ਬਹੁ ਦੁਗਧਿਕਾ । ਭਾਂਡ ਸ਼ਾਖ । ਮਹਾਂ ਵ੍ਰਿਖਜ । ਵਜ੍ਰ । ਵਜ੍ਰ ਕੰਟਕ। ਵਜ੍ਰਦ੍ਰ। ਵਜ੍ਰਾ। ੨੮।

ਸੇਕ (ਭਾ:) ਉਸਨਤਾ। ਉਸ਼ਨਤਾ। ਉਖਣਤਾ । ਆਂਚ । ਗਰਮੀ । ਤਪਸ਼ । ਤਪਤ । ਤੇਜੀ । ੯।

ਸੇਜਾ (ਕ:) ਸਘਨ । ਸਜਜਾ । ਸ਼ਯਨ । ਸਯਨੀਯ । ਸ਼ਯਜ । ਸਿਹਜਾ । ਸੇਜ । ਸੈਨ । ਸੰਵੇਸਨ । ਸ਼ਜਯ । ਕਲਪ । ਖਿਅਤ । ਛੇਜ । ਛੇਜਾ । ਤਲਪ । ੧੬।

ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ (ਖਾ:) ਸਚ ਮਤ । ਸ਼ਿਤ ਸ਼ਿਵ । ਸਿੰਧੁ । ਸਿੰਧੁਜ । ਸਿੰਧੁ ਦੇਸ਼ਜ । ਸਿੰਧੁ ਪਲ । ਸਿੰਧੁ ਭਵ । ਸਿੰਧੁ ਮੰਥਜ । ਸਿੰਧੁ ਲਵਣ । ਸਿੰਧਵ । ਸਿੰਧੂਜ । ਸਿੰਧੂਦਭਵ । ਸਿੱਧ । ਸ਼ਿਵ। ਸ਼ਿਵਾਤਮਜ। ਸ਼ੁਧ । ਸੇਂਧਵ । ਸੇਂਧਾ ਨਮਕ । ਸੇਂਧਾ ਨੋਨ । ਸੈਂਧਵ । ਨਾਦੇਯ । ਪਥਜ । ਮਲ ਸਖ । ਮਾਣਿ ਬੰਧ । ਮਾਣਿ ਮੰਥ । ਲਵਣੋਤਮ । ਵਸ਼ਿਰ । ੨੮।

ਸੇਮ (ਸਾ:) ਅਸ਼ਨਾ । ਅੰਗੁਲ ਫਲਾ । ਕਪਿਕੱਛ ਫਲਾ । ਗ੍ਰਾਮਯਾ । ਨਖ ਨਿਖ ਪਾਵਿਕਾ । ਨਖ ਪੁੰਜ ਫਲਾ । ਨਿਖ ਪਾਵੀ । ਵਿਤ੍ਰ ਨਿਖ ਪਾਵਕਾ । ੯।

ਸ਼ੇਰ (ਪਸ਼ੂ) ਉਰ ਵਿਜਚਰ ਰਿਪੁ । ਅਸਦ । ਅਸੁ ਅਰਿ । ਅਨਕਪ-ਅਰਿ । ਇਭਾਰਿ । ਇਭਾਰੀ । ਸਟਾਂਕ । ਸਾਰਦੂਲ। ਸ਼ਾਰਦੂਲ । ਸਿਂਹ । ਸਿੰਘ । ਸ਼ੀਂਹ । ਸੇਂਘ ।

ਸ਼ੈਲਾਟ । ਸ੍ਵਾਪਦ । ਸ੍ਵੇਤ ਪਿੰਗਲ । ਹਰ । ਹਰ ਜੱਛ । ਹਰ ਯਖਜ । ਕੇਸਰਿਨ੍ । ਕੇਸਰੀ । ਕੇਸ਼ਰੀ । ਕੇਸ਼ੀ । ਕੇਹਰ । ਕੰਠੀ ਰਵ । ਕ੍ਰਵਜਾਦ । ਗਜ ਅਰਿ । ਗਜਰਿ । ਚਿਤ੍ਰ ਕਾਯ । ਜੰਖ । ਦੀਪੁ ਪਿੰਗਲ । ਦ੍ਵੀਪੀ । ਨਖਾਯੁਧ । ਨਖੀ । ਨਾਹਰ । ਪਸੁ ਏਸਰ । ਪਸੁ ਪਤਾਰ । ਪਲ ਭੱਖ । ਪਾਰੀਦ੍ਰ। ਪੁੰਡਰੀਕ । ਪੰਚ ਸ਼ਿਖ । ਪੰਚ ਨਖ । ਪੰਚਾਸਜ । ਪੰਚਾਧਜ । ਪੰਚਾਨਨ । ਬਹੁ ਬਲ । ਬਖ਼ਰ । ਬਾਘ । *ਬਜਾਘ੍ਰ । ਭੀਮ ਵਿਕ੍ਰਮ । ਮਾਨੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਅਹਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਮ੍ਰਿਗ ਦ੍ਵਿਸ਼। ਮ੍ਰਿਗ ਪਤਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਰਾਜ। ਮ੍ਰਿਗ ਰਿਪੁ। ਮ੍ਰਿਗਾਸ਼ਨ । ਮ੍ਰਿਗਾਚ । ਮ੍ਰਿਗਾਰਿ। ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ। ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ੍ਰ। ਮ੍ਰਿਗੀ ਨਾਇਕ । ਮ੍ਰਿਗੇਸ । ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ। ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ। ਵਿਕ੍ਰਾਂਤ। ੬੮।

(ਨੋਟ:-ਹਰਨ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵੈਰੀ ਬੋਧਕ ਜਾਂ ਰਾਜਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨਾਂਵ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਸੇਵਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨੁਜੀਵਨ । ਅਰਥਿਨ। ਸੇਵਾਦਾਰ। ਖਿਦਮਤਗਾਰ। ਚਾਕਰ। ਟਹਿਲੀਆ। ਟਹਿਲੂਆ।੮।

ਸੇਵਾ (ਭਾ:) ਸਸ੍ਰੂਖ । ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੂਖਾ । ਸੇਵ । ਸੇਵੜੀ । ਖਿਦਮਤ । ਚਰਯਾ । ਚਾਕਰੀ । ਟਹਿਲ । ਨੋਕਰੀ । ਪਰਿਚਰਿਯਾ । ੧੧।

ਸੈਨਤ (ਭਾ:) ਅਸਾਰਤ । ਇਸ਼ਾਰਤ । ਇਸ਼ਾਰਾ । ਸ੍ਵੈਰਤ । ਸਾਰਤਾ । ਸੈਨ । ੭।

ਸੈਨਾ ਪਤਿ (ਰਾ:) ਅਣਣੇਸ਼ । ਅਣੀ ਰਾਇ । ਅਣੀ ਰੋਧਨ । ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ । ਸੇਨਪ । ਸੇਨਾਧਜਖਜ । ਸੇਨਾਨੀ । ਸੇਣਾ ਪਤਿ । ਸੈਨਪ । ਸੈਨਾਨੀ । ਕਮਾਂਡਰ । ਚਮੂੰਪ । ਚਮੂੰ ਪਤਿ । ਬਾਹਨੀ ਪਤਿ । ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ । ਵਾਹਨੀ ਪਤਿ । ੧੭।

ਸੈਰ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸ੍ਵੈਛਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨਾ । ਘੂਮਨਾ । ਪ੍ਰਯਟਨ ਕਰਨਾ । ਫਿਰਨਾ । ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨਾ । ਰਮਨਾ । ਵਿਚਰਨਾ । ੮।

ਸ਼ੈਲੀ (ਭਾ:) ਢਬ । ਢੰਗ । ਚਾਲ । ਪਰਿਪਾਟੀ । ਪ੍ਰਣਾਲੀ । ੬।

ਸੋਇਆ (ਸਾ:) ਅਤ ਛਤ੍ਰਾ । ਅਵਾਕ ਪੁਖਪੀ । ਸ਼ਤ ਪੁਖਪਕਾ । ਸ਼ਤ ਪੁਖਪਾ ਦਲ । ਸ਼ਤਾਹ੍ਵਾ । ਸ਼ਤਾਖਜੀ । ਸਪਤਲਾ । ਸਪੁਖੀ । ਸ਼ਾਤਲਾ । ਸ਼ਾਲੇਯਾ ਸ਼ਿਕੇਕਾਈ । ਸਿਤਿੱਛਤ੍ਰਾ। ਸ਼ੀਤ ਸ਼ਿਵਾ। ਸੁਰਸਾ । ਕਾਰਵੀ। ਘੋਖਾ। ਚਰਮ ਕਖ਼ਾ। ਛਤ੍ਰਾ । ਤਾਲ ਪ੍ਰਣੀ । ਪੁਖਪਕਾ ।

*ਕਈਆਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘ, ਬਜਾਘ੍ਰ, ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਤੇ ਦ੍ਵੀਪਨ ਇਹ ਚਾਰੇ ਨਾਂ ਬਜਾਘ੍ਰ ਦੇ ਹਨ। ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜੋ ਲੰਮੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਜਾਘ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਬਲਜਾ । ਭੂਰਿ ਫੇਨਾ । ਮਧੁਰਾ । ਮਧੁਰਿਕਾ । ਮਾਧਵੀ। ਮਿਸੀ। ਮਿਸ਼ੀ । ਵਨਜਾ । ਵਿਮਲਾ । ੩੦।

ਸ਼ੋਕ (ਭਾ:) ਸ਼ੁਚ । ਸੋਗ । ਸ਼ੋਰਨ । ਖੇਦ। ਮਨਜ । ੬।

(ਨੋਟ:) ਕਰਣਾ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ।)

ਸੋਜਾ (ਰੋ:) ਸੂਜ । ਸੂਜਨ । ਸੋਜ । ਸੋਥ । ਸ਼ੋਥ । ਸ਼ੋਫ਼ । ਸ੍ਵਜਥ । ੮।

ਸੋਟਾ (ਖੇ:) ਠੀਂਗਾ । ਠੇਂਗਾ । ੩।

ਸੋਟੀ (ਖੇ:) ਗੋਜੀ । ਛਟੀ । ਛਰੀ । ਛੜੀ । ਟੋਹਣੀ । ਟੋਹਨੀ । ਦੰਡਿਕਾ। ਬੇਂਤ। ਬੈਂਤ। ਯਸ਼ਿਟਕਾ। ਯਸ਼ਿਟੀ । ਲਸਟਕਾ । ਲਸ਼ਟਕਾ । ਲਕੁਟੀ। ਲਕੁਰੀ । ਲਕੁੜੀ। ਲਗੁਡ। ਲਗੁੜ। ਲਾਕੁਰੀ। ਲਾਠੀ । ੨੧।

ਸੋਧੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੋਚੀ । ਸ਼ੋਚੀ । ਸੌਚੀ । ਸ਼ੌਚੀ । ੫।

ਸੋਨ ਪਰਬਤ (ਥਾਂ) ਸ੍ਵਰਣ ਪਰਬਤ । ਸ੍ਵਰਣਾਚਲ । ਹੇਮ ਕੂਟ । ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ । ੫।

ਸੋਨ ਮੱਖੀ (ਖ:) ਅਜਨਾਮਕ । ਆਪੀਤ । ਆਵਰੱਤ। ਸੋਨਾ ਮਾਖੀ। ਸ੍ਵਰਣ ਮਾਖਜਕ । ਸੁਵਰਣ ਵਰਣ । ਸ੍ਵਰਣਾਹ੍ਵਯ। ਹੇਮ ਦਜੁਤ। ਕਦੰਬ। ਖਜੋਦ੍ਰ ਧਾਤ । ਚਕ੍ਰ ਨਾਮਾ । ਤਾਪ। ਤਾਪਿੱਛ। ਤਾਪਿਜ । ਤਾਪਜਕ । ਧਾਤ ਮਾਖਜਕ । ਪੀਤ ਮਾਖਜਕ । ਮਧੁ ਧਾਤ । ਮਾਖਜਕ । ਮਾਖਜਕ ਧਾਤ । ੨੧।

***ਸੋਨਾ** (ਖ:) ਉਜਲ । ਊਰਬ੍ਹ । ਅਸਟਾ ਪਦ । ਅਸ਼ਟਾਪਾਦ । ਅਖ਼ਟਾਪਦ। ਅਖ਼ਟਾਪਾਦ। ਅਗਨਿ। ਅਗਨਿ ਸ਼ਿਖ । ਅਗਨਿ ਬੀਜ । ਅਗਨਿਭ। ਅਗਨੀਜ । ਅਗਨੇਯ । ਅਭ੍ਰਕ । ਅਮ੍ਰਿਤ । ਅਯ । ਅਰਜੁਨ । ਆਗਨੇਯ । ਆਪਿੰਜਰ । ਸਤ ਖੰਡ । ਸਵਰਣ । ਸਵਰਨ । ਸ਼ਾਂਤ ਕੁੰਭ । ਸਾਨਸਿ । ਸਾਰੁਕ । ਸਾਰੰਗ । ਸ੍ਰਿੰਗਾਰ। ਸੁਰ। ਸੁਵਰਣ। ਸੁਵਰਨ । ਸੂਰਜ ਨਾਮਕ । ਸੋਇਨ । ਸੋਇਨਾ । ਸੋਨ। ਸੌਮੇਰੁਕ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਕੇਤ। ਸ੍ਵਰਣ । ਸ੍ਵਰਨ । ਹਰਿ । ਹਾਟਕ । ਹਿਰਣ । ਹਿਰਣਜ। ਹਿਰਨ । ਹੇਮ । ਹੇਨ੍ਹ । ਕਨਕ । ਕਰ ਹਾਟਕ । ਕਰ ਚੂਰ । ਕਲ ਧੌਤ । ਕਲਜਾਣ । ਕਾਂਚਨ । ਕਾਂਤਿ । ਕਾਰਤ ਸੁਰ । ਕਾਰਤ ਸ੍ਵਰ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਕੁੰਦਨ। ਕੰਚਨ। ਗਾਂਗੇਯ । ਗਾਰੁੜ। ਗੌਰ। ਗੌਰਿਕ। ਚਾਂਪੇਯ । ਚਾਮੀ ਕਰ । ਚਾਰੁ ਰਤਨ। ਚੰਡ। ਚੰਦ੍ਰ। ਜਕੁਪਜ। ਜਾਤ ਰੂਪ । ਜਾਂਬਵੇ । ਜਾਂਬੂ ਨਦ । ਤਪਨੀਯ । ਤਪਨੀਯਕ । ਤਾਰਕਸ਼ । ਤੇਜ । ਦਤ੍ਰ । ਦੀਪਤ । ਦੀਪਤਕ। ਦ੍ਰਾਵਿੜ। ਪਿੰਜਾਨ। ਪੀਤਕ। ਪੁਰਟ।

**ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਬੀਰਜ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗਾ। ਉਹ ਸੋਨਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।*

ਪੇਸ਼। ਭਦ੍ਰ । ਭਰਮ । ਭਰਮਹਿ । ਭਰੂ । ਭਾਸਕਰ । ਭੂਸ਼ਣਾਰਹ । ਭੂਤਮ । ਭੂਰਿ ਪਿੰਜਰ। ਮਹਾਂ ਰਜਤ। ਮਨੋਹਰ । ਮਰੁਤ । ਮੰਗਲਜ । ਮੁਖਜ ਧਾਤੁ । ਰਮਣੀਯ । ਰਿਕਥ । ਰੁਕਮ । ਰੁਧ੍ਰ। ਰੇਕਨ । ਰੋਦਨ । ਲੋਹ ਵਰ । ਲੋਹੋਤਮ । ਵਰਣ ਸ਼ੁਭ । ਵਰਨ ਸੁਭ । ੧੦੫।

ਸੋਨਾ ਪਾਠਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਧ੍ਰਾਂਤ ਸ਼ਾਤ੍ਰਕ । ਅਰਟੁ । ਅਰਲ । ਅਰਲੁਕ । ਸਨਾਕ । ਸ਼ਲਕ । ਸ਼ਿਵ ਨਾਕ । ਸ਼ੁਕ ਨਾਸ । ਸ਼ੋਖਣ । ਸ਼ੋਣ । ਸ਼ੋਨਕ । ਸੋਨਾ ਪਾੜਾ । ਸ਼ਜੋਨਾਕ । ਸ੍ਰਣ ਵਲਕਲ । ਕਟ੍ਵਾਂਗ । ਕਰਕਟ ਕੁਟੱਨੰਟ । ਕੁਟੰਗਨ । ਕੁਟੰਭਰ । ਕੁਟੰਭਰੀ । ਕੁਨਟ । ਕੰਦ੍ਰਪ । ਜੋਰਵ । ਜੰਘ ਨੇਤ੍ਰ । ਟੁੰਟੁਕ । ਦੀਰਘ ਵਿੰਤ੍ਰ। ਦੀਰਘ ਵ੍ਰਿੰਤਕ । ਦੀਰਘ ਵੰਤ । ਧੁਟਾਂਕ । ਧ੍ਰਾਂਤ ਸ਼ਾਤ੍ਰਵ । ਨਟ । ਨਿਹਸਾਰ। ਪਤ੍ਰੋਹਨ। ਪਰਬ ਸ਼ਿਵ। ਪਾਦ ਵ੍ਰਿਖਜ । ਪਾਰਿ ਪਾਦਪ । ਪ੍ਰਿਤਿ ਵ੍ਰਿਖਜ । ਪ੍ਰਿਥੁ ਸ਼ਿੰਬ । ਪ੍ਰਿਯ ਜੀਵ। ਪ੍ਰਿਯ ਜੀਵੀ। ਭੂਤ ਪੁਖਪ । ਭੂਤ ਬ੍ਰਿੱਛ । ਭੰਟਕ। ਭੰਡੂਕ। ਭ੍ਰਮ ਰੇਖ਼ਟ । ਮਯੂਰ । ਮਯੂਰ ਜੰਘ । ਮਲੂਕ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਮੰਡੂਕ ਪਰਣ । ਰਿਖਜ। ਲੂੰਗ । ਵਿਖਨੁਤ । ਵਿਰੋਚਨ । ੫੫ ।

ਸੋਨੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ (ਭੋ:) ਸੁਵਰਣ ਪਾਤ੍ਰ । ਸੁਵਰਨ ਪਾਤ੍ਰ । ਸੋਨ ਪਾਤ੍ਰ । ਸੋਨ ਭਾਂਡਾ। ਕਨਕਾਲੁਕ । ਭ੍ਰਿੰਗਾਰ । ੭।

ਸੋਭਾ (ਭਾ:) ਅਭਿਖਜਾ । ਆਭਾ। ਸੁਖਮਾ । ਸੁੰਦਰਤਾ । ਸੁਭਾ । ਸ਼੍ਰੀ । ਕਾਂਤਿ । ਕਮਾ । ਕ੍ਰਾਂਤਿ । ਚਮਕ । ਛਟਾ । ਛਬਿ । ਛਵਿ । ਛਾਯਾ । ਜ਼ੇਬ । ਤ੍ਵਖ । ਦਮਕ । ਦੁਤ । ਦੀਪਤ । ਦਜੁਤਿ । ਦਜੋਤਿ । ਦਜੋਤ੍ਰਿ । ਪਰਮਾ । ਪ੍ਰਭਾ । ਭਾ । ਭਾਸ । ਭਾਸਾ । ਭਾਤਿ । ਰਮਾ । ਰੁਚ । ਰੋਚਿਖ । ਵਿਭਾ । ੩੩।

ਸੋਭਾਇਮਾਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਭ੍ਰਾਜਿਖ਼ਣ । ਰੋਚਿਖ਼ਣ। ਵਿਭ੍ਰਾਜ । ੪ ।

ਸੋਭਾ ਹੀਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸ਼੍ਰੀ ਹਤ । ਕਾਂਤਿ ਹੀਨ । ਪ੍ਰਭਾ ਹੀਨ । ੪ ।

ਸੋਮ (ਮਿ:) ਉੱਛਖਟ । ਸ਼ਿਕਥ । ਸ਼ਿਕਥਕ। ਸਿਨਗਧ। ਕਾਚ ਵਿਘਸ। ਖਜੋਦ੍ਰੇਜ । ਦ੍ਰਾਵਕ । ਪੀਤ ਰਾਗ। ਮਖਜਕਾਸ਼੍ਰਯ। ਮਦਨਕ। ਮਧ ਸ਼ੇਸ਼। ਮਧਵਾਧਾਰ। ਮਧੂਖ਼ਿਤ। ਮਧੂਛਿਖ਼ਟ। ਮਧੂਥਤ । ਮਯਨ । ਮਾਦਨ । ੧੮।

ਸੋਮ (ਰਿਖੀ) (ਅਵ:) ਅਤ੍ਰਿ ਸੁਤ । ਅਤ੍ਰਿਜ । ਅਤ੍ਰਿ ਤਨਯ। ਅਤ੍ਰਿ ਤਨੈ । ੫।

ਸੋਮਾ (ਪਾ:) ਉਤਸ । ਅੰਬ ਪ੍ਰਸ੍ਰਵਣ । ਸਰਣ । ਸਰੋਤ । ਸੋਤ । ਸੋਤਾ । ਸ੍ਰੋਤ। ਚਸ਼ਮਾ । ਜਲ ਮਾਲਾ । ਝਰ ।

ਝਰਨਾ। ਨਿਰਝਰ। ਪ੍ਰਸ੍ਰਵਨ। ਪ੍ਰਧਾਤ। ਵਾਰਿ ਵਾਹ। ਵਾਰਿ ਪ੍ਰਵਾਹ। ੧੬।

***ਸੋਮ ਲਤਾ** (ਜੰ:ਦ:) ਸੋਮ ਖਜੀਰਾ। ਸੋਮ ਖਜੀਰੀ। ਸੋਮ ਵੱਲਰੀ। ਸੋਮ ਵੱਲੀ। ਸੋਮਾ। ਗੁਲਮ ਵੱਲੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਵਲਰੀ। ਜਗਜ ਮਾਤਾ। ਦ੍ਵਜ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਬ੍ਰਾਹਨੀ। ਮਤਸਜਾਖਜੀ। ਯਗਜਾਂਗ। ਯਾਗ ਵੱਲੀ। ਵ੍ਰਜਸਕਾ।੧੫।

ਸ਼ੋਰਾ (ਖਾ:) ਅਰਕ ਖਜਾਰ। ਔਰਿਣ। ਸਾਰਵ ਸਹਾ। ਸਿਲਾ ਜਤੁ। ਸੁਵਰਚਿਕਾ। ਸੂਰ ਖਾਰ। ਸੂਰਯ ਖਜਾਰ। ਸੂਰਯਾ ਖਾਰ। ਸੋਰਾ। ਤਾਖਜਰਜਾ। ਤੀਖਜਣ ਰਸ। ਵਾਜੀ। ੧੩।

ਸੌ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਉ। ਸਹਜ। ਸਤ। ਸ਼ਤ। ਸਦ। ਸਯ। ਸੈ। ਸੈਆਨ। ਸੈਂਕੜਾ।੧੦।

ਸੌਂਹ (ਭਾ:) ਅਭਿਖੰਗ। ਆਨ। ਸਤਜ। ਸਪਤ। ਸ਼ਪ। ਸਪਥ। ਸ਼ਪਥ। ਸ਼ਨਪ। ਸ਼ਾਪ। ਸ਼ਾਪਨ। ਕੁਸਮ। ਸੁਗੰਧ। ਸੌਗੰਧ। ਪ੍ਰਾਤਜਯ। ੧੫।

ਸੌਕਣ (ਸਨ:) ਸਪਤਨੀ। ਸਮਾਨ ਪਤਿਕਾ। ਸਵਿਤ। ਸੌਤ। ਸੌਤਨ। ੬।

ਸੌਗੀ (ਜੰ:ਦ:) ਸ਼ਤ ਵੀਰਯਾ। ਹਰਾ ਰੂਹ। ਹਰਿਤਾ। ਹਿਮੋਤਰਾ। ਹੈਮ ਵਤੀ। ਕਪ੍ਰਿਲ ਫਲ। ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ। ਗੋਸਤਨੀ। ਪ੍ਰੱਥਿਕਾ। ਮਧੁ ਵੱਲੀ। ਮਧੂਲਿ। ਮਧੂਲੀ। ਮ੍ਰਿਧੀ। ੧੪।

ਸੌਣ ਘਰ (ਥਾਂ) ਅਰਾਮ ਘਰ। ਆਰਾਮ ਨਿਕੇਤ। ਸ਼ਯਨਾਗਾਰ। ਸ਼ਯਨਾਵਾਸ। ਸ਼ਜਨ ਗ੍ਰਿਹ। ੬।

ਸੌਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸ਼ਯਨ ਕਰਨਾ। ਸੌਨਾ। ਖਰਰਾਇ ਲੈਨਾ। ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨਾ। ਨਿੰਦ੍ਰਤ ਹੋਨਾ। ਨੀਂਦ ਲੇਨਾ। ੭।

ਸੌਤ੍ਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਉਤ। ਸਉਤਰਾ। ਸਪੁਤਾ। ਸਪੁਤ੍ਰਾ। ੫।

ਸੌਂਪਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਰਪ ਦੇਨਾ। ਸਹੇਜਨਾ। ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ। ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ। ਸੌਂਪ ਦੇਨਾ। ਸੌਂਪਨਾ। ਸੰਭਾਲ ਕਰਾ ਦੇਨਾ। ੯।

ਸੌਂਫ (ਜੰ: ਦ:) ਅਤਿੱਛਤਰਾ। ਅਤਿੱਛਤ੍ਰਤਾ। ਅਵਾਕ ਪੁਖਪੀ। ਸ਼ਤ ਪੁਖਪਾ। ਸਿਤ ਛਤ੍ਰਾ। ਸ਼ੀਤ ਸ਼ਿਵ। ਸੁਗੰਧਾ। ਕਾਸਵੀ। ਕਾਰਵੀ। ਗੰਧਾਧਿਕਾ। ਘੋਖਵਤੀ। ਘੋਖਾ। ਛਤ੍ਰਾ। ਛਾਲੇਯ। ਤਾਪਸ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਪੋਤਿਕਾ। ਬੜ ਛੇਪ। ਮਧੁਰਾ। ਮਧੁਰਿਕਾ। ਮਾਧੁਰੀ। ਮਿਸ। ਮਿਸ਼੍ਰੇਯਾ। ਵਨ ਪੁਖਪਾ।੨੪।

ਸੰਸਾ (ਭਾ:) ਸਹਸਾ। ਗਮ। ਚਿੰਤਾ। ਫ਼ਿਕਰ। ੫।

**ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।*

***ਸੰਸਕਾਰ** (ਭਾ:) ਸ਼ੁਧਤਾ । ਸ਼ੁਧਿ । ਸ਼ੁਧੀ । ਸ਼ੋਧਨ । ਸੰਸ਼ੋਧਨ । ਪਰਿ ਸ਼ੋਧਨ । ਪ੍ਰਤਿਯਤਨ । ੮।

ਸੰਸਾਰ (ਥਾਂ) ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ । ਅਤੱਤ । ਆਲਮ । ਇਹ ਲੋਕ । ਈਤ । ਸਬਦ । ਸ਼ਬਦ । ਸ਼ੈਸਾਰ । ਸੈਸਾਰੜਾ । ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ । ਹਲਤਿ । ਖਲਕ । ਖਲਕਤ । ਚਕ੍ਰ । ਜਹਾਨ । ਜਗ । ਜਗਤ । ਜਗਤੀ । ਜਗਤ੍ਰ । ਦ੍ਰਿਸਟ ਮਾਨ। ਦੂਨਿਯਨ । ਦੁਨੀ । ਦੁਨੀਆਂ । ਦੁਨੀਯਾ । ਪ੍ਰਪੰਚ । ਬਸ । ਬਿਸ੍ਵ । ਬਿਸ੍ਵਾਨ। ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ । ਬ੍ਰਹਮੰਡ । ਭਵ । ਭਵਨ । ਭੁਵ । ਭੁਵਨ । ਭੂ ਲੋਕ । ਮੱਛ । ਮੱਧ ਲੋਕ। ਮਾਤ ਲੋਕ। ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ। ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ। ਮ੍ਰਤਜ ਲੋਕ।ਵਿਸ। ਵਿਸ੍ਵ। ਵਿਸ਼੍ਵ । ਵਿਸ਼ਟਪ। ੪੭।

ਸ਼ੰਕਾ (ਭਾ:) ਅਨਿਰਣਯ । ਸੰਸਯ । ਸੰਕਾ। ਸੰਦੇਹ । ਡਰ । ਤ੍ਰਾਸ । ੭।

ਸੰਕੇਤ (ਭਾ:) ਉਦਾਹਰਣ । ਆਕਾਰ ਸ਼ੈਲੀ । ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ । ਪ੍ਰਗਜਪਤਿ । ੬।

ਸੰਖ (ਪਾ:) ਅਬਜ । ਅਰਣਵ । ਅਰਣੋਂਭਵ । ਅੰਤਹ ਕੁਟਲ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਭੂਖਣ । ਸਮੁੰਦ੍ਰਜ । ਸਮਜਕ ਸ਼ਬਦ । ਸਾਰੰਗ। ਸੁਨਾਦ । ਸੁਰਚਰ । ਸੰਖ । ਸ਼੍ਵੇਤ । ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਕੰਬ । ਕੰਬੋਜ । ਜਲ ਕੰਕਰ । ਜਲਜ । ਜਲੋਂਦਭਵ । ਤ੍ਰਿਰੇਖ । ਦਖ਼ਣ ਦ੍ਰਾਕੀ । ਦੀਰਘ ਨਾਦ। ਦੀਰਘ ਨਿਰਚਨ । ਧਬਲ । ਪਾਵਨ ਧ੍ਵਨੀ । ਪੂਤ । ਮੁਖਰ । ਬਹੁ ਨਾਦ। ਭਵੋਂਦਰ। ਮਹਾਂ ਨਾਦ।੨੯।

ਸੰਖਾ ਹੁਲੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਧਰ ਪੌਤ ਵੰਕਾ । ਸ਼ਾਂਖ ਵੇਲ । ਸੁਪੁਖਪੀ । ਸੋਮ ਵੱਲਰੀ । ਸ਼ੰਖ ਨਾਮਨੀ । ਸ਼ੰਖ ਪੁਖਪੀ। ਸ਼ੰਖਾ ਹੁਲੀ। ਸ਼ੰਖਾ ਹੋਲੀ । ਸ਼ੰਖਿਨੀ । ਕੇਸ਼ਿਨੀ । ਕੋੜਿਯਾਲੀ । ਚੋਰ ਪੁਖਪੀ । ਚੋਰ ਵੱਲੀ । ਚੰਡਾ । ਤ੍ਰਸ਼ਟੀਦਿਵਜਾ । ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰਿਣੀ । ਮਣਿਕਾ। ਮੇਧਜਾ। ਮੰਡੂਕ-ਪਰਣੀ । ਮੰਡੂਕੀ। ਲਾਵਣਜਾ। ਵਨ ਮਾਲਿਨੀ। ਵਿਸ਼ਣੂ ਕ੍ਰਾਂਤਾ । ੨੪।

ਸੰਖੀਆ (ਜ:) ਆਖੁ ਪਾਖਾਣ । ਸ਼ਤ ਮੱਲ । ਸੋਮਲ । ਸੋਮਲ ਖਾਰ । ਸ਼ੰਖਿਯਾ । ਗੋਰੀ ਪਾਖਾਣ । ਮੱਲ। ਲੋਹ ਸ਼ੰਕਰ ਕਾਰਕ । ੯।

ਸੰਗਲੀ (ਕਿ:) ਸਾਂਕਲ । ਸਿਕੜੀ । ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ । ਜੰਜੀਰ । ਜ਼ੰਜੀਰ । ੬।

**ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਵਜਾਤਾਂ ਦੇ ਕੁਲ ਸੋਲਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:*

੧. ਗ੍ਰਭਾਧਾਨ।

੨. ਪੁਨਸਵਨ। ੩. ਸੀਮੰਤ। ੪. ਜਾਤ ਕਰਮ। ੫. ਨਾਮ ਕਰਮ। ੬. ਨਿਸ਼ਕ੍ਰਮਣ। ੭. ਅਨ ਪ੍ਰਾਛਨ। ੮. ਚੂੜਾ ਕਰਨ (ਮੁੰਡਨ) । ੯. ਕਰਣ ਵੇਧ। ੧੦. ਉਪਨਯਨ। ੧੧. ਵੇਦਾਰੰਭ। ੧੨. ਸਮਾਵਰਤਨ। ੧੩. ਵਵਾਹ। ੧੪. ਗ੍ਰਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ। ੧੫. ਵਾਨ ਪ੍ਰਸਥਾਸ਼੍ਰਮ। ੧੬. ਸਨਯਾਸ਼ਾਸ਼੍ਰਮ।

ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ (ਰੋ:) ਗੁਧ ਵਾਹਿ । ਗ੍ਰਹਣੀ ਰਜ । ਗ੍ਰਹਣੀ । ਪ੍ਰਵਾਹਿਕਾ । ੫ ।

ਸੰਜੋਅ (ਰਾ:) ਉਰਛਦ । ਅਜਗਰ । ਸਨਾਹ । ਸੱਨਾਹ । ਸੰਜ । ਸੰਜੋਉ । ਸੰਜੋਇ। ਸੰਜੋਯ । ਸੰਨਾਹ । ਸੰਨਾਹੁ। ਸੰਨਾਹੰ । ਕਟਕ । ਕਵਚ । ਕੌਚ । ਕੰਕਟਕ । ਕੰਗ । ਕੰਚੁਕ । ਖੋਲ । ਜਗਰ । ਜਾਗਰ । ਜਿਰਹ । ਜ਼ਿਰਹ । ਜਿਰਹ ਬਖਤਰ । ਤਨਤ੍ਰ। ਤਨ ਤ੍ਰਾਹ । ਤਨ ਤ੍ਰਾਣ । ਦੰਸਨ । ਦੰਸ਼ਨ । ਬਕਤਰ । ਬਖਤਰ । ਬਰਗਸਤਾਨ । ਬਰਮ । ਯੋਗ । ਵਖਤਰ । ਵਰਮ । ਵਰਮਨ੍ । ਵਾਰ ਬਾਣ । ੩੮।

ਸੰਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਚੁਤ ਤਨਹ । ਸੱਜਣ । ਸੱਜਨ । ਸਾਂਤਹ । ਸਾਧ । ਸਾਧੂ । ਸਿਧ । ਹੰਸ । ਫਕੜ । ਫਕੀਰ । ਵਲੀ । ੧੨।

ਸੰਤੋਖ (ਭਾ:) ਆਨੰਦ । ਸੰਤੋਸ਼ । ਹ੍ਰਿਸ਼ਠ । ਹ੍ਰਿਖਠ । ਤ੍ਰਿਪਤਿ । ਤੋਸ਼ । ਤੋਖ । ਰੱਜ । ੯।

ਸੰਦ (ਕਿ:) ਉਜ਼ਾਰ । ਉਪਕਰਣ । ਅਉਜ਼ਾਰ । ਆਲਾ । ਔਜ਼ਾਰ । ਹਥਿਆਰ। ਹਥਜਾਰ। ਕਰਣ । ੯।

ਸੰਧੂਰ (ਖ:) ਅਰੁਣ । ਅਰੁਣ ਪਰਾਗ । ਸਿੰਦੂਰ । ਸ਼ਿਵ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰਕ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਭੂਖਣ। ਸੀਸਜ । ਸੀਂਦੁਰ । ਸੀਮੰਤਕ। ਸੇਂਦੁਰ । ਸੋਹਾਗ । ਸ਼ੋਣ। ਸੌਭਾਗਜ । ਸੌਭਾਗਜ ਚਿੰਨ੍। ਸੰਧਜਾ ਰਾਗ । ਸੰਧਜਾਰੁਣ। ਗਣੇਸ਼ ਭੂਖਣ। ਨਾਗ ਸੰਭਵ। ਨਾਗ ਗਰਭ। ਨਾਗਜ । ਨਾਗ ਰਕਤ । ਨਾਗ ਰੇਣ । ਬੀਰ ਰਜ । ਬੰਗਜ । ਭਾਲ ਦਰਸ਼ਨ । ਮੰਗਲਜਾ । ਰਕਤ। ਰਕਤ ਸ਼ਾਸਨ। ਰਕਤ ਚੂਰਨ। ਰਕਤ ਬਾਲਕ। ਰਕਤ ਬਾਲਕਾ । ਰੰਗਜ । ਵੀਰ । ੩੪।

ਸੰਨਿਆਸ (ਭਾ:) ਸਨਜਾਸ । ਚਤੁਰ ਆਸ਼੍ਰਮ । ਤਿਆਗ । ਤਜਾਗ । ਨਿਰਵਾਣ । ਪਰਿਵ੍ਰਜਨ । ਵੈਰਾਗ । ਵੈਰਾਗਜ । ੯।

ਸੰਨਿਆਸੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਨਜਾਸੀ । ਕਰਮੰਦਨ । ਡੰਡ ਧਾਰ । ਡੰਡ ਧਾਰੀ । ਡੰਡੀ । ਦੰਡ ਧਾਰ । ਦੰਡ ਧਾਰੀ । ਪਰਿਵ੍ਰਾਜ । ਪਾਰਾ ਸ਼ੁਰਨ । ਮਸਕਰਿਨ੍ । ੧੧।

ਸੰਭਾਲਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸਾਂਭਣਾ । ਸੁਧਾਰਨਾ। ਸੰਭਾਲਨਾ। ਸੰਵਾਰਨਾ । ਥਾਂਭਣਾ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ। ਬਨਾਨਾ ।੮।

ਸੰਭਾਲੂ (ਜ਼ੰ: ਦ:) ਅਪਰ । ਇੰਦ੍ਰ ਸਰਸ । ਇੰਦ੍ਰਾਣਿਕਾ । ਸਿੰਦੁਕ । ਸਿੰਦੁਵਾਰ । ਸਿੰਧੁਕ । ਸਿੰਧੁਆਰੀ । ਸਿਮਾਲ । ਸਿਵਕ ਸਿੰਛ । ਸੀਤ ਭੀਰੂ । ਸੇਫਾਲਕਾ । ਖੇਤ ਕਸੁੰਮ । ਚਾਰਕ । ਨਾਲਿ ਸਦੂਕ। ਨਿਰਗੁੰਠੀ। ਨਿਰਗੁੰਡੀ । ਪੁਸਪਕ । ਬਨ ਮੰਜਰੀ । ਮੂਤਸਮ । ੨੦।

ਸ਼ਜਾਮ ਲਤਾ (ਜ਼ੰ:ਦ:) ਉਤਪਲ

ਸ਼ਾਰਵਾ । ਉਪਰ ਸਾਲ । ਅਨੰਤਾ । ਸਾਰਿਵਾ । ਸ਼ਜਾਮਾ । ਗੋਪੀ । ੭।

ਸ੍ਰਿੰਗੀ ਰਿਖੀ (ਅਵ:) ਸ਼ਾਂਤਾ ਧਵ । ਸ੍ਰਿੰਗੀ । ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ । ਮ੍ਰਿਗਜ । ਵਿਭਾਂਡ ਸੁਤ । ੬।

(ਨੋਟ:-ਇਹ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਜਵਾਈ, ਸ਼ਾਂਤਾ ਦੇ ਪਤੀ ਸਨ।)

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ (ਸ: ਖੰ:) ਉਦਾਸੀਨ-ਸੰਚਾਲਕ । ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿੱਤੀ। ਊਰਧ ਰੇਤਾ । ਸੁਲਖਣੀ ਸੁਤ । ਕਾਲੂ ਪੌਤ੍ਰ । ਗੁਰ ਨਾਨਕ-ਸਪੁਤ੍ਰ । ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੁਤ । ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੇਸ਼ਟ ਨੰਦਨ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੰਦਨ। ਪਰਮ ਉਦਾਸੀਨ। ਪਰਮ ਅਤੀਤ। ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ । ਮੁਖਜ ਉਦਾਸੀ । ਮੂਲਾ ਦੋਹਤ੍ਰ । ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਸਹੋਦਰ। ੧੫।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਧਿਪ । ਅਧਿਪਤਿ । ਅਵਤੰਸ । ਸਰੋਮਣੀ । ਸਿਰ । ਸਿਰਮੋਰ । ਸਿਰਮੌਰ । ਸਿਰੋਮਣਿ । ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ। ਸਿਰੋਮਣੀ । ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ । ਸਿਰੋ ਰਤਨ । ਸ੍ਰੋਮਣਿ । ਸ਼੍ਰੋਮਣਿ । ਸ੍ਰੋਮਣੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ। ਚੂੜਾਮਣਿ। ੧੬।

ਸ੍ਵਰਣ ਜੂਥਕਾ (ਜੰ:ਦ:) ਹਰਿਣੀ । ਹੇਮ ਪੁਖਪਕਾ । ਗਣਿਕਾ । ਗੁਲਿਨ । ਗੂਥੀ। ਜੂਥਕਾ । ਜੂਥੀ । ੮।

-0-

ਹ

ਹੱਸਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸਿਮਤ ਹੋਣਾ । ਹਾਸ ਕਰਨਾ । ਹਾਸਜ ਕਰਨਾ । ਖਿਲ ਖਿਲਾਨਾ । ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ । ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ । ਬਤੀਸੀ ਦਿਖਾਣਾ । ੮।

ਹਜੀਰਾਂ (ਰੋ:) ਕੰਠ ਮਾਲਾ । ਗੰਡ ਮਾਲਾ । ਗਲ ਗੰਡ । ੪।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ: ਖੰ:) ਅਬਚਲ ਨਗਰ । ਸੱਚ ਖੰਡ । ਨਾਦੇੜ । ੪।

ਹਟਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਲੱਗ ਹੋਣਾ । ਸਰਕ ਜਾਣਾ । ਹਟਣਾ। ਕਿਨਾਰਾ ਕਸਣਾ । ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣਾ । ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾ । ਖਸਕ ਜਾਣਾ । ਖਿਸਕ ਜਾਣਾ । ਜੀ ਚੁਰਾਣਾ । ਟਲ ਜਾਣਾ । ਦੂਰ ਭਾਗਨਾ । ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਣਾ। ਪੀਛਾ ਦਿਖਾਨਾ। ਪੀਛੇ ਹੋਣਾ। ਬਿਲਗ ਹੋਣਾ। ਬਿਲਗਾਨਾ। ਮੂੰਹ ਚੁਰਾਣਾ । ਮੂੰਹ ਮਾੜਨਾ । ਮੂੰਹ ਲੁਕਾਣਾ । ਮੂੰਹ ਚਰੋਣਾ। ਮੂੰਹ

ਮਾਰਨਾ। ਮੂੰਹ ਲਕੋਣਾ । ੨੪।

ਹਟਵਾਣੀਆਂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਹੱਟ ਦਾਰ । ਹੱਟਵਾਣੀ । ਹੱਟੀ ਵਾਲਾ । ਹਾਟ ਕਰਤਾ। ਦੁਕਾਨ ਦਾਰ । ਬਾਣੀਆਂ । ਵਾਪਾਰ ਕਰਤਾ । ੮।

ਹੱਟੀ (ਵ:) ਆਪਨ। ਹੱਟ। ਹਾਟ । ਹਾਟਲੀ । ਦੁਕਾਨ । ਪਣਜ । ਪਣਜ ਸ਼ਾਲਾ । ਬਿਪਨੀ । ੯।

ਹਠ (ਭਾ:) ਅੜੀ । ਆਗ੍ਰਹ । ਇਸਹਾਰ । ਸਾਹਸ । ਹੋਡ। ਜ਼ਿਦ । ਜ਼ਿੱਦ । ਦ੍ਰਿੜਤਾ । ਨਟ । ਨੇਹੀ । ਪ੍ਰਸਭ । ਬਲਾਤਕਾਰ । ੧੩।

ਹਠ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਘਮੰਡ ਕਰਨਾ । ਚਿੜਨਾ। ਜ਼ਿਦ ਕਰਨਾ । ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ ਕਰਨਾ। ਨੰਗਈ ਕਰਨਾ। ਮਚਲਨਾ। ਮਟਕਨਾ। ਰੂਠਨਾ । ੯।

ਹਠੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅੜੀਅਲ । ਆਗ੍ਰਹ ਕ੍ਰਤਾ । ਸਾਹਸੀ । ਹਠੀਲਾ । ਹਾਠੀਲਾ । ਹੋਡੀ। ਜ਼ਿਦੀ। ਜ਼ਿਦੀਆ। ਨਟੀ। ਬਲਾਤਕਾਰੀ । ੧੧।

ਹੱਡ (ਮ:) ਅਸਤ। ਅਸੁ। ਅਸਥ। ਅਸਿਥ । ਅਥ । ਹਾਡ । ਕੀਕਲ । ਕੁਲਜ। ਮੇਦਜ । ੧੦।

ਹਥਣੀ (ਗ:) ਹਸਤਨੀ । ਹਥਿਨੀ । ਕਰਿਣੀ। ਕਰਿਨੀ। ਧੇਨੁਕਾ। ਫੀਲਨੀ। ਬਸਾ। ਵਸਿਤਾ। ਵਰੇਣਕਾ। ੧੦।

ਹੱਥ (ਮ:) ਸ਼ਯ। ਹਸਤ। ਹਸੁ। ਹਾਥ। ਕਰ। ਦਸਤ। ਪਾਣ। ਪਾਨ। ਪੰਚ ਸ਼ਾਖ। ੧੦।

ਹੱਥ ਕੜੀ (ਗ:) ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣੀ। ਹੱਥੀ। ਹੜਵਾਣੀ । ਹੜੀ । ਫ਼ਲਘਾ। ੬।

ਹੱਥ ਦੀ ਪਿੱਠ (ਮ:) ਹਸਤ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਕਰ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਕਰ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ । ੪।

ਹੱਥੇਲੀ (ਮ:) ਹਸਤ ਤਲ। ਕਰ ਤਲ।੩।

ਹੱਦ (ਭਾ:) ਓਰ। ਓਰਕ । ਓੜ । ਓੜਕ । ਅਉਧਿ । ਅਉਧੀ । ਅਸ਼ੇਖ। ਅਵਧਿ । ਅਵਧੀ । ਔਧਿ । ਅੰਤ । ਇਤਿ। ਸਮਾਪਤਿ। ਸਮਾਪਤੀ। ਸੀਮ। ਸੀਮਨ੍ਹ। ਸੀਮਾ। ਸੀਮਾਂਤ। ਸੀਵ। ਸੀਵਾ। ਚਰਮ। ਛੋਰ। ਜੂਹ। ਪਰਾ ਕਾਖਠਾ। ਬਾਡਰ। ਬੰਨਾ । ੨੭।

ਹਨੂਮਾਨ (ਅਵਤਾਰ) ਊਰਧ ਰੇਤਾ। ਅਖਜ ਹੰਤ। ਆਂਜਨੇਯ। ਅੰਜਨੀ ਕੁਅਰ। ਅੰਜਨੀ ਕੁਮਾਰ। ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਮੰਤ੍ਰੀ। ਹਣਵੰਤ। ਹਣਵੰਤਰ। ਹਨੁਮਤ। ਹਨੁਮਾਨ। ਕਪਿਸ। ਕਪਿ ਕੇਸ਼ਰੀ। ਕਪਿ ਪਤਿ। ਕਪੀਸ। ਕਪੀਸ਼। ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਯ। ਪਉਣ ਪੁੱਤਰ। ਪਵਨ ਸੁਤ। ਪ੍ਰਭੰਜਨ। ਜਾਤ। ਬਜਰੰਗੀ। ਥਜ੍ਰਾਂਗੀ। ਬਲਰੰਗੀ। ਬਾਂਦ੍ਰੇਸ਼। ਮਹਾਂ ਬਲੀ। ਮਹਾਂ ਬੀਰ। ਮਹਾ ਵੀਰ। ਮਾਰੁਤ। ਰਾਮਦੂਤ। ਵਰਿਸ਼ਠ । ਵਾਤਾਤਮਜ। ਵਿਕ੍ਰਮ । ੩੨।

ਹਮ ਜਮਾਤੀ (ਵਿਦਿ:) ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ। ਇਕ ਸ਼ਾਖਾਯੀ। ਸ਼੍ਰਧਜਾਯੀ। ਕਲਾਸ ਫੈਲੋ । ੫।

ਹਮੇਸ਼ (ਕਾ:) ਅਹਿਨਿਸ । ਅਨੁ ਦਿਨ। ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ। ਸਦ । ਸਦਵਾਉ।

ਸਦਾ। ਸਦੀਵ। ਸਦੈਵ। ਸਰਬਦਾ। ਸੂਵਦਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼। ਦਾਇਮ। ਨਿੱਤ। ਨਿਤਜ। ਨੀਤ। ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ। ੧੮।

ਹਰ ਹਰ (ਅੰ:) ਅਰ ਹਰ। ਅੜ ਹਰ। ਆਢਕੀ। ਸ਼ਣ ਪੁਖਪਕਾ। ਸੁਰਾਸ਼ਟਜ। ਕਰ ਵੀਰ ਭੁਜਾ। ਕਾਖਜੀ। ਤੁਬਰਿਕਾ। ਤੁਵਰਿਕਾ। ਤੂਵਰੀ। ਤੂਰ। ਪੀਤ ਪੁਖਪਾ। ਮ੍ਰਿਤ ਸਨਾ। ਮ੍ਰਿੱਤਾਲ। ਮ੍ਰਿੱਤਾਲਕ। ਰਹਰ। ਵਰਜਾ। ਵ੍ਰਿਤ ਵੀਜਾ। ੧੯।

ਹਰਟ (ਖੇ:) ਅਰਹੱਟ। ਹਰਹਟ। ਹਰੱਟ। ਹਲਟ। ੫।

ਹਰਨ (ਪਸ਼ੂ) ਉਦਰ ਸੇਤ। ਅਜਿਨ ਯੋਨਿ। ਆਹੂ। ਏਣ। ਏਣੀ ਰਾਜ। ਸ਼ਸ਼। ਸਾਂਭਰ। ਸਾਰੰਗ। ਸਿੰਗਾ। ਸਿੰਗੀ। ਸ੍ਰਿੰਗੀ। ਸੁਰਭੀ। ਸੇਤ ਚਰਮ। ਸੰਬਰ। ਹਰ। ਹਰਣ। ਹਿਰਣ। ਹਿਰਨ। ਕਸਤੂਰਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਸਾਰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿਸ਼ਠ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਜਨ। ਕੁਰੰਕ। ਕੁਰੰਗ। ਕੁਰੰਗਮ। ਕੁਰੰਗਾ। ਚਖੀ। ਚਾਰੁ ਨੇਤ੍ਰ। ਚਾਰੁ ਲੋਚਨ। ਤ੍ਰਿਣ ਹਰ। ਤ੍ਰਿਣਹਾ। ਤ੍ਰਿਣ ਚਰ। ਤ੍ਰਿਣ ਭਖ। ਦ੍ਰਿਗੀ। ਨਯੰਕ। ਨੈਨੋਤਮ। ਭੀਰੁ ਹ੍ਰਿਦਜ। ਭੂਜਾਂਤਕ। ਮਸੂਰ। ਮਯ। ਮਿਰਿਅ। ਮਿਰਿਆ। ਮ੍ਰਿਗ। ਮ੍ਰਿਗਜ। ਮ੍ਰਿਗੀ ਏਸ। ਮ੍ਰਿਗੀ ਏਸਾ। ਮ੍ਰਿਗੀ ਨਾਥ। ਮ੍ਰਿਗੀ ਪਤਿ। ਰਿਸ਼ਯ। ਰੁਰੂ। ਰੋਹਿਤ। ਵਭ੍ਰਣ। ਵਾਤਾਯ। ੫੫।

ਹਰਨਾਖਸ਼ (ਅਵ:) ਅਸੁਰੇਸ। ਹਰਨਾਖਸ। ਹਰ ਨਾਖਿ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਿਤਾ। ੫।

ਹਰਨੀ (ਪਸ਼ੂ) ਏਣੀ। ਹਿਰਣੀ। ਹਿਰਨੀ। ਮਿਰਗਣੀ। ਮ੍ਰਿਗੀ। ਮ੍ਰਿਨ। ੭।

ਹਰ ਰੋਜ਼ (ਕਾ:) ਅਨੁਦਿਨ। ਹਰਿ ਦਿਨ। ਹਰੋਜ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਹ। ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ। ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ। ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼। ੮।

ਹਰੜ (ਜੰ: ਦ:) ਅਬਯਾ। ਅਭਯਾ। ਅਮੋਧਾ। ਅਵਯਥਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ। ਸੁਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਾ। ਸ਼ਾਕਾ। ਸਿਖਾ। ਸਿਵਾ। ਸ਼ਿਵਾ। ਸੁਧਾ। ਸ਼੍ਰੇਯਸੀ। ਹਰੜਾ। ਹਰਰ। ਹਰਰੈ। ਹਰੀਤਕੀ। ਹਿਮਵਤੀ। ਹੇਮਵਤੀ। ਹੈਮਵਤੀ। ਕਾਯਸਥਾ। ਕਾਯਸ੍ਥਾ। ਚੇਤਕੀ। ਜਵਨੀਯਾ। ਜੀਵੰਤੀ। ਨਦਨੀ। ਪਥਜਾ। ਪਰਮਬਯਾ। ਪਾਚਨੀ। ਪੂਤਨਾ। ਪ੍ਰਥਮਾ। ਪ੍ਰਾਣਦਾ। ਪ੍ਰੋਮਥਾ। ਬਲਜਾ। ਬ੍ਰਿਤੰਨਾ। ਭਿਖਗਵਰਾ। ਰੋਹਿਣੀ। ਵਿਜਯਾ। ਵਜਸਥਾ। ੩੯।

ਹਰੜ (ਵਡੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਪਾਸ੍ਰਕ। ਸੁਪਾਰਸ੍ਰਕ। ਕਪੀਤਨ। ਕਰਦ ਭਾਂਡ। ਕੰਦਰਾਲ। ਪਲਖਜ। ਬੜੀ ਹਰੜ। ਲਾਖੀ ਪਿੰਪਰੀ। ਲਾਲ ਪਿੰਪਰੀ। ਵੱਡੀ ਹਰੜ। ੧੧।

ਹਰਾ (ਰੰਗ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਬਜ਼। ਸਾਵਾ। ਹਰਿਤ। ਕਪਿ। ਪਾਲਾਸ। ੬।

ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ: ਖੰ:) ਅਸਟਮ ਗੁਰ । ਅਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ । ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ । ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਗੁਰਦਿਤਾ ਪੌਤ੍ਰ । ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸੁਤ । ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਨੰਦਨ । ਬਾਲ ਗੁਰੂ । ਰਾਮ ਰਾਇ ਅਨੁਜ । ੧੦।

ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ: ਖੰ:) ਅਟਲ ਰਾਇ ਪਿਤਾ । ਖਸਟਮ ਗੁਰ। ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ । ਖਸਟਮ ਪ੍ਰਭ । ਗੁਰ ਅਰਜਨ । ਸੁਤ। ਗੁਰ ਖਟ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਿਤਾ । ਗੁਰ ਪੰਚਮ ਸੁਤ । ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਪੌਤ੍ਰ । ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ । ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦੋ ਤਰਵਾਰਨ ਧਾਰੀ। ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ । ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਧਾਰਨ ਹਾਰ । ੧੬।

ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰ (ਸ: ਖੰ:) ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ । ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਸਪਤਮ ਗੁਰ । ਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿਤਾ । ਗੁਰ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪੌਤ੍ਰ । ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨੰਦਨ। ਰਾਮ ਰਾਇ ਪਿਤਾ । ੯।

ਹਰੀ ਮਣੀ (ਖ:) ਅਸਮ ਗਰਭ । ਹਰਿੰਮਣ । ਗੁਰੁਤ ਮਤ । ਮਰਕਤ । ਮਰਕਤ ਮਣੀ । ੬।

ਹਰਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਹਰਾਨਾ । ਹਾਰ ਦੇਣਾ । ਜੀਤਨਾ । ਥਕਾਨਾ । ਪਰਾਜਿਤ ਕਰਨਾ । ੬।

ਹਲ (ਖੇ:) ਸੀਰ । ਹਰ । ਗੋਦਾਰਣ । ਲਾਂਗਲ । ਲਾਂਗਲਾ । ੬।

ਹਲਕਾਰਾ (ਜਾ:) ਏਲਚੀ। ਹਾਕਾਰੜਾ। ਹਾਕਾਰਾ । ਕਾਸਿਦ । ਜਾਂਘਿਕ । ਜੰਘ ਕਰਿਕ । ੭।

ਹਲਦੀ (ਜੰ: ਦ:) ਉਮਾ। ਅਨੇਖਟਾ । ਸ਼ਿਫ਼ਾ। ਸੁਵਰਣ ਵਰਣਾ। ਸ਼ੋਭਨਾ । ਸ਼ੋਭਾ। ਹਰਦਿ। ਹਰਦੀ। ਹਰਿਦ੍ਰਾ । ਹ੍ਰਿਦ੍ਰ ਲਾਸਨੀ । ਹੇਮ ਰਾਗਿਨੀ । ਕਰ ਵਰਣਿਨੀ। ਕਾਂਚਨੀ। ਕਾਵੇਰੀ। ਕੰਚਨੀ । ਕ੍ਰਿਮ ਘਨੀ । ਖਜਣਦਾ । ਗੋਰੀ । ਗੌਰੀ । ਗੰਧ ਪਲਾਸ਼ਿਕਾ। ਘਰਖ਼ਿਣੀ ਜਯੰਤੀ। ਨਿਸਾ। ਨਿਸ਼ਾ। ਨਿਸ਼ਾਹ੍ਵਾ। ਪਿੰਗਾ। ਪਿੰਜਾ। ਪਿੰਡਾ। ਪਿੰਡੀ । ਪੀਤ ਬਾਲੁਕਾ । ਪੀਤਾ । ਬਹੁਲਾ । ਭਦ੍ਰਾ । ਮੇਦ ਘਨੀ । ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਦਾ। ਮੰਗਲਜਾ। ਯੁਵਤੀ । ਯੋਖਤ ਪ੍ਰਿਯ । ਰਜਨੀ । ਰੰਜਨੀ । ਲਖਜਮੀ । ਵਰਣਵਤੀ । ਵਰਣ-ਵਿਲਾਸਨੀ । ਵਰਣਾਰਣੀ । ਵਰਣਾ ਵਤੀ। ਵਰਣਿਨੀ । ਵਰ ਵਰਣਿਲੀ । ਵਰਾਂਗੀ। ਵਰੇਖਟਾ। ਵਿਖ ਘਨੀ। ੫੧।

***ਹਵਾ** (ਅਕਾ:) ਉਦਾਨ ।

*ਸਰੀਰ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:- ੧. ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ-ਮੁਖ ਥਾਂ ਸਿਰ ਹੈ, ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਕੰਠ ਤਕ ਵਿਚਰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੁਧੀ, ਹਿਰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨. ਉਦਾਨ ਵਾਯੂ-ਮੁਖ ਥਾਂ ਛਾਤੀ ਹੈ, ਨਾਸਿਕਾ, ਨਾਭੀ ਅਤੇ ਗਲਾ ਵਿਚਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਉਣਾ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ ਤੇ)

ਅਸਦ੍ਰਿਸ਼ । ਅਖਜਤਿ । ਅਗਨਾਂਤ ਕਰਿ ਅਰਿ । ਅਗਨਿ ਅਰਿ । ਅਗਨਿ ਅਰਿ-ਅਰਿ । ਅਗਨਿ ਸਖ । ਅਗਨਿ ਸਖਾ । ਅਜਿਰ । ਅਥਵਾਸ। ਅਦ੍ਰਿਸ਼। ਅਨਮਿਤ੍ਰ। ਅਨਲ । ਅਨਾਯਜ । ਅਨਿਲ। ਅਪਰਾਜਿਤ। ਅਪਾਨ। ਅਭਯੁਕਤ । ਅਰਥਤ੍ਰੂ । ਆਸ਼ਗ । ਆਨਲੋ । ਆਵਕ । ਅੰਤ ਮਿਤ । ਇੰਦ੍ਰੂ । ਈਦ੍ਰਿਸ਼। ਏਕ ਸ਼ਕ੍ਰ । ਏਕ ਜਜੋਤਿ । ਸਹ । ਸਤਨੂਨ । ਸਤਜ ਜਿਤ । ਸਦਵਾਉ । ਸਦਾਗਤ। ਸ਼ਨੀਨਿ । ਸਪਰਸ਼ਨ । ਸਮਰ । ਸਮਾਨ । ਸਮੀਰ । ਸਮੀਰਣ । ਸਰਬਦਾ । ਸਰਬ ਬਿਆਪਕ । ਸਲਜਜਾ। ਸਲਜ ਜਨਕ । ਸ਼ਵਸ਼ਨ । ਸਾਰ । ਸੁਸੇਣ । ਸੁਖਾਸ਼ । ਸੁਮਤਿ । ਸੇਨ ਜਿਤ । ਸ੍ਵਸਨ । ਸ੍ਵਕੰਪਨ । ਹਰ । ਹਰਿ । ਹਿਮ ਬਾਰ । ਕਾਮ । ਕੰਪ ਲਖਜਮਾ। ਖਸ਼੍ਵਾਸ । ਗਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ । ਗਦੀ । ਗਵਨਤ । ਗੰਧਵਹ । ਗੰਧਵਾਹ । ਘਨਾਂਤ ਕਰ। ਚੰਚਲ । ਜਗਤ ਪ੍ਰਾਣ । ਜਯ । ਜਜੋਤਿ । ਤਤ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਕ੍ਰ । ਤ੍ਰਿਜਜੋਤਿ। ਦੂਰਗ । ਦੇਵ ਦੇਵ । ਦਜੁਤਿ । ਦਜੁਪ। ਦ੍ਵਸ਼ਕੁ। ਦ੍ਵਿਜ। ਜਜੋਤਿ। ਧਰਣ । ਧਰਤਾ । ਧਾਤਾ । ਧੂਲਿ । ਧ੍ਰਿਤੀ । ਧ੍ਵਜ। ਧ੍ਰੁਵ। ਨਭ ਸ੍ਵਤ। ਨਵ ਸ੍ਵਰ। ਨਭ ਸ੍ਵਾਸਨ। ਨਭ ਸ੍ਵਾਨ। ਨਭ ਪ੍ਰਾਣ। ਨਿਸ਼੍ਵਾਸਕ। ਪਉਣ। ਪਤਿਸ ਕ੍ਰਿਤ । ਪਰ । ਪਵਣ। ਪਵਨ। ਪਵਨਾ। ਪਵਮਾਨ। ਪਵਾਨ। ਪੌਣ। ਪ੍ਰਕੰਪਨ । ਪ੍ਰਭੰਜਨ । ਪ੍ਰਾਣ। ਪ੍ਰਾਤ ਰਿਸ਼ਵਨ। ਪ੍ਰਿਖਤਾਂਪਤਿ। ਪ੍ਰਿਖ ਦਸ਼੍ਵ । ਪ੍ਰਿਖ ਦਸ਼੍ਵਕ । ਫਲਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਫੂਕ। ਬਇਆਲ। ਬਕਹਾ । ਬਯਾਰ। ਬਾਇ। ਬਾਤ। ਬਾਦ। ਬਾਰ ਅਰਿ। ਬਾਲ। ਬਿਆਨ। ਬਿਆਰ। ਬਜ਼ਾਨ। ਬਜਾਰ । ਭੀਮ । ਭੋਗਿ ਕਾਂਤ । ਮਰੁਤ। ਮਾਤ ਰਿਸ਼ਵਾ। ਮਾਰੁਤ। ਮਿਤ । ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਹਨ । ਰਿਤ ਜਿਤ । ਰਿਤ ਵਾਹ । ਵਾ । ਵਾਉ । ਵਾਊ । ਵਾਅ । ਵਾਇ । ਵਾਈ । ਵਾਹ । ਵਾਤ । ਵਾਯੁ । ਵਿਹਗ । ਵਿਧਾਰਣ । ਵਿਰਾਟ । ਵਜਾਨ । ਵ੍ਰਤਨ । ੧੪੦।

ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ (ਗਾ:) ਉਡਣ

(ਪਿਛਲੇ ਕਾਲਮ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ ਨੋਟ)

ਛਿੱਕ, ਡਕਾਰ ਤੇ ਅਵਾਸੀ ਲਿਆਉਣਾ ਇਸ ਦੇ ਮੁਖ ਕੰਮ ਹਨ। ੩. ਵਿਆਨ ਵਾਯੂ-ਮੁਖ ਥਾਂ ਹਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਪਰ ਨੂੰ ਸੁਟਣਾ ਤੇ ਅੱਖ ਝਮਕਣਾ ਮੁਖ ਕੰਮ ਹਨ। ੪. ਸ਼ਮਾਨ ਵਾਯੂ-ਮੁਖ ਥਾਂ ਨਾਭੀ ਹੈ। ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪੇਟ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਅੰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਪਕੌਣਾ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤਿਆਗਣਾ ਮੁਖ ਕੰਮ ਹਨ। ੫. ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ-ਮੁਖ ਥਾਂ ਗੁਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਰਨ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਲੱਕ, ਪੇਡੂ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਹਨ। ਮਲ, ਮੂਤ੍ਰ, ਬੀਰਜ ਅਤੇ ਗ੍ਰਭ ਆਦਿ ਕੱਢਣਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਕੰਮ ਹੈ।

ਖਟੋਲਾ। ਉਡਣ ਗਟੋਲਾ। ਉੱਡਣਾ ਜਹਾਜ਼ । ਅਕਾਸ਼ੀ ਜਹਾਜ਼ । ਪਵਣ ਜਹਾਜ਼ । ਪਵਨ ਜਹਾਜ਼ । ਪੁਸ਼ਪਕ ਵਿਮਾਨ। ਪੁਸ਼ਪ ਰਥ। ਪੁਖਪਕ ਵਿਮਾਨ। ਪੁਖਪ ਰਥ। ਫੁੱਲ ਬਿਬਾਣ। ਬਿਬਾਣ। ਵਿਮਾਨ। ਵਯੋਮ ਯਾਨ।੧੫।

***ਹੜਤਾਲ** (ਜ਼ਃ) ਅਲ । ਸਿਧ ਧਾਤ । ਹਰਿਤਾਲ । ਹਰਿ ਤਾਲਕ। ਹਰਿ ਵੀਜ । ਕਨਕ ਰਸ । ਕਰਬੂਰ। ਕਾਂਚਨਕ । ਕਾਂਚਨ ਰਸ। ਗੋਦੰਤ । ਗੋਰੋਚ । ਗੌਰਿ ਲਲਿਤ । ਚਿਤ੍ਰ ਗੰਧ। ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ । ਛਤ੍ਰਾਂਗ । ਤਾਲ । ਤਾਲਕ । ਨਟ ਭੂਖਨ । ਨਟ ਮੰਡਨ । ਪਿੰਗ । ਪਿੰਗ ਸਾਰ। ਪਿੰਜਰ। ਪਿੰਜਰਕ। ਪਿੰਜਲ। ਪਿੱਤਲ। ਪੀਤ। ਪੀਤਕ । ਪੀਤਨ। ਮਨੋਗਜ । ਲੋਮ ਹ੍ਰਿਤ । ਵਰਣਕ । ਵਿਸ੍ਰ ਗੰਧਿ । ਵਿੜਾਲਕ । ਵੈਦਲ। ਵੰਸ਼ ਪਤ੍ਰਕ । ੩੬।

ਹੜੱਪਣਾ (ਕ੍ਰਿਃ) ਹਜ਼ਮ ਤਕਰ ਲੇਨਾ । ਹੜੱਪ ਕਰ ਲੇਨਾ । ਹੜੱਪਨਾ । ਖਾ ਡਾਲਨਾ । ਮਾਰ ਲੇਨਾ । ਲੇ ਲੇਨਾ। ਲੈ ਲੈਣਾ । ੮।

**ਹੜਤਾਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-*

੧. ਵਰਕੀਆ ਹੜਤਾਲ। ੨. ਗੋਦੰਤੀ ਹੜਤਾਲ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਹੜਤਾਲ, ਲਛਮੀ ਦੀ ਰਕਤ ਤੋਂ ਮੈਨਸਿਲ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਪਾਰਾ ਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦੀ ਰਕਤ ਤੋਂ ਗੰਧਕ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

***ਹਾਸਾ** (ਮਃ) ਸਿਮਤ । ਹੱਸ। ਹੱਸਣ । ਹੱਸਨ। ਹਾਸ। ਹਾਸਿਕਾ। ਹਾਸਜ। ਹਾਸੀ । ਹੰਸੀ । ਘਰ ਘਰ । ੧੧।

ਹਾਕਮ (ਗਾਃ) ਅਧਿਕਾਰੀ । ਆਮਰ । ਆਮਰੋ । ਸ਼ਾਸਕ । ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਤਾ । ਸ਼ਾਸਿਤਾ । ਸਿਕਹ ਦਾਰ । ਸਿਕਦਾਰ। ਹਾਕਿਮ। ਦੇਸ਼ਕ। ੧੧।

ਹਾਜ਼ਰ (ਕਾਃ) ਉਦਜਤ। ਉਪਸਥਿਤ। ਉਪਨਿਤ । ਆਯਾਤ । ਤੈਯਾਰ । ਪ੍ਰਸਤੁਤ । ਪ੍ਰਤਿਪੰਨ । ਬਰਤਮਾਨ । ਮੌਜੂਦ । ਵਿਦਜਮਾਨ । ੧੧।

ਹਾਂਡੀ (ਭੋਃ) ਉਸ਼ਾ। ਉਖਾ । ਸਥਾਲੀ । ਹੰਡੀਕ। ਕੁੰਡ । ਕੁੰਨੀ । ਤੌੜੀ । ਪਿਠਰੀ । ੯।

ਹਾਣੀ (ਸਨਃ) ਇਕ ਉਮਰ। ਸਮ ਬਯ । ਸਮ ਵੈਸ । ਸਮ ਵਜਸਕ । ਸਮਾਨ ਅਵਸਥਾ। ਸਮੌਰਿਯਾ। ਸਵਜ । ਸਵਜਸ । ਹਮ ਉਮਰ । ਹਾਣਿ । ਵਜਸਜ । ੧੨।

ਹਾਥੀ (ਗਾਃ) ਅਨਕਪ । ਅਨੇਕਪ । ਇੱਭ। ਇੰਭ । ਸਉਂਡ । ਸਉਂਡਜ । ਸਤੰਬੇਰਮ । ਸਤੰਭੇਰਮ । ਸਾਮਜ ।

**ਹਾਸੇ ਦੇ ਛੇ ਭੇਦ:-੧. ਸਿਮਤ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ। ੨. ਹਸਿਤ-ਦੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਹੱਸਣਾ। ੩. ਵਿਹਸਿਤ-ਕੁਝ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੱਸਣਾ। ੪.ਉਪਹਸਿਤ-ਨੱਕ ਡੁਲਾ ਕੇ ਹੱਸਣਾ।*

੫. ਅਪਹਸਿਤ ਸਿਰ ਹਿਲੋਂਦਿਆਂ ਤੇ ਹੰਝੂ ਡੇਗਦਿਆਂ ਉੱਚੀ ਹੱਸਣਾ। ੬. ਅਤਿ ਹਸਿਤ-ਸਰੀਰ ਕੰਬਾਉਂਦਿਆਂ ਠਾਹ ਠਾਹ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹਾਸਾ।

ਸਾਰੰਗ। ਸਾਵਜ। ਸਿੰਧਰ। ਸਿੰਧਰਾ। ਸੁੰਡਾਲ। ਸੰਧੂਰਾ। ਹਸਤਿ। ਹਸਤਿਨੑ। ਹਸਤੀ। ਹਰ। ਹਰਨ। ਕਰਿ। ਕਰਿਨੑ। ਕਰਿੰਦ। ਕੁੰਚਰ। ਕੁੰਜਰ। ਕੁੰਭ। ਕੁੰਭੀ। ਗਇੰਦ। ਗਜ। ਗਜਨਿਯ। ਗਜਿੰਦ। ਗਜੇਂਦ੍ਰ। ਗਯ। ਗਯੰਦ। ਗੈ। ਗਜ। ਤਰੁ ਬੈਰੀ। ਤਰੁ ਰਿਪ। ਤਰੁ ਵੈਰੀ। ਦੱਯਪ। ਦਿੱਗਜ। ਦਿਯਪ। ਦੁਰਦ। ਦੰਤ। ਦੰਤਾਵਲ। ਦੰਤਿਨੑ। ਦੰਤੀ। ਦ੍ਰੁਮ ਅਰਿ। ਦ੍ਵਿਪ। ਦ੍ਵਿਰਦ। ਨਾਗ। ਨਾਗਰਿ। ਪਸ਼ ਪਤਿ। ਪਤ ਰਿਪ। ਪਦਮ। ਪਦਮੀ। ਪਦਜਮਨੑ। ਪੀਲ। ਪੁਖਕਰੀ। ਫੀਲ। ਬਯਾਲ। ਬਰਯ। ਬਾਰਣ। ਬ੍ਰਿਛਰਿ। ਬ੍ਰਿਛਾਂਤਕ। ਮਤਾਗਲ। ਮਤੰਗ। ਮਦਕਲ। ਮਦਜ ਧਰ। ਮਯਗਲ। ਮਾਤੰਗ। ਮਾਤੰਗਜ। ਮੈਂਗਲ। ਰਦਨ। ਰਦਨ ਛੱਦ। ਵਾਰੁਣ। ਵਿਤੁੰਡ। ਵਜਾਲ। ੭੯।

ਹਾਥੀ ਖਾਨਾ (ਥਾਂ) ਹਾਥੀ ਘਰ। ਗਜ ਸ਼ਾਲਾ। ਗਯ ਸ਼ਾਲਾ। ਪੀਲ ਖਾਨਾ। ਫੀਲ ਖਾਨਾ। ੬।

ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਗਲ (ਰਾ:) ਅਲਾਨ। ਅੰਦੁਕ। ਸਾਂਕਲ। ਸ਼੍ਰਿੰਖਲ। ਹਾਥੀ ਕਾ ਸਿੱਕੜ। ਨਿਗੜ। ੭।

ਹਾਥੀ ਦਾ ਕੁੰਡਾ (ਰਾ:) ਆਂਕੁਸ। ਅੰਕੁਸ। ਅੰਕੁਸ਼। ਸ੍ਰਿਣਿ। ਕ੍ਰੋਪਿ। ੬।

ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਰਾ:) ਕਰਭ। ਕਰਿ ਸ਼ਾਵਕ। ਕਲਭ। ਗਜ ਸਾਵਕ। ੫।

ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਦ (ਰਾ:) ਦਾਨ। ਮਦ। ੩।

ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ (ਰਾਜ) ਸ਼ੁੰਡ। ਦੰਡ। ਸ਼ੂੰਡ। ਕਰ। ਤੁੰਡ। ੫।

ਹਾਥੀ ਪਾ (ਰੋ:) ਸ਼ਲੀਪਦ। ਹਾਥੀ ਪਾਂਵ। ਪਾਦ ਵਲਮੀਕ। ਫ਼ੀਲ ਪਾਂਵ। ੫।

ਹਾਥੀ ਦੀ ਬੋਲੀ (ਰਾ:) ਗਰਜਨ। ਚਿੰਘਾਰ। ਚਿੰਘਾੜ। ੪।

ਹਾਰ (ਭਾ:) ਅਜਯ। ਅਵ੍ਰਨਤਿ। ਸ਼ਿਕਸਤ। ਪਰਾਜਯ। ਪਰਾਜੈ। ਪਰਾਭਵ। ਪ੍ਰਾਜਯ। ਪ੍ਰਾਜੈ। ਭੰਗ। ੧੦।

ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ (ਫੁ:) ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ। ਹਾਰ ਸ੍ਰਿੰਗਾਰ। ਖਰ ਪਤ੍ਰਕ। ਨਾਲ ਕੰਕਮ। ਰਾਗ ਪੁ ਖਪੀ। ਪਰਜਾਤਾ। ਪ੍ਰਾਜਕਤ। ੮।

ਹਾਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਜਯੀ ਹੋਣਾ। ਅਜਿਤ ਹੋਣਾ। ਅਵ੍ਰਨਤਿ ਹੋਣਾ। ਨਤ ਹੋਣਾ। ਪਰਾਜਿਤ ਹੋਣਾ। ਪਰਾਭੂਤ ਹੋਣਾ। ਵਿਜਿਤ ਹੋਣਾ। ੮।

ਹਾਰਿਆ (ਵਿਸ਼ੇ) ਸ਼ਿਕਸਤ-ਖੁਰਦਾ। ਪਰਾਜਿਤ। ਪਰਾ ਭੂਤ। ੪।

ਹਾਲਤ (ਭਾ:) ਅਵਸਰ। ਸਮਯ। ਹਾਲ। ਗਤਿ। ਗਤੀ। ਦਸ਼ਾ। ਪਰਿਸਿਥਤਿ। ਬਿਧਿ। ਬਿਧੀ।

ਬਿਵਸਥਾ। ਵਿਵਸਥਾ । ੧੨।

ਹਾਲੀ (ਖੇ:) ਹਾਰੀ। ਗੋਦਾਰਣ। ਲਾਂਗਲ ਵਾਹਕ । ੪।

ਹਾੜ੍ਹ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਅਸਾਢ ਅਸਾੜ। ਅਹਾੜ। ਅਖਾਢ। ਅਖਾੜ। ਆਸਾੜ। ਆਖਾੜ। ਸ਼ੁਚਿ । ੯।

ਹਿੰਸ (ਰੁ:) ਸੂਵਾ ਵ੍ਰਿਖਜ । ਸ੍ਵਾਦ ਕੰਟਕ। ਗੁੰਥਿਲ। ਵਿਕੰਕਤ। ਵੇਹਲੀ। ਵਜਾਘ੍ਰ ਪਾਦ । ੭।

ਹਿੱਸਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਵੈਵ। ਅੰਸ਼ । ਅੰਕ। ਅੰਗ। ਖੰਡ। ਜੁਜ਼। ਭਾ। ਭਾਉ ਭਾਅ। ਭਾਇ । ਭਾਗ। ਵੰਡ । ੧੩।

ਹਿੰਙ (ਜੰ: ਦ:) ਅਗ੍ਰ ਗੰਧ। ਅਤੁਜਗਰ। ਸਹਸ੍ਰ ਵੇਧਿ । ਸਹਸ੍ਰ ਵੇਧਿਨ੍। ਸੂਪ ਧੂਪਨ। ਸੂਪਾਂਗ। ਸੂਲ ਹ੍ਰਿਤ। ਸੂਲ ਦ੍ਵਿਟ। ਸੂਲ ਨਾਸ਼ਨ। ਹਿੰਗ। ਹਿੰਗਕ। ਹੀਂਗ। ਕੇਸਰ। ਖਿਣਯਕ। ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ। ਜਤੁ। ਜਰਗ। ਜਿਤਕ। ਜੰਤ ਧਨ । ਦੀਪ੍ਰ। ਬਾਲਹੀਕ। ਭੂਤ ਨਾਸਨ। ਭੂਤਾਰ। ਭੇਦਨ। ਮਧਰਾ। ਰਾਮਠ। ਵਾਲਹੀਕ। ੨੮।

ਹਿੰਙ ਪੱਤ੍ਰੀ (ਜੰ: ਦ:) ਹਿੰਗ ਪਤ੍ਰਾ। ਹਿੰਗ ਪਤ੍ਰੀ। ਹਿੰਗ ਫਲ। ਦਬਰੀ। ਕਾਸ੍ਰੀ। ਕਾਰਵੀ। ਜਿਤੁਕ। ਨਾੜੀ। ਪਤ੍ਰੀ ਵਿਲਵੀ । ਪ੍ਰਬਸਤ੍ਰਨੀ । ਪ੍ਰਿਥੁ। ਪ੍ਰਿਥੁਵੀਕਾ । ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ । ਬਾਖਿਪਕਾ । ਰਾਮਰੀ । ਵਾਪਜਕਾ । ਵਾਰੂ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ।੧੮।

ਹਿਣਕਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਹਨੇਖਾ ਕਰਨਾ। ਹਿੰਸਣਾ। ਹਿੰਸਨਾ। ਹੀਂਸਨਾ। ਹੇਖਾ ਕਰਨਾ। ਹ੍ਰੇਖਾ ਕਰਨਾ । ੭।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ (ਥਾਂ) ਇੰਡੀਆ। ਆਰਯ ਭੂਮਿ। ਆਰਯਾ ਵਰਤ। ਹਿੰਦ। ਪੁਣਜ ਭੂਮਿ। ਪੁੰਨ ਭੂਮੀ । ਭਰਤ ਖੰਡ । ਭਾਰਤ । ਭਾਰਤ ਖੰਡ। ਭਰਥ ਖੰਡ । ਭਾਰਤ ਭੂਮਿ । ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ । ਭਾਰਥ । ਭਾਰਥ ਖੰਡ । ਭਾਰਥ ਭੂਮੀ । ਭਾਰਥ ਵਰਸ਼ । ੧੭।

ਹਿਮਾਲਾ (ਪਰਬਤ) (ਥਾਂ) ਹਿਮ ਕੂਟ । ਹਿਮਵਤ੍ । ਹਿਮਾਲਯ । ਨਗ ਪਤਿ । ੫।

ਹਿਰਦਾ (ਮਿ:) ਉਰ । ਉਰਸ਼ । ਅਭ । ਹਠ । ਹਾਟ । ਹਿਅ । ਹਿਅਯ । ਹਿਆ। ਹਿਆਉ। ਹਿਆਇ। ਹਿਯ। ਹਿਯਾ। ਹਿਯਾਇ। ਹ੍ਰਿਦਯ। ਹ੍ਰਿਦਜ। ਹੀਉ । ਹੀਅ । ਹੀਅਯ। ਹੀਅਰਾ। ਹੀਅਲ। ਹੀਅੜਾ। ਹੀਆ। ਹੀਡ । ਹੀਯ । ਹੀਯਾ । ਹੀਰਾ । ਕਉਲ । ਕੋਠੀ। ਦਿਲ। ਬੱਛ। ਬਤਸ । ਰਿਦ। ਰਿਦਯ । ਰਿਦਜ । ਰੇਦ । ੩੬।

ਹਿਰਮਚੀ (ਖ:) ਸੋਨ ਗੇਰੂ । ਹਿਰੌਜੀ । ਹਿਰੌਂਜੀ । ਕਠਿਨ। ਤਾਮ੍ਰ ਵਰਣਕ । ਪਾਖਾਣ ਗੈਰਿਕ। ਪੀਤ ਗੈਰਿਕ। ੮।

ਹਿੜਕੀ (ਮ:) ਹਿੱਕਾ । ਹਿਚਕੀ । ਹੁਚਕੀ । ਹੇਂ ਕਟੀ ।੫ ।

***ਹੀਰਾ** (ਖ਼:) ਅਸ਼ਰ । ਅਭੇਦਜ । ਸੂਚੀ ਮੁਖ । ਹੀਰ । ਹੀਰਕ । ਖਟ ਕੋਣ। ਗੋ। ਚੰਦ੍ਰ। ਦਧੀਚਜਸਥ । ਦ੍ਰਿਕ। ਦ੍ਰਿਢ ਗ੍ਰਭਕ। ਦ੍ਰਿਢਾਂਗ। ਨਿਸ਼ਕ। ਨਿਸ਼ਕੰਪਾ। ਪਟ। ਪਦਕ। ਬਜ੍ਰ । ਰਤਨ ਮੁਖਜ। ਵਜ੍ਰਕ। ਵਰਾਰਕ । ੨੧।

ਹੁਕਮ (ਭਾ:) ਅਮਰ । ਆਗਿਆ । ਸ਼ਬਦ। ਸੂਤ। ਪਰਵਾਣਾ । ਪਰਵਾਨਾ। ਫੁਰਮਾਣ। ਫੁਰਮਾਨ। ੯।

ਹੁੱਜਤ (ਭਾ:) ਉਟੰਙਣ । ਟੰਚ। ਤਰਕ। ਵਿਵਾਦ। ਵਜਵਹਾਰ । ੬।

ਹੇ (ਸ਼ਾ:) ਓ । ਓਇ । ਅਹੇ । ਅਰੇ । ਹਲੇ । ਭੋ । ਰੇ । ਵੇ । ੯।

ਹੇਠ (ਦਿ:) ਅਧ । ਅਧਹ । ਅਧੇ । ਅਧੋ । ਅਰਧ । ਹੇਠਾਂ । ਜੇਰ । ਜ਼ੇਰ । ਤਰ । ਤਰੇ । ਤਲ । ਤਲੇ । ਥੱਲੇ । ਨਿਮਨ । ਨੀਚੇ । ੧੬।

ਹੇਮੰਤ (ਰੁੱਤ) (ਕਾ:) ਹਿਮਕਰ । ਹਿਮੰਤ । ੩।

ਹੈ (ਸਾ:) ਅਸ। ਅਸਤ। ਅਸਿ। ਅਸੈ। ਅਸ੍ਰ । ਅਹ । ਅਹੀ । ਅਹੁ । ਅਹੇ । ਅਹੈ । ਆਸ । ਆਥ । ਹਈ । ਹਹਿ। ਹਾਈ । ਹੇ । ਹੇਇ । ਹੰਬੈ । ਛੇ । ਛੈ । ੨੧।

ਹੈਜ਼ਾ (ਰੋ:) ਹੈਜਾ। ਮਹਾ ਜੀਰਣ । ਵਿਸੂਚਿਕਾ । ਵਿਸੂਚੀ । ੫।

ਹੈਰਾਨੀ (ਭਾ:) ਅਸਚਰਜਤਾ । ਅਦਭੁਤਤਾ । ਹਰਿਆਨੀ। ਹੈਰਾਣੀ । ਪਰੇਸਾਨੀ । ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ । ੭।

ਹੋਇਆ (ਸਾ:) ਹੋਆ । ਹੋਹਾ । ਥਿਆ । ਥੀਆ । ਥੀਓ । ਭਇਆ। ਭਇਓ । ਭੈ । ੯।

ਹੋਸ਼ (ਭਾ:) ਹੈਰਤ । ਸੁੱਧ । ਸੁੱਧੀ । ਸੂਝ । ਸੂਧ । ਸੋਝੀ । ਗਿਆਤ । ਗਜਾਤ । ੯।

ਹੋਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਉਰ । ਅਨ । ਅਨਤ । ਅਨਜ । ਅਪਰ । ਅਰ । ਅਵਰ । ਅਵਰਾ । ਆਨ । ਔਰ । ਗੈਰ । ਦੂਜਾ । ੧੩।

ਹੌਲੀ (ਭਾ:) ਆਸਤੇ। ਆਹਿਸਤਾ। ਸਹਜ। ਸਹਜੇ। ਸ਼ਨੈ:। ਹਰੁਏ । ਧੀਮੇ। ਧੀਰੇ। ਮੰਦ ਗਤਿ । ੧੦।

ਹੌਲੀ ਚਲਣ ਵਾਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਮੰਥਰ। ਮੰਦ ਗਮ। ਮੰਦ ਗਾਮਿਨ । ੪।

ਹੰਸ (ਪੰ:) ਸਰਕਾਕ। ਸਿਤ ਛੱਦ। ਸਿਤ ਪਖਜ । ਸ੍ਵੇਤ ਗਰੁਤ੍। ਹੰਸਲਾ। ਹੰਝ। ਕਲ ਕੰਠ। ਚਕ੍ਰਾਂਗ । ਧਵਲ ਪਖਜ । ਬਗ। ਬੱਗਾ। ਪੂਰੁ ਦੰਸ਼ਕ। ਮਲਾਲ। ਮਾਨ ਸੌਕਸ਼। ਮਾਨ ਸਾਲਜ। ਮੁਕਤ ਭੁਕ । ੧੭।

ਹੰਸ ਪਦੀ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਵਹਾ।

---

*੧. *ਹੀਰਾ। ੨. ਮੂੰਗਾ। ੩. ਮੋਤੀ। ੪. ਮਰਕਤ (ਪੰਨਾ)। ੫. ਵੈਡੂਰਯ (ਲਸੂਣੀਆ)। ੬. ਗੋਮੇਦ। ੭. ਮਾਣਿਕ। ੮. ਨੀਲਮ ਅਤੇ ੯. ਪੁਖਰਾਜ। ਇਹ ਨੌਂ ਰਤਨ ਹਨ।*

ਹੰਸ ਪਾਦੀ। ਕੀਟ ਸਾਰੀ। ਕੀਟ ਨਾਰੀ। ਗੋਧਾ ਪਦੀ। ਤ੍ਰਿਪਾਦਕ। ਪ੍ਰਲਹਾਦਨੀ । ਮਧ੍ਹ ਸੁਰਵਾ। ਰਕਤ ਪਦੀ। ਰਕਤੁ ਲਾਜਲੂੰ । ੧੧।

ਹੰਝੂ (ਮ:) ਅਸ੍ਰੁ। ਅਸ੍ਰੂ। ਅਸ੍ਰੁ। ਅਸ੍ਰੂ। ਅੱਥਰੂ। ਅੱਥ੍ਰੂ। ਆਂਸੂ। ਅੰਸੂਆ। ਅੰਝ। ਅੰਝੂ । ਹੰਝ । ਚਖਜੁ ਜਲ। ਨੇਤ੍ਰ ਜਲ। ਨੇਤ੍ਰੰਬ । ਨੇਤ੍ਰਾਂਬ । ਬਾਖਪ । ਰੋਦਨ । ਲੋਚ । ੧੯।

-0-

ਕ

ਕਸਕਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਖਟਕਨਾ। ਗੜਨਾ। ਚੁਭਨਾ। ਦੁਖਨਾ। ਪੀੜਾ ਦੇਨਾ। ੬।

ਕਸਤੂਰੀ (ਗੰ:) ਅੰਡਜਾ। ਸਹਸ੍ਰ ਭਿਤ੍। ਸਹਸ੍ਰ ਵੇਧੀ। ਸੁਭਗਾ। ਸੰਚਾਰੀ। ਸ਼ਜਾਮਲਾ। ਕਥੂਰੀ। ਕਾਥੂਰੀ। ਕਾਮਦੰ। ਕਾਮਾਂਧਾ। ਗੰਧ ਸ਼ੇਖਰ। ਗੰਧ ਧੂਲੀ। ਟੂਸਰੀ। ਧੂਪ ਸੰਚਾਰੀ। ਨਾਭੀ। ਮਦਨੀ। ਮਦ ਮੁਸ਼ਕ। ਮਦ ਲਤਾ। ਮਜ। ਮਾਰਗ। ਮਾਰ ਜਾਰੀ। ਮਿਸ਼੍ਰਾ। ਮਿਰਗਮੈ। ਮ੍ਰਿਗਮੈ। ਮ੍ਰਿਗਜ। ਮ੍ਰਿਗਡਜ। ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿਜਾ। ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਭਿ ਰਥ। ਮ੍ਰਿਗ ਮਦ। ਮੋਦਨੀ। ਯੋਜਨ ਗੰਧਿਕਾ। ਲਲਤਾ। ਵੇਦ ਸੁਮਕ। ਵੇਦ-ਮਖ਼ਯਾ। ਵਾਤ ਮੋਦ । ੩੭।

ਕਸਰਤ-ਘਰ (ਥਾਂ) ਅਖਾੜਾ । ਵਿਆਯਾਮ ਸ਼ਾਲਾ। ਵਜਾਯਾਮ ਸ਼ਾਲਾ। ੪।

ਕਸਾਈ (ਜਾਂ) ਹਿੰਸਕ । ਕਸਾਬ । ਕੌਟਕਿਕ । ਕੌਟਿਕ । ਝਟਕਈ । ਮਾਂਸ ਵਿਕ੍ਰੇਤਾ । ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਂਸਿਕ। ਵੈਤੰਸਿਕ । ੧੦।

ਕਸੀਸ (ਖ:) ਸੁਭ੍ਰੂ । ਸ਼ੋਧਨ । ਹੀਰਾ ਕਸ। ਹੰਸ ਲੋਮਸ। ਹ੍ਰਸ੍ਵ । ਕਾਸੀਸ । ਕੇਸਰ । ਕੈਸੀਸ । ਖਾਚਰ । ਧਾਤ ਸ਼ੇਖਰ । ਧਾਤ ਕਾਸੀਸ । ਨੀਲੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ। ਨੇਤ੍ਰੋਖਧ । ਪਾਂਸ ਕਾਸੀਸ । ਪੁਖਪ ਕਾਸੀਸ । ਮਲੀਮਸ । ਵਤਸਕ । ਵਿਸ਼ਦ । ੧੯।

ਕਸੁੰਭ (ਫੁ:) ਕਸੂਖ । ਕਸੁੰਭੜਾ । ਕਮਲੋੱਤਰ । ਕੁਸੁਭ । ਕੁਸੁੰਭਾ । ਮਹਾਰਜਨ । ਵਹਿਨ ਸ਼ਿਖ । ੮।

ਕਸੇਰੂ (ਮੂ: ਕੰ:) ਸੁਕੰਦ । ਸੁਗੰਧਿ। ਸੂਕਰੇਖਟ । ਕਸੇਰੁਕ । ਕਸੇਰੁਕਾ । ਖਜੁਦ੍ਰ ਮੁਸਤਾ । ਗੁੰਡ ਕੰਦ । ਰਾਜ ਕਸੇਰੁਕ । ੯।

ਕਸੈਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਸ਼ਾਯ। ਕਖਾਯ। ੩।

ਕਸੌਟੀ (ਕਿ:) ਸ਼ਾਨ । ਕਸਉਟੀ ।

ਕਸਪਟੀ। ਕਸਵੱਟੀ । ਕਸ । ਕਖ਼ । ਖ਼ਜਾਣ । ਨਿਕਖ਼ । ੯।

ਕਹਾਣੀ (ਵਿਦਿ:) ਸਟੋਰੀ। ਸਾਖੀ । ਹਕਾਇਤ। ਹਕਾਯਤ। ਕਹਾਣੀ। ੫।

ਕਹਿਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ । ਉਚਾਰਣਾ । ਸੰਕਲਪ ਕਰਨਾ । ਕਹਿਣਾ। ਕਹਿਨਾ । ਕਥਨ ਕਰਨਾ । ਕਥਨਾ। ਨਿਵੇਦਨ ਕਰਨਾ। ਬਤਰਾਨਾ। ਬਤਲਾਨਾ। ਬਤਾਨਾ। ਬਯਾਨ ਕਰਨਾ। ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ਬੋਲਣਾ। ਬੋਲਨਾ। ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਾ। ਭਾਖਣ ਕਰਨਾ। ਭਾਖਣਾ। ਵਰਨਨ ਕਰਨਾ। ਵਜਕਤ ਕਰਨਾ । ੨੨।

ਕਹੀ (ਖੇ:) ਅਵਦਾਰਣ । ਕਸੀ । ਕੁਦਾਰ । ਕੁਦਾਲ । ਖਨਿਤ੍ਰ। ਖੰਤਾ। ਖੰਤੀ । ਗਲੋਈ । ਗੈਂਤੀ । ੧੦।

ਸਿੰਗੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਸਟ ਨਾਸੀ। ਅਵੈਕਤਾ। ਸਿਖਰੀ । ਸੰਗਰ ਨਾਮਕੀ । ਸੰਗ੍ਰਕਾ । ਸ੍ਰਿੰਗਿਨ । ਸ਼ਿੰਗੀ । ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ । ਕਰਕਟ । ਕਰਕਟ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ । ਕਰਕਟਾਖਜਾ । ਕਾਕੜਾ ਸ਼੍ਰਿਗੀ। ਕੁਲਿੰਗੀ । ਕੁਲੀਰ । ਕੇਕੜਾ ਸਿੰਗੀ । ਘੋਖ਼ਾ । ਚਕ੍ਰਾਂਗੀ । ਚਦ੍ਰਾਸ ਪਦਾ । ਨਤਾਂਗੀ । ਬੈਲ ਘਾਂਟੀ। ਮਹਾ ਘੋਖ । ਮਹਾਂ ਘੋਖਾ। ਰਿਖਭ । ਵਕ੍ਰਾ। ਵਿਖਾਣਿਕਾ। ਵ੍ਰਿਖੰਜ। ੨੭।

ਕਕੁਨੀ (ਅੰ:) ਕਾਕੁਨ । ਕਾਂਗਨੀ । ਕੰਗ । ਕੰਗਨੀ । ਕੰਗਨੀਕਾ । ਕੰਗੂ । ਕੰਗੂਨੀ । ਕੰਚੁਕਾ । ਚੀਨਕ । ਪੀਤ ਤੰਡਲ । ਪ੍ਰਿਯੰਗ । ਪ੍ਰਿਯੰਗੂ ।੧੩।

ਕੱਕਾ (ਰੰਗ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੜਾਰ । ਕਦ੍ਰੂ । ਕਪਿਲ। ਪਿਸ਼ੰਗ। ਪਿੰਗ। ਪਿੰਗਲ। ਭੂਰਾ । ੮।

ਕੱਖ (ਖੇ:) ਅਰੁਜਨ। ਸ਼ਖਪ। ਕਕਸ਼ । ਕਾਕਾ। ਤਿਣਕਾ। ਤ੍ਰਿਣ। ਤੀਲਾ। ੮।

ਕਚਹਿਰੀ (ਥਾਂ) ਨਿਆਉਂ ਘਰ । ਨਿਆਉਂ ਮੰਦਰ । ਨਿਆਂਇ-ਸ਼ਾਲਾ । ਨਿਆਂਇ ਭਵਨ । ਨਜਾਯ ਸ਼ਾਲਾ । ਨਜਾਯ ਭਵਨ। ਨਜਾਯ ਮੰਦਰ । ੮।

ਕਚਨਾਰ (ਸਾ:) ਉਛਾਲ । ਉੱਦਾਲਕ । ਅਮਰੀ ਹਲ । ਆਸਕੋਤ। ਆਸਫੋਤ। ਆਸ ਮੰਤਕ। ਸ੍ਰਲਪ ਕੇਸਰ । ਕੱਦੂ ਦਾਲ । ਕਰਬੂਦਾਰ । ਕਲੀਕ । ਕਾਚਨਕਾ । ਕਾਂਚਨਾਰ । ਕਾਂਚਨਾਲ । ਕੁਸਰ । ਕੁੱਛੀ । ਕੁੰਡਲੀ । ਕੁਦਾਰ । ਕੁਦਾਲ । ਕੋਵਿਦਾਰ । ਚਮਰਿਕ । ਚਮਰ਼ੀ । ਪਕਾਰਿ । ਪਾਕਾਰੀ । ਯੁਗ ਪਤ੍ਰਕ । ਰਸ ਭੇਦ । ੨੭।

ਕਚੂਰ (ਗੰ:) ਸ਼ਠੀ । ਸਦੀ । ਕਰਚੂਰਕ । ਕਲਪਕ । ਕਾਲਪਕ । ਕ੍ਰਸ਼ਜ । ਗੰਧ ਸਾਰ । ਗੰਧ ਮੂਲਕ । ਜਟਾਲ । ਤ੍ਰਵਿੜ । ਦ੍ਰਾਵਿੜ । ਦ੍ਰਾਵਿੰਡਕ । ਦੁਰਲਭਾ । ਦ੍ਰੂਲਭ । ਮੁਖਜ । ਮੁਰਵਜਕ । ੧੭।

ਕਚੌਰੀ (ਭੋ:) ਮਾਖ ਗ੍ਰਭਾ । ਮਾਖ ਗ੍ਰਭਾ

ਸ਼ਖ਼ਕੁਲੀ । ੪।

ਕੱਚ (ਖ:) ਸੀਸਾ । ਸ਼ੀਸ਼ਾ । ਕਾਚ । ਕਾਂਚ । ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ ਰਤਨ । ਕੰਚ । ਕੰਚੂਆ। ਪਿੰਗਾਣ । ਮੁਕਰ । ੧੦।

ਕੱਚਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਾਚਾ । ਖਾਮ । ੩।

ਕਛਹਿਰਾ (ਕ:) ਕਖਜਾ। ਕਛਉਟੀ । ਕੱਛ । ਕੱਛਾ। ਕਾਛ । ਕਾਛਾ । ੭।

ਕੱਛ (ਮ:) ਕਖਜ । ਕਾਂਖ । ਕਾਂਖਜ । ਕੰਖੌਰੀ । ਬਗਲ । ਬਾਹੁ ਮੂਲ । ੭।

ਕੱਛੂ (ਪਾ:) ਉਦਭਟ । ਕਛੂਆ । ਕਛੂਆ । ਕੱਛ । ਕਛੂ ਕੁੰਮਾ । ਕਮਠ । ਕੂਰਮ । ਕੂਰਮਾ । ਕੰਛੂ ਕੁੰਮਾ । ੧੦।

ਕੱਛੂਆਣੀ (ਪਾ:) ਕਛਪੀ । ਕਛੂ ਕੁੰਮੀ । ਕਮਠੀ । ਕੁੰਮ । ਕੁੰਮੀ । ਕੂਰਮਾ । ਦੂਲੀ । ੮।

ਕਟ ਸਰੈਯਾ (ਚਿੱਟੀ) (ਫੁ:) ਸਰੈਯਾ । ਸੈਰੇਯ । ਸੈਰੇਯਕ । ਕੁਰਬਕ । ਕੁਰੰਟਕ । ਪਿਯਾ ਵਾਸਾ । ੭।

ਕਟ ਸਰੈਯਾ (ਨੀਲੀ) (ਫੁ:) ਅਰਤ ਗਲ । ਆਰੱਤ ਗਲ । ਸ਼ੌਰੀਯਕ । ਸ਼ੌਰੇਯ । ਕੰਟਾਰਤ ਗਲ । ਨੀਲ ਕੁਸਮਾ । ਨੀਲ ਕੁਰੰਡਕ । ਨੀਲ ਝਿੰਡੀ। ਨੀਲ ਪੁਖਪੀ । ਵਾਣ। ਵਾਲਾ । ੧੨।

ਕਟ ਸਰੈਯਾ (ਪੀਲੀ) ਸਹਚਰ । ਸਹਚਰੀ । ਕਨਕ । ਕਰੁੰਟਕ । ਕਿੰਕਰਾਤ । ਕੁਰੰਟ । ਕੁਰੰਟਕ । ਦਾਸੀ । ਪੀਤ ਸੈਰੇਯਕ । ਪੀਤ ਪੁਖਪ । ਪੀਤ ਪੁਖਪਕ । ਪੀਤਾ ਮਲਾਨ । ਪੂਰ । ਵੀਰ । ੧੫।

ਕਟ ਸਰੈਯਾ (ਲਾਲ) (ਫੁ:) ਸੁਭਗ । ਸ਼ੋਣ ਝਿੰਟਿਕਾ । ਸ਼ੋਲ ਝਿੰਟੀ । ਕਾਮੁਕ । ਕੁਰਬਕ । ਰਕਤ ਝਿੰਟਿਕਾ। ਰਕਤ ਝਿੰਟੀ । ਰਕਤ ਪੁਖਪ । ਰਕਤ ਮਲਾਨ । ਰਾਗ ਪ੍ਰਸਵ । ਰਾਮਾ ਲਿੰਗਨ । ੧੨।

ਕਟਹਲ (ਫ:) ਅਤਿ ਬ੍ਰਿਹਤਫਲ । ਅਪੁਖਪ । ਅਪੁਖਪ ਫਲਦ । ਆਸ਼ਯ । ਸਥਲ ਕੰਟਾ ਫਲ । ਚੰਪ ਕਾਲ । ਚੰਪਾ ਕੋਖ਼ । ਚੰਪਾਲ । ਪਨਸ । ਪਲਸ । ਪਾਨਸ । ਪੂਤ ਫਲ । ਫਣਸ । ਫਲਸ । ਫਲਦ । ਫਲਿਨ । ਫਲ ਵਿਖਜਕ । ਮਹਾ ਸਜ । ਮ੍ਰਿਦਗ ਫਲ । ਮੁਰਜ ਫਲ । ਮੂਲ ਫਲਦ । ੨੨।

ਕਟੂਆ (ਕੀੜੇ) ਉਹੰਸ਼ । ਉਡੁੰਸ । ਉਤ ਕੁਣ । ਕਿਟਿਭ । ਕੋਣ ਕੁਣ । ਖਟ ਕੀਰਾ । ਖਟਮਲ । ਖਟੂ ਮਲ । ਮਤ ਕੁਣ । ਮੰਚੁਕਾਸ਼੍ਰਯ । ਰਕਤ ਪਾਯੀ । ੧੨।

ਕਟੂਮਰੀ (ਫ:) ਕਟੂਮਰਿ। ਕਾਕੋਟੁੰਬਰਿਕਾ। ਖਰਵਤ । ਜਘਨੇ ਫਲਾ। ਫਲਗ। ਬੋਖਾੜਾ। ਮਲਯੂ । ੮।

ਕਟੋਰਾ (ਭੋ:) ਕਾਸਜ । ਕੰਸ਼ । ਖੋਰਵਾ । ਖੋਰਾ । ਪਾਨ ਪਾਤ੍ਰ । ੬।

ਕੱਟਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ। ਕਤਰਨਾ। ਕਾਟਨਾ। ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ। ਤੋੜਨਾ। ਮਾਰਨਾ। ੭।

ਕਠਫੋੜਾ (ਪੰ:) ਸ਼ਤ ਪਤ੍ਰਕ। ਸੁਤਾਰਾ। ਕਠਫੋਰਾ। ਦਾਵਰਾ ਘਾਟ। ੫।

ਕਠੋਰ ਬਚਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਾਕਸ਼। ਨਿਸ਼ਠੁਰ। ਨਿਖਠੁਰ। ਪਰੁਖ। ੫।

ਕੱਢਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਕਾਢਨਾ। ਖਦੇੜਨਾ। ਦੂਰ ਦੁਰਾਨਾ। ਨਿਕਾਲਨਾ। ਬਹਿਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ। ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ। ਭਗਾਨਾ। ੮।

ਕਣਕ (ਅੰ:) ਅਪੂਪ। ਅਰੂਪ। ਸ਼ਲੇਖ ਮਲ। ਸੁਮਨ। ਸੁਮਨਾ। ਖਜੀਰੀ। ਗੇਹੂੰ। ਗੋਹੂੰ। ਗੋਧੂਮ। ਗੰਦਮ। ਨਿਸਤੁਖ। ਨਿਸਤੁਖ ਖਜੀਰੀ। ਬਹੁ ਦੁਗਧਾ। ਭੋਜਨ। ਮਲੇਛ। ਰਸਾਲ। ੧੭।

ਕਤਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰਨਾ। ਕਾਂਟਨਾ। ਛਾਂਟਨਾ। ੪।

ਕਤੀਰਾ (ਕਿ:) ਕਤਰਨੀ। ਕਰਤਰੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ। ੪।

ਕੱਤਕ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਉਰਜ। ਊਰਜ। ਕੱਤਾ। ਕੱਤਿਅ। ਕਾਤਿਕ। ਕਾਰਤਿਕ। ਕਾਰਤਿਕਕ। ਬਾਹੁਲ। ੯।

ਕਥਾ (ਵਿਦਿ:) ਆਖਜਾਨ। ਇਤਿਵ੍ਰਿੱਤ। ਕਹਾਨੀ। ਕਿੱਸਾ। ਵਖਾਨ। ਵਰਣਨ। ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਵ੍ਰਿੱਤ। ੯।

ਕਥਾ ਕਾਰ (ਵਿਦਿ:) ਕੱਥਕ। ਕਥੱਕੜ। ਕਥਾ ਵਾਚਕ। ਗਿਆਨੀ। ਪੌਰਾਣਕ। ਬਿਆਸ। ਵਜਾਸ। ੮।

ਕੱਥਾ (ਜੰ: ਦ:) ਕੱਥ। ਖਦਿਰ। ਖੈਰ। ਗਾਯਤ੍ਰਿਨ। ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ਦੰਤ ਘਾਵਨ। ਬਾਲ ਤਨਯ। ਬਾਲ ਪੱਤ੍ਰ। ੯।

ਕੱਥਾ ਸਫੈਦ (ਜੰ: ਦ:) ਸਫੈਦ ਕਥਾ। ਸੋਮ ਵਲਕ। ਸ੍ਵੈਤ ਸਾਰ ਕੱਥਾ। ਕਦਰ। ੫।

ਕੱਥਾ ਦੁਰਗੰਧ (ਜੰ: ਦ:) ਅਹਿਮਾਰ। ਅਹਿਮੇਦ। ਅਰਮੇਦ। ਦੁਰਗੰਧ ਕੱਥਾ। ਪਰਿਮੇਦ ਵਿਟਖਦਰ। ੭।

ਕਦੰਬ (ਫੁ:) ਸੁਵਾਹ। ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਕਦਮ। ਤੂਲ। ਧਾਰਾ ਕਦੰਬ। ਨੀਪ। ਨ੍ਰਿਤਯ ਨੀਪ। ਪ੍ਰਿਯ। ਪ੍ਰਿਯਕ। ਪ੍ਰੀਅੰਕ। ਭੂਨੀਪ। ਭੂਮਿਜ। ਭੂਮੀ ਕਦੰਬ। ਭ੍ਰਿੰਗ ਵੱਲਭ। ਮਦਰਾਗਧ। ਮਦਰਾ ਗੰਧ। ਲਘ ਪੁਖਪ। ਵ੍ਰਣ ਹਾਰਕ। ਵ੍ਰਿੱਤ ਪੁਖਪ। ੨੦।

ਕੱਦੂ (ਸਾ:) ਅਲਾਬੀ। ਆਲਾਬੂ। ਏਲਾਬੂ। ਕਦੁਆ। ਕਦੂਆ। ਤੁੰਬ। ਤੁੰਬਕ। ਤੁੰਬਾ। ਤੁੰਬੀ। ਪਿੰਡ ਫਲਾ। ਮਹਾ ਫਲਾ। ਲਾਬੁਕ। ਲਾਬੂ। ਲੌਆ। ਲੌਕੀ। ੧੫।

***ਕਨਪਟੀ** (ਮ:) ਕੱਚਾ। ਕਟਕ।

*ਕੰਨ ਤੇ ਅੱਖ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ।

ਕਰਟ । ਰੰਡ । ਰੰਡ ਸਥਲ । ਮਲ ਪਟ । ੭।

ਕਨਾਤ (ਕ:) ਜਵਨਿਕਾ । ਤਿਰਸ ਕਰਣੀ। ਪੜਦਾ । ਪ੍ਰਤਿਸੀਰਾ। ੫।

***ਕਨੇਰ** (ਜ਼ ਤੇ ਫੁ:) ਅਸ਼੍ਹਾ । ਅਸ਼੍ਰ ਧਨ। ਅਸ਼੍ਰ ਮਾਰਕ । ਅਸ਼੍ਰ ਰੋਧਕ । ਸ਼ਤ ਕੁੰਦ । ਸ਼ਤ ਕੁੰਭ। ਸ਼ਤ ਕੁੰਭਜ। ਸਥਲ ਕੁਮਦ । ਸ਼ਤ ਪ੍ਰਾਸ । ਸ਼ਾਂਤ ਕੁੰਭ । ਸਿੱਧ ਪੁਖਪ । ਸ਼ੀਤ ਕੁੰਭ । ਸ਼ੰਕੁਦ੍ਰ । ਸ਼੍ਵੇਤ ਪੁਖਪ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਪੁਖਪਕ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਪੁਖਜ। ਹਯ ਧਨ। ਹਯ ਮਾਰਕ। ਕਣਹੇਰ। ਕਰਵੀਰ । ਕਰਵੀਰਕਾ । ਕੁੰਦ । ਗੌਰੀ ਪੁਖਪ। ਚੰਡਾਤ । ਤੁਰੰਗਾਰਿ। ਦਿਵਜ ਪੁਖਪ । ਨਰ ਵਰਾਹ੍ । ਪ੍ਰਤਿਹਾਸ। ਪ੍ਰਾਚੰਡ। ਰਕਤ ਪੁਖਜ। ਵੀਰ। ੩੨।

ਕਪਟ (ਭਾ:) ਉਪਾਧਿ । ਉਪਾਧੀ । ਸ਼ਠਜ । ਸ਼ਾਠਜ । ਕੁਮ੍ਰਿਤ । ਕੈਤਵ । ਛਦਮ । ਛਲ । ਜਾਲ । ਟੰਚ । ਠਗਿਆਈ । ਦੰਭ । ਦ੍ਰੋਹ । ਧੋਹ । ਧੋਖਾ । ਧੂਰਤਤਾ । ਪਖੰਡ । ਪਟ । ਪਟੰਬ । ਪ੍ਰਪੰਚ। ਮਾਇਆ। ਵਲ । ਵਿਆਜ । ਵਜਾਜ । ੨੫।

ਕਪਟੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਿਤਵ । ਛਦਮ । ਛਲੀ । ਛਲੀਆ । ਠੱਗ । ਦੰਭੀ । ਦ੍ਰੋਹੀ । ਧੂਰਤ । ਧੋਹੀ । ਧੋਖੇ ਬਾਜ਼ । ਮਾਇਕ । ਮਾਇਕੀ । ਵਿਆਜੀ । ਵਜਾਜੀ । ੧੫।

ਕਪਾਹ (ਜੰ: ਦ:) ਸਮੁੰਦ੍ਰਾਂਤਾ । ਸੂਤ੍ਰ ਪੁਖਪਾ । ਕਪਾਸ । ਕਰਪਾਸ । ਕਰਪਾਸ ਸਾਰਿਣੀ । ਕਰਪਾਸਿਕਾ । ਕਰਪਾਸੀ । ਕਾਰ ਪਾਸੀ । ਗੁੜ । ਚਵਜ । ਛਾਦਨ । ਤੁੰਡਿਕੇਰੀ । ਤੁਲਾ। ਪਟਦ। ਪਟਲੁਨ। ਪਰੱਛਦ। ਪਿਚ। ਬਦਰਾ। ਮਰੂਦਭਵਾ। ਵਦਰੀ। ਵਾਦਰ। ਵਾਦਰਾ । ਵਾਰਦ । ੨੪।

ਕਪੂਰ (ਗੰ:) ਓਖਧੀਸ਼ । ਇੰਦੂ । ਸਫਾਟਿਕ । ਸਫਾਟਿਕਾਭ੍ਰ । ਸਾਰੰਗ । ਸਿਤਾਭ੍ਰ । ਸਿਤਾਭ੍ਰਕ । ਸ਼ਿਲਾ । ਸ਼ੀਤ ਮਯੂਖ । ਸ਼ੀਤ ਮਰੀਚ। ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼। ਸੋਮਸੰਗਜ। ਹਨੁ । ਹਿਮ ਬਾਲੁਕਾ। ਹਿਮ ਵਾਲੁਕ । ਹਿਮਾਂਸ਼। ਹਿਮੋਪਲ । ਕਰਪੂਰ । ਕਾਫੂਰ । ਗਲੌਂ । ਗੌਰ । ਘਨਸਾਰ । ਚੰਦ੍ਰ ਸਿਤਾ । ਚੰਦ੍ਰ ਸੰਗਜ । ਚੰਦ੍ਰ ਭਸਮ । ਤਰੁ ਸਾਰ । ਨਿਸਾਪਤਿ । ਬੇਧਕ । ਭਾਹਿ ਵਾਲਕ । ਭੂਤੀਕ । ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ । ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ । ਰੇਣ ਸਾਰ । ਵਿਧੁ । ੩੫।

(ਨੋਟ:-ਜਿੰਨੇ ਚੰਦ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਪੂਰ ਦੇ ਵੀ ਸਮ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਕਪੂਰ ਕਚਰੀ (ਗੰ:) ਸਟੀ । ਸ਼ਠਿਕਾ। ਸਮੁਦ੍ਰਾ । ਸੁਗੰਧਾ । ਸੁਭ੍ਰਤਾ ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨਾਲ ਕਨੇਰ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਟੀ, ਲਾਲ, ਗੁਲਾਬੀ, ਪੀਲੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀ। ਇਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਿਮੋਦਭਵਾ । ਕਰਬੁਰ । ਕਰਪੂਰ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਰਿਦ੍ਰਾ । ਖਡ ਗ੍ਰੰਥਾ । ਗੰਧ ਪਲਾਸ਼ੀ । ਗੰਧ ਬਧੂ । ਗੰਧ ਮੂਲੀ । ਗੰਧਾ । ਗੰਧਾਰਕਾ । ਗੰਧੋਲੀ । ਗ੍ਰੰਥ ਮੂਲਿਕਾ । ਤੂਣੀ । ਦੂਰਵਾ । ਪਲਾਸ਼ਿਕਾ। ਪਲਾਸ਼ੀ । ਪ੍ਰਿਥ ਪਲਾਸ਼ਿਕਾ । ੨੩।

ਕੱਪੜਾ (ਕ:) ਆਛਾਦਨ । ਅੰਸ਼ੁਕ । ਅੰਬਰ । ਸ਼ਾਟਕ। ਸਿਚਯ । ਕਸ਼ਿਪੁ । ਕੱਜਣ । ਕਤੀਫ਼ਾ । ਕਪਰਾ । ਕਰਪਟ। ਕਾਪਰ । ਕਾਪੜ । ਚੀਰ । ਚੇਲ । ਚਲ । ਚੋਲ । ਛਾਦਨ । ਦੁਕੂਲ। ਨਿਚੋਲ। ਪਟ। ਪਰਿਧਾਨ । ਪ੍ਰੋਤ । ਬਸਤਰ । ਬਸਤ੍ਰ । ਬਸਨ । ਬਾਸ । ਲਕਤਕ । ਲੀੜਾ । ਵਸਤ੍ਰ। ਵਸਨ । ੩੧।

ਕਫ਼ (ਮ:) ਸ਼ਲਖਮਨ । ਸ਼ਲੇਖਮ । ਸ਼ਲੇਖਮਾ । ਬਲਗਮ । ੫।

ਕਫ਼ ਵਾਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਸ਼ਲੇਖਮਣ । ਸ਼ਲੇਖਮਲ । ਕਫ਼ ਯੁਕਤ । ਕਫ਼ਿਨ । ਕਫ਼ੀ । ੬।

ਕਬਜ਼ (ਰੋ:) ਆਨਾਹ । ਕਬਜ਼ੀ । ਕੋਸ਼ਨ ਬੱਧ । ਨਿਬੰਧ । ਮਲ ਬੱਧ । ਮਲ ਬੰਧ । ਮਲ ਬੰਨ੍ਹ । ਮਲਾ ਵਿਰੋਧ । ਮੈਲ ਬੰਨ੍ਹ । ੧੦।

ਕਬਜ਼ਾ (ਭਾ:)ਅਧਿਕਾਰ। ਵਸੀਕਾਰ। ੩।

ਕਬਰ (ਥਾਂ) ਅਸਥਾਲਜਾ । ਸਮਾਧ । ਸਮਾਧੀ । ੪।

ਕਬੀਲਾ (ਜੰ: ਦ:) ਕਮੀਲਾ । ਕਰਕਸ । ਕਵੀਲਾ । ਕਾਂਪਿਲ । ਕਾਂਪਿਲਪ । ਕੰਪਲ । ਚੰਦ੍ਰ। ਪਿਕਾਖਜ । ਬਹੁ ਪੁਖਪ । ਰਕਤ ਫਲਾ । ਰਕਤਾਂਗ । ਰੇਚਨੀ। ਰੇਚੀ। ਰੋਚਨਾ। ਰੋਚਨੀ । ਰੰਜਕ। ਲਘ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਲੋਹਿਤਾਂਗ । ੧੯।

ਕਬੂਤਰ (ਪੰ:) ਕਪੋਤ । ਕਲ ਰਵਿ । ਗ੍ਰਿਹ ਕਪੋਤ । ਗ੍ਰਿਹ ਕੁੱਕਟ। ਛੇਦਮ । ਪਾਰਾਪਤ । ਪਾਰਾਵਤ । ਰਕਤ ਲੋਚਨ । ੯।

ਕਮਜ਼ੋਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸ਼ਕਤਿ। ਅਸਮਰਥ। ਅਘੂ । ਅਜਵ । ਅਬਲ । ਅਮਾਸ । ਸ਼ਕਤਿ ਰਹਿਤ। ਸੁਖੰਡ । ਕਮਜੋਰ । ਕਮਜੋਰਾ । ਕਮਜ਼ੋਰਾ । ਛਾਤ । ਜਜਰ। ਜਜਰਾ। ਜਰਜਰ। ਜਰਜਰਾ। ਜੀਰਣ। ਦੁੱਬਲ। ਦੁੱਬਲਾ। ਦੁਰਬਲ। ਨਿਤਾਣਾ । ਨਿੱਬਲ । ਨਿਰਬਲ । ਬਲਹੀਨ । ਮਾੜਾ । ੨੬।

ਕਮਜ਼ੋਰੀ (ਰੋ:) ਅਬਲਤਾ । ਸੁਖੰਡੀ । ਕਮਜੋਰੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਜਾ । ਖੀਣਿਤਾ । ਖੀਨਤਾ । ਖਜੀਣਤਾ । ਜੀਰਣਤਾ । ਦੁਬਲਤਾ। ਦੁਰਬਲਤਾ। ਨਿੱਬਲਤਾ। ਨਿਰਬਲਤਾ। ਬਲ ਹੀਣਤਾ। ੧੪।

ਕਮਰ (ਮ:) ਸ਼੍ਰੋਣਿ । ਸ਼੍ਰੋਣਿ ਫਲ । ਸ਼੍ਰੋਣਿ ਫਲਕ । ਕਟ । ਕਟ ਪ੍ਰਾਸ਼ਵ । ਕਟਿ । ਕਟੀ । ਕਟੀਰ । ਕਲਤ੍ਰ । ਕਰਭ। ਕਾਜੀਪਦ । ਤਿੱਕਲ । ਤੇੜ। ਤ੍ਰਿਕਲ। ਪਾਸ਼੍ਰਵ । ਮਧਜਾਂਗ ।

ਲੰਕ । ਲੱਕ । ੧੯।

ਕਮਰ ਕਸਾ (ਕ:) ਅਧਿਕਾਂਗ । ਕਟ ਫੇਟੀ । ਕਮਰ ਪੱਟੀ । ਕਮਰ ਬੰਦ । ਤੇਗ ਬੰਦ । ਪਟੁਕਾ। ਫੇਟਾ । ੮।

ਕਮਰਖ (ਫ:) ਸ਼ਰਾਲ । ਸ਼ੁਕ ਪ੍ਰਿਯ । ਕਰਮਰ । ਕਰਮਰਕ । ਕਰਮਰੰਗ । ਕਰਮਾਰ । ਕਾਰੁਕ । ਕ੍ਰਮਾਰਕ । ਧਾਰਾ ਮਲ । ਪੀਤ ਫਲ । ਬ੍ਰਿਹ ਹਲ । ਮਦਗਰ । ਰੁਜਕਰ । ੧੪।

ਕਮਰ ਦੀ ਹੱਡੀ (ਮ:) ਸਿਫਚ । ਕਟਿ ਪ੍ਰੋਥ । ਕੁਲਹੜ । ਕੁਲਹਾ । ਕੂਲਹਾ । ੬।

ਕਮੰਡਲ (ਭੋ:) ਕਰਮੰਡਲ । ਕੁੰਡੀ । ਪੰਚ ਪਾਤ੍ਰ । ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ ਕਾ ਪਾਤ੍ਰ । ੫।

ਕਰਜ਼ਾ (ਵ:) ਉਧਾਰ । ਕਰਜ਼ । ਪਰਯਦੰਜਨ । ਰਿਣ । ਰਿਨ । ੬।

ਕਰਜ਼ਾਈ (ਵ:) ਅਧਰਮਣ । ਕਰਜ਼ਦਾਰ । ਖਾਤਕ । ਖਾਦਕ । ਰਿਣਿਯਾ । ਰਿਣੀ । ਰਿਣੀਆ । ਰਿਨੀ । ੯।

ਕਰਨ (ਅਵ:) ਅਗਨਾਂਤ ਕਰਿ ਅਰਿ। ਅਰਿ ਤਨੁਜ। ਅਰਕ ਨੰਦਨ । ਸੂਤ ਪੁੱਤ੍ਰ । ਸੂਰਜ ਸੁਤ । ਕਰਣ । ਕ੍ਰਣ । ਚਾਂਪੇਸ । ਪਾਵਕਾਰਿ ਅਰਿ ਅਰਿ ਤਨੁਜ । ਭਾਨਜ। ਵਸਖੇਣ । ਵੇਦਿਜ । ੧੨।

ਕਰੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਕਟ । ਸਖਤ । ਕਠਨ । ਕਠੂਲਾ। ਕਠੋਰ । ਕਰੜੋ । ਕੜਾ । ਜਠਰ । ਦ੍ਰਿਢ । ਦ੍ਰਿੜ । ਪੁਸ਼ਟ । ਪੁਖ਼ਟ । ਬੱਜਰ । ਬਿਕਟ । ਵਿਕਟ । ੧੬।

ਕਰਾਮਾਤ (ਭਾ:) ਅਜ਼ਮਤ । ਸ਼ਕਤਿ । ਸ਼ਕਤੀ। ਸਿਧਿ। ਸਿਧੀ। ਕਰਮਾਤ । ਕਰਾਮਤ। ਤਾਕਤ। ਮੁਅਜਜ਼ਾ। ੧੦।

ਕਰਾਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਤਿਕਤ । ਤੀਖਣ । ਤੀਖਜਣ । ਤੀਤ । ਤੀਤਾ । ੬।

ਕਰੀਰ (ਰੁ:) ਉਸ਼ਣ ਸੁੰਦਰ । ਸ਼ਤ ਕੁੰਤ । ਸ਼ਾਖ ਪੁਖਪ । ਸੁਫਲ । ਸ਼ੋਣ ਪੁਖਪ। ਕਟੂ ਫਲ। ਕਰਿਰ। ਕਰੀਲ। ਕਾਖੀ। ਕ੍ਰਕਚ। ਕ੍ਰਕਰ। ਕ੍ਰਿਖ ਸ਼ਾਖ । ਗੂਢ ਪਤ੍ਰ । ਗ੍ਰੰਥਿਲ। ਤੀਖਜਣ ਸਾਰ। ਤੀਖਜਣ ਕੰਟਕ। ਨਿਸ਼ ਪੱਤ੍ਰ । ਨਿਸ਼ ਪੱਤ੍ਰਕਾ । ਨੇਵਤੀ। ਮਰੁ ਭੂ ਰੁਹ। ਮ੍ਰਿਦ ਫਲ। ਵਿਖਵਕ ਪੱਤ੍ਰ। ਵਿਦਾਹਿਕ । ੨੪।

ਕਰੇਲਾ (ਸਾ:) ਉਗ੍ਰ ਕਾਂਡ । ਸੁਕਾਂਡ । ਸੁਖ਼ਵੀ। ਸੂਖਜਮ ਵੱਲੀ। ਕਟਿੱਲਕ। ਕਠਿਲਕਾ । ਕਰਕਾ । ਕਰੇਲੀ । ਕਾਂਡ ਕਟੁਕ। ਕਾਰ ਵੇਲ। ਕਾਰ ਵੇਲੀ। ਕੰਡੂਰ । ਚਿਰਿ ਪਤ੍ਰ । ਤੋਪ ਵੱਲੀ । ਪਟ। ਬ੍ਰਿਹ ਵੱਲੀ। ਵਾਰਿ ਵੱਲੀ।੧੮।

ਕਰੋਧ (ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ-ਭਾਵ (ਭਾਵ) ਅਮਰਖ । ਏਹ । ਹਰ । ਹਿਰ । ਹੇਲ । ਹਿ੍ਣਿ । ਹ੍ਰਿਣੀ । ਕਾਵੜਾ । ਕੋਪ । ਕ੍ਰੁੱਧ । ਕ੍ਰੋਧ । ਗੁੱਸਾ । ਛੋਭ । ਜੂਰਣਿ । ਤਪੁਖੀ । ਤਜਜ । ਪ੍ਰਤਿਘਾ । ਭਾਮ ।

ਭੀਮ । ਮਨਜ । ਮਨਜਾਤਮ। ਗਿਸ । ਰੁੱਖ । ਰੁੱਠ । ਰੋਸ । ਰੋਹ । ਰੋਹਾ । ਰੋਖ । ਰੰਜ । ਵਜਾਥਿ । ੩੧।

ਕਰੋੜ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੋਟ। ਕੋਡ । ਕ੍ਰੋੜ। ੪।

ਕਰੌਂਦਾ (ਫ:) ਉਤਕੰਟਕ। ਅਵਿਗਨ। ਅਵਿਘਨ । ਸੁਖੇਣ । ਸੁਪੁਖਪ । ਸੂਖਮ ਪਤ੍ਰ । ਹਯ ਚੂਕ । ਕਰਮਰਦ। ਕਰਮਰਦਕ। ਕਰਮਰਦੀ। ਕਰਵਨ । ਕਰਾਂਬੁਕ । ਕਰਾਮਰਦ। ਕਰਾਮਲ । ਕਰਾਮਲਕ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਪਾਕ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਪਾਕ-ਫਲ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਫਲ । ਕੁੱਕ ਨਦ । ਕੰਟਕੀ। ਖਜੀਰ ਫਲ। ਖਜੀਰੀ। ਗੁੱਛੀ । ਜਾਤਿ ਪੁਖਪ। ਡਿੰਡਿਮ । ਤਾਮਰ ਚੂੜ । ਦ੍ਰਿੜ ਕੰਟਕ । ਪਾਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ । ਪਾਕ ਫਲ। ਪਾਣਿ ਮਾਰਦ । ਫਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ। ਬਹੂ ਦਲ । ਬੋਲ। ਮਰਿਦੁ ਛਦ। ਵਸ਼। ਵਨਾਲਕ। ਵਨਾਲਯ। ਵਨੇਖਜੁਦ੍ਰਾ । ੩੯।

ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸੁ:) ਅਰਜਨ । ਸੁਰ ਤਰੁ । ਸੁਰ ਦ੍ਰੂਮ । ਸੰਤਾਨ । ਹਰਿ ਚੰਦਨ । ਕਲਿ ਬ੍ਰਿੱਛ । ਕਲਿਪ ਤਰੁ । ਕਲਿਪ ਤਰੂ । ਕਲਿਪ ਦ੍ਰੂਮ। ਕਲਿਪ ਬ੍ਰਿਛ। ਕਲਿਪ ਵ੍ਰਿਖਜ । ਕਾਮ ਤਰੋਵਰ । ਦੇਵ ਤਰੋਵਰ। ਦੇਵ ਬ੍ਰਿੱਖ। ਦੇਵ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਦੇਵ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਪਾਰਿ ਜਾਤ । ਪਾਰਿ ਜਾਤਕ । ਬਪੁ ਸਾਰ। ਮਦਾਰਨ। ਮੰਦਾਰ। ਮੰਦਾਰਨ।੨੩।

ਕਲਮ (ਵਿਦਿ:) ਕਲਉ । ਕਲੰਮ । ਕਾਨੀ । ਲਿੱਖਣ । ਲੇਖਣਿ । ਲੇਖਣੀ । ਲੇਖਨਿ । ਲੇਖਨੀ । ੯।

ਕਲਮੀ ਅੰਬ (ਫ:) ਆਮ੍ਰਾਤ। ਸਮਰਾਮ੍ਰ। ਕਾਮਾਹਵ। ਕਮੇਸ਼ਟ। ਕੋਕਿਲਾਨੰਦ। ਕੋਕਿਲੋਤਸਵ। ਟੰਕ। ਨ੍ਰਿਪ ਵੱਲਭ । ਮਧੁਰ। ਰਾਜ ਪੁਤ੍ਰ । ਰਾਗ ਫਲ । ਰਾਜਾਮ੍ਰ । ੧੩।

***ਕਲਾ** (ਭਾ:) ਸ਼ਿਲਪ ਕਰਮ । ਸ਼ਿਲਪਨੋਪਣਜ। ਕਾਰੀਗਰੀ । ੪।

ਕਲਾਲ (ਜਾ:) ਸ਼ੁੰਡੀ । ਸ਼ੌਡਿਕ । ਕਰਾਲ । ਕਲਾਰ । ਕਲਾਲ । ਕਲਵਾਰ । ਮੰਡ ਹਾਰਿਕ । ੮।

ਕਲਾਲਨ (ਜ:) ਕਲਵਾਰਿ । ਕਲਾਲਨਿ । ਕਲਾਲਨੀ। ਕਲਜ ਵਾਰੀ । ਕਲਜ ਵਾਲੀ । ੬।

ਕਲਿਆਣ (ਸ: ਖੰ:) ਅਨਾਮਯ ।

**ਕਲਾ ਦੇ ੬੪ ਭੇਦ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ-*

੧. ਗਾਯਨ (ਗੀਤ)। ੨. ਵਾਦਜ (ਬਜਾਨਾ)। ੩. ਨ੍ਰਿਤਜ (ਨਾਚਨਾ) । ੪. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ। ੫. ਤਿਲਕ ਕਾਢਨਾ । ੬. ਤੰਡਲ ਕਸਮਾਵਲੀ (ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਉਣੇ)। ੭. ਪੁਸ਼ਪਾ ਤਰਣ। (ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਣਾ)। ੮. ਅੰਗ ਰਾਗ (ਸ਼ਿੰਗਾਰ)। ੯. ਮਣਿ ਭੂਮਿਕਾ ਕਰਮ (ਸੌਣ ਲਈ ਥਾਂ ਬਣਾਉਣਾ)। ੧੦. ਸ਼ਯਨ ਰਚਨਾ। ੧੧. ਉਦਕ ਵਾਦਜ-(ਜਲ ਤਰੰਗ ਆਦਿ ਵਾਜੇ)। ੧੨. ਉਦਕਾ ਘਾਤ (ਪਿਚਕਾਰੀ ਛੱਡਣਾ। ੧੩. ਦਿਤ੍ਰ ਯੋਗ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਸਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ। ੧੪. ਮਾਲਾਂ ਗੁੰਦਣੀਆਂ। ੧੫. ਵਾਲ ਗੁੰਦਣੇ ਅਤੇ ਜੂੜਾ ਗੁੰਦਣਾ। ੧੬. ਤੰਬੂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ 'ਤੇ)

ਆਨੰਦ । ਸ਼ਸਤ । ਸ਼ਿਵ । ਸੁਖ । ਸ਼ੁਭ । ਸ਼ੁਭਸੰ । ਸ਼ੰ । ਸ਼੍ਰੇਯਸ । ਸ੍ਵਸਤ । ਸ੍ਵਹ । ਕਲਿਆਨ । ਕੁਸ਼ਲ । ਖੇਮ । ਖਜੇਮ । ਗਤ । ਗਤਿ । ਗਤੀ । ਛੇਮ । ਭਦ੍ਰ । ਭਬਜ। ਭਵ । ਭਵਜ। ਭਾਵਕ। ਮੰਗਲ । ੨੬।

ਕਲਿਜੁਗ (ਕਾ:) ਕਲ । ਕਲਿ । ਕਲਿਕ । ਕਲਿ ਕਾਲ । ਕਲਿ ਯੁਗ । ਕਲੀ । ਕਲੀ ਕਾਲ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਯੁਗ । ੯।

ਕਲੀ (ਫੁੱਲ ਦੀ) (ਜੰ:) ਅਸਫੁਟਤ ਪੁਖਪ । ਕਲਿਕਾ । ਕੁਹਮਲ । ਕੋਰਕ। ਖਜਾਰਕ। ਗੁਨਚਾ। ਜਾਲਕ। ਮੁਕੁਲ। ਮੁਕੁਲਿਤ। ਲਾਲਕ । ੧੧।

ਕਲੀ (ਧਾਤ) (ਖ:) ਆਪ । ਆਲੀਮਕ। ਸਿੰਹਲ । ਸੁਵਰਣਜ । ਸ੍ਵਖੇਤ। ਹਿਮ । ਕਸਤੀਰ । ਕਰੂਪਜ। ਕਲਈ । ਗੁਰ ਪਤ੍ਰ । ਚਕ੍ਰ ਸੰਗਜ । ਚਿਖ਼ਪਟ । ਤਮਰ । ਤ੍ਰਪ । ਨਾਗ । ਨਾਗਜ । ਨਾਗ ਜੀਵਨ । ਪਿਸਟ । ਪਿੰਚਟ । ਪੂਤ ਗੰਧ । ਬੰਗ । ਮਧੁਰ। ਮ੍ਰਿਦੰਗ । ਰਾਂਗ। ਰਾਂਗਾ । ਰੰਗ । ਵੰਗ । ੨੮।

ਕਲੇਜਾ (ਮ:) ਅਗ੍ਰਮਾਂਸ । ਕਰੇਜਾ। ਕ੍ਰੇਜਾ। ਬੁੱਕਾ। ਯਕ੍ਰਿਤ । ੬।

ਕਲੰਕ (ਭਾ:) ਊਜ । ਅਪਵਾਦ । ਇਲਜ਼ਾਮ । ਕਾਲੇਖਾ । ਕਾਲੰਕ। ਕਾਲੰਗਾ। ਕਿੰਜਲਕ। ਛੇਪ। ਦਾਗ । ਦੋਸ਼ । ਦੋਖ । ਧੱਬਾ । ਪੰਕ । ਮਸਿ।

(ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ-ਨੋਟ)

੧੭. ਕਰਣ ਪਤ੍ਰ ਭੰਗ। ੧੮. ਗੰਧ ਯੁਕਤਿ। ੧੯. ਗਹਿਣੇ ਧਾਰਨ ਬਿਧਿ। ੨੦. ਜਾਦੂਗਰੀ। ੨੧. ਸਰੂਪ ਬਣਾਉਣਾ। ੨੨. ਛੇਤੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ੨੩. ਰਸੋਈ ਦਾਰੀ। ੨੪. ਰਸ, ਸ਼ਰਬਤ, ਆਸਵ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣਾ। ੨੫. ਸਿਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ । ੨੬. ਕਸੀਦਾ ਕੱਢਣਾ। ੨੭. ਵੀਣਾ ਡਉਰੂ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਣੇ। ੨੮. ਪ੍ਰਹੇਲਕਾ (ਬੁਝਾਰਤਾਂ)। ੨੯. ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਲਾ (ਅੰਤਰਾਖਰੀ)। ੩੦. ਕੂਟਕ ਯੋਗ (ਕੂਟ-ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ) । ੩੧. ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨਾ। ੩੨. ਨਾਟਕ ਕਲਾ। ੩੩. ਸਮੱਸਿਆ ਪੂਰਤੀ। ੩੪. ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਪਲੰਘ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣਾ। ੩੫. ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨਾ। ੩੬. ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ। ੩੭. ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ। ੩੮. ਧਾਤੂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ। ੩੯. ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਧਾਤੂਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ। ੪੦. ਰਤਨਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਗਿਆਨ। ੪੧. ਬਾਗਬਾਨੀ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ 'ਤੇ)

(ਪਿਛਲੇ ਕਾਲਮ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ-ਨੋਟ)

੪੨. ਤਿੱਤਰ, ਬਟੇਰਾ, ਮੁਰਗਾ, ਮੇਢਾ ਆਦਿ ਦਾ ਲੜਾਉਣਾ। ੪੩. ਚਿੜੀ ਬਾਜ਼ੀ। ੪੪. ਤੇਲ ਮਲਣਾ। ੪੫. ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨੀ। ੪੬. ਸੰਕੇਤਕ ਅਰਥ ਸਮਝਣਾ। ੪੭. ਦੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ। ੪੮. ਪੁਸ਼ਪ ਸ਼ਕਟਿਕਾ। ੪੯. ਸ਼ੁਭਾਸ਼ੁਭ ਗਿਆਨ। ੫੦. ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰਕਾ। ੫੧. ਧਾਰਣ ਮੰਤ੍ਰਕਾ। ੫੨. ਸੰਪਾਦਯ। ੫੩. ਮਾਨਸੀ। ੫੪. ਕਾਵਿ ਕ੍ਰਿਆ। ੫੫. ਅਵਿਧਾਨ ਕੋਸ਼। ੫੬. ਛੰਦ ਗਿਆਨ। ੫੭. ਕ੍ਰਿਆ ਕਲਪ। ੫੮. ਠੱਗੀ। ੫੯. ਵਸਤ੍ਰ ਗੋਪਨ। ੬੦. ਧਯੂਤ ਕ੍ਰੀੜਾ। ੬੧. ਚੋਪੜ ਪਾਸਾਂ ਆਦਿ। ੬੨. ਬਾਲ ਕ੍ਰੀੜਨਕ। ੬੩. ਨਿਮ੍ਰਤਾ। ੬੪. ਲੜਾਈ, ਕੁਸ਼ਤੀ, ਕਸਰਤ ਆਦਿ।

ਮਲੀ । ਮਲੀਨ । ਲਖਜਮ । ਲਾਛਨ । ਲੇਪ । ੨੦।

ਕੱਲਰ (ਥਾਂ) ਊਸਰ । ਊਸ਼ਰ । ਊਖਰ। ਊਖਵਤ। ਰੇਹੀ । ੬।

ਕੱਲਰੀ ਧਰਤੀ (ਥਾਂ) ਊਸ਼ਰ ਸਥਲੀ। ਊਸ਼ਰਾ । ਊਸ਼ਵਤੀ । ਊਸ਼ਵਾਨ। ਊਖਰ ਸਥਲੀ। ਊਖਰਾ । ਊਖਵਤੀ । ਊਖਵਾਨ । ਖਾਰ ਭੂਮੀ । ੧੦।

ਕਵਿਤਾ (ਵਿਦਿ:) ਕਲਾਮ। ਕਬਿਤ। ਕਵਿਤ। ਕਵਿਤਾ। ਕਾਵਯ । ਕਾਵਿ। ਕਵੀਸ਼ਰੀ। ਕਾਵਜ । ਛੰਤ। ਛੰਦ। ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ। ਬਾਣੀ। ਰਵਨੀ । ੧੪।

ਕਵੀ (ਵਿਦਿ:) ਅਚਾਰਯ। ਸਤੁ। ਸਾਇਰ। ਸ਼ਾਇਰ। ਸੁਜਾਨ। ਸੁਧੀ। ਸੂਰਿ । ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਿਯ । ਕਥਤਾ । ਕਵਿ । ਕੋਵਿਦ। ਕੋਵਿੰਦ। ਕ੍ਰਿਤਿ। ਗਿਆਨੀ। ਗਜ । ਗਜਾਨੀ । ਛਾਂਦਸ। ਦੂਰ ਦਰਸ਼ੀ। ਧੀਮਾਨੑ। ਪੰਡਿਤ। ਪ੍ਰਾਗਜ। ਬਕਤਾ । ਬਿਚੱਖਜ । ਮਨੀਖੀ । ਵਿਚੱਖਣ। ਵਿਦਗਧ । ੨੭।

ਕਵੀਸ਼ਰ (ਵਿਦਿ:) ਕਵਿਰਾਜ । ਕਵਿੰਦ੍ਰ। ਕਵੀਸ਼। ਕਵੀਂਦ੍ਰ । ੫।

ਕੜਛੀ (ਭੋ:) ਕਰਛੀ। ਕਰਛੁੱਲਿ। ਕਲਛੀ। ਕਲਛੁੱਲਿ। ਕੰਬੀ। ਖਜਾਕਾ। ਦਰਬੀ । ਦੂਵੀ । ੯।

ਕੜਾ (ਗ:) ਕਰ ਭੂਸ਼ਣ। ਕਰ ਭੂਖਣ । ਕੰਕਣ । ਕੰਗਨ । ਕੰਗਨਾ । ਕੰਙਣ । ੭।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਭੋ:) ਉਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । ਹਲਵਾ। ਹਲੂਆ । ਕੜਾਹ। ਗੁਰੂ ਭੋਗ। ਤਿਹਾਵਲ। ਦੇਗ। ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ। ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । ਮਹਾ ਭੋਗ । ੧੧।

ਕੜਾਹਾ (ਭੋ:) ਕਟਾਹ । ਟੱਟਰ । ੩।

ਕੜਾਹੀ (ਭੋ:) ਅੰਬਰੀਖ। ਕਢਾਹੀ। ਟੋਕਨੀ । ਭ੍ਰਾਖ਼ਟ੍ਰ । ੫।

ਕੜ੍ਹੀ (ਭੋ:) ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ । ਕਢੀ । ਤੇਮਨ । ਨਿਖ਼ਠਾਨ । ੫।

ਕਾਂ (ਪੰ:) ਅਰਿਸ਼ਟ । ਆਤਮ ਘੋਖ਼। ਏਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਸਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਜ। ਸ਼ੂਚਕ। ਸ਼੍ਰਾਵਕ। ਕਊਆ । ਕਟ ਖਾਦਕ। ਕਰਟ। ਕਰਟਕ। ਕਾਉ। ਕਾਉਂ। ਕਾਕ । ਕਾਗ । ਕਾਣ । ਕਾਣਾ। ਕਾਂਬ । ਕਾਯ । ਕਾਯਨ । ਕਾਂਵ । ਕੌਆ । ਕੌਸ਼ਿਕਾਰੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ । ਖਰ । ਗਾਢ ਮੈਥਨ । ਗੂੜ੍ਹ ਮੈਥਨ । ਗ੍ਰਾਮੀਨ। ਚਲਾਚਲ। ਚਿਰ ਜੀਵਨ । ਚਿਰੰਜੀਵੀ। ਦੀਰਘ ਆਯੂ। ਦੀਰਘਾਯੂ। ਧੂਲਿ ਜੰਘ। ਧ੍ਵਾਂਖਜ। ਨਾਗ ਵੀਰਕ। ਪਿਸ਼ਨ। ਪ੍ਰਿਭ੍ਰਿਤ । ਬਲ ਪੁਸ਼ਟ। ਬਲ ਭੁਕ੍। ਬਲ ਭੁਜ । ਬਾਇਸ । ਬਾਯਸ । ਮਹਾਂ ਲੋਲ। ਮੁਖਰ। ਮੌਕਲੀ। ਵਾਇਸ। ਵਾਯਸ। ੪੮।

ਕਾਇਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਾਹਸੀ । ਅਧੀਰ । ਸਸ਼ੰਕ । ਸ਼ੰਕਿਤ । ਕਾ । ਕਾਤਰ । ਕਾਪੁਰਖ । ਕਾਯਰ । ਕਿਰਾੜ ।

ਝਿੰਕ । ਡਰਪੋਕ । ਡਹਾਕੁਲ । ਤ੍ਰਸਿਤ। ਭਗੈਲ । ਭੱਗਲ । ਭੀਤਿ । ਭੀਰੁ । ਭੀਰੁਕ । ਭੀਰੂ । ਭੀਲੁਕ। ਭੁੱਸੀ । ਭੂਸੀ। ਭੂੰਸੀ । ਮੂਸੀ । ਲੇਡ਼ੀ । ੨੬।

ਕਾਂਸੀ (ਖ਼:) (ਉਪਧਾਂਤ) ਅਸਰ ਆਹ੍ਵਜ। ਸ਼ੌਰਾਖਟ੍ਰਕੰ । ਕਸਕੁਟ। ਕਾਂਸ। ਕਾਂਸਕ। ਕਾਂਸਾ। ਕਾਂਸੀਯ। ਕੰਸ਼। ਕੰਸਾਸਥ । ਘੋਖ । ਘੋਰ ਪੁਖਪ। ਘੋਰ ਲੋਹ। ਘੰਟਾ ਸ਼ਬਦ। ਤਾਮ੍ਰ ਤ੍ਰ ਪੁਜ। ਤਾਮ੍ਰਾਰਧ। ਦੀਪਤ ਲੋਹ। ਦੀਪਤ ਲੋਹਕ। ਦੀਪਿਤ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਫੂਲ। ਬੰਗ ਸੁਲਬਜ। ਵਹਿਨ ਲੋਹਕ। ਵਿਦਜੁਤ ਪ੍ਰਿਯ । ੨੪।

ਕਾਂਸ਼ੀ (ਸ਼ਹਿਰ) (ਤੀ:) ਆਨੰਦ ਪੁਰੀ । ਆਨੰਦ ਵਨ । ਸ਼ਿਵ ਨਗਰੀ । ਸਿਵ ਪੁਰੀ । ਕਾਸ਼ਿਕਾ । ਕਾਸ਼ੀ । ਕਾਂਸੀ । ਬਣਾਰਸ । ਬਨਾਰਸ । ਬਾਨਾਰਸ। ਮਹਾਂ ਸਮਸ਼ਾਨ। ਮੋਖਦਾ ਨਗਰੀ। ਮੋਖਦਾ ਪੁਰੀ। ਵਣਾਰਸੀ । ੧੫।

ਕਾਹ ਜਵਾਇਣ (ਜੰ: ਦ:) ਅਧਹ ਪੁਖਪੀ। ਕੁਰਸਾ। ਖਰਪਤ੍ਰੀ। ਗਾਜੁਬਾਂ। ਗੋ ਜਿਹਵਾ। ਗੋਜਿਯਾ । ਗੋਭੀ। ਦਰਵੀ। ਦਾਰਵਿ ਪਤ੍ਰਕਾ ।੧੦।

ਕਾਕ ਜੰਘਾ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਲੋਮਸ਼ਾ। ਕਰਮਿਣੀ। ਕਾਕ ਤਿਕਤਾ। ਕਾਕ ਪਦੀ। ਕਾਵਲੀ। ਨਦੀ ਕਾਂਤਾ। ਮਦਧਜਾ। ਰਾਵਤੀ। ਵਾਯਸੀ । ੧੦।

ਕਾਗਦ (ਵਿਦਿ:) ਕਾਗਜ। ਕਾਗਜ਼। ਕਾਗਤ। ਕਾਗਰ । ਕਾਗਲ । ੬।

ਕਾਜੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਾਜ਼ੀ। ਕਾਦੀ। ੩।

ਕਾਂਜੀ (ਮਿ:) ਅਭਿਯੁਤ। ਆਰਨਾਲਕ। ਆਵੰਤਿ ਸੋਮ । ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਚੁਕ੍ਰ । ਸੌਵੀਰ । ਸੰਧਾਨ । ਕਾਂਚਿਕ । ਕਾਂਜਿਕ । ਕੁੰਜਲ । ਕੁੰਡਲ । ਕੁਲ ਮਾਖ। ਗ੍ਰਿਹ ਮਲ । ਤੁਖਾਂਬ। ਧਾਨਜ ਮੂਲ । ਧਾਨਜ ਮੂਲਕ । ਭਿਖੁਤ। ਮਹਾ ਰਸ। ਵੀਰ।੧੯।

*__ਕਾਟੋ__ (ਪਸ਼ੂ) ਗਾਹਲੜ । ਗਿਰਿ । ਗਿਲਹਿਰੀ। ਗਿਲਾਈ। ਗਿੱਲੀ । ਚੇਖੁਰ । ੭।

ਕਾਠ (ਜੰ:) ਸਥਾਣੁ । ਸੰਕੁ । ਕਾਸਟ । ਕਾਸ਼ਠ । ਦਾਰੁ । ਲੱਕੜ । ੭।

ਕਾਠੀ (ਰਾ:) ਅਸੁ ਆਸਨ। ਚਾਰ ਜਾਮਾ। ਜੀਨ। ਜ਼ੀਨ। ਪਾਖਰ । ਪਾਲ । ੮।

ਕਾਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਇੱਕ ਅੱਖਾ। ਏਕਾਕਸ਼। ਏਕਾਖਜ । ਕਾਨਾ। ਕੇਕਰ । ਬਲਿਰ । ਲਖਨੇਤ੍ਰਾ । ੮।

ਕਾਂਬਾ (ਰੋ:) ਕਾਂਪ । ਕਾਂਪਾ । ਕੰਪ । ਜੁੰਬਸ਼ । ਵੇਪਥ । ੬।

---

*_ਇਹ ਬੁਰਦਾਰ ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ਚੂਹੇ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।_

***ਕਾਮ ਦੇਵ** (ਸੁ:) ਅਕਾਇ। ਅਕਾਂਏ। ਅਕਾਯ। ਅਗਾਤਾ। ਅਗਾਤ੍ਰ। ਅਣੰਗ। ਅਤਨ। ਅਨਕਾਇ। ਅਨਕਾਂਏ। ਅਨਗ। ਅਨਨਜਜ। ਅਨੰਗ। ਅਨੰਜਜ। ਅਲਿ ਪਨਚ। ਆਤਮਭੂ। ਸਮਰ। ਸਾਰੰਗ। ਸ਼ਿਵ ਰਿਪ। ਸ਼ਿਵਾਰਿ। ਸ਼ਿਵਾਰੀ। ਸ਼ੰਬਰਾਰਿ। ਸ਼ੰਬਰਾਰੀ। ਹਰ ਅਰਿ। ਹਰਿ। ਕਾਂਤਿ। ਕਾਂਤਿ ਮਾਨ੍। ਕਾਮ ਕਾਮਗ। ਕਾਮ। ਚਾਹ। ਕਾਮਦ। ਕਾਮ ਵਰਧਨ। ਕਾਮੀ। ਕਾਮੁਕ। ਕੁਸਮ ਸਰ। ਕੁਸਮਾਯੁਧ। ਕੁਸਮੇਸ਼। ਕੰਦਰਪ। ਕੰਦ੍ਰਪ। ਖੇਲਕ। ਤ੍ਰਿਪੁਰਾਰਿ ਅਰਿ। ਦਰਪਕ। ਦ੍ਰਛ। ਨਵਰੰਗੀ। ਨੰਦਕ। ਨੰਦਨ। ਨੰਦੀ। ਪਿਨਾਕਿ ਅਰਿ। ਪਿਨਾਕੀ ਅਰਿ। ਪੁਸ਼ਪ ਧਨਵਨ। ਪੁਸ਼ਪ ਧਨ੍ਵਾ। ਪੁਹਪ ਚਾਂਪ। ਪਹਪ ਧਨਖ। ਪੁਹਪ ਧਨਖ ਧਰ। ਪੁਖਪ ਚਾਂਪ। ਪੁਖਪ ਧਨਵਾ। ਪੰਚ ਸਰ। ਪੰਚ ਸ਼ਰ। ਪੰਚ ਬਾਣ। ਪੰਚ ਬਾਨ। ਪੰਜ ਤੀਰ ਧਾਰੀ। ਪ੍ਰਦੁਮਨ। ਪ੍ਰਦਯੁਤ੍ਰ। ਪ੍ਰਦਯੁਮਨ। ਬਿਤਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਸੂ। ਭ੍ਰਮਰ ਪਨਚ ਧਰ। ਭ੍ਰਾਮਕ। ਭ੍ਰਿੰਗ। ਮਕਰ ਕੇਤ। ਮਕਰ ਧੁਜ। ਮਚੰਕ। ਮਤਸ ਕੇਤ। ਮਦਨ। ਮਦੋਨ। ਮਨਸਿਜ। ਮਨਜ। ਮਨਮਥ। ਮਨ ਮਥਨ। ਮਨੋਜ। ਮਨੋਜਵ। ਮਨੋਭਵ। ਮਾਤੰਗ। ਮਾਰ। ਮਾਰਣ। ਮੀਨ ਕੇਤ। ਮੀਨ ਧੁਜ। ਮੋਹ। ਮੋਹਕ। ਮੋਹਨ। ਮੋਹ ਵਰਧਨ। ਮੈਨ। ਰਤਿ ਪਤਿ। ਰਤਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਤੀ ਪਤੀ। ਰੱਤੇਸ਼। ਰਮ। ਰਮਣ। ਰਾਮ। ਰਾਮ ਮਾਣ। ਰੁਦ੍ਰਾਰਿ। ਵਿਸ਼ਵ ਕੇਤ। ਵਿਸ਼੍ਰ ਕੇਤੂ। ਵਿਰਹ ਵਿਦਾਰ। ਵਿਲਾਸ। ੧੦੫।

ਕਾਮਧੇਨ (ਸੁ:) ਸੁਰ ਸੁਰਭੀ। ਸੁਰ ਧੇਨ। ਕਾਮ ਦੁਹਾ। ਕਾਮਧੁਕ ਧੇਨ। ੫।

ਕਾਮਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੰਮੀ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ। ਖੇਤਾਰ। ਦਿਹਾੜੀਆ। ਲਾਵਾ। ੬।

ਕਾਮੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਾਮ ਸਹਿਤ। ਕਾਮ ਯੁਕਤ। ਕਾਮ ਵਸ। ਕਾਮਾਤੁਰ। ਕਾਮਾਰਤ। ਕਾਮੁਕ। ਮਸਤ। ਮਦੋਨ ਮੱਤ। ਲੰਪਟ। ਵਿਕਾਰੀ। ੧੧।

***ਕਾਰਤਕ** (ਸੁ:) ਅਗਿਨ ਕੁਮਾਰ।

*ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪੰਜ ਬਾਣ :-

੧. ਸੰਮੋਹਨ। ੨. ਉਨਮਾਦਨ। ੩. ਸ਼ੋਖਣ। ੪. ਤਾਪਨ। ੫. ਸ਼ਤੰਭਨ। ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਨੁਖ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ :- ੧. ਅਰਵਿੰਦ। ੨. ਅਸ਼ੋਕ। ੩. ਆਮ੍ਰ। ੪. ਨਵ ਮੱਲਿਕਾ। ੫. ਨੀਲ ਕਮਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਕਾਮ ਨੂੰ ਜਗੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਰਤੀ ਹੈ।

** ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਛੱਤ੍ਰ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰਤਕੇਯ ਨਾਮ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਛੇ ਮੂੰਹ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਬੀਰਜ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕਬੂਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਕਾਰਤਕੇਯ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ 'ਮੋਰ' ਹੈ।*

ਅਗਨਿ ਭੂ। ਸਕੰਦ। ਸਰ ਜਨਮਾ। ਸ਼ਕਤਿਧਰ। ਸ਼ਿਖਿ ਵਾਹਨ। ਸ਼ਿਖੀ ਵਾਹਨ। ਸ਼ਿਵ ਸੁਤ। ਸੇਨਾਨੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਾਖ। ਸ੍ਵਾਮ ਕਾਰਤਕ। ਕਾਰਤਕੇਯ। ਕੁਮਾਰ। ਕ੍ਰੌਂਚ ਦਾਰਣ। ਖੜਾਨਨ। ਖੰਮਾਤ੍ਰ। ਗੁਹ। ਖਾਟ ਮਾਤੁਰ। ਤਾਰਿਕਾ ਜਿਤ। ਪਾਰਵਤੀ - ਨੰਦਨ। ਬਾਹੁਲੇਯ। ਮਹਾ ਸੇਨ। ਵਿਸ਼ਾਖ। ੨੪।

ਕਾਰਨ (ਭਾ:) ਸਬਬ। ਹੇਤੁ। ਹੇਤੂ। ਕਾਰਣ। ਬਾਇਸ। ਬੀਜ। ੭।

ਕਾਲ੍ਹ (ਭਾ:) ਉਕਾਲ। ਅਸਮਯ। ਅਸਮਾ। ਅਸ਼ੁਧ ਕਾਲ। ਅਕਾਲ। ਅਪ੍ਰਸ਼ਤ ਕਾਲ। ਕਹਿਤ। ਕੁਸਮਾ। ਖੋਟਾ ਸਮਾ। ਦੁਕਾਲ। ਦੁਰਭਿੱਖ। ਭੋਖੜਾ। ਮਹਰਘ। ਮਹਿੰਗਾ। ਸਮਾ। ਮਹਿੰਗੀ। ਮੰਦਾ। ਮੰਦੀ। ੧੮।

ਕਾਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਿਤ। ਅਸੇਤ। ਸਾਉਲਾ। ਸਾਮਲ। ਸਾਂਵਲ। ਸਾਂਵਲਾ। ਸਿਆਹ। ਸਿਆਮ। ਸਿਆਮਲ। ਸੁਰਮਈ। ਸ਼ਜਾਮ। ਸ਼ਜਾਮਲ। ਹਿੰਦੂ। ਕਾਰ। ਕਾਰਾ। ਕਾਲ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਨੀਲ। ਮੇਚਕ। ਵਦੀ। ੨੨।

ਕਾਲਾ ਸੁਹਾਗਾ (ਖਾ:) ਏਕ ਵਾਲੁਕ। ਏਲਾ ਵਾਲੁਕ। ਏਲੂਆ। ਏਲੇਯ। ਸੁਗੰਧਿ। ਸੁਗੰਧਿਨ੍। ਕਕਿੱਡੀ। ਕਰਿ ਵਾਲੁਕ। ਵਾਲੁਕ। ੧੦।

ਕਾਲਾ ਤਖਤਾ (ਵਿਦਿ:) ਅਸਿਤ ਪੱਟ। ਸਿਆਹ ਬੋਰਡ। ਸ਼ਜਾਮ ਪੱਟ। ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ। ੫।

ਕਾਲਾ ਲੂਣ (ਖ:) ਅਖਜ। ਆਸੁਰ। ਸਾਂਚਰ ਨੌਂਨ। ਸੁਪਾਕਜ। ਸੂਲ ਨਾਸ਼ਨ। ਸੌਚਰ। ਸੌਚਰ ਨੌਂਨ। ਸੌਂਚਰ। ਸੌਂਚਰ ਨੌਂਨ। ਸੌਵਰਚਲ। ਸੰਚਰ ਨੌਂਨ। ਸੰਚਲ ਖਾਰ। ਹ੍ਰਿਦਜ ਗੰਧ। ਕਟੀਲਾ ਨੋਂਨ। ਕਾਲਾ ਲਵਣ। ਕਾਲਾ ਲੂਣ। ਕੌਦ੍ਰਵਿਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਲਵਣ। ਕ੍ਰਿਤਕ। ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਕ। ਖੰਡ ਕਸ਼ਾਰ। ਖੰਡ ਲਵਣ। ਚੋਹਾਰ ਕੋੜਾ। ਤਿਲਕ। ਦੁਰਗੰਧ। ਦ੍ਰਾਵਿੜਕ। ਧੂਰਤ। ਪਾਕਜ। ਬਿਰਿਯਾ। ਮਧਰ ਲਵਣ। ਮੇਚਕ। ਰੁਖ ਗੰਧਕ। ਰੁਚਕ। ਰੁਚਰ। ਵਲ ਸੁਗੰਧ। ਵਿਡ। ਵਿਡ ਗੰਧ। ਵਿਡ ਲਵਣ। ੪੦।

ਕਿਉਂ (ਸਾਂਝਾ) ਕਤ। ਕਾਇਚੇ। ਕਾਇਤ। ਕਾਹੇ। ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ। ਕਿਮ। ੭।

ਕਿਉੜਾ (ਚਿੱਟਾ) (ਫੁ:) ਇੰਦ ਕਲਿਕਾ। ਸਿਖਰ ਗੰਧਾ। ਸ਼ਿਵ ਦ੍ਵਿਸ਼ਟਾ। ਸੂਚਕ ਪੁਖਪਾ। ਕੇਤਕੀ। ਕੰਟ ਦਲਾ। ਕ੍ਰਕਚ ਛੱਦ। ਕ੍ਰਕਚਾ। ਗੰਧ ਪੁਖਪਾ। ਚਾਮਰ ਪੁਖਪ। ਜੰਬੁਕ। ਦਲ ਪੁਖਪਾ। ਦੀਖਜਣ ਪੁਖਪਾ। ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰਾ। ਧੂਲਿ ਪੁਖਪਕਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਪਾਂਸ਼ੁਲਾ। ਮੇਧਜਾ। ਵਿਫਲਾ। ੨੦।

ਕਿਉੜਾ (ਪੀਲਾ) (ਫੁ:) ਸੁਗੰਧਿਨੀ।

ਸੂਰਣ ਕੇਤਕੀ । ਸੂਰਣ ਪੁਖਪੀ । ਹੈਸੀ। ਕਨਕ ਪ੍ਰਸਵਾ। ਕਾਮ ਖੰਗ ਦਲਾ। ਛਿੜ੍ਹ ਰੁਹਾ। ਪੁਖਪੀ। ਲਘ ਪੁਖਪਾ। ਵਿਖ਼ਠਾ ਰੁਹਾ ।੧੧ ।

ਕਿਸਮ (ਭਾ:) ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ਜ । ਤਰ੍ਹਾ । ਤਰ੍ਹਾਂ। ਪ੍ਰਕਾਰ। ਭਾਂਤ। ਭੇਦ। ੭।

ਕਿੱਕਰ (ਰੁੱ:) ਸੂਖਜਾਮ ਪਤ੍ਰ। ਸੂਰਣ ਪੁਖਪ । ਕਖ਼ਾਯਕ । ਕਫਾਂਤਕ । ਕਿੰਕਰਾਤ । ਕੀਕਰ । ਕੰਟਕੀ । ਕੰਟਾਲ । ਗੋਸ਼ਿੰਗ । ਤੀਖਜਣ ਕੰਟਕ। ਦ੍ਰਿਢਾਰੁਹ। ਪੀਤਕ। ਪੀਤ ਪੁਖਪ । ਬਬੂਲ । ਮਾਲਾ ਫਲ । ਯੁਗ ਕੰਟ। ਯੁਗ ਲਾਖਜ।੧੮।

ਕਿੰਨਰ (ਸੁ:) ਹਰਿਣ ਨਰਤਕ। ਕਿੰਪੁਰਖ। ਗੀਤ ਮੋਦੀ । ਤੁਰੰਗ। ਮੁਖ। ਤੁਰੰਗ ਵਦਨ। ਮਯ। ੭।

ਕਿਨਾਰਾ (ਪਾ:) ਸਾਹਿਲ। ਸਿਰਾ। ਕਰਾਰ। ਕ੍ਰਿਤ । ਕੂਲ । ਕੰਠ । ਕੰਢਾ। ਕੰਧੀ। ਕ੍ਰਾਰਿ। ਗੋ। ਢਾਹਾ। ਤਟ । ਤੀਰ । ਧਾਰ । ਪੁਲਿਨ । ਪ੍ਰਤੀਰ। ਬੇਲਾ। ਰੋਧ। ਰੋਧਸ਼। ਵੇਲ । ੨੦।

ਕਿਰਸਾਣ (ਜਾ:) ਹਾਲਕ। ਕਿਸਾਨ। ਕ੍ਰਖਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ। ਕ੍ਰਿਸਾਣ । ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ਕ੍ਰਿਖਕਾਰ। ਕ੍ਰਿਖਿਕ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਜੀਵੀ। ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਲ। ਖੇਤਿਹਰ। ਖਜੇਤ੍ਰਾ ਜੀਵੀ। ਮੁਜ਼ਾਰਾ । ਰਾਹਕ । ੧੫ ।

ਕਿਰਸਾਣੀ (ਖੇ:) ਅਨ੍ਰਿਤ ਕਰਮ । ਕਿਸਾਣੀ। ਕਿਸਾਨੀ। ਕਿਰਸਾਨੀ। ਕ੍ਰਿਸਾਣੀ । ਕ੍ਰਿਸਾਨੀ । ਕ੍ਰਿਖਿ ਕਰਮ । ੮।

ਕਿਰਨ (ਅਕਾ:) ਉਸ੍ਰ। ਆਲੋਕ। ਅੰਸ਼ੁ। ਸ਼ੁਆਇ। ਹਰਿ। ਕਰ। ਕਲਾ। ਕਿਰਣ। ਗਭਸਿਤ । ਗੋ । ਘ੍ਰਿਣਿ। ਛਟਾ। ਜੋਤ । ਜਯੋਤਿ। ਦੀਧਿਤਿ। ਪ੍ਰਦਜੋਤ । ਬਸ । ਭ੍ਰਗ । ਮਯੂਖ। ਮਰੀਚ । ਰਸ਼ਿਮ । ਰਿਸ਼ਮ । ਰੰਸ। ਵਸ । ੨੫।

ਕਿਰਪਾ (ਭਾ:) ਅਨੁਕੰਪਨਾ। ਅਨੁਕੰਪਾ। ਅਨਕ੍ਰੋਸ਼। ਅਨਖੰਗ । ਅਨੁਗ੍ਰਹ । ਕਰਣਾ। ਕਰਮ । ਕਿਰਪਾਲਤਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ। ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ । ਤਰਸ । ਦਇਆ । ਦਇਆਲਤਾ । ਦਯਾ। ਦਯਾਲਤਾ। ਬਖਸ਼। ਬਖਸ਼ਸ਼। ਮਇਆ । ਮਿਹਰ । ਮਿਹਰਬਾਨੀ । ਮਿਹਰਾਮਤ । ਰਹਮ । ੨੩।

ਕਿਰਪਾਲੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕ੍ਰੂਰ। ਅਨੁਕੰਪਾ ਐਨ। ਅਨਕ੍ਰੋਸ਼ ਧਾਮ। ਅਨੁਖੰਗ ਸਦਨ। ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਨਿਕੇਤ। ਕਰਣਾ ਨਿਵਾਸ । ਕਰਣਾਲਯ । ਕਰੁਣਿਕ। ਕਿਰਪਾਧਿ। ਕਿਰਪਾਨ। ਕਿਰਪਾਨਦ। ਕਿਰਪਾਲ । ਕਿਰਪਾਵਤ। ਕਿਰਪੈਨ। ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਦਇਆਰਾ। ਦਰਿਆਲਾ। ਦਇਆਲੂ। ਦਇਆ-ਵਾਨ। ਦਯਾਲ । ਦਯਾਲੂ। ਦਯਾ-ਵਾਨ। ਬਖਸ਼ਸ਼-ਕੁਨਿੰਦਾ। ਬਖਸ਼ਿੰਦ। ਮਇਆ ਸਦਨ। ਮਇਆ ਭਵਨ। ਮਿਹਰਬਾਂ। ਮਿਹਰਬਾਨ। ਮਿਹਰਵਾਂ।

ਮਿਹਰਵਾਨ। ਰਹੀਮ । ੩੩।

ਕਿਰਲੀ (ਸੱਪ) ਗ੍ਰਹ ਗੋਧਿਕਾ। ਗ੍ਰਹ ਗੋਧੀ। ਗ੍ਰਹ ਗੋਲਿਕਾ। ਗ੍ਰਿਹਾਲਿਕਾ। ਛਪਕਿਲੀ। ਛਪਕੇਲੀ। ਮੁਸ਼ਲੀ। ਮੁਖ਼ਲੀ। ਪੱਲੀ। ਵਿਖ ਤੁਇਯਾ। ੧੧।

ਕਿਲਾ (ਥਾਂ) ਅਗਨ। ਅਟਲ। ਅੱਟਾਲ। ਸੌਧ। ਕੋਟ। ਗੜ। ਗਢ। ਗੜ੍ਹ। ਦੁਰਗ। ਦੁਰਗਮ। ਬੁਰਜ। ਬਜੂਹ। ਵਿਕਟ ਸਥਲ। ਵਿਦ੍ਹ। ੧੫।

ਕਿੱਲਾ (ਖੇ:) ਸ਼ਿਵਕ। ਕੀਲਕ। ਖਲੇਦਾਰ। ਖੂੰਟਾ। ਘੂੰਟਾ। ਮੁੰਨਾ। ਮੇਢ। ਮੇਧਿ। ੯।

ਕੀਰਤੀ (ਭਾ:) ਅਭਿਖਜਾ। ਸਮਗਜਾ। ਸਮਜਜਾ। ਸਮਾਗਜਾ। ਸਾਲਾਹ। ਸਿਫਤ। ਸੁਖਜਾਤ। ਸੋਭਾ। ਸ੍ਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ। ਕੀਰਤਿ। ਗੁਣਾਵਲਿ। ਜਸ। ਜਾਸ। ਮਹਿਮਾ। ਯਸ਼। ਵਰਣ। ੧੯।

ਕੀਰਤਨ (ਕੀ:) ਸੰਗੀਤ। ਗਾਨ। ਗਾਨਾ। ਗਾਯਨ। ੫।

ਕੀੜਾ (ਕੀੜੇ) ਕਿਰਮ। ਕੀਟ। ਕੀਟਾ। ਕੀੜ। ਕੀਰਾ। ਕ੍ਰਿਮ। ਚਿਮਟਾ। ਚੀਟਾ। ਚੀਂਟਾ। ਚਜੂੰਟਾ। ੧੧।

ਕੀੜੀ (ਕੀ:) ਕੀਟੀ। ਕੀਡੀ। ਕੀਰੀ। ਚਿਊਂਟੀ। ਚੀਟੀ। ਚੀਂਟੀ। ਚਜੂੰਟੀ। ਪਿਪੀਲ। ਪਿਪੀਲਿਕਾ। ਪਿਪੀਲੀ। ਪੀਲਕ। ੧੨।

ਕੁਆਰ (ਜੰ: ਦ:) ਅਜਰਾ। ਅਦਲਾ। ਅਫਲਾ। ਅਮਰਾ। ਸਹਾ। ਸਥਲੇਰੁਹਾ। ਸੇਵਤੀ। ਕਪਿਲਾ। ਕੁਮਾਰੀ। ਕੁਵਾਰਪਾਰਾ। ਕੰਟਕਿਨੀ। ਕੰਨਿਆ। ਕੰਨਜਾ। ਗੁਲਾਬ। ਗੁਵਾਰ ਪਾਠਾ। ਘੀਕਾਰ। ਘੀ ਕੁਆਰ। ਘੀ ਗੁਵਾਰ। ਘ੍ਰਿਤ ਕੁਮਾਰੀ। ਤਰੁਣਿ। ਤਰੁਣੀ। ਮਾਤਾ। ਮੰਡਲਾ। ਮ੍ਰਿਦ। ਰਸਾਯਣੀ। ਰਾਮਾ। ਵੀਰਾ। ੨੮।

ਕੁਆਰੀ (ਕੁੜੀ) (ਮ:) ਅਣਵਿਆਹੀ। ਕਿਸ਼ੋਰੀ। ਕੁਅਰ। ਕੁਅਰਿ। ਕੁਮਾਰਿ। ਕੁਮਾਰੀ। ਕੁੜੀ। ਕੰਞਕਾ। ਕੰਨਿਆ। ਕੰਨਜਕਾ। ਕੰਨਜਾ। ਗੌਰੀ। ਨੱਢੀ। ਨਗਨਕਾ। ਬਾਲਾ। ਬਾਲਿਕਾ। ਬਾਲੀ। ਰੋਹਿਣੀ। ੧੯।

ਕੁੱਕੜ (ਪੰ:) ਉਸ਼ਾਕਰ। ਸ਼ਿਖੰਡਕ। ਕਾਹਲ। ਕਾਲਗਜ। ਕੁੱਕਟ। ਕੁੱਕੜ। ਕੁਰਕੁਟ। ਕ੍ਰਿਕਵਾਕੁ। ਚਰਣਾਯੁਧ। ਤਾਂਭ੍ਰ ਚੂਡ। ਤਾਮ੍ਰ ਚੂੜ। ਦਖਜ। ਨਖਰਾਯੁਧ। ਨਿਯੋਧਾ। ਮੁਰਗ। ਮੁਰਗਾ। ਯਾਮਨਾਦੀ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਵੇਦ। ਵਿਸ਼ਿਕਰ। ਵ੍ਰਿਤਾਖਜ। ੨੧।

ਕੁਚਿਲਾ (ਜ:) ਕੱਚੀਰ। ਕੜੂਆ ਤੇਂਦੂਆ। ਕਾਕ ਪੀਲਕ। ਕਾਕੁ ਤਿੰਦੁਕ। ਕਾਕੇਂਦੁ। ਕਾਰਸ ਕਰ। ਕਾਲ ਕੂਟ। ਕਾਲ ਪੀਲਕ। ਕਿੰਪਾਕ। ਕੁਪਾਕ। ਕੁਪੀਲ। ਕੁਲਕ। ਗਰਦ੍ਰੂਮ। ਜਲਜ। ਚਿੰਪਟ। ਤਿੰਦੁਕ। ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰਕ। ਮਰਕਟ ਤਿੰਦੁ। ਰਮਜ ਫਲ। ਵਿਖ ਤਿੰਦੁ।

ਵਿਖ ਦ੍ਰੂਮ । ਵਿਤਲ । ੨੩।

ਕੂੱਚ (ਜੁਲਾਹੇਦਾ) (ਕ:) ਕੂਚ। ਕੂਰੱਚ। ੩।

ਕੂੱਜਾ (ਭੋ:) ਅਲੰਜਰ । ਅਲਿੰਜਰ । ਸਰਵਾ। ਸਰਾਵ। ਕਸੋਰਾ। ਕਰਵਾ। ਕੁੰਡਾ। ਕੂਜ਼ਹ। ਕੂਜੜਾ । ਮਟਕਾ । ਮਨਿਕ । ਵਰਧ ਮਾਨਕ । ੧੩।

ਕੂੰਜ (ਸੱਪ ਦੀ) (ਸੱਪ) ਕਾਚਰੀ। ਕਾਂਚਰੀ। ਕੁੰਚ। ਕੇਂਚਲੀ। ਕੇਂਚੁਲ। ਕੰਚੁਕ। ਕੰਜ। ਨਿਰਮੋਕ। ਨ੍ਰਿਮੋਕੁ। ੧੦।

ਕੂੰਜੀ (ਕਿਰਤ) ਕੀ। ਕੁੰਚਿਕਾ। ਕੁੰਚੀ। ਚਾਬੀ । ਤਾਰੀ । ਤਾਲੀ । ੭।

ਕੂਟਨੀ (ਮ:) ਅਰਜਨੀ। ਸੰਭਲੀ ਸ਼ੰਭਲੀ। ਕੁੱਟਣੀ । ਕੁੰਭ ਦਾਸੀ । ਗੁਣੇਰੁਕਾ। ਦੂਤੀ। ਮਾਧਵੀ। ਰੰਗ ਮਾਤਾ ।੧੦।

ਕੂਠਾਰ (ਵ:) ਸਟੋਰ। ਕਠਲਾ। ਕੋਠਾ। ਕੋਠਾਰ। ਕੋਠਿਲਾ। ਬਖਾਰ। ਭੰਡਾਰ। ੭।

ਕੂਠਾਲੀ (ਕਿ:) ਕੁਠਾਰੀ । ਕੋਠਾਰੀ । ਕਲਹਯਾ। ਘਰਿਯਾ। ਘੜਿਯਾ। ਤੈਜ ਸਾਵਰਤਨੀ । ਮੁਖਾ । ੮।

ਕੂੰਡਲ (ਗ:) ਕਰਣ ਵੇਸ਼ਟਨ। ਕਰਨ ਭੂਖਣ। ਕਰਨ ਭੂਸ਼ਣ। ਤੁੰਗਲ। ੫।

ਕੂੰਡੀ (ਮਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੀ) (ਪਾ:) ਓਦ। ਕਾਂਟਾ। ਕੁੰਡਲੀਆ। ਕੁੰਭੀ। ਕੁਵੇਣੀ। ਡੀਹਰ। ਬਡਿਸ਼। ਬਨਛੀ। ਮਤਸ ਬੇਧਨ। ਮਤਸ ਵੇਧਨ। ਮਤਸਜ ਘਾਤੀ। ਮਤਸਜ-ਘਾਨੀ। ਮੀਨਹਾ। ਵੰਸੀ। ੧੫ ।

ਕੂੱਤਾ (ਪਸੂ) ਸਗ। ਸਰਮ ਪਤਿ। ਸਰਮਾ ਪਤਿ। ਸ਼ਵਾ। ਸਾਰਮੇਯ। ਸੁਆਨ। ਸ਼ੁਨਕ। ਸ਼ੂਨਿ । ਸੂਰ। ਸ਼ੂਰ। ਸ਼ਜਾਲ। ਸ੍ਵਨ । ਸ੍ਵਾਨ। ਸ਼੍ਵਾਨ। ਕਾਲੇਪਕ । ਕੁੱਕਰ । ਕੂਕਰ । ਕੌਲੇਯਕ। ਗ੍ਰਾਮਜ ਮ੍ਰਿਗ । ਭੱਖਕ । ਭੱਖਜਕ। ਭੱਲੂਕ। ਭਾਖਕ। ਮ੍ਰਿਗ ਦੰਸ਼ਕ। ਮ੍ਰਿਗਾਰਿ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਜਾਗਰ। ਲਬੀ। ਲੋਭੀ। ਵਕ੍ਰ ਲਾਂਗੂਲ। ੩੦।

ਕੁੱਤੀ (ਪਸ਼ੂ) ਸਰੀ। ਸਰਮਾ। ਸੁਆਨੀ। ਸ਼ੁਨੀ । ਸ੍ਵਨੀ । ਸ੍ਵਾਨੀ । ਸ਼੍ਵਾਨੀ । ਕੁੱਕਰੀ । ਕੁਤਿਯਾ । ਕੁਤੀਆ । ਕੂਕਰੀ । ਭਖੀ । ੧੩।

*__ਕੁਬੇਰ__ (ਸੁ:) ਅਲਕਾਧਿਪ। ਅਲਕਾ ਪਤਿ। ਅਲਕੇਸ । ਏਕ ਪਿੰਗ । ਏਡਵਿਡ । ਏਡਵਿਲ । ਏਲਵਿਲ । ਸਖ। ਸ੍ਰੀਦ ।ਸ਼੍ਰੀਦ। ਸ੍ਰੀ ਦਿਹ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਹ। ਕਿੰਨਰ ਪਤਿ। ਕਿੰਨਰ ਰਾਜ। ਕਿੰਨਰਾਧਿਪ। ਕਿੰਨਰੇਸ਼ । ਕੁਮੇਰ । ਗੁਹਯਕ ਪਤਿ। ਗੁਹਸ-ਕੇਸ਼੍ਵਰ। ਜੱਛ ਪਤਿ। ਜੱਛ ਰਾਜ। ਜੱਛਾਧੀਸ। ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ ਸਖ। ਧਨਦ। ਧਨਪਤਿ। ਧਨਰਾਜ । ਧਨਾਧਿਪ। ਧਨੇਸ ।

**ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਭੰਡਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਰਵਸ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਤ੍ਰੇਇਆ ਭਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਅੱਖ ਤਿੰਨ ਪੈਰ ਤੇ ਅੱਠ ਦੰਦ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਲ ਕੂਬਰ ਹੈ। ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ ਨੂੰ 'ਅਲਿਕਾ ਪੁਰੀ' ਤੇ ਵਿਮਾਨ ਨੂੰ 'ਪੁਖਪਕ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।*

ਧਨੇਸ਼ । ਨਰ ਵਾਹਣ । ਪੁਣਜ ਜਨੇਸ। ਪੁਣਜ ਜਨੇਸ੍ਵਰ। ਪੌਲ ਸਤਜ। ਮਨੁਸ਼ ਧਰਮਨ। ਮਨੁਸ਼ ਧਰਮਾ। ਯਖਜ। ਯਖਜ ਰਾਜ। ਯਖਜ ਰਾਟ। ਰਾਜ ਰਾਜ । ਵੈਸ੍ਰਵਨ । ੪੧।

ਕੁੱਬਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੁਬਜ। ਕੁਬਡਾ। ਕੁਬਰਾ । ਕੁਬੜਾ । ਗਡਲ । ੬।

ਕੁਮੁਦਨੀ (ਪਾ:) ਇੰਦੁ ਕਮਲ। ਸ਼ੀਤਲਕ । ਸੀਤੋਤਪਲ। ਕਹਾਰ । ਕੱਛ। ਕੁੰਈਂ । ਕੁਬ । ਕੁਮੁਦ। ਕੁਮੋਦਨੀ । ਕੁਵਲਜ । ਕੈਰਵ । ਕੋਈ। ਕੰਦੋਤ । ਗਰਦਭ । ਗੰਧ ਸੋਮ। ਚੰਦ੍ਰ ਕਾਂਤ । ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਬੁਜ । ਚੰਦ੍ਰਾ ਵਿਕਾਸੀ। ਧਵਲੋਤਪਲ । ਨਲਿਨੀ । ਪਦਮਿਨੀ ।੨੨।

ਕੁਰਬਾਨ (ਭਾ:) ਉਤਸਰਗ। ਅਰਪਣ। ਸਦਕੇ। ਸਮਰਪਣ। ਸਮਰਪਤਿ। ਕੁਰਬਾਣ। ਖੰਨੀਐ। ਘੁਮਾਈ। ਘੁੰਮਿ । ਘੋਲਿ । ਘੋਲੀ । ਤਿਆਗ । ਚੁਖ । ਦਾਨ । ਨਿਸਾਰ । ਨਿਸ਼ਾਵਰ । ਨਿਜਾਰਪਣ। ਨਜੋਛਾਵਰ। ਪ੍ਰਦਾਨ। ਬਲ। ਬਲ ਬਲ। ਬਾਲ। ਬਲਿਹਾਰ। ਵਾਰਿ । ਵਾਰਨੇ । ਵਾਰੀ । ੨੭।

ਕੁਲੀਨ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਭਿਜਾਤ ।ਸਤ ਕੁਲਜ। ਸੁਕੁਲ। ਸੁਭ ਕੁਲਜ। ਸੁਵੰਸ਼ਜ। ਕੁਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ਕੁਲਜ । ਕੁਲਜ। ਕੌਲੇਯ। ਕੌਲੇਯਕ। ਜਾਤਜ ।੧੨।

ਕੁੜਤਾ (ਕ:) ਕਮੀਜ਼। ਕੁਰਤਾ। ਜਾਮਾ। ਝਗਲਾ। ਝੱਗਾ । ੬।

ਕੂਹਣੀ (ਮ:) ਅਰਕ। ਕਫੋਣਿ। ਕੂਹਨੀ। ਕੂਰਪਰ। ਕੇਹੁਨੀ। ਟਿਹਨੀ ।੭।

ਕੂੰਡਾ (ਭੋ:) ਸੁਨਹਿਰਾ। ਕੁੰਡ। ਦੌਰੀ। ੪।

ਕੂੰਬਲ (ਜੰ:) ਕਰੂੰਬਲ। ਕਰੂੰਬਲੀ। ਕੂੰਬਲੀ। ਕੂਮਲ। ਕੌਂਪਲ। ਕੌਂਬਲ। ਕੋਮਲ। ਮੰਜਰਿ। ਮੰਜਰੀ।੧੦।

ਕੇਸ (ਮ:) ਅਸ੍ਰ। ਅਲਕ। ਸਿਰਸਜ। ਸ਼ਿਰਸਜ । ਸਿਰਜ । ਸਿਰੋਰੁਹ । ਸ਼ਿਰੋਰੁਹ। ਸ਼ਜਾਮ। ਕਚ । ਕੁੰਤਲ। ਕੇਸ਼। ਚਿਕੁਰ। ਬਾਲ। ਮੂਰਧਜ। ਰੋਮ। ਵਾਲ। ਵ੍ਰਿਜਿਨ ।੧੮।

ਕੇਸਰ (ਪਾ:) ਅਸ੍ਰ । ਅਸ੍ਰਕ। ਅਗਨਿ। ਅਗਨਿ ਸਿਖ। ਅਗਨਿ ਸਿਖਰ। ਸ਼ਠ। ਸ਼ੋਣਿਤ। ਸ਼ੋਣਿ ਤਾਹਵਜ। ਸੌਰਭ। ਸੰਕਾਜ। ਸੰਕੋਚ। ਸੰਕੋਚ ਪਿਸ਼ੁਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ। ਕਸ਼ਮੀਰਜ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ। ਕਾਸ਼ਮੀਰ । ਕਾਂਤ । ਕਾਸ਼ਮੀਰਜ। ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ। ਕਾਲੇਯਕ। ਕੁਸਮ ਆਤਮਕ । ਕੁੰਕਮ। ਕੁੰਗੂ। ਖਲ। ਗੌਰ। ਘਸ੍ਰ। ਘੁਸ੍ਰਣ। ਚੰਦਨ। ਚੰਦੂ ਵਾਹੀਕ। ਜਾਗੁੜ। ਜੰਮਨ੍। ਦੀਪਕ। ਦੇਵ ਬੱਲਭਾ। ਦੇਵ ਵੱਲਭਾ। ਧੀਰ। ਪਿਸਤੋਦਨ । ਪਿਸ਼ੁਨ। ਪੀਸਮ ਸਰਾਧ੍ਰ। ਪੀਤਕ। ਪੀਤਨ । ਬਰ । ਬਾਹਨੀਕ । ਰਕਤ । ਰਕਤ ਸੰਗਜਾ। ਰਕਤ ਚੰਦਨ। ਰਜ । ਰੁਧਿਰ।

ਲੋਹਿਤ। ਲੋਹਿਤ ਚੰਦਨ । ਵਰ । ਵਰਣ। ਵਰੇਣਜ। ਵਾਲਹੀਕ । ੫੪।

ਕੇਤੂ (ਅਕਾ:) ਸ਼ਿਖਿ। ਸ਼ੀਰਖ ਗ੍ਰਿਹ। ਧੂਮਕੇਤ । ਧੂਮ੍ਰ ਕੇਤ । ਮੁਤਸ ਵਾਹਨ। ੬।

ਕੇਲਾ (ਫ:) ਊਰ ਸਤੰਭਾ। ਆਯਤ ਛੱਦਾ। ਅੰਸ਼ਮਤ ਫਲ। ਅੰਸ਼ਮਤ ਫਲਾ। ਅੰਬ ਸਾਰ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਫਲਾ। ਸੁਕੁਮਾਰਾ । ਸਫਲਾ । ਹਸਿਤ ਵਿਖਾਣੀ। ਕਜਲੀ । ਕਦਲ । ਕਦਲਕ । ਕਦਲੀ । ਕਯਲੀ। ਕਾਖਠੀਲਾ। ਕਾਰਣ। ਗੁੱਛ ਦੰਤਿਕਾ। ਗੁੱਛ ਫਲਾ। ਚਰਮਣ ਵਤੀ। ਤੱਤ ਪਤ੍ਰੀ। ਤੰਤ ਵਿਗ੍ਰਹਾ। ਨਾਗਰੋਖਧੀ। ਨਿਹਸਾਰਾ। ਬਾਲਕ ਪ੍ਰਿਯ। ਬੁਸਾ। ਬੁਖਾ। ਭਾਨ ਫਲਾ। ਮੋਚਕ। ਮੋਚਾ। ਰਾਜੇਖ਼ਟਾ। ਰੋਚਕ। ਰੰਭਾ ਫਲ। ਲੋਚਕ। ਵਨ ਲਕਸ਼ਮੀ। ਵਾਰਣ ਬੁਸਾ। ਵਾਰਣ ਬੁਖਾ। ਵਾਰਣ ਵੱਲਭਾ। ਵਾਰ ਬੁਸਾ । ਵਾਰ੍ਹ ਬੁਖਾ । ਵਾਰ ਵ੍ਰਿਖਾ । ੪੧।

ਕੇਵਲ (ਭਾ:) ਸਿਰਫ਼। ਫ਼ਕਤ । ੩।

ਕੈਂਚੀ (ਕਿ:) ਕਤਰਨੀ। ਕਰਤਰੀ। ਕਾਤੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ । ੫।

ਕੈਥ (ਫ:) ਅਖਜ ਸਸਜ। ਕਇ ਤਥ। ਕਘਿ ਤਥ । ਕਪਿ ਤਥ । ਕਪਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਕਪੀਸ਼ਟ। ਕਰਭ ਫਲ। ਕਰੰਜ ਫਲਕ। ਕਾਠਨਜ ਫਲ। ਕੁਚ ਫਲ। ਕੇਤ੍ਰਕ। ਗੰਧ ਫਲ। ਗ੍ਰਾਹਿਨ। ਗ੍ਰਾਹੀ। ਗ੍ਰਾਹੀ ਫਲ। ਗ੍ਰੰਥਿ ਫਲ। ਚਿਰ ਪਾਕੀ। ਦਘਿ ਤਥ। ਦਧਿ ਫਲ। ਦੇਵ ਪਾਦਾ ਢਜ। ਦੰਤ ਸ਼ਠ। ਦੰਤ ਫਲ। ਨੀਲ ਮੱਲਿਕਾ। ਪੁਖਪ ਫਲ। ਮਾਲੂਰ । ਮੰਗਲਜ । ਮੰਮਥ । ੨੮।

ਕੈਦ (ਗ:) ਉਪਗ੍ਰਿਹ। ਸਜ਼ਾ। ਕਾਰਾ ਗ੍ਰਹ ਦੰਡ। ਕਾਰਾਵਾਸ ਦੰਡ। ਜਿਹਲ। ਦੰਡ । ਪ੍ਰਗ੍ਰਹ। ਬੰਦ । ਬੰਦਿ। ਬੰਦੀ । ਬੰਧ । ਬੰਧਨ । ੧੩।

ਕੈਦ ਖਾਨਾਂ (ਥਾਂ) ਕਾਰਾ। ਕਾਰਾ ਗਾਰ। ਕਾਰਾ ਗ੍ਰਿਹ। ਕਾਰਾ ਵਾਸ। ਕੈਦ ਘਰ। ਜਿਹਲ ਘਰ। ਬੰਦ ਗ੍ਰਿਹ। ਬੰਦੀ ਖਾਨਾ। ਬੰਦੀ ਗ੍ਰਿਹ। ਯਾਤਨਾ ਗ੍ਰਿਹ । ੧੧ ।

ਕੈਦੀ (ਜਾ:) ਉਪ ਗ੍ਰਿਹੀ। ਅਸੀਰ । ਜਿਹਲੀ । ਪ੍ਰਗ੍ਰਹੀ । ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹੀ । ਬੰਦਾ । ਬੰਦੀ । ਬੰਦੂਆ । ੯।

ਕੈਲਾਸ਼ (ਪਰਬਤ) (ਸੁ:) ਕਬੇਰਾਚਲ । ਕੁਬੇਰਾਦ੍ਰ। ਕੁਬੇਰ ਪਰਵਤ । ੪।

ਕੋਇਲ (ਪੰ:) ਸਾਰੰਗ । ਹਰਿ । ਕਹੂ ਰਵ। ਕਲ ਕੰਠ। ਕਲ ਰਵ। ਕਾਕਲੀ ਰਵ। ਕਾਮਾਂਧ। ਕਾਲ। ਕੋਕਿਲ। ਕੋਕਿਲਾ । ਕੋਯਲ। ਗੰਧ੍ਰਵ। ਤਾਖ੍ਰਾਕਸ਼। ਪਰਪੁਖ਼ਟ । ਪਰਭ੍ਰਿਤ। ਪਾਠਕ। ਪਿਕ। ਬਸੰਤ ਦੂਤ। ਮੱਤ। ਮਧੁ ਗਾਯਨ । ਵਸੰਤ ਦੂਤ। ਵਨੁ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਵਾਸੰਤ। ੨੪।

ਕੋਸ਼ (ਵਿਦਿ:) ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ । ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ। ਸ਼ਬਦ ਖਾਣਿ। ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ।

ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ। ਸ਼ਬਦਾਕਰ। ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ। ਲੁਗਾਤ। ੯।

ਕੋਹੜ (ਰੋ:) ਉਤਪਲ। ਅਤਿ ਰੋਗ। ਸਿਰ ਰੋਗ। ਸ਼੍ਵਿਤ। ਕੁਸਟ। ਕੁਸ਼ਟ। ਕੁਸ਼ਠ। ਕੋਠ। ਕੋਢ। ਕੋੜ੍ਹ। ਦੀਰਘ ਰੋਗ। ਦੁਖ ਰਾਜ। ਪਾਕਲ। ਪਾਰਿ ਭਵਜ। ਫੂਲ। ਮੰਡਲਕ। ਰਾਜਾ ਦੁਖ। ਵੱਡ ਦੁਖ। ਵੱਡ ਰੋਗ। ਵੱਡਾ ਦੁਖ। ਵੱਡਾ ਰੋਗ। ਵਾਪਜ। ਵਜਾਧੀ।੨੪।

ਕੋਟ (ਥਾਂ:) ਆਵਰਤਕ। ਘੇਰਾ। ਜਾਲਿ। ਪਰਿਘ। ਪੁਰ ਸੀਮ। ਪ੍ਰਕਾਰਕ। ਪ੍ਰਾਚੀਰ। ਫਸੀਲ। ਵੇਸ਼ਟਕ।੧੦।

ਕੋਠੜੀ (ਥਾਂ) ਓਬਰੀ। ਕੁਟੀ। ਕੁਟੀਆ। ਕੋਠੀ। ਕੋਥਰੀ। ਬੈਠਕ। ੭।

ਕੋਧਰਾ (ਅੰ:) ਕਾਰੇ ਦੂਖਕ। ਕੁਹਾਲ। ਕੁਦ੍ਰਵ। ਕੋਹਾਰ। ਕੋਹਾਲ। ਕੋਦਉ। ਕੋਦਵ। ਕੋਦੋ। ਕੋਦ੍ਰਵ। ਕੋਧਾ। ਕੋਰ ਦੁਖ। ਕੋਰਦੂਖ। ਕੋਰ ਦ੍ਰਵ। ਕੋਦ। ਮਦਨਾਗ੍ਰਕ। ੧੬।

ਕੋਮਲ (ਵਿਸ਼ੇ) ਸੁਹਲ। ਸੂਖਮ। ਕੂਲਾ। ਨਾਜ਼ਕ। ਮਲੂਕ। ੬।

ਕੋਰੜਾ (ਰਾ:) ਸਾਂਟਾ। ਸ਼ੂਸ਼ਕ। ਕਸਾ। ਕਵਰ। ਕਰਰਾ। ਕੋਰਰਾ। ਕੋੜਾ। ਚਾਬਕ। ਛਾਂਟਾ। ਛੂਛਕ। ਦੁਰਰਾ। ਬੈਂਤ।੧੩।

ਕੋਲ (ਦਿ:) ਉਪ। ਉਪਕੰਠ। ਅਤਿ ਸੁਬਾਸ। ਅਤਿ ਪਾਰਸ਼ਵ। ਅਦੂਰ। ਅਧਿਆਸ। ਅਨਤਿ ਦੂਰ। ਅਨ ਦੂਰ। ਅਭਯਾਗ੍ਰ। ਅਭਯਰਨ। ਅਭਿਤ। ਅਭਿਯਾਸ। ਆਸੱਨ। ਅੰਤਕ। ਸਦੇਸ਼। ਸੱਨਿਕਟ। ਸਨੀਡ। ਸਮਰਯਾਦ। ਸਮੀਪ। ਸਮੀਪਤ। ਸਵਿਧ। ਸਵੇਸ਼। ਹਜੂਰ। ਹਜ਼ੂਰ। ਹਦੂਰ। ਕੰਠੇ। ਕੰਨੇ। ਢਿਗ। ਤਟ। ਨਜ਼ਦੀਕ। ਨਿਕਟ। ਨਿਯਰ। ਨਿਯਰਾਈ। ਨਿਰਵਾ। ਨੀਰ। ਨੀਰਉ। ਨੇਰ। ਨੇਰਉ। ਨੇਰੇ। ਨੇੜ। ਨੇੜੇ। ਪਹਿ। ਪਾਸ। ਪਾਹਿ। ਪਾਹੀ। ਪਾਹੁ। ਪਾਹੂ। ਪਾਰਸ਼ਵ। ਪਾੜ। ੫੦।

ਕੌਂਚ (ਜੰ: ਦ:) ਅਜੜਾ। ਅਧਜੰਤਾ। ਅਵਯੰਡਾ। ਆਤਮ ਗੁਪਤਾ। ਆਰਖਭੀ। ਸ਼ੁਕ ਸਿੰਬ। ਸ਼ੁਕ ਸਿੰਬਕਾ। ਸ਼ੁਕ ਪਿੰਡੀ। ਸ੍ਵਰਣ ਗੁਪਤਾ। ਸ੍ਵਯੰ ਗੁਪਤਾ। ਕਛੁਰਾ। ਕੱਛੂ ਮਤੀ। ਕਪਿ ਕੱਛੁ। ਕਪਿ ਕੱਛੂ। ਕਪਿ ਪ੍ਰਭਾ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਲੋਮਾ। ਕੁਹੀਰਿ। ਕੁੰਡਲੀ। ਕੁਵਲੀ। ਕੇਵਾਂਚ। ਕੌਂਚੀ। ਕੌਂਛ। ਕੰਡੁਰਾ। ਕੰਡੂਰਾ। ਕੰਦਾਲਾ। ਗਾਤ੍ਰ ਭੰਗਾ। ਗੁਰੁ। ਗੁਰੂ ਵਿਗ੍ਰਾਹਾ। ਚੰਡਾ। ਚੰਡਾ ਗੁਪਤਾ। ਜਹਾਰਖਭੀ। ਜਟਾ। ਜੜਾ। ਦੁਰ ਭਿਗ੍ਰਹਾ। ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਖਾ। ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਖਾਯਣੀ। ਰਿਖਭ ਪ੍ਰੋਕਤਾ। ਬਦਰੀ। ਮਰਕਟੀ। ਲਾਂਗਲੀ। ਵਾਨਰੀ। ਵਜੰਗਾ ਵਜਾਘ੍ਰਾ। ਵ੍ਰਿਖਜਾ। ੪੫।

ਕੌਡੀ (ਪਾ:) ਉਦ ਵਾਹ੍ਰੀ। ਕਪਈ। ਕਪਰਦਕ। ਕਪਰਦੀ। ਕੌੜੀ। ਚਰ। ਚਰਾਚਰ। ਬਾਲ ਕ੍ਰੀੜਕ। ਵਰਜਜ। ਵਰਾਟ। ਢਰਾਟਕ।

ਵਰਾਟਿਕਾ । ੧੩।

ਕੌਣ (ਸਾ:) ਕਉਣ । ਕਉਨ । ਕਵਣ । ਕਵਨ । ਕੋ । ਕੌਨ । ੭।

ਕੌਤਕ (ਭਾ:) ਕਉਤਕ । ਕੁਤਕ । ਕੁਤੂਹਲ। ਕੌਤੂਹਲ। ਕੰਤੂਹਲ। ਚਰਿਤ। ਚਰਿਤ੍ਰ। ਚਲਿਤ। ਚਲਿਤ੍ਰ। ਚੇਟਕ । ਚੋਜ । ਜਚਾ । ਬਿਨੋਦ । ਬਿਲਾਸ। ਲੀਲ੍ਹਾ। ਵਿਨੋਦ।੧੭।

ਕੌਰਵ (ਅਵ:) ਕੈਰਉ। ਕੈਰਉਂ। ਕੈਰਵ। ਕੈਰੋ । ਕੈਰੋਂ । ੬।

ਕੌੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਉਰਾ। ਕਉੜਾ। ਕਟੁ। ਕਟੁਆ । ਕਟੁਕ । ਕਟੂ । ਕੜਾਮ। ਕਰਵਾ। ਕਰੂਆ । ਕੜੁਆ। ਕੜੂਆ । ਕੜਵਾ । ਕੌਰਾ। ੧੪ ।

ਕੰਗਾਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕਿੰਚਨ । ਖਿੱਨ । ਦਰਿਦ੍ਰੀ । ਦਲਿਦ੍ਰੀ । ਦਾਰਿਦ੍ਰੀ । ਦਾਲਿਦ੍ਰੀ। ਦੀਨ। ਦੁਖੀ। ਦੁਖੀਆ। ਦੁਖੀਯਾ । ਦੁਰਗਤ । ਨਿਸ੍ਵ। ਨਿਰਧਨ। ਨਿਰੀਹ। ਬਪਰਾ। ਬੇਬਸ । ਭਿਖਾਰੀ । ਭਿਖਜਕ । ਭਿੱਛਕ। ਰਿਕਤ । ਰੰਕ । ੨੨।

ਕੰਗਾਲੀ (ਭਾਵ) ਅਧੀਨਤਾ। ਕਾਰਪਣਜ। ਕੰਗਾਲਤਾ। ਦਰਿਦ੍ਰ। ਦਰਿਦ੍ਰਜ। ਦਲਿੱਦ੍ਰ । ਦਾਰਿਦ੍ਰ । ਦਾਲਿੱਦ੍ਰ । ਦੀਨਤਾ । ਦੁੱਖ । ਦੈਨਜ । ੧੧ ।

ਕੰਘਾ (ਗ:) ਕੇਸ ਪ੍ਰਕਸ਼ਾਲਕ। ਕੇਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਹਿਕ। ਕੇਸ਼ ਵਾਹਿਕ। ਕੰਕਤ। ਕੰਕਤਿਕ। ਕੰਗਹਾ। ਪ੍ਰਸਾਧਨ।੮।

ਕੰਜੂਸ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਦਾਤਾ। ਅਨੁਦਾਰ । ਸਿਤੰਪਚ। ਸੂਮ। ਸ਼ੂਮ। ਕਦ੍ਰਯ। ਕਿੰਪਚ। ਕੀਕਟ। ਕ੍ਰਿਪਣ। ਖਜਦ੍ਰ। ਘੰਡਾ । ਟੰਚ । ਠਸੁ । ਨੀਚ । ਬਖੀਲ । ਮੰਦ । ੧੭।

ਕੰਜੂਸੀ (ਭਾ:) ਅਨੁਦਾਰਤਾ। ਸੂਮਤਾ। ਸ਼ੂਮਤਾ। ਸ਼ੂਮਤਾਪਣ। ਕਾਦਰਤਾ । ਕਾਰਪਣਜ। ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ। ਕਸ਼ਦ੍ਰਾਸ਼ਜਤਾ। ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ। ਦੀਨਤਾ। ਦੰਨਜ। ੧੨।

ਕੰਠਾ (ਗ:) ਕੰਠ ਭੂਸ਼ਣ। ਕੰਠ ਭੂਖਣ। ਕੰਠ ਭੂਖਾ। ਗੁਦੀ ਗਹਿਣਾ। ਗ੍ਰੈਵੇਯਕ । ੬।

ਕੰਡਾ (ਚੋਭੀ ਹੋਈ ਸੂਲ) (ਜੰ:) ਸੂਲ । ਕੰਟਕ । ੩।

ਕੰਡਾ (ਛੋਟੀ ਤਕੜੀ ਜੋ ਸੁਨਾਰੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) (ਵ:) ਏਖਣਕਾ। ਕਾਂਟਾ । ਨਾਰਾਚੀ । ੩।

ਕੰਡਿਆਲਾ (ਰਾ:) ਕਵਿਕਾ। ਖਲੀਨ । ਲਗਾਮ । ੪।

ਕੰਦਰਾ (ਥਾਂ) ਕੁਹਰ। ਕੰਦਰ । ਗਹਵਰ । ਗਰਤ। ਗੁਹਾ। ਗੁਫਾ। ਦਰੀ । ਦੇਵ ਖਾਤ । ਬਿਲ । ਮਾਂਦ। ਵਿਵਰ। ੧੩।

ਕੰਧ (ਥਾਂ) ਕੁਡਜ। ਦਿਵਾਰ। ਦਿਵਾਲ। ਦੀਵਾਰ। ਭਿਤਿ। ਭੀਤ। ਭੀਤੀ।੮।

ਕੰਨ (ਮ:) ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰਹ। ਸਰਵਣ। ਸਰਵਨ। ਸਰੋਤ। ਸੁਣੀਅਰ। ਸੁਨੀਅਰ। ਸੁਰਤ। ਸ਼੍ਰਵ। ਸ਼੍ਰਵਸ।

ਸ੍ਰੂਵਣ। ਸ਼੍ਰੂਵਣ। ਸ੍ਰੂਵਨ। ਸ਼੍ਰੂਵਨ। ਸ਼੍ਰੂਵਨੂੰ। ਸ੍ਰੂਤ। ਸ਼੍ਰੂਤ। ਸ੍ਰੌਣ। ਸ਼੍ਰੌਣ। ਸ੍ਰੌਤ। ਸ਼੍ਰੌਤ। ਕਨ। ਕਰਣ। ਕਰਨ। ਕਾਨ। ਗੌਸ। ਗੋਸ਼। ਵਚੋਗ੍ਰਹ। ੨੮।

ਕੰਨ ਖਜੂਰਾ (ਸੱਪ) ਸ਼ਤ ਪਦੀ। ਕਰਣ ਸੂਚਿਕਾ। ਕਰਣ ਜਲੌਕਾ। ਕਾਨ ਸਲਾਈ। ਕਾਨ ਖਜੂਰਾ। ਗੋਜਰ। ੭।

ਕੰਨ ਮੈਲ (ਮ:) ਸ੍ਰੋਤ ਮਲ। ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਮਲ। ਕਰਣ ਮਲ। ਕਾਨ ਮਲ। ਖੂੰਟ। ਪਿੰਜਖਾ। ੭।

ਕੰਨਜਾ (ਛੰਦ) (ਵਿਦਿ:) ਅਕਵਾ। ਅਜਬਾ। ਤੀਰਣਾ। ੪।

ਕੰਬਲ (ਕ:) ਕੰਬਲੜੀ। ਕੰਬਲੀ। ਕਾਂਬਲੀ। ਭੂਰਾ। ਭੂਰੀ। ਰੱਲਕ। ਲੋਈ। ੮।

ਕੰਵਰ (ਜਾ:) ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ। ਕੁਇਰ। ਕੁਮਾਰ। ਕੌਰ। ਟਿੱਕਾ। ੬।

ਕੰਵਲ (ਪਾ:) ਉਤਪਲ। ਅਨਿੰਦ। ਅਬਜ। ਅਮਲਾਨ। ਅਮਵੌਧ। ਅਰਬਿੰਦ। ਅਰਵਿੰਦ। ਅਵਿੰਦ। ਆਸਜ ਪੱਤ੍ਰ। ਅੰਬਜ। ਅੰਭਜ। ਅੰਭੋਜ। ਅੰਭੋ ਰੁਹ। ਇੰਦੀਵਰ। ਇੰਦ੍ਰਾਲਯ। ਸਹਸ ਪਤ੍ਰ। ਸਹੰਸ ਪਤ੍ਰ। ਸਤ ਪਤ੍ਰ। ਸ਼ਤ ਪਤ੍ਰ। ਸਰਸਿਜ। ਸਰਸੀ ਰੁਹ। ਸਰਜ। ਸਰੋਜ। ਸਰੋਰੁਹ। ਸਾਰਸ। ਸਾਰਜ। ਸਾਰੰਗ। ਸੁਕੁਲ। ਸੌਗੰਧਿਕ। ਸ਼ੰਬਰ। ਸ੍ਰਗ੍ਰੇਹ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਣ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਸ। ਹਰਿ। ਹੱਲਕ। ਕਹਲਾਰ। ਕਜ। ਕਮਲ। ਕਵਲ। ਕਵਲਯ। ਕਵਾਰ। ਕੁਸੇਸ਼ਯ। ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਜ। ਕੁਹਵਜ। ਕੁਟਪ। ਕੂੰਜ। ਕੋਕਨਦ। ਕੰਜ। ਜਲਜ। ਜਲ ਕੁਰੰਕ। ਤਾਮਰਸ। ਦ੍ਰੋਣ। ਨਲ। ਨਲਿਨ। ਨਲਿਨੀ ਧਰ। ਨਾਲਿਕ। ਨਾਲੀਕ। ਨਿਚੋਲ। ਨੀਰਜ। ਪਦਮ। ਪੱਬਰ। ਪੱਤ੍ਰੀ। ਪਾਥੋਜ। ਪਾਰਿਜਾਤ। ਪੁਖਕਰ। ਪੁਖਜ ਕਰ। ਪੁਟਕ। ਪੁੰਡਰਕ। ਪੁੰਡਰੀਕ। ਪੰਕੇਰੁਹ। ਬਨ ਸ਼ੋਭਨ। ਬਨਜ। ਬਾਰਜ। ਬਿਸ ਪ੍ਰਸੂਨ। ਮਕਰੰਦੀ। ਮ੍ਰਿਨਾਲ। ਰਕਤ ਸੰਧਜਕ। ਰਾਜੀਵ। ਵਨ ਸ਼ੋਭਨ। ਵਨਜ। ਵਾਰਜ। ਵਿਸ ਕੁਸਮ। ਵਿਸ ਪ੍ਰਸੂਨ। ੮੩।

ਕੰਵਲ ਕੇਸਰ (ਪਾ:) ਆਪੀਤ। ਕਾਂਚਨ। ਕਿੰਜ। ਕਿਜਲਕ। ਕੇਸ਼ਰ। ਚਾਂਪੇਯਕ। ਜ਼ੀਰਾ। ਤੁੰਗ। ਪੀਤ ਪਰਾਗ। ੧੦।

ਕੰਵਲ ਜੜ੍ਹ (ਪਾ:) ਸ਼ਾਲੁ। ਸ਼ਾਲੂਕ। ਸ਼ਿਫਾ ਕੰਦ। ਕਟਾਹ੍ਰਯ। ਕਰਹਾਟ। ਗੋਪਭਦ੍ਰ। ਜਲਾਲੂਕ। ਪੰਕ ਸੂਰਨ। ਪਦਮ ਕੰਦ। ਭਿਸਾਂਡ। ੧੧।

ਕੰਵਲ ਡੰਡੀ (ਪਾ:) ਕਮਲ ਦੰਡ। ਕੋਮਲ। ਕੋਮਲਕ। ਕੋਰਕ। ਤੰਤੁਰ। ਤੰਤੁਲ। ਨਾਲ। ਬਿਸ। ਬਿਸਿਨੀ। ਮੁਰਾਟ। ਮ੍ਰਿਣਾਲ। ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਕੰਦ। ਮ੍ਰਿਣਾਲਨੀ। ਮ੍ਰਿਣਾਲੀ। ਮ੍ਰਿਨਾਲ।੧੬।

ਕੰਵਲ ਧੂੜ (ਪਾ:) ਕਮਲ ਧੂਲੀ।

ਗਾਲੋਡਜ । ਪਦਮ ਕਰਕਟੀ । ਪਦਮ ਬੀਜ। ਪਦਮਾਖਜ। ਪਰਾਗ। ਪਾਂਸ। ਮਧ । ਰਜ । ਰੇਣੂ । ੧੧।

ਕੰਵਲ ਪੱਤਾ (ਪਾ:) ਸੰਵਰਤਕਾ। ਕਮਲ ਦਲ। ਵਿਸਲਜ । ੪।

ਕੰਵਲ ਬੀਜ (ਪਾ:) ਸ਼ਜਾਮਾ। ਕਮਲ ਗੱਟਾ। ਕੰਦਲੀ। ਕੌਂਚਾ । ਕੌਂਚਾਦਨੀ। ਗੱਟਾ।ਬੱਟਾ। ਭੇਂਡਾ। ਵਰਾਟਕ।੧੦।

ਕੰਵਲ ਰਸ (ਪਾ:) ਕਮਲ ਰਸ। ਰਸ। ਮਧ । ੪।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਅਵ:) ਅਘਾਰਿ । ਅਨਿਕ ਦੁੰਦਭਿਜ । ਸਯਾਮ । ਸਲੋਨਾ । ਸਾਵਲ । ਸਾਂਵਲ । ਸਾਵਲਾ । ਸਾਂਵਲਾ । ਸਾਵਲੇ । ਸਾਂਵਲੇ । ਸਿਆਮ। ਸ਼ਿਆਮ । ਸਿਆਮਲ । ਸੰਵਲਿਯਾ । ਸਜਾਮ । ਸ਼ਜਾਮ । ਸਜਾਮਲ। ਸ਼ਜਾਮਲ। ਹਰਿ ਹਲੀ ਅਨੁਜ। ਹਲੀ ਭ੍ਰਾਤ। ਕ੍ਰਿਖੀਕੇਸ਼। ਕਨਈਆ। ਕਨਾਈ। ਕਨੈਯਾ। ਕਾਨ੍ਹ। ਕਾਲਿੰਦ੍ਰਏਸ । ਕਾਲਿਯ ਜਿਤ । ਕਾਲਿਯ ਦਮਨ। ਕਾਲਿਯ ਮਰਦਨ। ਕਾਲੀਨਾਥ। ਕਿਸ਼ਨ। ਕੇਸ਼ਵ। ਕੇਸਿਹਾ। ਕੇਸੀਹਾ। ਕੰਸਹਾ। ਕੰਸਮਾਰ। ਕੰਸਾਰਿ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ । ਕ੍ਰਿਸਨ । ਗਿਰਿਧਰ। ਗਿਰਧਾਰੀ। ਗੋਪਾਲ। ਗੋਪੀ ਨਾਥ। ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੀ। ਚੱਕ੍ਰਪਾਣਿ। ਚੰਦੇਰੀ ਨਾਥ ਰਿਪ । ਜਦ ਏਸ । ਜਦ ਨਾਥ। ਜਨਾਰਦਨ। ਜਾਦਮ ਰਾਇ। ਜਾਦਵ ਰਾਇ। ਜਾਦੌ ਰਾਇ। ਦੁਆਰਕਾਧੀਸ਼ । ਦੁਆਰਕੇਸ਼ । ਦੁਆਰਕੇਂਦਰ। ਦੁਆਰਵਤੀ ਨਾਇਕ। ਦੇਵਕੀ ਨੰਦਨ । ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਿਪ । ਨਰਕਾਸੁਰ ਮਰਦਨ। ਨਾਰਾਇਣ। ਨੰਦ ਨੰਦਨ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ। ਬਸਦੇਵਜ। ਬਕਤ੍ਰ ਰਿਪ । ਬਕਾਸੁਰ ਮਰਦਨ। ਬਾਪਰ ਧਰ। ਬਿਸਇਸ। ਬਿਰਹ। ਬੰਸੀਧਰ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਖਣ। ਭਗਵਾਨ। ਮਧ ਸੂਦਨ। ਮਾਧਵ। ਮੁਕੰਦ। ਮੁਰ ਮਰਦਨ। ਮੁਰਲੀ ਧਰ। ਯਦਨੰਦਨ। ਯਾਦਵੇਸ਼। ਯੋਗੀਂਦ੍ਰ। ਰਾਧਾ ਰਮਣ। ਵੰਸ਼ੀ ਧਰ ।੮੪।

(ਨੋਟ:- (ੳ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਬਲਵਦ੍ਰ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਭ੍ਰਾਤ ਜਾਂ ਅਨੁਜ ਪਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

-0-

ਖ

ਖਈ (ਰੋ:) ਸ਼ੋਖ। ਖਜਯ। ਯਖਜਮਨ। ੪।

ਖਸ (ਗੰ:) ਉਸੀਰ। ਉਸ਼ੀਰ। ਅਭਯ। ਅਮ੍ਰਿਣਾਲ। ਅਵਦਾਹ। ਅਵਦਾਤ। ਇੰਦ੍ਰ। ਸਮਗੰਧਕ। ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ। ਸੁਗੰਧਿ ਮੂਲ। ਸੇਵਜ। ਕਟਾਯਨ। ਕੰਭ। ਗਾਂਡਰ ਮੂਲ। ਜਲਾਸ਼ਜ। ਜਲਵਾਸ। ਨਲਦ। ਪੱਥ। ਪੰਨੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ। ਲਘ ਭਯ। ਲਾਮੱਜਕ। ਵੀਰ। ਵੀਰਣ ਜੜ। ਵੀਰਣ ਮੂਲ। ਵੀਰ ਭਦ੍ਰ। ੨੬।

ਖਸਖਸ (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਬੀਜ। ਸੂਖਜਮ ਤੰਡੁਲ। ਸੂਖ਼ਜਮ ਬੀਜ। ਖਸ ਤਿਲ। ਖਸ ਬੀਜ। ਖਾਖਸ ਤਿਲ। ਤਿਲ ਭੇਦ। ਪੋਸਤ ਕਾ ਦਾਣਾ। ਪੋਸਤ-ਬੀਜ। ੧੦।

ਖੱਖੜੀ (ਸਾ:) ਉਰਵਾਰ। ਇਰਵਾਰ। ਸਥੂਲਾ। ਸ਼ਾਂਤਨ। ਕੱਕੜੀ। ਕਰਕਟਾਖਜ। ਕਰਕਟੀ। ਕਾਂਕੜੀ। ਕਾਂਡਾ। ਕੰਵਡਲ। ਗਵਾਖਜੀ। ਗੋਡੰਬਾ। ਹਸਿਤ ਦੰਤ ਫਲਾ। ਹਸਤ ਪਰਣੀ। ਚਿਤ੍ਰਾ। ਚਿਰਭਟੀ। ਛਰਦਾ ਪਨਿਕਾ। ਤੋਯ ਫਲਾ। ਤ੍ਰਪੁਖਾ। ਤ੍ਰਪੁਖੀ। ਪੀਨਸਾ। ਫੁੱਟ। ਫੁੰਟ। ਬਹੁ ਕੰਦਾ। ਬਾਲੁੰਗੀ। ਬ੍ਰਿਹਤ ਫਲਾ। ਮੂਤ੍ਰਲਾ। ਲੋਮਸ਼। ਲੋਮਸ਼ਾ। ਲੋਮਸ਼ੀ। ਵਜਾਲ ਪਤ੍ਰਾ। ਵਜਾਲ ਪਤ੍ਰੀ। ੩੩।

ਖਜ਼ਾਨਚੀ (ਰਾ:) ਪੋਤਹਦਾਰ। ਪੋਤਦਾਰ। ਪੋਤੇਦਾਰ। ਫੋਤਹਦਾਰ। ਭੰਡਾਰੀ। ੬।

ਖਜ਼ਾਨਾ (ਰਾ:) ਕੋਸ਼। ਖਜੀਨਾ। ਗੋਲਕ। ਤੁਜਾਰਾ। ਨਿਧਾਨ। ਨਿਧਾਨਾ। ਨਿਧਿ। ਨਿਧੀ। ਪੋਤ। ਪੋਤਹ। ਪੋਤਾ। ਫੋਤਹ। ਭੰਡਾਰ। ਭੰਡਾਰਾ।੧੫।

ਖਜੂਰ (ਫ:) ਸੁਪਿੰਡਾ। ਸ੍ਵਾਦ ਪਿੰਡਾ। ਹਯ ਭਖਜਾ। ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਕਖਾਜੀ। ਖਰਜੂ। ਖਰਰ ਕੰਧਾ। ਦੀਪਜਾ। ਦੁਖ਼ ਪ੍ਰਧਰਖਾ। ਨਿਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਪਿੰਡ ਖਜੂਰਾ। ਪਿੰਡ ਖਰਜੂਰਿਕਾ। ਪਿੰਡ ਖਰਜੂਰੀ। ਪਿੰਡੀ। ਫਲ ਪੁਸ਼ਪਾ। ਫਲ ਮੁਗਧਰਕਾ। ਮਧਰ ਸ੍ਰਵਾ। ਰਾਜ ਜੰਬੂ। ੧੯।

ਖੱਟਾ (ਰਸ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਮਲ। ਖਟ ਰਸ਼। ਖਾਟਾ। ਚੁੱਕ। ਤੁਰਸ਼। ੬।

ਖਬਰ (ਭਾ:) ਉੱਘ। ਉਦਿੰਤ। ਆਗਾਹੀ। ਸਮਾਚਾਰ। ਸਾਰ। ਸੁਧ। ਸੋਅ। ਸੋਇ। ਸੋਤ। ਸ਼੍ਰੋਤ। ਹਾਲ। ਕਿੜੀ। ਬਾਤ। ਬਿੰਦ। ਬਿਰਤਾਂਤ। ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਵਾਤ। ਵਿਰਤਾਂਤ। ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ। ੨੦।

ਖੱਬਲ (ਜੰ: ਦ:) ਅਨੁ ਵੱਲਿਕਾ। ਅਨੰਤਾ। ਅੰਮਰਾ। ਅਮਰੀ। ਅਮ੍ਰਿਤਾ। ਸਹਸ੍ਰ ਵੀਰਯਾ। ਸ਼ਖਪ। ਸ਼ਤ ਗ੍ਰੰਥ। ਸ਼ਤ ਪਰਵਾ। ਸ਼ਤ ਪਰਵਿਕਾ। ਸ਼ਤ ਮੂਲਾ। ਸ਼ਤ ਵੱਲੀ। ਸ਼ਾਂਤਾ। ਸ਼ਾਧਲ। ਸ਼ਿਵਾ। ਸ਼ੀਤ ਕੁੰਭੀ। ਸ਼ੀਤਲਾ। ਸ਼ੀਤਾ। ਸੁਕਲਾਖਜੀ। ਸ਼ੁਭਾ। ਸੁਰ ਵੱਲਭਾ। ਸੂਚਿ ਪਤ੍ਰਾ। ਸ਼ੰਭਵੀ। ਸ਼ਜਾਮ ਕਾਂਡਾ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਸ੍ਰਛਾ। ਸ਼੍ਵੇਖਟਾ। ਹਰਿ ਸਾਲਿਕਾ। ਹਰਿਤਾ। ਹਰਿਤਾਲਿਕਾ। ਹਰਿਤਾਲੀ। ਕਛ ਰੁਹਾ। ਕਛਾਂਤ ਰੁਹਾ। ਕਾਂਡਾ। ਗੁਣਾ। ਗੌਰੀ। ਗੰਡ-ਦੂਰਵਾ। ਚਿਤ੍ਰਾ। ਜਯਾ। ਤਿਕਤ ਪਰਵਾ। ਦੁਰਮਰਾ। ਦੂਬ। ਦੂਰਵਾ। ਧੂਰਤਾ। ਨੰਦਾ। ਪ੍ਰਚੰਡਾ। ਭਾਰਗਵੀ। ਭੂਤ ਹੰਤ੍ਰੀ। ਮਹਾ ਵਰਾ। ਮਹੌਖਧੀ। ਮੰਗਲਜਾ। ਰੁਹਾ। ਵਿਜਜਾ। ਵਿਦਜਾ। ਵਾਮਿਨੀ। ੫੬।

ਖੱਬਾ (ਪਾਸਾ) (ਦਿ:) ਬਾਇਆਂ। ਬਾਮ। ਬਾਯਾਂ। ਬਾਵਾਂ। ਲਿਫ਼ਟ। ਵਾਮ। ੭।

ਖਰਬੂਜ਼ਾ (ਸਾ:) ਅਮ੍ਰਿਤਾਹ੍ਵ। ਖਟ ਭੁਜਾ। ਖੜ ਭੁਜਾ। ਖਰਬੂਜਾ। ਖੜੋਖਾ। ਖੰਮੁਖਾ। ਤਿਕਤ ਫਲ। ਤਿਕਤਾ। ਦਸ਼ਾਂਗੁਲ। ਫਲ ਰਾਜ। ਮਧ ਪਾਕਾ। ਮਧ ਫਲਾ। ਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਕਟੀ। ਵ੍ਰਿਤੇਰਵਾਰ। ੧੫।

ਖਲਿ੍ (ਤੇ:) ਖਰੀ। ਖਲੀ। ਤਿਲ ਪਿੰਡੀ। ਪਿੰਡਾ। ਪਿੰਡੀ। ਪਿੰਯਾਕ। ਪੀਨਾ। ੮।

ਖਲਵਾੜਾ (ਖੇ:) ਖਰਵਾਰ। ਖਰਿਹਾਨ। ਖਲ। ਖਲ ਸਥਾਨ। ਖਲਹਾਨ। ਖਲਵਾਰ। ਖਲਾਧਾਨ। ਖਲਿਯਾਨ। ਖਲਜਾਨ। ੧੦।

ਖੜਸੁਕ (ਰੁ:) ਉਭਸੁਕ। ਊਭਸੁਕ। ਖੜ ਸੋਕੜ। ੪।

ਖੜਾਂਵ (ਵਿਦਿ:) ਕਉਸ। ਕਉਸ਼। ਕੌਸ। ਕੌਸ਼। ਖੜਾਉਂ। ਪਊਆ। ੭।

ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ (ਖ:) ਅਨੀਲਾ ਧਾਤ। ਸਿਤ ਧਾਤ। ਸ਼ਿਲਾ ਧਾਤ। ਸੁਕਲ ਧਾਤ। ਸੇਲਖੜੀ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਧਾਤ। ਕੱਖਟੀ। ਕਠਨਿਕਾ। ਕਠਨੀ। ਖਟਿ। ਖਟਿਕਾ। ਖਟਿਨੀ। ਖਟੀ। ਖਰਿਯਾ ਮਾਟੀ। ਖੜਿਯਾ। ਖੜੀ। ਖੜੀਆ। ਗੈਰ ਖੜੀ। ਚਾਖੜੀ। ਧਵਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾ। ਧਾਤੁ ਪਲ। ਪਾਕ ਸ਼ੁਕਲਾ। ਪਾਂਡੂ ਮ੍ਰਿਤ। ਪਾਂਡੂ ਮ੍ਰਿਤੱਕਾ। ਮਕੱਲ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਨਖ। ਵਰਣ ਰੇਖਾ। ਵਰਣਲੇਖਾ। ਵਰਣਲੇਖਿਕਾ। ੩੦।

ਖੜ੍ਹਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਥਿੱਤ। ਉਭ। ਉਰਧ। ਊਭ। ਊਭਉ। ਊਭਾ। ਊਭੇ। ਊਭੌ। ਊਰਧ। ਖਲੋਤਾ। ਖੜੋਤਾ। ਠਾਂਢਾ। ੧੩।

ਖਾਈ (ਪਾ:) ਖਾਤਿਕਾ ਖੇਯ। ਖੰਡਕ। ਪਰਿਖਾ। ਮੇਖਲੀ। ੬।

ਖਾਸ (ਵਿਸ਼ੇ) ਆਸਾਧਾਰਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ੩।

ਖਾਣ (ਖ਼:) ਆਕਰ। ਕਾਨ। ਖਨਿ। ਖਰ। ਖਾਣਿ। ਖਾਣੀ। ਖਾਨਿ। ੮।

ਖਾਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਉਪ ਸਪਰਸ਼। ਅਚਨ। ਅਚਨਾ। ਅਚਵਨ। ਅਚਵਨ ਕਰਨਾ। ਅਚਵਨਾ। ਆਚਮਨ ਕਰਨਾ। ਖਾਨਾ। ਖਾਦਨ। ਖਾਵਣਾ। ਖ਼ੁਰਦਨ। ਜੀਵਨਾ। ਜੇਉਣਾ। ਜੇਉਨਾ। ਜੇਂਵਣਾ। ਜੇਵਨਾ। ਜੌਂਵਨਾ। ਛਕਣਾ। ਭੱਖਣਾ। ਭੋਗ ਲਗਾਨਾ। ੨੧।

ਖਾਰਾ ਲੂਣ (ਖਾ:) ਊਖਰਨ। ਊਖਰ ਲਵਣ। ਔਖਰਕ। ਸਾਂਭਾਰ। ਸਾਰਵ। ਸੰਸਰਗ ਲਵਣ। ਸਾਰਵ ਗੁਣ। ਖਾਰਾ ਨੋਨ। ਖਾਰੀ। ਖਾਰੀ ਨੂੰਨ। ਬਹੁਲ ਗੁਣ। ਮਿਸ਼ਰਕ। ੧੩।

ਖਾਲਸ (ਭਾ:) ਅਸਲ। ਸੁੱਧ। ਸ਼ੁੱਧ। ਖਰਾ। ਨਿਰੋਲ। ਬੇ-ਰਲਾ। ੭।

ਖਾਲਸਾ (ਸ: ਖੰ:) ਉਤਮ ਪੁਰਖ। ਸਿੰਘ। ਗੁਰਮੁਖਿ। ਨਿਰਮਲ। ਨਿਰਮਲਾ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ। ਪੂਰਨ ਮਨੁਖ।੮।

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਸ: ਖੰ:) ਉਤਮ ਪੰਥ। ਸਹੀ ਰਾਹ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਥ। ਕੁਰਬਾਨੀ ਪੁੰਜ। ਗਾਡੀ ਰਾਹ। ਗੁਰ ਮਾਰਗ। ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ। ਜੋਧਾ ਪੰਥ। ਤੀਸਰਾ ਪੰਥ। ਤੀਜਾ ਪੰਥ। ਧਰਮੀ ਬੀਰ। ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ। ਨਿਰਾਲਾ ਪੰਥ। ਪੰਥ। ਬੀਰ ਪੰਥ। ਮਹਾਨ ਪੰਥ। ਰਾਜ ਪੰਥ। ਰਾਜ ਮਾਰਗ। ੨੧।

ਖਾਲੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਊਣਾ। ਅਭਰ। ਅਭਰਤ। ਸਖਣਾ। ਸੁੰਞਾ। ਸੁੰਨਾ। ਸੂਨ। ਸ਼ੂਨ। ਸ਼ੂਨਜ। ਖੁਖਾ। ਖੋਖਾ। ਛੂਛਾ। ਰੀਤਾ। ਵਿਹਲਾ। ੧੫।

ਖਾਲ੍ਹੀ (ਦਰੱਖਤ ਦੀ) (ਜੰ:) ਆਲਬਾਲ। ਆਲਬਾਲਾ। ਥਾਲ। ਥਾਲਾ। ਥਾਂਵਲ। ੬।

ਖਿਚੜੀ (ਭੋ:) ਕਿਸਰੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਰਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਰੱਾਨ। ਖਿਚਰੀ। ਖਿੱਚੜ। ਖੀਚਰੀ। ੮।

ਖਿਚੋਤਾਣ (ਭਾ:) ਕਸਮਕਸ਼। ਖਿਚਮਖਿਚੀ। ਖਿੰਚੋਤਾਣ। ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ। ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ। ੬।

ਖਿਮਾ (ਭਾ:) ਆਫੂ। ਖਮ। ਖਜਮਾ। ਖਜਾਂਤ। ਛਿਮਾ। ਤਿਤਿਖਿਜਾ। ਮਾਫੀ। ਮੁਆਫ਼ੀ। ੯।

ਖਿਮਾ ਰਹਿਤ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸ਼ਕਤ। ਅਸਮਰਥ। ਅਖਜਮ। ਖਿਮਾ ਸ਼ੂਨ। ੫।

ਖਿਮਾ ਵਾਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਹਿਸ਼ਣ। ਸ਼ਕਤ ਵਾਨ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਯੁਕਤ। ਖਜਮਿਤ। ਖਜਮੀ। ੬।

ਖਿਰਨੀ (ਫ:) ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ। ਖਿਰਣੀ। ਖਿੱਨੀ। ਖਜੀਰ ਸ਼ੁਕਲ। ਖਜੀਰ-ਵ੍ਰਿਖਜ। ਖਜੀਰਿਕਾ। ਖਜੀਰੀ। ਗੁੱਛ ਫਲ। ਦ੍ਰਿਢ ਸਕੰਧ। ਨਿੰਮ ਬੀਜ। ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਰੂਮ। ਭੂਪੇਸ਼ਟ। ਫਲਾਧਜਖਜ। ਮਧੁ ਫਲ। ਮਾਧਵੋਂਧਵ। ਰਾਜ ਫਲ। ਰਾਜ ਵੱਲਭ। ਰਾਜਾਦਨ। ਰਾਜਾਨਜ। ੨੦।

ਖਿੱਲ (ਚੋਲਾਂ ਦੀ) (ਭੋ:) ਅਖਜਤ।

ਖੀਲ। ਲਾਜ। ਲਾਜਾ। ਲਾਜਜਾ। ਲਾਵਾ। ੭।

ਖਿੜਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਆਨੰਦਤ ਹੋਣਾ। ਹੁਲਸਣਾ। ਕੁਸਮਿਤ ਹੋਣਾ। ਖਿਲਣਾ। ਪੁਸ਼ਿਪਤ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਸੱਫੁਟਿਤ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣਾ। ਫੁੱਲਣਾ। ਫੂਲਣਾ। ਬਿਕਸਣਾ। ਬਿਕਾਸ਼ਣਾ। ਬਿਖਸਣਾ। ਬਿਖਸੋਰਣਾ। ਬਿਗਾਸਣਾ। ਬਿਗਾਸਣਾ। ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ। ਵਿਕਸਿਣਾ। ਵਿਕਸੂਰ। ਵਿਕਾਸ਼ਣਾ। ਵਿਕਾਸਾਰੋ। ਵਿਗਸਣਾ। ਵਿਗਾਸਣਾ। ੨੪।

ਖੀਰ (ਭੋ:) ਖੀਰਾਨ। ਖਜੀਰ। ਤਸਮਈ। ਤਸ਼ਮਈ। ਪਰਮੱਾਨ। ਪਾਇਸ। ਪਾਯਸ। ੮।

ਖੀਰਾ (ਸਾ:) ਸੁਸ਼ੀਤਲ। ਸੁਧਾ ਵਾਸ। ਸੁਧਾਵਾਸਾ। ਕੋਸ਼ਫਲ। ਕੰਟ ਕਿਲਤ। ਕੰਟਕੀ ਫਲ। ਕੰਟਾਲ। ਕੰਡਾਲ। ਖਜੀਰਾ। ਤੁੰਦਲ। ਤ੍ਰਪ ਕਰਕਟੀ। ਤ੍ਰਪੁਖ। ਪੀਤ ਪੁਸ਼ਪਾ। ਬਹੁ ਫਲਾ। ਬਾਲਮ ਖੀਰਾ। ੧੬।

ਖੁਸ਼ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਲਸਿਤ। ਉਲਾਸਾ। ਉਲਾਸੀ। ਅਸੋਕ। ਅਸ਼ੋਕ। ਅਸੋਗ। ਅਸੋਗੀ। ਅਨੰਦ। ਆਨੰਦੀ। ਸੰਤੁਸ਼ਟ। ਨਿਹਾਲ। ਪ੍ਰਸੰਨ। ੧੩।

ਖੁਸ਼ਾਮਦ (ਭਾ:) ਅਨੁਨਯ। ਸਤੁਤਿ। ਚਾਟੁਕਾਰੀ। ਚਾਪਲੂਸੀ। ਲੱਲੋਪੱਤੋ।੬।

ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ (ਗੰ:) ਸੁਗੰਧਿਤ। ਗੰਧਈਆ। ਗੰਧਾਰ। ਗ਼ੰਧੀ। ੫।

ਖੁਸਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੰਢ। ਹਿਜਰਾ। ਹਿਜੜਾ। ਹਿੰਜੜਾ। ਹੀਜਰਾ। ਹੀਜੜਾ। ਕਲੀਵ। ਕਾਪੁਰਖ। ਖੁੰਢ। ਤ੍ਰਿਤਯਾ। ਨਪੰਖਣੂ। ਨਪੁੰਸਕ। ਨਾਮਰਦ। ਫੁੱਸੀ। ਫੁੰਸੀ। ਫੂਸੀ। ਵਰਖਵਰ। ੧੮।

ਖੁੱਡ (ਸੱਪ) ਸੁਖਿ। ਸੁਖਿਰ। ਸ਼ੁਧਿਰ। ਸੂਰਾਖ। ਸ੍ਵਭ੍ਰ। ਕੁਹਰ। ਖੋਰ। ਗਲੀ। ਛਿਦਮ। ਛੇਦ। ਡੱਡ। ਦਰ। ਨਿਰਵਜਥਨ। ਬਿਲ। ਬਿਲਾ। ਰੱਡ। ਰੋਕ। ਰੰਧ। ਰੰਧ੍ਰ। ਵਖਾ। ਵਿਯਾ। ਵਿਲ। ਵਿਵਰ। ੨੪।

ਖੁਦਗਰਜ਼ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦਰ ਸੰਜੋਗੀ। ਅਰਥੀ। ਆਪ ਸੁਆਰਥੀ। ਸੁਆਰਥੀ। ਸੁਆਵਰਗੀ। ਸ੍ਵਾਰਥੀ। ਮਤਲਬੀ। ੪।

ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ (ਭਾ:) ਅਰਥ। ਸੁਆਉ। ਸੁਆਰਥ। ਸੁਆਵ। ਸ੍ਵਾਰਥ। ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ਮਤਲਬ। ੮।

ਖੁੱਦੋ (ਗਾ:) ਕੰਦਕ। ਕਿੰਦਕ। ਖਿਦੋ। ਖਿੱਧੂ। ਗਿੰਦ। ਗੇਂਡੁਕ। ਗੇਂਦ। ਗੇਂਦੁਕ। ਗੋਇ। ੧੦।

ਖੁਫ਼ੀਆ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਪਸਰਪ। ਸਪਸ਼। ਗੁਪਤਹ। ਗੁਫ਼ੀਆ। ਗੂਢ ਪੁਰਖ। ਚਰ। ਚਾਰ। ਪ੍ਰਣਿਧਿ। ਯਥਾਰਹ ਵਹਣ। ੧੦।

ਖੁੰਬ (ਕ:) ਕੁਮਾ। ਖੁੰਭ। ਖੂੰਬ। ਖੂੰਭ। ੫।

ਖੁੱਭਣ (ਪਾ:) ਗਲਣ। ਗਲਨ। ਗਾਰ੍ਹ। ਜਿਲ੍ਹਣ। ੫।

ਖ਼ੁਰਕ (ਰੋ:) ਕੰਡੂ। ਕੰਡੂਆ। ਖਰਜੂ।

ਖਾਜ । ਖਾਰਸ਼ । ਖੁਜਲੀ । ੭।

ਖੂਹ (ਪਾ:) ਉਦਪਾਨ । ਅੰਧ । ਇੰਦਾਰਾ । ਇਨਾਰ । ਇਨਾਰਾ । ਹਸਣ । ਕੂਆਂ । ਕੂਆ । ਕੂੰਆਂ । ਕੂਅਟਾ । ਕੂਪ । ਕੂਵ । ਖੂਹਟਾ । ਨਿਯਾਨ। ਨਿਵਾਨ। ਪ੍ਰਹਿ । ੧੭।

ਖੂੰਜਾ (ਦਿ:) ਅਟਨੀ । ਕੋਟਿ । ਗੋਸ਼ਾ ।੪।

ਖੂਹਣੀ (ਰਾ:) ਅਖੂਰਣਿ । ਅਖੂਹਣੀ । ਅਖੋਹਣੀ। ਅਖ਼ਰੌਣੀ। ਅਛੂਹਣਿ। ਅਛੂਹਣੀ। ਅਛੂਹਨਿ । ਅਛੂਹਨੀ। ਖੂਹਣਿ । ੧੦।

ਖੂੰਟੀ (ਕਿ:) ਹੁੱਕ । ਕਾਂਟਾ । ਕਿੱਲੀ । ਖੁੰਟੀ । ਟੰਗਣੀ । ਟੰਗਨੀ । ਭਾਰ ਯਸ਼ਟੀ । ਮੇਖ। ਵਿਹੰਗਕਾ।੧੦।

ਖੇਡ (ਭਾ:) ਹੇਲਾ । ਕਉਤਕ । ਕੇਲ। ਕੌਤਕ। ਕੌਤੂਹਲ। ਕ੍ਰੀੜਾ। ਖੇਲ। ਤਮਾਸ਼ਾ। ਪਿੜ। ਬਾਜੀ। ਬਾਜ਼ੀ। ਲੀਲ੍ਹਾ ।੧੩।

ਖੇਤ (ਖੇ:) ਕਿਆਰ। ਕਿਆਰਾ। ਕ਼ੇਦਾਰ। ਕੇਦਾਰਾ। ਖੇਤਰ। ਖੇਤ੍ਰ। ਖਜੇਤ੍ਰ। ਟਾਕਾ। ਟੱਕ। ਪਾਟੀਰ। ਰਾਜਿਕਾ। ਵਲਜ ।੧੩।

ਖੇਤੀ (ਖੇ:) ਸਾਖ। ਕਿਰਸ। ਕ੍ਰਿਸ। ਕਿਰਖ। ਕਿਰਖੀ। ਕ੍ਰਿਖ । ਕ੍ਰਿਖੀ । ਖੜ । ਪੈਲੀ । ਫਸਲ । ੧੧।

ਖੇੜਾ (ਭਾ:) ਹੁਲਾਸ। ਖਿੜਾਅ। ਖਿੜਾਵਟ। ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ। ਬਾਗਾਤ । ਬਿਕਾਸ । ਬਿਗਾਸ । ਵਿਕਾਸ। ਵਿਕਾਸ਼। ਵਿਗਾਸ।।੧੨।

ਖੋਆ (ਦੁੱਧ) ਕਿਲਾਟ। ਖੋਯਾ। ਮਾਵਾਂ।੪।

ਖੋਟਾ (ਪੁਰਸ਼) (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸੱਜਨ । ਅਸੱਭਜ। ਅਸਾਧ ਅਸ਼ਿਖ਼ਟ। ਅਸੰਤ । ਅਨੁਦਾਰ । ਅਪਕਾਰੀ । ਅਭੱਦ੍ਰ। ਕਪਟੀ। ਕੰਟਕ। ਖਲ। ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਰਜਨ। ਨੀਚ। ਪਤਿਤ। ਪਾਮਰ। ਪਿਸ਼ੁਨ। ਪੋਚ। ਬਰਬਰ।੨੦।

ਖੋਟੀ ਮਤਿ (ਭਾ:) ਕੁਧੀ । ਕੁਬੁਧਿ । ਕੁਬੁਧੀ । ਕੁਮਤਿ । ਕੁਮਤੀ । ਦੁਰਮਤਿ । ਦੁਰਮਤੀ । ਬੁਰੀ ਅਕ਼ਲ । ਭੈੜੀ ਮੱਤਿ । ੧੦।

ਖੋਪਰੀ (ਮ:) ਕਪਾਲ । ਕਰਪਰ । ਖੋਪਰ । ਖੋਪੜ । ਖੋਪੜੀ । ੬।

ਖੋੜ (ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ) (ਜੰ:) ਕੋਟਰ । ਨਿਸ਼ਕਹ। ਨਿਸ਼ਕੁਟ। ਨਿਖ਼ਕੂਹ । ੫।

ਖੰਘ (ਰੋ:) ਕਾਸ। ਖਾਂਸੀ। ਖਜਵਥ। ੪।

ਖੰਡ (ਮਿ:) ਸੱਕਰ । ਸ਼ੱਕਰ । ਸ਼ਰਕਰਾ । ਸਿਤਾ । ਸ਼ੁਕਲਾ । ਸੁਪਿਖ਼ਟਾ । ਕੰਦ। ਖਾਂਡ । ਪਾਂਡੁਰਾ । ਪੰਸ਼ਲਕਾ । ਰਸੋਧਵਾ । ੧੨।

ਖੰਡਾ (ਰਾ:) ਇਲੀ । ਕਰਵਾਲਿਕਾ । ਖਾਂਡਾ। ਖੰਨਾ। ਦੁਧਾਰਾ। ਦੋਧਾਰਾ। ੭।

ਖੰਭ (ਪੰ:) ਗਰੁਤ੍ਰ । ਛਦ । ਤਨੂ ਰੁਹ । ਪਖ । ਪਖਜ । ਪਤ੍ਰ। ਪਤਤ੍ਰ। ਪਰ । ਪਾਖ । ਪਾਂਖ । ਪਾਤ । ਪੰਕ । ਪੰਖ । ਫਰ । ੧੫।

-0-

ਗ

ਗਊਸ਼ਾਲਾ (ਥਾਂ) ਗਾਯ ਗੋਂਠ । ਗੋਸਾਲਾ । ਗੌਸ਼ਾਲਾ । ਗੋਕੁਲ । ਗੋਥਾਨ । ਗੋ ਮੰਡਲ । ਖਰਿਕ । ਖਿਰਕ । ਘੋਖ । ੧੦।

ਗਹਿਣਾ (ਗ:) ਉਤੰਸ਼ । ਅਭਰਣ । ਅਲੰਕਰਣ। ਅਲੰਕਾਰ। ਆਭਰਣ। ਆਭੂਸ਼ਣ। ਆਭੂਸ਼ਨ। ਆਭੂਖਣ। ਆਭਖਨ। ਅਵਤੰਸ। ਕਲਾਪ। ਗਹਿਨਾ। ਜ਼ੇਵਰ। ਟੂੰਬ। ਟੂੰਮ। ਬਿਭੂਸ਼ਣ। ਬਿਭੂਸ਼ਨ। ਬਿਭੂਖਣ। ਬਿਭੂਖਨ। ਭੂਸ਼ਣ। ਭੂਸ਼ਨ। ਭੂਸ਼ਾ। ਭੂਖਣ। ਭੂਖਨ। ਭੂਖਾ। ਵਿਭੂਸ਼ਣ। ਵਿਭੂਸ਼ਨ। ਵਿਭੂਖਣ। ਵਿਭੂਖਨ। ੩੦।

ਗਹੁ (ਸਾਂਝਾ) ਗੌਰ। ਖਿਆਲ। ਧਿਆਨ। ੪।

ਗੱਜਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਗੱਜਨ। ਗਰਜਨ। ਗਰਜਨ ਕਰਨਾ। ਗਰਜਨਾ। ਗਾਜਨਾ। ਗੁਰਰਾਨਾ। ਘੜਬੜਾਨਾ। ਚਿੰਘਾੜਨਾ। ੯।

ਗੱਡਾ (ਰਾ:) ਅਨਸੁ। ਸਕਟ। ਸ਼ਕਟ। ਸਕਟਾ। ਸ਼ਕਟਾ। ਸਗੜਾ। ਗੱਡ। ਗਾਡਾ। ਗਾਡੋ। ਗਾੜਾ। ਛਕੜਾ।੧੨।

ਗੱਡੀ (ਰਾ:) ਸਕਟੀ। ਸ਼ਕਟੀ। ਗਾਡੀ। ਗੱਤ੍ਰੀ। ਗਾਂਤ੍ਰੀਕ। ਗਾੜੀ ਬਹਿਲ। ੮।

ਗਣੇਸ਼ (ਸੁ:) ਉਮਾ ਸੁਤ। ਉਮਾ ਤਨਜ। ਉਮਾ ਤਾਤ। ਆਖੁਕ। ਆਦਿ ਪੂਜਜ। ਏਕ ਦੰਤ। ਏਕ ਰਦਨ। ਸ਼ਿਵ ਸੁਤ। ਸ਼ਿਵ ਨੰਦ। ਸ਼ੂਰਪ ਕਰਣ। ਹੇਰੰਬ। ਹੇਰੰਭ। ਗਜ। ਗਜ ਬਦਨ। ਗਜ ਵਦਨ। ਗਜਾਸਜ। ਗਜਾਨਨ। ਗਣ ਪਤਿ। ਗਣ ਰਾਜ। ਗਣਾਧਿਪ। ਗਣਾਧਜਖਜ। ਗਿਰਜਾ ਸੁਤ। ਗਿਰਜਾ ਤਾਤ। ਜਗ ਵੰਦਜ। ਦ੍ਵੈ ਮਾਤ। ਦ੍ਵੈ ਮਾਤਰ। ਧੂਮ੍ਰ ਕੇਤ। ਪਰੁਸ਼ ਪਾਣਿ। ਬਕ੍ਰ ਤੁੰਡ। ਬਿਘਨ ਰਾਜ। ਬਿਨਾਇਕ। ਬਿਨਾਯਕ। ਬੁਧ ਵਿਧਾਤਾ। ਭਵਾਨੀ ਨੰਦਨ। ਭਾਲ ਚੰਦ੍ਰ। ਮਹਾ ਕਾਯ। ਮੂਖਕ। ਬਾਹਨ। ਮੂਖਕ ਵਾਹਨ। ਮੋਦਕ ਪ੍ਰਿਯ। ਮੋਦ ਦਾਤਾ। ਲੰਬੋਦਰ। ਵਕ੍ਰ ਤੁੰਡ। ਵਿਕਟ। ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ਕ। ਵਿਘਨ ਰਾਜ। ਵਿਦਯਾ ਵਾਰਿਧਿ। ਵਿਨਾਇਕ। ਵਿਨਾਯਕ। ੪੯।

ਗਦੈਲਾ (ਕ:) ਗੱਦਾ। ਤੁਰਾਈ। ਤੁਲਾਈ। ਤੂਲਕਾ। ਤੋਸ਼ਕ। ਬਿਛੌਨਾ। ਵਿਛੌਣਾ। ੮।

ਗਧਾ (ਪ:) ਸ਼ੀਤਲਾ ਵਾਹਨ। ਸ਼ੰਕ ਕਰਣ। ਖਰ। ਖੋਤ। ਖੋਤਾ। ਗਦਹਾ। ਗਰਹੁੰ। ਗੱਦੋਂ। ਗਰਧਪ। ਗਰਧਬ। ਗਰਧਭ। ਗ੍ਰਾਮਜਾਸ਼੍ਵ। ਚੱਕ੍ਰੀ ਵਤ। ਚਕ੍ਰੀ ਵਾਨ। ਚਾਰ

ਪੁੰਖ। ਚਾਰਟ। ਚਿਰਮੇਹੀ। ਧੂਸਰ। ਧੂਸਰਾਹ੍ਵ। ਬਾਲੇਯ। ਭੂਰਿਗਮ। ਰਾਸਭ। ਰਾਸ਼ਭ। ਵੇਸ਼ਵ। ਵੈਸ਼ਾਖ ਨੰਦਨ। ੨੬।

ਗੱਭਰੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਗਬਰੂ। ਗਭਰੇਟਾ ਗਭਰੋਟ। ਗਭਰੋਟਾ। ਗਭਰੋਡ। ੬।

ਗਰੀਬ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨਾਥ। ਦੀਨ। ਨਿਰਧਨ। ਮਸਕੀਨ। ੫।

ਗਰਭ (ਮ:) ਉਦਰ। ਅਧਾਨ। ਅਰਭ। ਅਰਭਕ। ਹਮਲ। ਸ਼ਿਕਮ। ਗ੍ਰਭ ਸਥਿਤ ਪਿੰਡ। ਗ੍ਰਭ ਪਿੰਡ। ਪੇਟ। ਭ੍ਰੂਣ। ੧੧।

ਗਰਭਣਿ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮ:) ਉਦਰਿਣੀ। ਆਪੱਨ ਸਤਵਾ। ਅੰਤਰ ਵਤਨੀ। ਸਸੱਤਵਾ। ਗੱਭਣਿ। ਗੱਭਣੀ। ਗਰਭਣੀ। ਗਰਭ ਵਤੀ। ਗੁਰਵਿਣੀ। ਗੁਰਵੀ। ਦੋਹਦ ਵਿਤੀ। ਦੋਪਸਤਾ। ੧੩।

ਗਰਮ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਸਨ। ਉਸ਼ਣ। ਉਖ਼ਣ। ਜੂਲਨ। ਤੱਤਾ। ਤਪਤ। ਤਾਤਾ। ਤੇਜ। ੯।

ਗਰੁੜ (ਪੰ:) ਉਡਪ। ਉਡ ਪਤਿ। ਉਰਗਾਦ। ਉਰਗਾਰਿ। ਉਰਗਾਰੀ। ਅਹਿ ਰਿਪ। ਅਮ੍ਰਿਤਾਹਰਣ। ਸ਼ਾਲਮਲਿਸਥ। ਸ਼ਾਲਮਲੀ। ਸੁਪਰਣ। ਹਰਿ ਯਾਨ। ਹਰਿ ਵਾਹਨ। ਕਸ਼ਜਪ ਸੂਤ। ਕਸ਼ਜਪ ਨੰਦਨ। ਖਗ ਕੇਤ। ਖਗ ਪਤਿ। ਖਗੇਸ਼। ਖਗੇਸ਼ਰ। ਖਗੇਸ਼ੂਰ। ਖਗੇਂਦ੍ਰ। ਗਰੁਤ ਮਤ। ਗਰੁਤ ਮਾਨ। ਤਰਸ੍ਵੀ। ਤਾਖਜਰਯ। ਤਾਖਜਰਯ ਨਾਯਕ। ਨਾਗਾਂਤਕ। ਨੀਲ ਕੰਠ। ਪੱਖਜ ਸਿੰਹ। ਪੱਖਜ ਰਾਜ। ਪੰਖੀ ਰਾਜ। ਪੰਛੀ ਰਾਜ। ਪੰਨਗਾਸ਼ਨ। ਬਿਸ਼ਨ ਬਾਹਨ। ਬੈਨਤੇਯ। ਭੁਜੰਗਾਂਤਕ। ਮਹਾਂ ਵੀਰ। ਵਿਸ਼ਣ ਰਥ। ਵਿਸ਼ਟੁ ਵਾਹਨ। ਵੈਨਤੇਯ। ੪੧।

ਗੱਲ (ਮ:) ਕਥ। ਗਥ। ਬਚਨ। ਬਾਤ। ਵਾਤ। ੬।

ਗਲ੍ਹ (ਮ:) ਸੰਘ। ਹਲਕ। ਕੰਠ। ਗਰ। ਗਲਾ। ਗਲੂ। ੭।

ਗਲੀ (ਥਾਂ) ਸੰਕੀਰਣ ਰਸਤਾ। ਕੂਚਾ। ਖਾਰਿ। ਗਰੀ। ਗਲੀ। ਗੈਲ। ਤ੍ਰੌਲਿਕਾ। ਪਾਯ। ਪੰਥਲੀ। ਪ੍ਰਤੋਲੀ। ਬਾਟਲੀ। ਬੀਥਿਕਾ। ਬੀਥੀ। ਮੋਰੀ। ਰਥ੍ਯ। ਰਖਜਾ। ਲਘ ਪਥ। ਵਿਸ਼ਿਖਾ। ਵੀਹ। ਵੀਥਿ। ਵੀਥਿਕਾ। ਵੀਥੀ। ੨੩।

ਗੱਲ੍ਹ (ਮ:) ਕਪੋਲ। ਗਾਲ੍ਹ। ਗੰਡ। ਗੰਡਸਥਲ। ੫।

ਗਵੱਈਆ (ਜਾ:) ਕਥਕ। ਗਵੱਯਾ। ਗਾਇਨ ਪਾਤ੍ਰ। ਗਾਤਾ। ਗਾਥਕ। ਗਾਯਕ। ਗਾਯਨ ਕਰਤਾ। ਰਾਗੀ। ੯।

ਗੜਵਾ (ਭੋ:) ਆਰੁ। ਆਲੁ। ਆਲੂ। ਕਰਵਾ। ਕੂਜੜਾ। ਕੂਜਾ। ਕੂਕਰੀ। ਗੜੂਆ। ਗੜਵਾ। ਗਲਿੰਤਿਕਾ। ਲੋਟਾ। ੧੨।

ਗਾਂ (ਪ:) ਉਸ੍ਰਾ। ਅਧਨਯਾ। ਅਰਜੁਨੀ। ਸਰਹ। ਸੁਰਆਂ। ਸੁਰਈ। ਸੁਰਹਿ। ਸੁਰਹੀ। ਸੁਰਭਿ। ਸੁਰਭੀ। ਸੌਰਭੇਯੀ। ਸ੍ਰਿੰਗਣੀ। ਕਪਲਾ। ਕੈਲੀ। ਗਊ। ਗਾਊ। ਗਾਇ। ਗਾਈ। ਗੋ। ਗੌ। ਧੇਣ। ਧੇਨ। ਮਾਹੇਯੀ। ਮਾਤ੍ਰਿ। ਰੋਹਿਣੀ। ੨੬।

ਗਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਗਯਨ। ਗਾਇਨ। ਗਾਨ। ਗਾਮ। ਗਾਯਨ। ਗਾਵਣਾ। ਗਾਵਨਾ। ੮।

ਗਾਇਤ੍ਰੀ (ਵਿਦਿ:) ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ। ਗਾਯਤ੍ਰੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਜ। ਬ੍ਰਾਹਮੀ। ਵੇਦ ਮਾਤਾ। ੬।

ਗਾਹਕ (ਵ:) ਕ੍ਰਯਕ। ਕ੍ਰਾਯਿਕ। ਖਰੀਦਦਾਰ। ਖਰੀਦਾਰ। ਗ੍ਰਾਹਕ। ੬।

ਗਾਂਜਾ (ਜ਼:) ਸੰਵਿਦਾ ਮੰਜਰੀ। ਹਰਸ਼ਿਣੀ। ਹਰਖ਼ਿਣੀ। ਕਾਮੋਦੀਪਨੀ। ਗੰਜਾ। ਗ੍ਰਭ ਪਾਤਨੀ। ਮਾਦਿੱਨੀ। ਮੋਹਨੀ। ੯।

ਗਾਜਰ (ਮੂ: ਕੰ:) ਸੁਪੀਤ। ਸੁਮੂਲਕ। ਸ੍ਵਾਦ ਮੂਲ। ਗਜੀੜ। ਗਰਜਰ। ਗ੍ਰਿੰਜਨ। ਨਾਰੰਗ। ਨਾਰੰਗ ਵਰਣ। ਪਿੰਡ ਮੂਲ। ਪਿੰਡੀਕ। ਪੀਤ ਕੰਦ। ਪੀਤ ਮੂਲਕ। ੧੩।

ਗਾਂਧੀ (ਹਲਟ ਦੀ) (ਪਾ:) ਗਾਧਲ। ਗਾੜ੍ਹੀ। ੩।

ਗਾਰੜੂ (ਜਾ:) ਗਾਰੁੜ। ਗਾਰੁੜਿਕ। ਜ਼ਹਰ ਮਾਰੂ। ਜਾਂਗੁਲਿਕ। ਵਿਸ਼ ਵੈਦ੍ਯ। ਵਿਖ਼ਧਨ। ਵਿਖ ਨਾਸ਼ਕ। ਵਿਖ਼ ਮਾਰਕ। ਵਿਖ ਵੈਦ। ੧੦।

ਗਾਲ (ਭਾ:) ਅਸ਼ਲੀਲ ਵਚਨ। ਅਕ੍ਰਿਪਾ। ਅਭਿ ਸ਼ਾਪ। ਅਭਿ ਸੰਪਾਤ। ਅਵਗ੍ਰਹ। ਆਕ੍ਰੋਸ਼। ਸ਼ਾਪ। ਕੁਬਚਨ। ਕੋਪ ਬਚਨ। ਗਾਰ। ਗਾਰਿ। ਗਾਰੀ। ਗਾਲਿ। ਗਾਲੀ। ਦੁਰ ਬਚਨ। ੧੬।

ਗਿਆਤ (ਭਾ:) ਸਮਝ। ਸੁਝ। ਸੁੱਧ। ਸੁਰਤਿ। ਸੂਝ। ਸੂਧ। ਸੋਝੀ। ਗੀਅ। ਗਜਾਤ। ੧੦।

ਗਿਆਤਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਭਿਗਜ। ਸਮਝ ਦਾਰ। ਸ਼ਿਖਜਤ। ਸੁਰਤਾ। ਸੋਝੀ ਵਾਨ। ਕੁਸ਼ਲ। ਕ੍ਰਿਤਮੁਖ। ਕ੍ਰਿਤਿਨ੍। ਗਜਾਤਾ। ਕ੍ਰਿਤਿਨ। ਗਜਾਤਾ। ਙਿਆਤਾ। ਨਿਖਣਾਂਤ। ਵਿਗਜ। ਵੇਤਾ। ਵੈਗਜਾਨਿਕ। ੧੫।

ਗਿਆਨ (ਵਿਦਿ:) ਅਨਭਉ। ਅਨੰਭਉ। ਅਵਬੋਧ। ਸੁਬਿਦਿਆ। ਗਜਾਨ। ਙਿਆਨ। ਚੇਤਨਤਾ। ਜਾਨ। ਜਾਨਣਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਬੇਦ। ਬੋਧ। ਵਿਬੋਧ। ਵੇਦ। ੧੫।

ਗਿਆਨੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਿੱਧ। ਸੂਝ ਵਾਨ। ਸੋਝੀ ਵਾਨ। ਸੋਫ਼ੀ। ਗਿਆਨ ਵਾਨ। ਗਜਾਨੀ। ਙਿਆਨੀ। ਜਨਕ। ਜਨਾਕ। ਬੇਤਾ। ਵਿਦਵਾਨ। ਵੇਤਾ। ੧੩।

ਗਿੱਚੀ (ਮ:) ਕਿਆੜੀ। ੨।

ਗਿੱਟਾ (ਮ:) ਗੁਲਫ਼। ਘੁਟਿਕ। ਘੁਟਿਕਾ। ਘੁੰਟ। ਘੁੰਟਕ। ਪਦ ਪੀਠ। ਪਾਦ ਗ੍ਰਿੰਥਿ। ਪਾਦ ਪ੍ਰਿਖਠ। ੯।

ਗਿੱਠ (ਮ:) ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਾਂਗਲ। ਬਾਲਿਸ਼ਤ। ਵਿਤਸਿਤ । ੪।

ਗਿੱਡ (ਮ:) ਅੱਖ ਮੈਲ । ਆਂਖ ਕੀਚੜ । ਆਂਖ ਮਲ। ਅਖ਼ਜਜ । ਅਛਜ । ਦੂਖ਼ਿਕਾ । ੭।

ਗਿਣਤੀ (ਵਿਦਿ:) ਸੁਮਾਰ । ਸ਼ੁਮਾਰ । ਸੰਖਿਆ । ਸੰਖਜਾ । ਹਿਸਾਬ । ਗਣਤੀ । ਗਣਿਤ । ਗੇਣਤੀ । ਫ਼ਣਤੀ । ਨੀਲ । ਲੇਖਾ । ੧੨।

ਗਿੱਦੜ (ਪ:) ਸ਼ਾਲਾਵ੍ਰਿਕ । ਸਿਆਰ । ਸ਼ਿਆਲ। ਸ਼ਿਗਾਲ। ਸ਼ਿਯਾਰ। ਸ਼ਿਵਾ। ਸ਼ਿਵਾਲ। ਸ਼ਜਾਰ। ਸ਼੍ਵ ਧੂਰਤ । ਸ਼੍ਰਿਗਾਰ । ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਲ। ਕਟ-ਸ੍ਵਾਦਕ। ਕੁਰਵ । ਕ੍ਰੋਖਟ। ਖਲ। ਗੀਦੜ। ਗੁਮਾਯੁ । ਗੋਮਾਯੁ । ਗੋਮੀ । ਘੋਰ ਬਾਸਨ । ਜੰਬੁਕ। ਜੰਬੂਕ। ਨਿਖਠੁਰ। ਫੇਰ । ਫੇਰਵ । ਫੇਰੰਤ । ਭੀਰੁ । ਭੂਰਮਾਯੁ। ਮ੍ਰਿਗ ਧੂਰਤਕ । ਵਨ ਸ਼੍ਵਾ। ਵੰਚਕ। ਵਜਾਘਨ ਨਾਇਕ ।੩੪।

***ਗਿਰਗਟ** (ਸੱਪ) ਸਰਟ। ਕ੍ਰਿਕਲਾਸ। ਗਿਰਗਿਟਾਨ । ੪।

ਗਿਲੰਜ (ਪੰ:) ਗਿੱਧ। ਗਿਰਝ। ਗੀਧ । ਗ੍ਰਿਝ । ਗਿਧ। ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ । ਜਟਾਯੂ । ਦਾਖਜਾਪਜ। ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ । ਵਜ੍ਰ ਤੁੰਡ । ੧੧।

*ਕਿਰਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ ਬਦਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗਿਲਾਸ (ਭੋ:) ਆਬ ਖੋਰਾ । ਖੋਰਿਯਾ । ਜਲ ਪਾਤ੍ਰ। ਬੇ ਪਰਤੀਤਾ। ਭਬਕਾ। ਲਿਟਿਯਾ । ੭।

ਗੀਤ (ਕੀ:) ਗਉਣ। ਗਾਇਨ। ਗੀਆ। ਗੇਅ । ਗੇਯ । ਛੰਤ । ੭।

ਗੁਆਂਢ (ਭਾ:) ਉਪ ਸ਼ਲਜ । ਉਪ ਗ੍ਰਿਹ। ਸਮੀਪ ਘਰ । ਪਰੋਸ। ਪੜੋਸ। ਪੜੋਸ਼। ਪਾਰੋਸ। ਪਾੜੋਸ। ੯।

ਗੁਆਂਢੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਪ ਸ਼ਲਜੀ । ਉਪ ਗ੍ਰਿਹੀ । ਸ਼ਮੀਪ ਘਰਾ। ਗਵਾਂਢੀ । ਪੜਿ ਵਾਸਿ । ਪਤੀ ਵੇਸ਼ਨ । ਪਰੋਸੀ । ਪੜੋਸੀ । ਪੜੋਸ਼ੀ । ਪਾਰੋਸੀ । ਪਾੜੋਸੀ । ੧੨।

ਗੁਆਲੀਅਰ (ਥਾਂ) ਗੁਆਲਿ-ਯਰ । ਗੁਲੇਰ । ਗੁਵਾਲੀਅਰ । ੪।

ਗੁੰਗਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕੂਅਣ । ਅਜਮ । ਅਜਿਹਵ । ਅਜੀਹ । ਅਜੀਭ । ਅਬੋਲ। ਅਵਾਕ। ਅਵਾਚ। ਗੁੰਗ। ਗੂੰਗਾ । ਚੁੱਪਾ । ਮੂਕ । ਵਾਕਜ ਰਹਿਤ । ੧੪।

ਗੁੱਗਲ (ਗੰ:) ਉਖ । ਉੱਦੀਪਤ । ਉਲੂਖਲਕ। ਸਰਵਸਹ। ਸਾਲ ਨਿਰਯਾਸ। ਸ਼ਿਵ। ਸ਼ੰਭਵ। ਕਉਸਿਕ। ਕਾਲ ਨਿਰਯਾਸ। ਕੁੰਤੀ । ਕੁੰਭ । ਕੁੰਭੀ। ਕੁੰਭੋਲ। ਕੁੰਭੋਲੂ । ਖਲਕ । ਗੂਗਲ। ਜਟਾਯੁ। ਜਟਾਲ। ਦਿਵਜ । ਦੁਰਗ । ਦੁਰਗਦੇਵ। ਦੇਵ ਧੂਪ । ਦੇਵੇਸ਼ਟ । ਧੂਪ ਸਿਵੇ ਪੁਰ । ਧੂਰਤ । ਨਿਸ਼ਾਢਕ । ਪਲੰਕਖ। ਪਲੰਖਟਾਯ।

ਪਵਨ ਦ੍ਰਿਖਟ । ਪ੍ਰਟ । ਭਵ । ਭੀਖਟ । ਭੂਤਹਰ । ਭੈਂਸਾ। ਮਹ ਸਾਖਜ। ਮਹਿਖਾਖਜ । ਰਖਜੋਹਾ । ਰੁਖਜ ਗੰਧਕ । ਵਾਯੂ ਘਨ । ੪੦।

ਗੁੱਜਰ (ਜਾਂ:) ਅਹੀਰ। ਅਹੀਰਾ। ਅਭੀਰ। ਆਭੀਰ । ਗਊਚਰ । ਗਵਾਲਾ । ਗੁਆਰ । ਗੁਆਰਾ । ਗੁਆਲਾ । ਗੂਜਰ । ਗੋਇਲੀ । ਗੋਸੰਖਜ । ਗੋਸਰਵਯ। ਗੋਦੁਹ । ਗੋਪ। ਗੋਪਾਲ। ਗੋਪਾਲਾ । ਗੋਪਾਲੀ । ਗ੍ਵਾਲਜ । ਬੁੱਲਵ। ਯਾਦਵ। ਵੱਲਵ। ਵਾਗੀ। ੨੪।

ਗੁੱਜਰੀ ਅਹੀਰਣਿ। ਅਹੀਰਣੀ । ਅਹੀਰਨਿ। ਅਹੀਰਨੀ। ਅਭੀਣੀ। ਅਭੀਰਨਿ। ਅਭੀਰਨੀ। ਅਭੀਰੀ। ਗਵਾਲਨਿ। ਗਵਾਲਨੀ। ਗਵਾਲੀ। ਗੁਆਰੀ । ਗੁਆਲੀ । ਗੂਜਰੀ। ਗੋਪਾਲਿਨੀ। ਗੋਪੀ। ਮਹਾ ਸੂਦਰੀ। ੧੪।

ਗੁਣਗੁਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਵਟੀਟ। ਅਵਨਾਟ। ਅਵਭ੍ਰਟ । ਚਪਟੀ ਨਾਕ । ਨਤ ਨਾਸਕ । ੬।

ਗੁਣੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਗੁਣਵਾਨ । ਗੁਣੀਆ । ਗੁਨਵਾਨ। ਗੁਨੀ । ਗੁਨੀਆ। ੬।

ਗੁੱਤ (ਮ:) ਕਵਰੀ । ਚੋਟੀ । ਧੰਮਿਲ । ਪ੍ਰਵੇਣੀ। ਬੇਨਿ । ਬੇਨੀ । ਵੇਣਿ। ੮।

ਗੁਦਾ (ਮ:) ਅਸੁਰ ਨਦੀ । ਅਪਾਨ । ਗਾਂਡ । ਗੁਹਜ । ਗੁਦੁ । ਗੁਦ ਵਰਤਮ। ਪਾਯੁ । ਮਲ ਦੁਆਰ। ਮੂਲ ਦ੍ਵਾਰ। ਵਿਸ਼ਠਾ ਨਿਰਗਮ ਦ੍ਵਾਰ । ੧੧।

ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਸਾਨਨਾ । ਕੂੰਚਨਾ । ਕੂਟਨਾ । ਗੂੰਥਨਾ । ਗੂੰਧਨਾ । ਦਬਾਨਾ । ਮਸਲਨਾ । ਮਲਨਾ । ਮਾੜਨਾ। ਰੂੰਧਨਾ। ਰੌਂਧਨਾ।੧੨।

ਗੁਪਤ (ਦਿ:) ਅੰਤਰ ਧਾਨ । ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ। ਅੰਤਰ ਰਹਿਤ। ਅੰਤਰਿਤ। ਗਹਨ । ਗੁਹਜ । ਗੁਹਜ । ਗੁੱਝ । ਗੁੱਝਾ । ਗੂਢ । ਗੂਢਾ । ਗੂੜ । ਗੂੜ੍ਹ। ਗੂੜ੍ਹਾ । ਗੋਪ। ਗੋਪਜ । ਤਰੋਹਤ । ਦਰੂਹਨਿ । ਨਿਆਰਾ । ਨਿਗੂਢ । ਨਿਭ੍ਰਿਤ । ਨਜਾਰਾ । ਪਰਤਹ । ਪਰੇ । ਪਿਹਿਤ । ਪ੍ਰਛੰਨ । ਪ੍ਰੋਖ । ਪ੍ਰੋਖਜ । ਬਿਲਗ । ਵਿਗੂਢ। ਵਿਮੁਖ । ਵਿਲਗ। ੩੩।

ਗੁਪਤ ਥਾਂ (ਥਾਂ) ਅੰਗੋਟ। ਏਕਾਂਤ। ਸਹੇਟ। ਸੰਕੇਤ। ਸੰਬਰਿਤ। ਨਿਰਜਨ ।੭।

ਗੁਫਾ (ਥਾਂ) ਕੰਦਰਾ। ਗੁਹਾ। ਗੁਹ੍ਰ। ਭੋਰਾ। ੫।

ਗੁਰਜ (ਰਾ:) ਸਰਵਲਾ। ਗਦਾ। ਤੋਮਰ।੪।

ਗੁਰਬਾਣੀ (ਸ: ਖੰ:) ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ। ਊਚੀ ਬਾਣੀ। ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ । ਅਰਸ਼ੀ ਕਲਾਮ। ਇਲਾਹੀ-ਬਾਣੀ। ਸਚੀ ਬਾਣੀ। ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ। ਗੁਰ ਬਚਨ। ਗੁਰੁ ਬਾਨੀ । ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ । ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ। ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ।

ਬਾਣੀ।੧੪।

ਗੁਲਖੈਰਾ (ਫੁ:) ਸਮੰਗਾ । ਖਦਿਰਾ । ਰੰਡਕਾਰੀ । ਨਮਸਕਾਰੀ । ਲੱਜਾਲੂ ।੬।

ਗੁਲ ਤੁਰਰਾ (ਫੁ:) ਸਿੱਧ ਨਾਥ । ਸਿੱਧਾਖਜ । ਸਿੱਧੇਸ਼੍ਵਰ ।੪।

ਗੁਲ ਦੋਪਹਿਰੀਆ (ਫੁ:) ਉਰ-ਵਰਧਨ। ਓਖਠ ਪੁਖਪ । ਅਰਕ ਵੱਲਭ । ਸ਼ਰਤ ਪੁਖਪ। ਸੁਪੁਖਪ। ਸੂਰਯ ਭਕਤਕ । ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਗੁਲ ਦੁਪਹਿਰਿਯਾ। ਬੰਧੁ। ਬੰਧੁਕ। ਬੰਧੁ ਜੀਵ। ਬੰਧੁ ਜੀਵਕ। ਬੰਧੁਰ। ਬੰਧੁਲ। ਬੰਧੂਕ। ਬੰਧੂਲੀ । ਮਧਜੰਦਿਨ । ਮਾਧਜਾਨਹਿਕ। ਰਕਤ। ਰਕਤਕ। ਰਕਤ ਪੁਖਪ। ਰਾਗ ਪੁਖਪ।੨੩।

ਗੁਲਦੋਨਾ (ਫੁ:) ਕੁਲ ਪਤ੍ਰ । ਕੁਲ ਪਤ੍ਰਕ । ਗੰਧੋਤਕਟ । ਤਪਸ੍ਵੀ ਪਤ੍ਰ। ਤਪੋਧਨ। ਤਾਪਸ ਪਤ੍ਰੀ। ਦਮਨ। ਦਮਨਕ। ਦਾਂਤ। ਦੇਵ ਸ਼ੇਖਰ। ਦੋਨਾ। ਦੰਡੀ। ਪਤ੍ਰੀ। ਪਵਿਤ੍ਰਕ। ਪਾਂਡੁ ਰਾਗ। ਪੁਖਪ ਚਾਮਰ। ਪੁੰਡਰੀਕ । ਬ੍ਰਹਮ ਜਟ । ਮਦਨਕ । ਮੁਨਿ। ਮੁਨਿ ਪੁਤ੍ਰ। ਵਿਨੀਤ। ੨੪।

ਗੁਲ ਪਰੀ (ਫੁ:) ਸ਼ਲਾਖ ਪਤ੍ਰੀ । ਸੁਸ਼ਿਬਿਕਾ। ਸੁਪੁਖਪਾ। ਸ਼ੰਖੋਦਰੀ। ਗੁਲ ਤੋਰਾ। ਚਿੰਦਾ ਪਤ੍ਰਾ। ਜਲਪ ਕੰਟਕੀ । ਬਰਹਪੁਖਪਾ। ਵਣਵਾਸੀ ।੧੦।

*__ਗੁਲਾਬ__ (ਫੁ:) ਅਤਿ ਕੇਸਰ । ਅਤਿ ਮੰਜਲਾ। ਅਮਲਾਨ। ਅਲਿ ਕੁਲ। ਆਬੇਲੀ। ਸਹਾ। ਸ਼ਤਦਲਾ। ਸ਼ਤ ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ਸ਼ਤ ਪਤ੍ਰੀ। ਸ਼ਿਵ ਵੱਲਭਾ। ਸ਼ੁਸ਼ੀਤਾ। ਸੁਦਲਾ। ਸੁਮਨਾ। ਸੁਵਿੱਤ੍ਰਾ। ਸੇਵਤੀ। ਸੇਵੰਤੀ। ਸੌਭਜ ਗੰਧਿਕਾ। ਸ਼ੰਕੁਲ। ਕਰਣਿਕਾ। ਕੁਬਜਕ। ਕੁਮਾਰੀ। ਕੂਜਾ। ਕੰਟਕਾਢਜ। ਖਰਵ। ਗੰਧਾਢਜਾ। ਚਾਰ ਕੇਸਰਾ। ਤਰੁਣੀ। ਦੇਵ ਤਰੁਣੀ। ਬਹੁ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਬ੍ਰਿਹਤ ਪੁਖਪ । ਭਦ੍ਰ ਤਰੁਣੀ । ਭ੍ਰਿੰਗ ਵੱਲਭਾ। ਭ੍ਰਿੰਗੇਖਟਾ। ਮਹਾ ਸਹ । ਮਹਾ-ਕੁਮਾਰੀ । ਰਾਮ ਤਰੁਣੀ । ਲਾਖਜਾ ਪੁਖਪਾ । ਵਾਰਿ ਕੰਟਕ । ਵ੍ਰਿੱਤਾ ਪੁਸ਼ਪ । ੪੦।

ਗੁਲਾਮ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੁਤੰਤਰ। ਅਸ੍ਵਛੰਦ । ਅਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ। ਅਧੀਨ। ਆਯੱਤ। ਕਾਬੂ । ਗ੍ਰਿਹਜਕ। ਤਾਬੇ। ਨਾਥ ਵਾਨ । ਨਿਘਿਨ ਪਰਵਸ । ਪਰਵਸ਼ । ਪਰਵਾਨ । ਪਰਾਧੀਨ । ਪ੍ਰਤੰਤ੍ਰ । ਮਾਤਹਿਤ । ਵਸ । ਵਸਜੰ। ੧੯।

ਗੁਲਾਮੀ (ਭਾ:) ਅਸੁਤੰਤਰਤਾ।

---

*ਚਿੱਟੇ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ 'ਸੇਵਤੀ' ਅਤੇ ਲਾਲ ਜਾਂ ਪਿਆਜੀ ਰੰਗ ਦੇ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ 'ਕੁਬਜਕ' ਜਾਂ 'ਕੂਜਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਖਿੜਨ ਵਾਲੇ ਗੁਲਾਬ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਲਕੰਦ, ਅਰਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸ੍ਵਛੰਦਤਾ। ਅਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ। ਅਖੁੱਲ। ਅਧੀਨਤਾ। ਅੰਕੁਸ਼ਤਾ। ਨਾਥ ਵਾਨੀ। ਪਰਾਧੀਨਤਾ। ਪ੍ਰਤੰਤ੍ਰਤਾ। ਬੰਧਤਾ। ਬੰਧਨ। ਮਾਤਹਿਤੀ। ੧੩।

ਗੁੜ (ਮਿ:) ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਰੁਣ। ਇਖਜ ਸਾਰ। ਇਖਜ ਰਸ ਕ੍ਵਾਥ। ਸਾਰਜ। ਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਿਯ। ਸਿਤਾਦ। ਸਿੱਧ। ਸ੍ਵਾਦ। ਸ੍ਵਾਦ ਖੰਡ। ਖੰਡਜ। ਗੁਰ। ਗੁਡ। ਗੁਲ। ਗੰਡੋਲ। ਦ੍ਰਵਜ। ਮਧੁ ਬੀਜਕ। ਮਧੂਰ। ਮੋਦਕ। ਰਸਜ। ਰਸ ਪਾਕਜ।੨੨।

ਗੂਣ (ਵ:) ਗੂਨ। ਗੋਣੀ। ਗੋਨੀ। ਛੱਟ। ੫।

ਗੂੰਦ (ਜਂ:) ਸਾਰ। ਖਪੁਰ। ਗੋਂਦ। ਮੱਜਾ। ਲਸ਼। ੬।

ਗੂੰਮਾ (ਜਂ:ਦ:) ਏਕਾਖ਼ਠੀਲ। ਸ਼ਿਵ ਮੱਲੀ। ਥੋਰ। ਪਾਸ਼ਪਤ। ਬੁਕ। ਬੁਕਲੀ। ਰੁਈ ਮੰਦਾਰ। ਵਸੁ। ੯।

ਗੂਲਰ (ਫ:) ਉਡੁੰਬਰ। ਉਦੰਬਰ। ਉਦੁੰਬਰ। ਅਪੁਖ਼ਪ ਫਲ। ਸ਼ੀਤ ਫਲ। ਸ਼ੀਤ ਵਲਕ। ਸ਼ੀਤ ਵਲਕਲ। ਸੁਚਖਜ। ਸੌਭਜ। ਸੁਪ੍ਰਿਤਿਖ਼ਠਤ। ਸੰਬੰਧ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਵਲਕਲ। ਹੇਮ ਦੁਗਧ। ਹੇਮ ਦੁਗਧਕ। ਹੇਮ ਦੁਗਧੀ। ੧੬।

ਗੇਰੂ (ਸਾਧਾਰਣ) (ਖ:) ਗਵੇਧੁਕ। ਗਵੇਰੁਕ। ਗਿਰਿਜ। ਗਿਰਧਾਤੁ। ਗਿਰਿਮ੍ਰਿਤ। ਗਿਰਿਮ੍ਰਿਧਵ। ਗੇਰੀ। ਗੌਰਿਕ। ਗੌਰੇਯ। ਤਾਮ੍ਰਧਾਤ। ਧਾਤੁ। ਪ੍ਰਤਜਸ਼ਮ। ਰਕਤ ਧਾਤ। ਲੋਹਿਤ ਮ੍ਰਿੱਤਿਕਾ। ਵਨਾ ਲਕਤ। ੧੬।

ਗੇਰੂ (ਸੁਵਰਨ) (ਖ:) ਸ਼ਿਲਾ-ਧਾਤੁ। ਸੁਰਕਤ। ਸੁਰਕਤਕ। ਸੁਵਰਣ ਗੌਰਿਕ। ਸੁਵਰਣ-ਧਾਤ। ਸੰਧਜਾਭ੍ਰ। ਬਭ੍ਰ-ਧਾਤੁ। ੭।

***ਗੈਂਡਾ** (ਪ:) ਖੜ੍ਗ। ਖੜ੍ਗਿਨ੍। ਖੰਗੀ। ਗੇਂਡਾ। ਗੰਡਕਾ। ਗੰਡਾ। ੮।

ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਿਰ (ਕਾ:) ਅਨ-ਉਪਸਿਥ। ਅਨਦਜਤ। ਅਪ੍ਰਸਤੁਤ। ਅਭਾਵ। ਸ਼ੂਨਜ। ਬਿਨਾ ਹਾਜ਼ਰ। ੭।

ਗੋਈ (ਭੋ:) ਉਖ਼ਣਿਕਾ। ਸੀਰਾ। ਸ਼੍ਰਾਣਾ। ਹਲੁਆ। ਹਲਵਾ। ਤਰਲਾ। ਪਤਲਾ ਕੜਾਹ। ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ। ਮੋਹਨ ਭੋਗ। ਯਵਾਗੂ। ਲਪਸਿਕਾ। ਲਪਸੀ। ਲਾਪਸੀ। ਵਿਲੇਪੀ। ੧੫।

ਗੋਹ (ਸੱਪ) ਗੋਧਿਕਾ। ਨਿਹਾਕਾ। ੩।

ਗੋਹਾ (ਪ:) ਗੋਬਰ। ਗੋਮਯ। ਗੋਵਿਖ। ਗੋਵਰ। ੫।

---

*(ਮੱਝ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਸ਼ੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਲਦਲਾਂ 'ਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲੀ ਝਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਂਪਲਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਬਿਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਢਾਲਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨੱਕ ਉਤੇ ਤਿੱਖਾ ਸਿੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਕੋਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨ ਵਿਚ ਗੈਂਡੇ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਗੋਡਾ (ਮ:) ਉਰੁਧਰਵਨੁ । ਅਖ਼ਠੀਵਤ । ਘੁਟਨਾ । ਜਾਨੁ । ਜਾਨੂ । ੬।

ਗੋਤਮ ਬੁੱਧ (ਅਵ:) ਅਦ੍ਵਯ-ਵਾਦੀ । ਅਰਹਨ। ਅਰਕ ਬੰਧ । ਆਰਯ । ਸਮੰਤ ਭੱਦ੍ਰ । ਸਰਵਗਜ । ਸਰਵਾਰਕ । ਸਰਵਾਰਥ ਸਿੱਧ । ਸ਼ਾਸਤਾ । ਸ਼ਾਕੀ ਮੁਨੀ । ਸ਼ਾਕਜ ਸਿੰਹ । ਸ਼ਾਕਜ ਮੁਨੀ । ਸਿੱਧ । ਸੁਗਤ। ਸ਼ੋਧੋਦਨਿ। ਸ਼੍ਰੀ ਘਨ । ਖੜ ਭਿਗਜ । ਜਿਨ । ਤਥਾਗਤ । ਦਸ਼ਵਲ । ਧਰਮ ਰਾਮ । ਬੁੱਧ। ਭਗਵਤ। ਮਹਾਂ ਮੈਤ੍ਰ । ਮਹਾ ਬੋਧ । ਮਾਇਆ-ਦੇਵੀ ਸੁਤ । ਮਾਯਾ ਸੁਤ। ਮਾਰਜਿਤ। ਮੁਨੀਂਦ੍ਰ । ਲੋਕ ਜਿਤ । ਵਿਨਾਯਕ । ੩੨।

ਗੋਤੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅੰਸ਼ੁਕ । ਸਗੋਤ੍ਰ । ਸਮਾਨੋਦਕ । ਸੁਕੁਲਜ । ਸ੍ਵ । ਸ੍ਵਜਨ । ਕੁਟੰਬ । ਗੋਤ੍ਰਜ । ਗੰਧ । ਗਜਾਤਿ। ਗਜਾਤੀ। ਦਾਯਾਦ। ਬੰਧੁ। ਬੰਧੁਵ । ਬੰਧੂ । ਪਰਿਵਾਰ। ੧੭।

ਗੋਦ (ਮ:) ਅੰਕ। ਅੰਕਮ। ਅੰਕਵਾਰ। ਕੁਛੜ । ਕ੍ਰੋੜ । ਗੋਦੀ । ੭।

ਗੋਦੜੀ (ਕ:) ਕੰਥਾ । ਖਿੰਥੜ । ਖਿੰਥਾ ਖੰਥਾ । ਗੁਦੜ । ੬।

ਗੋਦਾਵਰੀ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਕਲਗੀ-ਧਰ ਚਰਨ ਪਰਸਣੀ । ਗੌਤਮ ਸੰਭਵਾ। ਗੋਤਮੀ। ਗੋਦਾ। ਬ੍ਰਹਮਾਦ੍ਰਿਜਾਤੀ। ੬।

ਗੋਪੀਆ (ਰਾ:) ਸ੍ਰਿਗ । ਗੋਫਨ । ਭਿੰਦ ਪਾਲ । ੪।

ਗੋਪੀ ਚੰਦਨ (ਖ:) ਆਸੰਗ। ਆੜਕੀ। ਸਤੀ । ਸੁਜਾਤਾ । ਸੁਤਤਜਾ। ਸੁਰਮ੍ਰਿਤਿਕਾ। ਸੁਰਾਸ਼ਟਰਜਾ । ਸੋਰਠ ਕੀ ਮਿਟੀ । ਸੌਰਾਸ਼ਟਰੀ। ਸੌਰਾਸ਼ਟਰਾ। ਕਾਖਜੀ। ਕਾਲਿਕਾ । ਕਾਲੀ। ਕੰਸੋਧਵਾ । ਤੁਵਰੀ । ਪਰਪਟੀ । ਪਾਰਵਤੀ । ਮਸੀ । ਮ੍ਰਿਤ । ਮ੍ਰਿਤਸਨਾ । ਮ੍ਰਿਤਾਲਕ । ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ । ਮ੍ਰਿਦਾਹਵਜ । ੨੪।

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ: ਖੰ:) ਉਗ੍ਰਧਨਜਾ । ਉਗ੍ਰ ਧਨ੍ਵਾ । ਉਗ੍ਰ ਧਨ੍ਵੀ। ਅਸਿਕੇਤ। ਅਸਿਧੁਜ। ਅਸਿ ਪਾਨਿ। ਅਸਿ ਪਾਣੀ। ਅਸਿ ਪਾਨਿ। ਅਸਿ ਪਾਨੀ। ਹਿੰਦ ਰਖਜਕ। ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ । ਖੜਗਧਰ। ਖੜਗੇਸ । ਦਸਮ ਗੁਰ। ਦਸਮ ਪਿਤਾ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ । ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਨੀਲੇ ਦਾ ਸਵਾਰ । ਪੁਰਖ ਅਗੰਮੜਾ। ਪੰਥ ਕਰਤਾ । ਪੰਥ ਗੁਰੂ । ਪੰਥ ਪਿਤਾ । ਪੰਥ ਵਾਲੀ । ਫੌਜਾਂ ਵਾਲਾ । ਬਾਜ਼ ਧਰ। ਬਾਜਾਂ ਵਾਲਾ। ਮਰਦ ਅਗੰਮੜਾ। ੨੯।

ਗੋਭੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਖਰਪਰਣਿਨੀ। ਗੋਜਿਹਵਾ। ਗੋਜਿਕਾ । ਗੋਰਭ । ਦਰਵਿਕਾ । ਦਵਲੀ। ਦਾਰਵਿਕਾ। ਪਾਥਰੀ । ੯।

ਗੋਮਤੀ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਧੇਨਮਤੀ ।

ਵਾਸ਼ਿਖਠੀ । ੩।

ਗੋਮੇਦ (ਖ:) ਅਗਸਿਤਸਤ੍ਰ । ਸੂਰ ਭਾਨਵ। ਗੋਮੇਦਕ । ਤਮੋ ਮਣਿ। ਪਿੰਗ ਸਫਟਿਕ । ਪੀਤ ਰਤਨ । ਬਹੁ ਰਤਨ । ਰਾਹੁ ਮਣਿ । ੯।

ਗੋਰਖ ਮੁੰਡੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਲੰਬੁਥਾ । ਅਵਜਥਾ । ਸਥਵਿਰਾ । ਕਦੰਬ ਪੁਖਪਕਾ । ਕ੍ਰੋੜ ਚੂੜਾ । ਛਿੱਨ ਗ੍ਰੰਥਿਕਾ। ਤਪਸ੍ਵਿਨੀ। ਪਲੰਕਖਾ। ਬੋੜਾ । ਭੂਕ ਦੰਭਿਕਾ । ਮਹਾ ਸ੍ਰਾਵਣਿਕਾ। ਮਹਾ ਮੁੰਡੀ। ਮੁੰਡੀ। ਮੁੜਲੀ । ਲੋਚਨੀ । ਲੋਤਨੀ । ਵਿਕਚਾ । ਵ੍ਰਿਧਾ । ੧੯।

ਗੋਰਾ(ਵਿਸ਼ੇ:) ਗੌਰ। ਗੌਰਾਂਗ। ਧਵਲ।੪।

***ਗੋਰੋਚਨ** (ਗੰ:) ਸ਼ਿਵਾ। ਸ਼ੁਭਾ। ਸ਼ੋਭਨਾ। ਸ਼ੋਭਾ। ਸ਼ੋਭਜਾ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਕਾਂਚਨੀ। ਗਵਜਾ। ਗੋਪਿੱਤ। ਗੋਪਿੱਤ ਸੰਭਵਾ। ਗੋਰੋਚਨਾ । ਗੋਲੋਚਨ । ਗੌਮਤੀ । ਗੋਰੀ। ਚੰਦਨੀਯਾ। ਨੰਦਨੀ। ਪੀਤਾ। ਬੰਦਨੀਯਾ । ਭੂਤ ਵਿਦ੍ਰਾਵਿਣ। ਮਨੋਰਮਾ। ਮੇਧਜਾ। ਮੰਗਲਾ। ਮੰਗਲਜਾ। ਰਾਮਾ। ਰੁਚਿਰਾ। ਵੰਦਨੀਸਾ। ਵੇਦਜਾ । ੨੮।

ਗੰਗਾ (ਤੀ:) ਅਘਕੰਟ । ਅਘ-ਕੰਟਕ। ਅਘਨਹਾ। ਅਧ੍ਰਗਾ। ਅਲਕ ਨੰਦਾ। ਸਰਤੇਸਰੀ। ਸੁਰਸਰਿ। ਸੁਰ ਸਰਿਤ। ਸੁਰਸਰੀ। ਸ਼ੁਰ ਦੀਰਘਕਾ। ਸੁਰਧੁਨਿ । ਸੁਰਨਦੀ । ਸੁਰਨਿ । ਸੁਰਾਪਗਾ। ਸ੍ਵਰਗਿ। ਸ੍ਵਰਗ-ਪਗਾ। ਸ੍ਵਰਣ ਨਦੀ। ਹਰ ਮੌਲ ਵਿਹਾਰਣੀ। ਕਸਟ ਅਘਨ। ਕਰਤਹਾ। ਕਿਲਬਿਖ ਰਿਪ। ਕ੍ਰਿਤ ਅਰਨੀ। ਗਿਰਜ। ਗਿਰ ਨਾਸਠ। ਗੰਗ। ਜਹਨ ਨੰਦਨੀ। ਜਟਜ। ਜਟਨ ਜਾ। ਜਟਨੀ। ਜਨਵ। ਜਾਹਨਵੀ। ਜਾਨਵੀ। ਜਾਹਰਨਵੀ। ਤਉਸਾਰਾ ਸਤ੍ਰ । ਤ੍ਰਿਸ੍ਰੋਤਸ । ਤ੍ਰਿਸ੍ਰੋਤਾ। ਤ੍ਰਿਪਥਗਾ। ਦਿੱਬ ਧੁਨੀ। ਦੇਵ ਸਰੀ। ਦੇਵ ਗੰਗਾ। ਦੇਵ ਨਦੀ। ਦੇਵਾ ਪਗਾ। ਧ੍ਰੁਵ ਨੰਦਾ। ਨਦੀ ਏਸਰਣਿ। ਨਦੀਸ੍ਵਰੀ। ਨਦੀ ਰਾਜਨਿ। ਨਦੀ ਰਾਟਨਿ। ਨਾਕਾਲੇ। ਨਿਰਜੁਰ ਨਦੀ। ਪਬਜਾ ਭਾਦਨ । ਪਾਪ ਰਿਪ । ਬਿਸਨ ਪਦੀ। ਭਾਗੀਰਥ ਆਣੀ। ਭਾਗੀਰਥਨੀ। ਭਾਗੀਰਥੀ। ਭੀਖਮ ਸੂ। ਭੀਖਮ ਜਨਨਿ। ਭੇਦਕ ਗ੍ਰੰਥ। ਮੰਦਾਕਿਨੀ । ਮ੍ਰਗਾ । ੬੧।

ਗੰਜ (ਰੋ:) ਇੰਦ੍ਰ ਲੁਪਤ । ਇੰਦ੍ਰ ਲੁਪਤਕ। ਕੇਸ਼ਘਨ। ਕੇਸ ਨਾਸ਼ਕ। ੫।

ਗੰਡਾਸਾ (ਰਾ:) ਸਨਾਹਰ। ਤਬਰ। ਪਰਸ। ਪਰਘ। ਘਰ ਘਾਤਿਨ। ਪ੍ਰਾਸ। ੭।

ਗੰਢੜੀ (ਕਿ:) ਗਠੜੀ। ਗੱਠ । ਗਾਠ । ਗਾਠਲੀ । ਗਾਂਠ । ਗਾਂਠਲੀ । ਗਾਂਠੜੀ। ਗਾਂਠਿ। ਗਾਂਠੀ। ਗਾਰ।

*ਗੋਰੋਚਨ ਗਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਪਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਵਸੀਕਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਰਹ । ਗੰਠਿ । ਗੰਠੀ । ਗੰਢ । ਗ੍ਰੰਥਿ । ਗ੍ਰੰਥੀ । ੧੭।

ਗੰਢਾ (ਮੂ:ਕੰ:) ਉਸਨ । ਸੁਕੰਦਕ ਕਾਦਾ । ਗਜ ਪਲਾਂਡ । ਗੱਠਾ । ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰ । ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਦ । ਨ੍ਰਿਪਾਹ੍ਵਯ। ਨ੍ਰਿਪੇਸ਼ਟ । ਪਲਾਂਡ । ਪਿਆਜ। ਪਿਆਜ਼। ਪਜਾਜ਼ । ਮਹਾ ਕੰਦ। ਯਵਨੇਸ਼ਟ। ਰਕਤ ਕੰਦ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਾਜੇਸ਼ਟ। ਰੁੱਪਾ। ਰੋਚਕ। ੨੧।

ਗੰਦਲ (ਸਾ:ਭਾ) ਸ਼ਾਕ ਨਾਲ । ਸਾਗ ਡੰਡੀ । ਕਡੰਬ । ਕਲੰਬ । ੫।

***ਗੰਧਕ** (ਖ:) ਅਤਿ ਗੰਧ । ਸਗੰਧ । ਸ਼ਰ ਭੂਮਿਜ। ਸੁਗੰਧਿਕ। ਸ਼ੁਲਵਾਰਿ। ਸੌਗੰਧਿਕ। ਕੀਟ ਘਨ। ਕੁਖਠਾਰਿ। ਕ੍ਰੂਰ ਗੰਧ। ਗੋਰੀ ਬੀਜ। ਗੰਧ। ਗੰਧ ਪਖਾਣ। ਗੰਧ ਮੋਦਨ। ਗੰਧਾਸ਼ਮ। ਗੰਧਾਸ਼ਮਨ। ਗੰਧਿਕ। ਗੰਧੀ। ਦਿਵਜ ਗੰਧ। ਪਾਸਾਘਨ। ਪਾਸਾਰਿ। ਪਾਮਾ ਗੰਧ। ਪੂਤ ਗੰਧ। ਬਲਰਸ। ਬਲਿ। ਰਸ ਗੰਧਕ। ਵਰ। ੨੮।

*ਗੰਧਕ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਚਿੱਟਾ, ਕਾਲਾ, ਨੀਲਾ ਤੇ ਪੀਲਾ। ਚਿੱਟਾ ਗੰਧਕ ਫੋੜੇ ਫਿਨਸੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਲਾਲ ਗੰਧਿਕ ਸੋਨਾਂ ਸੁਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੀਲਾ ਗੰਧਕ ਪਾਰੇ ਦੀ ਰਸਾਇਣ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੀਲਾ ਗੰਧਕ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਕਰਮ 'ਚ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

***ਗੰਧਰਬ**(ਖ:) ਸੁਰ ਗਾਯਕ । ਗਾਤੁ । ਗੰਧ੍ਰਬ। ਗੰਧਰਵ। ਦਿਬਜ ਗਾਯਨ। ਦੇਵ ਜਨ । ਵਿਦਿਆ ਧਰ । ਵਿਦਜਾ-ਧਰ । ੯।

ਗੰਧਾ ਬਿਰੋਜਾ (ਗੰ:) ਸਰਲ ਸ੍ਰਾਵ । ਸਰਲ ਦ੍ਰਵ। ਸ਼ਰਲਾਂਗ। ਸ਼੍ਰੀਰਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਸ। ਸ਼੍ਰੀਵੇਖਠ। ਖਜੀਰਾਹਵਜ। ਘ੍ਰਿਤਾਹ੍ਵਯ। ਚਿਤਾ ਗੰਧ। ਤਿਲ ਪਰਣ। ਦਧਜਾਹਵਜ। ਧੂਪਾਂਗ। ਪਦਮ ਦਰਸ਼ਨ। ਪਾਯਸ। ਬਿਰੋਜਾ। ਯਵਾਸ। ਯਾਸ। ਰਸਾਹ੍ਵ। ਰਸਾ ਵੇਖਠ। ਰਕਤ ਸ਼ੀਰਖਕ। ਵੇਖਠਸਾਰ। ਵ੍ਰਿਕ ਧੂਪ। ਵ੍ਰਿਖਜ ਧੂਪਕ। ੨੫।

ਗੰਨਾ (ਮਿ:) ਊਖ। ਅਸ ਪੱਤ੍ਰਕ। ਅਸਿਤ ਪਤ੍ਰ। ਅਧ ਪਤ੍ਰ। ਇਸ਼ੂ। ਇੱਖ। ਇੱਖੂ। ਇਖਜ। ਇਖਜਰ। ਈਖ। ਸੁਕੁਮਾਰਕ। ਕਕੋਰਟਕ। ਕਮਾਦ। ਕਾਂਤਾਰ। ਕੋਸ਼ਕਾਰ। ਗਾਂਡਾ। ਗਾਂਡੋ। ਗੁੜਦਾਰੁ। ਗੁੜ ਮੂਲ। ਦੀਰਘ ਛੱਦ। ਪਯੋਧਰ। ਪੋਂਡ਼ਾ। ਭੂਰਿਰਸ। ਮਧੁਤ੍ਰਿਣ। ਮਧੁ ਯਸ਼ਿਟ। ਮਿੱਠਾ। ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਪੁਸ਼ਪ। ਰਸਾਲ। ਵਿਪਲ ਰਸ। ਵੰਸ਼।

*ਅਗਨ ਪੁਰਾਣ ਚ ਗੰਧਰਬਾਂ ਦੇ 11 ਗਣ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਸ਼੍ਰਾਜਜ। ਅੰਧਾਰਿ। ਵੰਭਾਰਿ। ਸੂਰਯ ਵਰਚਾ। ਕ੍ਰਿਧੁ। ਹਸਤ। ਸੁਹਸਤ। ਸ੍ਵਨੁ। ਮੂਰਧਨਵਾ। ਵਿਸ਼ਵਾਵਸੁ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਇਹ ਗੰਧ੍ਰਬ ਮੁਖ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਹਾ। ਹੂ ਹੂ। ਹੰਸ, ਚਿਤ੍ਰਰਥ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਵਸੁ। ਗੋਮਾਯੁ। ਤੁੰਬਰੁ। ਨੰਦਿ। (ਜਟਾਧਰ)

ਵ੍ਰਿਖਜ । ੩੨।

ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ (ਜਾ:) ਸਤ੍ਰੀ । ਸਤ੍ਰੀਅ । ਸਨਾਤਕ। ਕੁਟੰਬੀ । ਗ੍ਰਿਹਪਤਿ । ਗ੍ਰਿਹਮੇਧੀ। ਗ੍ਰਹਯਾਯ। ਗ੍ਰਿਹਾਧਿਪ। ਗ੍ਰਹਾਯਨਿਕ। ਗ੍ਰਿਹੀ। ਜਜੇਸ਼ਠਾਸ੍ਰਮੀ । ੧੨।

ਗ੍ਰੀਖਮ (ਰੁੱਤ) (ਕਾ:) ਉਸਨ। ਉਖ਼ਣ। ਉਖਣੌ ਪਗਮ। ਉਖ਼ਮਕ। ਉਖ਼ਮਾਗਮ । ਉਨ੍ਹਾਲ । ਹੁਨਾਲ। ਗਰਮੀ । ਤਪ। ਨਿਦਾਘ । ੧੧।

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ:ਖੰ:) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ । ਅਸਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ। ਗੁਰਬਾਣੀ-ਬੋਹਿਥ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ । ਨਾਮ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ । ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਬੋਹਿਥ । ਕਲਿਪੋਤ। ਭਵਜਲ ਸੇਤ । ੧੦।

ਘ

ਘੱਘਰਾ (ਕ:) ਆਪ੍ਰਪਦੀਨ। ਆਪ੍ਰਪਦੀਨਾ। ਘਾਘਰਾ। ਚੰਡਾਤਕ। ਧੂੜ ਕੋਟ। ਪਟਵਾਸ । ਪਰਕਰ । ਲਹਿੰਗਾ । ੯।

ਘੱਟ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਊਣ। ਊਨ। ਊਰਾ। ਕਮ। ਥੋੜ੍ਹਾ । ਤਾਰ । ਨਜੂਨ । ੮।

ਘੱਟ ਗਰਮ (ਭੋ:) ਕੋਸ਼ਣ। ਕਦੋਸ਼ਣ। ਕਵੋਸ਼ਣ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੱਤਾ। ਮਦੋਸ਼ਣ। ੬।

ਘਟ ਵੱਧ (ਭਾ:) ਕਮੋਬੇਸ਼। ਘਟ ਬੜ੍ਹ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ । ਤਾਰ ਤਮ । ਤਾਰ ਤਮਜ । ਨਜੂਨਾਧਿਕ । ੭।

ਘਣ (ਕਿ:) ਹਥੌੜਾ । ਟਾਂਕੀ । ਟੰਕ । ਪਖਾਣ ਦਾਰਨ । ਵਧਾਣ । ੬।

ਘਭੋਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਕੋਂਚਨਾ । ਖੋਂਸਨਾ । ਗੜਾਨਾ । ਗੁਫਾਨਾ । ਗੁਭਾਨਾ । ਗੋਦਨਾ । ਘੁਸੇੜਨਾ । ਘੰਸਾਨਾ । ਚਭੋਣਾ । ਚੁਭਾਨਾ । ਬੀਧਨਾ । ਭੋਂਕਨਾ । ੧੩।

ਘਰ (ਥਾਂ) ਉਦਵਸਿਤ। ਓਕ। ਓਤਾਕ। ਅਉਤਾਕ। ਅਸਪਦ । ਅਗਾਰ। ਅਤਨ। ਅਯਨ । ਅਵਾਸ । ਆਇਤਨ। ਆਇਨ। ਆਸ੍ਰ ਪਦ। ਆਗਾਰ । ਆਯਤਨ । ਆਯਨ । ਆਰਾਮ। ਆਲ। ਆਲਯ। ਆਲਾ। ਆਲਜ। ਆਵਾਸ। ਐਨ। ਔਤਾਕ। ਔਤਾਗ। ਸਥਾਨ। ਸਦਨ। ਸਦਮ। ਸਦਮਾ। ਸਦਜਨ। ਸ਼ਰਣ। ਸਾਦਨ। ਸਾਲ। ਸ਼ਾਲ । ਸਾਲਾ । ਸ਼ਾਲਾ। ਸਿਵਰ। ਸ਼ਿਵਰ । ਸੁਰਨ। ਸੌਧ । ਸੰਕੇਤ । ਹਰਮ। ਹਰਮਜ। ਕੇਤ। ਖਾਨ। ਖਾਨਹ। ਖਾਨਾ। ਗੇਹ। ਗ੍ਰਹ। ਗ੍ਰਿਹ। ਘੱਬ। ਡੇਰਾ। ਧਾਮ।

ਧਾਮਾ। ਧਿਸ਼੍ਰ ਪਦ। ਨਿਸ਼ਾਂਤ। ਨਿਹਸ਼ਾਂਤ। ਨਿਕਾਲਯਯ। ਨਿਕੇਤ। ਨਿਧਾਨ। ਨਿਲਯ। ਨਿਵਾਸ। ਨਿਵੇਸ। ਨਿਵੇਸ਼। ਪਸਤਜ। ਪਦ ਆਸਰ। ਪਦ ਆਲਯ। ਪਰਸਾਦ। ਪਰਿਘ। ਬਾਸ। ਬੇਸਮ। ਭਉਨ। ਭਵਨ। ਮਕਾਨ। ਮੰਡਪ। ਮੰਦਰ। ਵਸਜ। ਵਾਸ। ਵਾਕਜ। ਵੇਸ਼ਮ। ਵੇਸ਼ਮਨੁ। ੮੧।

ਘੱਲਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਪਹੁੰਚਾਨਾ। ਪਠਾਨਾ। ਪ੍ਰਸਾਧਿਤ ਕਰਨਾ। ਭੇਜਣਾ। ੫।

ਘੜਾ (ਭੋ:) ਉਦਧ। ਕਲਸ਼। ਕਲਸ਼ਾ। ਕੁਆਰ। ਕੁਟ। ਕੁੰਭ। ਗਰਗਰ। ਗਾਗਰ। ਘਟ। ਘਟਾਉ। ਘੜਿ। ਘੜੂਅਲੋ। ਢਮਰੋ। ਤੌੜਾ। ਨਿਪ। ੧੬।

ਘੜਿਆਲ (ਗਾ:) ਕਾਸੀ। ਘਟਿ ਕਾਲਿ। ਘੜਿਆਲਿ। ਘੜੀਆਲ। ਘੰਟਾ। ੬।

ਘੜੀ (ਸਮੇਂ ਦੀ) (ਕਾ:) ਘਟਿਕਾ। ਘਟੀ। ਘੜਿ। ਦੰਡ। ਘਰੀ। ੬।

ਘੜੀ (ਮਿੱਟੀ ਦੀ) (ਭੋ:) ਕਲਸੀ। ਕਲਸ਼ੀ। ਕਾਰਵੀ। ਗਾਗਰ। ਘਟਿ। ਘਟੀ। ਬਲਟੋਹੀ। ਮਟਕੀ। ੯।

ਘੜੇਸਣੀ (ਭੋ:) ਘਟ ਸਥਲੀ। ਘੜਥਲੀ। ਘੜੇਥਣੀ। ੪।

ਘਾਹ (ਜੰ:) ਉਰਵਿਜ। ਕੱਖ। ਕਾਹ। ਖੱਬਲ। ਖੜ। ਘਾਸ। ਘਾਹੁ। ਤ੍ਰਿਨ। ਤ੍ਰਿਣ। ਤ੍ਰਿਨ। ਯਵਸ। ੧੨।

ਘਾਹੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਘਸਿਆਰਾ। ਘਾਸੀ। ੩।

ਘਾਟ (ਭਾ:) ਊਣਤਾ। ਊਣਤਾਈ। ਊਨਤਾ। ਊਨਤਾਈ। ਊਰਾਪਨ। ਅਭਾਵ। ਕਮੀ। ਥੋੜ੍ਹਾਪਨ। ਨਯੂਨਤਾ। ੧੦।

ਘਾੜਤ (ਭਾ:) ਸਾਖਤ। ਬਨਾਵਟ। ਰਚਨਾ। ੪।

ਘਿਉ (ਦ:) ਆਜ। ਆਜਜ। ਅਭਿਧਾਰਿਕ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਆਯੁ। ਆਯੂ ਵਰਧਕ। ਸਰਪਿ। ਸਰਪਿਖੁ। ਸਰਪੀ। ਹਵਿ। ਹਵਿਖ਼। ਹਵੀ। ਹੋਮਜ। ਘਯ। ਘਿਅ। ਘੀ। ਘੀਉ। ਘ੍ਰਿਤ। ਜੀਵਨ। ਤੈਜਸ। ਤੋਯਦ। ਨਵਨੀਤਕ। ਪਵਿਤ੍ਰ। ਪੀਥ। ਪੁਰੋਡਾਸ। ਪੰਜਵਾ। ਵਹਿਨ ਭੋਗ। ੨੮।

ਘੀਆ-ਤੋਰੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਐਭੀ। ਸਪੀਤਿਕਾ। ਹਸਿਤ ਘੋਖਾ। ਹਸਿਤ ਪਰਣ। ਘੀਯਾ ਤੋਰਈ। ਘੋਖਕ। ਧਾਮਾਰਗਵ। ਮਹੱਤ ਪੁਖਪਾ। ਨੇਨੁਆ। ਮਹਾ ਕੋਸਾਂਤਕੀ। ਮਹਾ ਫਲਾ। ੧੨।

ਘੀਸ (ਪ:) ਗੁਹਾਸ਼ਜ। ਘੂਸ। ੩।

ਘੁੰਗਰੂ (ਗ:) ਕਿੰਕਣੀ। ਕੰਕਣੀ। ਕੰਕਣੀਕਾ। ਖਜਦੂਕਾ। ਕਸ਼ੁਦ੍ਰ ਘੰਟਿਕਾ। ਕਸ਼ੁਦ੍ਰ ਘੰਟੀ। ਘੂੰਘਰ।

ਘੁਘਰੀ । ਪ੍ਰਤਿਸਰਾ । ੧੧।

ਘੁੰਙਣੀ (ਭੋ:) ਕੁਲਮਾਖ । ਘੁੰਘਰੀ । ਛੋਲੇ ਉਬਲੇ । ੪।

ਘੁੰਡ (ਕ:) ਘੂੰਘਟ। ਪੜਦਾ । ੩।

ਘੁਣ (ਕੀੜੇ) ਕਾਸ਼ਟ ਕ੍ਰਿਮ। ਕਾਸ਼ਟ ਭੇਦਕ। ਕਾਸ਼ਟ ਵੇਦਕ। ਕਾਖਠ ਕ੍ਰਿਮ। ਕਾਖਠ ਭੇਦਕ । ਕਾਖਠ ਵੇਦਕ । ਘੁਨ । ੮।

ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ (ਪਾ:) ਉਤਵਤ । ਉਦਾਵਰਤ। ਅਭਜ ਭ੍ਰਮ। ਆਵੱਰਤ। ਕੱਪਰ। ਕੱਪਰੀ। ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਿ। ਘੁੰਮਣ ਵਾਣੀ। ਘੂੰਮਣ ਘਿਰੀਆ। ਘੂੰਮਣ ਘੇਰਿ। ਘੇਰ। ਚੱਕ੍ਰ। ਜਲ ਚੱਕ੍ਰ। ਜਲ ਨਿਰਗਮ। ਜਲ ਭ੍ਰਮਣ। ਜਲਾਵ੍ਰੱਤਿ। ਨਾਚ । ਪੁਟ ਭੇਦ। ਪਾਨੀ ਕਾ ਚੱਕ੍ਰ । ਭੌਰੀ । ਭੰਵਰ । ਭ੍ਰਮ । ੨੩।

ਘੁੰਮਰ (ਭਾ:) ਘੂਮਰ। ਘੂੰਮਰ। ਲੁੱਡੀ। ੪।

ਘੁਮਿਆਰ (ਜਾ:) ਕੁੰਭਕਾਰ । ਕੁੰਭਾਰ । ਕੁਮਹਾਰ । ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ । ਕੁਮ੍ਹਾਰ । ਕੁਲਾਲ। ਡਾਵੜਾ। ਪ੍ਰਜਾ ਪਤਿ। ੯।

ਘੁੜਸਾਲ (ਥਾਂ) ਅਸਤਬਲ । ਹਯ ਸ਼ਾਲਾ। ਘੁੜ ਸਾਰ। ਘੋੜ ਸ਼ਾਲਾ। ਬਾਜਿ ਸ਼ਾਲਾ । ਮੰਦੁਰਾ । ੭।

ਘੂਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅੱਖਾਂ ਵਿਖਾਉਣਾ । ਆਂਖ ਭੌਂ ਚਢਾਨਾ। ਆਂਖੇ ਦਿਖਾਨਾ। ਤਰੇਰਨਾ। ਤਾੜਨਾ। ਤਿਊੜੀ ਪਾਉਣਾ। ਤਿੱਖੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ। ਤੀਖਜਣ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਸੇ ਦੇਖਣਾ। ਤਯੋਰੀ ਚਢਾਨਾ। ਤਯੋਰੀ ਬਦਲਨਾ। ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦਿਖਾਉਣਾ। ਲਾਲ ਆਂਖੇ ਕਰਨਾ। ੧੩।

ਘੇਵਰ (ਭੋ:) ਘਾਰਤਿਕ । ਘਿਉਰ । ਘ੍ਰਿਤ ਪੂਰ । ਘ੍ਰਿਤਵਰ । ੫ ।

ਘੋਗੜ (ਪੰ:) ਸਤ ਚੀਲ । ਕੰਕ । ਚਿੱਟੀ ਇੱਲ । ਲੋਹ ਪ੍ਰਿਖਠ । ੫।

ਘੋਗਾ (ਪਾ:) ਸੰਖਨਕ । ਸ਼ੰਬੂਕ । ਕੋਸ਼ਸਥ । ਖਜੱਲਕ । ਖਜੁਦ੍ਰਕ । ਘੋਂਘਾ । ਚੁਦ੍ਰ ਸ਼ੰਖ । ਨਦੀਭਵ । ਲਘ ਸ਼ੰਖ । ੧੧।

ਘੋਲ (ਭਾ:) ਕੁਸ਼ਤੀ। ਛਿੰਝ। ਦੰਗਲ।

ਘੋੜ ਸਵਾਰ (ਜਾ:) ਅਸ਼ਵਵਹ । ਅਸ਼ਵਵਾਰ। ਅਸਵਾਰ। ਅਸ਼੍ਵਾਰੋਹੀ। ਸਵਾਰ। ਸਾਦੀ। ਤੁਰਗ ਰੂੜ। ਤੁਰਗੀ। ਤੁਰੰਗਾਰੂੜ। ਤੁਰੰਗੀ। ੧੧।

ਘੋੜਾ (ਰਾ:) ਅਸ । ਅਸਪ । ਅਸਬ । ਅਸਵ । ਅਸੁ । ਅਸ੍ਵ । ਅਸ਼੍ਵ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੋਦਰ। ਅਰਬ। ਅਰਬਨ। ਅਰਬਯ। ਅਰਵਨ। ਅਰਵਾ। ਅਰੁਖ। ਏਕ ਸ਼ਫ। ਸਪਤ । ਸਰਜਜ । ਸ਼ਾਲਿ ਹੋਤ੍ਰੀ । ਸਿੰਧ। ਸਿੰਧਵ । ਸੁਆਸ । ਸੁਪਰਣ । ਸੈਈਂਧਵ। ਸੈਂਧਵ। ਸ਼੍ਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਹਯ। ਹਰਿ। ਹਰੀ। ਹੈ। ਕਣਣੰਛ। ਕਿੰਕਨਿ। ਕਿਕਾਨ। ਖਿੰਗ। ਗੰਧਰਵ। ਘਾਰਾਟ। ਘੋਟ । ਘੋਟਕ। ਘੋਰ । ਘੋਰਾ। ਚਾਮਰੀ। ਜਵਨ।

ਜਵੀ। ਤਾਜੀ। ਤਾਰਖਜ। ਤੁਰਅ। ਤੁਰਕੀ। ਤੁਰਗ। ਤੁਰਾ। ਤੁਰੰਗ। ਤੁਰੰਗਮ। ਨਿਹੰਗ। ਨਿਹੰਗਾ। ਪਵੰਗ। ਪਵੰਗਮ । ਪਾਗਾ। ਪੀਤੀ। ਬਾਹ। ਬਾਹਨ। ਬਾਹੂ। ਬਾਜ। ਭਉਰ। ਮਰੁਦੂਥ। ਵਾਹ। ਵਾਹਨ। ਵਾਜਨਿ। ਵਾਤਾਯਨ। ਵਿਆਨਕ। ਵੀਤਿ। ੬੯।

ਘੋੜੀ (ਰਾ:) ਅਸ਼ੁਨੀ। ਅਸ਼ੁਵਾ। ਅਸ੍ਵਨੀ। ਅਰਬਨਿ। ਘੋਟਕੀ। ਘੋਰੀ। ਤਾਜਨ। ਤੁਖਾਈ। ਤੁਖਾਈਆ। ਤੁਰੀ। ਤੁਰੰਗਨਿ। ਤੇਜਨਿ। ਬੜਵਾ। ਬਾਜਨ। ਵਡਵਾ। ਵੜਵਾ। ਵਾਮੀ।੧੮।

ਘੋੜੇ ਦਾ ਚਾਬਕ (ਰਾ:) ਸਾਂਟਾ। ਕਸਾ। ਕਸ਼ਾ। ਕਖ਼ਾ। ਕਬਰ। ਕੋਰੜਾ। ਕੋੜਾ। ਚਮੋਟੀ। ਛਾਂਟਾ। ਦੁਰਰਾ। ਬੇਂਤ। ਬੈਂਤ।੧੩।

ਘੋੜੇ ਦਾ ਖੁਰ (ਰਾ:) ਸ਼ਫ। ਸ਼ਫਾ। ਸ਼ੁੰਭ। ਸੁੰਮ। ਕਸ਼ੁਰ। ਖੁਰ। ਟਾਪ। ਪੌੜ।੯।

ਘੋੜੇ ਦੀ ਧੌਣ ਦੇ ਵਾਲ (ਰਾ:) ਅਯਾਲ। ਆਲ। ੩।

ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ (ਰਾ:) ਬਾਗ। ਬਾਗ ਡੋਰੁ। ੩।

ਘੰਡੀ (ਮ:) ਕ੍ਰਿਕਾਟਿਕਾ। ਗਟਈ। ਘਾਟਾ। ਘਾਂਟੀ। ਘਾੜ। ਘੇਘਾ। ਘੰਟੀ। ੮।

ਘ੍ਰਿਣਾ (ਭਾ:) ਸੂਗ। ਸੇਖ। ਹਰਖ ਖਜਯ। ਹਰਖ ਵਰਜਤ। ਖਜ। ਗਿਲਾਨਿ। ਗਿਲਾਨੀ। ਘਿਨ। ਨਫਰਤ। ਨਾਸ਼। ਬੀਭੱਤਸ। ਮੁਰਛਨ। ਵੈਭੱਤਸ। ੧੪।

ਘ੍ਰਿਣਿਤ (ਵਿ:) ਘਿਨ। ਘਿਨਹਾ। ਘਿਨਾਵਨ। ਜਗੁਪਸਿਤ। ਬੀਭੱਤਸ। ਵਿਕ੍ਰਿਤ। ੭।

–0–

ਚ

ਚਕਚੂੰਦਰ (ਪ:) ਗੰਧ ਮੁਖੀ। ਗੰਧ ਮੂਖਿਕਾ। ਚਚੂੰਦਰ। ਛਛੂੰਦਰ। ਦੀਰਘ ਤੁੰਡਿਕਾ। ੬।

ਚਕਵਾ (ਪੰ:) ਸੁਰਖਾਬ। ਕੋਕ। ਚਕ੍ਰ। ਚਕ੍ਰਵਾਕ। ਰਥਾਂਗ। ੬।

ਚਕੋਰ (ਪੰ:) ਕੋਰਕ। ਕੌਮੁਦੀ-ਜੀਵਨ। ਚਕੋਰਕ। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ-ਪਾਯੀ। ੫।

ਚੱਕੀ (ਭੋ:) ਚਕਰੀ। ਚਕਿਯਾ। ਚਾਕੀ। ਜਾਂਤ। ਜਾਂਤਾ। ਪੀਸਨਿ। ਪੀਸਨੁ। ੮।

ਚੱਕੀ ਰਾਹਾ (ਪੰ:) ਕਰਕਰੇਟ। ਕਰਕੇਟਾ। ਕਰੇਟੁ। ਕਰੇਟੂ। ਕੰਕਰੇਟ। ੬।

ਚਟਣੀ (ਭੋ:) ਖਾਂਡਵ। ਚਖਜਤਾ। ਚਟਨੀ। ਤੁਰਤ ਪਲਾ। ਦਿਲ ਖ਼ੁਸ਼।

ਮਾਰਜਿਤਾ । ਰਸਾਲਾ । ਲੇਹਨ ਪਦਾਰਥ । ਲੇਹਜ । ੧੦।

ਚਤੁਰ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਸਨਕ । ਉਸਨਾਕ । ਉਖਣ। ਉਖ਼ਣਕ। ਉੱਧਤ। ਊਧਤ। ਸਿਆਣਾ । ਸਿਆਨਾ । ਸੁਗਜਾਨਿ । ਸੁਘੜ । ਸੁਜਾਣ । ਸੁਜਾਨ । ਸੂਤਥਾਨ । ਹੁਸਨਾਕ । ਹੋਸ਼ਨਾਕ। ਕਾਮਲ। ਕ੍ਰਿਤੀ ਕੁਸਲ। ਕੋਵਿੰਦ। ਚਾਤੁਰ। ਚਾਲਾਕ। ਤਾਕ। ਦਖਜ। ਦਾਨਾ। ਨਾਗਰ। ਪਟੁ। ਪਟੂ। ਪਰਬੀਨ । ਪੇਸ਼ਲ ਪਟੂ । ਪੈਕਾਰ। ਪੰਕਾਰ। ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪ੍ਰਵੀਣ। ਬਿਚੱਖਣ । ਬਿਦਗਧ । ਬੀਨਾ । ਬੁਧਿਮਾਨ। ਲਤੀਫ਼। ਵਿਚਖਜਣ। ੪੦।

ਚਪੇੜ (ਮ:) ਚਪਤ । ਚਪੇਟ । ਚਾਂਟਾ । ਝੱਖੜ । ਥਪੇੜ । ਥੱਪੜ । ਪ੍ਰਹਸਤ। ਪ੍ਰਤਲ। ਲਫੇੜਾ। ਲੱਫੜ।੧੧।

ਚਬੀਣਾ (ਭੋ:) ਚਬੇਨਾ । ਚਰਵਣ । ਚਰਵਜ। ਚਾਬਨ। ਦਾਨਾ। ਭੂਜਾ। ੭।

ਚੱਬ (ਜੰ:ਦ:) ਕੌਲ ਵਾਲਿਕਾ। ਚਬਜ । ਚਵਿਕ । ਚਵਿਕਾ । ਚਵਜ । ਚਵਜਤ । ਚਾਵ । ੮।

ਚਮਕਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਚਮਕਨਾ। ਚਮਚਮਾਨਾ। ਚਿਲਕਨਾ। ਝਲਕਨਾ। ਦਮਕਨਾ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਨਾ। ਬਲਨਾ। ਲਹਿਕਨਾ। ਲਿਸ਼ਕਣਾ। ਲੌਕਨਾ।੧੧।

ਚਮਗਿੱਦੜ (ਪ:) ਅਜਿਨ ਪਤ੍ਰਾ । ਚਮਗਾਦਰ। ਚਮ ਗਾਦੜ। ਚਮਗੀਦਰ। ਚਮਗੁਦਰੀ । ਚਰਮਚਟਿਕਾ। ਚਿਮ ਗਾਦਰ। ਤੌਲ ਪਾਯਕਾ। ਪਰੋਖਣੀ। ਬਾਦੁਰ।੧੦।

ਚਮਿਆਰ (ਜਾ:) ਕੁਰਟ । ਚਮਰੂ । ਚਮਾਰ । ਚਰਮਕ । ਚਰਮਕਾਰ । ਚਰਮਕਾਰਕ। ਚਰਮਰੂ। ਚਰਮਾਰ। ਚੰਭਾਰ। ਤ੍ਰਚਕ। ਪਾਦੁਕਾ ਕ੍ਰਿਤ। ਪਾਦੂ ਕ੍ਰਿਤ। ਰਵਿਦਾਸੀਆ। ੪।

ਚਮਿਆਰੀ (ਜਾ:) ਚਮਾਇਨ। ਚਮਾਰਿਨ। ਚਮਾਰੀ । ਚਰਮ ਕਾਰਿਣੀ । ੫।

*__ਚਮੇਲੀ__ (ਪੀਲੀ) (ਫੁੱ:) ਉਤਮ-ਗੰਧਾ। ਅਲਿਤ। ਅਵਿਸ਼ਟਾ। ਸੁਕੁਮਾਰੀ। ਸ਼ੁਮਨਾ। ਸੁਰ ਪ੍ਰਿਯ। ਸੁਰਭਿ ਗੰਧਾ। ਸੁਵਸੰਤਾ । ਸੰਧਜਾ ਪੁਖਪੀ । ਸ੍ਵਵਣ-ਜਾਤਿਕਾ। ਸ੍ਵਰਣ ਜਾਤੀ । ਹ੍ਰਿਦਜਗੰਧਾ । ਚੇਤਕ । ਚੰਬੇਲੀ। ਜਨੇਖਟਾ। ਜਾਈ। ਜਾਤਿ। ਜਾਤਿਕਾ। ਜਾਤੀ। ਤੈਲ ਮਾਲਨੀ । ਪੀਲੀ ਜਾਈ। ਪ੍ਰਹਸੰਤੀ। ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਦਨੀ। ਪ੍ਰਿਯੰਬਦਾ। ਮਨੋਹਰਾ। ਮਨੋਗਜਾ। ਮੱਲਿਕਾ। ਮਾਲਤਿ। ਮਾਲਤੀ। ਮਾਲਨੀ। ਰਾਜ ਪੁਖ਼ਪਕ । ਰਾਜ ਪੁਤ੍ਰਕਾ । ਵਸੰਤਜਾ । ਵਾਸੰਤੀ । ਵਾਰਖ਼ਿਕਾ । ੩੬।

ਚਮੇਲੀ (ਚਿੱਟੀ) (ਫੁੱ:) ਉਪਜਾਤੀ । ਸਰੂਪਾ । ਸੁਵਰਖਾ । ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ । ਬਲਿਹ੍ਰਾਸਾ । ਵਰਖਾ ਪੁਖਪਾ ।

**ਇਕ ਝਾੜੀ ਜਾਂ ਵੇਲ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਪੀਲੇ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ।* (footnote)

ਵੇਸ਼ਿਕਾ । ੮।

ਚਰਚਾ (ਵਿਦਿ:) ਸਬਦ । ਸੰਬਾਦ । ਸੰਵਾਦ। ਗੋਸਟ। ਚਰਚ । ਬਹਸ। ਬਾਦ । ਵਾਦ । ੯।

ਚਰਬੀ (ਮ:) ਮੇਦ । ਮੇਦਸ । ਮੇਦਾ । ਵਸਾ । ਵਪਾ । ੬।

ਚਰਿਤ੍ਰ (ਭਾ:) ਆਚਾਰ। ਸ਼ੀਲ। ਚਾਰਿਤ੍ਰ। ਵਜਵਹਾਰ । ਵ੍ਰਿੱਤ ।੬।

ਚੱਲਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਆਗੇ ਬਢਨਾ । ਸਥਗਿਤ ਹੋਨਾ । ਗਮਨ ਰਕਨਾ । ਗਵਨ ਕਰਨਾ। ਚਲਨਾ। ਚਲਾਯ ਮਾਨ ਹੋਨਾ। ਜੁਲਣਾ। ਜੁਲਨਾ। ਪਦਾਰਪਣ ਕਰਨਾ। ਪਧਾਰਨਾ । ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਨਾ । ਵਿਚਲਤ ਹੋਨਾ । ੧੩।

ਚੜ੍ਹਾ (ਕੀਰ:) ਆਰੋਹਣ । ਆਰੋਹਨ । ਚੜ੍ਹਾਵ । ਪ੍ਰੋਹਣ । ੫।

ਚਾਹ (ਜ਼ਂ:ਦ:) ਚਵਿਕਾ। ਚਾ। ਚਾਇ । ਚਾਹਾ । ਚਾਯ । ੬।

ਚਾਚਾ (ਸਨ:) ਕਕਾ । ਕਾਕਾ । ਚਚਾ । ਪਿਤਰਵਜ । ਪਿਤਾਨੁਜ । ੬।

ਚਾਚੀ (ਸਨ:) ਕਕੀ । ਕਾਕੀ । ਚਚੀ । ੪।

ਚਾਟੀ (ਦੁੱ:) ਗਰਗਰੀ । ਮੰਥਨੀ । ਰਿੜਕਣਾ । ੪।

ਚਾਦਰ (ਕ:) ਉੱਤਾ। ਉਤ੍ਰੀਯ। ਉਤ੍ਰਾ ਸੰਗ। ਉਪ ਵਸਤ੍ਰ । ਓਢਣੀ । ਓਢਨੀ। ਸੰਬਜਾਨ। ਸੰਵਜਾਨ। ਚੱਦਰ। ਚਾਦਰਾ। ਦੁਕੂਲ। ਦੁਪੱਟਾ। ਪ੍ਰਾਵਰ । ਪ੍ਰਾਵਾਰ । ਬ੍ਰਿਹਤਿਕਾ । ਵ੍ਰਿਹਤੀ । ੧੭।

ਚਾਂਦੀ (ਖ:) ਅਕੁਪਜ। ਇੰਦ੍ਰ-ਲੋਹਕ। ਸਿਤ। ਸ਼ੁਭ। ਸ਼ੁਭ੍ਰ। ਸੌਧ। ਸ਼੍ਵੇਤ। ਸ਼੍ਵੇਤਕ । ਕਲਧੂਤ । ਕਲਧੌਤ । ਕੁਪਜ । ਖਰਜੂਰ । ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ । ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਿ। ਚੰਦ੍ਰ ਭੂਤਿ। ਚੰਦ੍ਰ ਲੋਹਕ। ਚੰਦ੍ਰ ਵਪੁ । ਜਾਤ ਰੂਪ। ਤਪਤ ਰੂਪਕ। ਤਾਰ। ਦੁਰ ਦਾਨ। ਦੁਰ ਵਰਣ। ਦੁਰ ਵਰਣਕ। ਧੌਤ। ਮਹਾ-ਸ਼ੁਭ੍ਰ। ਮਹਾ ਧਨ। ਮਹਾ ਵਸ। ਰਜਤ। ਰਾਜ ਰੰਗ। ਰੁਕਮ। ਰੁਚਿਰ। ਰੁਧਿਰ। ਰੁਪਾ। ਰੂਪਕ। ਰੂਪਾ। ਰੂਪਜ। ਰੋਪਜ। ਰੰਗ ਵੀਜ । ਲੋਹ ਰਾਜਕ। ਵਸੁ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠਾ। ਵਾਸ਼ੁਕਲ। ਵਿਮਲ । ੪੩।

ਚਾਨਣ (ਅਕਾ:) ਉਜਾਸ । ਉਜਾਸਾ । ਉਜਾਰਉ। ਉਜਾਰਾ। ਉਜਾਲਾ। ਉਜਿਆਰਉ । ਉਜਿਆਰਾ । ਉਜਿਆਲਾ । ਉਜੀਆਰਉ । ਉਜੀਆਰਾ। ਉਜੀਆਰੋ । ਉਜੀਆਲਾ। ਉੱਜਲ। ਉੱਜਵਲ। ਉਜਜਾਰਾ । ਉਜਜਾਰੋ ਉਦੋਤ । ਉਦੰਤ। ਉਮਾ। ਉਰਮੀ । ਓਜ। ਆਤਪ। ਆਲੋਕ। ਸਾਰੰਗ। ਚਮਕ। ਚਮਤਕਾਰ । ਚਰਾਕ । ਚਰਾਗ । ਚਾਨਣਾ। ਜਗਮਗ। ਜੋਤ। ਜੋਤਿ । ਜੋਤੀ। ਜਜੋਤਿਸ਼। ਝਲਾ। ਝਾਲਾ।

ਤੇਜ। ਤ੍ਰਿਖਾ। ਦੀਪ। ਦੀਪਤ। ਦਜੋਤ। ਨੂਰ। ਪਰਕਾਸ। ਪਰਕਾਸ਼। ਪਰਗਾਸ। ਪ੍ਰਗਾਸ਼। ਪ੍ਰਕਾਸ। ਪ੍ਰਭਾ। ਭਾ। ਭਾਨ। ਮਹ। ਰੌਸ਼ਨੀ। ਲੋਅ। ਲੋਇ। ਲੋਈ। ਵਿਭਾ। ੫੬।

ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ (ਕਾ:) ਉਜਾਲਾ-ਪੱਖ। ਉੱਜੇਰਾ ਪਾਖ। ਸਿਤ ਪਖਜ। ਸ਼ੁਕਲਾ। ਪਖਜ। ਸੁਦੀ ਪੱਖ। ਸੁਵਜਗ। ੭।

ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ (ਕਾ:) ਉਜਾਲੀ-ਰਾਤ। ਹਰਿਦ੍ਰਾ। ਕੌਮੁਦੀ। ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਵਿਤ। ਜਜੋਤਸਨੀ। ਵਿਭਾਵਰੀ। ੭।

ਚਾਲ (ਭਾ:) ਅਨਨ। ਸਜਦ। ਗਤ। ਗਤਿ। ਗਤੀ। ਜਵ। ਤਰਸ। ਤੋਰ। ਰਯ। ਰੰਹਸ। ੧੧।

ਚਾਲ ਚਲਨ (ਭਾ:) ਅਖਲਾਕ। ਆਚਰਨ। ਇਖਲਾਕ। ਕ੍ਰੈਕਟਰ। ਜੀਵਨ। ੬।

ਚਿੱਕੜ (ਪਾ:) ਸਾਦ। ਸ਼ਾਦ। ਕਰਦਮ। ਕਾਦੋ। ਕੀਚ। ਕੀਚੜ। ਕੀਚਾ। ਖਜੁਤ੍ਰਿਜਾ। ਗਾਰਾ। ਚਿਕਿਲ। ਚੀਕੜ। ਚੁਕਲ। ਜਲ ਕਿਲਕ। ਜੰਬਾਲ। ਦਮ। ਦ੍ਰਾਪ। ਨਿਖਦ੍ਵਰ। ਪੰਕ। ਪੰਗ। ਮ੍ਰਿਤਸਾ। ੨੧।

ਚਿਖਾ (ਰਾ:) ਕਾਖਠ ਮਠੀ। ਚਿਹ। ਚਿਤਾ। ਚਿਤਾ ਚੂੜਕ। ਚਿਤਿ। ਚਿਤਜ। ਚੈਤਜ। ੮।

ਚਿੱਟਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਉਜਲ। ਉਜਲਾ। ਉਜ੍ਵਲ। ਊਜਰ। ਊਜਲ। ਅਰਜਨ। ਅਵਦਾਤ। ਅਵਲਖਜ। ਸਫੇਦ। ਸਫੈਦ। ਸਿਤ। ਸਿਪੈਦ। ਸੁਕਲ। ਸ਼ੁਕਲ। ਸ਼ੁਚਿ। ਸੁਪੇਦ। ਸੁਭ੍ਰ। ਸ਼ੁਭ੍ਰ। ਸੁਵਜਗ। ਸੇਤ। ਸੋਭਾ। ਸ਼ਜੇਤ। ਸ੍ਵੇਤ। ਸ਼੍ਵੇਤ। ਹਰਣਿ। ਜਸ। ਧਉਲ। ਧਵਲ। ਧੌਲ। ਨਿਰਮਲ। ਪਾਂਡੁਰ। ਪੰਡ। ਪੁੰਡਰ। ਬੱਗਾ। ਬਿਸਦ। ਵਿਸ਼ਦ। ੩੭।

ਚਿੱਟਾ ਕੰਵਲ (ਪਾ:) ਸ਼ਰਤ-ਪਦਮ। ਸ਼ਾਰਦ। ਸਿਤਾਂਬਜ। ਸ਼ੰਭ ਵੱਲਭ। ਸ੍ਵੇਤ ਕਮਲ। ਸ੍ਵੇਤ ਪਦਮ। ਹਰਿ ਨੇਤ੍ਰ। ਦ੍ਰਿਸ਼ੋਪਮ। ਪੁੰਡੁਰ। ਪੁੰਡਰਕ। ਪੁੰਡਰੀਕ। ਮਹਾ ਪਦਮ। ੧੩।

ਚਿਤਰਕਾਰ (ਜਾ:) ਉਪਮਾਤਾ। ਸ਼ਿਲਿਪਨ੍। ਕਾਰੁ। ਚਿਤੇਰਾ। ਚਿਤ੍ਰਕ। ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ਮੁਸੱਵਰ। ਰੰਗੀ। ੯।

ਚਿੰਤਾ (ਭਾ:) ਉਦਮਾਦ। ਸੋਚ। ਗ਼ਮ। ਚਿੰਦ। ਚਿੰਦਾ। ਤਸ਼ਵੀਸ਼। ਧੁਖ। ਧੋਖਾ। ਫਿਕਰ। ਰੰਜ। ੧੧।

ਚਿੱਤ (ਮ:) ਸ੍ਵਾਂਤ। ਹਿਰਦਯ। ਹ੍ਰਿਦ। ਚੀਤ। ਚੀਤਾ। ਚੇਤਸੁ। ਮਨਸ। ਮਾਨਸ। ੯।

ਚਿੱਤਰਾ (ਪ:) ਉਪ ਵਜਾਘ੍ਰ। ਸ਼ੂਰ। ਚਿਤ੍ਰਕ। ਚਿਤ੍ਰਕਾਯ। ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ਚਿਤ੍ਰ ਵਜਾਘ੍ਰ। ਚੀਤਾ। ਛੁਦ੍ਰ ਸਾਰਦੂਲ। ਤਰਸ। ਤਰਖੁ। ਤਰਖੁਕ। ਪਲੰਗ। ਮ੍ਰਿਗਾਦਨ।

ਮ੍ਰਿਗੰਤਕ । ੧੫।

ਚਿੱਤੜ (ਮ:) ਉਸਤ । ਸ਼੍ਰੋਣੀ । ਚੁਤੜ ਚੂਤ । ਚੂਤੜ । ਤਬਲ ਬਾਜ । ਨਿਤੰਬ । ੮।

ਚਿਰ (ਕਾ:) ਅਵੇਰ। ਡੇਰ। ਡੇਰੀ। ਦੇਰ। ਦੇਰੀ। ਬਾਰ। ਬਿਲਾਂਬਾ। ਬਿਲੰਬ। ਵਿਲੰਬ। ਵੇਰ । ੧੧।

ਚਿੱਲਾ (ਰਾ:) ਸਿੰਜਨੀ। ਗੁਣ । ਗੁਨ । ਜਿਹ । ਜੀਹ । ਜਜਾ । ਧਨਸ਼ ਦੀ ਡੋਰ। ਨੀਹਣ। ਨੀਹਣੋ। ਪਨਚ। ਪ੍ਰਤੰਚ। ਪ੍ਰਤੰਚਾ। ਪ੍ਰਤਜੰਚ। ਮੂਰਵੀ। ਮੌਰਵੀ । ੧੬।

ਚਿੜਾ (ਪੰ:) ਕਲਬਿੰਕ। ਕਲਵਿੰਕ। ਕਲਵਿੰਗ। ਕਲਾ ਵਿਕਲ। ਕਾਮਚਾਰੀ। ਕਾਮੁਕ। ਕਾਲ ਕੰਠਕ। ਗ੍ਰਿਹ ਨੀਡ । ਚਟਕ । ਚਿਟਾਰਾ । ਚਿਡਾਅ । ਚਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ । ਚਿਮਣੀ । ਚਿਰਾ । ਨੀਲ ਕੰਠਕ। ਵ੍ਰਿਖਾਯਣ।੧੭।

ਚਿੜੀ (ਪੰ:) ਚਟਕਾ। ਚਿਰੀ । ਚਿੜਯਾ। ਚਿੜੀਆ । ਪਤੰਗ । ੬।

ਚਿੜੀ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਪੰ:) ਅਰਭਕ। ਸਾਵਕ। ਸ਼ਾਵਕ। ਸ਼ਿਸ਼ । ਗੇਦਾ। ਡਿੰਭ । ਪਾਕ । ਪੋਆ । ਪ੍ਰਿਥਕ । ਪੋਤ । ਪੋਤਕ । ੧੨।

ਚੀਘੀ (ਦੁੱ:) ਗਟਕ। ਝੀਕ। ਡੀਕ।੪।

ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ (ਕੀੜੇ) ਅਗਨਿਕ। ਅਗਨਿਰਜ । ਇੰਦ੍ਰ ਗੋਪ । ਇੰਦ੍ਰ ਬਧੂਟੀ। ਤਿਤਿਭ। ਬੀਰ ਬਹੁਟੀ। ਬੀਰ ਬਧੂਟੀ। ਮਖਮਲੀ ਕੀੜਾ । ਰਕਤ ਕਰਣ। ਵਰਖਾ ਭੂ । ਵੈਰਾਟ । ੧੨।

ਚੀਚੀ (ਮ:) ਕਨਿਸ਼ਠਾ । ਕਨਿਖ਼ਠਾ । ਕਨੁੰਗਲੀ। ਛੋਟੀ ਅੰਗੁਲ। ਨਿੱਕੀ-ਉਂਗਲ । ੬।

ਚੀਜ਼ (ਵ:) ਸ਼ੈ। ਬਸਤ । ਬਸਤੂ । ਵਸਤ। ਵਸਤੂ । ਵਥ । ੭।

ਚੀਲ (ਰੁੱਖ) ਸੁਕ੍ਰ ਪਾਦਪ । ਦਾਰੁ । ਦਿਉਦਾਰ। ਦੇਵਦਾਰ। ਦ੍ਰੁਕਿਲਿਮ। ਪਾਰਿਭਦ੍ਰਕ । ਪੀਤ ਦਾਰੁ । ਪੂਤਿ ਕਾਸਠ । ਭਦ੍ਰ ਦਾਰੁ ।੧੦।

ਚੁਆਤੀ (ਭੋ:) ਉਲਮਕ । ਅਲਾਤ । ਲੂਆਠ। ਲੁਕਾਖਠ। ਲੁਕਾਠ। ੬।

ਚੁਗਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੂਚਕ। ਚੁਗਿਲ-ਖੋਰ। ਨਾਰਦ । ਪਿਸਨ । ਪਿਸ਼ਨ। ੬।

ਚੁਗਾਠ (ਥਾਂ) ਉਬਰਾ। ਓਟਾ। ਓਬਰੀ। ਅਲਿੰਦ। ਚੌਕਾਠ। ਚੋਖਟ। ਪ੍ਰਘਨ। ਪ੍ਰਘਾਨ । ੯।

ਚੁੰਝ (ਪੰ:) ਸ੍ਰਿਪਾਟਿਕਾ । ਚਿੰਜ । ਚੁੰਚ । ਚੁੰਜ। ਚੋਂਚ। ਚੌਂਚ। ਚੰਚੁ । ਚੰਚੁਕ। ਚੰਚੂ। ਟੋਂਟ। ਠੋਰ। ਤੁੰਡ। ਤੁੰਡਮ। ਤ੍ਰੋਟੀ । ੧੫।

ਚੁੰਨ੍ਹਾ (ਵਿਸੇ) ਕਲੋਂਦ ਯੁਕਤ ਨੇਤ੍ਰਾ। ਕਿਲਨਾਖਜ। ਚਿਲ। ਚੁੰਧਾ। ਚੁੱਲ। ਪਿਲ । ੭।

ਚੁੱਪ (ਭਾ:) ਅਕੂਅਣ । ਅਭਾਖ। ਅਭਾਖਣ। ਅਰਗਾਈ ਖਮੋਸ਼ੀ। ਖਾਮੋਸ਼ੀ। ਮਸਟ। ਮਸ਼ਟ। ਮੋਨ ।

ਮੌਨ । ੧੧।

ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ (ਖ:) ਅਯਸ ਕਾਂਤ। ਕਾਂਤ ਪਾਖਾਣ। ਚਮਕ ਪੱਥਰ । ਲੋਹ ਕਰਖਕ । ੫।

ਚੂਲਾਈ (ਸਾਗ) ਅਲਪ ਮਾਰਿਖ । ਕੰਚਟ। ਚਾਲਾਈ। ਚੁਰਾਈ। ਚੌਰਾਈ। ਜਲਜ। ਤਾਂਦਲਜਾ। ਤਾਂਦਲੀ। ਤੰਡਲੀਯ। ਪਾਨੀਯ।੧੧।

ਚੂਲਾ (ਭੋ:) ਕੁਰਲਾ । ਕੁਰਲੀ । ਚੁਰੀ । ਚੁਰੂ। ਚੁਲਕ। ਚੁਲੀ । ਚੂਲੂ। ੮।

ਚੁੱਲ੍ਹਾ (ਭੋ:) ਉਖਮਾਨ । ਉਦ੍ਵਾਰ । ਅਸ਼ਮੰਤ। ਅਧਿਸ਼੍ਰਯਣੀ। ਅਤਿਕਾ। ਅੰਦਿਕਾ। ਚੁਲਹੀ। ਚੂਲਹਾ। ਚੂਲ੍ਹਾ। ਭਸਮਤੀ । ਭਸਮਨ । ੧੨।

ਚੂਹੜਾ (ਜਾ:) ਧਰਕਾਰ। ਭੰਗੀ। ਮਿਹਤਰ। ੪।

ਚੂਹਾ (ਸੱਪ) ਉਂਦਰ । ਊਂਦਰ । ਅਧੋਤ੍ਰ। ਆਖ। ਆਖੁਨਿਕਾ। ਕ੍ਰਿਕ। ਖਨਕ। ਨਖੀ। ਧਾਨਜਾਰੀ। ਪਿੰਗ। ਪੁੰਧੁਜ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਯ । ਬਭ੍ਰੂ । ਬਿਲਕਾਰੀ । ਬ੍ਰਿਛ। ਮਸਾਈ। ਮੂਸਐਂ। ਮੂਸ। ਮੂਸ਼। ਮੂਸਾ । ਮੂਖਕ । ਮੂਖੀਕ । ਵ੍ਰਿਖ । ੨੪।

ਚੂਹੀ (ਸੱਪ) ਗਿਰਿਕਾ। ਚੁਹਿਯਾ। ਚੂਹੀਆ। ਬਾਲਾ ਮੂਖਿਕ। ਮੁਸਟੀ। ਮੁਸਰੀ। ਮੁਖਟੀ। ਮੂਸ਼ੀ। ਮੂਸੀ। ਮੂਖ਼ਿਕਾ । ੧੧।

ਚੇਤ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਿ:) ਚੇਤ੍ । ਚੈਤ । ਚੈਤ੍ਰ। ਚੈਤ੍ਰਿਕ । ਮਧੁ । ੬।

ਚੋਗ (ਪੰ:) ਚੋਗਾ । ਭਿੱਤ । ਭਿੱਤਿ । ਭਿੱਤੀ । ਭੀਤੁ । ਭੀਤੀ ।੭।

ਚੋਰ (ਜਾ:) ਉਚਕਾ। ਉਚੱਕਾ। ਓਚੱਕਾ। ਅਦਜ ਸ਼ੰਸ। ਏਕਾ ਗਾਰਿਕ। ਸਤੇਨ। ਸਤੈਨਜ । ਸਾਹਸਿਕ । ਸੰਕਿਤ-ਵਰਣ। ਸੰਧਿਕ। ਹਰਤਾ। ਕੁਮਿਲ। ਖਨਕ। ਖਾਨਿਕ। ਗੂਢ ਨਰ । ਚੌਰ । ਤਸਕਰ ।ਤੱਕਾ । ਤਾਯੂ। ਤ੍ਰਿਹਦ। ਤ੍ਰਿਪ੍ਰ । ਦਸਜੁ । ਪਰਾਸ ਕੰਦੀ । ਪਾਟੱਚਰ । ਪ੍ਰਛੰਨ ਜਨ । ਪ੍ਰਤਿਰੋਧੀ । ਮਲਿਮਲੁਚ । ਮੁਹਾਕਾ। ਮੋਹਾਕਾ। ਮੋਖਕ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਚਰ। ਰਿੱਕਾ। ਰਿਮਵਾ। ਵਨਰਗੁ। ਵਿਹਾਯਾ । ਵ੍ਰਿਕ । ੩੬।

ਚੋਰੀ (ਭਾ:) ਅਉਹਾਰ। ਅਪਹਾਰ। ਸਤੇ। ਸਤੇਨਜ। ਸਤੇਯ । ਸਤੇਜ । ਚੌਰਯ । ਚੌਰਿਕਾ । ੯।

ਚੋਲਾ (ਕ:) ਅਗੰਰਖਾ। ਚੋਗਾ। ਜਾਮਹ। ਜਾਮਾ। ਪਹਰਣ । ਪਹਰਨ । ਪਹਿਰਣ। ਪਹਿਰਨ । ਪਰਾਹਨ । ਪਰਿਧਾਨ। ਪਿਰਾਹਨ। ਪੇਹਨ। ਪੇਰਨ। ਪੈਰਾਹਨ। ਫਿਰਨ ।੧੬।

ਚੋਲੀ (ਕ:) ਅੰਗਿਯਾ। ਅੰਗੀ। ਕੂਰਪਾਸਕ। ਚੋਲ। ਚੋਲਿਯਾ ।੬।

ਚੌ (ਖੇ:) ਕੂਟਕ। ਕ੍ਰਿਖ਼ਕ । ਕ੍ਰਿਖ਼ਕਾ । ਨਿਰੀਸ਼ । ਫਲ । ਫਾਲ । ੭।

ਚੌਥ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਚਉਤਿਥਿ । ਚਉਥ । ਚਤੁਰਥੀ । ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ । ੫।

ਚੌਥਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਚਤਰ । ਚਤੁਰਥ ।੩।

ਚੌਥਾਈ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਚਤੁਰਾਂਸ਼ । ਚੌਥ । ਪਾਦ। ੪।

ਚੌਥਾ ਪਦ (ਸ:ਖੰ:) ਉਨਮਨ । ਚਤੁਰ ਭੂਮਕਾ। ਚੌਥੀ ਭੂਮਕਾ। ਤੁਰੀ। ਤੁਰੀਆ। ਤੁਰੀਆ-ਪਾਦ। ਤੁਰੀ ਅਵਸਥਾ । ੮।

ਚੌਦਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਚਉਦਸ। ਚਉਦਹ। ਚਤੁਰ ਦਸ। ਚਾਰਦਸ। ਚੌਦਹ। ੬।

ਚੌਪੱਤੀ (ਪਾ:) ਚੁਪੱਤੀ। ਪੱਬਣ। ਪੁਰਵਿਨ। ਪੁਰਾਇਣ। ਪੁਰਾਇਨ। ੬।

ਚੌਪੜ (ਕਿ:) ਅਸਟਾਪਦ। ਅਸ਼ਟਾਪਦ। ਅਖ਼ਟਾਪਦ। ਸ਼ਾਰਿ ਫਲ। ਚਉਪਟ। ਚਉਪੜ। ਚਤੁਖਪਦਾ । ੮।

ਚੌਰ (ਰਾ:) ਚਵਰ। ਚਾਮਰ। ਚਾਮਰਾ। ਚਾਮਰੀ। ਚੌਰੀ। ਚੰਵਰ। ਪ੍ਰਕੀਰਣਕ। ਬਾਲ-ਵਜਜਨ। ਰੋਮ ਗੁੱਛਕ। ੧੦।

ਚੌਰਾਸੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਚਉਰਾਸੀਇ । ਚਉਰਾਸੀਹ । ਚਤੁਰਾਸ਼ੀਤਿ । ਚਵਰਾਸੀਹ । ਚੁਰਾਸੀ । ੬।

ਚੌਰਾਹਾ (ਥਾਂ) ਸ਼੍ਰਿੰਗਟਕ । ਚਤੁਖ ਪੱਥ । ਚੌਹੱਟਾ। ਚੌਕ। ਚੌਮਾਰਗ। ਚੌਮੁਹਾਨੀ । ਚੌਰਸਤਾ । ੮।

***ਚੌਲ** (ਅੰ:) ਓਦਨ । ਅਖਜਤ । ਅੱਛਤ । ਆਸ਼ਿ । ਆਦਜ । ਸਾਲ । ਸਾਲੀ । ਸ਼ਾਲੀ । ਗਰੁੜਾ । ਚਉਰ । ਚਾਉਰ । ਚਾਵਲ। ਤੰਡੁਲ। ਤੰਦੁਲ। ਧਾਨ। ਧਾਨਜ। ਪਤੰਗ। ਪਾਟਲ। ਬ੍ਰੀਹ। ਬ੍ਰੀਹਯ। ਭਕਤ। ਭਾਤ। ਭਿਸਜਾ। ਭਿਖਮਾ। ਭੋਗ। ਭੋਗਾਈ। ਵਰੇਟਕ । ਵ੍ਰੀਹਿ ।੨੯।

***ਚੌਲ** (ਸੱਠੀ ਦੇ) (ਅੰ:) ਸ਼ਕੁਨਾਹ੍ਰਿਤ। ਸਾਠੀ। ਸੁਗੰਧਕ। ਕਰਹਮਕ। ਕਲਮ। ਕਾਂਚਨਕ। ਦੀਰਘ ਸ਼ੂਕ। ਦੂਖਕ। ਪਾਂਡਕ। ਪੁਖਪਾਂਡਕ। ਪੁੰਡਰੀਕ। ਰਕਤ। ਸ਼ਾਲਿ।

ਚੰਗਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ । ਉੱਤਮ । ਉਤਾਲ । ਉਦਭਵ । ਉਦਾਤ । ਉਦਾਰ। ਉਦੰਤ। ਉਨੱਤ। ਉਪਾਦੇਯ। ਉਮਦਹ । ਉਮਦਾ। ਊਤਮ। ਅਸੀਰ। ਅਹੀਨ। ਅਗਰ। ਅਗ੍ਰ । ਅਛ । ਅੱਛਾ । ਆਰਜ। ਆਰਯ। ਸਰ । ਸਰਸ । ਸ਼ਰੀਫ। ਸਰੇਸਟ। ਸ੍ਰੇਸਟ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

*ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਖੇਤੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ। ੧. ਆਮਨ (ਅਗਹਨੀ) ੨. ਆਉਸ (ਭੰਦਈ) ਅਤੇ ੩. ਬੋਰੋ (ਜੇਠੀ)। ਬਰੀਕ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਭੇਦ:- ਬਾਸਮਤੀ। ਲਟੇਰਾ। ਰਾਮ ਭੋਗ। ਰਾਨੀ ਕਾਜਰ। ਤੁਲਸੀ ਬਾਸ। ਮੋਤੀ ਚੂਰ। ਸਮੁੰਦ ਫੇਨ। ਕਨਕ ਜੀਰਾ। ਸਜਾਮ ਜੀਰਾ। ਸਾਧਾਰਨ ਧਾਨ:- ਸਰਮਾ। ਰਾਮ-ਜਵਾਇਣ। ਬਗਰੀ। ਦੁੱਧੀ।

*ਸ਼ਾਲੀ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਘੰਟੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀਆਂ ੧੮ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:-੧. ਰਕਤ ਸ਼ਾਲੀ । ਮਹਾ ਸਾਲੀ । ਕਲਮਾ । ਸੁਖ਼ਠਕਾ । ਖੰਜਰੀਟਾ । ਜਰਿਕਾ । ਕਪਿੰਜਲਾ, ਸੋਧੀ। ਸੂਕਤਾ। ਪਸਾਹੀ। ਬਿਲਵਾਸੀ। ਗਰੁੜਾ । ਕਚੋਰਕਾ । ਰੁਕਮਵੰਤੀ । ਕਲਮਾ । ਬਿਲਵਜਾ ਮਾਗਧੀ । ਪੀਤਾ । ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਕ ਅੱਡ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ਸ੍ਰੇਯ। ਸ੍ਰੇਯਸ ਕਰ। ਸਾਧ। ਸਾਰ। ਸਾਲ। ਸ਼੍ਰ। ਸੁਸ਼ਠ। ਸੁਸ਼ਿਠ। ਸੁਹਾਈ। ਸੁਹਾਵਨ। ਸੁਘਰ। ਸੁਠਿ। ਸੁੰਦਰ। ਸੁਦੇਸ਼। ਸੁੱਧ। ਸੁਭ। ਸ਼ੁਭ। ਸੁਭਗ। ਸੋਭਾ ਯੁਕਤ। ਸ਼ੋਭਿਤ। ਹੱਛਾ। ਹਨਛਾ। ਕਲ। ਕਲਿਤ। ਕਾਂਤ। ਖਰਾ। ਖ਼ੂਬ। ਚਾਗਾ। ਚਾਂਗਾ। ਚਾਰੁ। ਚੰਗ। ਚੰਗਾ। ਛਬੀਲ। ਨਗਜ। ਨਗਜ਼। ਨੀਕ। ਨੀਕਾ। ਨੇਕ। ਪਵਿਤ੍ਰ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਪ੍ਰਧਾਨ। ਪ੍ਰਮੁਖ। ਪ੍ਰਵਰਹ। ਬਰ। ਭਦ੍ਰ। ਭਲਾ। ਭਲੇਰਾ। ਭਲੋ। ਮੰਜ। ਮਨੋਰਮ। ਮੁਖ। ਮੁਖਫਾ। ਮੁਖਜ। ਮੰਜਲ। ਰੁਚਿਕਰ। ਰੂਰ। ਲਲਿਤ। ਵਰ। ਵਰਯ। ਵਰਾ।੮੮।

ਚੰਗਾ ਕੰਮ (ਕਿ:) ਸੁਕਾਜ। ਸੁਕਾਮ। ਸੁਕਾਰ। ਸੁਕੰਮ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ਚੱਜ।੭।

ਚੰਗਾ ਰਾਹ (ਥਾਂ) ਉਤਮ ਪੰਥ। ਅਤਿ ਧ੍ਰਨਿ। ਅਤਿ ਪਥ। ਅਤਿ ਪੰਥ। ਸਤ ਪਥ। ਨਸ ਮਾਰਗ। ਸੁੰਦਰ ਮਾਰਗ-ਸੁਪਥ। ਸੁਪੰਥ। ਸ਼ੁਭ ਮਾਰਗ। ਚੰਗਾ ਰਸਤਾ। ਰਮਜ ਪਥ। ਵਿਸ਼ਿਖਠ ਮਾਰਗ।੧੪।

ਚੰਗਿਆੜਾ (ਭੋ:) ਅਖ਼ਗਰ। ਅਗਨਿ ਕਣ। ਅਨਲ ਕਣ। ਸਫੁਲਿੰਗ। ਚਿੰਗਾਰਾ। ਚਿੰਗਾਰੀ। ਚਿੰਗਾੜੀ। ਚਿਣੰਗ। ਚਿਨਗ। ਚਿਨਗਾਰੀ। ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ।੧੨।

ਚੰਚਲ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸਥਿਤ। ਅਸਥਿਰ। ਅਥਿਤ। ਅਥਿਰ। ਅਧ੍ਰੁਵ। ਚਪਲ। ਚਲ। ਚਲਾਇਮਾਨ। ਤਰਲ।੧੦।

ਚੰਚਲਤਾ (ਭਾ:) ਅਸਥਿਰਤਾ। ਅਸ਼ਾਂਤਿ। ਅਥਿਰਤਾ। ਅਧ੍ਰਵਜਤਾ। ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ਚਾਂਚਲਜ। ਚਪਲਤਾ। ਤਰਲਤਾ। ਤਾਰਲਜ। ਤ੍ਵਰਿਤ। ਵਿਕਲਤਾ।੧੨।

***ਚੰਡਾਲ** (ਜਾ:) ਅਸਪਰਸ। ਅਸਪ੍ਰਿਸ਼ਜ। ਅਛੂਭ। ਅੰਤਜਜ। ਸੁਪਚ। ਸ਼ੁਪਚ। ਸ਼੍ਵਪਚ। ਹਰੀਜਨ। ਜਨੰਗਮ। ਦਿਵਾ ਕੀਰਤਿ। ਪੱਲਵ। ਪੁੱਕਸ। ਮਾਤੰਗ।੧੪।

****ਚੰਦ** (ਅਕਾ:) ਉਡ ਇੰਦ੍ਰ। ਉਡਗ ਨਾਥ। ਉਡਗ ਨਿਰੇਤਸ। ਉਡਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ। ਉਡਗ ਭੂਪ। ਉਡਗ ਰਾਜ। ਉਡਗਿਸ। ਉਡਗਿੰਦ। ਉਡਪ। ਉਡਪਤਿ। ਉਡਿੰਦ। ਉਦਧਿ ਸੁਤ। ਊ। ਅਜ। ਅਤ੍ਰ ਨਤ੍ਰਜ। ਅਬਜ। ਅਮਤਿ। ਅਮੀਕਰ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੂ ਅਮ੍ਰਿਤ

**ਚੰਡਾਲ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਲ, ਕਿਰਾਤ, ਸ਼ਬਰ, ਭੀਲ, ਮਲਾਹ, ਪਾਸੀ, ਮੁਸਹਰ, ਭੰਗੀ, ਡੋਮ, ਚਮਾਰ, ਧੋਬੀ, ਭਰ, ਦੁਸਾਧ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਨਟ, ਬੇਣਕ, (ਬਾਂਸ ਕਟਣ ਵਾਲੇ) ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।*

***ਚੰਦ ਦੀਆਂ ੧੬ ਕਲਾਂ ਹਨ-੧. ਅਮ੍ਰਿਤਾ। ੨. ਮਾਨਦਾ। ੩. ਪੂਖਾ। ੪. ਪੁਖਿਠ। ੫. ਤੁਖਨ। ੬. ਰਤੀ। ੭. ਧ੍ਰਿਤਿ ੮. ਸ਼ਸ਼ਨੀ। ੯. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੧੦. ਕਾਂਤਿ। ੧੧. ਜਯੋਤ ਸਨਾ। ੧੨. ਸ਼੍ਰੀ। ੧੩. ਪ੍ਰੀਤਿ। ੧੪. ਅੰਗਦਾ। ੧੫. ਪੂਰਣਾ। ੧੬. ਪੂਰਣਾਮ੍ਰਿਤਾ।*

ਬੰਧੁ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਪੁ। ਔਖਧਿ ਪਤਿ। ਔਖਧੀਸ਼। ਅੰਭੋਜ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਧਿਤ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਦਯੁਤਿ। ਇੰਦੁ। ਇੰਦ੍ਰ। ਏਣ ਤਿਲਕ। ਏਣਾਂਕ। ਸ਼ਸ਼ਧਰ। ਸ਼ਸ਼ ਭ੍ਰਿਤ। ਸ਼ਸ਼ਲਾਂਛਨ। ਸਸਾਂਕ। ਸਸਿ। ਸ਼ਸ਼ਿ। ਸਸੀ। ਸਸੀਅ। ਸਸੀਅਰ। ਸਮੁੰਦ੍ਰਜ। ਸਮੁੰਦ੍ਰ-ਨਵਨੀਤ। ਸਰਵਰੀਸ਼। ਸਾਕਾ ਪਤਿ। ਸਾਰਸ। ਸਾਰੰਗ। ਸਿੰਧ ਸੁਤ। ਸਿੰਧ ਜਨਮਾ। ਸਿੰਧ ਨੰਦਨ। ਸਿਪ੍ਰ। ਸ਼ੀਤ ਭਾਨ। ਸ਼ੀਤ ਮਰੀਚਿ। ਸ਼ੀਤ ਰਸ਼ਿਮ। ਸੁਖਗ। ਸੁਧਾਂਸ। ਸੁਧਾਕਰ। ਸੁਧਾਂਗ। ਸੁਧਾਰ ਧਾਰ। ਸੁਧਾ ਨਿਧਿ। ਸੁਧਾਲ। ਸੁਭ੍ਰਾਂਸ। ਸੋਮ। ਸ੍ਰਿੰਗ ਬਾਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਭ੍ਰਾਤ। ਸ੍ਵੇਤ ਦਯੁਤ। ਸ੍ਵੇਤ ਬਾਹਨ। ਸ੍ਵੇਤ ਬਾਜੀ। ਹਰਣਾਂਕ। ਹਰਿ। ਹਿਮਕਰ। ਹਿਮਤੋਮ। ਹਿਮ-ਦਯੁਤਿ। ਹਿਮ ਰੋਮ। ਹਿਮਾਂਸ਼। ਹਿਰਨ ਰਾਟ। ਕੱਸਪਸੁਤ। ਕਲਵਾਨ। ਕਲਾਨਿਧਿ। ਕਲਾ ਮ੍ਰਿਤ। ਕਲੇਦ। ਕਲੰਕ ਧਰ। ਕਾਂਤ। ਕਿਰਨ ਧਰ। ਕੁਮੁਦਨੀ ਪਤਿ। ਕੁਮੁਦ ਬਾਂਧਵ। ਕੁਮਦੇਸ਼। ਕੌਮੁਦੀ ਪਤਿ। ਖਚਮਸ। ਖਰੋਦ ਨੰਦਨ। ਖਜਧਾ ਸੂਤਿ। ਗਲੌ। ਗੋ। ਚਣ ਭ੍ਰਿਤ। ਚਿਤਾ ਚੀਰ। ਚੰਦਿਰ। ਚੰਦ੍ਰ। ਚੰਦ੍ਰਮ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਚੰਨ। ਛਪਾ ਕਰ। ਛਰਯਾ ਭ੍ਰਿਤ। ਜਲਜ। ਜੀਵ। ਜੌਨ ਕਰਨ। ਜੈਵਾਤ੍ਰਿਕ। ਜਜੰਤ। ਤਪਸ। ਤਮ ਅਰਿ। ਤਮਹਰ। ਤਮਚਰ। ਤਮੋਹਰ। ਤਮੋਨੁਦ। ਤਾਰਾ ਪੀੜ। ਤਿਥ ਪ੍ਰਣੀ। ਤਿਮਰਹਾ। ਤਿਮਰ ਨਾਸ। ਤਿਮਰ ਨਿਕੰਦਨ। ਤਿਮਰ ਮੰਦ। ਤਿਮਰ ਰਦਨ। ਤਿਮਰਰਿ। ਤਿਮਰਜਾਂਤ। ਤੁਸ਼ਾਰ ਕਿਰਨ। ਤੁਖਾਰ ਕਿਰਣ। ਤੁੰਗੀ। ਤੁੰਗੀਪਤਿ। ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ ਚੂੜਾਮਣਿ। ਦਸ਼ਵਾਜੀ। ਦਸ਼ਾਸਜ। ਦਖਜਜਾ ਪਤਿ। ਦਖਛਾਯਣੀ-ਪਤਿ। ਦਿਨ ਅਰਿ। ਦਿਨਹਾ। ਦਿਨ ਘਾਤਨੀ ਚਰ। ਦੋਖਾਕਾਰ। ਦ੍ਵਿਜ ਪਤਿ। ਦ੍ਵਿਜ ਰਾਜ। ਨਖੱਤ੍ਰ ਨੇਮਿ। ਨਖੱਤ੍ਰ ਪਤਿ। ਨਖੱਤ੍ਰ ਰਾਜ। ਨਖੱਤ੍ਰੇਸ਼। ਨਿਸ ਈਸਰ। ਨਿਸਚਰ। ਨਿਸ ਧਨ। ਨਿਸ ਨਾਇਕ। ਨਿਸ ਨਾਥ। ਨਿਸ ਪਤਿ। ਨਿਸ ਰਤਨ। ਨਿਸ ਰਾਜ। ਨਿਸ ਰਾਟ। ਨਿਸਾਕਰ। ਨਿਸ਼ਾਕਰ। ਨਿਸਾਚਰ। ਨਿਸਾ ਨਾਥ। ਨਿਸ਼ਾ ਪਤਿ। ਨਿਸ਼ਾ ਮਣਿ। ਨਿਸ਼ਾ ਰਮਣ। ਨਿਸ਼ਾ ਰਵਣ। ਨਿਸਾ ਰਾਜ। ਨਿਸਿਸ। ਨਿਸ਼ੇਸ। ਨਿਧਜਾਤ। ਪੱਖ ਜਨਮਾ। ਪੱਖ ਧਰ। ਪੱਤ੍ਰਜ। ਪਰਵਧਿ। ਪਰਿਪਜ। ਪੀਯੂਖ ਮਹਾ। ਪ੍ਰਜਾ ਪਤਿ। ਬਿਧੁ। ਮਸਕਰਿਨ੍। ਮਹਤਾਥ। ਮਯੰਕ। ਮਾਹ। ਮਾਤਾਬ। ਮੁਨਜ। ਮ੍ਰਿਗਜਾ। ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਥ। ਮ੍ਰਿਗ ਪਤਿ। ਮ੍ਰਿਗ ਬਾਹਨ। ਮ੍ਰਿਗਲਾਂਛਨ।

ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ। ਯਾਮਨੀ ਪਤਿ। ਰਜਨੀ ਚਰ। ਰਵਿ ਹਰਨਿ ਚਰ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਚਰ। ਰਿਖਜ। ਰੈਣ ਅੰਧ ਪਤਿ। ਰੈਣ ਰਮਣ। ਰੈਣ ਰਵਣ। ਰੈਣ ਰਾਜ। ਰੈਣ ਰਾਵ। ਰੈਣਾ-ਧਿਪ। ਰੋਹਣੀਸ਼। ਰੋਹਣੀਪਤਿ। ਲਖਮੀ ਸਹਜ। ਵਿਸ੍ਰਸਪਾ। ਵਿਕਸ। ਵਿਧੁ।੨੦੦।

ਚੰਦ ਦਾ ਕਲੰਕ (ਅਕਾ:) ਅਧਮ। ਅੰਕ। ਕਲੰਕ। ਚੰਦ੍ਰ ਚਿੰਨ੍ਹ। ਨਿਰਵਾਦ। ਪ੍ਰਮਾਦ। ਮਸਿ। ਮਸੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਚਿਨ੍ਹ। ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ। ਮਲਿਨ। ਲਖਜਣ। ਲਖਜਮਣ। ਲਾਂਛਨ।੧੫।

ਚੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਅਕਾ:) ਅਥਜਜੋਨੀ ਵਿਧਾਤ੍ਰ। ਧਾਤ੍ਰਿ। ਰੋਹਿਣੀ। ੪।

ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ (ਅਕਾ:) ਉਜਿਆਰੀ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਰੰਗਣੀ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਵ। ਅੰਜੋਰਿਯਾ। ਹਿਮਕਰ। ਕੋਮੁਦੀ। ਚਾਂਦਨੀ। ਚਾਨਣੀ। ਚੰਦਾਕੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ। ਚੰਦ੍ਰ ਮਰੀਚੀ। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ਜੌਨ੍ਹ। ਜਜੋਤਸਨਾ। ਮਸਕਰ। ਮਕਰ। ਮਰੀਚੀ। ੧੯।

ਚੰਦ੍ਰ ਮਣੀ (ਖ:) ਅਮ੍ਰਿਤਾਦ੍ਰਾਵ। ਇੰਦੁ ਕਾਂਤ। ਸ਼ਸ਼ਿਕਾਂਤ। ਸਿਤਾਸ਼ਮਾ। ਸੀਤਾਸ਼ਮਾ। ਸੋਮ ਮਣਿ। ਚਾਂਦ੍ਰ। ਚੰਦ੍ਰ ਕਾਂਤ। ਚੰਦ੍ਰਕਾ ਦ੍ਰਾਵ। ਚੰਦ੍ਰ ਮਣੀ। ਚੰਦ੍ਰਾਸ਼ਮਾ। ਚੰਦ੍ਰੋਪਲ। ਪ੍ਰਸਤਰੋਪਲ। ਚੰਦ੍ਰ ਕਾਂਤ-ਮਣਿ।੧੫।

ਚੰਦੋਆ (ਕ:) ਉਲੋਚ। ਸਮਾਨਾ। ਸਮਜਾਨਾ। ਸਾਯਬਾਨ। ਚਾਂਦਨੀ। ਚਾਨਣੀ। ਚੰਦਵਾ। ਚੰਦੋਵਾ। ਚੰਦ੍ਰਾਤਪ। ਬਿਤਾਨ। ਵਿਤਾਨ।੧੨।

ਚੰਨਣ (ਗੰ:) ਅਸਾਰ। ਏਕਾਂਗ। ਸਾਰਕ। ਸਾਰੰਗ। ਸ਼ੀਤਲ। ਸੰਦਲ। ਸੁਪੇਖਟ। ਸ੍ਰੀ ਖੰਡ। ਸ਼੍ਰੀ ਖੰਡ। ਕਾਲੀਜਕ। ਗੋਸੀਪ। ਗੋਸ਼ੀਰਖ। ਗੰਧ ਸਾਰ। ਗ੍ਰਾਮਯ। ਚੰਦਨ। ਚੰਦ੍ਰ ਜਜੋਤਿ। ਤਰਵਰ। ਤਰੋਵਰ। ਤਿਲ ਪ੍ਰਣ। ਤਿਲ ਪ੍ਰਣੀ। ਪਟੀਰ। ਪਤੰਗ। ਪਰਮਲ। ਪਾਵਨ। ਪੀਤ ਸਰ। ਪੀਤ ਸਾਰ। ਪ੍ਰਿਯ। ਬਾਵਨ। ਭਦ੍ਰ ਸ੍ਰਿਯਾ। ਭਦ੍ਰਾਸ੍ਰਯ। ਭਦ੍ਰੇਸ਼੍ਰੀ। ਭੋਗਿ ਵੱਲਭ। ਮਰਾਹੀ। ਮਹਾਰੁਹ। ਮਲਿਆਗਰ। ਮਲਿਆਨ। ਮਲਜ। ਮਲਜਜ। ਮੈਲਾਗਰ। ਮੰਗਲਜ। ਰੋਹਿਣ। ੪੨।

ਚੰਨਣ (ਲਾਲ) (ਗੰ:) ਕੁਚੰਦਨ। ਕੁਮੋਦ। ਖਜੁਦ੍ਰ ਚੰਦਨ। ਤਾਮ੍ਰਸਾਰ। ਤਾਮ੍ਰਾਭ। ਤ੍ਰਿਲ ਪ੍ਰਣੀ। ਪਤੰਗ। ਪਤ੍ਰਾਂਗ। ਪ੍ਰਵਾਲ ਫਲ। ਭਾਸਕਰ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਕਤ ਸਾਰ। ਰਕਤ ਚੰਦਨ। ਰੰਜਨ। ੧੪।

***ਚੰਪਾ** (ਫੁ:) ਉਪ ਗੰਧ। ਅਤਿ ਗੰਧਕ।

---

*ਚੰਪਾ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੇਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਭੌਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਚੰਪੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ-
ਚੰਪਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੀਨ ਗੁਣ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰ ਵਾਸ। ਅਵਗਣ ਕੇਵਲ ਏਕ ਹੈ ਭਵਰ ਨ ਫਟਕਤ ਪਾਸ।*

ਸਥਿਰ ਗੰਧ। ਸਥਿਰ ਪੁਖਪ। ਸ਼ੀਤਲ। ਸ਼ੀਤਲ ਛੱਦ। ਸੁਕੁਮਾਰ। ਸੁਭਗ। ਸੁਰਭਿ। ਸੋਨਾ ਚਾਂਪਾ। ਸੂਰਣ ਪੁਖਪ। ਹੇਮ ਪੁਖਪ। ਹੇਮ ਪੁਖਪਕ। ਹੇਮਾਹ੍ਵ। ਕਾਂਚਨ। ਕੁਟ। ਕੁਸਮਾਧਿਰਾਟ। ਕੁੜਚਾਂਪ। ਚੰਪਕ। ਦੀਪ ਪੁਖਪ। ਨਾਗ ਪੁਖਪ। ਪੀਤ ਪੁਖਪ। ਪੁਟਜ ਗੰਧ। ਭ੍ਰਮਾਤਿਥਿ। ਭ੍ਰਿੰਗਮੋਹੀ। ਵਨਦੀਯ। ਵਰਲਬਧ। ੨੭।

ਚੰਮ (ਮ:) ਅਜਿਨ। ਮ੍ਰਿਗਧਰਾ। ਖਲ। ਖਲੜ। ਖਲੜੀ। ਖਾਲ। ਚਮੜਾ। ਚਮੜੀ। ਚਰਮ। ਚਾਮਰੋ। ਤ੍ਵਕ। ਤ੍ਵਚਾ। ੧੩।

–0–

ਛ

ਛੱਜ (ਭੋ:) ਉਤਖੇਪਣ। ਉਤਖਜੇਪਣ। ਸੂਪ। ਸ਼ੂਪ। ਸ਼ੂਰਪ। ਪ੍ਰਸਫੋਟਨ। ਬੇਰਮਾ। ਫਟਕਨ। ੯।

ਛਟ (ਛੇਵੀਂ ਤਿੱਥ) (ਕਾ:) ਖਸਟੀ। ਖਸ਼ਠੀ। ਛਟੀ। ਛਠ। ਛਠੀ। ੬।

ਛਤਰ (ਰਾ:) ਅਤਪਤ। ਆਤਪਤ। ਆਤਪਤ੍ਰ। ਕਕੁਦ। ਰਾਜ ਲਖਜਮ। ਛਤ। ਛੱਤ। ੮।

ਛਤਰੀ (ਕ:) ਆਤਪਤ੍ਰ। ਆਤਪ ਵਰਣ। ਛਤਰ। ਛਾਤਾ। ਛਾਯਾ ਮਿਤ੍ਰ। ਪਟੋਟਜ। ੭।

ਛੱਤ (ਥਾਂ) ਅਛਾਦਨ। ਆਛਾਦਨ। ਛਦਿ। ਛਾਜਨ। ਛਾਤ। ਛਾਦਨ। ਪਟਲ। ੮।

ਛੱਤ੍ਰਾ (ਪ:) ਉਰਣਾ। ਉਰਣਾਯੁ। ਉਰਭ੍ਰ। ਅਵਿ। ਏਡਕ। ਏੜਕ। ਸ੍ਰਿੰਗਿਣ। ਹੁਡ। ਹੁੜ। ਛਤਾਰਾ। ਬਲੀ। ਭੇਡਾ। ਭੇਡੂ। ਭੇਂੜ। ਭੇਂੜਕ। ਮੀਢਾ। ਮੇਖ। ਮੇਂਟਕ। ਮੇਢ। ਮੇਢਾ। ਮੇਂਢਾ। ਰੋਮਸ਼। ਲੋਮਸ਼। ੨੪।

ਛੱਤ੍ਰਾਣੀ (ਜਾ:) ਖਜਤ੍ਰ ਪਤਨੀ। ਖਜਤ੍ਰਾਣੀ। ਖਜਤ੍ਰਿਯ ਪਤਨੀ। ਖਜਤ੍ਰਿਯਾ। ਖਜਤ੍ਰਿਯਾਣੀ। ਖਜਤ੍ਰਿਯੀ। ਮਹਾਰਾਣੀ। ਰਾਨੀ। ਵੀਰ ਸਨੁਖਾ। ਵੀਰ ਪਤਨੀ। ਵੀਰ-ਮਾਤਾ। ੧੨।

ਛੱਤ੍ਰੀ (ਜਾ:) ਸਾਰਵਿ ਭੌਮ। ਖਤ੍ਰੀ। ਖਜਤ੍ਰ। ਖਜਤ੍ਰਿਯ। ਖਜਤ੍ਰੀ। ਦ੍ਵਿਜ ਲਿੰਗੀ। ਨਾਭਿ। ਨ੍ਰਿਪ। ਪਾਰਥਿਵ। ਬਾਹਜ। ਬਾਹੁਜ। ਮੂਰਧਕ। ਮੂਰਧਾ-ਭਿਖਿਕਤ। ਰਾਜਨਜ। ਰਾਜਾ। ਵਰਮ। ਵਿਰਾਟ। ੧੮।

ਛੱਪਰ (ਥਾਂ) ਗਹਡਡੜਾ । ਛਦ । ਛਾਪਰ । ਪਟਲ । ੫।

ਛੱਪਰੀ (ਥਾਂ) ਉਟਜ । ਸ਼ਾਲਾ । ਕੁਟੀ । ਕੁੰਜ । ਕੁੱਲੀ । ਗਹ੍ਵਰ । ਛਾਨ । ਛਾਪਰੀ । ਛੰਨ । ਝੁੰਪੜੀ । ਝੋਂਪਰੀ । ਝੋਪੜੀ । ਝੌਂਪੜੀ । ਪਰਣ ਸ਼ਾਲਾ । ਪਰਨ ਕੁਟੀ । ਪੱਲੀ । ਮੁਨਿ ਵਾਸ । ੧੮।

ਛੱਪੜ (ਪਾ:) ਕੱਛਭੂ । ਕੂਲ । ਜੋਹੜ । ਟੋਂਘਾ। ਟੋਭਾ। ਪਬਰ। ਪੋਖਰ। ੮।

ਛਮਕ ਨਿਮੋਲੀ (ਜੰ:ਦ:) ਅਨ ਕ੍ਰਾਂਤਾ। ਸਪ੍ਰਿਸ਼ੀ । ਸਪ੍ਰਿਹੀ । ਸਿੰਹੀ । ਕਟੇਰੀ। ਕਾਸ ਘਨੀ। ਕੁਲੀ । ਕੁਲੀ ਖਜਦ੍ਰਾ । ਕੰਟ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਕੰਟਕਾਰਿਕਾ। ਕੰਟ ਕਾਰੀ । ਕੰਡਿਆਰੀ। ਕੰਡਿਆਲੀ-ਚਿੜ੍ਹ ਫਲਾ । ਦੁਸ਼ ਪ੍ਰਧਰਖਣੀ। ਦੁਹਸਪ੍ਰਸ਼ਾ। ਧਾਵਨਿਕਾ। ਧਾਵਨੀ। ਨਿਦਿਗਧਕਾ। ਪ੍ਰਚੋਦਨੀ। ਬ੍ਰਿਹਤੀ। ਭਟਕਟਾਈ । ਭਟਕਟੈਯਾ। ਭੰਟਾਕੀ। ਰਾਸ਼ਿਟਕਾ । ਰਿੰਗਣੀ । ਰੇਂਗਨੀ । ਲਘ ਕਟਾਈ । ਵਜ਼ਾਘੁਨੀ । ੩੦।

ਛਾਂ (ਰੁੱ:) ਸਾਇਆ । ਸਾਯਹ । ਸਾਯਾ । ਛਾਉ । ਛਾਉਂ । ਛਾਇਆ। ਛਾਈ। ਛਾਮ। ਛਾਮਲੀ। ਛਾਯਾ। ਛਾਵ। ੧੨।

ਛਾਉਣੀ (ਰਾ:) ਉਰਦੂ । ਕੈਂਟ। ਕੈਂਪ । ਛਾਵਣੀ । ਛਾਵਨੀ। ਛੌਣੀ । ੭।

ਛਾਂਟਾ (ਰਾ:) ਸਾਂਟ। ਸਾਂਟਾ। ਛਟਾ। ੪।

ਛਾਣਨੀ (ਭੋ:) ਅੰਗਿਯਾ। ਚਲਨੀ । ਚਾਲਨੀ। ਤਿਤਊ । ੫।

ਛਾਤੀ (ਮ:) ਉਰ। ਸੀਨਹ। ਸੀਨਾ । ਹਿੱਕ । ਹ੍ਰਿਦਜ। ਕਲੇਜਾ। ਕ੍ਰੋੜ । ਕ੍ਰੋੜ। ਭੁਜਾਂਤਰ। ਬਰ। ਵਤਸ। ੧੨।

ਛਾਲ (ਭਾ:) ਉਛਕ। ਹੁਰੀ । ਛਲਾਂਗ । ਟਪੂਸੀ । ਟਬੂਸੀ । ਪਲਾਂਗ । ੭।

ਛਿੱਕ (ਮ:) ਖਜੁਤ । ਖਜੁਵ। ਛੀਂਕ । ਨਿੱਛ । ੫।

ਛਿੱਕਾ (ਕਿ:) ਸਿਕਹਰ। ਸ਼ੀਕਾ । ਸ਼ੀਕਜ। ਕਾਚ । ਛਿਕਜ । ਛੀਕਾ । ਛੀਂਕਾ । ੮।

ਛਿੱਟ (ਪਾ:) ਕਿਣਕਾ । ਕਣੀ। ਛਿੱਤ । ਤੁਪਕਾ। ਤੁਬਕਾ। ਬੁੰਦ। ਬੂੰਦ। ੮।

ਛਿੱਥਾ (ਵਿਸੇ:) ਝਿੱਥਾ । ਫਾਹਵਾ । ਫਾਵਾ । ੪।

ਛਿਨ (ਕਾ:) ਖਿਣ । ਖਿਨ । ਖਸ਼ਣ । ਛਨ। ਛਿਣ। ਨਿਮਖ। ਨਿਮੇਖ । ਪਲ । ੯।

ਛਿੱਲ (ਜੰ:) ਓਲਕ । ਚੋਂਚ । ਛੱਲੀ । ਛਾਲ । ਛਿਲਕਾ । ਤੁਕਾ । ਤੁਚਾ । ਤ੍ਵਕ। ਤ੍ਵਚ। ਵਲਕ। ਵਲਕਲ। ੧੨।

ਛੀਂਬਾ (ਜਾ:) ਸੂਚਿਕ । ਸੂਤ੍ਰਿ-ਭਿਦ । ਸੌਚਿ । ਸੌਚਿਕ । ਛਿਪੀ । ਛੀਪਾ । ਤੁੱਨਵਾਯ। ਦਰਜੀ । ੯।

ਛੂਹ (ਭਾ:) ਛੂਤ । ਛੋਹ । ਛੋਤ ।

ਲਾਗ । ੫।

ਛੁਹਾਰਾ (ਸੁ: ਫ:) ਗੋਸਤਨਾਕਾਰ ਖਰਜੂਰੀ। ਛੋਹਾਰਾ। ਪਿੰਡ ਖਰਜੂਰੀ। ੪।

ਛੁੱਟੜ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮ:) ਛੁਟਰ । ਛੂਟਰ । ਡੋਹਾਗਣ । ਡੋਹਾਗਣੀ । ਦੁਹਾ । ਦੁਹਾਗਣ । ਦੋਹਾਗਣਿ । ਦੋਹਾਗਣੀ । ੯।

ਛੁਰੀ (ਕਿ:) ਅਸਿ ਧੇਨਿਕਾ। ਅਸਿ ਪੁਤ੍ਰੀ । ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ। ਕੱਤੀ । ਕਰਦ । ਕਾਤੀ । ਛੁਰਿਕਾ । ੮।

ਛੇ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸ਼ਸ਼ । ਖਸ਼ਟ । ਖਟੁ । ਖਟੂਆ । ਛਹ । ਛਟ। ਛਿਅ। ਛੀ। ਛੀਅ । ੧੦।

ਛੇਕ (ਕਿ:) ਸੁਰਾਖ । ਸੂਰਾਖ । ਗਲੀ । ਛਿਦ੍ਰ । ਛੇਦ । ਛੇਰ । ਬੇਹ । ੭।

ਛੇਤੀ (ਭਾ:) ਉਮਨਾ । ਉਤਲਾਵਤ । ਉਤਾਉਲ। ਉਤਾਇਲ। ਉਤਾਲ । ਉੱਤਾਲ। ਉਤਾਵਲੀ। ਊਰਮਿ। ਊਰਮੀ। ਅਚਿਰ। ਅਚਿਰਤਾ। ਅਟੱਕ। ਆਤੁਰਤਾ । ਅਬਿਚਾਰ । ਅਰ । ਅਵਿਰਤ। ਅਵਿਰਾਮ। ਅਵਿਲੰਬ। ਅਵਿਲੰਬਤ। ਅਵਿਲੰਬਨ । ਆਸ । ਆਵੇਗ । ਸਹਸਾ । ਸਹਸਾਈ । ਸਟਪਟ । ਸ਼ਟਾਸਟ । ਸਤੂਰ। ਸਦਜ। ਸਪਦ। ਸਫੂਰਤਿ। ਸਵੇਰਾ। ਸਾਤਿਰ। ਸ਼ੀਘਰ। ਸ਼ੀਤ੍ਰ । ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ਹਰਦ। ਹਾਲ । ਕਾਹਲ । ਕਾਹਲੀ । ਚਟੱਕ। ਚਟਪਟ । ਚਪਲ। ਚਪਲਤਾ। ਛਰਸ । ਛਿਪ੍ਰ । ਜਸਪਦ। ਜਲਦ। ਜਲਦੀ। ਜਵ । ਝਟਤ। ਝਟਪਟ । ਝਟਾਝਟ। ਝਟਾਪਟ। ਝੱਬ । ਝੱਬਦੇ । ਤਤ। ਤਤਕਾਲ । ਤਤਖਿਣ। ਤਰਸਾ। ਤਰਾਸ। ਤੜ । ਤਾਤਕਾਲ । ਤਾਬੜ ਤੋੜ। ਤਾਲ। ਤੁਰ । ਤੁਰਤ । ਤੁਰਾਂਤ । ਤੁਰੰਤ । ਤੂਰਣ। ਤੂਰਨ । ਤੇਜੀ । ਤ੍ਵਰਤ । ਤ੍ਵਰਾ । ਦਰ ਹਾਲ। ਦਰੂਤ। ਦ੍ਰੁਤ। ਪਟੁਤਾ। ਬਾਜ । ਬੇਗ । ਫੁਰਤੀ । ਫੌਰਨ । ਭਟਕਿ । ਮਟੱਕ । ਮਾਟ । ਰੇਯ। ਰੰਘਸ। ਲਘੁ। ਲਘੁਤਾ । ਲਾਘਵ । ਲਾਘਵਤਾ। ਵਹਲਾ। ਵਹੇਲਾ। ਵੇਗ । ੯੫।

ਛੋਟਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਨੱਢਾ । ਨੱਨ੍ਹ । ਨਾਨ । ਨਾਨਾ । ਨਿਕਾ । ਨੀਕਾ । ਨੰਢਾ । ਲਹੁਯ । ਲਹੁਰਾ । ਲਹੁੜਾ । ਲਘੁ । ਲਘੁਕ । ੧੩।

ਛੋਟਾ ਭਰਾ (ਸਨ:) ਅਨੁਜ। ਅਪਜਸੁ । ਅਵਰਜ । ਅਵਰਯ । ਕਨਿਸ਼ਠ। ਕਨੀਯ। ਕਨੀਯਾ। ਜਘਨਜਜ। ਜਵਿਖਟ। ਨੀਮ੍ਰਕ । ਨਾਭ । ਯਵਿਖਠ । ਯਵੀਯ । ਲਘੁ ਭ੍ਰਾਤ । ਲਘੂ- ਭੱਯਾ । ੧੬।

ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ (ਪਾ:) ਉਡੁਪ। ਕਿਸ਼ਤੀ । ਕੋਲ । ਪ੍ਰਵ । ੫।

ਛੋਟੀ ਲਾਇਚੀ (ਗੀਂ:) ਉਪ- ਕੁੰਚਿਕਾ । ਸਫੇਦ ਇਲਾਯਚੀ।

ਇਲਾਚੀ ਖੁਰਦ। ਸੂਖਮਲਾ। ਸ੍ਵੈਤੈਲਾ। ਕਪੋਤ ਵਰਣੀ। ਕੁਨਟੀ। ਕੋਰੰਗੀ। ਗਰਭਰਾ। ਗੁਜਰਾਤੀ। ਗੌਰਾਂਗੀ। ਗੰਧ ਫਲਿਕਾ। ਚੰਦ੍ਰ ਸੰਭਵਾ। ਚੰਦ੍ਰ ਬਾਲਾ। ਚੰਦ ਵਾਲ। ਛਰਿਦਕਾ ਰਿਪੁ। ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ਤੀਖਜਣ। ਗੰਧਾ। ਤੁਤਥਾ। ਤ੍ਰੁਟ। ਤ੍ਰੁਟਿ। ਤ੍ਰਿਪੁਟਾ। ਦ੍ਰਾਵਿੜੀ। ਨਿਖਕੁਟੀ। ਨਿਕਟੀ। ਪੁਟਿਕਾ। ਪੁਤਥਾ। ਬਹੁਲਾ। ਭ੍ਰਿਗ ਪਰਣਿਕਾ। ਲਘੂ ਲੈਚੀ। ਵ੍ਯਸਥਾ। ੩੨।

ਛੋਲੇ (ਅੰ:) ਸਕਲਪ੍ਰਿਯ। ਸੁਗੰਧ। ਹਰਿ ਮੰਥ। ਹਰਿ ਮੰਥਕ। ਹਰਿ ਮੰਥਜ। ਕੁਲ ਮਾਖ। ਕੰਚਕੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਚੰਚਕ। ਘੁੰਘਰੀ। ਚਣ। ਚਣਕ। ਚਣੇ। ਚਨੇ। ਛੋਲਾ। ਜੀਵਨ। ਬਾਦਾਮ। ਬਾਲ ਭੋਖਜਜ। ਬਾਲ ਭੋਜ। ਬੂਟ। ਵਾਜਿ ਮੰਥ। ੨੧।

-0-

ਜ

ਜਸੋਦਾਂ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ) (ਅਵ:) ਜਸੁਦਾ। ਜਸਮਤਿ। ਜਸੋਦ। ਨੰਦ ਮਹਿਰ। ਨੰਦ ਰਾਨੀ। ਯਸ਼ੁਦਾ। ਯਸ਼ੋਦਾ। ੮।

ਜ਼ਹਰ (ਜ਼:) ਉਦਧਿਕਾ। ਅਸਹਰ। ਅਹਿਧਰ। ਅਹੇਯ। ਸਿੰਧ ਜਾ। ਸਿੰਧ ਤਨੈ। ਸਿਵ ਕੰਠੀ। ਸੌਰਾਖਟਕ। ਸੌਲਕਕੇਯ। ਸ੍ਰਿੰਗੀ। ਹਲਾਹਲ। ਹਾਰਿਦ੍ਰ। ਕਸਟ ਕਰ। ਕਾਕੋਲ। ਕਾਲਕੂਟ। ਖਜਵੇੜ। ਗਰ। ਗਰਦ। ਗਰਲ। ਘੋਰ। ਜਾਂਗਲ। ਜੰਗਲ। ਤੀਖਜਣ। ਦਾਰਦ ਨਾਸਨੀ। ਪ੍ਰਦੀਪਨ। ਬੱਧ। ਬਿਆਧਿ। ਬਿਸ। ਬਿਖ। ਬਿਖੂਆ। ਬੀਰਹਾ। ਬਜਾਰਿ। ਬ੍ਰਹਮ। ਪਤ੍ਰ। ਭੂਗਰ। ਮਹੁਰਾ। ਮਠ। ਮਾਹੁਰ। ਮਾਰੁ ਰਸ। ਮੀਲ। ੪੧।

ਜ਼ਹਰੀਲਾ ਤੀਰ (ਰਾ:) ਦਿਗਧ। ਬਿਸ ਧਰ। ਬਿਸੀ। ਬਿਖਧਰ। ਬਿਖੀ। ਲਿਪਤਕ। ਵਿਖਾਂਕਤ। ੮।

ਜਹਾਜ਼ (ਪਾ:) ਉਡੁਪ। ਉਧਾਰਨ। ਸਤਾਰ। ਤਰਨ। ਤਾਰ ਪਰਾਨਾ। ਤਾਰਾ। ਪੋਤ। ਪੋਤਾ। ਬੋਹਿਤ। ਬੋਹਿਥ। ਬੋਹਿਥੜਾ। ਬੋਹਿਥਾ। ਵੋਹਿਤਕ। ੧੫।

ਜ਼ਖਮ (ਰੋ:) ਅਰੁਖ। ਈਰਮ। ਸੁਮਾਰ। ਘਾ। ਘਾਉ। ਘਾਇ। ਘਾਹ। ਘਾਤ। ਘਾਵ। ਜ਼ਖਮ। ਫੱਟ। ਵ੍ਰਣ। ੧੩।

ਜੱਗ (ਵਿਦਿ:) ਅਧ੍ਵਰ। ਅਭਿਸਵ।

ਇਸ਼ਿਟ । ਸਪਤ ਤੰਤ । ਸਵ । ਸਵਨ । ਹਵ । ਹਵਨ । ਹੋਮ । ਕ੍ਰਤੁ । ਜਾਹਵ । ਮਹ । ਮਖ । ਮਨਜ । ਯੱਗ । ਯਗਜ । ਯਾਗ । ਵਿਤਾਨ । ੧੯।

ਜੱਗ ਘਰ (ਥਾਂ) ਚੈਤਜ ਘਾਮ। ਮੱਖ ਸਥਾਨ। ਮੱਖ ਸ਼ਾਲਾ । ਯਗ ਸ਼ਾਲਾ । ਯੱਗ ਘਰ । ਯਗਜ ਥਲੀ । ਯਗਜ ਭੂਮਿ । ਯਜਨਾਯਤਨ । ੯।

ਜੱਗ ਕਰਤਾ (ਜਾ:) ਯੱਗ ਕਰਤਾ। ਯਾਗਜਕ । ਯਾਜਕ । ੪।

ਜੱਜ (ਜਾ:) ਅਖਜ ਦਰਸ਼ਕ। ਅਦਲੀ । ਅਦਾਲਤੀ । ਆਦਿਲ । ਧਰਮ ਰਾਜਾ । ਤਪਾਵਸੀ । ਨਿਆਉਂ ਕਰਤਾ। ਨਿਆਇਕ । ਨਿਆਂਇ ਕਰਤਾ। ਨਿਆਂਇਧੀਸ਼। ਨਜਾਯਕ। ਨਜਾਯਾਧੀਸ਼ । ਪ੍ਰਾਡ ਵਿਵਾਕ। ਮੁਨਸਫ। ਮੁੰਸਫ।੧੬।

ਜਟ (ਮ:) ਜਟੂਆ । ਜੜਾਂਵ । ਝਟ । ਲਿਟ । ੫।

ਜੱਟ (ਜਾ:) ਜਾਟ । ਜਾਟਰੋ । ੩।

ਜਤ (ਭਾ:) ਸੀਲ । ਸ਼ੀਲ । ੩।

ਜਤਨ (ਭਾ:) ਉਪਚਾਰ । ਉਪਰੀਆ । ਉਪਾਉ। ਉਪਾਇ। ਉਪਾਇਆ। ਉਪਾਯ । ਉਪਾਵ। ਓਪਾਉ । ਓਪਾਇ । ਓਪਾਵ । ਸਰੰਜਾਮ । ਸਾਧਨ । ਹੀਲੜਾ । ਹੀਲਾ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ਵ੍ਤਨ । ਯਤਨ । ੧੮।

ਜਤੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਹੇਹ । ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੀ । ਯਤਿ । ਯਤਿਨ੍ । ਯਤੀ । ੬।

ਜੱਥਾ (ਗ:) ਸੰਗ । ਸੰਘ । ਕਾਫਲਾ । ਗਰੁਪ । ਜਨ ਸਮੂੰਹ । ਜਮਾਤ । ਦਲ । ਮੰਡਲੀ । ਵਹੀਰ । ੧੦।

ਜਨਕ (ਅਵ:) ਸੀਤਾ ਪਿਤ । ਜਾਨਕੀ ਤਾਤ । ਤ੍ਰਿਹੁਤ ਰਾਜ । ਬਿਦੇਹ । ਬਿਬੇਕ ਨਿਧਿ । ਮਿਥਲਾ ਪਤਿ। ਮਿਥਲੇਸ਼। ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ। ਵਿਦੇਹ। ਵਿਵੇਕ ਨਿਧਿ । ੧੧।

ਜਨਤਾ (ਮ:) ਅਹਲ। ਜਨ ਸਮਦਾਯ। ਜਨ ਸਮੂੰਹ। ਪਬਲਕ। ਲੋਕ। ਲੋਗ। ੭।

ਜਨਮ (ਮ:) ਉਤਪਤਿ । ਉਧਵ । ਅਉਤਾਰ। ਅਵਤਰਣ । ਅਵਤਾਰ । ਸੰਭਵ। ਜਨਨ । ਜਾਇ । ਜਾਤ । ਜੰਮ । ਜੰਮਣ। ਪੈਦਾਇਸ਼। ਪੈਦਾਯਸ਼। ਬਿਕਾਸ । ਭਵ ।੧੬।

ਜਨੇਊ (ਕ:) ਉਪਵੀਤ । ਸੂਤ । ਸੂਤ੍ਰ। ਜਗਜੋ ਪਵੀਤ। ਜ਼ਨਾਰ। ਜੰਞੂ। ਤੱਗ। ਤਾਗਾ। ਨਿਵੀਤ। ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਤ੍ਰ । ਯਗਜ ਸੂਤ੍ਰ। ਯਗਜੋਪਵੀਤ।੧੩।

ਜਪ (ਵਿਦਿ:) ਸਮਰਣ । ਸਿੰਮਰਣ। ਸਿਮਰਨ । ਜਪਣ। ਜਪਨ । ਜਾਪ । ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ । ਪਾਠ । ਭਜਨ । ਮੰਤ੍ਰ ਸਮ੍ਰਣ । ਮੰਤ੍ਰੋਚਾਰਣ । ੧੨।

ਜੱਫੀ (ਭਾ:) ਕਨਿਯਾ। ਕਨੀਆ। ਕੋਰੀ। ਠੰਡੀ । ੫।

ਜਬਾੜਾ (ਮ:) ਚੌਹੜ । ਚੌਭੜ ।

ਜਭਾ । ਡਾੜ। ਦੰਖਟਾ । ੬।

ਜਮਦੂਤ (ਸੁ:) ਅਸੁ ਅਰਿ । ਅਸੁ ਹਰ । ਕਾਲ ਮੁਖਾ । ਜਮ । ਜਮ ਕਾਲ । ਜਮ ਕੰਕਰ । ਜਮਨਾ। ਜਾਮਰਾ। ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ। ਯਮ । ੧੧।

ਜਮਨਾ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਅਸਿਤ ਬਾਰਿ। ਅਸਿਤਾ। ਅਭਿਮਾਨਨਿ। ਅਰਕਜਾ। ਸਾਵੀ। ਸਿਆਮਲ। ਸੁਮਨ ਸ੍ਵਸਾ । ਸੂਰਜ ਸੁਤਾ। ਕਾਲਨੁਜਾ । ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵੱਲਭਾ। ਕ੍ਰਿਸਨਾ। ਜਮ ਅਨੁਜਾ । ਜਮੀ । ਮਾਨਨੀ । ਯਮਨਾ । ੧੭।

(ਨੋਟ:- ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਮਅਰਥ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਮਅਰਥ ਸ਼ਬਦ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਯਾਯ ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰੀ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਮਗਰ ਅਨੁਜਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਜਮਾਲ ਗੋਟਾ (ਜ:) ਸਾਰਕ । ਸ਼ੋਧਨੀ ਬੀਜ । ਕੁੰਭਿਨੀ ਵੀਜ । ਘੰਟਾਂ ਵੀਜ । ਚਕ੍ਰ ਦੰਤੀ ਬੀਜ । ਜਯ ਪਾਲ । ਤਿੰਤੜੀ ਫਲ ।ਦੰਤੀ ਬੀਜ । ਮਲ ਦ੍ਰਾਵੀ । ਰੇਚਕ । ਵੀਜ ਰੇਚਕ । ੧੨।

ਜਰਾ ਸਿੰਧ (ਅਵ:) ਮਗਧਈਸ਼ਰ । ਮਘਧੇਸ਼ਰ। ਮਘੇਸ਼ਰ । ੪।

ਜਲ ਕਾਂ (ਪਾ:) ਅੰਧ ਕਾਕ । ਕਾਲ ਕੰਟਕ । ਜਲ ਕਾਕ । ਡਾਹਦ । ਦਾਤ ਯੂਹ । ਪਾਣ ਕਾਵਲਾ । ਮਦਗ । ੮।

ਜਲ ਕੁੰਭੀ (ਪਾ:) ਅਸ਼ ਕੁੰਭੀ । ਅਕਾਸ਼ ਮੂਲੀ । ਸ਼੍ਵੇਤ ਪਰਣ । ਕਾਈ । ਕੁਤ੍ਰਿਣ। ਕੁੰਭਿਕਾ। ਕੁੰਭੀ। ਕੁਮੁਦਾ। ਖਜੀ । ਖਮੂਲਿਕਾ । ਜਲ ਕੁੰਭਿਨੀ । ਜਲ ਵਲਕਲ । ਦਲਾਢਕ । ਪਰਣੀ । ਪਾਣੀਯ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਜ । ਪ੍ਰਿਸ਼ਨੀ । ਵਾਰਿ ਕਰਣੀ । ਵਾਰਿ ਪਰਣੀ । ੧੯।

ਜਲ ਗੋਹ (ਪਾ:) ਗੋਧਿਕਾ । ਨਿਹਾਕਾ । ੩।

ਜਲੇਬੀ (ਭੋ:) ਕੁੰਡਲਿਨੀ । ਗਡੂਚੀ । ਜਿਲੇਬੀ । ੪।

ਜਵਾਹਾਂ (ਜੰ: ਦ:) ਉਸ਼ਤਰ ਖਾਰ । ਉਸ਼ਤਰ ਗਾਰ। ਉਟਕਟਾਰਾ । ਊਂਟ ਕਟਾਰਾ । ਅਸ਼ਟ ਕੁੰਟ । ਅਨ ਕਟਨੂੰ । ਅਨੰਤਾ । ਸਮੁੰਦ੍ਰਾਂਤਾ। ਕਛੁਰਾ। ਕੁਨਾਸ਼ਕ। ਜਮਾਹਾ। ਜਵਾਸ। ਜਵਾਂਸਾ । ਜਿਵਹਾ। ਦਰਾਸਭਾ । ਦੁਸਪਰਸ। ਯਮਾਸਾ । ਯਵਾਸ । ਯਾਸ । ਯੰਵਜਾਸ । ਰੋਦਨੀ । ੨।

ਜਵਾਨ (ਮ:) ਗੱਭਰੂ । ਜੁਆਨ । ਜੁਵਾਨ । ਜੋਬਨ ਵੰਤ । ਜੁ੍ਵਾਨ । ਨਵਹਾਣਿ । ਯੁਵਕ । ਯੁਵਨ । ਯੁਵਾ। ਯੂਨ। ਰਵਣ। ਵਯਸਜਾ। ੧੩।

ਜਵਾਨੀ (ਭਾ:) ਜੁਆਨੀ । ਜੁਵਾ ।

ਜੋਬਨ । ਜੋਬਨਤਾ । ਤਰੁਣਤਾ । ਤਰੁਣਾਈ। ਤਰੁਣਾਪਨ। ਤਰੁਣਾਪਾ। ਤਰੁਣਾਪੌ । ਤਾਰੁਣਯ । ਦੂਜਾ ਪਹਰ । ਯੁਵਾ । ਯੌਬਨ । ਯੌਵਨ । ੧੫।

ਜੜ (ਜੰ:) ਅੰਘ । ਸ਼ਿਫਾ ਜਟ । ਜਟਾ । ਪਾਲ । ਬਰੋਹ ਮੂਲ । ੮।

ਜੜ੍ਹਤਾ (ਭਾ:) ਅਚੇਤਨਤਾ। ਅਪਦੁਤ੍ਵ । ਅਪਾਟਵ। ਸਤੌਭਿਤਿ। ਸਤੰਬਧਤਾ। ਸਥਿਰਤਾ। ਸ਼ੀਤਲੱਤਵ। ਸੂਨਜਤਾ । ਜਾਡਜ । ੧੦।

ਜਾਇਫਲ (ਗੰ:) ਸ਼ਾਲੂਕ। ਸੁਮਨ ਫਲ । ਕੋਸ਼ਕ । ਜਾਤੀ। ਜਾਤੀ ਕੋਸ਼ । ਜਾਤੀ ਕੋਖ । ਜਾਤੀ ਫਲ । ਜਾਯਫਲ । ਜੈਫਲ । ਜੰਫਰ । ਪੁਟ। ਫਲ ਜਾਤੀ। ਮੱਜ ਸਾਰ। ਮਦ ਸ਼ੌਂਡ । ਮਾਲਤੀ ਫਲ । ਰਾਜ ਭੋਗ । ੧੭।

ਜਾਸੂਸ (ਜ਼ਾ:) ਅਪਸੂਪ । ਸਪਸ਼ । ਖੁਫੀਆ। ਗੁਪਤ ਚਰ। ਗੁਫੀਆ । ਗੂੜ੍ਹ ਪੁਰਖ । ਚਰ । ਚਾਰ । ਜਸੂਸ । ਪ੍ਰਣਿਧਿ। ਯਥਾਰਥਹ ਵਰਣ । ੧੨।

ਜਾਗੀਰ (ਰਾ:) ਮਿਲਕ। ਮਿਲਖ। ੩।

ਜਾਂਞੀ (ਮ:) ਜਨੇਤੀ । ਜਨੈਤੀ। ਜਾਨੀ । ਬਰਾਤੀ। ਬਾਰਾਤੀ। ਵਰ ਯਾਤ੍ਰੀ। ੭।

ਜਾਣਕਾਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਨਾ। ਆਸ਼ਨਾ। ਵਾਕਫ । ਵਾਕਬ । ੫।

ਜਾਣਕਾਰੀ (ਭਾ:) ਅਸਨਾਈ । ਆਸ਼ਨਾਈ । ਜਾਣ ਪਛਾਣ । ਪਰਿਚਜ । ਵਾਕਫੀ । ਵਾਕਫੀਅਤ। ਵਾਕਬੀ । ੮।

ਜਾਤੀ (ਜਾ:) ਆਸਪਦ । ਸ਼੍ਰੇਣੀ । ਕੁਲ । ਜਾਤ । ਜ਼ਾਤ । ਜਾਤਿ । ਪਾਂਤ । ਪੰਗਤੀ । ਬਰਣ । ਬਰਨ । ਬਿਰਾਦਰੀ। ਬੰਸ। ਵਰਗ । ਵਰਣ । ਵਰਨ । ੧੬।

ਜਾਦਵ (ਜਾ:) ਜਦ । ਜਾਦਮ । ਜਾਦੋ। ਯਦ। ਯਦਾਮ । ਯਾਦੋ। ੭।

ਜਾਦੂ (ਭਾ:) ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ । ਸਿਹਰ । ਕੌਸੁਤ । ਚੇਟਕ । ਤਲਿਸਮ । ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ। ਬਾਜੀ। ਮਾਇਆ। ਵਜੰਸ। ੯।

ਜਾਦੂਗਰ (ਜਾ:) ਇੰਦ੍ਰ ਜਾਲ ਕਾਰਕ । ਇੰਦ੍ਰ ਜਾਲਿਕ । ਸਿਹਰੀ । ਕੌਸੁਤਕ । ਚੇਟਕੀ । ਤਲਿਸਮੀ । ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਕ। ਬਾਜੀਗਰ। ਮਾਇਕੀ। ਮਾਯਾ ਕਾਰਕ। ਮਾਯਾਵੀ। ਵਜੰਸਕ। ੧੩।

ਜਾਮਨ (ਛੋਟੀ) (ਫ:) ਸ਼ੁਕ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਸੁਰਭਿ ਪਤ੍ਰਾ । ਸ਼ਜਾਮਲਾ । ਜੰਬੁਲ । ਜੰਬੂ । ਨੀਲ ਫਲਾ । ਮਹਾ ਸਕੰਧਾ । ਮੇਘ ਮੇਦਨੀ । ਰਾਜ ਫਲਾ । ਰਾਜਾ ਰਹਾ । ੧੧।

ਜਾਮਨ (ਵਡੀ) (ਫ:) ਸੂਰਣ ਮਾਤਾ। ਕੋਕਲੇਸ਼ਠਾ। ਨੰਦ। ਫਰੇਂਦਾ। ਫਲੇਂਦ੍ਰ । ਬਹੁਤ ਫਲਾ । ਮਹਾ

ਜੰਬੂ । ਮਹਾ ਨੀਲਾ । ਮਹਾ ਪਤ੍ਰਾ । ਮਹਾ ਫਲਾ । ਰਾਜ ਜੰਬੂ । ੧੪।

ਜ਼ਾਮਨ (ਵ:) ਜਾਮਨ । ਪ੍ਰਤਿਭੂ । ਲਗਨਕ । ੪।

ਜਾਮਾਵੰਤ (ਅਵ:) ਜਾਂਬਵਾਨ । ਜਾਮਵੰਤ । ਰਿਖਜ ਰਾਜ । ੪।

ਜਾਲ (ਕਿ:) ਅਨਾਯ । ਸੂਤਰੀ । ਜਲ ਤੰਤ । ਸ਼ਣ ਸੂਤ੍ਰ । ਬਾਗੁਰ । ਬੰਧਨੀ। ਮਿਗ ਬੰਧਨੀ। ਵੀਤੰਸ। ੯।

ਜਾਲ (ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ) (ਪਾ:) ਸਣ ਭਵ । ਸੂਤ੍ਰੀ । ਜਾਰ । ਜਾਲਾ ਨਾਯ । ਪਵਿਤ੍ਰਕੀ । ੬।

ਜਾਲਾ (ਪਾ:) ਅਰਕ । ਅੰਬਤਾਲ । ਸਲਲ ਕੁੰਡਲ । ਸਿਬਾਲ । ਸ਼ਿਵਲ । ਸਿਵਾਰ। ਸ਼ਿਵਾਲ। ਸੇਪਾਨ । ਸੇਪਾਲ। ਸ਼ੇਵਲ। ਸੇਵਾਰ । ਸ਼ੇਵਾਲ । ਸੈਵਲ। ਸ਼ੈਵਲ। ਸੰਬਰ । ਹਰ ਪ੍ਰਣੀ । ਕਾਵਾਰ। ਜਲ ਕਲਕ। ਜਲ ਕੁੰਡਲ । ਜਲਕੇਸ਼ । ਜਲਜ । ਜਲ ਨੀਲੀ। ਜਲ ਪ੍ਰਿਖਠਜਾ ਜਲਾਚਨ। ਜਾਲ । ੨੬।

ਜ਼ਾਲਮ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਿਤਮਗਾਰ । ਕਹਰ ਕੁਨਿੰਦਾ । ਕ੍ਰੂਰ । ਜਰਵਾਣਾ । ਜਾਬਰ। ਨਿਰਦਈ। ਬੇ ਤਰਸ। ੮।

ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ (ਗੰ:) ਸੁਮਨ ਪਤ੍ਰਕਾ । ਸੌਮਨ ਸਾਯਨੀ । ਜਾਤਿ ਕੋਖਾ । ਜਾਤਿ ਕੋਖੀ । ਜਾਤਿ ਪਤ੍ਰੀ । ਪਤ੍ਰਾਰਾ । ਮਾਲਤੀ । ੮।

ਜਾੜ੍ਹ (ਮ:) ਡਾੜ੍ਹ । ਦਾੜ੍ਹ । ੩।

ਜਿਸਤ (ਖ:) ਸ਼੍ਵੇਤ ਪਟਲ । ਕੰਸਾਸਥ। ਜਸਤ । ਜਸਤਾ । ਜਸਦ । ਬੰਗ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ । ਰੰਤਿ ਹੇਤੁ । ੮।

ਜਿਹਲਮ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਬਿਹਥਿ । ਵਿਤਸਾ। ਵਿਦਸਥਾ । ੪।

ਜਿਗਰ (ਮ:) ਕਾਰੰਡਾ । ਕਾਲਕ । ਕਾਲ ਖੰਜ । ਕਾਲ ਖੰਡ । ਕਾਲੇਯ । ਮਹਾ ਸ਼ਨਾਯੁ । ਯਕ੍ਰਿਤ । ੮।

ਜਿੱਤ (ਭਾ:) ਉਤਕਰਖ। ਉੱਨਤੀ। ਜਿਝ । ਸੀਝ । ਜਇਆ । ਜਯ । ਜਿਣ । ਜੀਤ । ਜੈ । ਪਰਾਭਯੰ । ਪਰਾਭਵ। ਫਤਹ। ਵਿਜਯ। ਵਿਜੈ। ਵਿਭਵ । ਵ੍ਰਿਧਿ । ੧੭।

ਜਿੰਦ (ਮ:) ਆਤਮਾ । ਜਾਨ । ਜੀਉ । ਜੀਅ । ਜੀਵ । ਪ੍ਰਾਣ । ਪ੍ਰਾਨ । ਰੂਹ । ੯।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਭਾ:) ਹਯਾਤ । ਜੀਵਨ । ਜੀਵਨ ਕਾਲ । ੪।

ਜਿੰਦਰਾ (ਕਿ:) ਕੁਫਲ । ਕੁਲਫ । ਜਿੰਦਾ । ਜੰਦਰਾ । ਜੰਦਾ । ਤਲਕ । ਤਾਰਾ। ਤਾਲਾ। ਨੇਉਲ। ਨੇਵਲ। ੧੧।

ਜਿਮੀਂਦਾਰ (ਜਾ:) ਖਿਤ ਪਤਿ । ਜੱਟ । ਜਾਟ। ਭੂਪਤਿ । ਭੂਮਿਨ। ਭੂਮੀਆ । ਭੂਮੀ ਪਤਿ । ੮।

ਜਿਲ੍ਹਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਢਿੱਲ । ਸਿਥਲ । ਸੁਸਤ । ਚਿਰ ਕ੍ਰਿਆ । ਢਿੱਲਾ । ਢੀਲਾ । ਦੀਰਘ ਸੂਤ੍ਰ । ਮੱਠਾ । ਮਾਠਾ । ੧੦।

ਜੀਭ (ਮ:) ਜ਼ਬਾਨ । ਜਿਹਬਾ । ਜਿਹਵਾ । ਜਿਹ੍ਵਾ । ਜੀਹ । ਜੀਹਾ । ਰਸ । ਰਸਮ । ਰਸਗਜਾ । ਰਸਨ । ਰਸਨਾ । ਰਸਨਾਰੀ। ਰਸਪਤਿ । ਲਲਨਾ । ਲਲਿਤਾ । ੧੬।

ਜੀਰਾ (ਚਿੱਟਾ) (ਜੰ: ਦ:) ਅਜਾਜੀ। ਸਿਤ ਜੀਰਕ । ਸ੍ਵੇਤ ਜੀਰਕ । ਸ਼ੁਕਲਾ ਜਾਜੀ । ਕਣ ਜੀਰਕ । ਕਣਾ। ਕਣਾਹ੍ਵਾ। ਜਾਜੀ। ਜੀਰਕ। ਜੀਰਾ ਸਫੈਦ । ਦੀਰਘਕ । ਮਿਤ ਦੀਪਜ । ੧੩।

ਜੀਰਾ (ਕਾਲਾ) (ਜੰ: ਦ:) ਉਦਗਾਰ । ਸੁਗੰਧਾ । ਸੌਧਿਨੀ । ਹ੍ਰਿਦਜਾ । ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਜੀਰਕਾ । ਕਾਲ ਜੀਰਕ । ਕਾਲ ਮੇਖੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜਾਜੀ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਜੀਰਕਾ । ਜਰਣਾ । ਜੀਰਾ ਸਿਆਹ । ਨੀਲ ਕਣਾ । ਨੀਲਾ । ਪਟ । ਭੇਦਿਨੀ । ਰੁਚਜਾ । ਵਰਖਾ ਕਾਲੀ । ੧੮।

ਜੀਰੀ (ਕਾਲੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਅਰਣਯ ਜੀਰ । ਕਣ । ਖਜੁਦ੍ਰ ਪਤ੍ਰ । ਬ੍ਰਿਹ ਨਜਾਲੀ । ੫।

ਜੀਵ (ਮ:) ਅਸੁ ਧਾਰਣ । ਅਸੁ ਪਤਿ । ਆਦਮੀ । ਸ਼ਰੀਰੀ। ਹੰਸ । ਜਾਨ । ਜੀਉ। ਜੀਅ । ਜੀਆ । ਜੀਵਾਤਮਾ। ਜੰਤ। ਜੰਮਿਨ੍ । ਜੰਮੀ। ਦੇਹਿਨ੍ । ਦੇਹੀ । ਪੁਰਖ । ਪਰਾਣੀ । ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰੀ । ਪ੍ਰਾਨੀ ।੨੦।

ਜੁਆਈ (ਸਨ:) ਜਮਾਈ । ਜਮਾਤਾ । ਜਵਾਈ । ਜਾਮਾਤਾ । ਜਾਮਾਤ੍ਰਿ । ਜੁਆਤ੍ਰਿ । ਜੁਆਤ੍ਰਾ । ਜੁਵਾਈ । ਜੰਵਾਈ । ਜੰਵਾਤ । ਜ੍ਵਾਈ । ਦਾਮਾਦ । ਦੁਹਤ੍ਰਿ ਪਤਿ । ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਤਿ । ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ । ੧੬।

ਜੁਆਰ (ਅੰ:) ਸੁਗੰਧਿਕਾ । ਸੀ ਖੰਡੀ । ਸ੍ਵੇਤਾ। ਕੁਬਜਕਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ । ਕੋਖਟ ਪੁੱਛਾ। ਜਵਾਰ । ਜੂਰਣਿਕਾ । ਭਾਦ੍ਰ ਪਦਾ । ਮੰਡਾ । ਯਾਵਨਾਲ। ਰਕਤਕਾ । ਲਲਤਾ । ੧੫।

ਜ਼ੁਕਾਮ (ਰੋ:) ਨਜ਼ਲਾ । ਨਾਕੁੜਾ । ਪੀਨਸ। ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਯਾਯ। ਰੇਸ਼ਾ। ੬।

ਜੁਗਤੀ (ਭਾ:) ਉਕਤ। ਉਪਪਤਿ । ਹੁੱਜਤ। ਤਦਬੀਰ । ਤਰਕ । ਦਲੀਲ। ਯੁਕਤੀ । ੮।

ਜੁੱਤੀ (ਗ:) ਉਪਾਨਹ । ਚਰਨ ਦਾਸੀ । ਜੁੱਤਾ । ਜੂਤਾ । ਜੂਤੀ । ਜੋੜਾ । ਪਉਲੀ। ਪਹਿਰਨ ਪੈਰ । ਪਜ਼ਾਰ । ਪਣੀਆ। ਪਦ ਤ੍ਰਾਣ। ਪਦੀਆ । ਪਨਹੀ। ਪਾਹੀ। ਪਾਣਾ । ਪਾਦ ਤ੍ਰਾਣ। ਪਾਦ ਪੀਠ। ਪਾਦੁਕ । ਪਾਦੁਕਾ। ਪਾਦੂ। ਪੇਤਾਣ । ੨੨।

ਜ਼ੁਲਫ (ਮ:) ਅਲਕ । ਕੁੰਤਲ। ਚੂਰਣ। ਭ੍ਰਮਰਕ। ਲਟ। ਲਟਾ। ਲਿਟ । ੮।

ਜ਼ੁਲਮ (ਭਾ:) ਸਿਤਮ। ਕਹਰ। ਕ੍ਰੂਰਤਾ। ਜਬਰ। ਧੱਕਾ। ਨਿਰਦਈਤਾ। ਬੇਤਰਸੀ । ੮।

ਜੁਲਾਹਾ (ਜਾ:) ਕੁਵਿੰਦ । ਕੋਰੀ । ਜੁਲਹਾ । ਜੁਲਹਾਯਾ । ਤਾਤੀ ।

ਤਾਂਤੀ। ਤੰਤਵਾਯ। ਤੰਦੁਕ । ੯।

ਜੂੰ (ਕੀੜੇ) ਸੇਤਜ । ਸ੍ਵੇਤਜ। ਸ੍ਵੇਦਜ । ਕੇਸ਼ਕੀਟ। ਖ਼ਟਪਦ। ਜੂੰਆ। ਢੀਲ । ਪਾਲੀ। ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਮਿ। ਯੂਕਾ। ਲਿੱਕਾ। ਲਿਖਜਾ । ਲਿਖਿਜਕਾ। ਲੀਕ । ਲੀਖ। ੧੬।

ਜੂਆ (ਕਿ:) ਅਖਜਵਤੀ । ਕੈਤਵ । ਜੁਆ। ਜੂਲਾ। ਦਯੂਤ। ਪਣ । ੭।

ਜੂਆ ਘਰ (ਥਾਂ) ਦਯੂਤ ਗ੍ਰਿਹ । ਫੜ । ੩।

ਜੂਆਰੀਆ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਖਜਦੇਵੀ । ਅਖਜਧੂਰਤ। ਸਭਿਕ। ਸਭੀਕ । ਕਿਤਵ। ਜੂਆਰੀ । ਜੁਆਰੀਆ । ਜੁਹਾਰੀ। ਜੁਹਾਰੀਆ । ਜੂਆਰੀ । ਜੂਾਰੀ। ਦਯੂਤਕਾਰ। ਦਯੂਤ ਕ੍ਰਿਤ । ਦਯੂਤ ਕ੍ਰੀੜਕ । ਧੂਰਤ । ੧੬।

ਜੂਠ (ਭੋ:) ਉਚਿਸ਼ਠ। ਜੁਸ਼ਠ। ਫੇਲਾ। ੪।

ਜੂਲਾ (ਗੱਡੇ ਦਾ) (ਰਾ:) ਜੂਆ । ਪ੍ਰਾਸੰਗ । ਯੂਆ । ੪।

ਜੂੜਾ (ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ) (ਮ:) ਹਸਤ । ਕਪਰਦਕ । ਕਪਰਦਨ । ਕਬਰੀ । ਕੇਸ਼ ਸਮੂੰਹ। ਕੇਸ਼ ਸੰਗ੍ਰਹ। ਕੇਸ਼ ਪਾਸ਼। ਕੇਸ਼ ਪਾਸ਼ੀ । ਕੇਸ਼ ਵੇਸ। ਕੋਟੀਰ । ਜੁਟਕਾ। ਜੂਟ। ਜੂਟਕ। ਜੂਟਾ । ਬਧ ਕਚ । ੧੬।

ਜੇਠ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਸ਼ੁਕ੍ਰ । ਜੇਸਟ । ਜੇਸਠ। ਜਜੇਸ਼ਠ। ਜਜੈਸਠ। ਤਪਨ। ੭।

ਜੇਠ (ਪਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ) (ਸਨ:) ਜੇਠ ਉਤ । ਜੇਠ ਉਰ। ਜੇਸਟ । ਜੇਸਠ । ਜਜੇਸ਼ਠ । ਭਸੁਰ । ੭।

ਜੇਰ (ਮ:) ਉਲਬ । ਓਝਰੀ । ਓਝਲੀ । ਗ੍ਰਭਾਸ਼ਜ। ਜਰਾਯੁ । ੬।

ਜੋਕ (ਪਾ:) ਖਲ ਸਪ੍ਰਿਣੀ। ਜਲ ਸੂਚੀ । ਜਲਾਕਾ। ਜਲਾਟਨੀ । ਜਲੂਕਾ । ਜਲੋਕਾ। ਜਲੋਰਗੀ । ਜਲੌਕਾ । ਜੋਂਕ। ਤੀਖਜਣ। ਪਟਾਲੁਕਾ। ਬਮਨੀ। ਬੇਧਨੀ। ਰਕਤਪਾ । ੧੫।

*__ਜੋਤ__ (ਖੇ:) ਆਬੰਧ। ਯੋਕਤ੍ਰ। ਯੋਤ੍ਰ। ੪।

ਜੋਤਸ਼ (ਵਿਦਿ:) ਖਗੋਲ ਵਿਦਿਆ। ਜੋਇਸ। ਜੋਤਿਕ। ਜਯੋਤਿਸ। ੫।

ਜੋਤਸੀ (ਜਾ:) ਸਾਂਵਤ ਸਰ । ਕਾਰਤਾਂਤਕ। ਗਣਕ। ਗ੍ਰਜਾਨਿਨ। ਜੋਇਸੀ। ਜੋਸ਼ੀ। ਜੋਤਕੀ। ਜਯੋਤਿਸ਼ਕ। ਜਯੋਤਿਸ਼ੀ। ਦੈਵਗ । ਦੈਵਗਜ। ਮੌਹੂਰਤਕ। ਵਿਗਜ। ੧੪।

ਜ਼ੋਰ (ਭਾ:) ਉਜਰ । ਊਜਰ । ਊਰਜ । ਓਜ । ਅਉਜ । ਔਜ । ਸਹਸ । ਸ਼ਕਤਿ । ਸ਼ਕਤੀ। ਸਥਾਮਨ। ਸਮਰਥ। ਸ਼ੁਖਮ । ਸ਼ੌਗਜ । ਕਲਾ । ਕੁੱਵਤ। ਕੂਤ। ਜੋਰ। ਤਣਾ। ਤਰਸ। ਤਾਕਤ। ਤਾਣ। ਦ੍ਰਵਿਣ। ਪਰਾਕਉ। ਪਰਾਕੁਇ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ। ਪ੍ਰਾਣਾ। ਬਲ। ਬਿਤ । ਵਿਤ । ੩੦।

ਜ਼ੋਰਾਵਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਗ੍ਰ । ਉਜਸ੍ਵੀ ।

---

*ਉਹ ਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ ਜਾਂ ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ ਜੋ ਹਲ ਜਾਂ ਗੱਡੇ ਜੋੜਨ ਵੇਲੇ ਬੈਲ ਦੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਦਭਟ। ਉੱਧਤ। ਊਧਤ। ਅੰਸਲ। ਅਲੰਕਰ ਮੀਣ। ਸਕਤਾ। ਸ਼ਕਤਾ। ਸਕਤਿ ਮਾਨ। ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਨ। ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਨ। ਸਬਲ। ਸਬਲਾ। ਸਮਰਥ। ਸਮਰਾਥਾ। ਕਾਦਰ। ਜਰਵਾਣਾ। ਜੋਰਾਵਰ। ਪ੍ਰਬਲ। ਬਲਵਾਲਾ। ਬਲਵੰਤ। ਬਲਵੰਡ। ਬਲੀ। ਬਲੀਆ। ਮਾਂਸਲ। ੩੦।

ਜੋੜ (ਭਾ:) ਸਾਂਝ। ਸਾਂਠ। ਸੰਝ। ਸੰਢ। ਸੰਧਿ। ਸੰਜੋਗ। ਸੰਯੋਗ। ਗੰਢ। ਮੇਲ। ੧੦।

ਜੋੜੀ (ਕੀਰ:) ਮਜੀਰਾ। ਮੰਜੀਰ। ੩।

ਜੌਂ (ਅੰ:) ਅਖਜਤ। ਸ਼ਕਤੂ। ਸ਼ਿਤ। ਸ਼ਿਤ ਸ਼ੁਕ। ਸ਼ਿਤ ਸ਼ੂਕ। ਸ਼ੀਤ ਸ਼ੁਕ। ਸ਼ੂਕ ਯਵ। ਸ਼੍ਵੇਤ ਸ਼ੂੰਗ। ਹਯ ਪ੍ਰਿਯ। ਹਯੇਸ਼ਟ। ਕੰਚੁਕਿ। ਜਵ। ਜੌ। ਤੁਰੰਗ ਪ੍ਰਿਯ। ਤੀਖਜਣ ਸ਼ੁਕ। ਦਿਵਜ। ਧਾਨਜ ਰਾਜ। ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਨਜ। ਪ੍ਰਵੇਟ। ਮੇਧਜ। ਯਵ। ਯਵਕ। ੨੪।

ਜੌਂ ਖਾਰ (ਖਾ:) ਸਰਜਿਕਾ। ਸਾਰਕ। ਸਿਵਰਚਿਕ। ਸੁਵਰਚਿਕ। ਸ਼ੂਯ। ਸ੍ਵਰਜਿਕਾ। ਖਜਾਰ। ਜਵਖਾਰ। ਜਵਾਖਾਰ। ਤੀਖਜਣ ਰਸ। ਤ੍ਰਿਯਜ। ਪਾਕਜ। ਪਾਰਯ। ਯਹ ਸ਼ੂਕਜ। ਯਵ ਸ਼ੁਕਜ। ਯਵ ਖਜਾਰ। ਯਵਜ। ਯਵਨਾਲਕ। ਯਵਲਾਸ ਯਵਾਹ੍ਰ। ਯਵਾਗ੍ਰਜ। ਯਵਾ ਪਤਜ। ਯਾਕਜ। ਯਾਵ ਸ਼ੂਕ। ਰੇਚਕ। ੨੬।

ਜੰਗ (ਰਾ:) ਅਨੀਕ। ਅਭਿਸੰਪਾਤ। ਅਭਿਮਰ। ਅਭਜਾਗਮ। ਅਭਜਾਮਰਦ। ਅਯੋਧਨ। ਆਸਕੰਦਨ। ਆਹਵ। ਆਜਿ। ਆਨਰੱਤ। ਆਨਾਹ। ਸਮਰ। ਸਮਿਤ। ਸਮੀਕ। ਸਮੁਦਾਯ। ਸਾਂਪਰਾਯਿਕ। ਸੰਸਫੋਟ। ਸੰਖਜ। ਸੰਗ੍ਰਾਮ। ਸੰਘ। ਸੰਘਰ। ਸੰਪਰਾਯ। ਸੰਪ੍ਰਹਾਰ। ਸੰਯਤ। ਸੰਯੁਗ। ਕਲਹ। ਕਲਿ। ਘਮਸਾਨ। ਘਮੰਡ। ਜਨਜ। ਜੁੱਝ। ਜੁੱਧ। ਦਾਰੁਣ। ਦੰਗਾ। ਪ੍ਰਧਨ। ਪ੍ਰਵਿਦਾਰਣ। ਭੇੜ। ਮਾਰ। ਮਾਰ ਕਾਟ। ਮੁਹਿੰਮ। ਮ੍ਰਿਧ। ਯੁੱਧ। ਰਣ। ਰਨ। ਲੜਾਈ। ਲਾਮ। ਲੁੱਝ। ਵਿਗ੍ਰਹ। ਵਿਦਾਰ। ਵਿਦਾਰਣ। ਵਿਰੁੱਧ। ੫੨।

ਜੰਗ ਭੂਮੀ (ਥਾਂ) ਸਮਰ ਭੂਮੀ। ਸੰਗਰ ਭੂਮੀ। ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਭੂਮੀ। ਖੇਤ। ਖੇਤ੍ਰ। ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ। ਯੁੱਧ ਸਥਲ। ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ। ਰਣ ਸਥਲ। ਰਣ ਭੂਮੀ। ਵੀਰ ਭੂਮੀ। ੧੨।

ਜੰਗਲ (ਜੰ:) ਅਟਵਿ। ਅਟਵੀ। ਅਟੀ। ਅਰਣਯ। ਆਰਣਜ। ਆਰੰਨ। ਆਰੰਨਜ। ਕਛਿ-ਕਾਤਾਰ। ਕਾਂਤਾਰ। ਕਾਨਨ। ਕੁਪਥ। ਗਹਨ। ਝੱਲ। ਝੇਲਾ। ਦੁਰਗਮ ਪਥ। ਬਣ। ਬਨ। ਬਿਪਨ। ਵਣ। ਵਨ। ਵਿਪਨ। ੨੩।

ਜੰਞ (ਮ:) ਜਨੇਤ। ਜੰਨ। ਬਰਾਤ। ਬਾਰਾਤ। ਵਰ ਯਾਤ੍ਰਾ। ੬।

ਜੰਞ ਘਰ (ਥਾਂ) ਜਨੇਤ ਘਰ-ਜੰਞ

ਟਿਕਾਣਾ । ਜੰਞ ਦਾ ਡੇਰਾ । ਜੰਞ ਨਿਵਾਸ । ਜੰਨ ਵਾਸ । ਜੰਨ ਵਾਸਾ । ਬਰਾਤ ਨਿਵਾਸ । ਬਰਾਤ ਘਰ । ੯। -0-

ਝ

ਝਗੜਾ (ਭਾ:) ਉਸਟੰਡ । ਕਜੀਆ। ਕਾਹਾ। ਖਿਚੋਤਾਣ। ਖਿੱਚੋਤਾਣ। ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ। ਝਗਰ। ਝਗਰਉ। ਝਗਰਾ। ਝਾੜਾ। ਝੇਰ। ਝੇਰਾ। ਝੇੜਾ। ਟੰਟਾ। ਪਵਾੜਾ। ਪਾਵਾੜਾ। ਪੁਆੜਾ। ਫਸਾਦ । ਬਖੇੜਾ । ਬਿਖਾੜਾ । ਬਿਬਾਦਾ । ਬਿਵਾਦ । ਰਾਰ। ਲੜਾਈ। ਵਾਦ। ਵਿਵਾਦ। ੨੮।

ਝੱਗ (ਦੁੱ:) ਝੱਗੂ । ਫੇਣ । ਫੇਨ ।

ਝੱਗੀ (ਕ:) ਸਦਰੀ । ਕੁਰਤੀ । ਗੰਜੀ । ਝਗਲੀ । ਝੁੱਲੀ । ਦਗਲੀ । ਫਤੁਹੀ । ਫਤੂਹੀ । ਬਨਿਯਾਨ । ਬਨੈਨ । ੧੧।

ਝਨ੍ਹਾ (ਨਦੀ) ਤੀ:) ਅਸਿਕਨੀ । ਸਸ ਉਪ ਸਖਨੀ । ਚਿਨਾਬ । ਚਨ੍ਹਾ । ਚੰਦ੍ਰ ਜੋਨਨੀ । ਚੰਦ੍ਰ ਭਗਾ । ਨਿਸਇਸ ਭਗਨੀ । ਰੈਨ ਰਾਟ ਭਗਾ । ੯।

ਝਾਗੜ (ਵਿਸ਼ੇ) ਝਗੜਾਲੂ । ਦੁੰਦਰ । ਵ੍ਵੰਦਰ । ਦ੍ਵੰਦ੍ਵਾਲ । ਦ੍ਵੰਦ੍ਵਿਨ । ਬਾਦੀ । ਵਾਦਿਨ੍ । ਵਾਦੀ । ੯।

ਝਾਂਜਰ (ਗ:) ਹੰਸਕ । ਗੁੰਗਿਯਾ । ਗੂੰਗੀ । ਛੱਲਾ । ਤੁਲਾ ਕੋਟਿ । ਨਉਪਰੀ । ਨੂਪਰ । ਨੇਵਰ । ਪਾਦ ਕਟਕ । ਪਾਦਾਂਗਦ । ਬਿਛਿਯਾ । ਮੰਜੀਰ । ੧੩।

ਝਾੜੂ (ਕਿ:) ਸੁਹਣ । ਸੂਹਨ । ਸੂਹਨੀ । ਸਮੂਹਨੀ । ਸੋਧਨੀ । ਸੰਮਾਰਜਨੀ। ਬਹੁਕਰ । ਬੁਹਾਰੀ । ਵਹਾਰੀ । ੧੦।

ਝਿਊਰ (ਜਾ:) (ਕਹਾਰ । ਕੈਵਰਤ । ਜਾਲ ਪਾਨਿ । ਝੀਵਰ । ਦਾਸ । ਧੀਵਰ । ਬੱਧਕ । ਮਹਿਰਾ । ਮਾਛੀ ਮੇਊ ।੧੧।

ਝਿੰਮਣੀ (ਮ:) ਅਖਜ ਲੋਮ । ਗਰੁਤ । ਨੇਤ੍ਰ ਕਿੰਜਲਕ । ਨੇਤ੍ਰਛੱਦ ਰੋਮ । ਪਖਜ । ਪਖਜਮ । ਬਰਨੀ । ਬਰੌਨੀ । ੯।

ਝੁਨਕਾਰ (ਕੀਰ:) ਛਨਕ ਛਨਹਰੀ । ਝਟ ਝਣ । ਝਨਤਕਾਰ । ਝੁਣ । ਝੁਣਕਾਰ । ਝੁਨ । ਧੁਨਕਾਰ। ਰੁਨ ਝੁਨਾ । ੯।

ਝੁੱਲ (ਖੇ:) ਆਸਤਰਣ। ਕੁੱਥ। ਪਰਿਸਤੋਮ। ਪ੍ਰਵੇਣੀ। ਵਰਣ। ੬।

ਝੂਠ (ਭਾ:) ਅਸੱਤ। ਅਸੱਤਜ। ਅਸਿਤਾ। ਅਤਥਜ। ਅਨਥਾ। ਅਨਿੱਤ।

ਅਨਿੱਤਜ। ਅਨੀਤਾ। ਅਨੇਤਾ। ਅਨਜਥਾ। ਅਨ੍ਰਿਤ। ਅਲੀਆ। ਅਲੀਕ। ਸਦੰਭ। ਕੁਸੱਤ। ਕੁਫਰ। ਕੂਟ। ਕੂਰ। ਕੂੜ। ਦਰੋਗ। ਬਾਤਲ। ਮਿਥਿਆ। ਮਿਥੇਨਾ। ਮਿਥਜਾ। ਮ੍ਰਿਖਾ। ਵਿਤਥ ।੨੬।

ਝੂਠਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੱਤ ਬਕਤਾ। ਕੁਫਰ ਗੋ। ਕੂਰਾ। ਕੂੜਾ। ਕੂੜਿਆਰ। ਮਿਥਿਆਵਾਦੀ। ੭।

ਝੋਰਾ (ਭਾ:) ਕਾਰਾ। ਕਾਰ੍ਹਾ। ਕਾੜ੍ਹਾ। ਝੁਰੇਵਾਂ। ਬਿਸੂਰ। ਬਿਸੂਰਾ। ਵਿਸੂਰ। ਵਿਸੂਰਾ। ੯।

ਝੋਲੀ (ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ) (ਕ:) ਅਧਾਰੀ। ਆਧਾਰਿਨ੍ਹ। ਆਧਾਰੀ। ਥੈਲੀ। ੫।

ਝੋਲੀ (ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ) (ਮ:) ਉਛੰਗ। ਉਤਸੰਗ। ਓਲ। ਗੋਦੀ। ੫।

ਝੰਡਾ (ਰਾ:) ਅਖਤਰ। ਕੇਤ। ਨਿਸ਼ਾਨ। ਨੀਸਾਣ। ਪਰਚਮ। ੯।

ਝੰਡੀ (ਰਾ:) ਕੇਤਨ। ਧਜ। ਧਜਾ। ਧੁਜ। ਧੁਜਾ। ਧ੍ਰਜ। ਧ੍ਰਜਾ। ਬੈਰਕ। ਬੈਰਖ। ਪਤਾਕਾ। ਵੈਜਜੰਤੀ। ੧੨।

-0-

ਟ

ਟੱਬਰ (ਸਨ:) ਕੁਟੰਬ। ਕੁਨਬਾ। ਪਰਵਾਰ। ੪।

ਟਾਹਣਾ (ਜੰ:) ਸਕੰਦ। ਕਾਂਡ। ਟਾਸ। ਟਾਹਣਾ। ਡਾਹਣ। ਡਾਹਣਾ। ਡਾਲਾ। ਪ੍ਰਕਾਂਡ। ੯।

ਟਾਹਣੀ (ਜੰ:) ਸਾਖ। ਸ਼ਾਖ। ਸਾਖਾ। ਸ਼ਾਖਾ। ਟਹਣੀ। ਟਹਨੀ। ਡਾਹਣੀ। ਡਾਰਿ। ਡਾਰੀ। ਡਾਲਿ। ਡਾਲੀ। ੧੨।

ਟਾਹਲੀ (ਰੁੱ:) ਅਗੁਰੁ। ਸਾਰਯ। ਸਿੰਸਪਾ। ਸ਼ਿੰਸ਼ਪਾ। ਸ਼ੀਸ਼ਮ। ਸ਼ੀਸ਼ੋ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਕਪਿਲਾ। ਕਪਿਲਾਖਜੀ। ਕਾਲਾਨੁ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਸਾਰ। ਤੀਵ੍ਰ ਧੂਮਕਾ। ਧੀਰਾ। ਧੂਮ੍ਰਿਕਾ ਵੀਰਾ। ਭਸਮ ਗਰਭਾ। ਪਿੱਛਿਲਾ। ਪਿਪਲਾ। ਪੀਤਾ। ਯੁਗ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਯੁਗਮ-ਪਤ੍ਰਕਾ। ੨੧।

ਟਾਪੂ (ਪਾ:) ਦੀਪ। ਦ੍ਵੀਪ। ਰੇਤ। ਰੇਤਾ। ਜਜ਼ੀਰਾ। ੬।

ਟਿਟਿਆਣਾ (ਕੀੜੇ) ਉਪ ਸੂਰਯਕ। ਸੋਨ ਕਿਰਵਾ। ਖਜਜੋਤਿ। ਖਦਜੋਤ।

ਜੀਂਗਣਾ। ਜੁਗਨੂੰ। ਜਯੋਤਿਰਿੰਗ। ਜਯੋਤਿ ਰਿੰਗਣ। ਟਿਟਾਣਾ। ਟਿਟਾਨਾ। ਤਮੋਜਯੋਤਿ। ਤਮੋਮਣਿ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੰਧ। ਨਿਮੇਖਕ। ਪਟ ਬੀਜਨਾ। ਪਟ ਵੀਜਨਾ। ਪ੍ਰਭਾ ਕੀਟ। ਰਿੰਗਣ ਜੋਤੀ। ੧੯।

ਟਟੀਹਰੀ (ਪੰ:) ਕੋਯਸ਼ਠੀ। ਟਿਟਿਹਰੀ। ਟਿਟਿਹੀ। ਟਿਟਿੱਭੀ। ੫।

ਟਿੱਕਾ (ਗਹਿਣਾ) (ਗ:) ਪੱਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ਜ। ਮਸਤਕ ਭੂਸ਼ਣ। ਲਿਲਾਟ ਭੂਖਣ। ਲਿਲਾਟਿਕਾ। ਵੰਦੀ ਵੇਨਾ। ੬।

ਟੀਕਾ (ਵਿਦਿ:) ਅਦਰਸ। ਅਰਥ। ਆਦਰਸ। ਆਦਰਸ਼। ਟੀਕ। ਤਿਲਕ। ਭਾਵ। ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ। ੯।

ਟੁਕੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਰਧ। ਸ਼ਕਲ। ਹਿੱਸਾ। ਖੰਡ। ਭਾਗ। ਭਿੱਤ। ੭।

ਟੁੰਡਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਹੱਥ ਕਟਾ। ਸ਼ੋਣ। ੩।

ਟੇਢਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਰੇਬ। ਅਰੇਬ। ਕੁੰਚਤ। ਕੁਟਲ। ਟੇਢੋ। ਡਿੰਗਾ। ਡੀਗਿ। ਤਿਰਛਾ। ਬਕ੍ਰ। ਬਾਮ। ਬਿੰਗਾ। ਬੀਗਾ। ਬੀਂਗਾ। ਬੰਕ। ਵਿੰਗਾ। ਵੀਗਾ। ਵੀਂਗਾ। ਵੰਕ। ਵਜੰਗ। ੧੯।

ਟੋਆ (ਥਾਂ) ਅਵਟ। ਸ੍ਵਭ੍ਰ। ਖਾਤ। ਖਾਤਾ। ਗਡਹਾ। ਗਰਤ। ਗੜਹਾ। ਗੜ੍ਹਾ। ਗਾਰਾ। ਝੇਰ। ਦਰ। ਭੂਰੰਧ੍ਰ। ।੧੩।

ਟੋਪ (ਰਾ:) ਸਿਰ ਅਸਤ੍ਰ। ਸ਼ਿਰੱਸਤ੍ਰ। ਸ਼ਿਰਸ ਤ੍ਰਾਣ। ਸ਼ੀਰਖਕ। ਸ਼ੀਰਖਣਜ। ਕੁੰਡੀ। ੭।

–0–

ਠ

ਠੱਗ (ਜਾ:) ਸਬਗ। ਕਟਲ। ਕਿਤਲ। ਕੁਦਕ। ਗਠ ਕਟ। ਗਿਰਹ ਕਟ। ਗੰਢ ਕਟ। ਗੰਢ ਕਤਰ। ਚਾਇਯਾਂ। ਛਦਮੀ। ਛਲੀ। ਛਲੀਆ। ਜਿਹਨ। ਜੇਬ ਕਟ। ਠਗਣ ਹਾਰ। ਧਨ ਹਰਤਾ। ਧੂਰਤ। ਧੋਖੇ ਬਾਜ਼। ਪ੍ਰਤਾਰਕ। ਬਿਖ ਦਾਇਕ। ਬਿਖੀਆ। ਬੰਚਕ। ਬੰਚੀਆ। ਬਜਾਜੀ। ਮਾਇਆ ਹਰਨ। ਮਾਲ ਕਾਲ। ਵੰਚਕ। ਵੰਚੀਆ। ੨੯।

ਠਠਿਆਰ (ਜਾ:) ਸ਼ੌਲਿਬਕ। ਕੰਸ ਕੁੱਟ। ਠਠੇਰਾ। ਤਾਂਬ੍ਰ ਕੁਟ। ਤਮੇਰਾ। ਤਾਮ੍ਰ ਕੁਟ। ਤਾਮ੍ਰ ਜੀਵੀ। ੮।

ਠੁਹਕਰ (ਰਾ:) ਠਨਕਾ। ਠੀਸ। ਠੁਡ। ਠੁੱਡਾ। ਠੇਸ। ਠੋਲ। ੭।

ਠੇਠ (ਬੋਲੀ) (ਭਾ:) ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼। ਗ੍ਰਾਮਜ। ਠੇਠ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ। ੫।

ਠੋਡੀ (ਮ:) ਹਨੁ। ਚਿਬਕ। ਠੁਡੀ। ਠੋੜੀ। ਦਾੜੀ। ੬।

ਠੰਡ (ਰੋ:) ਸਰਦੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ। ਸਿਆਲ। ਸਿਸਰ। ਸ਼ਿਸ਼ਰ। ਸੀਅਰ। ਸੀਤ। ਸ਼ੀਤ। ਸ਼ੀਤਲਤਾ । ਸੁਖੀਮ। ਹਿਮ। ਹਿਵ । ਜਡ। ਜਾਡਾ। ਜਾੜਾ। ਠੰਡਕ। ਠਾਂਢਿ। ਤੁਖਾਰ। ਪਾਲਾ । ੨੦।

ਠੰਡਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਰਦ। ਸ਼ਾਂਤ। ਸੀਤ। ਸੀਤਲ। ਸੀਰ। ਸੀਰਾ। ਹੇਮ। ਹੇਂਵ। ਠਾਰ। ਖੁਨਕ। ਠਾਰ। ੧੧।

-0-

ਡ

ਡਉਂ ਅੱਗ (ਜੰ:) ਡਵ। ਡੌ। ਡੌਂ। ਡੌਂਹ। ਦਵ। ਦਵਾਨਲ। ਦਵਾਰੀ। ਦਾਵ। ਦਾਵਾ। ਦਾਵਾਗਨੀ। ਦਾਵਾਨਲ। ਵਨ ਹੁਤਾਸ਼ਨ। ੧੩।

ਡਉਰੂ (ਕੀਰ:) ਡਮਰੂ। ਡਿੰਡਮ। ਡੂ। ਡੰਕ। ੫।

ਡਕਾਰ (ਮ:) ਉਦਗਾਰ। ਊਰਧਵਾਤ। ੩।

ਡੱਡੂ (ਪਾ:) ਅਜਿਰ। ਸ਼ਾਲਰ। ਹਰਿ। ਦਾਦਰ। ਦਰਦੁਰ। ਪਨਵ। ਬਨ ਚਾਤਰ। ਭੇਕ। ਮੀਂਡਕ। ਮੇਂਡਕ। ਮੰਡੂਕ। ਵਰਖਾਭ। ੧੩।

ਡਫ (ਕੀਰ:) ਚੰਗ। ਡਫਲਾ। ੩।

ਡੱਬਾ (ਗ:) ਸਮੁੰਦਗਕ । ਸੰਪੁਟ । ਸੰਪੁਟਕ । ਸੰਪੁਟੀ । ੫।

ਡਰ (ਭਾ:) (ਭਿਆਨਕ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ) ਅਤੰਕ। ਅਤੰਗ। ਆਸ਼ੰਕਾ। ਅੰਦੇਸ। ਅੰਦੇਸਾ। ਅੰਦੇਸ਼ਾ। ਸਹਮ। ਸਹੰਮਾ। ਸਾਧ੍ਵਸ। ਹਉਲ। ਹੌਲ। ਖਉਫ। ਖੌਫ। ਡਰਨ। ਤਰਸ। ਤਰਾਸ। ਤ੍ਰਾਸ। ਦਰ। ਦੁਜ। ਭਉ। ਭਯ। ਭਵ। ਭੀਤਿ। ਭੀਰ। ਭੈ। ਭੋ। ਭਜ। ੨੮।

ਡਰਾਉਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਗ੍ਰ। ਅਸਰਾਲ। ਅਸਰਾਲਾ। ਕਰਾਲ। ਕਲਖਾ। ਖੌਫਨਾਕ। ਘੋਰ। ਤੀਵ੍ਰ। ਦਾਰੁਣ। ਦਾਰੁਨ। ਧਾਣਕ। ਧਾਨਕ। ਪ੍ਰਤਿਭਵ। ਬਿਕਰਾਲ। ਭਯਕ। ਭਯਾਨਕ। ਭਯੰਕਰ। ਭਿਆਨ। ਭਿਆਨਕ। ਭੀਸ਼ਣ। ਭੀਸ਼ਮ। ਭੀਹਾਲਾ। ਭੀਹਾਵਲਾ। ਭੀਖਣ। ਭੀਮ। ਭੈਆਨ। ਭੈਆਨਕ। ਭੈਦਾਯਕ। ਭਜਾਨਕ। ਭਜੰਕਰ। ਵਿਕਰਾਲ। ੩੩।

ਡਰਾਕੁਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਖੌਫ ਜ਼ਦਹ। ਡਰੂ। ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨ। ਤ੍ਰਾਸ ਵਾਨ। ਭੀਰ। ਭੀਰੂ। ਭੈ ਸੰਜੁਕਤ। ਭੈਯੁਤ। ੯।

ਡੂੰਘਾ (ਵਿਸੇ:) ਅਸਗਾਹ। ਅਗਾਹ। ਅਗਾਹੁ। ਅਗਾਧ। ਅਗਾਧਾ। ਅਤੁਲ ਅਸਪਰਸ਼। ਅਥਾਹ। ਅਮੀਕ। ਗਹਰ। ਗਹਰਾ। ਗਹੀਰ। ਗਹੀਰਾ। ਗਭੀਰ। ਗੰਭੀਰ। ਗੰਭੀਰਾ। ਡਾਬਰ। ਡੋਬੂ। ਨਿਬੂ। ਨਿਮਨ। ਨੀਚਾ। ਬੇਥਾਹ।੨੩।

ਡੂੰਨਾ (ਭੋ:) ਕੰਡੋਲ। ਛਪਰਾ। ਪਿਟ।੪।

ਡੂੰਮ ਕਾਂ (ਪੰ:) ਕਾਕੋਲ। ਕਾਲ ਕੰਟਕ। ਡੋਮ ਕੌਆ। ਦ੍ਰੋਣ। ਦ੍ਰੋਣ ਕਾਕ। ੬।

ਡੇਰਾ (ਥਾਂ) ਉਤਾਰਾ। ਸਿਬਰ। ਸਿਵਰ। ਟਿਕਾ। ਨਿਵਾਸ। ਨਿਵੇਸ। ਨਿਵੇਸ਼। ਪੜਾ। ੯।

ਡੈਣ (ਮ:) ਡਾਅਣ। ਡਾਇਣ। ਡਾਕਣੀ। ਡਾਕੀ। ਡੀਹਰ। ੬।

ਡੋਲਾ (ਗਾ:) ਹਿੰਡੋਲਾ। ਡੋਲੀ । ਦੋਲਾ। ਪ੍ਰੇਂਖਾ। ੫।

ਡੌਲਾ (ਮ:) ਪ੍ਰਗੰਡ। ਬਾਜ਼ੂ। ੩।

ਡੰਗ (ਸੱਪ) ਡੰਸੁ। ਦੰਸ਼। ੩।

ਡੰਡਾ (ਗਾ:) ਜੰਦਾਰ। ਜੰਦਾਰਾ। ਠੀਂਗਾ। ਠੇਂਗਾ। ਦੰਡ। ੫।

ਡੰਨ (ਗਾ:) ਸਾਹਸ। ਚੱਟੀ। ਜੁਰਮਾਨਾ। ਡਾਨ। ਡੰਡ। ਦਮ। ਦੰਡ। ੮।

-0-

ਢ

ਢੱਕਣ (ਭੋ:) ਉਤਖੇਪਣ। ਅਛਾਦਨ। ਆਛਾਦਨ। ਸਰਵਾ। ਸਰਾਵ। ਕਸੋਰਾ। ਚੱਪਣ। ਢੱਕਨ। ਢਾਕਨ। ਪਰਈ। ਮਲੈਯਾ। ੧੨।

ਢੱਟਾ (ਖੇ:) ਸਾਂਡ। ਸਾਨ੍ਹ। ਖੰਡ। ਗੌ ਪਤਿ। ਪਿਟਚਰ। ੬।

ਢਮੋਲਾ (ਖੇ:) ਇੱਟਾਂ ਭੰਨ। ਕੋਟਿਸ਼। ਲੋਸ਼ਟ ਭੇਦਨ। ੪।

ਢਾਲ (ਗਾ:) ਅਟਾਂਕ। ਸਿਪਰ। ਚਰਮ। ਚਰਮਣ। ਚਰਮਨ। ਢਾਰ। ਢਾਲਾ। ਫਰ। ਫਲ। ਫਲਕ। ੧੧।

ਢਿੱਡਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਤੁੰਦਿਨ। ਤੁੰਦਿਭ। ਤੁੰਦਿਲ। ਪਿਚੰਡਿਲ। ਬ੍ਰਿਹਾਤ੍ ਕੁਖਜ। ।੬।

ਢੀਠ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਧੀਠ। ਧੀਠਾ। ਧ੍ਰਿਸ਼ਠ। ੪।

ਢੀਠਤਾ (ਭਾ:) ਢੀਠਤਾਈ। ਢੀਠਪਨ। ਢੀਠਾਈ। ੪।

ਢੂੰਡ (ਭਾ:) ਖੋਜ। ਟੋਲ। ਤਲਾਸ਼। ਭਾਲ। ਲੱਭ। ੬।

ਢੇਰ (ਅੰ:) ਅਟਾਲ। ਅੰਬਾਰ। ਗ਼ਲਹ। ਟਾਲ। ੫।

ਢੋਲ (ਕੀਰ:) ਢੱਕਾ। ਪਟਹ। ਪਣਵ। ਪ੍ਰਣਵ। ੫।

ਢੰਗ (ਭਾ:) ਅਟਕਰ। ਅਟਕਲ। ਕਲਾ। ਜਾਚ। ਜੁਗਤਿ। ਜੁਗਤੀ। ਢੱਬ। ਢਾਲ। ਤਰਕੀਬ। ਤਰੀਕਾ। ਤ੍ਰੀਕਾ। ਪਧਤਿ। ਬਨਾਉ। ਬਿਧਿ। ਬਿਧੀ। ਭਤ। ਰੀਤੀ। ਵੱਲ। ਵਿਉਂਤ। ਵਿਧਿ। ਵਿਧੀ। ੧੯।

-0-

ਤ

ਤੱਕੜੀ (ਵ:) ਕਾਂਟਾ। ਕੰਡਾ। ਤੱਕੜ। ਤਰਾਜੀ। ਤਰਾਜੂ। ਤਰਾਜ਼ੂ। ਤਾਰਾਜੀ। ਤਾਰਾਜੂ। ਤੁਲ। ਤੁਲਾ। ਤੁਲਜ। ਤੋਲੀ ਕਾਂਟਾ। ਨਰਜਾ। ੧੪।

ਤੱਕੜੀ ਦਾ ਪਾਲੜਾ (ਵ:) ਛਾਬਾ। ਡੱਲਾ। ਡਲਿਯਾ। ਡਾਲ। ਤੁਲਾ ਪਟ। ਪੱਲਾ। ਪਾਲੜਾ। ੮।

ਤੱਕੜੀ ਦੀ ਡੰਡੀ (ਵ:) ਕਾਂਟਾ। ਡਾਂਡ। ਡੰਡਾ। ਡੰਡੀ। ਬੇਂਟ। ੬।

ਤਖਤ (ਗਾ:) ਸਿੰਹਾਸਨ। ਸਿੰਘਾਸਨ। ਗੱਦੀ। ਪਾਤ। ਪਾਦ। ਬਾਦ। ਬੈਹਣਾ। ਬੈਹਨਿ। ੯।

ਤਖਤੇ (ਬਾਂ) ਅਰਰ। ਕਪਾਟ। ਕਿਵਾਰ। ਕਿਵਾੜ। ਕੇਵਾੜ। ਤਾਕ। ਪਟ। ਪੱਲਾ। ਫਾਟਕ। ਭਿੱਤਾ। ਭੀਤ। ੧੨।

ਤਖੱਲਸ (ਵਿਦਿ:) ਉਪਨਾਮ। ਕਵਿ ਚਿੰਨ੍ਹ। ਕਵਿ ਛਾਪ। ਛਾਪ। ੫।

ਤਨਖਾਹ (ਕਿ:) ਤਲਬ। ਦਰਮਾਹਾ। ਪੇ। ੪।

ਤਗਰ (ਗੰ:) ਸ਼ਠ। ਕਾਲਾਨੁਸਾਰਿ। ਕੁੰਚਿਨ। ਕੁਟਿਲ। ਜਿਹਨ। ਤਗਰਕ। ਦੀਨ। ਦੀਪਨ। ਨਹੁਖਾਖਜ। ਨਤ। ਪਾਦਿਕ। ਮਹੋਰਗ। ਲਘੁਕ। ਵਕ੍ਰ। ਵਿਨਮ੍ਰ। ੧੬।

ਤਜ (ਰੁੱ:) ਉਟਕਟ। ਚੋਚ। ਤ੍ਵਕ ਪਤ੍ਰ। ਤ੍ਵਚ। ਦਾਲ ਚੀਨੀ। ਭ੍ਰਿੰਗ। ਵਰਾਂਗਕ। ੮।

ਤਪ (ਸੁ:) ਤਪਸਾ। ਤਪੀਸਿਆ। ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ। ਤਪਸਜਾ। ਤਾਪ। ਬ੍ਰਤ। ਧਜਾਨੋਪਾਸਨਾ। ਯੋਗ। ਯੋਗ ਸਾਧਨ। ਯੋਗਾਭਜਾਸ। ਰਿਆਜ਼ਤ। ਵ੍ਰਤ। ੧੩।

ਤਪਦਿਕ (ਰੋ:) ਉਖਮਾ। ਅਤਿਰੋਗ। ਸੋਖ। ਖਜਯ। ਗਦਾਗ੍ਰਣੀ। ਛਈ। ਤਪੇਦਿਕ। ਦਿਕ। ਨ੍ਰਿਪਾਮਜ। ਯਖਜਮਾ। ਰਾਜ ਯਖਜਮ। ਰਾਜ-ਰੋਗ। ੧੩।

ਤਪਲਾ (ਕੀਰ:) ਜੋੜੀ। ਠੇਕਾ। ਡੁੱਗੀ। ਤਬਲਾ। ਤਵਲਾ। ਦੁਕੜ। ੬।

ਤਪੀਆ (ਸੁ:) ਤਪਸ੍ਵਿਨ। ਤਪਸ੍ਵੀ। ਤਪਸੀ। ਤਪਾ। ਤਪੀ। ਤਪੋ ਯੁਕਤ। ਤਾਪਸ। ਪਾਰਿ ਕਾਖਜਨ। ਪਾਰਿ-ਕਾਖਜੀ। ੧੦।

ਤਬੇਲਾ (ਬਾਂ) ਅਸਤਬਲ। ਇਸਤਬਲ। ਅਸ੍ਵ ਸ਼ਾਲਾ। ੪।

ਤਮਾਕੂ (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਰਤੀ। ਕ੍ਰਿਮ ਘਨੀ। ਖਜਾਰ ਪਤ੍ਰ। ਜਗਤ ਜੂਠ। ਤਮਾਖੂ। ਤੰਬਾਕੂ। ਧੂਮ੍ਰ। ਧੂਮ੍ਰ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਬਿਖਿਆ। ਭਾਂਗ। ੧੧।

ਤਰਖਾਣ (ਜਾ:) ਸੂਤ। ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ।

ਸਜੰਦਨ ਕਾਰ। ਕਾਸਟ ਕਾਰ। ਕਾਸਟ ਤਖਜ। ਕਾਠ ਤਖਜ। ਕਾਰੀਗਰ। ਖਾਤੀ। ਤਖਜਨ। ਤਖਜੀ ਤਰੁਖਾਨ। ਤਰੁ ਭੇਦੀ। ਤਿਖਾਣ। ਬਢਈ। ਬਨ ਰਿਪ। ਬੇਢੀ। ਰਥਕਾਰ। ਵਰਧਕ। ੧੯।

ਤਰਬੂਜ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਲਪ ਪ੍ਰਮਾਣਕ। ਸ਼ੀਰਣ ਵ੍ਰਿੰਤ। ਸੁਕ੍ਰਤਲ। ਸੁਖਾਸ। ਸੇਟ। ਕਾਲਿੰਗ। ਕਾਲਿੰਦ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ-ਬੀਜ। ਗੋਡੁੰਬ। ਘ੍ਰਿਣਾ ਫਲ। ਚਿਤ੍ਰ। ਚਿਤ੍ਰ ਵੱਲਿਕਾ। ਚਲਾਨ। ਨਾਟਾਮ੍ਰ। ਬ੍ਰਿਹ ਦੋਲ। ਮਧੁਰ ਫਲ। ਮਵੀਰੀ। ਮਾਂਸ ਫਲ। ਮਾਂਸਲ। ਮੂਤ੍ਰਲ। ਰਕਤ ਬੀਜ। ਰਾਜ ਤਿਨਿਖ। ਲਤਾ ਪਨਸ। ਵ੍ਰਿਤ ਫਲ। ੨੬।

ਤਰੱਕੀ (ਭਾ:) ਉਥਾਨ। ਉਦਉ। ਉਦਇ। ਉਦਭਵ। ਉਦਯ। ਉਦ੍ਰੇਕ। ਉਨਤਿ। ਉਨੱਤੀ। ਉਰੂਜ। ਵ੍ਰਿਧਿ। ੧੧।

ਤਰ੍ਹਾਂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਤਰਹ। ਧਾ। ਪ੍ਰਕਾਰ। ਬਿਧਿ। ਬਿਧੀ। ਭਤ। ਭਤਿਆ। ਭਾਇ। ਭਾਤ। ਭਾਂਤ। ਭਾਤੀ। ਭਾਂਤੀ। ਭਿਤ। ਵਾਂਗ। ਵਾਂਗੀ। ਵਾਂਙ। ਵਾਂਙੂ। ਵਿਧਿ। ਵਿਧੀ। ੨੦।

ਤਲਵਾਰ (ਰਾ:) ਅਸਿ। ਅਸੀ। ਅਯ। ਸਨਾਹਰ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। ਸਰੋਹੀ। ਸੀਹਣੀ ਸਾਰ ਦੀ। ਸੀਹਾ। ਸੈਫ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। ਸ੍ਰੀ ਭਵਾਨੀ। ਹਰਿ। ਕਰਉਤੀ। ਕਰਪਾਲ। ਕਰਵਾਰ। ਕਰਵਾਲ। ਕਰਾਚੋਲ। ਕਿਰਪਾਣ। ਕਿਰਪਾਨ। ਕੇ ਜਮਾਂ। ਕੌਖੇਜਯਕ। ਕ੍ਰਵਾਲ। ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ। ਖੱਗ। ਖੜਗ। ਖੜਗ। ਖੰਗ। ਚਾਚਰ। ਚੰਡੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਹਾਂਸ। ਤਰਵਾਰ। ਤੇਗ। ਧੋਪ। ਨਿਸ ਤ੍ਰਿਸਨੀ। ਨੰਦਗ। ਪੀਤਪਾਲੈ। ਫਲ। ਬਢਾਗਨਿ। ਬਾਢਵਾਰੀ। ਭਗਉਤੀ। ਭਗਵਤੀ। ਭਵਹਾ। ਭੂਤਾਂਤਕ। ਭੈ ਹਰਨ। ਮੰਡਲਾਗ੍ਰ। ਰਿਸ਼ਟ। ੪੯।

ਤਵਾ (ਭੋ:) ਕੜਾਹੀ। ਤਖ। ਪ੍ਰਿਖਟ ਪਚ। ਪ੍ਰਿਖਟ ਪਚਨ। ਰਿਚੀਖ਼। ਰਿਜੀਖ। ਵਸਾਵਾ। ੮।

ਤਵਾਸ਼ੀਰ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ੁਭਾ। ਸ਼ੁਭ੍ਰਾ। ਸ਼੍ਵੇਤਾ। ਕਰਪੂਰ ਰੋਚਨਾ। ਕਰਮਰੀ। ਗਵਾਯੋਧਵ। ਗੋ ਧੂਮਜ। ਤਵ ਖਜੀਰ। ਤਾਲ ਸੰਭੂਤ। ਤਾਲ ਖਜੀਰ। ਤੀਖੁਰ। ਤੁਕਾ। ਤੁਗਾ। ਤੁਗ ਖਜੀਰੀ। ਤੁੰਗਾ। ਤੰਡਲੋਧਵ। ਤ੍ਰਕ ਖਜੀਰੀ। ਪਯ ਖਜੀਰੀ। ਪਿਖਿਟਕਾ। ਪਿੰਗਾ। ਬੰਸ ਲੋਚਨ। ਯਵਜ। ਰੋਚਨਿਕਾ। ਵਾਂਸ਼ੀ। ਵੈਣਵੀ। ਵੰਸ ਸ਼ੂਕਰਾ। ਵੰਸ਼ਜਾ। ਵੰਸ਼ ਰੋਚਨਾ। ਵੰਸ਼ ਲੋਚਨ। ਵੰਸ਼ ਲੋਚਨਾ। ੩੧।

ਤਵੀਤ (ਗ:) ਤਅਵੀਜ। ਤਾਵੀਜ਼। ਤੰਤ। ਤੰਤ੍ਰ। ੫।

ਤੜਾਗੀ (ਗ:) ਸਪਤਕੀ। ਸ਼ਿੰਖਲਾ। ਕਰਘਨੀ। ਕਾਂਚੀ। ਕੰਕਣਿਕਾ। ਕੰਕਣੀ। ਕਿੰਕਣਿ। ਕਿੰਕਣਿਕਾ। ਕਿੰਕਣੀ। ਕਿੰਕਣੀਕਾ। ਕਿੰਕਨੀ।

ਘੁਘਰੀ। ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਿਕਾ। ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟੀ। ਛੁਦ੍ਰਿਕਾ। ਤਾਗੜੀ। ਪ੍ਰਤਿਸਰਾ। ਮੇਖਲਾ। ਰਸਨਾ। ੨੦।

ਤਾਂਘ (ਭਾ:) ਉਤਸੁਕਤਾ। ਉਤਕੰਠਾ। ਅਤਰੰਤਾ ਇੱਛਾ। ਆਕੁਲੇਛਾ। ਔਤਸੁਕਜ। ਚਾਹ। ਚਾਵ। ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ। ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ। ਤੀਬਰਾ-ਭਿਲਾਖਾ। ਤੀਵ੍ਰਾ ਭਿਲਾਖਾ। ਪ੍ਰਬਲੇਛਾ। ਲਾਲਸਾ। ੧੪।

ਤਾਂਘੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਸਕ। ਉਤਕ। ਉਤਕੰਠਿਤ। ਉਨਮਨ। ਅਭਿਲਖਿਤ। ਅਭੀਛਿਤ। ਔਤਸੁਕਜ। ਇੱਛਿਕ। ਇੱਛਿਤ। ਪ੍ਰਲੁਬਧ। ਪ੍ਰੇਛਿਤ। ਵਾਂਛਿਤ। ੧੩।

ਤਾਣਾ (ਕ:) ਓਤ। ਤਾਨਾ। ੩।

ਤਾਤ ਪਰਜ (ਭਾ:) ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ਆਸ਼ਯ। ਤਾਤ ਪਰਯ। ਵਿਚਾਰ। ੫।

ਤਾਪ (ਰੋ:) ਆਤੰਕ। ਸੰਤਾਪ। ਜੁਰ। ਜੂਰਤਿ। ਜੂੜੀ। ਜ੍ਵਰ। ਤਾਪਕ। ਬੁਖਾਰ। ਮਹਾ ਗਦ। ਰੋਗਾ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ। ੧੧।

ਤਾਪਤੀ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਸਨਕਾ। ਸ਼ਿਆਮਾ। ਕਾਪਿਲਾ। ਤਪਤੀ। ਤਪਨੀ। ਤਾਪਨੀ। ਤਾਪੀ। ਤਾਰਾ। ੯।

***ਤਾਂਬਾ** (ਖ:) ਉਡੁੰਬਰ। ਉਦੁੰਬਰ। ਅਰਕ। ਅਰਵਿੰਦ। ਅੰਬਕ। ਸ਼ੁਲ। ਸ਼ੁਲਪ। ਸ਼ੁਲਬ। ਸੂਰਯਾਹ੍ਵ। ਸੂਵ ਲੋਹ। ਕਨੀਪਸ। ਤਪਨੇਸ਼ਟ। ਤਾਮਾ। ਤਾਮ੍ਰ। ਤਾਮ੍ਰਕ। ਤ੍ਰਾਮਾ। ਦ੍ਵਿਸ਼ਟਾ। ਦ੍ਵਜਸਟ। ਨੈਪਾਲਕ। ਪਵਿਤ੍ਰ। ਬ੍ਰਹਮ ਵ੍ਰਚਮ। ਭਾਸੁਰ। ਮਲੇਛ ਮੁਖ। ਮੁਨਿ ਪਿੱਤਲ। ਰਕਤ। ਰਕਤ ਧਾਤ। ਰਵਿ ਸੰਗਜਕ। ਰਵਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਵਿ ਲੋਹ। ਲੋਹਿ ਤਾਪ। ਲੋਹਿਤਾਯਸ਼। ਵਰਿਸ਼ਟ। । ੩੩।

*ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ 'ਕਾਰਤਕੇਯ' ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ।

ਤਾਰ (ਸਾਜ਼ ਦੀ) (ਕੀਰ:) ਜੀਲ। ਤਾਂਤੀ। ਤੰਤ। ਤੰਤੀ। ੫।

ਤਾਰਾ (ਅਕਾ:) ਉਡੁ। ਉਡੁਗ। ਉਡੁਵਾ। ਉਲਕਾ। ਅਖਤਰ। ਸਤਾਰਾ। ਸੱਯਾਰਾ। ਸਿਤਾਰਾ। ਖਗ। ਜੁਨਰਾਈ। ਤਮਚਰ। ਨਖੱਤ। ਨਖੱਤਰ। ਨਖੱਤ੍ਰ। ਨਖਿਅਤ੍ਰ। ਨਖਿਆਤ। ਨਖਜਤ੍ਰ। ਨਛੱਤ੍ਰ। ਨਭ ਚਰ। ਨਿਸ਼ ਚਰ। ਨਿਹਾਰਕਾ। ਭ। ਰਿਖਜ। ੨੪।

ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂੰਹ (ਅਕਾ:) ਉਡ ਗਨ। ਉਡ ਮਾਨ। ਤਾਰਾਗਣ। ਤਰੈਯਾ। ਨਿਹਰਿਕਾਵਲੀ। ਨਖੱਤਾਵਲੀ। ੭।

ਤਾਰੀਖ ਡੇਟ। ਤ੍ਰੀਕ। ਮਿਤੀ। ੪।

ਤਾਲ ਮਖਾਣਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਖਜੁਰਕ। ਇਖਜੁ ਗੰਧਾ। ਇਖਜੁ ਗੰਧਿਕ। ਇਖਜੁ ਬਾਲਕਾ। ਇਖਜੁਰ। ਸ਼ੁਕਲ-ਪੁਖਪ। ਸ਼ੂਰਕ। ਸ਼੍ਰਿੰਖਲਾ। ਕਾਂਕੇਖਜੁ। ਕਾਂਡੇਖਜੁ। ਕੁਲਾਹਕ। ਕੈਲਯਾ। ਕੋਕਲਾਖਜ। ਕੋਲਿ ਸੁੰਦਾ। ਖਜੁਰ। ਖਜੁਰਕ। ਭਿਖਜਰਖਜੂ। ਤੈਲ ਕੰਠ।

ਤ੍ਰਿਖਜਰ। ਪਾਂਡ। ਪਿੱਛਿਲ। ਭਿਖਜੁ। ਵਾਲਿਕਾ। ੨੪।

ਤਾਲੂ (ਮ:) ਕਾਕੁਦ। ਤਾਰੂ। ੩।

ਤਿਆਗ (ਭਾਵ) ਉਤਸਰਗ। ਉਪ ਨਜਾਸ। ਉਪੇਖਜਾ। ਅਸਪ੍ਰਿਹਾ। ਸਨਿਆਸ। ਸਨਜਾਸ। ਤਰਕ। ਤਜਾਗ। ਨਿਸਪ੍ਰਿਹਾ। ਨਿਰਵੇਦ। ਵਰਜਨ। ਵੈਰਾਗ। ੧੩।

ਤਿਆਗੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਘੜ। ਉਦਾਸ। ਉਦਾਸਾ। ਉਦਾਸੀ। ਉਦਾਸੀਨ। ਉਪਰਤ। ਅਉਘੜ। ਅਉਧੂ। ਅਉਧੂਤ। ਅਉਧੂਤੀ। ਅਤੀਤ। ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿ। ਅਵਧੂਤ। ਸਨਿਆਸੀ। ਨਿਸਪ੍ਰੇਹ। ਨਿਰਲੇਪ। ਬਿਰੱਕਤ ਬਿਰਕਾਤੀ। ਬਿਰਾਗੀ। ਬੈਰਾਗੀ। ਵਿਰੱਕਤ। ਵਿਰਾਗੀ। ਵੈਰਾਗੀ। ੨੫।

ਤਿਹਾਇਆ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਤਿਆਸਾ। ਤਿਖਈਆ। ਤਿਖ ਹਾਰਾ। ਤਿਹਾਇਆ। ਤ੍ਰਿਖਾ ਵੰਤ। ਪਿਆਸਾ। ਪਜਾਸਾ। ੮।

ਤਿੱਖਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਗ੍ਰ। ਉਤਾਲ। ਉਦੰਡ। ਉਧੱਤ। ਊਧਤ। ਅਕੁੰਠ। ਤੀਖਣਿ। ਤੀਖਜਣ। ਤੁੰਦ। ਤੇਜ। ਤੇਜ਼। ਤ੍ਰਿਖਾ। ਪਈਨਾ। ਪੈਨਾ। ਪ੍ਰਚੰਡ। ੧੬।

ਤਿੱਤਰ (ਪੰ:) ਕੁਕੁਭ। ਤੀਤਿਰ। ਤੀਤੁਰ। ਤੀਤਲ। ਤੈਤਿਰ। ਬਾਜੁ ਖ਼ੋਦਰ। ੭।

ਤਿੰਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਿ। ਸਿਹ। ਸੇਮ। ਸੋਮ। ਤੀਨਓ। ਤੀਨ। ਤ੍ਰੀਅ। ਤ੍ਰੈ। ੯।

ਤਿਲ (ਤੇ:) ਸ਼ਨੇਹ ਫਲ। ਹੋਮ ਧਾਨਜ। ਜਟਿਲ। ਤੈਲ ਫਲ। ਪਵਿਤ੍ਰ। ਪਾਪਘਨ। ਪਿਤ੍ਰਿ ਤ੍ਰਪਣ। ਪੂਤ ਧਾਨਜ। ਪੂਰ ਫਲ। ਵਨੋਧਵ। ੧੧।

ਤਿਲਕ (ਰਾ:) ਸਿਰ ਬੇਂਦੀ। ਟਿੱਕਾ। ਟੀਕ। ਚਿਤ੍ਰਕ। ਤਿਕਅ। ਤਮਾਲ ਪਤ੍ਰ। ਤਿਲਅ। ਬਿੰਦੀ। ਬੇਂਦੀ। ਬੰਦੀ। ਲਲਾਟਿਕਾ। ਵਸ਼ੇਖਕ। ੧੩।

ਤੀਜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:। ਸੇਮ। ਸਿਵ੍ਰਮ। ਤੀਆ। ਤੀਸਰਾ। ਤ੍ਰਿਤੀਆ। ਤ੍ਰਿਤੀਜਾ। ੭।

ਤੀਰ (ਰਾ:) ਅਸ਼ੁਗ। ਅਸ਼ੁਪ। ਅਜਿਹਨਗ। ਇਖ। ਇਖਜਪਰ। ਸਰ। ਸ਼ਰ। ਸਾਇਕ। ਸਾਯਕ। ਸ਼ਾਯਕ। ਸਾਰੰਗ ਗ੍ਰਹਾ। ਸਿਲੀ ਮੁਖ। ਹਰਿ। ਕਲੰਬ। ਕਵਚਾਂਤਕ। ਕਾਂਡ। ਕਾਨ। ਕੈਬਰ। ਕੋਅੰਡਜ। ਖਗ। ਖਤੰਗ। ਖਪਰਾ। ਖਮ। ਖਜੁਰ। ਗਾਮੀ। ਗੋ। ਤਤਾਰਚਾ। ਤੁੱਕਾ। ਧਨੁਜ। ਨਰਾਂਚ। ਨਾਰਾਂਚ। ਨਾਲਿਕ। ਪਤਰੀ। ਪਤ੍ਰਿਨ੍ਹ। ਪਤ੍ਰੀ। ਪੁੰਖ। ਪ੍ਰਾਖਜ ਵੇਡਨ। ਪ੍ਰਾਣ ਸੋਖਣ। ਪ੍ਰਿਖਤਕ। ਬਾਂਸੀ ਧਰ। ਬਾਣ। ਬਾਨ। ਬਿਸਿਖ। ਭਲਕਾਨ। ਮਾਰਗਣ। ਰੋਖ। ਵਿਸਖ। ਵਿਸ਼ਖ। ੫੦।

ਤੁਹ (ਅੰ:) ਤੁਖ। ਤੁਖਾ। ਤੋਹ। ਫੂਸ। ੫।

ਤੁੰਮਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਰੁਣਾ। ਐਂਦ੍ਰੀ। ਇਦ੍ਰ ਚਿਰਭਿਟੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਵੱਲਰੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਵਾਰੁਣਿਕਾ। ਇੰਦ੍ਰਾ। ਇੰਦ੍ਰਾਯਣ। ਇਨਾਰ ਫਲ।

ਸੁਕਰਣਿਕਾ। ਸੁਫਲਾ। ਸੂਰਯਾ। ਹੇਮ ਪੁਖਪੀ। ਕਪਲਾਖਜੀ। ਖ਼ੁਰਦੂ ਸਹਾ। ਗਜ ਚ੍ਰਿਭ੍ਰਿਟਾ। ਗਣ ਕਰਣਿਕਾਂ। ਗਵਾਖਜੀ। ਗਵਾਦਨੀ। ਚਿਤ੍ਰ ਫਲਾ। ਚਿਤ੍ਰਾ। ਤਾਰਿਕਾ। ਤੂੰਮਰ। ਪਿਟੰਕੋਕੀ। ਪੀਤ ਪੁਖਪਾ। ਭਰਾ। ਮਾਤਾ। ਮ੍ਰਿਗਾਦਨੀ। ਮ੍ਰਿਗੇਰ ਵਾਰੁ। ਵਿਸ਼ਾਲਾ। ਵਿਖ ਧਨੀ। ਵਿਖ ਲਤਾ। ਵ੍ਰਿਖ ਭਾਖਜੀ। ੩੪।

ਤੁਰਰੀ (ਕੀਰ:) ਸੁਰਚੰਗ। ਸਿੰਘਾ। ਸ੍ਰਿੰਗੀ। ਤੁਰਹੀ। ਮੁਹ ਚੰਗ। ਵਿਖਾਣ। ੭।

ਤੁਲਹਾ (ਪਾ:) ਤੁਲਹੜਾ। ਤੁਲ੍ਹਾ। ੩।

ਤੂਤ (ਫ:) ਸ਼ਹਤੂਤ। ਸਰੂਪ। ਸੁਪੁਖਪਾ। ਕ੍ਰਮੁਕ। ਤੂਦ। ਤੂਲ। ਨੀਲ ਰੰਗਕ। ਨੀਲ ਵ੍ਰਿੰਤਕ। ਨੂੜ। ਪਲਾਸ਼ਿਕ। ਪਾਰਸਾ ਪਿੰਪਲ। ਪੂਖ। ਪੂਣ। ਬ੍ਰਹਮ ਕਾਸ਼ਟ। ਬ੍ਰਹਮਣਯ। ਬ੍ਰਹਮਣੋਸ਼ਠ। ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਰੁ। ਮਦ ਸਾਰੁ। ਮ੍ਰਿਦੁ ਸਾਰੁ। ਯੂਖ। ਵਿਪ੍ਰ ਕਾਠ। ੨੨।

ਤੂੰਬੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਲਾਬੂ। ਲਉਕੀ। ਲੌਕੀ। ਤੁੰਬਕ। ਤੁੰਬਕਾ। ਤੁੰਬਾ। ਤੁੰਬੀ। ੮।

ਤੂੜੀ ((ਅੰ:) ਕੜੰਗਰ। ਬੁਸ। ਬੁਖ। ਭੁਸ। ਭੂਸਾ। ਭੂਸੀ। ੭।

ਤੇਹ (ਰੋ:) ਉਦਨਜਾ। ਉਪਲਸਿਕਾ। ਡੰਝ। ਡੰਝਾ। ਤਾਸ। ਤਿਆਸ। ਤਿਸਾ। ਤਿਹਾ। ਤਿਖਾ। ਤਿਖਾਈ। ਤਿਖਾਟ। ਤ੍ਰਖ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ। ਤ੍ਰਿਖਾ। ਤ੍ਰਿਖਾਈ। ਤ੍ਰੇਹ। ਦਾਝ। ਦੰਝ। ਪਾਨੇਛਾ। ਪਿਆਸ। ਪਿਪਾਸ। ਪਿਪਾਸਾ। ਪਜਾਸ। ੨੪।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ: ਖੰ:) ਅਸੀ ਬਹਾਦਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰੀ ਪਤਿ। ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ। ਹਿੰਦ ਰਖਿਅਕ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹਾਦਰ। ਧਰਮ ਦੀ ਚਾਦਰ। ਨਵਮ ਗੁਰ। ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ। ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ।੧੨।

ਤੇਜ਼ੀ (ਭਾ:) ਉਗ੍ਰਤਾ। ਉਗ੍ਰੱਤਵ। ਚੰਡਤਾ। ਪ੍ਰਚੰਡਤਾ। ੫।

ਤੇਰਸ (ਤਿੱਥ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਤੇਰਸੀ। ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ। ਤ੍ਰਯੋਦਸੀ। ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ੀ। ਤ੍ਰੌਦਸੀ। ਤ੍ਰੌਦਸ਼ੀ। ੭।

ਤੇਲ (ਤੇ:) ਅਭਜੰਜਨ। ਸਨੇਹ। ਸ੍ਰਖਜਣ। ਤੈਲ। ਤੈਲੰ। ੬।

ਤੇਲੀ (ਜਾ:) ਚਾਕ੍ਰਿਕ। ਤੇਲਕ। ਤੈਲਕ। ਤੈਲਕਾਰ। ਧੂਸਰ। ੬।

ਤੋਟਕ (ਛੰਦ) (ਵਿਦਿ:) ਅਸਤਾ। ਅਸਤ੍ਰਾ। ਕਿਲਕਾ। ਤਾਰਕ। ੫।

ਤੋਤਾ (ਪੰ:) ਸੁਕ। ਸ਼ੁਕ। ਸੁਗਾ। ਸੂਅਟ। ਸੂਅਟਾ। ਸੂਆ। ਸ਼ੂਆ। ਸੂਹਟ। ਸੂਹਟਾ। ਸ਼ੂਕ। ਹਰਿ। ਕੀਰ। ਚਿਮਿ। ਚਿਮਿਕ। ਚੰਚ। ਤੂਤੀ। ਤੋਤ। ਦਾੜਿਮ ਪ੍ਰਿਯ। ਪ੍ਰਿਯ ਦਰਸ਼ਕ। ਮੇ ਧਾਵੀ। ਮੈਜਨ। ਮੰਜ ਪਾਠਕ। ਰਕਤ ਚੁੰਚ। ਰਕਤ ਤੁੰਡ। ਵਕ੍ਰ ਚੁੰਚ। ਵਕ੍ਰ ਤੁੰਡ। ੨੭।

ਤੋਰੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਕੋਖਾ। ਸੁਪੁਖਪਾ। ਸੁਾਦ ਫਲਾ। ਕਰ ਕੋਟਿਕੀ। ਕੋਸ਼ਾਤਕ। ਕ੍ਰਿਤ ਵੇਧਨਾ। ਜਾਲਿਨੀ। ਤੋਰਈ। ਦੀਰਘ ਫਲਾ। ਧਾਮਾਰਗਵ। ਧਾਰਾ ਫਲਾ। ਪੀਤ ਪੁਖਪਾ। ਰਾਜ ਕੋਸ਼ਾਤਕੀ। ਰਾਜਿਮਤ ਫਲਾ। ੧੫।

***ਤੋਲ** (ਵ:) ਤੋਲ। ਦ੍ਰਵਜ। ਪਰਿਮਾਣ। ਪਰਿਵਾਣ। ਪਾਸਜ। ਮਾਨ। ਯੌਤਵ। ਯੌਵਤ। ੯।

ਤੰਦੂਆ (ਪਾ:) ਅਵਹਾਰ। ਕੁੰਭੀਰ। ਕ੍ਰੋੜ। ਗਰਾਹ। ਗ੍ਰਾਹ। ਘੜਿਆਲ। ਘੜਿਆਲ। ਜਲ ਕਿਰਾਟ। ਜਲ ਕੁੰਜਰ। ਜਲ ਤੰਤ। ਜਲਾਟਕ। ਨੱਕ੍ਰ। ਨਾਕਾ। ਵਿਹਾਰ। ੧੫।

ਤੰਬੂ (ਕ:) ਓਤਾਕ। ਅਉਤਾਕ। ਅਡੰਬਰ। ਆਡੰਬਰ। ਸਰਾਇਚਹ। ਸਰਾਇਚਾ। ਸਾਇਬਾਨ। ਖੇਮਾ। ਛਾਵਾਣ। ਡੇਰਾ। ਦੂਖਜ। ਰਾਹੁਟੀ। ੧੩।

ਤ੍ਰੇਤਾ (ਕਾ:) ਜਗ ਜੁਗ । ਤੀਜਾ ਜੁਗ। ਤੇਤਾ। ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਯੁਗ । ਯਗਜ ਯੁੱਗ। ੬।

ਤ੍ਰੇਲ (ਪਾ:) ਓਸ। ਅਵਸ਼ਜਾਯ ਸ਼ਬਨਮ। ਤੇਲ। ੫।

-0-

*ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਲ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ

ਤੁਲਾ ਮਾਨ ਬੋਧਕ ਚੱਕ੍ਰ।

(ੳ) ਮਾਗਧ ਮਾਨ।

1 ਪਰਮਾਣੂ	1/30 ਤ੍ਰਸਰੇਣੂ
30 ,,	1
6 ਤ੍ਰਸਰੇਣੂ	1 ਮਰੀਚੀ
6 ਮਰੀਚੀ	1 ਰਾਜਿਕਾ (ਰਾਈ)
3 ਰਾਜਿਕਾ	1ਸਰਖਪ (ਸਰ੍ਹੋਂ)
8 ਸਰਖਪ	1 ਯਵ (ਜੌਂ)
4 ਯਵ	1 ਗੁੰਜਾ (ਰੱਤੀ)
6 ਗੁੰਜਾ	1 ਮਾਖ (ਮਾਸਾ)
4 ਮਾਖ	1 ਸ਼ਾਣ
2 ਸ਼ਾਣ	1 ਕੋਲ
2 ਕੋਲ	1 ਕਖ (ਰੁਪਈਆ)
2 ਕਖ	1 ਸ਼ੁਕਤੀ
2 ਸ਼ੁਕਤੀ	1 ਪਲਮ (4 ਭਰੀ)
2 ਪਲਮ	1 ਪ੍ਰਸ੍ਰਤੀ
2 ਪ੍ਰਸ੍ਰਤੀ	1 ਕੁਡਵ (1/4 ਸੇਰ)
2 ਕੁਡਵ	1 ਅਨਿਕਾ (1/2 ਸੇਰ)

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ ਤੇ)

(ਪਿਛਲੇ ਕਾਲਮ ਦਾ ਬਾਕੀ ਫੁਟ-ਨੋਟ)

2 ਅਨਿਕਾ	1 ਪ੍ਰਸਥ (1 ਸੇਰ)
2 ਪ੍ਰਸਥ	1 ਆਢਕ
4 ਆਢਕ	1 ਦ੍ਰੋਣ
2 ਦ੍ਰੋਣ	1 ਸ਼ੂਰਪ
2 ਸ਼ੂਰਪ	1 ਦ੍ਰੋਣੀ
4 ਦ੍ਰੋਣੀ	1 ਖਾਰੀ
100 ਪਲਾਨਿ	1 ਤੁਲਾ (5 ਸੇਰ)
2000 ਪਲਾਨਿ	1 ਭਾਰ (2-1/2 ਮਣ)

(ਅ) ਕਲਿੰਗ ਮਾਨ

12 ਸ਼੍ਵੇਤ ਸਰਖਪ	1 ਯਵ (ਜੌਂ)
2 ਯਵ	1 ਗੁੰਜਾ (ਰੱਤੀ)
3 ਗੁੰਜਾ	1 ਵਲਲ
8 ਜਾਂ 7 ਗੁੰਜਾ	1 ਮਾਖ (ਮਾਸਾ)
4 ਮਾਖ	1 ਸ਼ਾਣ
6 ਮਾਖ	1 ਗਦਜਾਣ
10 ਮਾਖ	1 ਕਰਖ (1 ਭਰੀ)
4 ਕਰਖ	1 ਪਲਮ
4 ਪਲਾਨਿ	1 ਕੁਡਵ

ਥ

ਥੱਕਿਆ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸ਼ਿਥਿਲ। ਸ਼੍ਰਮਿਤ। ਸ਼੍ਰਮੀ। ਸ੍ਰਾਂਤ। ਹਾਰਾ। ਪ੍ਰਯਾਸੀ। ੭।

ਥਕੇਵਾਂ (ਭਾ:) ਸ੍ਰਮ। ਸ਼੍ਰਮ। ਥਕਾਨ। ਥਕਾਵਟ। ੫।

ਥਣ (ਮ:) ਉਰਜ। ਉਰ ਮੰਡਨ। ਉਰੋਜ। ਅਸਤਨ। ਅਸਥਨ। ਸਤਨ। ਸੂਨ। ਸ੍ਰਵਣ। ਕੁਚ। ਛਬ ਭੇਵ। ਥਨ। ਪਯੋਧਰ। ਮਮਾ। ਮੰਮਾ। ਮੂੰਮਾ। ਵਖਜੋਜ। ਵਖਜੋਰੁਹ। ੧੮।

ਥਣ ਦੀ ਡੋਡੀ (ਮ:) ਕੁਚਾਗ੍ਰ। ਚੂਚਕ। ਚੂਚੀ। ਡੋਡੀ। ਬੂਬੀ। ੬।

ਥਾਂ (ਥਾਂ) ਅਸਥਲ। ਅਸਥਾਨ। ਸਥਲ। ਸਥਾਨ। ਜਗਹ। ਜਗਾ। ਜਾ। ਜਾਇ। ਟਿਕਾਣਾ। ਟਿਕਾਨਾ। ਠਉਰ। ਠਾਂ। ਠਾਉਂ। ਠਾਇ। ਠਾਹ। ਠਾਹਰ। ਠਾਹੀ। ਠਾਟ। ਠਾਣ। ਠਾਣਾ। ਠਿਕਾਣਾ। ਠਿਕਾਨਾ। ਠੇਹ। ਠੌਰ। ਥਾਉਂ। ਥਾਇ। ਥਾਟ। ਥਾਨ। ਥੇਹ। ਥੇਹੁ। ਪਦ। ੩੨।

ਥਾਲੀ (ਭੋ:) ਉਖਾ। ਸਥਾਲੀ। ਕੰਡ। ਤਸ਼ਤ। ਟਾਠੀ। ਤਸ਼ਤ। ਥਾਰ। ਥਾਰੀ। ਥਾਲ। ਪਿਠਰ। ਭੋਜਨ ਪਾਤ੍ਰ। ੧੧।

ਥਿੱਤ (ਕ:) ਥੀਤ। ਤਿਥਿ। ਤਿਥ:। ੪।

ਥੁੱਕ (ਮ:) ਸ਼ਲੇਖਮਾ। ਸਜੰਦਿਨੀ। ਸ੍ਰਿਣਿਕਾ। ਖਖਾਰ। ਘੰਘਾਰ। ਥੂਕ। ਪੀਕ। ਮੂੰਹ ਮਲ। ਲਆਬ। ਲਬ। ਲਵ। ਲਾਰ। ਲਾਲ। ੧੪।

ਥੁੜ (ਭਾ:) ਊਣ। ਊਨ। ਕਮੀ। ਘਾਟ। ਘਾਟਾ। ਥੋੜ। ੭।

ਥੈਲੀ (ਵ:) ਤੋੜਾ। ਥਾਤੀ। ਬਦਰਾ। ੪।

ਥੋਹਰ (ਜੰ: ਦ:) ਸਨੁਹ। ਸਨੂਹੀ। ਸਨੁਖਾ। ਸਮੰਤ ਦੁਗਧਿਕਾਂ। ਸਾਖਾ ਕੰਠ। ਸਿੰਹ ਤੁੰਡ। ਸਿਹੁੰਡ। ਸ਼ੀਹੁੰਡਾ। ਸੁਧਾ। ਸ਼ੂਹਰ। ਸੇਹੁੰਡ। ਸ੍ਰੀ ਹੁੰਡ। ਕਾਂਡ ਰੋਹਿਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਸਾਰ। ਗੁਡ। ਗੁਡੀ। ਗੁੱਡਾ। ਗੁਲਾ। ਗੁੜਾ। ਤ੍ਰੰਸ਼ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਦੰਡ ਵ੍ਰਿਖਜਕ। ਨਾਗਦ੍ਰ। ਨੇਤ੍ਰਾਰਿ। ਬਹੁ ਸ਼ਾਲ। ਬਹੁ ਦੁਗਧਿਕਾ। ਮਹਾਂ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਵਜ੍ਰ। ਵਜ੍ਰ ਕੰਟਕ। ਵਜ੍ਰ ਦ੍ਰ। ੩੦।

ਥੋੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਲਪ। ਕਮ। ਕਿੰਚਤ। ਘਟ। ਚੁਖ। ਜਰਾ। ਜ਼ੱਰਰਾ। ਟੁਕ। ਤੁਛ। ਥੋਰਾ। ਨੈਕ। ਨਜ਼ੂਨ। ਬਿੰਦ। ਭੋਰਾ। ਮਨਾਕ। ਰਤਾ। ਰਤੀ। ਰਾਈ। ਰਿਜਮ। ਰੰਚ। ੨੧।

ਥੰਧਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਨਿਗਧ। ਸਮ੍ਰਿਣ। ਚਿਕਣ। ਚਿਕਣਾ। ਚਿਕਨ। ਚਿਕਨਾ। ਥੀਧਾ। ੮।

ਥੰਮ (ਥਾਂ) ਅਸਤੰਭ। ਅਸਥੰਭ। ਸਤੂਨ। ਸਤੂਪ। ਸਤੰਭ। ਸਤੰਭਾ। ਸਥੰਭ। ਸਥੰਭਾ। ਖੰਭਾ। ਥਮਲਾ। ਥੂਣਾ। ਥੂਨਾ। ਥੰਭ। ਥੰਭਾ। ਥੰਮਾ। ੧੬।

ਥੰਮੀ (ਥਾਂ) ਸਥੂਣੀ। ਸਥੂਨੀ। ਥੂਣੀ। ਥੂਨੀ। ੫।

ਦ

ਦਸ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਟ ਦੁ। ਤ੍ਰੈਸਤ। ਦਸ਼। ਦਹ। ਦਾਹ। ੬।

ਦਸਮ ਦੁਆਰ (ਵਿਦਿ:) ਉਚਾ ਘਰ। ਸਿੰਘਾਸਨ । ਸਿਵ ਕੀ ਪੁਰੀ । ਸੁੰਨ ਗੁਫਾ । ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ । ਗਗਨ । ਗਗਨ ਨਗਰ । ਗਗਨ ਮੰਡਲ । ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ । ਮੇਰਸਰ । ੧੧।

ਦਸਰਥ (ਅਵ:) ਅਉਧੇਸ਼। ਅਜ ਨੰਦਨ। ਅਜਾ ਨੰਦ। ਅਯੋਧਜਾ ਈਸ਼। ਅਵਧ ਈਸ਼। ਅਵਧੇਸ਼। ਕੌਸ਼ਲ ਪਤਿ। ਜਸਰਥ। ਦਿਗ ਸਜੰਦਨ। ਰਘਬੀਰ ਪਿਤਾ। ਰਘਵੰਸ ਮਣਿ। ਰਾਮ ਪਿਤਾ। ੧੩।

ਦਹੀ (ਦੁ:) ਖੀਰਜ। ਖਜੀਰਜ। ਦਧਿ। ਦਧਿ ਦ੍ਰਪਸ। ਦਧੀ। ਪਯਸਜ। ਮੰਗਲਜ। ਵਿਰਲ। ੯।

ਦੱਖਣ (ਦਿ:) ਅਵਾਚੀ। ਜਨੂਬ। ਦਖਸ਼ਣ। ਦੱਖਨ। ਦਖਜਣ। ਦੱਛਣ। ਦੱਛਨ। ੮।

ਦੱਦਰ (ਰੋ:) ਖਸਰਾ। ਦਦ੍ਰੂ। ਦਿਨਾਯ। ਧੱਦਰ। ਧਾਮ। ਧਾਮਾ। ਵਿਚੂਚਕਾ। ੮।

ਦੱਭ (ਜੰ: ਦ:) ਹ੍ਰਸੂ ਗ੍ਰਭ। ਕੁਸ। ਕੁਸ਼। ਕੁਸਾ। ਕੁਸ਼ਾ। ਕੁਥ। ਕੁਰੁਪ। ਕੁਰੁਬ। ਪਵਿਤ੍ਰ। ਯਗ ਭੂਖਣ। ਯਾਗਜਕ। ੧੩।

ਦਮਾ (ਰੋ:) ਸਾਂਸ। ਸ੍ਵਾਸ। ਸ੍ਵਾਸ ਖਜ। ਸ੍ਵਾਸ ਕਾਸ। ਦਮਕਸੀ। ੬।

ਦਰਸ਼ਨ (ਸੁ:) ਆਲੋਕਨ। ਈਖਜਣ। ਦਰਸ। ਦਰਸ਼। ਦਰਸਨ। ਦਰਸਾਰ। ਦਰਸਾਵੜਾ। ਦੀਦਾਰ। ਦੇਖਣ। ਦੇ ਖਾਵ। ਨਿਧਜਾਨ। ੧੨।

ਦਰਜਾ (ਰਾ:) ਉਹਦਹ। ਉਹਦਾ। ਉਪਾਧਿ। ਅਧਿਕਾਰ। ਹੁੱਦਾ। ਪਦ। ਪਦਵੀ। ਮਹੱਤ। ਮਰਤਬਾ। ਮੁਰਾਤਬਾ। ਰੁਤਬਾ। ੧੨।

ਦਰਜੀ (ਜਾ:) ਸੂਚਿਕ। ਸੂਤ੍ਰਿ-ਭਿਦ। ਸੌਚਿ। ਸੌਚਿਕ। ਛਿਪੀ। ਛੀਪਾ। ਛੀਂਬਾ। ਤੁੱਨ ਵਾਯ। ਦਰਜੀ। ੧੦।

ਦਰਬਾਰੀ (ਜਾ:) ਸਭਸਤਾਰ। ਸਭਾਸਦ। ਸਭਜ। ਸਾਧੂ। ਸਾਮਾਜਿਕ। ਪਰਿਸਭਜ। ਪਰਿਖਧੂਲ। ਪਾਰਿਖਦ। ੯।

ਦਰਵਾਜਾ (ਥਾਂ) ਡਿਉਡੀ। ਡਿਉੜੀ। ਦਰ। ਦਰਾ। ਦਵਾਰ। ਦਵਾਰਾ। ਦੁਆਰ। ਦੁਆਰਾ। ਦੇਹਲੀ। ਦ੍ਵਾਰ। ਦ੍ਵਾਰਾ। ਪੌਰ। ਪੌੜ। ਬਾਰ। ਬੂਹਾ। ੧੬।

ਦਰੋਪਤੀ (ਅਵ:) ਸੌਰਿਧ੍ਰੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਜਾਗਸੇਨੀ। ਦ੍ਰੂਪਤਜਾ। ਦ੍ਰੂਪਦ ਸੁਤਾ। ਦ੍ਰੂਪਦਜਾ। ਦ੍ਰੌਣ ਰਿਪ ਭਗਨੀ। ਧ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦ੍ਰੁਮਨਜਾ। ਨਿਤਯੋਵਨਾ। ਪਾਂਚਾਲੀ। ਪੰਚਾਲੀ। ਯਗਜ-ਸੇਨਜਾ। ਯਗਜਸੇਨੀ। ਯਾਗਸੇਨੀ। ਵੇਦਿਜਾ। ੧੬।

ਦਵਾ (ਰੋ:) ਓਸ਼ਧਿ। ਓਸ਼ਧੀ। ਓਖਧਿ। ਓਖਧੀ। ਅਉਸ਼ਧਿ। ਅਉਸ਼ਧੀ। ਅਉਖਦਿ। ਅਉਖਦੀ। ਅਉਖਧਿ। ਅਉਖਧੀ। ਅਗਦ। ਅਵਖਧ। ਔਸ਼ਧਿ। ਔਸ਼ਧੀ। ਔਖਧਿ। ਔਖਧੀ। ਕਾਰੀ। ਜਾਯੁ। ਦਵਾਈ। ਦਾਰੂ। ਦੁਆਈ। ਭੇਖਜ। ੨੩।

ਦਵਾ ਘਰ (ਥਾਂ) ਔਸ਼ਧਾਲਜ। ਔਖਧਾਲਜ। ਸ਼ਫਾ ਖਾਨਾ। ਹਸਪਤਾਲ। ਹੌਸਪੀਟਲ। ਚਕਿਤਸਾ ਭਵਨ। ਚਿਕਤਸਾਲਜ। ਦਵਾਈ ਖਾਨਾ। ਦਵਾ ਖਾਨਾ। ਭੇਖ ਜਜਾਗਾਰ। ੧੧।

ਦਵਾਤ (ਵਿਦਿ:) ਸਿਆਹੀਦਾਨੀ। ਦਾਵਾਤ। ਦੁਆਤ। ਬੋਰਕਨਾ। ਮਸ ਕੂਪਕਾ। ਮਸ ਦਾਨੀ। ਮਸ ਧਾਨ। ਮਸ ਧਾਨੀ। ਮਸ ਪਾਤ੍ਰ। ਮਸ ਮਣਿ। ਮਸਵਾਣੀ। ਮਸਵਾਲੀ। ਮਸਾਜਨੀ। ਮਸੀਧਾਨੀ। ਮਸਜਾਧਾਰ। ਮੇਲਾਂਧ। ਮੇਲਾਨੰਦਾ। ਵਰਣ ਕੂਪਕਾ। ੧੯।

ਦਾਸ (ਜਾ:) ਉਪ ਸਥਾਤਾ। ਓਲਗ। ਓਲਗਾ। ਓਲਗੀ। ਓਲਗੀਆ। ਅਨੁਗ। ਅਨੁਗਨ। ਅਨੁਗਾਮੀ। ਅਨੁਚਰ। ਅਭਿਸਰ। ਆਗਿਆਕਾਰ। ਸਹਾਯ। ਸਰੀਤਾ। ਸੇਵਕ। ਸੇਵਾਦਾਰ। ਹਾਰੀ। ਹਿੰਦੂ। ਕਰਮ ਕਰ। ਕਿੰਕਰ। ਕੰਕਰ। ਖਾਦਿਮ। ਗੁਲ। ਗੁਲਾਮ। ਗੋਪਜਕ। ਗੋਲਾ। ਚਾਕਰ। ਚਾਰੁ। ਚੇਟਕੀ। ਚੇਟਕਈਆ। ਚੇਰਾ। ਚੇਲਾ। ਟਹਿਲੀਆ। ਟਹਿਲੂਆ। ਦਾਸਯ। ਦਾਸਰਾ। ਦਾਸੇਰਾ। ਨਫਰ। ਨੌਕਰ। ਨਿਜਾਜਜ। ਪਦਾਤ। ਪਰਿਕਰਮਾ। ਪਰਿਚਰ। ਪਰਿਚਾਰਕ। ਪਾਇਕ। ਪਾਯਕ। ਪ੍ਰੇਖ। ਪ੍ਰੇਖਜ। ਪੈਖਜ। ਬਿਧਕਰ। ਬੰਦਹ। ਬੰਦਾ। ਭੁਜਿਖਜ। ਭ੍ਰਿਤ। ਭ੍ਰਿਤਜ। ਲਉਂਡਾ। ਲਾਲਾ। ਲੌਂਡਾ। ਵਿਖਲ। ੫੯।

ਦਾਸੀ (ਜਾ:) ਓਲਗਣੀ। ਅਨੁਗਾਮਿਨੀ। ਅਨੁਚਰੀ। ਸਹਾਯਾ। ਸੇਵਕਾ। ਕਿੰਕਰੀ। ਗੋਲੀ। ਚਾਰਿ। ਦਾਸਰੀ। ਨੌਕਰਾਣੀ। ਪਰਿਚਾਰਿਕਾ। ਪਾਇਕਾ। ਪਾਯਕਾ। ਬਾਂਦੀ। ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ। ਭ੍ਰਿਤਜਾ। ਲਾਲੀ। ਵ੍ਰਿਖਲੀ। ੧੯।

ਦਾਹੜਾ (ਮ:) ਸਮਸ। ਸ਼ਮਸ। ਸਮਸ੍ਰੁ। ਸ਼ਮਸ੍ਰੁ। ਸਮਸ੍ਰੂ। ਡਾਹੜੀ। ਡਾੜ੍ਹੀ। ਦਾੜ੍ਹਾ। ਦਾੜ੍ਹੀ। ਮਸਾਰਾ। ਮਸ਼ੁ। ਮਸ੍ਰੂ। ਮਾਸਾ। ੧੪।

ਦਾਜ (ਗਹਿਣਾ) ਸਦਾਯ। ਹਰਣ। ਖੱਟ। ੪।

ਦਾਤਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦਾਰ। ਉਦੱਤ। ਅਦੀਨ। ਸਖੀ। ਸਤੀ। ਸਰਲ। ਸੁਚਿਰ। ਕਰਮੀ। ਕਰੀਮ। ਦੱਛਣਜ। ਦਯਾਲੂ। ਦਾਤਾਰ। ਦਾਨ ਸਾਗਰ। ਦਾਨ ਸ਼ੀਲ। ਦਾਨ ਸੂਰ। ਦਾਨ-ਸ਼ੌਂਡ। ਦਾਨ ਕਰਤਾ। ਦਾਨ ਮਤ। ਦਾਨਿ। ਦਾਨੀ। ਦਾਨੀਯ। ਦਾਰੁ। ਦਿਹੰਦ। ਦੇਂਦਾ। ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ। ਪੁੰਨੀ। ਪ੍ਰਦੰ। ਫੱਯਾਜ਼ ਬਹੁ ਪ੍ਰਦ। ਬਖਸ਼ਿੰਦ। ਬਖਸੀਸੀ। ਮਹਾਸ਼ਜ। ਮਹਾਨ। ਵਦਾਨਜ। ੩੫।

ਦਾਤੀ (ਖੇ:) ਹੰਸਿਯਾ। ਹੰਸੂਆ। ਦਾਤ। ਦਾਤਰੀ। ਦਾਤਿ। ਦਾਂਤੀ। ਦਾਤ੍ਰ। ਦਾਤ੍ਰੀ। ਲਵਿਤ੍ਰ। ੧੦।

ਦਾਦਾ (ਸਨ:) ਆਜਾ। ਆਰਯਕ। ਪਿਉ ਦਾ ਪਿਉ। ਪਿਤਾ ਕਾ ਪਿਤਾ। ਪਿਤਾਮਹ। ਪਿਤ੍ਰ ਪਿਤ੍ਰ। ਬਾਬਾ। ੮।

ਦਾਦੀ (ਸਨ:) ਆਜੀ। ਅੰਮਾ। ਪਿਉ ਦੀ ਮਾਂ। ਪਿਤਾ ਕੀ ਮਾਤਾ। ਪਿਤਾਮਹੀ। ਪਿਤ੍ਰ ਮਾਤਾ। ੭।

ਦਾਨ (ਸੁ:) ਉਤਸਰਗ। ਉਤਸਰਜਨ। ਅਤਾ। ਅਤਿ ਸ੍ਰਜਨ। ਅਪਵਰਜਨ। ਅੰਹਤਿ। ਸਤ। ਸਪ੍ਰਸ਼। ਸਪ੍ਰਸ਼ਨ। ਖੈਰ। ਖੈਰਾਯਤ। ਖਜਣਨ। ਤਿਆਗ। ਤਜਾਗ। ਦਤ। ਦਾਤ। ਦਾਤੜੀ। ਦਾਯ। ਧਰਮ। ਨ੍ਰਿਵਪਨ। ਪੁੰਨ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ। ਪ੍ਰਦਾਨ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਨ। ਪ੍ਰਾਦੇਸ਼ਨ। ਬਖਸ਼। ਬਖਸ਼ਸ਼। ਬਖਸ਼ੀਸ਼। ਵਿਸਰਗ। ਵਿਸ੍ਰਜਨ। ਵਿਸ੍ਰਾਣਜ। ਵਿਹਾਪਿਤ। ਵਿਤਰਣ। ੩੪।

*__ਦਾਨਵ__ (ਸੁ:) ਅਧੋਮੁਖ। ਦਨੁਜ। ਦੁਰਜਜ। ਦੈਤਜ। ਧੂਪ੍ਰ ਕੇਸ਼ੀ। ੬। (ਨੋਟ:-ਦੈਂਤ, ਦਾਨਵ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

** ਕਸ਼ਪ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਦੱਛ ਦੀ ਲੜਕੀ 'ਦਨੁ' ਦੇ ਗ੍ਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ 61 ਦਾਨਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ 18 ਦਾਨਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ, ਜੋ ਦਾਨਵ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:- 1. ਦੂਮ੍ਰਰਧਾ। 2. ਤਾਪਨ। 3. ਸ਼ੁੰਭਰ। 4 ਅਰਿਸ਼ਟ। 5 ਹਯ ਗ੍ਰੀਵ। 6. ਵਿਭਾਵਸ। 7. ਅਧੋਮੁਖ। 8. ਸ਼ੰਕ੍ਰਸ਼ਿਰਾ। 9. ਸੂਰ ਭਾਨੁ। 10. ਕਪਿਲ। 11. ਅਰੁਣ। 12. ਪਲੋਮਾ। 13. ਵ੍ਰਿਖ ਪ੍ਰਵਾ। 14. ਏਕਚਕ੍ਰ। 15. ਵਿਰੂਪਾਖਯ। 16 ਧੂਸ੍ਰ ਕੇਸ। 17. ਵਿਪ੍ਰਚਿਤਿ। 18. ਦੁਰਜਯੰ।*

ਦਾਲ (ਭੋ:) ਸੂਪ। ਪਹਿਤ। ਪਹਿਤਿ। ਪਹਿਤੀ। ਪ੍ਰਹਿਤੀ। ੬।

ਦਾਲ ਚੀਨੀ (ਗੰ:) ਉਤਕਟ। ਸ਼ਕਲ। ਸ਼ਤਕਟ। ਸਿੰਹਲ। ਸੁਰਸ। ਸੈਂਹਲ। ਹ੍ਰਿਦਜ। ਕਾਮ ਵੱਲਭ। ਗੜ ਤ੍ਵਚ। ਚੋਲ। ਤਜ। ਤ੍ਵਚ। ਦਾਰੁ ਸਿਤਾ। ਦਾਰੁ ਚੀਨੀ। ਬਹੁ ਗੰਧ। ਭ੍ਰਿੰਗ। ਮੁਖ ਸ਼ੋਧਨ। ਰਾਮੇਸ਼ਟ। ਲਟ ਪਰਣ। ਵਨ ਪ੍ਰਿਯ। ਵਰ। ਵਰਾਂਗ। ਵਲਜ। ਵਿਜਲ। ੨੫।

ਦਾਲਾਨ (ਥਾਂ) ਓਸਾਰਾ। ਓਟਾ। ਅਲਿੰਦ। ਦਲਾਣ। ਪ੍ਰਕੋਸ਼ਟਕ। ਪ੍ਰਘਣ। ਪ੍ਰਘਾਣ। ੮।

ਦਿਉਰ (ਸਨ:) ਦਵਾਰ। ਦੇਵਰ। ਦੇਵਲਿ। ਦੇਵਾ। ਦੇਵਾਨ। ਦੇਵ੍ਰਿ। ਦ੍ਵਤੀਯ ਵਰ। ਪਤੀ ਭ੍ਰਾਤਾ। ੯।

*__ਦਿਸ਼ਾ__ (ਦਿ:) ਊਘ। ਓਰ। ਆਸ। ਆਸ਼ਾ। ਹਰਿਤ। ਹਾਠ। ਕਾਸਟਾ। ਕਾਸ਼ਠਾ। ਕੁਕੁਭ। ਕੰਠਜਾ। ਗੋ। ਗੋਹਰਿਤ। ਚੱਕ। ਤਰਫ। ਦਿਸ। ਦਿਸ਼। ਦਿਸਾ। ਦਿਕ। ਦਿਗ। ਧਰ।

**ਦਿਸ਼ਾ ਚਾਰ ਹਨ। 1. ਪੂਰਬ, 2. ਪੱਛਮ 3. ਉਤ੍ਰ ਤੇ 4 ਦੱਖਣ। ਦਿਸ਼ਾਂ, ਦਸ ਵੀ ਹਨ:- ਚਾਰ ਦਿਸਾਂ ਚਾਰ ਉਪਦਿਸਾਂ, ਤੇ ਉਪਰ, ਹੇਠਾਂ।*

ਧਿਰ। ਪੱਖ। ਪਾਸਾ। ਲਾਂਭ। ਵਲ। ੨੬।

***ਦਿੱਗਜ** (ਦਿ:) ਦਿਸ਼ ਕੁੰਚਰ। ਦਿਸ਼ ਕੁੰਜਰ। ਦਿਕ ਸਤੰਭ। ੪।

****ਦਿੱਗਪਾਲ** (ਦਿ:) ਦਿਸ਼ਾ-ਧਿਪ। ਦਿਗਾਧਿਪ। ੩।

ਦਿਨ (ਕਾ:) ਅਹ। ਅਹਨ। ਅਹਿ। ਆਹਰ। ਹਰਿਜ। ਘਸ੍ਰ। ਡੀਹੜਾ। ਡੇਹ। ਡੇਹੁ। ਦਾਹਾ। ਦਿਉਹਾੜ। ਦਿਉਹਾੜੀ। ਦਿਹ। ਦਿਹਾੜ। ਦਿਹਾੜਾ। ਦਿਹਾੜੀ। ਦਿਨਸ। ਦਿਵਸ। ਦੇਹ। ਦੇਂਹ। ਦੇਹੁ। ਬਾਸਰ। ਬੈਆਲ। ਭੋਰਾ। ਰਵਿਜ। ਰੋਜ਼। ਵਾਸਰ। ਵਾਰ। ੨੯।

ਦੀਵਾ (ਗ:) ਚਰਾਗ। ਦੀਆ। ੩।

ਦੁਆਪਰ (ਕਾ:) ਦੂਜਾ ਜੁਗ। ਦੁਤੀਆ ਯੁੱਗ। ਪੂਜਾ ਯੁੱਗ। ੪।

ਦੁਖੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਉਖਾ। ਅਚੈਨ। ਆਤਰ। ਆਰਤ। ਔਖਾ। ਕਸ਼ਟਾਤਰ। ਕਲੇਸ਼ਾਤਰ। ਖੀਣਿ। ਖੁਆਰ। ਖੇਦ ਯੁਕਤ। ਜ਼ਹੀਰ। ਡੁਖੀ। ਨਾਖੁਸ਼। ਬਿਹਾਲ। ਬਿਹਾਲਿਆ। ਰੰਞਾਣਾ। ੧੭।

** ਦਿੱਗਜ ਅੱਠ ਹਨ:- ਐਰਾਵਤ (ਪੂਰਬ), 2. ਪੁੰਡਰੀਕ (ਅਗਨ), ਵਾਮਨ (ਦੱਖਣ), ਕੁਮੁਦ (ਨੈਰਤ), ਅੰਬਨ (ਪੱਛਮ), ਪੁਖਪ-ਦੰਤ (ਵਾਇਵ), ਸਾਰਵ ਭੌਮ (ਉਤ੍ਰ), ਸੁਪ੍ਰਤੀਕ (ਈਸ਼ਾਣ)*

*** ਦਸ ਦਿੱਗ ਪਾਲ ਇਹ ਹਨ:- ਪੂਰਬ ਇੰਦ੍ਰ। ਪਛਮ-ਕਰੁਣ। ਉਤ੍ਰ-ਕੁਬੇਰ। ਦੱਖਣ-ਜਮ। ਈਸਾਣ-ਸ਼ਿਵ। ਨੈਰਤ-ਨੈਰਰਿਤੀ। ਵਾਯਵ-ਹਵਾ। ਅਗਨੇਯ-ਅੱਗ। ਉਪਰ-ਬ੍ਰਹਮਾ। ਹੇਠ-ਸ਼ੇਸ਼।*

ਦੁੱਖ (ਭਾ:) ਅਉਖ। ਅੱਕ। ਅਜ਼ਾਰ। ਅਭੀਲ। ਆਨਸਯ। ਸੱਲ। ਸ਼ੂਲ। ਸੂਲਾਕ। ਸ਼ੰਕਟ। ਕਸਟ। ਕਸ਼ਟ। ਕਜ਼ੀਆ। ਕਲੇਸ। ਕਲੇਸ਼। ਕ੍ਰਿੱਛ। ਖੇਦ। ਜੰਜਾਲ। ਡੁੱਖ। ਡੁੱਖੜਾ। ਤਕਲੀਫ। ਦੁਖੜਾ। ਦੂਖ। ਪਰਤਾਪ। ਪੀੜਾ। ਪ੍ਰਸੂਤਿਜ। ਬਾਧਾ। ਬਿਖਾੜਾ। ਬ੍ਰਿਥਾ। ਵਾਧਾ। ਵਜਥਾ। ੩੧।

ਦੁੱਧ (ਦੁੱ:) ਉਦਜਜ। ਊਧਜ। ਓਧਜ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਵਦੋਹ। ਸਤਨਜ। ਸ਼ੀਰ। ਕਸ਼ੀਰ। ਖੀਰ। ਖੀਰਾ। ਖਜੀਰ। ਦੁਗਧ। ਦੂਧ। ਦੋਹਜ। ਦੋਹਾਧਨਜ। ਪਯ। ਪਯਸੁ। ਪੀਯੂਖ। ਪੈ। ਬਾਲ-ਜੀਵਨ। ੨੧।

***ਦੁਰਗਾ** (ਸੁ:) ਉਮਾ। ਅਸਟ ਭੁਜੀ।

**ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਅੰਤਰ ਗਤ:- 1. ਪੰਜ ਦੇਵੀਆਂ- ਦੁਰਗਾ। ਲੱਛਮੀ। ਰਾਧਾ, ਵਾਣੀ ਸ਼ਕੰਭਰੀ।*

2 . ਸੱਤ ਮਾਤਾ- 1. ਬ੍ਰਾਹਮੀ। 2. ਮਹੇਸ਼ਰੀ। 3. ਕੌਮਾਰੀ। 4. ਵੈਸ਼ਣਵੀ। 5. ਵਾਰਾਹੀ। 6. ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ। 7. ਚਾਮੁੰਡਾ।

3. ਨੌਂ ਦੁਰਗਾ- 1. ਸ਼ੈਲ ਪੁਤ੍ਰੀ। 2. ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰਣੀ। 3. ਚੰਦ੍ਰ ਘੰਟਾ। 4. ਸਕੰਦ ਮਾਤਾ। 5. ਕਾਤਜਾਯਨੀ। 6. ਕਾਲਿ ਰਾਤ੍ਰਿ। 8 ਮਹਾ ਗੌਰੀ। 9. ਸਿਧ ਦਾਤ੍ਰੀ।

4. ਨੌ ਕੰਨਜਾ- 1. ਕੁਮਾਰੀ। 2. ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ। 3. ਕਲਯਾਣੀ। 4. ਰੋਹਿਣੀ। 5. ਕਾਲਿਕਾ। 6. ਸਾਂਭਵੀ। 7. ਦੁਰਗਾ। 8. ਚੰਡਿਕਾ। 9. ਸੁਭਦ੍ਰਾ।

5. ਨੌਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ:- 1. ਵੈਸ਼ਣਵੀ। 2. ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ। 3. ਰੌਦ੍ਰੀ। 4. ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ। 5. ਨਾਰਸਿੰਹੀ। 6. ਵਾਰਾਹੀ। 7. ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ। 8. ਕਾਰਤਕੀ। 9. ਸਰਵ-ਮੰਗਲਾ। 6. ਦਸ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆ- 1 ਕਾਲੀ। 2. ਤਾਰਾ। 3. ਖੋੜਸੀ। 4. ਭੁਵਨੇ-ਸ਼੍ਵਰੀ। 5. ਭੈਰਵੀ। 6. ਛਿੰਨ ਮਸਤਾ। 7. ਧੂਮਾਵਤੀ। 8. ਬਗਲਾ। 9. ਮਾਤੰਗੀ। 10. ਕਮਲਾ।

ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ 'ਤੇ

ਅਜਾ। ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤਿਕਾ। ਸ਼ਕਤਿ। ਸਕੰਦ ਮਾਤਾ। ਸਿੰਹ ਵਾਹਨੀ। ਸਿੰਘ ਬਾਹਨੀ। ਸੁਭਦ੍ਰਾ। ਸੌਭਾਗਯ ਦਾਯਿਨੀ। ਸ੍ਰੰਭਵੀ। ਕਲਜਾਣੀ। ਕਾਮਾਖਸ਼ੀ। ਕੁਮਾਰੀ। ਕੂਖਮਾਂਡ। ਚਾਮੁੰਡਾ। ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਵਿਨਾਸ਼ਿਨੀ। ਚੰਡਿਕਾ। ਤ੍ਰਿ ਮੂਰਤਿ। ਦੁਰਗ ਵਿਨਾਸ਼ਿਨੀ। ਧਾਤ੍ਰੀ। ਧੂਮ੍ਰ ਮਰਦਨੀ। ਨਾਰ ਸਿੰਹੀ। ਨਾਰ ਸਿੰਘੀ। ਪਾਰਬਤੀ। ਪਾਰਵਤੀ। ਪ੍ਰਭੰਜਨੀ। ਭਗਵਤੀ। ਬ੍ਰਾਹਮੀ। ਮਹਾ ਸ਼ਕਤਿ। ਮਹਾ-ਗੌਰੀ। ਮਾਯਾ। ਰਕਤ ਵੀਜ-ਵਿਨਾਸ਼ਿਨੀ। ਵਾਗੀਸ਼ਰੀ। ਵਾਰਾਹੀ। ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ।

ਪਿਛਲੇ ਕਾਲਮ ਦਾ ਛੁਟ ਨੋਟ

7. ਚੌਹਟ ਜੋਗਨੀਆਂ- ਨਾਰਾਇਣੀ। ਗੌਰੀ। ਸ਼ਾਕੰਭਰੀ। ਭੀਮਾ। ਰਕਤ-ਦੰਤਕਾ। ਪਾਰਬਤੀ। ਦੁਰਗਾ। ਕਾਤਯਾਯਨੀ। ਮਹਾਂਦੇਵੀ। ਚੰਦ੍ਰ ਘੰਟਾ। ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆ। ਮਹਾ ਤਪਾ ਭ੍ਰਾਮਰੀ। ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ। ਬ੍ਰਹਮਵਾਦਿਨੀ। ਭਦ੍ਰ ਕਾਲੀ। ਵਿਸ਼ਾਲਾਖਸੀ। ਰੁਦ੍ਰਾਣੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਿੰਗਲਾ। ਅਗਨ ਜਵਾਲਾ। ਰੌਦ੍ਰਮੁਖੀ। ਕਾਲਿ ਰਾਤ੍ਰਿ। ਤਪਸ੍ਵਨੀ। ਮੇਘਸ੍ਵਨਾ। ਸਹਸਨਾਖਸ਼ੀ। ਵਿਸ਼ਣਮਾਯਾ। ਜਲੋਦਰੀ। ਮਹੋਦਰੀ। ਮੁਕਤ ਕੇਸੀ। ਘੋਰ ਰੂਪਾ। ਮਹਾ ਬਲਾ। ਸ੍ਰੁਤ। ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ। ਧ੍ਰਿਤਿ। ਤੁਸਟੀ। ਪੁਸ਼ਟੀ। ਮੇਘਾ। ਵਿਦਯਾ। ਲਖਸ਼ਮੀ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਅਪਰਣਾ। ਅੰਬਕਾ। ਯੋਗਨੀ। ਡਾਕਨੀ। ਸ਼ਾਕਨੀ। ਹਾਰਣੀ। ਹਾਕਨੀ। ਲਾਕਨੀ। ਤ੍ਰਿਦਸ਼ੇਸ੍ਵਰੀ। ਮਹਾ ਸ਼ਸ਼ਟੀ। ਸਰਵ ਮਗਲਾ। ਲੱਜਾ। ਕੌਸਕੀ। ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ ਐਇੰਦ੍ਰੀ। ਨਾਰਸਿੰਘੀ। ਵਾਰਾਹੀ। ਚਾਮੁੰਡਾ। ਸ਼ਿਵਦੂਤੀ। ਵਿਸ਼ਣ ਮਾਯਾ। ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ। ਕਾਰਤਕੀ। ਵਿਨਾਯਕੀ। ਕਾਮਖਸ਼ੀ।

ਵਿੰਧਜ ਵਾਸ਼ਿਨੀ। ਵਿਸ਼ਵ-ਕਾਰਿਣੀ। ੩੯।

(ਨੋਟ-ਟਿੱਪਣੀ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਂਵ ਵੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਦੁਰਗੰਧੀ (ਗੰ:) ਅਨਗੰਧ। ਦੁਸ਼ਟ ਗੰਧ। ਦੁਰਗਾਧ। ਦੁਰਗੰਧਿ ਬਦਬੋ। ਬਿਗੰਧ। ਮੁਸ਼ਕ। ੮।

ਦੁਰਬਾਸਾ (ਅਵ:) ਅਤ੍ਰਿ ਸੁਤ। ਅਤ੍ਰਿਜ। ਅਤ੍ਰਿ ਤਨਜ। ਦੁਰ ਵਾਸ਼ਸ। ਦੁਰਵਾਸਾ। ਦੂਰਬਾ। ੭।

ਦੁਰਲੱਭ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਹਿਲਾ। ਅਲੱਭ। ਦੁਲੱਭ। ਦੁਲੰਭ। ੫।

ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ (ਅਕਾ:) ਨਵ ਚੰਦ੍ਰ। ਬਾਲ ਵਿਧੁ। ਵਕ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰ। ੪।

ਦੂਜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨ। ਅਨਜ। ਗੈਰ। ਡੂਜੜਾ ਡੂਜੜੋ। ਦਿਗਰ। ਦੁਈਆ। ਦੁਤੀ। ਦੁਤੀਆ। ਦੁਤੀਯ। ਦੂਸਰ। ਦੂਸਰਾ। ਦੋਮ। ਦ੍ਵਤੀਯ। ਬਿਆ। ਬੀਭਾ। ਬਯ। ਬੈ। ੧੯।

ਦੂਤ (ਜਾ:) ਅਪਸ੍ਰਪਕ। ਏਲਚੀ। ਸੰਦੇਸ਼ਹਰ। ਸੰਦੇਸ਼ਜਾ। ਹਲਕਾਰਾ। ਹਾਕਾਰੜਾ। ਕਾਸਦ। ਚਟੁਕ। ਚਰ। ਚਾਰੁ। ਚਿਠੀ ਰਸਾਇਨ। ਧਾਪਕ। ਧਾਵਨ। ਪ੍ਰਣਿਧਿ। ਵਾਰਤਾਵਹ। ਵੈਵਧਿਕ। ੧੭।

ਦੂਰ (ਦਿ:) ਅਨਤ। ਅਨਜਤ੍ਰ। ਅਰਲ। ਅਲਗ। ਨਿਆਰਾ। ਨਜਾਰਾ। ਪਰੇ। ਪ੍ਰਿਥਕ। ਭਿੰਨ। ਵਿਗਤ। ਵਿਲਗ। ੧੨।

ਦੇਸ਼ (ਥਾਂ) ਉਪਵਰਤਣ। ਜਨਪਦ। ਨੀਵ੍ਰਿਤ। ਬਤਨ। ਮੁਲਕ। ਮੁਲਖ। ਮੰਡਲ। ਰਾਸ਼ਟਰ। ਵਤਨ। ਵਲਾਯਤ। ਵਿਖਜ। ਵਿਲਾਇਤ। ੧੩।

***ਦੇਵਤਾ** (ਸੁ:) ਉਜਾਨ। ਉਜਾਨਾ। ਉਜਾਨੀ। ਉਲਵੀ। ਅਸੁਰਾਰਦਨ। ਅਸੁਰਾਰਿ। ਅਸ੍ਰਪਨ। ਅਸ੍ਰਮ। ਅਗਨ-ਜਿਹਵ। ਅਜਰ। ਅਤਿਓਪ। ਅਦਿਤਿ ਸੁਤ। ਅਦਿਤਿ ਕੁਮਾਰ। ਅਦਿਤਿ ਨੰਦਨ। ਅਦਿਤੇਯ। ਅਦਿੱਤ। ਅਦਿਤਜ। ਆਦਿੱਤ। ਅਮਰ। ਅਮ੍ਰਤਯ। ਅਮ੍ਰਿਤਾਂਧਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੇਸ। ਸੁਪ੍ਰਵਣ। ਸੁਪ੍ਰਵਾ। ਸੁਮਨ। ਸੁਮਨਾ। ਸੁਰ। ਕ੍ਰਤ ਭੁਕ। ਖੇਚਰ। ਗਤ ਬਿਵਾਣ। ਗੀਰਵਾਣ। ਤ੍ਰਿਦਸ਼। ਤ੍ਰਿਦਿਵੇਸ਼। ਥਰੀ। ਦਾਨਵਾਰਿ। ਦਿਉਤਾ। ਦਿਵਿਸ਼ਦ। ਦਿਵੌਕਸ਼। ਦੇਉ। ਦੇਉਤਾ। ਦੇਵ। ਦੈਵਤ। ਨ੍ਰਿਜਰ। ਫਰਿਸ਼ਤਾ। ਬਰਹਰ-ਮੁਖ। ਬਿਹਤ ਮੁਖ। ਬਿੰਦਾਰਕ। ਬਿਬੁਧ। ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ। ਭੱਟਾਰਕ। ਭਵ। ਭ੍ਰਤਜ। ਮਲਕ। ਮਲਾਇਕ। ਰਿਭ। ਲੇਖ। ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਕ। ੫੮।

(ਨੋਟ:-1. ਕਸ਼ਪ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਿਤੀ ਤੋਂ ਦੈਂਤ ਤੇ ਅਦਿਤੀ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। 2. ਅਦਿਤੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਏਸ ਸ਼ਬਦ, ਬੁਢੇਪੇ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ 'ਅ' ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੈਰੀ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ।)

ਦੇਵ ਨਦੀ (ਸੁ:) ਸੁਰ ਗੰਗਾ। ਸੁਰ ਦੀਰਘਕਾ। ਸੁਰ ਨਦੀ। ਸੁਰ ਪਗਾ। ਦੇਵ ਸਰੀ। ਦੇਵ ਗੰਗਾ। ਮੰਦਾਕਿਨੀ। ਵਿਯਦ ਗੰਗਾ। ੯।

ਦੇਵ ਮੰਦਿਰ (ਥਾਂ) ਦੇਵ ਆਲਯ। ਦੇਵਾਲਯ। ਪ੍ਰਸਾਦ। ਦੇਵ ਸਥਾਨ। ਦੇਵ ਗ੍ਰਿਹ। ਪ੍ਰਾਸਾਦ। ਮੰਦਰ। ਦੇਵ ਘਰ। ਦੇਵ ਥਾਨ। ੧੦।

ਦੈਤ (ਸੁ:) ਅਸੁਰ। ਅਦੇਉ। ਅਦੇਅ। ਅਦੇਵ। ਅਦੇਵਤਾ। ਅਮਰਾਰਦਨ। ਇੰਦ੍ਰਾਰਿ। ਸਕ੍ਰਾਰਦਨ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਸ਼ਿਖਜ। ਸੁਰ ਦ੍ਰਟ। ਸੁਰ ਦ੍ਵੈਸ਼ਿ। ਸੁਰ ਰਿਪ। ਤਮੀਚਰ। ਦਈਤ। ਦਨੁ। ਦਨੁਜ। ਦਾਨਵ। ਦਿਤਿ ਸੁਤ। ਦਿਤੀ ਸੁਤ। ਦੈਤੇਯ। ਦੈਤਜ। ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ਨਿਸਿਚਰ। ਪੂਰਬ ਦੇਵ। ਮਨੁਜਾਇ। ਰਾਖਸ਼। ੨੭।

ਨੋਟ:-ਦਾਨਵ, ਦੈਂਤ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਡ

ਦੇਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ:- *1. ਦੇਵ ਯੋਨਿ- ਵਿਦਯਾ ਧਹ। ਅਪਸਰਾ। ਯਖਜ। ਰਖਯ। ਗੰਧਰਬ। ਕਿੰਨਰ। ਪਿਸਾਚ। ਗਹਯਕ। ਸਿੱਧ। ਭੂਤ।*

*2 **ਬਾਰਾਂ ਅਦਿਤਜ** 1. ਬਿਬਸ੍ਵਾਨ। 2. ਅਰਯਮਾ। 3. ਪੂਖਾ। 4. ਤ੍ਵਸ਼ਟਾ। 5 ਸਬਿਤਾ। 6. ਭਗ। 7. ਧਾਤਾ। 8. ਬਿਧਾਤਾ। 9. ਵਰੁਣ। 10. ਮਿਤ੍ਰ। 11. ਸ਼ੁਕ੍ਰ। 12. ਉਸਕ੍ਰਮ।*

*3 **ਅਠ ਵਸੂ**-1. ਘਰ। 2. ਘਰਵ। 3. ਸੋਮ। 4. ਵਿਸਣੁ। (ਸਾਵਿਤ੍ਰ) 5. ਅਨਿਲ। 6. ਅਨਲ। 7. ਪ੍ਰਤਯੁਸ਼। 8. ਪ੍ਰਭਾਸ।*

Page 190

ਅੱਡ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਜਾਯ ਹਨ।

ਦੋ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਭ। ਉਭੈ। ਓਭਜ। ਊਭ। ਜੁਗ। ਜੁਗਮ। ਜੁਗਲ। ਜੋੜਾ। ਡੂ। ਡੂਇ। ਡੂੰ। ਦੁਆਹ। ਦੁਇ। ਦੁਹ। ਦੰਦ। ਦੂ। ਦੋਇ। ਦ੍ਵਿ। ਦ੍ਵੈ। ਦ੍ਵੰਦ। ਬਿਅ। ਬਿਇ। ਬਿਬ। ਬਿਜ। ਬੀਜ। ਯੁਗ। ਯੁਗਮ। ਯੁਗਲ। ੨੯।

***ਦੋਹਣੀ** (ਦੁ:) ਦੁਹੇਂੜੀ। ਦੋਹਿਨ ਪਾਤ੍ਰ। ਦੋਹਿਨੀ। ਪਾਰੀ। ੫।

ਦੋਹਿਤਾ (ਧੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ) (ਸਨ:) ਕੁਤਪ। ਦੋਹਿਤ੍ਰ। ਦੋਹਿਤ੍ਰਾ। ਦੋਹਿਤ੍ਰ। ਨਾਤ। ਨਾਤੀ। ਪੁਤ੍ਰੀ ਆਤਮਜ। ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। ੯।

*ਦੁਧ ਚੋਣ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ।

ਦੋਹਿਤੀ (ਸਨ:) ਦੋਹਿਤ੍ਰੀ। ਦੋਹਿਤ੍ਰਾ। ਨਾਤਿਨ। ੪।

ਦੋਹਿਰਾ (ਵਿਦਿ:) ਦੋਹੜਾ। ਦੋਹਾ।੩।

ਦੋਧੀ (ਬੂਟੀ) (ਜ਼ੰ:ਦ:) ਸ਼ੀਰਕ। ਖੀਰਾਵੀ। ਜੰਗਲ ਗੋਭੀ। ਦੁਗਧਿਕਾ। ਦੁਗਧੀ। ਦੁਧਕਲ। ਦੁੱਧਲ। ਦੁਧੇਲੀ। ੯।

ਦੋਪਹਿਰ (ਕਾ:) ਦੁਪਹਿਰਯਾ। ਦੁਪਹਿਰੀਆ। ਦੋਪਹਿਰਾ। ਮਧ ਦਿਵਸ। ਮਧਯਾਨ-ਕਾਲ। ੬।

ਦੰਦ (ਮ:) ਚੱਬਣ। ਦਸਨ। ਦਸ਼ਨ। ਦਾਂਤ। ਦਿਜ। ਦੰਤ। ਦ੍ਵਿਜ। ਰਦ। ਰਦਨ। ੯੦।

-0-

ਧ

ਧਤੂਰਾ (ਜ:) ਉਨਮੱਤ। ਸ਼ਠ। ਸਨ ਉਨਮੱਤ। ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੇਖਰ। ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਿਯ। ਸ਼ੈਵ। ਸ਼ਜਾਮ। ਹਰਿ ਵੱਲਭ। ਕਨਕ। ਕਨਕਾਹ੍ਵ। ਕਲਮ। ਕਿਤਵ। ਕਿਤਵਾ। ਕੰਟ ਫਲ। ਖਰ-ਜੂਧਨ। ਖਰਦੂਖਣ। ਖਲ। ਘੰਟਾ ਪੁਖਪ। ਘੰਟਿਕ। ਤੂਰੀ। ਦੇਵਿਕਾ। ਦੇਵਿਤਾ। ਦੇਵਿਤਾ ਮਦਨਾ। ਧਤੂਰ। ਧਰਤੁਰ। ਧੁਸਤੁਰ। ਧੂਰਤ। ਧੂਰਤ ਕ੍ਰਿਤ। ਮਹਾ ਮੋਹੀ। ਮੱਤ। ਮਦ ਕਰ। ਮਦਨ। ਮਦਨਕ। ਮਾਤੁਲ। ਮਾਤੁਲਕ। ਮੋਹਨ। ੩੭।

ਧਨ (ਵ:) ਅਰਥ। ਸਰਮਾਇਆ। ਸ੍ਵਾਪਤੇਯ। ਹਿਰਣਯ। ਜਰ। ਜ਼ਰ। ਦਬ। ਦਮ। ਦਰਬ। ਦਾਮ। ਦਿਰਮ। ਦੌਲਤ। ਦੰਮ। ਦਜੁਮ। ਦ੍ਰਵਜ।

ਦ੍ਰਵਿਣ। ਬਸ। ਬਿਤ। ਮਾਇਆ। ਮਾਯਾ। ਰਿਕਥ। ਰੈ। ਵਸ। ਵਿਤ। ਵਿਭਉ। ਵਿਭਵ। ਵਿਭੈ। ੨੭।

ਧਨੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਆਢਲਜ। ਐਸ੍ਵਰਜ ਸਾਲੀ। ਇਭਯ। ਏਸ਼੍ਵਰਯ ਸ਼ਾਲੀ। ਸਰਧਨ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ। ਸ਼ੀਲ। ਸ਼੍ਰੀਮਤ। ਗਨੀ। ਧਨਵਾਨ। ਧਨਾਢ। ਧਨਾਢਜ। ਧਨਿਕ। ਧਨਿਨ੍। ਪ੍ਰਭ। ਮਹਾਜਨ। ਮਾਇਆਧਾਰੀ। ਲਕਸ਼ਮਣ। ਲਖਮੀ ਸਪੰਨ। ਲਖਮੀ ਪਤਿ। ਲਖਮੀ ਪਤੀ। ਲਖਮੀਵਤ। ੨੩।

ਧਨੀਆ (ਜੰ:ਦ:) ਸ਼ਾਕ ਯੋਗ। ਸੂਖਜਮ ਪਤ੍ਰ। ਹ੍ਰਿਦਜ ਗੰਧਾ। ਕਕਸਤ। ਕਾਲਿਕਾ। ਕੁਸਤੁੰਬਰੀ। ਕੁਨਟੀ। ਕੁਰੁਤੁੰਬਰ। ਕੁਰੁਤੁੰਬਰੀ। ਛਤ੍ਰਾ। ਜਨ ਪ੍ਰਿਯ। ਜੱਲਕਾ। ਦਿਤਧਾਨੀ। ਨਿਹਸਾਰ। ਧਨਿਕ। ਧਨਿਯਾਂ। ਧਨੇਯਕ। ਧਨੋਯਕ। ਧਨਜ। ਧਨਜਕ। ਧਨਯਾਕ। ਧਾਨਕ। ਧਾਨਾ। ਧਾਨੇਯ। ਧਾਨਜਕ। ਧਾਨਜ-ਬੀਜ। ਧਾਨਜਾਕ। ਧੰਨ। ਧੰਨੀਆਂ। ਵਿਤਨਜ। ਵਿਤੁੰਨਕ। ਵੁਹ। ਵੇਸ਼ਖ। ਵੇਧਕ। ੩੦।

ਧਨੁਖ (ਗ:) ਇਸ਼ਵਾਸ। ਇਖ। ਇਖਆਸ। ਇਖਆਕ। ਇਖ੍ਵਧੀ। ਇਖ੍ਵਾਸ। ਸਰਾਸਨ। ਸ਼ਰਾਸਨ। ਸਾਰੰਗ। ਹਰਿ। ਕਰਮਠੀ। ਕਵੰਡ। ਕਾਰਮੁਖ। ਕਾਰਮੰ। ਕੁਵੰਡਲ। ਕੋਅੰਡ। ਕੋਦੰਡ। ਕੋਵੰਡ। ਗੁਣੀ। ਚਾਪ। ਚਾਂਪ। ਜਿਹਧਰ। ਤਾਰਕ। ਧ੍ਰੁਜ। ਧਣੁਖ। ਧਣੂ। ਧਨੁਸ਼। ਧਨੁਰ। ਧਨੁਵਨ। ਧੰਵਨ। ਪਿਨਾਕ। ਮਹਿਖੁਆਸ। ਰਿਪ ਸੰਤਾਪ। ੩੪।

ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ (ਗ:) ਅਸਿਤ੍ਰਨ। ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼। ਨਿਖੰਗਨਿ। ਨਿਖੰਗੀ। ਧਨੁਖਕ। ਧਨੁਖ-ਮਤ। ਧਨੁਖ ਮਾਨ। ਧਨੁਖ ਵਾਨ। ਧਨੁਰ ਧਰ। ਧਨੁਰ ਭ੍ਰਿਤ। ਧਨਵੀ। ਧਾਨੁਕ। ਧਾਨੁਖਕ। ਧੰਵਨਿ। ੧੫।

ਧਰਤੀ (ਥਾਂ) ਉਦਧਿ ਵਸਨਾ। ਉਰਬਰਾ। ਉਰਬੀ। ਉਰਮਿ। ਉਰਮੀ। ਉਰਵਰਾ। ਉਰਵਿ। ਉਰਵੀ। ਉਰਾ। ਅਸਥਲਾ। ਅਸੁਰ। ਅਚਲ। ਅਚਲ ਕੀਲਾ। ਅਚਲਾ। ਅਦਿਤ। ਅਦਿਤਿ। ਅਦਿਤੀ। ਅਨੰਤਾ। ਅਬਿਧਮੇਖਲਾ। ਅਵਨਿ। ਅਵਨੀ। ਆਦਮਾ। ਆਦਯਾ। ਆਦਜ। ਔਨਿ। ਔਨੀ। ਅੰਬ ਜਨੀ। ਇਰਾ। ਇਲਕਾ। ਇਲਾ। ਇੜਕਾ। ਇੜਾ। ਸਹਾ। ਸਥਲੀ। ਸਥਿਰਾ। ਸਾਗਰ-ਮੇਖਲਾ। ਸਾਗਰਾਂਬਰਾ। ਸਾਰੰਗ। ਸਿਸਟਨਿ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਸੂਵੰਸਹਾ। ਹਰਲੀ। ਹਰਿ। ਕਾਸਪੀ। ਕਾਸ਼ਪੀ। ਕਾਸ਼ਜਪੀ। ਕੁ। ਕੁੰਭਿਨੀ। ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਾਂਤਾ। ਖਗਵਤੀ। ਖਮ। ਖਮਾ। ਖਿਅਮਾ। ਖਿਤ। ਖਿਮਾ। ਖੰਡਨੀ। ਖਜਤਿ। ਖਜਮ। ਖਜਯਤ। ਖਜਯੋਣੀ ਖਜਾਮਾ। ਖਜੋਣੀ। ਗਉਨ। ਗਹਰੀ। ਗਾਇ। ਗਿਰਿ ਕ੍ਰਣਕਾ। ਗੋ। ਗੋਇ। ਗੋਤ੍ਰਾ। ਗੋਰਾ। ਗੌ। ਗੰਧਵਤੀ।

ਛਿਤ। ਛੋਨੀ। ਛੋਣੀ। ਜਗਤਾ। ਜਗਤੀ। ਜਗਦ੍ਰਹਾ। ਜਮੀਨ। ਜ਼ਮੀਨ। ਜ਼ਯਾ। ਜਿਮੀ। ਤਰਨੀ। ਤ੍ਰਾਤਿ। ਤ੍ਰੇਤਾ। ਥਲੀ। ਥਾਰਦ। ਥਿਰਾ। ਦੀਪਨਿ। ਦੁਹਨ। ਦੇਹਿਨੀ। ਦ੍ਰੁਮਨਿ। ਦ੍ਰਹਾ। ਧਰ। ਧਰਣਿ। ਧਰਣੀ। ਧਰਤਿ। ਧਰਨਿ। ਧਰਨੀ। ਧਰਮਾਈ। ਧਰਾ। ਧਾਰਣੀ। ਧਾਤੁਰ। ਧਾਤ੍ਰੀ। ਧਾਰਯਿਤ੍ਰੀ। ਧਾਰਾ। ਧਾਰਿਤ੍ਰੀ। ਧ੍ਰੂਮੀ। ਧ੍ਰੂਮ। ਨਥਨੀ। ਨਦਨੀ। ਨਿਸਚਲਾ। ਨੀਰਰਾਸ। ਪਾਰਾ। ਪਿਰਥਮੀ। ਪੁਹਮ। ਪੁਹਮਿ। ਪੁਹਮੀ। ਪੁਹਵੀ। ਪੁਢਵੀ। ਪੂਰ। ਪੂਰਨਿ। ਪ੍ਰਿਥਮਿ। ਪ੍ਰਿਥਮੀ। ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ਪ੍ਰਿਥਿ। ਪ੍ਰਿਥੀ। ਪ੍ਰਿਥੁ। ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ। ਬਸੁਅ। ਬਸੁਦਾ। ਬਸੁਧਰ। ਬਸੁੰਧਰਾ। ਬਸੁਧਾ। ਬਸੁੰਧ੍ਰਾ। ਬਾਰਧਨੀ। ਬ੍ਰਿਛਨਿ। ਭੁੰਇ। ਭੁਈਂ। ਭੂ। ਭੂਅ। ਭੂਤ ਧਾਤ੍ਰੀ। ਭੂਮਿ। ਭੂਮੀ। ਭੌਂ। ਭੌਇ। ਭੌਮ। ਮਹਾਂ ਕਾਂਤਾ। ਮਹਿ। ਮਹੀ। ਮਿੱਟੀ। ਮੇਘ ਜਨੀ। ਮੇਦਨਿ। ਮੇਦਨੀ। ਮੈਦਣ। ਰਤਨ ਗਰਭਾ। ਰਤਨਾਵਤੀ। ਲੋਰ ਭਰ। ਵਸ਼ੁ। ਵਸੁਅ। ਵਸੁੰਧਰਾ। ਵਸੁਧਾ। ਵਸੁਮਤੀ। ਵਰਾ। ਵਿਸਵੰਭਰਾ। ਵਿਸ੍ਵੰਭਰਾ। ਵਿਪਲਾ। ਵੀਜ ਪ੍ਰਸੂ। ੧੬੯।

*ਧਰਮ (ਸ: ਖਿੰ:) ਅਚਾਰ। ਈਮਾਨ। ਸੱਚ। ਸਬਦ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ਸ਼੍ਰੇਯ। ਸ੍ਵਭਾਵ। ਹੱਕ। ਦੀਨ। ਪੁਣਜ। ਪੁੰਨ। ਬਿਰਦ। ਬ੍ਰਿਖ। ਵ੍ਰਿਖ। ੧੫।

**ਧਰਮ ਰਾਜ (ਸੁ:) ਉਦੰਬਰ। ਔਡੰਬਰ। ਅੰਤਕ। ਸ਼ਮਨ। ਸਮ ਵਰਤਨਿ। ਸਰਵ ਭੂਤ ਖਯ। ਸ਼ੀਰਣ ਪਾਦ। ਸੁਤ ਭਾਨ। ਸੂਰਜ਼ ਪੁਤ੍ਰ। ਸੂਰਯ ਸੁਤ। ਸੰਜਮਨੀ ਪਤਿ। ਸ਼੍ਰਾਧ ਦੇਵ। ਹਰਿ। ਕਰਮ ਕਰ। ਕਰਾਲ। ਕਾਲ। ਕਾਲ ਪੁਰਖ। ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਅਨੁਜ। ਕੀਨਾਲ। ਕੋਪੰਤ। ਕੰਕ। ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ। ਚਿਤ੍ਰ। ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ। ਜਗਤ ਘਾਇਕ। ਜਮਨਾ ਭ੍ਰਾਤ। ਜਮਰਾ। ਜਮਰਾਜ। ਜੀਵਤੇਸ਼। ਜੀਵਨ-ਪਤਿ। ਡੰਡ ਧਰ। ਦਘਨ। ਦੰਡ ਧਰ। ਦੰਡੀ। ਧਰਮ। ਧਰਮ ਰਾਇ। ਨਰ ਦੰਡ ਧਰ। ਨਿਰਪਤਿ। ਨੀਲ। ਪਰਮੇਸਨੀ। ਪਰੇਤ ਰਾਜ। ਪਰੇਤ ਰਾਟ। ਪਿਤਰ ਪਤਿ। ਪਿਤਰ ਰਾਜ। ਭਾਨ ਸੁਤ। ਭੀਮ ਸ਼ਾਸਨ। ਮਹਿਖ ਧੁਜ। ਮਹਿਖ ਬਾਹਨ। ਮਹਿਖ ਵਾਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਜੁ। ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਪਤਿ। ਯਮ। ਯਮਰਾਜ। ਰਵਿ ਸੁਤ। ਵੈਵਸ੍ਵਤ। ਵ੍ਰਿਕੋਦਰ। ੫੮।

ਧੜ (ਮ:) ਅਸਿਰ। ਅਸ਼ਿਰ। ਅਮੁੰਡ। ਕਬੰਧ। ਬਿਸਿਰ। ਰੁੰਡ। ੭।

---

* *ਧਰਮ ਦੇ ਦਸ ਲੱਛਣ:- ਦੋਹਰਾ-ਖਿਮਾ, ਅਹਿੰਸਾ, ਦਇਆ, ਮ੍ਰਿਦ, ਸਤ ਬਚਨ ਤਪ ਦਾਨ। ਸੀਲ ਸ਼ੌਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਨਾ, ਧਰਮ ਲਿੰਗ ਦਸ ਜਾਨ। (ਸਾਰੁਕਾਵਲੀ)*

** *ਚੌਦਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ:- 1. ਯਮ। 2. ਧਰਮ ਰਾਜ। 3. ਮ੍ਰਿਤਯੁ। 4. ਅੰਤਕ। 5. ਵੈਵਸ੍ਵਤ। 6. ਨੀਲ। 7. ਦਧਨ। 8. ਕਾਲ। 9. ਸ੍ਰੰਭੁਤਖਜ। 10. ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਟ। 11. ਵਟਕੋਦਰ। 12. ਔੜੰਬਰ। 13. ਚਿਤ੍ਰ। 14. ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ।*

ਧਾਵਾ (ਰੁੱ:) ਸੁਕਟਾਖਜ। ਸਥਿਰ। ਸੀਧ ਖਪ੍ਰੀ। ਸ਼ੁਖਕ-ਵ੍ਰਿਖਜ। ਸ਼ੁਖਕਾਂਗ। ਸ਼ੁਭਲਜਾ। ਕਖਾਯ। ਕੂਮਰਾ। ਗੌਰ। ਘਟ। ਦਾਮ ਪੁਖਰੀ। ਦ੍ਰਿਢ ਤਰੁ। ਧਨਕੀ। ਧਵ। ਧਵਲ। ਧੁਰੰਧਰ। ਧੌਂ। ਨੰਦ ਤਰੁ। ਪਾਂਡੁ ਤਰੁ। ਪਾਂਡੁਰ। ਪਾਰਵਤੀਆ। ਪਿਸਾਚ ਬ੍ਰਿਖ। ਮਹਾਨੀ। ਮਦ। ਮਦਜਾਸਨੀ। ਮਧੁਰ ਤ੍ਵਕ। ੨੭।

ਧਿਆਨ (ਭਾ:) ਅਤਫ। ਖਿਆਲ। ਖਜ਼ਾਲ। ਤਸੱਵਰ। ਤਵੱਜੋ। ਧਾਨ। ਧਜਾਨ। ੮।

ਧੀਰਜ (ਭਾ:) ਅਚੰਚਲ ਚਿੱਤਤਾ। ਇਸਤ ਕਲਾਲ। ਸ਼ੰਤੋਖ। ਢਾਰਸ। ਤੋਖੁ। ਦਿਲਾਸਾ। ਢਾਢਸ। ਦ੍ਰਿੜਤਾ। ਧੀਰ । ਧੀਰਕ । ਧੀਰਤਾ । ਧੈਰਯ । ਨੇਹੀ। ਮਨ ਸਥਿਰਤਾ। ੫।

ਧੁੰਨੀ (ਮ:) ਉਦਰਾਵਰਤ। ਢੂਢੀ। ਢੋਢੀ। ਤੁੰਦ ਕੁਪੀ। ਤੋਂਦੀ। ਧੁੰਨ। ਨਾਭਿ। ਨਾਭੀ। ਬੋੜਰੀ। ਬੋੜੀ। ੧੧।

ਧੁੱਪ (ਅਕ:) ਆਤਪ। ਘਾਮ। ਘੰਮ। ਘ੍ਰਮ। ਦਜੋਤ। ਧੂਪ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੮।

ਧੂੰਆਂ ( ) ਧੂਊ। ਧੂਮ। ਧੂਮ੍ਰ। ੪।

ਧੂੜ (ਥਾਂ) ਸਰਕਰਾ। ਸੰਚਰਾ। ਕੰਦ। ਖਾਕ। ਖੇਹ। ਗਰਦ। ਘੱਟਾ। ਛਾਰ। ਛਾਰਾ। ਧੂਸਰ। ਧੂੰਸਰੀ। ਧੂਰ। ਧੂਲ। ਧੂਲਿ। ਧੂਲੀ। ਥੂੜ। ਧੂੜੀ। ਪਾਸ। ਪਾਂਸ। ਪਾਂਸ਼। ਪਿੰਜਲ। ਰਜ। ਰਵਾਰ। ਰਵਾਲ। ਰਵਾਲਾ। ਰਾਲ। ਰਾਲਾ। ਰਾਲੀ। ਰਾਵਾਰ। ਰੇਣ। ਰੇਣਾਰੁ। ਰੇਣਿਕਾ। ਰੇਨ। ਵਾਤ ਕੇਤ। ਵਾਤ-ਧ੍ਰਜ। ੩੬।

ਧੂੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ (ਥਾਂ) ਅਣੁ। ਅਣੂ। ਜ਼ੱਰਾ। ਰਵਾਲ। ਰਾਲ। ਰਾਲਾ। ਰਾਲੀ। ੮।

ਧੇਤੇ (ਧੀ ਵਾਲੇ) (ਸਨ:) ਧੇਅਤੇ। ਮਾਉਆ। ਮਊਆ। ਮਾਂਵੀ। ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ। ੬।

ਧੋਤੀ (ਕ:) ਉਪਸੰਵਜਾਨ। ਅਧੋਂਸ਼ਕ। ਅੰਤਰੀਜ। ਪਰਿਧਾਨ। ੫।

(ਨੋਟ:-ਜ਼ਨਾਨੀ ਧੋਤੀ-ਸਾੜ੍ਹੀ।)

ਧੋਬਣ (ਜਾ:) ਸ਼ੌਚੇਯੀ। ਧੋਬਨਿ। ਨਿਰਣੇਜਕੀ। ਬਰੇਠਨਿ। ਰਜਕ ਪਤਨੀ। ਰਜਕੀ। ੭।

ਧੋਬੀ (ਜਾ:) ਸ਼ੌਚੇਯ। ਕਰਮ ਕੀਲਕ। ਧਾਵਕ। ਨਿਰਣੇਜਕ। ਬਰੇਠਾ। ਰਜਕ। ੭।

ਧੌਣ (ਮ:) ਸ਼ਿਰੋਧਿ। ਕਿਆੜੀ। ਕੰਠ। ਕੰਠੀ। ਕੰਧਰਾ। ਕੰਨੀ। ਗਾਦੀ। ਗਰ। ਗਰਦਨ। ਗਿੱਚੀ। ਗ੍ਰੀਵਾ। ਨਾਰਿ। ਨਾਰੀ। ਮੁੰਡੀ। ੧੫।

ਧ੍ਰਿਕਾਰ (ਭਾ:) ਧਿੱਕ। ਧਿੱਕਾਰ। ਧਿੱਗ। ਧ੍ਰਿਕ। ਧ੍ਰਿਗ। ਫੱਟ। ਫਿਟਕਾਰ। ਲਾਹਨਤ। ੯।

ਧ੍ਰੂੰ (ਅਕਾ:) ਅਚਲ ਗ੍ਰਿਹ। ਔਤਾਨ ਪਾਦ ਸੁਤ। ਸਥਿਰ ਗ੍ਰਿਹ। ਧੌਮ। ਧ੍ਰੂਅ। ਧ੍ਰੂਵ। ਨਿਸਚਲ। ੮।

-0-

ਨ

ਨਹਿਰ (ਪਾ:) ਅਲਪਾ। ਕੁਲਜਾ। ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮਾ ਸਰਿ। ੪।

ਨਹੁੰ (ਮ:) ਕਰ ਆਜ। ਕਰਜ। ਕਰ ਰੁਹ। ਨਹ। ਨਖ। ਨਖਰ। ਨਾਖੁਨ। ਨਾਖੂਨ। ਪੁਨਰ ਭਵ। ੧੦।

ਨਕਸ਼ਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਦੇਸ਼ ਚਿਤ੍ਰ। ਮਾਨ ਚਿਤ੍ਰ। ੩।

ਨਕਦ (ਵ:) ਤਤਕਾਲ ਧਨ। ਨਗਦ। ੩।

ਨੱਕ (ਮ:) ਗੰਧ। ਗੰਧ ਵਹਾ। ਘੋਣਾ। ਘ੍ਰਾਣ। ਨਸ। ਨਕੁਟ। ਨਾਸਾ। ਨਾਸਿਕਾ। ਨਾਕ। ੧੦।

ਨੱਕ ਵੱਢਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਗਤਿ ਨਾਸਿਕਾ। ਨਕਟਾ। ਨੱਕ ਕਟਾ। ਵਿਗ੍ਰ। ੫।

***ਨਖਰਾ** (ਭਾ:) ਆਹ੍ਵਾਨ। ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਭਾਵ। ਹਾਵ। ਚੋਂਚਲਾ। ਨਖਙਾ। ਨਾਜ਼। ਪੁਕਾਰ। ਬੁਲਾਹਟ। ੯।

ਨਖਰਾ ਕਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਠਲਾਨਾ। ਐਂਠ ਦਿਖਾਨਾ। ਐਂਠਨਾ। ਇਠਲਾਨਾ। ਇਤਰਾਨਾ। ਚਮਕਾਨਾ। ਚੋਂਚਲਾ ਕਰਨਾ। ਚੋਂਚਲਾਨਾ। ਠਸਕ ਦਿਖਾਨਾ। ਮਟਕਾਨਾ। ਮਧਾਂਦ ਹੋਣਾ। ੧੨।

ਨਗਾਰਾ (ਗਾ:) ਆਨਕ। ਖਰਚਾਮੀ। ਖਰਵਾਰ। ਜਮਧਾਣ। ਡੰਕਾ। ਢੱਕਾ। ਤਬਲ। ਦਮਾਮਹ। ਦਮਾਮਾ। ਦੁੰਦਭਿ। ਧੱਗਾ। ਧੌਂਸਾ। ਨਗਾੜਾ। ਨਿਸਾਣ। ਨਿਸ਼ਨ। ਨੀਸ਼ਾਣ। ਨੌਬਤ। ਪਟਹ। ਪਟਹਾ। ਭੇਰੀ। ਮਾਰੂ। ੨੨।

ਨਟ (ਜਾ:) ਸਲੂਖ। ਸ਼ੈਲਾਲਿਨ। ਸ਼ੈਲੂਖ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਸ਼ਵੀ। ਜਾਯਾ ਜੀਵ। ਨ੍ਰਿਤਕ। ਭਰਤ ਪੁਤ੍ਰਕ। ਰੰਗ ਜੀਵ। ਰੰਗਾ-ਵਤਾਰਕ। ੧੦।

ਨਤੀਜਾ (ਵਿਦਿ:) ਉਸਾਣ। ਉਪ ਸੰਹਾਰ। ਸਮਰ। ਸਿੱਟਾ। ਸਿਧਾਂਤ। ਪਰਿਣਾਮ। ਫਲ। ਰਜ਼ੱਲਟ। ਵਿਪਾਕ। ੧੦।

ਨੱਥ (ਪਸ਼ੂ ਦੀ) (ਖੇ:) ਨਸਤਿਤ। ਨਸਜੋਤ। ੩।

ਨੱਥ (ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ) (ਗ:) ਨਕ ਬੇਸਰ। ਨਥਿਯਾ। ਨਥਨੀ। ਬੇਸਰ। ੫।

ਨਦੀ (ਪਾ:) ਅਧਗਾ। ਅਪਗਾ। ਆਪਗਾ। ਆਵਰੱਤਨੀ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ਸਰਿ। ਸਰਿਤ। ਸਰਿਤਾ। ਸਰਿਯਾ।

**ਸੰਜੋਗ ਸਮੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਤੇ ਅੰਗਾਦਿ ਦੀਆਂ ਚੇਸ਼ਟਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਖਰਾ ਜਾਂ ਹਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਮਿ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹਾਵ 12 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ-1. ਲੀਲਾ। 2. ਹੇਲਾ। 3. ਲਲਿਤ। 4. ਵਿਭ੍ਰਮ। 5. ਵਿਹਤ। 6. ਵਿਲਾਸ। 7. ਵਿਛਿੱਤਿ। 8. ਵਿਵਵੋਕ। 9. ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ। 10. ਮੋਟਾੱਇਤ। 11. ਕੁੱਟ ਮਿਤ। 12. ਬੋਧਕ।*

ਸਰੀ। ਸਲਿਤਾ। ਸਲਿਲ ਧਰ। ਸਾਰੰਗ। ਸਾਵੀ। ਸ਼ੈਂਬਲਿਨੀ। ਸ਼ੈਵਲਿਨੀ। ਸਵਤੀ। ਸ੍ਰਵੰਤੀ। ਸ੍ਰਾਤੀ। ਸ੍ਰਾਵੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਸ੍ਰਿਤੀ। ਸ਼੍ਰੋਤਸ੍ਵਿਨੀ। ਸ਼੍ਰੋਤੀ। ਹ੍ਰਾਦਿਨੀ। ਕਰਾਰਿਨ। ਕੁਲ ਘਾਰੀ। ਕੁਲੰਖਕਾ। ਕ੍ਰਿਤ ਅਰਨੀ। ਗਿਰ ਨਾਸਨੀ। ਚਤੁਖਕ। ਜਲਧਰਾ। ਜਯਮਾਲਾ। ਜਲ ਮਾਲ। ਜਿਵਾਲਿਨੀ। ਜੰਬਾਲਨੀ। ਤਉਸਾਰਾ ਸਤ੍ਰ। ਤਟਨੀ। ਤਰਿ। ਤਰੰਗਣਿ। ਤਰੰਗਣੀ। ਤਰੰਗਨਿ। ਤਰੰਗਨੀ। ਤਲੋਂਦਾ। ਤਾਰੀ। ਦਰੀਆ। ਦਰੀਆਉ। ਦਰੀਯਾ। ਦੀਪ ਵਤੀ। ਦੁਰੇਫਾ। ਧਨਿ। ਧਾਰਾਵਤੀ। ਧੁਨੀ। ਧ੍ਰਨੀ। ਨਈ। ਨਦਨ। ਨਯ। ਨਾਦ। ਨਿਮਨਗਾ। ਨਿਮ੍ਰਗਾ। ਨਿਰ ਝਰਣਿ। ਨਿਰ ਝਰਣੀ। ਨੈ। ਨੈਂ। ਪਬਜਾ ਭਾਦਨ। ਫੇਨਨਿ। ਬ੍ਰਿਛ ਕੰਦਨ। ਭੇਦਕ ਗ੍ਰੰਥ। ਰੋਧ ਵਕ੍ਰਤਾ। ਰੋਧ ਵਕ੍ਰਾ। ਲਹਿਰੀ। ੭੦।

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਸ: ਥੰ:) ਤਲਵੰਡੀ। ਨਾਨਕਾਲਯ। ਨਾਨਕਾਗਾਰ। ਨਾਨਕਿਆਣਾ। ਰਾਇ ਭੋਇ ਨਗਰ। ੬।

ਨਫਾ (ਵ:) ਅਧਕ। ਫਲ। ਫਾਇਦਾ। ਬੱਚਤ। ਮੁਨਾਫਾ। ਲਾਭ। ਵਾਧਾ। ੮।

ਨਫੀਰੀ (ਕੀਰ:) ਸ਼ਹਨਾਈ। ਪਿਪਿਹਰੀ। ਪਿਪੀਹਰੀ। ਰੌਸ਼ਨ ਚੌਕੀ। ੫।

ਨਬਜ਼ (ਮ:) ਸਿਰਾ। ਸ਼ਿਰਾ। ਧਮਨਿ। ਧਮਨੀ। ਨਸ। ਨਸਾ। ਨਾਰਿ। ਨਾਰੀ। ਨਾੜਿ। ਨਾੜਿਕਾ। ਨਾੜੀ। ੧੨।

ਨਮਸਕਾਰ (ਭਾ:) ਅਭਿਬੰਦਨ। ਅਭਿਵਾਦਨ। ਸਲਾਮ। ਸੁਹੀਆ। ਚਰਣ ਸਪਰਸ਼ਨ। ਜੁਹਾਰ। ਜੁਹਾਰੀ। ਜੋਹਾਰ। ਡੰਡਉਤ। ਡੰਡੌਤ। ਦੰਡਵਤ। ਦੰਡੌਤ। ਨਮ। ਨਮਸ੍। ਨਮਹ। ਨਮੋ। ਪਾਦ ਗ੍ਰਹਣ। ਪਾਯ ਲਾਗਨ। ਪੈਰੀਂ ਪਵਣਾ। ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ। ਪ੍ਰਣਵਤ। ਪ੍ਰਣਾਮ। ਬੰਦ। ਬੰਦਨ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ਵੰਦਨ। ੨੭।

ਨਰ ਸਿੰਘ (ਅਵ:) ਨਰ ਸਿੰਹ। ਨਰਹਰਿ। ਨਾਰ ਸਿੰਹ । ਨਾਰ ਸਿੰਘ । ੫।

***ਨਰਕ** (ਸੁ:) ਸੰਘਾਤ। ਕਾਲ ਸੂਤ੍ਰ। ਕੁਫਰਾਣ। ਝੇਰ। ਦੁਰਗਤਿ। ਦੋਜ। ਦੋਜਕ। ਦੋਜ਼ਖ। ਨਾਰਕ। ਨਿਰਯ। ਯਮ ਪੁਰ । ਯਮ ਲੋਕ ।

---

*ਨਰਕ ਦੇ 25 ਭੇਦ-1. ਪਾਪ ਵਾਸ। 2. ਤਾਮਿਸਤ੍ਰ। 3. ਅੰਧਤ। ਮਿਸਤ੍ਰ। 4. ਮਰਾਂ ਰੌਰਵ। 5. ਕੁੰਭੀ ਪਾਕ। 6. ਅਸਿਪਤ੍ਰ-ਬਨ। 7. ਸੁਕ੍ਰਮੁਖ। 8. ਅੰਧ ਕੂਪ। 9. ਕ੍ਰਿਮਿ ਭੋਜਨ। 10. ਸ਼ੰਦੰਸ। 11. ਤਪਤ ਭੂਮਿ। 12. ਬੱਜਰ ਕਪਟਕ। 13. ਸ਼ਾਲਮਲੀ। 14. ਪੂਯੋਦ। 15. ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਧ। 16. ਲਾਲ ਭਖਸ਼। 17. ਸਾਰਮੇਯਾ ਦਨ। 18. ਅਵੀਚਿਰਜਪਾਨ। 19. ਕਸ਼ਾਰਕਦੰਸਮ। 20. ਰਖਸ਼ੋਘਣ। 21. ਸੂਲ ਪ੍ਰੋਤ। 22. ਦੰਤਸ਼ਾਕ। 23. ਅਵਨਿਰੋਧਨ। 24. ਪਯੋਵਤਨ। 25. ਸ੍ਰਿਚੀ-ਮੁਖ।

ਯਮਾਲਯ ।੧੪।

ਨਰਦ (ਕਿ:) ਅਖਯ। ਸ਼ਾਰਿ। ਸਾਰੀ। ਗੋਟ। ਗੋਟੀ। ੬।

ਨਰਬਦਾ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਸੋਮੋਦਭਵਾ। ਸੋਮੋਦ੍ਰਵਾ। ਨਰਮਦਾ। ਮੇਕਲ ਸੁਤਾ। ਮੇਕਲ ਕਨਯ਼ਕਾ। ਰੇਵਾ। ੭।

ਨਲੇਰ (ਫ:) ਉਚਤਰੁ। ਸਕੰਦ ਤਰੁ। ਸਕੰਦ ਫਲ। ਸਤੁੰਗ। ਸਦਾ ਫਲ। ਸਭ ਕਾਮ। ਸਿਰਾ ਫਲ। ਸੁਭੰਗ। ਕਰ ਕਾਮ। ਕੂਰਚ ਸ਼ੀਰਖਕ। ਕੂਰਚ ਸੇਖਰ। ਕੌਸ਼ਿਕ ਫਲ। ਖੋਪਰਾ। ਖੋਪਾ। ਜਟਾ ਫਲ। ਜੁਗ। ਤ੍ਰਿਣ ਰਾਜ। ਤ੍ਰਿਯੰਬਕ ਫਲ। ਤੋਯ ਗ੍ਰਭ। ਤ੍ਰਿਯਖਜ ਫਲ। ਦਾਖਿਜਣਾਤਜ । ਦੁਰਾਰੁਹ। ਦ੍ਰਿੜ ਨੀਰ। ਦ੍ਰਿੜ ਫਲ। ਨਰੇਲ। ਨਾਰਿ ਕੇਰ। ਨਾਰਿ ਕੇਲ। ਨਾਰਿਯਲ। ਨਾਰਿਯੇਰ। ਨਾਲਿਕੇਰ। ਨਾੜਿ ਕੇਲ। ਨਾਰੀਅਲ। ਨਾਰੀਯਲ। ਨਾਲੀਏਰ। ਨਾਲੀਯੇਰ। ਨਾੜੀ ਕੇਲ। ਨੀਲ ਤਰੁ। ਪਯੋਧਰ। ਬਾਨਰਮੁਖ। ਫਲ ਕੇਸਰ। ਫਲ ਮੁੰਡ। ਮਹਾ ਫਲ। ਮੁਕਤਣ। ਮੁੰਡ ਫਲ। ਮੰਗਲਜ। ਰਸ ਫਲ। ਲੇਾਂਗਲੀ। ਲਾਂਗੂਲ। ਵਰ ਫਲ। ਵਿਸਵਾ ਮਿਤ੍ਰ-ਪ੍ਰਿਯ। ੫੧।

ਨਵਾਂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਪੂਰਬ। ਅਭਿਨਵ। ਨਉ। ਨਉਤਨ। ਨਇਆ। ਨਯਾ। ਨਵ। ਨਵਤਨ। ਨਵਲ। ਨਵੀਨ। ਨਵੇਲ। ਨਵੇਲਾ। ਨਵਜ। ਨਿਊ। ਨਿਯਾ। ਨੂਤਨ। ਨੌਂ। ਪ੍ਰਤਜਗ੍ਰ। ੧੯।

ਨੜਾ (ਜੰ: ਦ:) ਸਥੂਲ ਦੰਡ। ਸਥੂਲ ਨਾਲ। ਸੁਰ ਦ੍ਰੁਮ। ਸੁਰ ਨਾਲ। ਦੇਵ ਨਾਲ। ਧਮਨ। ਨਟ। ਨਟੀ। ਨਡ। ਨਰਈ। ਨਰਸਲ। ਨਰਸਾਲ। ਨਰਕਟ। ਨਰਤਕ। ਨਲ। ਨਲੋਤਮ। ਪਟੋਗਲ। ਪੋਟ ਗਲ। ਮਹਾ ਨਲ। ਲਾਲ ਵੰਸ਼। ਵਨਜ। ਵਿਭੀਖਣ। ੨੩।

ਨਾਈ (ਜਾ:) ਅੰਤ ਵਸਾਯੀ। ਅੰਤ ਵਾਸਾਯਨ। ਖਜਰਿਨ। ਖਜੁਰੀ। ਖਜੋਰ ਕਾਰ। ਗ੍ਰਾਮਣੀ। ਚੰਦ੍ਰਲ। ਛਤ੍ਰੀ। ਦਿਵਾ ਕੀਰਤੁ। ਨਹੁੰ ਕਟ। ਨੱਖਕੁੱਟ। ਨਾਊ। ਨਾਊ ਠਾਕੁਰ। ਨਾਪਿਤ। ਨਾਵੀ। ਨਜਾਯੀ। ਭਾਂਡ ਪ੍ਰਟ। ਮੁੰਡ। ਮੁੰਡਿਨ। ਮੁੰਡੀ। ਰਾਜਾ। ਵਾਤਸੀ ਸੁਤ। ੨੩।

ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ (ਫ:) ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਲ। ਨਾਸਪਾਤੀ। ਨਾਖ। ਮਹਾ ਬਦਰ। ਰੁਚਿ ਫਲ। ੬।

ਨਾਗ ਕੇਸਰ (ਗੰ:) **ਇਭਾਖਜ। ਹੇਮ।** ਕਨਕਾਹ੍ਵਯ। ਕੇਸ਼ਰ । ਕੇਸਰੀ। ਗ਼ਜ਼ ਕੇਸ਼ਰ। ਚਾਂਪੇਯ। ਨਾਗ ਕਿੰਜਲਕ। ਨਾਗ ਪੁਖਪ। ਨਾਗੀਯ। ਨਾਗੇਸ੍ਵਰ। ਨਾਰਚਿਪੇਯ। ਪੁਖਪ ਰੇਚਨ। ਪਿੰਜਰ। ਪੰਨਾਗ ਕੇਸਰ। ਫਣਿ ਕੇਸ਼ਰ। ਫਲਕ। ਰਾਜ ਪੁਖਪ। ਰੁਕਮ। ੨੦।

ਨਾਗ ਦੌਣ (ਜੰ: ਦ:) ਗੰਧਾ। ਨਾਗ ਦਮਨੀ। ਨਾਗਾ ਦਹੀ। ਭੁਜੰਗ ਪਰਣਿਨੀ। ੫।

***ਨਾਚ** (ਭਾ:) ਤਾਂਡਵ। ਨਟਨ। ਨਰਤਨ। ਨਾਟਜ। ਨਿਰਤ। ਨਿਰਤਜ। ਨ੍ਰਿਤ। ਨ੍ਰਿਤਿ। ਨ੍ਰਿੱਤ। ਲਾਸ। ਲਾਸਜ। ਲਾਸਜਕ। ੧੩।

ਨਾਚਾ (ਜਾ:) ਕੇਲਕ। ਚਾਰਣ। ਤਾਲ ਰੇਚਨਕ। ਨਚਾਰ। ਨਟ। ਨ੍ਰਿੱਤਕ। ਪੋਟਗਲ। ੮।

ਨਾਚੀ (ਜਾ:) ਚਾਰਣੀ। ਨਟੀ। ਨਾਚਨੀ। ਨਿਰਤਕੀ। ਨ੍ਰਿੱਤਕੀ। ਲਸਿਕਾ। ਲਸਜ। ਲਾਸਿਕਾ। ੬।

****ਨਾਟਕ** (ਵਿਦਿ:) ਅਭਿਨਜ। ਸਾਂਗ। ਡਰਾਮਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਜ ਕਾਵਜ। ਨਾਚ ਗਾਨਾ। ਨਾਟਜ ਕਲਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਨ੍ਰਿਤਜ ਸੰਗੀਤਾਦਿ। ਪ੍ਰਹਸਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਰੂਪਕ। ੧੧।

ਨਾਟਕ ਘਰ (ਥਾਂ) ਅਭਿਨਜ ਸਥਲ। ਨਾਚ ਘਰ। ਨਾਟਕ ਭੂਮਿ। ਨਾਟਜ ਸ਼ਾਲਾ। ਨ੍ਰਿਤਜ ਸ਼ਾਲਾ। ਰੰਗ ਸਥਲ। ਰੰਗ ਭੂਮਿ। ਰੰਗਾਲਾਜ। ੯।

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ: ਖ:) ਅਸੰਗ ਗੁਰੂ। ਆਦਿ ਗੁਰ। ਸਤਿਗੁਰੂ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਪਿਤਾ। ਕਾਲੂ ਆਤਮਜ। ਕਾਲੂ ਸੁਤ। ਕਾਲੂ ਸੂਨ। ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ। ਗੁਰੂ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਸੁਤ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਸੂਨ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਤਮਜਾ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੰਦਨ। ਬਾਬਾ। ਬੇਦੀ ਸ਼ੋਮਣਿ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਸਿਰਮੌਰ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਚੰਦ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ। ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ। ਬੇਦੀ ਬਿਭੂਖਣ। ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਅਵਤੰਸ। ੨੪।

***ਨਾਨਾ** (ਸਨ:) ਮਾਤ ਪਿਤ੍ਰ। ਮਾਤਾਮਹ। ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਉ। ੪।

ਨਾਨੀ (ਸਨ:) ਮਾਤ ਮਾਤਾ। ਮਾਤਾ ਮਾਂ। ਮਾਂ ਦੀ ਮਾਂ। ੪।

ਨਾਭ (ਪਹੀਏ ਦੀ) (ਰਾ:) ਨਾਭਿ। ਪਿੰਡਿਕਾ। ੩।

ਨਾਰਦ (ਅਵ:) ਦੇਵ ਰਿਖੀ। ਬ੍ਰਹਮਸੂ।

**ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਚ ਨੂੰ 'ਤਾਂਡਵ' ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਚ ਨੂੰ 'ਲਾਸਜ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾਚ ਨੂੰ 'ਨਿਤ' ਅਤੇ ਤਾਲ ਸੁਰ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨੱਚਣ ਨੂੰ 'ਨ੍ਰਿਤਜ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।*

***ਨਾਟਕ-ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਭੂਮੀ ਪਰ ਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਾਤ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਕਾਵਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਂਗ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਰੂਪਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ 10 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:- 1. ਨਾਟਕ। 2. ਪ੍ਰਕਰਣ। 3. ਭਾਣ। 4. ਵਯਾਯੋਗ। 5. ਸਮਵਕਾਰ। 6. ਡਿਮ। 7. ਯਹਾਮ੍ਰਿਗ। 8. ਅੰਕ। 9. ਬੀਬੀ। 10. ਪ੍ਰਹਸਨ।*

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪ ਰੂਪਕ ਦੇ 18 ਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:- 1. ਨਾਟਿਕਾ। 2. ਤ੍ਰੋਟਕ। 3. ਗੋਸ਼ਠੀ। 4. ਸਟਕ। 5. ਨਾਟਜ ਰਾਸਕ। 6. ਪ੍ਰਸਥਾਨਕ। 7. ਉਲੱਪਜ। 8. ਕਾਵਜ। 9. ਰਾਸਕ। 10. ਪ੍ਰੇਖਣ। 11. ਸੰਲਾਪਕ। 12. ਓਗਦਿਤ। 13. ਸ਼ਿਲਪਕ। 14. ਬਿਲਾਸਿਕਾ। 15. ਦੂਰ ਮੱਲਿਕਾ। 16. ਪ੍ਰਕਰਣਿਕ। 17. ਹੱਲੀਸ਼। 18. ਭਾਣਿਕਾ। ਰੂਪਕ ਅਤੇ ਉਪ ਰੂਪਕ ਦੇ ਇਹ ਭੇਦ ਵੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

**ਨਾਨੇ ਦੇ ਪਿਉ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਮਾਤਮਹ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।*

ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਖੀ। ੫।

ਨਾਰੰਗੀ (ਫ:) ਐਰਾਵਤ। ਸੁਰੰਗ। ਕਿਰਮਰ। ਕਿਰਮੀਰ। ਗੰਧ। ਚਕ੍ਰਾਧਿ ਵਾਸੀ। ਤੁਕ ਸੁਗੰਧ। ਤ੍ਰੂਕ। ਨਾਗਰ। ਨਾਗ ਰੁਕ। ਨਾਗ ਰੰਗ। ਨਾਦੇਯੀ। ਨਾਰਯੰਗ। ਨਾਰੰਗ। ਭੂਮੀ ਜੰਬੁਕਾ। ਮੁਖ ਪ੍ਰਿਯ। ਯੋਗ ਰੰਗ। ਵਕ੍ਰਵਾਸ। ਵਰਿਸ਼ਟ। ੨੦।

ਨਾਂਵ (ਵਿਦਿ:) ਆਹ੍ਵਯ। ਆਹ੍ਵਾ। ਆਖਯ। ਅਭਿਧਾਨ। ਇਸਮ। ਸੰਗਯਾ। ਸੰਗ੍ਯਾ। ਨਾਂ। ਨਾਉਂ। ਨਾਇ। ਨਾਮ। ਨਾਮਧੇਯ। ਨਾਵੜਾ। ੨੪।

ਨਾਵਲ (ਵਿਦਿ:) ਉਪਨਿਆਸ। ਉਪਨਯਾਸ। ਆਖਯਾਯਕ। ੪।

ਨਾੜ (ਮ:) ਅਹੁਰੀ। ਸਨਾਯ। ਨਾੜੀ। ਵਸਨਸਾ। ੬।

ਨਿਉਂ (ਥਾਂ) ਨੀਂਹ। ਨੀਂਵ। ਨੇਈ। ਨੇਮਿ। ਬੁਨਿਆਦ। ਮੁਣਿਆਦ। ਮੂਲ ਭੀਤਿ। ੮।

ਨਿਆਉਂ (ਭਾ:) ਅਦਲ। ਅਦਾਲਤ। ਇਨਸਾਫ। ਤਪਾਵਸ। ਨਯਾਂ। ਨਾਉਂ। ਨਿਆਂ। ਲਿਰਣਯ। ਨਯਾਯ। ਨਯਾਵ। ਮੁਸਫੀ। ਮੁਨਸਫੀ। ਵਿਵੇਕ। ੧੪।

ਨਿਆਇਕ (ਗ਼ਾ:) ਅਖਯਪਾਦ। ਤਾਰਕਿਕ। ਨੈਯਾਯਿਕ। ੪।

ਨਿਆਸਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਨਿਧਰ। ਨਿਧਰਾ। ਨਿਧਾਰ। ਨਿਰ-ਅਧਾਰ। ਨਿਰਾਧਾਰ। ਨਿਰਾਲੰਬ। ਨੀਧਰਾ। ੮।

ਨਿਸ਼ਾਦਰ (ਖਾ:) ਅਮ੍ਰਿਤ ਖਾਰ। ਸਨਾਦਰ। ਖਾਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਚੂਲਿਕਾ-ਲਵਣ। ਨਰਸਾਰ। ਨੌਸਾਦਰ। ਬੱਜਰ ਖਾਰ। ਵਿਦਾਰਣ। ੯।

ਨਿਸ਼ਾਨਾ (ਭ:) ਉੱਦੇਸ਼। ਉੱਦੇਸ਼ਯ। ਲੱਖ। ਲਖਯ। ਲੱਛ। ੬।

ਨਿਣਾਨ (ਸਨ:) ਨਨਦ। ਨਨਦੀ। ਨਨਾਂਦਰਿ। ਨਨਾਂਦਾ। ਨਨਾਂਦ੍ਰਿ। ਨਨੰਦ੍ਰੀ। ਨੰਦ। ਨੰਦਨੀ। ਨੰਦਾ। ਪਤਿ ਸੁਸਾ। ਪਤਿ ਸ੍ਵਸਾ। ਪਤੀ ਭੈਣ। ੧੩।

ਨਿੱਡਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਦੰਡ। ਅਡਰ। ਅਭਉ। ਅਭੀਤ। ਅਭੀਰੁ। ਅਭੈ। ਨਿਹੰਗ। ਨਿਹੰਗਾ। ਨਿਰਭਉ। ਨਿਰਭੈ। ਬੇਖੌਫ। ਬੇਡਰ। ਬੇਬਾਕ।੧੪।

ਨਿੰਦਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਪਜਸ ਕਰਤਾ। ਅਪਵਾਦੀ। ਅਵਰਣਕ। ਚੁਗਲ ਖੋਰ। ਜਗੁਪਸਾ ਕਰਤਾ। ਨਿੰਦ ਕਰਤਾ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਾ। ਨਿਰਵਾਦੀ। ਪ੍ਰੀਵਾਦੀ। ਲਾਇਤਬਾਰ। ੧੧।

ਨਿੰਦਾ (ਭਾ:) ਉਪਕ੍ਰੋਸ਼। ਅਪਕ੍ਰੋਸ਼। ਅਕੀਰਤਿ। ਅਕੀਰਤੀ। ਅਜਸ। ਅਪ ਕੀਰਤਿ। ਅਪ ਕੀਰਤੀ। ਅਪਜਸ। ਅਪਯਸ਼। ਅਪਵਾਦ। ਅਯਸ਼। ਅਵਰਣ। ਆਖੇਪ। ਕੁਤਸ। ਗਰਹਣ। ਚਾਰੀ। ਚਾੜੀ। ਚੁਗਲੀ। ਜਗੁਪਸਾ। ਨਿੰਦ। ਨਿਰਵਾਦ। ਪਰੀਵਾਦ।

ਪ੍ਰੀਵਾਦ। ਬਦਨਾਮੀ। ਬਦਨਾਵੀ। ਬਾਧਕ। ਲਾਇਤਬਾਰੀ। ੨੮।

ਨਿੰਮ (ਰੁੱ:) ਅਰਿਸਟ। ਸ਼ੀਤ। ਸ਼ੀਰਖ ਪ੍ਰਣੀ। ਸ਼ੁਕ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਸੁਭਦ੍ਰ। ਸੂਯਕ। ਸੂਵਤੋ ਭਦ੍ਰ। ਹਾਵੇਦਹ। ਹਿੰਗ। ਕਸ਼ਰ। ਕਰੂਪ੍ਰ। ਕੀਟਕ। ਕੀਰੇਸ਼ਟ। ਕੈਟਰਯ। ਛਰਦ ਘਨ। ਛਰਦਨ। ਨਿੰਬ। ਨਿੰਬਕ। ਨਿੰਬਨ। ਨਿਯਮਨ। ਨੀਂਬ। ਨੀਂਮ। ਨੇਤਾ। ਨ੍ਰਿਯਾਸ। ਪੱਕ ਕ੍ਰਿਤ। ਪਾਰਿ ਜਾਤ। ਪਾਰਿ ਜਾਤਕ। ਪਾਰਿਭਦ੍ਰ। ਪਾਰਿ ਭਦ੍ਰਕ। ਪਿਚਮੰਦ। ਪੀਤ ਸਾਰ। ਪੀਤ ਸਾਰਕ। ਪ੍ਰਭ ਦਰੂ। ਪ੍ਰਕ ਮਾਲਕ। ਭਾਰ ਭਦ੍ਰਾ। ਮਨਿਧ। ਮਾਲਕ। ਮੰਦਾਰ। ਰਵਿਕ। ਰਵਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਾਜ ਭਦ੍ਰਕ। ਵਰਤ ਵਚ। ਵਿਸ਼ੀਰਣ ਪ੍ਰਣ। ਵਿਬੰਧ। ੪੫।

ਨਿਰਦਇਤਾ (ਭਾ:) ਕਠਨਤਾ। ਕਠੋਰਤਾ। ਕਾਠਨਿਯ। ਕ੍ਰਕਸ਼ਤਾ। ਕ੍ਰੂਰਤਾ। ਨਿਸ਼ਠੁਰਤਾ। ਪਾਪ। ਭਯੰ-ਕਰਤਾ। ਨਿਰਮਮਤਾ। ਨਿਰਮੋਹ। ੧੧।

ਨਿਰਦਈ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਠਨ। ਕਠੋਰ। ਕਾਠਾ। ਕ੍ਰਕਸ਼। ਕ੍ਰੂਰ। ਘਾਤਕ ਦ੍ਰਿਗ। ਨਿਸਠੁਰ। ਨਿਸ਼ਠੁਰ। ਨ੍ਰਿਸ਼ੰਸ। ਪਾਪੀ। ਭਯੰਕਰ। ਨਿਰਮੋਹ। ੧੩।

ਨਿਰਾਦਰ (ਭਾ:) ਉਪੇਖਯਾ। ਉਲੇਹਨ। ਅਉਹੇਲਨ। ਅਤਿਪਾਤ। ਅਨਾਦਰ। ਅਪਮਾਨ। ਅਪਯਸ਼। ਅਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ। ਅਭਾਉ। ਅਮਰਯਾਦਾ। ਅਮਾਨ। ਅਵਹੇਰਣ। ਅਵਹੇਲਨ। ਅਵਹੇਲਾ। ਅਵਗਯਾ। ਅਵਮਾਨ। ਹੱਤਕ। ਖਜੋਪ। ਗੌਰਵ ਹੀਨਤਾ। ਗੰਢਾ। ਤੌਹੀਨ। ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ। ਤ੍ਰਿਸਕ੍ਰਿਯ। ਧਿੱਕਾਰ। ਨਿਰਾਦਰ। ਪਰਾਭਯ। ਪਰਿਹਾਰ। ਪਰਿਭਵ। ਪਰੀਹਾਰ। ਪਰੀਭਾਵ। ਬੇਇਜਤੀ। ੩੨।

ਨੀਂਦ (ਮ:) ਊਂਘ। ਸੁਖੁਪਿਤ। ਸਖੋਪਤਿ। ਸਖੋਪਤੀ। ਸੁਪਿਤ। ਸਯਨ। ਸ਼ਯਨ। ਸੁਪਨ। ਸੈਨ। ਸੌਣ। ਸੰਵੇਸ਼। ਸ੍ਰਪਨ। ਸ੍ਰਾਪ। ਗੁੜਾਕਾ। ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ। ਨਿੰਦਰ। ਨਿੰਦ੍ਰਾ। ਨੀਂਦਰ। ੧੯।

ਨੀਲ (ਜੰ: ਦ:) ਅਕਲੀਕਾ। ਸਥਿਰ ਰਾਂਗਾ। ਸਥਿਰ ਰੰਗਾ। ਸ਼ੋਧਨੀ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਸ੍ਰੀ ਫਲੀ। ਕਾਲਾ। ਕਾਲੀ। ਕਾਲੀਤਕਿੱਕਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ। ਕ੍ਰਿੰਤਿਕਾ। ਗੰਧ ਪੁਖਪਾ। ਗ੍ਰਮੀਣਾ। ਚਾਰਟਿਕਾ। ਤੁਤਥਾ। ਤ੍ਰਿਣੀ। ਦੂਲੀ। ਦੋਲਾ। ਦ੍ਰੋਣਾ। ਨੀਲ ਪੁਖਪਕਾ। ਨੀਲ ਵੜੀ। ਨੀਲਿਨੀ। ਨੀਲੀ। ਭਦ੍ਰਾ। ਭਾਰਵਾਹੀ। ਮਧੁ ਪਰਿਣਕਾ। ਮੇਘ ਵਰਣਾ। ਮੋਚਾ। ਰੰਗਪਤ੍ਰੀ। ਰੰਜਨੀ। ਵਿਜਯਾ। ਵਜੰਜਨ ਵੇਸ਼ੀ। ੩੪।

ਨੀਲਮ (ਖ:) ਅਸਿਤ ਰਤਨ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੀਲ। ਸੁਨੀਲਕ। ਸ਼ੌਰਿ ਰਤਨ। ਤ੍ਰਿਣ ਗ੍ਰਾਹੀ। ਨੀਲ। ਨੀਲ ਸ਼ੌਪਲ। ਨੀਲਕ। ਨੀਲ ਮਣਿ। ਨੀਲਾਸ਼ਮਾ। ਮਸਾਰ। ਮਹਾ ਨੀਲ। ਮਛੋਦ ਭਵ। ੧੪।

ਨੀਲਾ ਕੰਵਲ (ਪਾ:) ਉਤਪਲਕ। ਅਸਿਤੋਤਪਲ। ਇੰਦੀਵਰ। ਇੰਦ੍ਰਾਵਰ। ਸੁਗੰਧ। ਸੌਗੰਧਕ। ਕੁਡ ਮਲਕ। ਕੁਵਲਯ। ਕੰਦੋਟ। ਨੀਲ-ਕਮਲ। ਨੀਲ ਪਤ੍ਰਕ। ਮ੍ਰਿਦੂਤ ਫਲ। ੧੩।

ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ (ਜ:) ਅਮ੍ਰਿਤੋਦਭਵ। ਸਿਖਿ ਕੰਟਕ। ਸਿਖਿ ਕੰਠ। ਸਿਖਿ ਗ੍ਰੀਵਾ। ਹਰਤਾਸ਼ਮ। ਹੇਮ ਸਾਰ। ਕਰਪਰੀ। ਕਾਂਸਜ ਨੀਲ। ਤਾਮ੍ਰੋਪਧਾਤੁ। ਤਾਮ੍ਰ ਗ੍ਰਭ। ਤੁੱਥ। ਤੁੱਥਕ। ਤੁਥਾਂਜਨ। ਤੂਤਿਯਾ। ਥੋਥਾ। ਭ੍ਰਿਤਕ। ਮਯੂਰਕ। ਮਯੂਰ ਗ੍ਰੀਵਕ। ਮਯੂਰ ਤੁੱਥਜ। ਮੂਖਾ ਤੁਤਥ। ਮੋਰਚੁਦ। ਮ੍ਰਿਤਾਮਿਦ। ਨੀਲਾ। ਨੀਲਾਂਗਨ। ਵਿਤੁੱਨਕ। ੨੫।

ਨੂੰਹ (ਸਨ:) ਸਨੁਖਾ। ਸ੍ਰਖਾ। ਜਨੀ। ਨੁਖਾ। ਨੌਂਹ। ਪੁਤੋਹਾਰੀ। ਪੁਤੌਹੂ। ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਬਹੁਟੀ। ਬਹੁਰਿਯਾ। ਬਹੁਰੀਆ। ਬਹੂ। ਬਧੂ। ਬਧੂਟੀ। ਵਹੁਟੀ। ਵਹੂ। ਵਧੂ। ਵਧੂਟੀ। ੧੯।

ਨੇਂਬੂ (ਕਾਗਜ਼ੀ) (ਫ:) ਅਮਲ ਸਾਰ। ਅਮਲ ਜੰਭੀਰ। ਸ਼ੋਧਨ। ਜੰਤੁ ਮਾਰੀ। ਦੰਤਘਾਤ। ਨਿੰਬੁਕ। ਨਿੰਬੂਕ। ਮਾਤੁ ਲੁੰਗ। ਰੋਚਨ। ਵਹਨ ਬੀਜ। ਵਹਨੀ ਦੀਪਜ। ੧੨।

ਨੇਂਬੂ (ਬਿਜੌਰਾ) (ਫ:) ਅਮਲ ਕੇਸ਼ਰ। ਸੁਕੇਸ਼ਰ। ਸੁਫੂਰ ਜੰਤ ਘਨ। ਦੰਤੁਰੱਛਦ। ਪੂਰਕ। ਫਲ ਪੁਰ। ਫਲ ਪੂਰਕ। ਬੀਜਕ। ਬੀਜ ਪੁਰ। ਬੀਜ ਪੂਰਣ। ਬੀਜ ਫਲਕ। ਮਹਾਂ ਲੁੰਗ। ਮਾਤੁ ਲੁੰਗ। ਮਾਤ ਲੁੰਗਕ। ਰੁਚਕ। ਰੋਚਨ-ਫਲ। ੧੮।

ਨੇਂਬੂ (ਜੰਭੀਰੀ ਵਾ ਕਮਲਾ) (ਫ:) ਕਾਲਾ ਨੀਂਬੂ। ਕੰਨਾ ਨੀਂਬੂ। ਗੰਭੀਰ। ਜਾਡਜਾਰਿ। ਜੰਤੁ ਜਿਤ। ਜੰਬ। ਜੰਬੀਰ। ਜੰਭ। ਜੰਭਕ। ਜੰਭਰ। ਜੰਭਲ। ਜੰਭਿਰ। ਜੰਭੀ। ਜੰਭੀਰ। ਦੰਤ ਸ਼ਠ। ਦੰਤ ਹਰਖਕ। ਦੰਤ ਹਰਖਣ। ਮੀਠਾ ਨੀਂਬੂ। ਮੁਖ ਸ਼ੋਧੀ। ਰੋਚਨਕ। ਵਕਤ੍ਰ ਸ਼ੋਧੀ। ਵਿਹਾਰੀ ਨੀਂਬੂ। ੨੩।

ਨੋਕ (ਰਾ:) ਅਸ਼੍ਰ। ਅਗ੍ਰ ਭਾਗ। ਅਣਿ। ਅਣੀ। ਸਿਰਾ ਕੋਟਿ। ਕੋਣਿ। ਪਾਲਿ। ੯।

ਨੌਕਰ (ਜ਼ਾ:) ਅਨੁ ਜੀਵੀ । ਅਰਥੀ । ਸੇਵਕ। ਚਾਕਰ। ਟਹਿਲੂਆ।ਦਾਸ। ੭।

ਨੰਗਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨਾਵ੍ਰਿੱਤ। ਦਿਗੰਬਰ। ਨਗਨ। ਨਾਂਗੜਾ। ਨਾਂਗਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਹੀਨ। ਵਸਤ੍ਰ ਰਹਿਤ। ੮।

-0-

ਪ

ਪਉ (ਥਾਂ) ਛਬੀਲ। ਜਲ ਸਥਾਨ। ਪਾਨੀ ਸ਼ਾਲਾ। ਪਾਨੀਯ ਸ਼ਾਲਿਕਾ। ਪਿਆਉ। ਪੌਸਰ। ਪਜਾਉ। ਪਜਾਊ। ਪੂਣ। ਪੂਪਾ। ੧੧।

ਪਸਲੀ (ਮ:) ਪਾਸੂਵ। ਪੰਜਰ। ਪੰਜਰੀ। ੪।

ਪਸੂ (ਪ:) ਹੈਵਾਨ। ਡੰਗਰ। ਢੋਰ। ਚਉਣਾ। ਚਤੁਸ਼ ਪਦ। ਚੁਪਾਇਆ। ਚੌਣਾ। ਚੌਪਾਯਾ। ਪਸੁ। ਪਾਦ ਬੰਧਨ। ੧੧।

***ਪਹਾੜ** (ਥਾਂ) ਅਸਮ। ਅਸ਼ਮ। ਅਹਾਰਯ। ਅਗ। ਅਗੰਮ। ਅਚਲ। ਅਦ੍ਰ। ਅਦ੍ਰਿ। ਅਦ੍ਰੀ। ਸ਼ਿਖਰਨਿ। ਸਿਖਰੀ। ਸਥਿਰ। ਸਿਲ ਜੂਟ। ਸਿਲੋਚਨ। ਸਿਲੋਚਯ। ਸੈਲ। ਸ਼ੈਲ। ਸੌਲ। ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ। ਹਰਿ। ਕਟਕੀ। ਕੀਲਕ। ਕੁੱਟਾਰ। ਕੁਧਰ। ਕੂਟ। ਖਜਮਾਂ ਭ੍ਰਿਤ। ਗਿਰ। ਗਿਰਹਾ। ਗਿਰਿ। ਗਿਰੀ। ਗੋਤ੍ਰ। ਗ੍ਰਾਵਨ। ਗ੍ਰੰਥ। ਜੀਮੂਤ। ਤੁੰਗ। ਦਰੀ ਭ੍ਰਿਤ। ਧਰ। ਧਰਣੀ। ਧਰਾਧਰ। ਨਗ। ਨਾਕ। ਪਹਾਰ। ਪੱਬ। ਪਬਜਾ। ਪਰਬਤ। ਪਰਵਤ। ਪਜੋਧਰ। ਪ੍ਰਾਵਾ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਸ਼ੇਖਰ। ਬਾਸਵ ਅਰਿ। ਬਾਬੱਤ੍ਰਾ। ਭੂਅ ਧਰ। ਭੂਧਰ। ਭੂਭ੍ਰਿਤ। ਭੂਮਿਧਰ। ਮਹੀਧਰ। ਮਹੀਭ੍ਰਿਤ। ਮੇਰੁ। ਮੇਰੂ। ਰਜਤ। ਵਰਾਹ। ਵਰਾਹੁ। ਵ੍ਰਿਖਜਯਾਨ। ੬੪।

ਪਹਾੜੀ ਕਾਂ (ਪੰ:) ਕਰੁਡਵ। ਕਾਰੰਡਵ। ੩।

***ਪਹਰ** (ਕਾ:) ਜਾਮ। ਪ੍ਰਹਰ। ਘਾਮ। ੪।

ਪਹਿਰਾ (ਰਾ:) ਉਪ ਰਖਜਣ। ਸੱਜਨ। ਗਸ਼ਤ। ਚੌਕੀ। ਫੇਰਾ। ਫੇਰੀ। ੭।

ਪਹਿਰੇਦਾਰ (ਜਾ:) ਸਥਿਤ ਦਰਸ਼ਨ। ਚੋਬਦਾਰ। ਡਾਂਗੀਆ। ਡਿਉਡੀ ਦਾਰ। ਡਿਉਡੀ ਬਰਦਾਰ। ਡਜੋਡੀ ਦਾਰ। ਦਰਬਾਨ। ਦਰਬਾਨਚੀ। ਦਰਵਾਨ। ਦਰਵਾਨਚੀ। ਦੁਆਰਸਥ। ਦੁਆਰ ਪਾਲ। ਦੌਵਾਰਿਕ। ਨਿਗਹ ਬਾਨ। ਪਹਿਰੂ। ਪਹਿਰੂਆ। ਪੌਰਦਾਰ। ਪ੍ਰਹਰੀ: ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ। ਰਖਜਕ। ਰਾਖਾ। ਵੇਤ੍ਰਕ। ਵੇਤ੍ਰ ਧਾਰ। ੨੪।

ਪਹੁੰਚੀ (ਗ:) ਆਵਾਪਕ। ਕਟਕਾ। ਪਾਰਿਹਾਰਯ। ਪ੍ਰਕੋਸ਼ਠਾ ਭਰਣ। ਵਲਜ। ੬।

**ਸੱਤ ਪਹਾੜ:-ਹਿਮਾਲਾ। ਕੈਲਾਸ਼। ਸੁਮੇਰ। ਉਦਿਆਚਲ। ਵਿੰਧਿਆਚਲ। ਗੰਧ ਮਾਦਨ। ਲੋਕਾ ਲੋਕ।

*ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਕੌੜੀ (ਭੋ:) ਚਾਣਕੀ। ਫਲੌਰੀ। ਬਟਿਕਾ। ੪।

ਪਖਾਵਜੀ (ਜ:) ਤਪਲਚੀ। ਤਬਲਚੀ। ਪਖਾਉਜੀ। ਪਖਾਵਜ। ਮਾਰਦੰਗਿਕ। ਮਿਰਦੰਗੀ। ਮਿਰਦੰਗੀਆ। ਮੌਰਜਕ-ਮ੍ਰਿਦੰਗਿਯਾ। ੧੦।

ਪਖੰਡ (ਭਾ:) ਕਪਟ। ਛਦਮ। ਛਲ। ਜਾਲ। ਡਿੰਭ। ਡੰਫ। ਡੰਭ। ਦਿਖਲਾਵਾ। ਦਿਖਾਵਾ। ਦਿੰਭੀ। ਦੰਫ। ਦੰਭ। ਧੂਰਤਤਾ। ਪਾਖੰਡ। ਪਾਜ। ਭੇਖ। ਮੁਲੰਮਾ। ਵਿਖਾਵਾ। ੧੯।

ਪਖੰਡੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਪਟੀ। ਛਦਮੀ। ਛਲੀ। ਛਲੀਆ। ਜਾਲੀ। ਭਿੰਡੀ। ਡੰਫਾਨ। ਡੰਫੀ। ਡੰਭੀ। ਦਿੰਭੀ। ਦੰਫਾਨ। ਦੰਭਾਨ। ਦੰਭੀ। ਧੂਰਤ। ਪਾਖੰਡਿਨੑ। ਪਾਖੰਡੀ। ਪਾਜੀ। ਬਗ। ਬਗਲਾ। ਭੇਖੀ। ਮੁਲੰਮਾ ਕਾਰ। ੨੨।

ਪੱਖ (15 ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ) (ਕਾ:) ਪਖਵਾਰਾ। ਪਾਖ। ੩।

ਪੱਖਾ (ਕ:) ਝੱਲਾ। ਤਾਲਕ੍ਰਿੰਤਕ। ਪਾਖਾ। ਪੰਖਾ। ਬੀਜਨਾ। ਬੇਨਾ। ਵਿਜਨ। ਵੀਜਨਾ। ਵਜਜਨ। ੧੦।

ਪੱਗ (ਕ:) ਉਸਨੀਕ। ਸਮਲਾ। ਸਰਬੰਦ। ਸਾਫਾ। ਸੇਲਾ। ਦਸਤਾਰ। ਦਸਤਾਰਾ। ਪਗਰੀ। ਪਗੜੀ। ਪਗਿਯਾ। ਪਾਗ। ਮੁਰੈਠਾ। ੧੩।

ਪੱਚੀ (ਗਿਣਤੀ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਪੱਚੀਸ। ਪੰਚਬੀਸ। ਪੰਚਾਵਿਸ਼ਤ। ਪੰਝੀ। ੫।

ਪੱਛਮ (ਦਿ:) ਅਸਤ। ਅਥਵਣ। ਆਥਵਣ। ਛਿਪਦਾ। ਪਸਚਮ। ਪੱਛੂ। ਪੱਛੋਂ। ਪਿਛਾਹਿ। ਪ੍ਰਤੀਚੀ। ਬਾਰੁਣੀ ਦਿਸ਼ਾ। ਮਗਰਬ। ਲਹਿੰਦਾ। ੧੩।

ਪਜਾਮਾ (ਕ:) ਅਜਾਰ। ਅਜਾਰਾ। ਇਜਾਰ। ਇਜ਼ਾਰ। ਇਜਾਰਾ। ਇਜ਼ਾਰਾ। ਸੁਥੂ। ਘਟੁੰਨਾ। ਪਾਜਾਮਾ। ੧੦।

ਪਟਰਾਣੀ (ਰਾ:) ਅਰਧਾਸਨੀ। ਪਟਰਾਨੀ। ਮਹਾਰਾਣੀ। ਮਹਾਰਾਨੀ। ਮਹਿਖੀ। ਰਾਗਜੀ। ਰਾਜ ਪਤਨੀ। ਰਾਣੀ। ਰਾਨੀ। ੧੦।

ਪਟਵਾਰੀ (ਜਾ:) ਮਹਤਉ। ਮਹਤਾ। ਮਹਤੋ। ੪।

ਪੱਟ (ਮ:) ਉਰੂ। ਸਕਿਥ। ਰਾਨ। ੪।

ਪਤਨੀ (ਸਨ:) ਊਢਾ। ਊੜਾ। ਅੰਗਨਾ। ਸਹਚਰੀ। ਸਹ ਧਰਮਣੀ। ਸਹ ਭਾਰਯਾ। ਸਧਰਮਿਣੀ। ਕਲਤ੍ਰ। ਕੁਲਤ੍ਰੀ। ਕੁਲਵੰਤੀ। ਖਜੋਤ੍ਰ। ਗੇਹਿਨੀ। ਗ੍ਰਿਹ। ਗ੍ਰਿਹਣੀ। ਘਰ ਵਾਲੀ। ਜਨੀ। ਜਾਯਾ। ਤਿਯ। ਤਿਯਾ। ਤੀਯ। ਤ੍ਰਿਯਾ। ਦਯਿਤਾ। ਦਾਰ। ਦਾਰਾ। ਦੁਤੀਯ। ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ। ਧਰਮ ਚਾਰਿਣੀ। ਪਰਿਣੀਤਾ। ਪਾਣਿ ਗ੍ਰਿਹੀਤਾ। ਪਾਣਿ ਗ੍ਰਹੀਤੀ। ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਬਹੂ। ਬਧੂ। ਭਾਰਜਾ। ਭਾਰਯਾ। ਭੂਯਿਖਠ। ਵਹੁਟੀ। ਵਧੂ। ਵੱਲਭਾ। ਵਾਈਫ। ਵਾਮਾ। ਵਾਂਮਾਂਗੀ। ੪੨।

ਪਤਾਲੂ (ਮ:) ਅੰਡ। ਅੰਡਕੋਸ਼। ਕ੍ਰਿਖਣ। ਮੁਖਕ। ੫।

ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮ:) ਸਤੀ। ਸਾਧ੍ਵੀ। ਸੁਚ ਹੀਯ। ਸੁਚਿਰਤ੍ਰਾ। ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ। ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ। ਮਾਨਸ੍ਰਨੀ। ੮।

ਪਤੀ (ਸਨ:) ਅਹਿਲ। ਅਧਿਪ। ਅਧਿਪਤਿ। ਅਧਿਭੂ। ਆਰਯ। ਇਸ। ਇੰਦ੍ਰ। ਇਨ। ਈਸ। ਈਸ਼। ਈਸਰ। ਈਸ਼ਰ। ਈਸ਼ਵਰ। ਈਸਾ। ਈਸ਼੍ਵਰ। ਏਸ। ਏਸ਼। ਏਸਾ। ਸਹ। ਸ਼ਹ। ਸਹਿ। ਸਹੁ। ਸ਼ਹੁ। ਸਵਾਮੀ। ਸਾਈਂ। ਸ਼ਾਹੁ। ਸਿਰਤਾਜ। ਸੁਆਮੀ। ਸੁਖੋਤਸਵ। ਸ੍ਰਾਮੀ। ਕਾਇਨ। ਕਾਂਤ। ਕਾਯਨ। ਕੰਤ। ਜੀਵਤੇਸ਼। ਧਉ। ਧਣੀ। ਧਨੀ। ਧਵ। ਨਰਮ ਕੀਲ। ਨਾਇਕ। ਨਾਹ। ਨਾਥ। ਨਾਯਕ। ਨੇਤਾ। ਨੇਤਾਰ। ਪਤਿ ਪਰਿਣੇਤਾ। ਪਰਿਵ੍ਰਿਡ। ਪਿਯ। ਪਿਰ। ਪਿਰਾ। ਪਿਰੀ। ਪੀਉ। ਪੀਅ। ਪੀਆ। ਪੀਯ। ਪੀਯਾ। ਪ੍ਰਭ। ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ। ਪ੍ਰਿਉ। ਪ੍ਰਿਅ। ਪ੍ਰਿਯ। ਪ੍ਰੇਉ। ਬਰ। ਭਤਾਰ। ਭਤਾਰੋ। ਭਰਤ। ਭਰਤਾ। ਭਰਤਾਰ। ਭਰਤ੍ਰਿ। ਮਰਦ। ਮਾਲਕ। ਰਤਿਗੁਰੂ। ਰਮਣ। ਲਾੜਾ। ਵਰ। ਵਲੀ। ਵਿਭੁ। ੭੯।

ਪੱਤਾ (ਜੰ:) ਕਿਸਲਵ। ਛਦ। ਦਲ। ਪੱਤ। ਪੱਤਰ। ਪੱਤੀ। ਪੱਤ੍ਰ। ਪਰਤ੍ਰ। ਪਰਣ। ਪਲਾਸ। ਪੱਲਵ। ਪਾਤ। ਪਾਤੀ। ਪਾਨ। ਬੁਕਿਨ। ਵਹੀ। ਵਿਸਲ। ਵਿਟਪਾਭਰਣ। ੧੯।

ਪੱਤ੍ਰਾ (ਵਿਦਿ:) ਕਾਗਜ਼। ਕਾਗਦ। ਪੱਤ੍ਰ। ਵਰਕ। ਵਰਕਾ। ੬।

ਪੱਥਰ (ਥਾਂ) ਉਪਲ। ਅਸਮ। ਅਸ਼ਮ। ਅਸਮਨ। ਅੱਦ੍ਰ। ਸਿਲ। ਸਿਲਾ। ਸ਼ਿਲਾ। ਸੰਗ। ਗੁਰੁ। ਗ੍ਰਾਵ। ਗਾਵਨ। ਚੱਟਾਨ। ਦ੍ਰਿਸਤ। ਦ੍ਰਿਸਦ। ਦ੍ਰਿਖਤ। ਦ੍ਰਿਖਦ। ਪਾਹਣ। ਪਾਹਨ। ਪਾਖਣ। ਪਾਖਨ। ਪਾਖਾਣ। ਪਾਖਾਨ। ਪਾਥਰ। ਪ੍ਰਸਤਰ। ਪ੍ਰਸਥਰ। ਬੱਜਰ। ਭਾਰ। ੨੯।

ਪਨਾਲਾ (ਪਾ:) ਨਾਰੀ। ਨਾਲੀ। ਪਨਾਰੀ। ਪਨਾਲੀ। ਪਯਸ। ਪ੍ਰਣਾਲਾ। ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ਪ੍ਰਨਾਲਾ। ਪ੍ਰਨਾਲੀ। ੧੦।

ਪਪੀਹਾ (ਪੰ:) ਸਤੋਕਕ। ਸਾਰੰਗ। ਹਰਿ। ਕਾਲ ਕੰਠ। ਚਾਤਿਕ। ਚਾਤ੍ਰਿ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ। ਤੋਕਕ। ਪਪੀਹਰਾ। ਪਪੈਯਾ। ਪਾਪੀਹਾ। ਬਾਬੀਹਾ। ਬੰਬੀਹਾ। ਮੇਘ-ਜੀਵਨ। ੧੫।

ਪਰ (ਸਾ:) ਕਿੰਤੂ। ਪ੍ਰੰਤੂ। ਲੇਕਿਨ। ੪।

ਪਰਸ ਰਾਮ (ਅਵ:) ਜਾਮ ਦਗਨਿ। ਪਰਸ਼ੁ ਧਰ। ਪਰਸ਼ੁ ਰਾਮ। ਭਾਰਗਵ। ਰਾਮ। ਰੇਣਕਾਤਮਜ। ੭।

ਪਰਕਰਮਾ (ਭਾ:) ਗੇੜ। ਗੇੜਾ। ਘੁਮਰੀ। ਚੱਕਰ। ਪਰਿ ਕ੍ਰਮਣ। ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ। ਪਰਿ ਭ੍ਰਮਣ। ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ। ਪ੍ਰਦੱਖਜਣਾ। ਪ੍ਰਦੱਛਣਾ। ਫੇਰ। ਫੇਰਾ। ਫੇਰੀ। ਭਵਾਰ। ਭਾਵਰਿ। ਲਾਵ। ੧੭।

ਪਰਗਟ (ਭਾ:) ਉਘਰ। ਉੱਘੜ। ਉੱਘਾ। ਉਦਿਤ। ਉਦੋਤ। ਉਪਨਤ।

ਅਗੜ। ਅਗਾਜ। ਅਗਾਜਾ। ਅਗੂਢ। ਅਛਾਨ। ਅਛਾਨਾ। ਅਵਗਤ। ਆਗਾਜ। ਆਗਾਜਾ। ਸਖਿਆਤ। ਸਦਵਾਉ। ਸਫੁਟ। ਸਾਖਿਆਤ। ਸਾਖੀ ਖਿਆਤ। ਖਜਾਤ। ਗਾਜ। ਗਜਾਤ। ਜ਼ਾਹਰ। ਜ਼ਾਹਰਾ। ਦਸਾਹਰਾ। ਨੀਸਾਣ। ਪਰਗਾਸ। ਪਰਤੱਛਿ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਪ੍ਰਕਟ। ਪ੍ਰਗਟ। ਪ੍ਰਗਾਸ। ਪ੍ਰਤਿਪੱਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ। ਬਖਜਾਤ। ਬਿਖਿਆਸ। ਬਿਖਿਆਤ। ਬਿਦਤ। ਵਖਿਆਤ। ਵਖਜਾਤ। ਵਿਦਿਤ। ਵਿਯਕਤ। ੪੬।

ਪਰਚਾਰ (ਭਾ:) ਉਪਦੇਸ਼। ਸਪੀਚ। ਕਥਨ। ਤਕਰੀਰ। ਬਖਜਾਨ। ਬੋਲ। ਭਾਸ਼ਣ। ਭਾਸ਼ਨ। ਭਾਖਣ। ਲੈਕਚਰ। ਵਕਤੱਬ। ਵਖਾਣ। ਵਖਿਆਨ। ਵਖਜਾਨ। ੧੫।

ਪਰਚਾਰਕ (ਜਾ:) ਉਕਤਾ। ਉਪਦੇਸ਼ਕ। ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ। ਉਪਦੰਸੀ। ਅਚਾਰਜ। ਅਚਾਰਯ। ਸਪੀਕਰ। ਖੁਸ਼ਗੋ। ਬਕਤਾ। ਬਕੀਤਾ। ਬੁਲਾਰਾ। ਬੋਲਕ। ਬੋਲਣ ਹਾਰ। ਬੋਲਣਹਾਰਾ। ਲੈਕਚਾਰਾਰ। ਵਕਤਾ। ਵਖਿਆਨਕ। ਵਖਜਾਨਕ। ੨੦।

ਪਰਜਾ (ਰਾ:) ਅਧੀਨ। ਆਸ਼੍ਰਿਤ। ਸ਼ਾਸਿਤ। ਸੰਤਾਨ। ਜਨ। ਪਰਜ। ਪ੍ਰਜਾ। ਰਈਅਤ। ਰੱਯਤ। ੧੦।

ਪਰਤੱਗਯਾ (ਭਾ:) ਆਸ਼੍ਰਵ। ਸੰਸ਼੍ਰਵ। ਸੰਵਿਦ। ਕਰਾਰ। ਕੌਲ। ਨਿਯਮ। ਨੇਮ। ਪਣ। ਪਰਤੱਗਿਆ। ਪੈਜ। ਪ੍ਰਣ। ਪ੍ਰਤਗਜਾਤ। ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਰਯ। ਵਚਨ। ੧੫।

ਪਰਤਾਪ (ਭਾ:) ਅਜ਼ਮਤ। ਅਤੰਕ। ਅਤੰਗ। ਆਤੰਕ। ਆਤੰਗ। ਇਕਬਾਲ। ਗਮਰ। ਤੇਜ। ਪ੍ਰਤਾਪ। ੧੦।

ਪਰਦੇਸ (ਥਾਂ) ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰ। ਦਿਸਾਂਤਰ। ਦਿਸ਼ਾਂਤਰ। ਦਿਸਾਵਰ। ਦਿਸ਼ਾਵਰ। ਦਿਸੌਰ। ਦਿਸੰਤਰ। ਦਿਸ਼ੰਤਰ। ਦੇਸਾਂਤਰ। ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ। ਦੇਸਾਵਰ। ਦੇਸ਼ਾਵਰ। ਪਰਦੇਸ਼। ਪ੍ਰਦੇਸ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼। ਬਿਦੇਸ। ਬਿਦੇਸ਼। ਬੇਦੇਸ। ਬੇਦੇਸ਼। ਵਿਦੇਸ। ਵਿਦੇਸ਼। ੨੨।

ਪਰਨਾ (ਕ:) ਉਪਰਉਨਾ। ਉਪਰਨਾ। ਉਪਰੌਨਾ। ਸਾਫਾ। ਤੌਲੀਆ। ਮੂਕਾ। ੭।

ਪਰਬੰਧ (ਰਾ:) ਇੰਤਜ਼ਾਮ। ਬੰਦੋ-ਬਸਤ। ੩।

ਪਰਲੋ (ਕਾ:) ਸੰਵਰਤ। ਕਲਪਾਂਤ। ਕਾਲ। ਖਜ। ਨਾਸ਼। ਪ੍ਰਲਯ। ਪ੍ਰਲੈ। ੮।

ਪਰਲੋਕ (ਸੁ:) ਉਹੁ। ਉਤ। ਉੱਤਰ। ਉਭੈ। ਊਤ। ਊਭ। ਅਗਲਾ ਲੋਕ। ਅਗੈ। ਅਗੰਤ। ਅਗੰਤਕ। ਅਗੰਥ। ਆਗੇ। ਸੁਰਗ ਪੁਰੀ। ਦੀਨ। ਪਰਤ੍ਰ। ਪਲਤ। ਪਵਾਰ। ਪਾਰ। ਪ੍ਰਲੋਕ। ੨੦।

ਪਰਵਾਣ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅੰਗੀਕਾਰ। ਸ੍ਵੀਕਾਰ। ਕਬੂਲ। ਮਨਜ਼ੂਰ। ਮੰਜ਼ੂਰ। ੬।

ਪਰਵਾਨਾ (ਰਾ:) ਸ਼ਾਹੀ ਚਿਠੀ। ਹੁਕਮ। ਚੀਰਾ। ਨੀਸਾਣ। ਫੁਰਮਾਣ। ਫੁਰਮਾਨ। ੭।

ਪਰਾਲੀ (ਖੇ:) ਪਰਾਲ। ਪਲਾਲ। ਪੈਆਰ। ਪੈਲ। ਪਜਾਰ। ੬।

ਪਰੌਂਠਾ (ਭੋ:) ਚੌਪਤੀ। ਪਰਾਠਾ। ਪਰਾਵਠਾ। ਪਰੋਠਾ। ਪੋਲਿਕਾ। ਪ੍ਰਾਮਠਾ। ਪ੍ਰੌਠਾ। ੮।

ਪਲਾਅ (ਭੋ:) ਪੁਲਾਕ। ਪੁਲਾਵ। ਪੋਲਾਵ। ਮਾਸੋਦਨ। ੫।

ਪਲਾਹ (ਰੁੱ:) ਸਪਰਣੀ। ਸਮਧਿਰ। ਕਰਕ। ਕਾਸ਼ਠਦ੍ਰੂ। ਕਾਂਕਰਿਯਾ। ਕਿੰਸਕ। ਕਿੰਸ਼ਕ। ਕੇਸੂ। ਕ੍ਰਿਮਿਘਨ। ਖਜਾਰ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ। ਛਿੱਛਰਾ। ਟੇਸੂ। ਢੱਕ। ਢਾਕ। ਤ੍ਰਿਪਤ੍ਰਕ। ਧਾਰਾ। ਪਰਣ। ਪਲਾਸ। ਪਲਾਸ਼। ਪਲਾਸ਼ਕ। ਪੂਤਦ੍ਰੂ। ਬੀਜ ਸਨੇਹ। ਬ੍ਰਹਮ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਬ੍ਰਹਮੋਪਨੇਤਾ। ਯਾਗਿਜਕ। ਰਕਤ ਪੁਖਪਕ। ਵਕ੍ਰ ਪੁਖਪਕ। ਵਾਤ ਪੋਥ। ੨੯।

ਪਲੰਘ (ਗ:) ਸੇਜ। ਸ਼ਜਨੀਯ। ਚੰਗਾ ਮੰਜਾ। ਪਰਯੰਕ। ਪਲੰਕ। ਪਲੰਘਾ। ਪਲੰਘ। ਵੱਡਾ ਮੰਜਾ। ੯।

ਪੱਲਾ (ਕ:) ਅੰਚਲ। ਅੰਚਲਾ। ਸਲੁੰਵ। ਛੋਰ। ਦਾਮਨ। ਦਾਵਣਿ। ਦਾਵਨਿ। ਪੋਤਾ। ਬਸਤ੍ਰ ਖੰਡ। ਲਟ। ਲੜ। ਲੁੰਵ। ੧੨।

ਪਵਿਤ੍ਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕਿਲਬਿਖ। ਅਕਿਲਵਿਸ। ਅਕਿਲਵਿਖ। ਅੱਛ। ਅਮਲ। ਸ਼ੁਚਿ। ਸੁੱਚਾ। ਸੁੱਧ। ਸ਼ੁੱਧ। ਸੁਧਾ। ਸ਼ੂਚਾ। ਦੇਵਤਾ। ਨਿਰਮਲ। ਪਵਾਨ। ਪਵਿਤ। ਪਵੀਤ। ਪਵੇਨ। ਪਵੰਨਾ। ਪਾਕ। ਪਾਵਨ। ਪੁਣਜ। ਪੁੰਨ। ਪੁਨੀਤ। ਪੂਤ। ਪ੍ਰਯਤ । ਮੇਧ। ਮੇਧਜ। ਵਿਸ਼ੁਧ। ਵਿਮਲ। ੩੦।

ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ (ਭਾ:) ਅਦੂਖਣ। ਸੁੱਚ। ਸੁਚਿਤਵ। ਸੁਚਿਤਾ। ਸ਼ੁਚਿਤਾ। ਸੁੱਧਤਾ। ਸੂਚ। ਸੋਚ। ਸ਼ੋਚ। ਸੋਧ। ਸੌਚ। ਸ਼ੌਚ। ਸ਼੍ਰੱਛਤਾ। ਨਿਰਦੋਖਤਾ। ਨਿਰਮਲਤਾ। ਪੂਤੱਤਵ। ੧੭।

ਪੜਛਾਵਾ (ਅਕਾ:) ਅਕਸ। ਛਾਇਆ। ਛਾਈ। ਛਾਯਾ। ਪਛਾਵਾਂ। ਪਰਛਾਵਾਂ। ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੮।

ਪੜਦਾ (ਦਿ:) ਉਹਲਾ। ਉਟ। ਓਹਲਾ। ਓਟ। ਓਟਾ। ਓਲਾ। ਓਲ੍ਹਾ। ਆੜ। ਕਨਾਤ। ਕਪਾਟ। ਛਉੜ। ਛਿਪਾਵ। ਜਵਨਿਕਾ। ਤਿਰਸ ਕਰਣੀ। ਦੁਰਾਵ। ਪਟ। ਪਟਲ। ਪਟੋਲਾ। ਪਰਦਹ। ਪਰਦਾ। ਪਰਦੋ। ਪਾਟ। ਪਾਰਦੋ। ਪ੍ਰਤਿ ਸੀਰਾ। ਬੀਜ। ਯਵਨਿਕਾ। ੨੭।

ਪੜਾਅ (ਰਾ:) ਉਤਾਰਾ। ਸ਼ਿਵਰ। ਸੈਨਾ ਨਿਵਾਸ। ਖੇਮਾ। ਡੇਰਾ। ਨਿਵਾਸ। ਨਿਵੇਸ਼। ਪਟਵਾਸ ਪੜਾਵ। ੧੦।

ਪਾਂ (ਰੋ:) ਕੱਛਾ। ਕੱਛੂ। ਖਾਜ। ਪਾਮਨ੍। ਪਾਮਾ। ਵਿਚਿਰਚਕਾ। ੭।

ਪਾਸਕੂ (ਵ:) ਪਾਸਕ। ਪਾਸਗੂ। ਪਾਸਙ। ਪਾਸੰਗ। ੫।

ਪਾਸਾ (ਕਿ:) ਅਖਜ। ਦੇਵਨ। ਪਾਸ਼ਕ। ਪਾਸ਼ਨ। ਪ੍ਰਾਸ਼ਨ। ੬।

ਪਾਠ ਸ਼ਾਲਾ (ਥਾਂ) ਸਕੂਲ। ਸਰਸਵਤੀ ਮੰਦਰ। ਗੁਰ ਕੁਲ। ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ। ਚਟ ਸਾਲ। ਚਟ ਸ਼ਾਲਾ। ਚਾਟ ਸਾਲਾ। ਪੜ੍ਹਨ ਸਾਲ। ਮਕਤਬ। ਮਦਰਸਾ। ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ। ਵਿਦਿਆਲਾ। ਵਿਦਜਾ ਮੰਦਰ। ਵਿਦਜਾਲਾ। ੧੫।

ਪਾਂਡਾ (ਜਾ:) ਦੇਵਲ। ਦੇਵਾ ਜੀਵ। ਪੁਜਾਰੀ। ਪੂਜਾਰੀ। ਪੰਡਾ। ੬।

ਪਾਂਡੀ (ਕਿ:) ਹਾਰੀ। ਕੁਲੀ। ਭਾਰਵਾਹ। ਭਾਰਿਕ। ੫।

ਪਾਂਡੂ (ਰੋ:) ਕਾਮਲਾ। ਕਾਂਵਲਾ। ਕੰਵਲ। ਪਾਂਡੁ। ੫।

ਪਾਣਿਨੀ (ਰਿਸ਼ੀ) (ਅਵ:) ਆਹਿਕ। ਸ਼ਾਲਾ ਤੁਰੀਯ। ਸ਼ਾਲੰਕੀ। ਦਾਖਜੀ ਪੁੱਤ੍ਰ। ੫।

ਪਾਣੀ (ਪਾ:) ਉਡ। ਉਦ। ਉਦਕ। ਉਦਭ। ਊਰਜ। ਓਜ। ਅਸ੍ਰ। ਅਗਨਿ ਅਰਿ। ਅਧੋਗਤ। ਅੱਬੂ ਮੁਖ। ਅਪ। ਅਬ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਰਣ। ਅਰਣਸ੍। ਅਰਵਿੰਦਾਗਨਿ। ਆਪ। ਆਬ। ਅੰਘ। ਅੰਬ। ਅੰਭ। ਅੰਭਸ੍। ਅੰਭਲਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਇੰਦ੍ਰ। ਇਰਾ। ਸਹ। ਸਦਨ। ਸਰ। ਸਰਲ। ਸਲ। ਸਲਿਲ। ਸ਼ਵ। ਸਵਰ। ਸਾਰੰਗ। ਸ਼ੀਰ। ਸ਼ੁਭ। ਸੁਰਾ। ਸੋਮ। ਸੰਬ। ਸੰਬਰ। ਸੰਬਲ। ਸਜੰਦਨ। ਸੂਵ। ਸ਼੍ਰਵਤੋ ਮੁਖ। ਹਰ। ਕ। ਕਸ਼। ਕਬੰਧ। ਕਮਲ। ਕਮੰਘ। ਕਰਬੁਰ। ਕਲਾਲ। ਕਾਂਡ। ਕੀਲਾਲ। ਕੁਸ਼। ਕੁਲੀਨ। ਕੁਲੀਨਸ੍। ਕੂਪਾਰ। ਕੋਮਲ। ਕੰ। ਕੰਬਲ। ਕ੍ਰਿਤ ਸਨ। ਕ੍ਰਿਪੀਟ। ਖੀਰ। ਖਜਤ੍ਰ। ਖਜਰ। ਖਜੀਰ। ਖਜੋਦ। ਗਨ। ਗੁਲਾਲ। ਗੋ। ਘਨ। ਘਨ ਸੁਤ। ਘਨਜ। ਘਰਣ। ਘ੍ਰਿਤ। ਚੰਦ੍ਰੋ ਰਸ। ਛਦਮ। ਜਲ। ਜੜ। ਜਲ ਪੀਥ। ਜਾਮਿ। ਜੀਵਨ। ਜੀਵਨੀਯ। ਜੰਮ। ਤਾਮਰ। ਤੁਮਜਾ। ਤੋਅ। ਤੋਆ। ਤੋਇ। ਤੋਯ। ਦਕ। ਨਭ। ਨਾਰ। ਨੀਰ। ਨੀਰਾ। ਪਯ। ਪਯਸ੍। ਪਰਜਯ। ਪਾਥ। ਪਾਥਸ੍। ਪਾਦੋਨਿਵਾਸ। ਪਾਨੀ। ਪਾਨੀਯ। ਪਾਨੋ। ਪਿਤਾ। ਪਿੱਪਲ। ਪੁਖਕਰ। ਪੁਰੀਖ। ਪੁਰਣ। ਬਨ। ਬਾਰ। ਬਾਰਿ। ਬਾਰੀ। ਬਿੰਬ। ਬੰਨ। ਬੰਬ। ਭੁਵਨ। ਭੇਖਜ। ਮੇਘ ਪੁਸ਼ਪ। ਮੇਘ ਪ੍ਰਸੂ। ਮਧੁ। ਰਸ। ਰਯਿ। ਰਿਤ। ਰੇਤ। ਲੋਰ। ਲੋਲ। ਵਨ। ਵਪ। ਵਾਜ। ਵਾਰ। ਵਾਰਿ। ਵਾਰੀ। ਵਜੋਮ। ਵ੍ਰਿਬੁਕ। ੧੩੯।

ਪਾਣੀ ਦਾ ਤੁਪਕਾ (ਪਾ:) ਅੰਬਕਣ। ਸੀਕਰ। ਕਣ। ਕਣੀ। ਕਨ। ਕਨੀ। ਕਿਨਕਾ। ਜਲ ਕਣ। ਜਲ ਵਿੰਦ। ਛਿੱਟ। ਛਿੱਟਾ। ਤੁਪਕਾ। ਤੁਬਕਾ।

ਪ੍ਰਿਖਤ। ਬਿੰਦ। ਬੁੰਦ। ਬੂੰਦ। ਵਿਪ੍ਰਖ। ੧੯।

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਗਾ:) ਸਲਤਨਤ। ਹਕੂਮਤ। ਪਾਤਸਾਹੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ੫।

ਪਾਤਾਲ (ਥਾਂ) ਉਰਗ ਸਥਾਨ। ਅਸੁਰ ਪੁਰੀ। ਅਸੁਰੋ ਪੁਰੀ। ਅਧ। ਅਧੋ ਭੁਵਨ। ਅਧੋ ਲੋਕ। ਨਾਗ ਲੋਕ। ਪਇਆਲ। ਪਤਾਲ। ਬਲਿ ਸਦਮ। ਰਸਾਤਲ। ੧੨।

ਪਾਥੀ (ਗੋਹੇ ਦੀ) (ਪ:) ਉਪਰੀ। ਉਪਲਾ। ਉਪਲੀ। ਕਰੀਖ਼। ਕੰਡਾ। ਗੋਹਰਾ। ਗੋਹਰੀ। ਚਿਪਰੀ। ੯।

ਪਾਨ (ਜੰ: ਦ:) ਸਪਤ ਸ਼ਿਲਾ। ਤਾਬੂਲ। ਤਾਂਬੂਲ। ਤੰਬੋਰ। ਤੰਬੋਲ। ਤੰਬੋਲਾ। ਦਿਜ। ਦਿਵਾਭੀਸ਼ਟਾ। ਨਾਗਿਨੀ। ਨਾਗ ਬੇਲ। ਨਾਗਰ ਬੇਲ। ਨਾਗ ਵੱਲੀ। ਪਰਣ ਲਤਾ। ਭਖਜ ਪੜ੍ਹਾ। ਮੁਖ ਭੂਖਣ। ੧੫।

ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ (ਜਾ:) ਤਮੋਲੀ। ਤਾਬੂਲ ਕਾਰ। ਤਾਬੂਲ ਵਾਹਕ। ਤਾਂਬੂਲਿਕ। ਤਾਂਬੂਲਿਨ। ਤਾਬੂਲੀ। ਬਰਈ। ੮।

ਪਾਨਾ ਦਾ ਬੀੜਾ (ਜੰ: ਦ:) ਗਲਉਰਾ। ਗਲੋਰਾ। ਬੀਰਾ। ਵੀਟਿਕਾ। ੫।

ਪਾਪ (ਭਾ:) ਅਉਗਣ। ਅਉਗਨ। ਅਹ। ਅਕ। ਅਕਾਰਜ। ਅਕਾਰਯ। ਅਗੁਣ। ਅਗੁਨ। ਅਘ। ਅਤਿਆਚਾਰ। ਅਤਜਾਚਾਰ। ਅਧਰਮ। ਅਪਕਰਮ। ਅਪਕ੍ਰਿਤ। ਅਪ ਧਰਮ। ਅਪਰਾਧ। ਅਪਵਾਦ। ਅਪ੍ਰਾਧ। ਅਬ੍ਰਿਖ। ਅਮੰਕ। ਅਵਗੁਣ। ਅਵਗੁਨ। ਆਗ। ਐਨਸ੍। ਅਬ। ਅੰਹਸ। ਏਨ। ਸ਼ਲਜ। ਕਸਮਲ। ਹੱਤਿਆ। ਕਸਮਲ। ਕਸੂਰ। ਕਸੰਮਲ। ਕਣਵ। ਕਲਮਖ। ਕਲਮਲ। ਕਲੁਖ। ਕਲੂ। ਕਲੰਕ। ਕਾਲਖ। ਕਾਲੂਖ। ਕਿਲਖ। ਕਿਲਬਿਖ। ਕਿਲਵਿਖ। ਕੁਦ੍ਰਿਸਟ। ਕੁਧਰਮ। ਕੋਰ। ਕ੍ਰਿਜਨ। ਗਨਹ। ਗੁਨਾਹ। ਛਿਦ੍ਰ। ਤੁਸਤ। ਦੁਸ਼ ਕ੍ਰਮ। ਦੁਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ। ਦੁਹ ਕ੍ਰਮ। ਦੁਹ ਕ੍ਰਿਤ। ਦੁਕ੍ਰਿਤ। ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ। ਦੁਖ ਕ੍ਰਿਤ। ਦੁਰ ਕ੍ਰਮ। ਦੁਰ ਕ੍ਰਿਤ। ਦੁਰਤਿ। ਦੁਰਾਚਾਰ। ਦੂਖਣ। ਦੂਖਨ। ਦੋਸ਼। ਦੋਖ। ਪਰਾਛਤ। ਪਰਾਧ। ਪਾਤਾ। ਪਾਤਿਕ। ਪਾਪਕ। ਬਿਕਾਰ। ਬੁਰਿਆਈ। ਬ੍ਰਿਜਨ। ਮਲ। ਵਿਕਾਰ। ਵਿਧਰਮ। ਵਿਰਜਿਨ। ੮੦।

ਪਾਪੜ (ਭੋ:) ਚਰਕ। ਪਰਪਟ। ੩।

ਪਾਪੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਉਗਣੀ। ਅਘੀ। ਅਧਰਮੀ। ਅਪਰਾਧੀ। ਅਪ੍ਰਾਧੀ। ਅਵਗੁਣੀ। ਐਬੀ। ਹਤਿਆਰਾ। ਕਸੂਰਵਾਰ। ਕਲਘਾ। ਕਾਲ-ਮੁਖਾ। ਕੁਧਰਮੀ। ਕਲੰਕੀ। ਗੁਨਾਹੀ। ਦੁਹ ਕਰਮੀ। ਦੁਰਾਚਾਰੀ। ਦੋਸ਼ੀ। ਦੋਖੀ। ਪਰਾਧੀ। ਪਾਤਿਕੀ। ਬਿਕਾਰੀ। ਵਿਕਾਰੀ। ੨੩।

ਪਾਰਬਤੀ (ਸੁ:) ਉਮਾ। ਅਦ੍ਰਿਜਾ। ਅਪਰਣਾ। ਆਈ। ਆਰਯਾ। ਅੰਬਾ। ਅੰਬਿਕਾ। ਇਲਾ। ਈਸ਼ਵਰੀ। ਸਤੀ। ਸਰਵ ਮੰਗਲਾ। ਸਿੰਹ ਵਾਹਨੀ। ਸ਼ਿਵ ਉਰ ਬਸੀ। ਸ਼ਿਵਾ। ਸ਼ਿਵਾਰਧੰਗਿਨੀ। ਸ਼ਿਵਾਰਧੰਗੀ। ਸ਼ੈਲ ਸੁਤਾ। ਸ਼ੈਲ ਨੰਦਿਨੀ। ਸੁਰਵਾਣੀ। ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਿਯਾ। ਹਈਮਾਦ੍ਰਜਾ। ਹਿਮਗਿਰ ਸੁਤਾ। ਹਿਮਾਚਲ ਸੁਤਾ। ਹੇਮ ਵਤੀ। ਕਪਰਦਨੀ। ਕਾਤਯਾਨੀ। ਕਾਲੀ। ਕੁਮਾਰੀ। ਗੌਰੀ। ਚੰਡਿਕਾ। ਦਖਜ ਸੁਤਾ। ਦਾਖਜਯਾਣੀ। ਦੁਰਗਾ। ਪਤਿ ਵ੍ਰਤਾ। ਪਾਰਵਤੀ। ਭਵਾ। ਭਵਾਨੀ। ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ। ਮਾਯਾ। ਮੇਨਕਾਤਮਜਾ। ਮੈਨਾ ਸੁਤਾ। ਮ੍ਰਿਡਾਨੀ। ਰੁਦ੍ਰਾਣੀ। ਵਿਸ਼ਵ-ਕਾਰਿਣੀ। ੪੫।

***ਪਾਰਾ** (ਖ:) ਅਸੋਕ। ਅਸ਼ੋਕ। ਅਚਿੰਤਜ। ਅਮਰ। ਅਮ੍ਰਿਤ। ਅਵਿੱਤਜ। ਸਕਾਂਦਾਂਸ਼ਕ। ਸਕੰਦ। ਸਿੱਧ ਧਾਤ। ਸ਼ਿਵ। ਸ਼ਿਵ ਬੀਜ। ਸ਼ਿਵ ਵੀਰਯ। ਸ਼ਿਵਾਹ੍ਵਯ। ਸੂਤ। ਸੂਤਕ। ਸੂਤ ਰਾਟ। ਸ੍ਵਾਮੀ। ਹਰ ਤੇਜ। ਹੇਮ ਨਿਧਿ। ਖੇਚਰ। ਚਪਲ। ਜੈਤ੍ਰ। ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ। ਦਿਵਜ ਰਸ। ਦੂਰਦ੍ਵਰ। ਦੇਹਦ। ਦੇਵ। ਪਤੰਗ। ਪਾਰ। ਪਾਰਦ। ਪ੍ਰਭ ਰੁਦ੍ਰਜ। ਮਹਾ ਰਸ। ਮਹਾ ਤੇਜ। ਮੂਰਤਿ। ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ-ਨਾਸ਼ਕ। ਯਸ਼ੋਦ। ਰਸ। ਰਸ ਧਾਤ। ਰਸ ਰਾਜ। ਰਸਲੇਹ। ਰਸਾਯਨ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ਰਸੇਂਦ੍ਰ। ਰਸੋਤਮ। ਰਜਸ੍ਵਲ। ਰੋਪਣ। ਲੋਹੇਸ਼। ਲੋਕਸ਼। ੪੮।

ਪਾਲਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਪਰਵਦਗਾਰ। ਪਰਵਰਦਗਾਰ। ਪਲਘਾ। ਪਾਲਣ ਹਾਰ। ਪਾਲਣ ਹਾਰਾ। ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਲਕ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨ ਹਾਰਾ। ਵਲੀ-ਨਿਆਮਤ। ੧੦।

ਪਾਲਕ (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਨਿਘਧ-ਪਤ੍ਰਾ। ਸੁਪਤ੍ਰਾ। ਕੁੰਦ। ਕੁੰਦਰ। ਖਜੁਰ ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ਖਜੁਰਿਕਾ। ਗ੍ਰਾਮਯ ਵੱਲਭਾ। ਗ੍ਰਾਮਿਣੀ। ਪਾਲਕੀ। ਪਾਲੰਕ। ਪਾਲੰਕਯਾ। ਪਾਲਖ ਸ਼ਾਕ। ਪੋਈ ਸ਼ਾਕ। ਮਧੁਰਾ। ਮੁਕੰਦ। ਵਾਸਤੁਕਾ-ਕਾਰਾ। ੧੭।

ਪਾਲਕੀ (ਰਾ:) ਅਸਤਮਨ। ਅਸਤਮਯਨ। ਸ਼ਿਬਿਕਾ। ਸਿਵਕਾ। ਸ਼ਿਵਕਾ ਹਿੰਡੋਲ। ਹਿੰਡੋਲੀ। ਹਿੰਦੋਲੀ। ਹੀਡੋਲੀ। ਖਾਸਾ। ਚੰਡੋਲ। ਝੰਪਾਨ। ਡੋਲੀ। ਪਾਲਖੀ। ਯਾਪਜਯਾਨੀ। ੧੬।

ਪਾਲਾ (ਅਕਾ:) ਸਰਦੀ। ਕੱਕਰ। ਜਾਡਾ। ਜਾੜਾ। ਠੰਡ। ੬।

**ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਬੀਰਜ ਡਿੱਗਿਆ ਉਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਾਰਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦਵਾ ਹੈ। ਨ੍ਰਿਘੰਟੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰੇ ਵਰਗੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਨ ਕੋਈ ਹਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇਗਾ।*

***ਪਿਉ** (ਸਨ:) ਉਤਪਾਦਕ। ਅਬ। ਅੱਬਾ। ਸਵਿਤਾ। ਗੁਰੂ। ਜਨਕ। ਜਨਮਦ। ਜਨਯਿਤਾ। ਜਨਿਤਾ। ਜਨਜ। ਤਾਤ। ਪਦਰ। ਪਿਆ। ਪਿਤਾ। ਪਿਤ੍ਰ। ਪਿਦਰ। ਪਿਯੂ। ਪੀਊ। ਬੱਪਾ। ਬਬਾ। ਬਾਪ। ਬਾਪੂ। ਬਾਬਲ। ਬਾਬਾ। ਬਾਬੂ। ਫ਼ਾਦਰ। ਵਪਤਾ। ਵਪਿਲ। ਵਪਿਲਾ। ਵਪ੍ਰ। ਵਪ੍ਰਾ। ਵਲੀ ਨਿਆਮਤ। ਵੀਜੀ। ੩੪।

ਪਿਆਦਾ (ਸੈਨਕ) (ਜਾ:) ਪੱਤਿ ਪੱਤੀ। ਪਦਗ। ਪਦਚਰ। ਪਦਾਤਿ। ਪਦਾਲਿ। ਪਦਿਕ। ਪਦੂਗ। ਪਾਦਾਤ। ਪਾਦਾਤਿਕ। ਪੈਦਲ। ੧੨।

ਪਿਆਰ (ਭਾ:) ਉਲਫ਼ਤ। ਅਸਨੇਹ। ਅਨੁਰਤ। ਅਨੁਰਾਓ। ਅਨੁਰਾਗ। ਇਖ਼ਲਾਸ। ਸਨੇਹ। ਸੌਹਾਰਦ। ਹਾਰਦ। ਹਿਤ। ਹੀਤ। ਹੇਤ। ਨੀਹ। ਨੇਹ। ਪਜਾਰ। ਪ੍ਰੇਮ। ਭਾਉ। ਭਾਇ। ਭਾਵ। ਮਨੁਹਾਰ। ਮੋਹ। ਰਮਣ। ਰਾਗ। ਰੰਗ। ਲਗਣ। ਲਾਡ। ੨੭।

ਪਿਆਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ) ਅਸਨੇਹੀ। ਅਜ਼ੀਜ਼। ਅਨੁਕੂਲ। ਅਪਤ੍ਰ ਮਿਸ਼ਟ। ਅਪੇ-ਖਜਤ। ਅਭਿਲਖਿਤ। ਅਭੀਸ਼ਠ। ਆਸਿਕ। ਆਸ਼ਿਕ। ਇਸਟ। ਇਸ਼ਟ। ਇੱਛਿਤ। ਇਠ। ਇਠੜਾ। ਈਨ। ਈਪਸਿਤ। ਸਖਾ। ਸਖਾਈ। ਸਨੇਹੀ। ਸਿਆਮ। ਸ਼ਿਆਮ। ਸੁਹਿਰਦ। ਸ਼ਜਾਮ। ਸ੍ਵਜਨ। ਹਿਤੂ। ਹੀੜ। ਜਾਨੀ। ਜਾਨੀਅੜਾ। ਢੋਲਾ। ਪਰੇਮੀ। ਪਜਾਰਾ। ਪਿਯ। ਪਿਰਯਾ। ਪਿਰਾ। ਪੀਉ। ਪੀਆ। ਪ੍ਰਿਅ। ਪ੍ਰਿਯ। ਪ੍ਰੀਤਮ। ਪ੍ਰੇਮਿਨ। ਪ੍ਰੇਮੀ। ਬੱਲਭ। ਬੱਲਾ। ਬੱਲੀ। ਬਾਲਹਾ। ਮਾਹੀ। ਮਿੱਠੜਾ। ਮਿੱਠਾ। ਮਿਤ੍ਰ। ਯਾਰ। ਰਾਗੀ। ਲਾਲ। ਲਾਲਨ। ਵੱਛਲ। ਵਤਸਲ। ਵਲਹੋ। ਵੱਲਭ। ਵਾਂਛਿਤ। ੫੧।

ਪਿਆਰੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮ:) ਇਸ਼ਟਾ। ਸਹੇਲੀ। ਸਖੀ। ਸਖੈਨੀ। ਸਜਾਮਾ। ਚਾਰੁ-ਵਰਧਨਾ। ਜਜੇਸ਼ਠਾ। ਦਯਿਤ। ਦੈਤਾ। ਪਜਾਰੀ। ਪ੍ਰਣਯਿਨੀ। ਪ੍ਰਯੇਸੀ। ਪ੍ਰਾਣ ਦਾਯਿਨੀ। ਪ੍ਰਾਣ ਵੱਲਭਾ। ਪ੍ਰਿਆ। ਪ੍ਰਿਯਾ। ਪ੍ਰੇਮਣ। ਰਮਣੀ। ਰਾਗਾ। ਲਾਲੀ। ਵਰਾ। ਵੱਲਭਾ।੨੩।

ਪਿਆਲਾ (ਭੋ:) ਸਾਗਰ। ਖੋਂਦ। ਚਖਕ। ਜਾਮ। ਪਾਨ ਪਾਤ੍ਰ। ੬।

ਪਿਸਤਾ (ਸੁ:ਫ:) ਅੰਕੋਟ। ਸਕੋਚ। ਚਾਰੁ ਫਲ। ਚਿਲਗੋਜ਼ਾ। ਜਲ ਗੋਜਕ। ਨਿਕੋਚਕ। ਪਿਸਤ। ਮੁਕੂਲਕ। ੯।

ਪਿੱਛ (ਭੋ:) ਆਚਮ। ਨਿਸ਼੍ਰਾਵ। ਮਾਸਰ। ਮਾਂਡ। ਮੰਡ। ੬।

ਪਿੱਠ (ਮ:) ਅਕਬ। ਕੰਡ। ਪੀਠ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ। ਪ੍ਰਿਖਠ। ੬।

ਪਿੰਡ (ਥਾਂ) ਸੰਵਸਥ। ਖੇਟਨ। ਖੇਡਯ। ਖੇੜਾ। ਗਰਾਂ। ਗਾਉ। ਗਾਉਂ। ਗਾਊ। ਗਾਮ। ਗਾਵ। ਗਾਂਵ। ਗਾਵਾ। ਗਿਰਾਂ। ਗੰਵਈ। ਗ੍ਰਾਮ। ਥੇਹੁ। ਦੇਹਾਤ। ੮।

**ਸੱਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ:-1. ਸਹੁਰਾ। 2. ਅੰਨ ਦਾਤਾ। 3. ਗਿਆਨ ਦਾਤਾ, ਗੁਰੂ। 4. ਅਭੈ ਦਾਤਾ। 5. ਜਨਮ ਦਾਤਾ। 6. ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। 7. ਵੱਡਾ ਭਰਾ।*

ਪਿੱਤ ਪਾਪੜਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਰਕ। ਸ਼ੀਤ। ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਿਯ। ਸੀਤ ਵੱਲਭ। ਸੁਤਿਕਤ। ਕਚਰਮ। ਕਟੁ ਪਤ੍ਰ। ਕਲਪਾਂਗ। ਕਵਚ। ਕੰਟਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਖ। ਚਰਕ। ਤਿਕਤ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾਰਿ। ਤ੍ਰਿਯਸ਼ਿਟ। ਦੇਵਨ ਪਾਪੜਾ। ਨਕ੍ਰ। ਪਰਪਟ। ਪਰ ਪਟਕ। ਪਾਂਸ਼ੁ। ਪਾਂਸ਼ੁ ਪ੍ਰਯਾਯ। ਪਿੱਤਹਾ। ਪਿੱਤਾਰਿ। ਪ੍ਰਸ਼ਟਾਂ। ਪ੍ਰਗੰਧ। ਯਵ ਕੰਟਕ। ਰਕਤ-ਪੁਖਪਕ। ਰੇਣੁ। ਵਰਕ। ਵਰ ਤਿਕਤਾ। ਵਰਮ-ਕੰਟਕ। ੩੨।

***ਪਿੱਤਲ** (ਖ:) ਆਰ। ਆਰਕੂਟ। ਸਿੰਹਲ। ਸੁਲੋਹਕ। ਸੁਵਰਣਕ। ਹਰਿ ਲੋਹ। ਕਪਿਲਾ। ਕਪਿਲੋਹ। ਕਾਂਚੀ। ਖਜੁਦ੍ਰ ਸ਼ੁਵਰਣ। ਦ੍ਰਵਯਦਾਰੁ। ਪਾਕ ਟੁੰਡ। ਪਤਿ ਕਾਬੇਰ। ਪੀਤਕ। ਪੀਤ ਧਾਤ। ਪੀਤਨਕ। ਪੀਤਲ। ਪੀਤ ਲੋਹ। ਪਿੰਗ। ਪਿੰਗਲ। ਪਿੰਗਲ ਲੋਹ। ਬ੍ਰਹਮ ਰੀਤਿ। ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ। ਬ੍ਰਾਹਮੀ। ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ। ਮਿਸ਼੍ਰ। ਰਾਗਜੀ। ਰਾਜ ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਰਾਜ ਰੀਤਿ। ਰਿਰੀ। ਰੀਤਿ। ਰੀਰੀ। ਲੋਹ। ਲੋਹਿਤਕ। ੩੫।

ਪਿੱਪਲ (ਰੁੱ:) ਅਸ਼੍ਵਤਥ। ਅਸ਼੍ਵਥ। ਅਚਜਤਾ ਵਾਸ। ਸਤਜ। ਸ਼ੁਭਦ। ਸ਼ੁਚਿ ਦ੍ਰੂਮ। ਸੇਵਜ। ਸ਼ਜਾਮਲ। ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ। ਕਪੀਤਨ। ਕੁੰਜਰਾਸਨ। ਕੇਸਵਾਲਯ। ਖਜੀਰ ਦ੍ਰੂਮ। ਗਜ ਆਸਨ। ਗਜਾਸਨ। ਗੁਹਯ ਪੁਖਪ। ਚਲਦਲ। ਚਲ ਪੱਤ੍ਰ। ਚੈਤਜ ਦ੍ਰੂਮ। ਚਤਜ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਦੇਵਾਤਮ। ਧਨੁਰ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਨਾਗ ਬੰਧੁ। ਪਵਿਤ੍ਰਕ। ਪੀਪ। ਪੀਪਲ। ਬਿਪ੍ਰ। ਬੋਧਿ ਦ੍ਰੂਮ। ਬੋਧੀ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਮਹਾ ਦ੍ਰੂਮ। ਮੰਗਲਜ। ਯਾਗਿਜਕ। ਵਿਪ੍ਰ। ੩੪।

ਪਿਲਖਣ (ਰੁੱ:) ਅਸ਼੍ਵਤਥੀ। ਸੁਪਸ਼ਰਵ। ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ ਕੰਦਰਾਲ। ਕਪੀਤਨ। ਕਮੰਡਲ। ਕਮੰਡਲਤਰੁ। ਕਰਪਰੀ। ਕੁਕਹ। ਖਜੀਰੀ। ਗਰਦ ਭਾਂਡ। ਚਾਰੁ ਦਰਸ਼ਨੀ। ਜਟੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਵਰੋਹ। ਪਕੜੀ। ਪਰਕਟੀ। ਪਰਕਾਟੀ। ਪਲਖਨ। ਪਲਖਜ। ਪਲਖਜਾ। ਪਲਵਕ। ਪਲਵੰਗ। ਪਾਕਰ। ਪਾਕੜ। ਪਾਖਰ। ਪਿਪਰੀ। ਪਿਲਖਨ। ਪੀਤਨ। ਮਹਾਂਬਲ। ਵਟੀ। ਵਰੋਹ ਸ਼ਾਖੀ। ੩੨।

ਪੀਕ ਦਾਨੀ (ਗ:) ਆਚਮਨਕ। ਕਟ-ਕੋਲ। ਨਿਸ਼ਠੀ ਵਨ ਪਾਤ੍ਰ। ਪਤ ਗ੍ਰਹ। ਪਦਦ ਗ੍ਰਹ। ਪਿਕ ਦਾਨ। ਪ੍ਰਤਿ ਗ੍ਰਾਹ। ਪ੍ਰੋਂਠ। ੯।

ਪੀਲਾ (ਰੰਗ) (ਵਿਸੇ:) ਸਪੀਅਲ। ਹਰਿ ਦ੍ਰਾਭ। ਕੇਸਰੀ। ਖੱਟਾ। ਗੌਰ। ਪਿੰਗ। ਪੀਅਰਾ। ਪੀਤ। ਪੀਯਰਾ। ਬਸੰਤੀ। ੧੧।

ਪੀੜ (ਭਾ:) ਸਲ। ਸੂਲ। ਸ਼ੂਲ। ਕਰਕ। ਕਲੇਸ। ਕਲੇਸ਼। ਗਿਲਾਨ। ਦਰਦ।

---

*ਪਿੱਤਲ ਉਪ ਧਾਂਤ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂਬੇ ਤੇ ਜਿਸਤ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਦੁਖ। ਪੀਡਾ। ਪੀਰ। ਪੀਰਾ। ਪੀੜਾ। ਪ੍ਰਸੂਤਜ । ਬਾਧਾ। ਬਿਰਥਾ। ਬੇਦਨ। ਬੇਦਨਾ। ਬੇਦਨਾਈ। ਬ੍ਰਿਥਾ। ਬ੍ਰਿਜਥਾ। ਰੁਜ । ਵਯਥਾ । ਵਾਧਾ । ਵੇਦਨ । ਵੇਦਨਾ। ਵ੍ਰਿਥਾ। ੨੮।

ਪੀੜ੍ਹਾ (ਗ:) ਆਸਨ। ਪਾਟਾ। ਪਿੜਈ। ਪੀਠ। ਪੀਢਾ। ੬।

ਪੀੜ੍ਹੀ (ਗ:) ਪੀਠਿਕਾ। ਪੁਸ਼ਤ। ੩।

ਪੁਸ਼ਟੀ (ਭਾ:) ਅਨੁਮੋਦਨ। ਸਮਰਥਨ। ਸੰਪ੍ਰਧਾਰਣ। ਪਕਿਆਈ। ਤਾਈਦ। ਪੋਖਣ। ਮੰਡਨ । ੮।

ਪੁਸਤਕ (ਵਿਦਿ:) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ਕਿਤਾਬ। ਗ੍ਰੰਥ। ਪੋਥੀ। ਬੁਕ। ੬।

ਪੁਕਾਰ (ਭਾ:) ਕੂਕ। ਗਿਆਸ। ਦਾਦ। ਪੂਕਾਰ। ਫਰਯਾਦ। ਫਰਿਆਦ। ਵਾਹਰ। ੮।

ਪੁਖਰਾਜ (ਖ:) ਗੁਰੁ ਰਤਨ। ਜੀਵ ਰਤਨ। ਪੀਤ। ਪੀਤ ਸਫਟਕ। ਪੀਤ ਮਣਿ। ਪੀਤ ਰਤਨ। ਪੁਖਪ ਰਾਗ। ਪੁਖਪ ਰਾਜ। ਪੋਖ ਰਾਜ। ਵਾਚਸ ਪਤਿ ਵੱਲਭ। ੧੧।

ਪੁਠ ਕੰਡਾ (ਜੰ: ਦ:) ਓਂਗਾ। ਅਘਾਟ। ਅਪਾ ਮਾਰਗ। ਆਘਾਟ। ਸਥਲ ਮੰਜਰੀ। ਸ਼ੈਖਰਿਕ। ਸ਼ੈਖਰਿਕਾ। ਕਿਣਹੀ। ਕਿਣੀ। ਕੁਬਜ। ਕੇਸ਼ ਪਰਣੀ। ਕੰਟੀ। ਖਰ ਮੰਜਰੀ। ਖਜਰਕ। ਚਿਰਚਿਟਾ। ਦੁਰਭਿਗ੍ਰਹ। ਧਾਮਾਰਗਵ। ਪਾਂਡੁ ਕੰਟਕ। ਪ੍ਰਤਜਕ ਪਰਣੀ। ਮਯੂਰਕ। ਮਰਕਟੀ। ਲਟ ਜੀਰਾ। ਵਾਸਿਰ। ੨੪।

ਪੁੱਠੀ (ਪਹੀਏ ਦੀ) (ਰਾ:) ਨੇਮਿ। ਪ੍ਰਧਿ। ੩।

ਪੁੱਤਰ (ਸਨ:) ਅਪਤਯ। ਆਣਿ। ਆਤਮਜ। ਆਤਮ ਜਨਮਾ। ਅੰਗਜ। ਅੰਗਦ। ਸਿਉ। ਸੁਤ। ਸੂਅ। ਸੂਨ। ਸ੍ਰਜ। ਕੁਅਰ। ਕੁਮਾਰ। ਕੁਲਾਧਾਰਕ। ਕੰਵਰ। ਜਾਇਆ। ਜਾਯਾ। ਤਣਾ। ਤਨ। ਤਨਜ। ਤਨਯ। ਤਨਾ। ਤਨੂਜ। ਤਨਜ। ਤਾਤ। ਦਾਯਾਦ। ਦਾਰਕ। ਨੰਦ। ਨੰਦਨ। ਪਿਸਰ। ਪੁੱਤ। ਪੁੱਤ੍ਰ। ਪੂਤ। ਬਿਟਵਾ। ਬੁੱਜਾ। ਬੇਟਾ। ਬੰਨਾ। ਮੁੰਡਾ। ਲੜਕਾ। ਲਾਲ। ੪੨।

ਪੁੱਤਰੀ (ਸਨ:) ਅਪਤਯਾ। ਆਤਮਜਾ। ਸੁਤਾ। ਸ੍ਰਜਾ। ਕੁੜੀ। ਕੰਨਿਆ। ਕੰਨਜਕਾ। ਕੰਨਜਾ। ਜਾ। ਜਾਯਾ। ਤਨਜਾ। ਤਨਯਾ। ਤਨਜਾ। ਤ੍ਰਿਯਜ। ਦੁਹਿਆ। ਦੁਹਿਤਾ। ਦੁਖਤਰ। ਧੀ। ਧੀਅ। ਨੰਦਨੀ। ਪੁਤ੍ਰਿਕਾ। ਪੁਤ੍ਰੀ। ਪੂਤੀ। ਬੇਟੀ। ਲੜਕੀ। ੨੭।

ਪੁੰਨ (ਭਾ:) ਸਤ ਕਰਮ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ਸੁਗੰਧ। ਸੁਭਾਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਸ਼ੋਭਨ। ਸ਼੍ਰੇਯ। ਸ਼੍ਰੇਯਸ੍। ਖੈਰਾਇਤ। ਦਾਨ। ਧਰਮ। ਪਾਵਨ। ਪੁਣਯ। ਬ੍ਰਿਖ। ਵ੍ਰਿਖ। ੧੫।

ਪੁਨਹ (ਸਾ:) ਅਤੇ। ਅਤੈ। ਅਰ। ਔਰ। ਕਿੰਬਾ। ਚ। ਤੇ। ਪੁਨ। ਪੁਨਰ। ਪੁਨਰਪਿ। ਪੁਨਾ। ਪੈ। ਫਿਰ। ਫੁਨ। ਫੁਨਹ। ਫੇਰ। ਬਹੁਰ। ਬਹੁਰੋ। ਬਾਹੁਰ।

ਬਾਹੁੜ। ਭੀ। ਮੁੜ। ਵੱਤ। ੨੪।

ਪੂੰਨਿਆ (ਕਾ:) ਪੱਖ ਕਾਂਤ। ਪਰਬ। ਪਰਵ। ਪੁਨਮਾਸੀ। ਪੁਨਵਾਸੀ। ਪੂਨਿਉ। ਪੂਨੋ। ਪੂਰਣਮਾ। ਪੂਰਣ ਮਾਸੀ। ਪੂਰਨਮਾ। ਪੂਰਨ ਮਾਸੀ। ਪੂਰਮਾ। ਪੰਚ ਦਸੀ। ਰਾਂਕਾ। ੧੫।

ਪੂੰਨਿਆ ਦਾ ਚੰਦ (ਅਕ:) ਪੂਰਨ ਚੰਦ੍ਰ। ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ਿ। ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸ਼ੀ। ਰਾਂਕੇਸ਼। ੫।

ਪੂਰਾਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਨਾਤਨ। ਚਿਰ ਕਾਲਕ। ਚਿਰਾਕਾ। ਚਿਰੰਤਨ। ਜੀਰਣ। ਜੀਰਨ। ਦਿਨੀ। ਪਊਰਾਤਨ। ਪੁਰਾਣ। ਪੁਰਾਤਨ। ਪੁਰਾਨ। ਪੁਰਾਨਾ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ। ੧੪।

ਪੂਲ (ਪਾ:) ਅਲਿ। ਸੇਤ। ੩।

ਪੂੰ (ਰੋ:) ਖਜਤਜ। ਪੂਯ। ਪੂਯਨ। ਪ੍ਰਸਿਤ। ਮਲਜ। ੬।

ਪੂਛ (ਪ:) ਦੁੰਮ। ਪੁੱਛ। ਪੂੰਛ। ਪੂੰਛਟ। ਲਾਂਗੁਲ। ਲਾਂਗੂਲ। ਲੂਮ। ਲੰਕੂਰ। ੯।

ਪੂਜਣ ਜੋਗ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਆਦਰਣੀਯ। ਇਸ਼ਟ। ਸ੍ਰਧੇਯ। ਗਣਯ। ਪੂਜਨ ਯੋਗ। ਪੂਜਨੀਯ। ਪੂਜਜ। ਪ੍ਰਤੀਖਜਯ। ਮਾਨਜ। ੧੦।

ਪੂਜਾ (ਵਿਦਿ:) ਉਪਹਾਰ। ਉਪਾਸਨ। ਉਪਾਸਨਾ। ਅਪਚਿਤਿ। ਅਰਹਨ। ਅਰਚਾ। ਆਦਰ। ਆਰਾਧਨ। ਆਰਾਧਨਾ। ਸਨਮਾਨ। ਸਪਰਜਯਾ। ਸੇਵਾ। ਜਜ। ਨਮਨ। ਨੁਤ। ਪੂਜਨ। ਪ੍ਰਸਤਸ਼। ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ। ਯਜ੍। ੨੦।

ਪੂੰਜੀ (ਵ:) ਅਸਲ ਧਨ। ਖੇਪ। ਗਥ। ਨੀਵੀ। ਪਰਪਣ। ਮੂਲ ਧਨ। ਰਾਸ। ੮।

ਪੂਰਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸ਼ੇਸ਼। ਅਖਿਲ। ਅਖੰਡ। ਸਕਲ। ਸਬ। ਸਭ। ਸਮਸਤ। ਸਮੱਗ੍ਰ। ਸਾਂਤ। ਸਾਰਾ। ਸੰਪੂਰਨ। ਸੂਬ। ਸੂਵ। ਕਾਮਿਲ। ਕੁਲ। ਕ੍ਰਿਤਸਨ। ਨਿਸ਼ਸ਼ੇਖ। ਨਿਸ਼ਪੱਨ। ਨਿਖਿਲ। ਪੂਰਖ। ਪੂਰਉ। ਪੂਰਕ। ਪੂਰਣ। ਪੂਰਾ। ਪੂਰੋ। ਮੁਕੰਮਲ। ਵਿਆਪਕ। ੨੮।

ਪੂਰਬ (ਦਿ:) ਉਗਵਣ। ਉਦਯ। ਚੜ੍ਹਦਾ। ਪੁਬਿ। ਪੁਰਬ। ਪੂਰਵ। ਪ੍ਰਾਚੀ। ਮਸ਼ਰਕ। ੯।

ਪੂੜਾ (ਭੋ:) ਪਿਖਟਕ। ਪੁਆ। ਪੂਆ। ਪੂਪ। ੫।

ਪੂੜੀ (ਭੋ:) ਸੁਖਕੁਲੀ। ਸੋਹਾਰੀ। ਪੁਰੀ। ਪੂਰੀ। ਪੂਲਿਕਾ। ੬।

ਪੇਕਾ (ਥਾਂ) ਪਿਉਕਾ। ਪਿਤ੍ਰਿਗ੍ਰਹ। ਪੀਹਰ। ਪੇਉਕਾ। ਪੇਈਅੜਾ। ਪੇਈਆ। ੭।

ਪੇਂਜਾ (ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲਾ) (ਜਾ:) ਧੁਨਿਕਾ। ਧੁਨਿਯਾਂ। ਧੁਨੀਆ। ਬੇਹਨਾ। ੫।

ਪੇਟ (ਮ:) ਉਦਰ। ਉਰ। ਸ਼ਿਕਮ। ਕੁੱਖ। ਕੁਖਜ। ਕੁਖਜੀ। ਕੋਖ। ਜਠਰ। ਢਿੱਡ। ਤੁੰਦ। ਤੋਂਦ। ਪਿਚੰਡ। ੧੩।

***ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ** (ਮ:) ਜਠਰਾਗਨਿ। ਪਾਚ-ਕਾਗਨਿ। ੩।

ਪੇਟ ਪਾਲੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਆਤਮੰ ਭਰਿ। ਸ੍ਰ ਉਦਰ ਪੂਰਕ। ਕੁਖਜ ਭਰਿ। ਖਾਊ ਯਾਰ। ਪੇਟੂ। ਭੁੱਖੜ। ੭।

ਪੇਠਾ (ਚਿੱਟਾ) (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਿਖਿ ਵਰਧਕ। ਸੁਫਲਾ। ਕਰਕਟੀ। ਕਰਕਾਰੁ। ਕਰਕਾਰੂ। ਕੁਖ ਮਾਂਡੀ। ਕੁਖਜ ਮਾਂਡਕਾ। ਕੁੰਚ ਫਲਾ। ਕੁਮਹੜਾ। ਕੂਖ ਮਾਂਡ। ਕੋਹਲਾਂ। ਕੋਹੜਾ। ਗ੍ਰਾਮਜ। ਤਿਮਿਖ। ਨਾਗ-ਪੁਖਪ ਫਲਾ। ਪੀਤ ਪੁਖਪ। ਪੁਖਪ ਫਲਾ। ਬ੍ਰਿਹਤ ਫਲ। ੧੯।

ਪੇਠਾ (ਲਾਲ) (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਫੂਰਿਯਾ। ਕੁਮਾਰ। ਕਾਸ਼ੀ-ਫਲਾ। ਕੁਮਹੜਾ। ਕੂਖ ਮਾਂਡ। ਗੁੜ ਯੋਗ ਫਲਾ। ਗ੍ਰਾਮਜ-ਪੀਤ ਕਲਾ। ਪੀਤ ਕੂਖ ਮਾਂਡ। ਪੀਤ ਪੁਖਪਾ। ਭਿਲਯ ਕੱਦੂ। ਲਾਲ ਪੇਠਾ। ੧੧।

****ਪੇਡੂ** (ਮ:) ਮੂਤ੍ਰਾਸ਼ਯ। ਵਸਿਤ। ੩।

ਪੇਂਡੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਗਵਇਹਾ। ਗੰਵਾਰ। ਗ੍ਰਾਮਸਥ। ਗ੍ਰਾਮ ਵਾਸੀ। ਗ੍ਰਾਮੀਣ। ਗ੍ਰਾਮੇਯਕ। ਗ੍ਰਾਮਜ। ਦੇਹਾਤੀ। ੯।

**ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਨਾਭੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਜੋ ਭੋਜਨ ਹਜ਼ਮ ਕਰਦੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਤਕ ਸੁਦੀ 8 ਤੋਂ ਮਘਰ ਵਦੀ 8 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਵੀਨ ਜਠਰਾਗਨੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।*

***ਪੇਡੂ ਨਾਭੀ ਦੇ ਹੇਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।*

ਪੈਸਾ (ਵ:) ਤਾਂਬਰ ਪਣ। ਤਾਮਰ-ਸਬੰਧੀ। ਤਾਮ੍ਰਿਕ। ੪।

ਪੈਂਦ (ਕਿ:) ਦਾਉਣ। ਦਾਵਨਿ। ਦੌਣ। ੪।

ਪੈਰ (ਮ:) ਅੰਘ੍ਰਿ। ਕਦਮ। ਖੁਰ। ਚਰਣ। ਚਰਨ। ਚਲਣ। ਪਕ। ਪਗ। ਪਦ। ਪਦਕ। ਪਾ। ਪਾਉ। ਪਾਉਂ। ਪਾਇ। ਪਾਦ। ਪਾਂਦ। ਪਾਯ। ਪਾਯਡ। ਪਾਵ। ਪੇਰ। ਪੈ। ਪੈਆਰ। ਪੈਂਡ। ਪੋੜ। ੨੬।

ਪੈਰ ਦੀ ਉਂਗਲ (ਮ:) ਪਦ ਪੱਲਵ। ਪਦਾਗ੍ਰ। ਪਾਦਾਂਗਲੀ। ਪ੍ਰਪਦ। ੫।

ਪੈਰ ਦੀ ਤਲੀ (ਮ:) ਤਰਵਾ। ਪਦ ਤਲ। ੩।

ਪੈੜ (ਮ:) ਖੁਰਾ। ਖੋਜ। ਪਦ ਚਿਹਨ। ਪੈਰ ਚਿਨ੍ਹ। ਪੈਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ੬।

ਪੋਸਤ (ਜੰ: ਦ:) ਉਲਸ ਫਲ। ਸਲਫਲ। ਸ਼ੁਭ ਪੁਸ਼ਪਲ। ਖਸਖਸ ਫਲ। ਖਸ ਫਲ। ਖਾਖਸ ਫਲ। ਖਾਤਲ। ਤਿਲ ਭਦ। ੯।

ਪੋਸ਼ਾਕ (ਕ:) ਕਵਾਉ। ਕਵਾਇ। ਕਵਾਯ। ਕਵਾਵੈ। ਪੁਸ਼ਾਕ। ਪੌਸ਼ਾਕ। ਬੇਸ। ਲਿਬਾਸ। ਵੇਸ। ੧੦।

ਪੋਹ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਸਹਸਯ। ਪੂਸ। ਪੂਖ। ਪੋਸ। ਪੋਖ। ਤੈਖ। ਪੌਖ। ੮।

ਪੋਣਾ (ਭੋ:) ਝਰਨਾ। ਝੰਨਾ। ਪੋਨਾ। ਪੌਨਾ। ੫।

ਪੋਤਰਾ (ਸਨ:) ਨਪਤਾ। ਨਾਤੀ।

ਨਾਪਤਾ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਪੁੱਤ੍ਰਾਤਮਜ। ਪੋਤੜ। ਪੋਤ੍ਰ। ਪੌਤ੍ਰਾ। ੯।

***ਪੋਦੀਨਾ** (ਗੰ:) ਉਪੋਦਿਕਾ। ਅਜੀਰਣ ਹਰ। ਸ਼ਾਕ ਸ਼ੋਭਨ। ਸੁਗੰਧ ਪੱਤ੍ਰ। ਬੋਰ ਮਯਾਲ। ਪੁਦੀਨਾ। ਪੂਤਨਾ। ਪੋਈ। ਮਾਂਡਵੀ ਵੇਸ। ਪੋਧੀਨਾ। ਰੁਚਸ਼ਜ। ਵਾਂਤਿਹਾਰੀ। ਵਜੰਜਨ। ੧੩।

ਪੌਦਾ (ਜੰ:) ਸ਼ਿਫ। ਹ੍ਰਸਵ ਸ਼ਾਖਾ। ਖਜ਼ੁਦ੍ਰ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਖਜ਼ੁਪ। ਪੇਡ। ਪੇੜ। ਪੌਧਾ। ਬੂਟ। ਬੂਟਾ। ਲਘੂ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਵਿਟਪਨ। ਵਿਡਵਿ। ੧੩।

ਪੌੜੀ (ਥਾਂ) ਅਧਿ ਰੋਹਣੀ। ਆਰੋਹ। ਆਰੋਹਣਿ। ਆਰੋਹਣੀ। ਸਿੱਢੀ। ਸੀਢੀ। ਸੀੜ੍ਹੀ। ਸੋਪਾਨ। ਸੌਪਾਨ। ਨਿਸੇਨੀ। ਨਿਸ੍ਰੇਣੀ। ਨਿਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਨਿਸ਼੍ਰੇਣਿ। ਪਉੜੀ। ਪਵੜੀ। ਪਾਵੜੀ। ੧੭।

ਪੰਗਤੀ (ਗਾ:) ਅਵਲੀ। ਆਲ। ਆਵਲੀ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਕਤਾਰ। ਡਾਰ। ਤਤ। ਪਾਤ। ਪਾਂਤ। ਪਾਤੀ। ਪੰਕਤਿ। ਪੰਤ। ਲੜੀ। ਵੀਥੀ। ੧੫।

ਪੰਘੂੜਾ (ਗਾ:) ਝੂਲਣਾ। ਝੂਲਨਾ। ਡੋਲਾ। ਦੋਲਾ। ਪਲਨਾ। ਪਾਲਨਾ। ਪਘੂਰਾ। ੮।

**ਬਹੁਤਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਘੰਟੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਵਲ 'ਨ੍ਰਿਘੰਟੂ ਰਤਨਾਕਾਰ' ਵਿਚ ਜੋ ਕਿ ਨਵੀਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।*

ਪੰਛੀ (ਪੰ:) ਉਡ। ਉਭਚ। ਊਭ ਚਰ। ਅੰਡਜ। ਸ਼ਕੁੰਤ। ਸ਼ਕੁੰਤਿ। ਸ਼ਕੁਨ। ਸ਼ਕੁੰਨਿ। ਸਪੰਖ। ਸਰੰਡ। ਖਗ। ਖਚਰ। ਖੰਗ। ਗਰੁਤਮਤ੍। ਗਰੁਤਮਾਨ੍। ਚੰਚੁਭ੍ਰਿਤ। ਛੁਰੰਡ। ਦਜੁਗ। ਦ੍ਵਿਜ। ਨਗੋਕਾ। ਨਭ ਸੰਗਮ। ਨਭ ਚਰ। ਨਾਡੀ ਚਰਨ। ਨਿਗੋਕਸ। ਨੀਡੋਦਭਵ। ਨੋਕੀ। ਪਕਿਸ਼ਨ। ਪਕਸ਼ੀ। ਪਖ ਧਰ। ਪਖਜੀ। ਪਖਿਜਨ੍। ਪੱਛ ਧਰ। ਪੱਛਿ। ਪੱਛੀ। ਪਤਗ। ਪਤਤ੍। ਪਤਤ੍ਰਿ। ਪਤਤ੍ਰਿਨ੍। ਪਤਤ੍ਰੀ। ਪਤ੍ਰ ਰਥ। ਪਤ੍ਰੀ। ਪਤੰਗ। ਪਰਿੰਦਹ। ਪਰੀ। ਪਿਤਸਤ। ਪੰਖੀ। ਪੰਖਰੂ। ਪੰਛਸ। ਪੰਛਿ। ਫੇਕੀ। ਬਿਹਗ। ਬਿਹੰਗ। ਬਿਹੰਗਮ। ਬਕ। ਬਯਗ। ਵਕ। ਵਾਜਿਨ। ਵਾਜੀ। ਵਿਹਾਯਾ। ਵਿਹੰਗ। ਵਿਹੰਗਮ। ਵਿਕਿਰ। ਵਿਵਿਖ ਕਰ। ੬੫।

ਪੰਜ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਪਾਂਚ। ਪੰਚ। ੩।

ਪੰਜਾਬ (ਥਾਂ) ਪੰਚ ਨਦ। ਪੰਚਾਲ। ਪੰਜ ਪਾਣੀ। ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ। ੫।

ਪੰਜਾਲੀ (ਖੇ:) ਸ਼ਮਜ। ਯੁਗ ਕੀਲਕ। ੩।

ਪੰਜੇਬ (ਗਾ:) ਹੰਸਕ। ਝਾਂਝਰ। ਤੁਲਾ ਕੋਟ। ਤੁਲਾ ਕੋਟਿ। ਨੂਪਰ। ਪਦ ਮਾਲ। ਪਦਾਂਗਦ। ਪਾਦ ਕਟਕ। ਪਾਦ ਕੰਟਕ। ਪਾਂਯਜੇਬ। ਪੈਂਜਨੀ। ਬਿਛੁਆ। ਮੰਜੀਰ। ਮੰਜੀਲ। ੧੫।

ਪੰਡ (ਖੇ:) ਗਠ। ਗੰਢ। ਤੂਲਾ। ਪੂਲਾ।

ਪੋਟ। ਪੋਟਲਿਕਾ। ਪਟਲੀ। ਬੋਝ। ਬੋਝਾ। ਭਰੀ। ਭਾਰ। ੧੨।

ਪੰਡਿਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਭਿਗਜ। ਆਗਰ। ਸਤ੍ਰ। ਸਯਾਨਾ। ਸਿਖਿਜਤ। ਸੁਧੀ। ਸੁਮਤੀ। ਸੁਮੇਧਾ। ਸੂਰਿ। ਸੰਖਜਾਵਾਨ। ਸੰਰਵਜਾਵਤ੍ਰ। ਕਵਿ। ਕੁਸ਼ਲ। ਕੁਸ਼ਲੀ। ਕੁਸ਼ਾਗ੍ਰੀਯਮਤ। ਕੋਵਿਦ। ਕ੍ਰਿਖਟ। ਕ੍ਰਿਤਕਰਮਾ। ਕ੍ਰਿਤਘੀ। ਕ੍ਰਿਤਮੁਖ। ਕ੍ਰਿਤਿਨ। ਕ੍ਰਿਤੀ। ਗਜ। ਚਤੁਰ। ਤੀਖਜਣ। ਦਖਜ। ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ਿਨ। ਧੀਮਤ੍ਰ। ਧੀਮਾਨ੍। ਧੀਰ। ਨਾਗਰ । ਨਿਖਣਾਂਤ । ਨਿਪੁਣ । ਨੇਦਿਖਠ। ਪਟੁ। ਪ੍ਰਵੀਣ। ਪ੍ਰਾਗਜ। ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਨ। ਪ੍ਰੇਖਿਆ ਵਾਨ। ਪ੍ਰੋਢ। ਬੁਧ। ਬੋਧਾ। ਮਤਿਮਾਨ। ਮਨੀਖਿਨ੍। ਯੋਗਜ। ਲਬਧ ਵਰਣ। ਵਿਸ਼ਾਰਦ। ਵਿਗਿਆਨਕ। ਵਿਗਜ। ਵਿਗਜਾਨੀ। ਵਿਚਖਜਣ। ਵਿਦਗਧ। ਵਿਦਨ੍। ਵਿਦਿਆਵਾਨ। ਵਿਦੁਖ। ਵਿਦੁਰ। ਵਿਦਵਾਨ। ਵਿਦਜਾਵਾਨ। ਵਿਦੁਸ। ਵਿਦੁਾਨ। ਵਿਪਸ਼ਚਿਤ। ਵਿਬੁਧ। ਵੈਗਜਾਨਕ। ੬੫।

ਪੰਨਾ (ਖ:) ਅਸ਼ਮ ਗਰਭ। ਅਸ਼ਮ-ਗਰਭਜ। ਸੌਰਪਣ। ਹਰਿਤ ਮਣ। ਗਰਭ। ਗਰਲਾਰਿ। ਗਰੁਤਮਤ। ਗਰੁੜਾਸ਼ਮ। ਗਰੁੜਾਂਕਿਤ। ਗਰੁੜੋਤੀਰਣ। ਗਾਰੁਤਮਕ। ਗਾਰੁੜ। ਬੁਧ ਰਤਨ। ਮਰਕਤ। ਰਾਜ ਨੀਲ। ਵਾਪ੍ਰ ਬੋਲ। ੧੭।

ਪੰਨਾ (ਵਿਦਿ:) ਅੰਕ। ਅੰਗ। ਸਫਾ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ। ੬।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਵਿਦਿ:) ਅਨਯੋਗ। ਸਵਾਲ। ਸੁਆਲ। ਸ਼ੰਕਾ। ਨਨੂ। ਪੁੱਛ। ਪੂਛ।੮।

ਪ੍ਰਸੂਤ (ਮ:) ਜਣੇਪਾ। ਜਨਨ। ਜੰਮਣ। ਪ੍ਰਸਵ। ੫।

ਪ੍ਰਸੂਤ ਘਰ (ਥਾਂ) ਅਰਿਸ਼ਟ। ਸੂਤਿਕਾ ਗ੍ਰਿਹ। ਸੋਵੜ। ਸੌਰੀ। ਜਨਨਾ ਵਾਸ। ਜੰਮਣ ਘਰ। ਪ੍ਰਸਵ ਗ੍ਰਿਹ। ਪ੍ਰਸੂਤਿਕਾ ਗ੍ਰਿਹ। ੯।

ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਮ:) ਜੱਚਾ। ਜਨਨੀ। ਜਾਤਾ ਪਤਜਾ। ਪ੍ਰਸੂਤਾ। ਪ੍ਰਸੂਤਿਕਾ। ਪ੍ਰਜਾਤਾ। ਵਿਅੰਮ। ੮।

ਪ੍ਰਣ (ਭਾ:) ਆਸ਼੍ਰਵ। ਸੰਸ਼੍ਰਵ। ਸੰਵਿਦ। ਕਹਾਰ। ਕੌਲ। ਨਿਯਮ। ਪਣ। ਪੈਜ। ਪ੍ਰਣ। ਪ੍ਰਤਸ਼੍ਰਯ। ਪ੍ਰਤਗਜਾ। ਪ੍ਰਤਗਜਾਤ। ਵਚਨ। ੧੪।

ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਭਾ:) ਉਦੇਸ਼। ਉਪਯੋਗ। ਸਾਉ। ਸੁਆਉ। ਸੁਆਇ। ਸੁਆਰਥ। ਸੁਆਵ। ਸੁਆਵੜਾ। ਸ੍ਵਾਰਥ। ਗਉਂ। ਗਰਜ਼। ਤਾਤਪਰਜ। ਪ੍ਰੋਜਨ। ਮਕਸਦ। ਮਕਸੂਦ। ਮਖਸਦ। ਮਤਲਬ। ੧੮।

ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਥਿਤਿ। ਅਤਿਥਿ। ਅਭਿਆਗਤ। ਅਭਜਾਗਤ। ਨਾਠੀ। ਨਾਠੀਅੜਾ। ਪਹੀ। ਪਹੀਆ। ਪਰਾਹੁਣਾ। ਪਾਹੁਣਾ। ਪਾਹੁਨ। ਪਾਹੁਨੜਾ। ਪਾਹੁਨਾ। ਪਾਹੂ। ਪ੍ਰਾਘੁਣ। ਮਿਹਮਾਣ। ਮਿਹਮਾਨ। ੧੮।

ਪ੍ਰਾਗ ਰਾਜ (ਤੀ:) ਤੀਰਥ ਪਤਿ। ਤੀਰਥ ਰਾਜ। ਤੀਰਥੇਸ਼ਰ। ਪਰਾਗ। ਪਿਰਾਗ। ਪ੍ਰਾਗ। ਪ੍ਰਜਾਗ। ੮।

ਪ੍ਰਾਂਤ (ਰਾ:) ਸਟੇਟ। ਸੂਬਾ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼। ਰਾਜ। ਰਾਜਜ। ੬।

ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨੁਵੇਖਕ। ਕਾਰਦਿਕ। ਜਾਂਚਕ। ਪਰਖੂ। ਪਰੀਖਜਕ। ਪਾਰਖੀ। ਪਾਰਖੂ। ੮।

ਪ੍ਰੀਖਿਆ (ਭਾ:) ਅਜਮਾਇਸ਼। ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼। ਇਮਤਹਾਨ। ਕਸਉਟੀ। ਕਸਵਟੀ। ਟੈਸਟ। ਪਰਖ। ਪਰੀਖਜਾ। ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਾ। ਪ੍ਰੀਖਜਾ। ੧੧।

ਪ੍ਰੀਤੀ (ਭਾ:) ਆਸ਼ਕੀ। ਆਸ਼ਨਾਈ। ਤੇਹ। ਪਿਰਹੜੀ। ਪੀਕ। ਰਤਿ। ਰਤੀ। ਲਗਨ। ੯।

ਪ੍ਰੇਮੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਨੇਹੀ। ਅਪੇਖਜਤ। ਅਭਿਲਖਿਤ। ਅਭੀਸ਼ਠ। ਆਪਤ ਮਿਸਟ। ਇੱਛਤ। ਈਪਸਿਤ। ਸਨੇਹੀ। ਰਾਗੀ। ਵਾਂਛਿਤ। ੧੧।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ (ਜ:) ਸਖਜਾਵਾਨ। ਪਰੋਹਿਤ। ਪੌਰੋਹਿਤ। ਪੰਡਾ। ਪ੍ਰੋਧਾ। ੬।

-0-

ਫ

ਫਸਾਦੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਪਾਤੀ। ਉਪਦ੍ਰਵੀ। ਉਪਦ੍ਰੀ। ਅਨਰਥੀ। ੫।

ਫੱਗਣ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਤਪਸਯ। ਤਪਸਜ। ਤਪਾ। ਫਲਗੁਣ। ਫਾਗ। ਫਾਲਗੁਨ। ਫਾਲ ਗੁਣਿਕ। ੮।

ਫਟਕੜੀ (ਖ:) ਸਫਟਿਕਾ। ਸਫਟਿਕਾਰਿ। ਸਫਟਿਕਾਰਿਕਾ। ਸਫਟੀ। ਸੁਰੰਗਾ। ਸ਼ੁੱਭ੍ਰਾ। ਸ੍ਵੇਤਾ। ਗਤ ਰੰਗਾ। ਦ੍ਰਿੜ ਰੰਗ। ਦ੍ਰਿੜਾ। ਫਟਕਿਰੀ। ਫਿਟਕਿਰੀ। ਰੰਗਦਾ। ਰੰਗ ਦ੍ਰਿੜਾ। ਰੰਗਾ। ਰੰਗਾਂਗਾ। ੧੭।

ਫੱਟੀ (ਵਿਦਿ:) ਤਖਤੀ। ਪਟਿਯਾ। ਪੱਟ। ਪੱਟਿਕਾ। ਪਟੀਆ। ਪੱਟੀ। ਪਾਟੀ। ੮।

ਫਤੂਹੀ (ਕ:) ਸਦਰੀ। ਕੁਰਤੀ। ਕੁੜਤੀ। ਗੰਜੀ। ਝਗਲੀ। ਝੱਗੀ। ਝੁੱਲੀ। ਦਗਲੀ। ਫਤੁਹੀ। ਬਨਯਾਨ। ਬਨਨ। ਬੰਡੀ। ੧੩।

ਫਫਾ ਕੁਟਣੀ (ਮ:) ਸ਼ੰਭਲੀ। ਕੁਟਣੀ। ਕੁੱਟਨੀ। ੪।

ਫਰਕ (ਭਾ:) ਅੰਤਰ। ਅੰਤਰਾ। ਭੇਦ। ਵਖੇਵਾਂ। ਵਿੱਥ। ੬।

ਫਲ (ਫ:) ਅਗਜ। ਕੰਦ। ਫਰ। ੪।

ਫਾਹੀ (ਗਾ:) ਅਸੁ ਅਰਿ ਅੰਤਕ। ਸ਼ਿਲਕ। ਕਮੰਦ। ਖਬਰੀ। ਗ੍ਰੀਵ ਧਰ। ਜਾਲੀ। ਪਾਂਸ। ਫਸੌਤੀ। ਫਾਸ। ਫਾਂਸ। ਫਾਸੀ। ਫਾਂਸੀ। ਬੰਧਨੀ। ਬੰਧੀ। ਮ੍ਰਿਗ ਬੰਧਨੀ। ਵਾਗੁਰਾ। ੧੭।

ਫਾਲਾ (ਹਲ ਦਾ) (ਖੇ:) ਕੂਟਕ। ਕ੍ਰਿਖਿਕ। ਕ੍ਰਿਖਿਕਾ। ਨਿਰੀਪ। ਫਾਲ। ੬।

ਫਾੜੀ (ਫ:) ਫਾਂਕ। ਫਾਂਗ। ਫੰਕ। ੪।

ਫਿੱਕਾ (ਭੋ:) ਫੀਕਾ। ਬੇਸੁਆਦ। ਬੇ ਰਸ। ਰਸ ਹੀਨ। ਰੁੱਖਾ। ੬।

ਫਿਰਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅੱਟਣਾ। ਅੱਟਨਾ। ਸ੍ਵੈਛਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨਾ। ਹੰਡਣਾ। ਘੁੰਮਣਾ। ਘੂੰਮਨਾ। ਪ੍ਰਯਟਨ ਕਰਨਾ। ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨਾ। ਰਮਣਾ। ਵਿਚਰਨਾ। ੧੨।

ਫਿਰੋਜਾ (ਖ:) ਹਰਿਤ। ਹਰਿਤਾਸ਼ਮ। ਪੇਰੋਜ। ਭਸਮਾਂਗ। ੫।

ਫੁਹਾਰ (ਅਕਾ:) ਅੰਬ ਕਣ। ਜਲ ਕਣ। ਝੀਸੀ। ੪।

ਫੁਟਕਲ (ਭਾ:) ਅਸਫੋਟਕ। ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ। ਛਿਟ ਪੁਟ। ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ। ਫੁਟਕਰ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ। ੭।

ਫੁੱਟ (ਭਾ:) ਦੁਫਾੜ। ਦੋ ਧੜ। ਪਾੜ। ਫਰਕ। ਭੇਦ। ੬।

ਫੁਰਨਾ (ਭਾ:) ਇੱਛਾ। ਸੰਕਲਪ। ਕਲਪ। ਖਿਆਲ। ਖਯਾਲ। ਮਨਸ੍। ਮਨਸ਼ਾ। ਮਨੋਰਥ। ਮਨੋਰਾਜ। ੧੦।

ਫੁੱਲ (ਜੰ:) ਸਮਦ। ਸਾਰੰਗ। ਸੁਮ। ਸੁਮਨ। ਸੁਮਨਸ। ਸੂਨ। ਕੁਸਮ। ਕੁਸ਼ਮ। ਗੁਲ। ਪੁਸਪ। ਪੁਸ਼ਪ। ਪੁਹਪ। ਪੁਖਪ। ਪ੍ਰਸਵ। ਪ੍ਰਸੂਨ। ਫਲ ਪਿਤਾ। ਫੂਲ। ਮਣੀਚਕ। ਮੰਜਰੀ। ੨੦।

ਫੁੱਲਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਆਨੰਦਿਤ ਹੋਣਾ। ਕੁਸਮਿਤ ਹੋਨਾ। ਹੁਲਸਨਾ। ਖਿਲਨਾ। ਖਿੜਨਾ। ਪੁਸ਼ਪਿਤ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਸਫੁਟਿਤ ਹੋਨਾ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਣਾ। ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ। ੧੧।

ਫੁੱਲ ਦਾ ਰਸ (ਜੰ:) ਕੁਸਮ ਸਾਰ। ਪੁਹਪ ਰਸ਼। ਪੁਖਪ ਸ੍ਵੇਦ। ਪੁਖਪਜ। ਪੁਖਪ ਦ੍ਰਵ। ਪੁਖਪ ਨ੍ਰਿਯਾਸਕ। ਪੁਖਪ ਮਧ। ਪੁਖਪ ਰਸ। ਪੁਖਪਾਂਬਜ। ਮਕਰੰਦ। ਮਧ। ੧੨।

ਫੁਲ ਧੂੜ (ਜੰ:) ਸੁਮਨੋ ਰਜਸ। ਧੂਲਿ। ਪਿਰਾਗ। ਪੁਖਪ ਰਜ। ਫੂਲ ਰੇਣ। ਰਜ। ਰੇਣ। ੮।

ਫੁੱਲਿਆ (ਰੁਖ) (ਜੰ:) ਉਛਵਸਿਤ। ਉਤ ਫੁੱਲ। ਉਨਿਦ੍ਰ। ਸਫੁਟ। ਸਫੁਟਿਤ। ਸਮੇਰ। ਸਿਮਤ। ਸੰਫੁੱਲ। ਸੰਫੂਲ। ਹਸਿਤ। ਕੁਸੁਮਿਤ। ਜੰਮਿਖਤ। ਜ੍ਰਿੰਭ। ਦਲਿਤ। ਧਜਾਕੋਸ਼ਠ। ਪੁਖਿਪਤ। ਪ੍ਰਫੁੱਲ। ਪ੍ਰਬੁੱਧ। ਫੁੱਲ। ਵਿਕਸਿਤ। ਵਿਕਚ। ਵਿਗਸਿਤ। ਵਿਜ੍ਰਿੰਭਤ। ਵਿਨਿਦ੍ਰ। ਵਿਮੁਦ੍ਰ। ੨੬।

ਫੂਕਣੀ (ਕਿ:) ਚਰਮ ਪ੍ਰਸੇਵਕਾ। ਧੌਂਕਣੀ। ਭਸਤ੍ਰਾ। ਭਸਰਾ। ਭਾਥੀ। ਲੋਹਾਰਾ ਖੱਲ। ੭।

ਫੇਣੀ (ਭੋ:) ਸੁਤਫੇਨੀ। ਫੇਨਿਕਾ। ਫੇਨੀ। ੪।

ਫੇਫੜਾ (ਮ:) ਹ੍ਰਿਦਯ। ਕਲੋਮ। ਤਿਲਕ। ਧੁਕ ਧੁਕੀ। ਫੁਪ ਫੁਸ। ੬।

ਫੈਲਾਉ (ਭਾ:) ਉਦਕਰਖ। ਖਿਲਾਰ।

ਬਿਥਾਰ। ਵਿਸਤਾਰ। ਵਿਸਥਾਰ। ਵਿਤਥਾਰ। ਵਿਤਵਰ। ਵਿਥਾਰ। ੯।

ਫੋਗ (ਭੋ:) ਅਸਾਰ। ਅਤੱਤ। ਸਾਰ ਰਹਿਤ। ਫੱਕੜ। ਫੋਕ। ਫੋਕਟ। ਫੋਕੜ। ੮।

ਫੋੜਾ (ਰੋ:) ਸਫੋਟ। ਸਫੋਟਕ। ਪਿਟਕ। ਪਿਟਕਾ। ਫੁੜਿਯਾ। ਫੋਟ। ਬਰਣ। ਬਰਨ। ਵਿਸਫੋਟ। ਵਿਟਕ। ਵਿਟਕਾ। ੧੨।

*__ਫੌਜ__ (ਗਾ:) ਉਰਦੂ। ਅਣੀ। ਅਣੀਆਂ। ਅਨੀ। ਅਨੀਕ। ਅਨੀਕਨ। ਅਨੀਕਿਨੀ। ਸਥੋਹੀ। ਸਿਪਹ। ਸਿਪਾਹ। ਸੇਨ। ਸੇਨਾ। ਸੈਨ। ਸੈਨਾ। ਸੈਨਜ ਤ। ਹਯਨੀ। ਕ੍ਰਮਕ। ਕੰਗਾ। ਗੁਲਿਮਨੀ। ਚਕ੍ਰ। ਚਮੂੰ। ਜੁੰਦ। ਦਲ। ਧੁਜਨੀ। ਧ੍ਵਜਨੀ। ਪੂਤਨਾ। ਪ੍ਰਿਤਨਾ। ਪ੍ਰਿਤਿਨੀ। ਫਉਜ। ਬਲ। ਬਾਹਣਿ। ਬਾਹਣੀ। ਬਾਹਨਿ। ਬਾਹਨੀ। ਬਾਹੇ। ਬੂਥਨ। ਮਿਲਟਰੀ। ਲਸਕਰ। ਲਸ਼ਕਰ। ਵਰ ਚਖਜ। ਵਰੂਥਿਨੀ। ਵਾਹਿਨੀ। ੪੩।

ਫੰਦਾ (ਕਿ:) ਉਨਮਾਥ। ਕੂਟ ਯੰਤ੍ਰ। ਫਾਹਾ। ਫੰਧਾ। ੫।

-0-

---

*ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-1. ਹਾਥੀ। 2. ਘੋੜੇ। 3. ਰਥ। 4. ਪੈਦਲ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਚਤਰੰਗਨਿ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਫੌਜ ਵਿਚ ਇਕ ਹਾਥੀ, ਇਕ ਰਥ, ਤਿੰਨ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੈਦਲ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਿ ਆਖਦੇ ਹਨ।

3 ਪੱਤਾਂ ਦਾ — ਇਕ ਸੈਨ ਮੁਖ
3 ਸੈਨ ਮੁਖਾਂ ਦਾ — 1 ਗੁਲਮ
3 ਗੁਲਮਾਂ — 1 ਗਣ
3 ਗਣਾਂ ਦੀ — 1 ਬਾਹਨੀ
3 ਬਾਹਨੀਆਂ — 1 ਪ੍ਰਿਤਿਨਾ
3 ਪ੍ਰਿਤਨਾਵਾਂ — 1 ਚਮੂੰ
3 ਚਮੂੰਆਂ — 1 ਆਨੀਕਨੀ
3 ਆਨੀਕਿਨੀਆਂ ਦੀ — 1 ਦਸ਼ਾਨੀਕਿਨੀ
3 ਦਸ਼ਾਨੀਕਿਨੀਆਂ ਦੀ 1 ਅਖਯੌਹਿਣੀ (ਖੂਹਣੀ)

ਬ

ਬਸੰਤ (ਰੁੱਤ) (ਕਾ:) ਸਰਭਿ। ਕਾਮ ਸਖਾ। ਕੁਸਮ ਕਾਲ। ਕੁਸਮਾਂਕੁਰ। ਪੁਸ਼ਪ ਸਮਯ। ਬਹਾਰ। ਮਧ। ਮਾਧਵ। ਰਿਤੁ ਪਤਿ। ਰਿਤੁ ਰਾਜ। ਵਸੰਤ।੧੨।

ਬਹਾਦਰੀ (ਭਾ:) ਸੂਰਮ ਗਤੀ। ਸੂਰ ਗਤੀ। ਜਵਾਂ ਮਰਦੀ। ਮਰਦੀ। ੫।

ਬਹਾਨਾ (ਭਾ:) ਉਜਰ। ਹੀਲੜਾ। ਹੀਲਾ। ਕਪਟ। ਛਲ। ਟਾਲਾ। ਮਿਸ। ਮਿਖ। ਵਿਆਜ। ਵਜਾਜ। ੧੧।

ਬਹੁਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਗਾਢ। ਉਦਗਾੜ। ਅਸੀਮ। ਅਸੰਖ। ਅਕੁੰਠ। ਅਗਣਤ। ਅਗਲਾ। ਅਛੇਹ। ਅਛੇਹੂ। ਅਤਿ। ਅਤਿਅੰਤ। ਅਤਿਸ਼ਯ। ਅਤਿਸੈ। ਅਤਿਮਾਤ੍ਰ। ਅਤਿ ਵਲ। ਅਤੀ। ਅਤੀਵ। ਅਤਜਰਥ। ਅਤਜੰਤ। ਅਦਭ੍ਰ। ਅਧਿਕ। ਅਧਿਕਾਈ। ਅਨਤਾ। ਅਨਿਕ। ਅਨਿਗ। ਅਨੇਕ। ਅਨੰਤ। ਅਪਰਮਿਤ। ਅਪਾਰ। ਅਪਾਰਾ। ਅਫਾਰ। ਅਮਿਤ। ਅਮ੍ਰਯਾਦਿਤ। ਆਗਲ। ਆਗਲੜਾ। ਏਕਾਂਤ। ਸਰਬਤ੍ਰ। ਸਵਾਇਆ। ਗਾਢ। ਗਾੜਾ। ਗਾੜ੍ਹਾ। ਘਣਾ। ਘਣੋ। ਘਨ। ਘਨਾ। ਛੱਜ। ਜ਼ਿਆਦਾ। ਜ਼ਜਾਦਹ। ਢੇਰ। ਤਰ। ਤੀਬਰ। ਤੀਵ੍ਰ। ਦ੍ਰਿਢ। ਦ੍ਰਿੜ। ਨਿੱਸੀਮ। ਨਿਹਤਾਂਤ। ਨਿਤਾਂਤ। ਨਿਬਿੜ। ਨਿਰਭਰ। ਪ੍ਰਗਾੜ। ਪ੍ਰਚੁਰ। ਪ੍ਰਚੰਡ। ਪ੍ਰਭੂਤ। ਪ੍ਰਾਜਜ। ਬਹੁ। ਬਹੁਤਾ। ਬਹੁਧਾ। ਬਹੁਲਾ। ਬਹੌਲਤ। ਬਾਹਲਾ। ਬਾਢ। ਬਿਸੀਆਰ। ਬਿਸਜਾਰ। ਭਰ। ਭੂਯ। ਭੂਯਿਖਟ। ਭੂਰਿ। ਭ੍ਰਿਸ਼। ਭ੍ਰਿਤ। ਵਧ। ਵਧੀਕ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ਵਿਸ਼ੇਖ। ਵਿਪਲ। ੮੪।

ਬਹੇੜਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਕ੍ਰ। ਅਖਜ। ਸੰਵਰਤਕ। ਕਰਖ ਫਲ। ਕਲ ਬ੍ਰਿਛ। ਕਲਿ ਦ੍ਰੂਮ। ਕਾਲਿੰ ਦ੍ਰੂਮ। ਤੁਖ਼। ਬਸੀਰਮਾ। ਬਹੇਰ। ਭੂਤ ਬਾਸ। ਭੂਤ ਵਾਸ ਵਿਭੀਤਕ। ੧੪।

ਬਕਵਾਸ (ਭਾ:) ਅਤਿਵਾਦ। ਅਨਰਥ ਭਾਸ਼ਣ। ਗਲ ਫਰੋਸ਼ੀ। ਜਲਪ। ਦੂਰ ਵਾਦ। ਪਰੁਖਜ। ਬਕਬਕ। ਬਕਬਾਇਆ। ਬਕਬਾਈ। ਬਕ ਬਾਦ। ਬਕਵਾਦ। ਮਿਥਜਾਲਾਪ। ੧੩।

ਬੱਕਰਾ (ਪ:) ਅਜ। ਅਜਾ ਨੰਦ। ਅਜਾ ਪ੍ਰਸੂਨ। ਅਬੁਕ। ਅਲਪਾਯੁ। ਸਤਭ। ਸਤੁਭ। ਸ਼ੁਭ। ਛਗਲ। ਛਗਲਕ। ਛਗੜੀ। ਛਾਗ। ਛਾਂਗ। ਛਾਲਕ। ਛੇਲਾ। ਤਭ। ਪਸ਼ੁ। ਪਯਸੂਲ। ਪਰਣ ਭੋਜੀ। ਬਰਕਰ। ਬੋਕ। ਬੋਕੜ। ਮੇਧਜ। ਮੇਨਾਦ। ਲੰਬ ਕਰਣ ਵਸਤ। ੨੭।

ਬੱਕਰੀ (ਪ:) ਅਕਾਸ਼ ਪਰੀ। ਅਜਯਾ। ਅਜਾ। ਛਾਂਗੀ। ਛਾਲੀ। ਛੇਰੀ। ਛੇਲੀ। ੮।

ਬਗੀਚੀ (ਜਂ:) ਬਨੀ। ਬਾਟਿਕਾ। ਬਾੜੀ। ਵਨੀ। ਵਾਟਿਕਾ। ਵਾੜੀ। ੭।

ਬਗੁਲਾ (ਪਂ:) ਹੰਝ। ਬਹੁ। ਬਕ। ਬੱਗ। ਬਲਾਕਾ। ਬਿਸ ਕੰਠਿਕਾ। ਵਕ। ੮।

ਬਘਿਆੜ (ਪ:) ਈਹਾ ਮ੍ਰਿਗ। ਹੁੰਡਾਰ। ਕੋਕ। ਛਾਮ ਭੋਜੀ। ਜਨਾਸ਼ਨ। ਬੱਘਾ। ਬੀਘ। ਬ੍ਰਿਕ। ਭੇੜਿਯਾ। ਭੇੜੀਆ। ਲਕੜ ਬੱਘਾ। ਵਤਸਾਦਨ। ਵਿਰੁਕ। ਵ੍ਰਿਕ। ੧੫।

ਬਚ (ਜਂ: ਦ:) ਉਗ੍ਰ ਗੰਧਾ। ਉਗ੍ਰਾ। ਇਖਜ ਪਰਣੀ। ਸ਼ਤ ਪਰਵਿਕਾ। ਸਮਾਰਣੀ। ਸ਼ੁਕਾ। ਹਮ ਵ੍ਰਤੀ। ਕਰਖਿਣੀ। ਕਾਂਗਾ। ਖਟ ਗ੍ਰੰਥਾ। ਖਡ ਗ੍ਰੰਥਾ। ਗਾਲਨੀ। ਗੋਲੋਮੀ। ਜਟਿਲਾ। ਜਲਜਾ। ਤਾਪਖਾ। ਤੀਖਜਣਾ। ਬਾਲ ਵਚ। ਬੋਧਨੀਯਾ। ਭਦ੍ਰਾ। ਭੂਤ ਨਾਸ਼ਿਨੀ। ਭੋਗਵਤੀ। ਮਧਜਾ। ਮੰਗਲਜਾ। ਲੋਮਸ। ਲੋਮਸ਼ਾ। ਵਚ। ਵਚਾ। ਵਚਜਾ। ਵਿਜਜਾ। ਵੇਖੰਡ। ੩੨।

ਬਚਨ (ਭਾ:) ਉਕਤਿ। ਸੁਖਨ। ਕੁਆਉ। ਕਵਾਉ। ਕਵਾਵੈ। ਗਲ। ਬਚ। ਬਯਨ। ਬਾਕ। ਬਾਤ। ਬਾਣੀ। ਬੁਲਗ। ਬੋਲ। ਬੋਲਣ। ਬੋਲਾ। ਬੈਣ। ਬੈਨ। ਲਪਿਤ। ਵਚ। ਵਾਕ। ਵਾਕਜ। ਵਚਨ। ਵੈਣ। ੨੪।

ਬਚਪਨ (ਭ:) ਸ਼ਿਸ਼ੱਤਵ। ਸ਼ੈਸ਼ਵ। ਕੌਸਾਰ। ਪਹਿਲਾ ਪਹਰ। ਬਾਲ ਉਮਰਾ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ। ਬਾਲ-ਕੱਤਵ। ਬਾਲਕ ਪਨ। ਬਾਲਤਨ। ਬਾਲਪਨ। ਬਾਲਜ। ਲਰਕ ਪਨ। ਲਰਕਾ ਪਨ। ਲੜਕ ਪਨ। ਲੜਕਾ ਪਨ। ੧੬।

ਬੱਚੇ ਦਾਨੀ (ਮ:) ਉਦਰ। ਗ੍ਰਭ। ਗ੍ਰਭਾਸ਼ਯ। ਜਠਰ। ਪੇਟ। ੬।

ਬਟੇਰਾ (ਪਂ:) ਬਟੇਰ। ਲਵਾ। ਵਰੱਤਕ। ਵਰੱਤਕਾ। ਵਰਿੱਤਕਾ। ੬।

ਬੱਤਕ (ਪਂ:) ਹਰਿ। ਕਲ ਹੰਸ। ਕਾਦੰਬ। ਕਾਰੰਡਵ। ਪਲਵ। ਬੱਤਖ। ੭।

ਬਦਹਜ਼ਮੀ (ਰੋ:) ਅਜੀਰਣ। ਅਨਪਚੀ। ਅਪਚੀ। ਬੇ ਹਜ਼ਮੀ। ੫।

ਬਦ ਚਲਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੀਲ। ਅਸ਼ੀਲ। ਅਣਚਾਰੀ। ਬਦ-ਇਖਲਾਕ। ੮।

ਬੱਦਲ (ਅਕਾ:) ਉਚਾ ਘਰ। ਉਪਲ। ਅਸ਼ਨ। ਅਸ਼ਮਾ। ਅਸੁਰ। ਅਦ੍ਰਿ। ਅੱਭ੍ਰ। ਆਬਦ। ਅੰਬਦ। ਅੰਬ ਭ੍ਰਿਤ। ਅੰਬ ਵਹੁ। ਅੰਬੋ ਧਰ। ਸਤਨਜ ਤਨ। ਸਨੇਹ ਧਰ। ਸਨੇਹ ਵਾਹੀ। ਸ਼ਬਦ ਪੁਰ ਧੁਨਿ। ਸਾਰੰਗ। ਸ੍ਵੇਤ ਨੀਲ। ਕਦ। ਕਾਰਮੁਕ। ਕੰਦ। ਕੰਧ। ਕੰਧਰ। ਖਤ ਮਾਲ। ਖੇਚਰ। ਖਜਰਿਦ। ਖਜੀਰਦ। ਗਗਨ ਧੁਜ। ਗਦਾਂਬਰ। ਗਦਾਮਰ। ਗਵੇੜ। ਗਾੜਵ। ਗੋੜ੍ਹ। ਗ੍ਰਾਵਾ। ਘਨ। ਘਨ ਸੁਤ ਧਰ। ਘਨ

ਹਰ। ਜਗ ਜੀਵਨ। ਜਲ ਹਰ। ਜਲ ਕੁਰੰਕ। ਜਲਦ। ਜਲ ਦਾਨਿ। ਜਲ ਧਰ। ਜਲ ਮੁਕ। ਜਲ ਮੁਚ। ਜੀਮੂਤ। ਝੜ। ਤੜਤ ਵਾਨ। ਤੜਤ੍ਰੂਤ। ਤੋਯਦ। ਦਰਦੁਰ। ਧਰਾ ਧਰ। ਧਾਰ ਬਾਰ। ਧੁਰਵਾ। ਧੂਮ ਯੋਨਿ। ਨਭਸ੍ ਚਰ। ਨਭੋਗਜ। ਨਾਗ। ਨੀਰਦ। ਨੀਰ ਧਰ। ਪਯੋਦ। ਪਯੋਧਰ। ਪਾਥੋਦ। ਪੂਰਜਨ। ਪੂਰਭੋਜ। ਪੇਚਕ ਭੇਕ। ਪ੍ਰਜਨਜ। ਬਹਲ। ਬਲਾਹਕ। ਬਲਿਸ਼ਾਨ। ਬਾਦਰ। ਬਾਦਲ। ਬਾਰਿਦ। ਖਿਨ ਪਗ। ਬੀਰਦ। ਮਹਿਆ। ਮਦਯਿ ਤਨ। ਮੀਂਹ। ਮੁਦ੍ਰ। ਮੇਂਹ। ਮੇਹਾ। ਮੇਗ। ਮੇਘ। ਮੋਘਲਾ। ਯਗਜ ਪੁਤ੍ਰ। ਵਨ ਭੁਕ। ਵਲ। ਵਾਤ ਰਥ। ਵਾਯੁ ਦਾਰੁ। ਵਾਰਿਦ। ਵਾਰਿ ਧਰ। ਵਾਰਿ ਮਸਿ। ਵਾਰਿ ਵਾਹ। ਵਜੋਮ ਧੂਮ। ੯੪।

ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ (ਅਕਾ:) ਸਤਨਿਤ। ਗੱਜ। ਗਰਜਨ। ਗਰਜਿਤ। ਘਨ ਰਵ। ਘੋਖ। ਰਸਿਤ। ੮।

ਬਨਾਸਪਤੀ (ਜੰ:) ਉਤਭੁਜ। ਉਦਭਿਜ। ਉਦਭਿਦ। ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ। ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲ। ਬਨ ਰਾਇ। ਬਨਸਪਤਿ। ਬਿਨਾਸਪਤਿ। ੯।

ਬਰਖਾ (ਅਕਾ:) ਆਸਾਰ। ਸੰਪਾਤ। ਪ੍ਰਾਵਿਰਖ। ਬਰਸਾਤ। ਬਾਰਿਸ਼। ਬ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਮੀਂਹ। ਮੇਂਹ। ਵਰਸ਼ਾ। ਵਰਖਣ। ਵਰਖਾ। ਵਾਰਿਸ਼। ਵ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਵ੍ਰਿਸ਼ਿਟ। ੧੫।

ਬਰਖਾ (ਰੁੱਤ (ਕਾ:) ਪਾਉਸ। ਪਾਵਸ। ਮੌਸਮਿ ਬਰਸਾਤ। ੪।

ਬਰਛਾ (ਰਾ:) ਅਣਿਆਲਾ। ਅਣੀਆਰਾ। ਅਣੀਆਲਾ। ਸ਼ਲ। ਸਾਂਗਾ। ਸੇਲ। ਸ਼ੇਲ। ਸੇਲਾ। ਸ਼ੰਕ। ਸ਼ਲਜ। ਕੁੰਤ। ਗੜ ਵਾੜ। ਗੜੀਆ। ਦੀਰਘਾਯੁਧ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ। ਨੇਜਾ। ਨੇਜ਼ਾ। ਪ੍ਰਾਸ। ਬੱਲਵ। ਭੱਲਾ। ਭਾਲਾ। ਵਿਖਾਂਕੁਰ। ੨੩।

ਬਰਫ (ਅਕਾ:) ਅਵਸ਼ਜਾਯ। ਹਿਮ। ਹਿਵ। ਹੇਵ। ਹੈਵ। ਕੱਕਰ। ਤਉਸਾਰਾ। ਤੁਸਾਰ। ਤੁਸ਼ਾਰ। ਤੁਹਿਨ। ਤੁਖਾਰ। ਠੰਡਕ। ਦੁਸਾਰ। ਨੀਹਾਰ। ਪ੍ਰਾਲੇਯ। ਮਹਿਕਾ। ਯਖ। ੧੮।

ਬਰਾਬਰ (ਭਾ:) ਉਰਫ। ਅਨੁਹਾਰ। ਸਦੱਰਸ। ਸਦੱਰਸ਼। ਸਦ੍ਰਸ। ਸਦ੍ਰਸ਼। ਸਦ੍ਰਿਸ਼। ਸਦ੍ਰਿਸ਼ਜ। ਸਦ੍ਰਿਖਜ। ਸਮ। ਸਮਤ। ਸਮਸਰ। ਸਮਾਨ। ਸਰ। ਸਰਬਰ। ਸਰਭਰ। ਸਰੀਖਾ। ਸਾਧਾਰਨ। ਸਾਮਾਨ। ਸਾਵਾਂ। ਸੰਕਾਸ। ਸੰਮਾਨ। ਹਮ। ਤੁਲ। ਤੁਲਜ। ਨਿਆਈਂ। ਨਿਭ। ਨੀਕਾਸ਼। ਪਟਤਰ। ਪਟੰਤਰ। ਪਰਮਾਣ। ਪ੍ਰਤਿਕਾਸ਼। ਪ੍ਰਮਾਣ। ਬਰੱਬਰ। ਬਰੋਬਰ। ਬ੍ਰਬਰ। ਬ੍ਰਾਬਰ। ਭੂਤ। ਮਸਾਵੀ। ਰੂਪ। ਵਰਗਾ। ਵਾਂਗੀ। ਵਾਂਗੂ। ਵਾਂਙੂ। ੪੪।

ਬਲਦ (ਪ:) ਉਖਜਨ। ਉਖਜਾ।

ਅਨਡੁਹ। ਸੌਰ ਭੇਯ। ਕਪਿ। ਗਾਂਈਂ। ਸੁਤ। ਗਾਈਂ ਪੁੱਤ। ਗਾਵਿਸ। ਗੋ। ਗਾਜ। ਧਉਲ। ਧਵਲ। ਧੌਲ। ਬਕਰ। ਬਰਘਾ। ਬਰਦ। ਬਰਧ। ਬਲੀ ਵਰਦ। ਬਲੇਦ। ਬਿਰਖ। ਬੈਲ। ਬੌਲਦ। ਬ੍ਰਿਖ। ਬ੍ਰਿਖਭ। ਭਦ੍ਰ। ਰਿਖਭ। ਵ੍ਰਿਖ। ਵ੍ਰਿਖਭ। ੨੯।

ਬਲਭੱਦ੍ਰ (ਅਵ:) ਅਚੁਤਾਗ੍ਰਜ। ਸੀਰਪਾਣਿ। ਸੰਕਰਖਣ। ਹਲ ਦੇਵ। ਹਲ ਧਰ। ਹਲਾਯੁਧ। ਹਲਿਨ। ਹਲੀ। ਕਾਮ ਪਾਲ। ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਭੇਦਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਗ੍ਰਜ। ਜਮਨਾ ਭੇਦ। ਜਲ ਬੇਤਿ। ਤਾਲ ਕੇਤ। ਤਾਲ ਧੁਜਾ। ਤਾਲ ਧ੍ਵਜੀ। ਤਾਲਾਂਕ। ਦਾਊ। ਦੈਂਤ ਨਾਸ। ਨੀਲਾਂਬਰ। ਪਊਰਾਣਿਕ ਅਰਿ। ਪਾਣਿਕ। ਪੁਲੰਬ ਘਨ। ਪ੍ਰਲੰਬਨ। ਪ੍ਰਲੰਬਾਰਿ। ਬਲ। ਬਲ ਦਾਊ। ਬਲਦੇਵ। ਬਲਬੀਰ। ਬਲਰਾਮ। ਮੁਸਲੀ। ਮੂਸਲੀ ਧਰ। ਮੂਸ਼ਲ। ਮੂਸ਼ਲੀਨ। ਰਹਉਣਾਯ। ਰਾਮ। ਰੁਹਣਾਯੁ। ਰੁਕਮਿਆਂਤ। ਰੇਵਤੀ ਰਵਣ। ਰੇਵਤੇਸ। ਰੌਹਣੇਯ। ਲਾਂਗਲਿ। ੪੩।

ਬੱਲੀ (ਖੇ:) ਮੰਜਰਿ। ਮੰਜਰੀ। ਬਾਲ ਬਾਲੀ। ਵਲਰਿ। ਵਲਰੀ। ਵੱਲੀ। ੮।

ਬਵਾਸੀਰ (ਰੋ:) ਅਨਾਮਕ। ਅਰਸ਼। ਗੁਦਕੀਲ। ਗੁਦਾਂਕੁਰ। ਦੁਰਨਾਮ। ਦੁਰ ਨਾਮਕ। ਬਯੇਸੀ। ੮।

ਬੜਵਾਨਲ (ਜਲ 'ਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ) (ਪਾ:) ਔਰਬਿ। ਬੜਵਾਗਨਿ। ਬਾੜਵਾ। ੪।

ਬਾਊਲੀ (ਪਾ:) ਉਦਪਾਨ। ਦੀਰਘਕਾ। ਬਾਪਿਕਾ। ਬਾਪੀ। ਬਾਵਲੀ। ਬਾਵਿਕਾ। ਬੌਲੀ। ਵਾਪੀ। ੯।

ਬਾਂਸ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਤ ਪਰਵਨ। ਸ਼ਤ ਪਰਵਾ। ਸਾਰਕ। ਸੁਪ੍ਰਵਾ। ਕਮਠ। ਕਰਮਾਰ। ਕਾਚਕ। ਕਿਸ਼ਕ ਪ੍ਰਵਾ। ਕਿਲਾਟੀ। ਕੀਚਕ। ਕੁਖਜ ਰੰਘਨ। ਕੰਟਕੀ। ਕੰਟਾਲ। ਤੇਜਨ। ਤ੍ਰਿਣ ਕੇਤਕ। ਤ੍ਰਿਣ ਧ੍ਵਜ। ਤ੍ਵਕ ਸਾਰ। ਤ੍ਵਚੀ। ਦੁਰਾ ਰੁਹ। ਦ੍ਰਿੜ ਕਾਂਡ। ਦ੍ਰਿੜ ਗ੍ਰੰਥੀ। ਦ੍ਰਿੜ ਪਤ੍ਰ। ਧਨੁਰ ਦ੍ਰੁਮ। ਧਾਨੁਖਜ। ਪਦ ਪਦਾਲਜ। ਪੁਖਪ ਘਾਤੀ। ਪ੍ਰਵ ਯੋਨਿ। ਫਲਾਂਤਕ। ਬ੍ਰਿਹ ਤ੍ਰਿਣ। ਮਸਕਰ। ਮਹਾ ਬਲ। ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ-ਬੀਜ। ਯਕ ਫਲ। ਰੇਣ। ਵਨਜ। ਵਾਦਨੀਯ। ਵਾਂਸ। ਵੇਣ। ਵੇਨੂ। ਵੰਸ਼। ਵੰਞ। ੪੨।

ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ (ਸੱ:) ਸਰਪ ਰਾਜ। ਬਾਸਕ। ਵਾਸ਼ਕ। ਵਾਸਿਕ। ਵਾਸਕੀ। ਵਾਸਕੇਯ। ੭।

ਬਾਂਸਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਟਰੂਖ। ਅਡੂਸਾ। ਅੜੂਸਾ। ਆਟ ਰੂਪ। ਆਮਲਕ। ਸਿੰਹ ਪਤ੍ਰੀ। ਸਿੰਹ ਪ੍ਰਣੀ। ਸਿੰਹ ਮੁਖੀ। ਸਿੰਹਾਸਜ। ਸਿੰਹਾਨਨ। ਸਿੰਹਿਕਾ। ਸਿੰਹੀ। ਸਿਤ ਕਰਣੀ। ਕਸਨੋਟ ਪਾਟਨ। ਕਸੌਂਟਾ। ਕੰਠੀਰਵੀ। ਨਾਸਾ। ਨਾਟੰਕ। ਪੰਚ ਮੁਖੀ। ਬਿਰਖ। ਬੈਦਜ-

ਮਾਤਾ। ਮਾਤ੍ਰਿ ਸਿੰਹੀ। ਮੁਖੀ। ਮ੍ਰਿਗੇਂ-ਦ੍ਰਾਣੀ। ਰਾਮ ਰੂਪਕ। ਵਾਸਾ। ਵਾਸ਼ਾ। ਵਾਸਿਕਾ। ਵਾਸ਼ਿਕਾ। ਵਾਸੁਕ। ਵਾਜਿ ਦੰਤਕ। ਵਾਜਿ ਦੰਤੀ। ਵਾਜੀ। ਵਿਖਟਾ। ਵੈਦ ਸਿੰਹੀ। ਵ੍ਰਿਖ। ਵ੍ਰਿਖਜ। ੩੮।

ਬਾਂਹ (ਮ:) ਦੋ। ਦੋਖ। ਪ੍ਰਵੇਖਠ। ਬਾਹ। ਬਾਹੜੀ। ਬਾਹਾ। ਬਾਹੁ। ਭੁਜ। ਭੁਜਾ। ਮੰਜ। ੧੧।

ਬਾਕੀ (ਕਾ:) ਅਫਜੂ। ਅਵਿਸੁਖਟ। ਸ਼ੇਸ਼। ਸ਼ੇਖ। ਫਾਦਲ। ਬੱਚਤ। ੭।

ਬਾਗ (ਜੰ:) ਉਦਿਆਨ। ਉਦਜਾਨ। ਉਪ ਕਾਨਨ। ਉਪਬਨ। ਅਖ। ਆਕ੍ਰੀੜ। ਆਰਾਮ। ਕਿਰਤਮ ਬਨ। ਕ੍ਰਿਤਾਰਣਜ। ਗੁਲਸ਼ਨ। ਚਮਨ। ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਪਿਨ। ਚਿਮਨ। ਨਿਸ਼ਕੁਟ ਪੁਸ਼ਪ ਵਾਟਿਕ। ਪਸ਼ਪੋਦਜਾਨ। ਬਗੀਚਾ। ਬਾਗਗਾ। ਵਾਟ। ਵਾਟਿਕ। ੨੧।

ਬਾਘ (ਪ:) ਸ਼ਵਾਪਦ। ਸ਼ਾਰਦੂਲ। ਹਿੰਦੂਕ। ਗੁਹਾਸ਼ਜ। ਚਿਤ੍ਰਕ। ਤੀਖਜਣ ਦੰਖਟ। ਦ੍ਵੀਪੀ। ਨਖਾਯੁਧ। ਪੁੰਡਰੀਕ। ਪੰਚ ਨਖ। ਪ੍ਰਿਦਾਕੁ। ਭੀਰੁ। ਵਨਸ਼ਵ। ਵਜਾਘ। ਵਜਾਲ। ੧੬।

ਬਾਜ (ਪੰ:) ਸ਼ਸ਼ ਘਾਤਕ। ਸ਼ਸ਼ਾਦ। ਸਹਬਾਜ। ਸਥੂਲ ਨੀਲ। ਸ਼ਾਸ਼ਾਦਨ। ਸ਼ਾਹੀਨ। ਸ਼ਿਕਰਾ। ਸਿਚਾਨ। ਸੇਣ। ਸੇਨ। ਸ਼ਜੇਨ। ਕਪੋਤਾਰਿ। ਕਰਗ। ਕੁਹੀ। ਕੂਵਜਾਦ। ਕ੍ਰੂਰ। ਖੱਗਾਂਤਕ। ਗ੍ਰਾਹਕ। ਘਾਤ ਪਖਜੀ। ਚਰਗ। ਚਿੰਪਕ। ਜੁੱਰਾ। ਧੂਤੀ ਉਕਾਬ। ਨੀਲ ਪਿੱਛ। ਪਕਸ਼ੀ। ਪਤਦ ਭੇਰੁ। ਪੱਤ੍ਰੀ। ਪਿਛਵਾਣ। ਬਸੀਨ। ਬਹਰੀ। ਬੇਸਰੋ। ਬੇਗੀ। ਭਜੰਕਰ। ਰਣ ਪਤ੍ਰੀ। ਰਣ ਪ੍ਰਿਯ। ਲਗਰ। ਲਗੜ। ਲੰਬ ਕਰਣ। ੩੯।

ਬਾਜਰਾ (ਅੰ:) ਅਗ੍ਰ ਦਾਨਜ। ਸਤਜ। ਸਾਜਕ। ਨਾਲਿਕਾ। ਨਾਲੀ। ਨੀਲ। ਨੀਲ ਕਣਾ। ਬਜੜੀ। ਬਰਜਰੀ। ਬਾਜਰੀ। ਵਰ ਜੀਰਕਾ। ੧੨।

ਬਾਜ਼ਾਰ (ਥਾਂ) ਸ਼ਿੰਗਾਟਕ। ਹਾਟ ਸਮੂੰਹ। ਚਤੁਖ ਪਥ। ਪਣਜ। ਪਣਜ ਵੀਥਿਕਾ। ਮੰਡੀ। ਰਾਜ ਪਥ। ਵਿਪਣਿ। ਵਿਪਨੀ। ੧੨।

ਬਾਜੀਗਰ (ਜਾ:) ਇੰਦ੍ਰ ਜਾਲੀ। ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਕ। ਬਾਜਾਰੀ। ਮਦਾਰੀ। ਮਾਯਾ ਕਾਰ। ੬।

ਬਾਜੀਗਰੀ (ਭਾ:) ਸ਼ਾਬਰੀ। ਮਾਇਆ। ਮਾਯਾ। ੪।

ਬਾਜੂ ਬੰਦ (ਗ:) ਅੰਗਦ। ਕਯੂਰ। ਕੇਯੂਰ। ਬਹੁਟੇ। ਬਿਜਾਯਠ। ਭੁਜ ਬੰਦ। ੭।

ਬਾਂਝ (ਇਸਤ੍ਰੀ) (ਮ:) ਅਸਸ੍ਰੀ। ਅਨ ਸੂਆ। ਅਨ ਸੂਤਾ। ਅਪ੍ਰਸੂਤਾ। ਬਾਂਝ। ਬਾਂਝਾ। ਬੰਸ। ਬੰਝ। ਬੰਝਾ। ਬੰਧਜਾ। ਵਸ਼। ਵਾਂਝਾ। ਵੰਸ਼। ਵੰਝ। ਵੰਝਾ। ਵੰਝਿਆ। ਵੰਧ੍ਯਾ। ੧੮।

ਬਾਂਝ (ਗਊ) (ਪ:) ਸੰਢ। ਕੰਜ। ਬੰਝ।

ਵਸ਼ਾ। ਵਾਂਝ। ਵੰਝ। ਵੰਧਜਾ। ੮।

ਬਾਣੀ (ਵਿਦਿ:) ਉਕਤਿ। ਸਰਸਵਤੀ। ਸਰੁਸ੍ਰਤੀ। ਕਲਾਮ। ਕਵਿਤਾ। ਗਿਰ। ਗਿਰਾ। ਗੀ। ਗੋ। ਗੋਇ। ਬਚਨ। ਬਾਕ। ਬਾਣਿ। ਬਾਨੀ। ਬਿਰਾ। ਬ੍ਰਾਹਮੀ। ਭਾਖਿਆ। ਵਚਨ। ਵਾਕ। ਵਾਣਿ। ਵਾਣੀ। ੨੨।

ਬਾਣੀਆ (ਵ:) ਆਪਣਿਕ। ਸਾਰਥ ਵਾਹ। ਸੁਦਾਗਰ। ਸੌਦਾਗਰ। ਕਿਰਾੜ। ਕ੍ਰਯਾਵਿਕ੍ਰਯਿਕ। ਤਾਜਰ। ਨੈਗਮ। ਪਣਜ ਜੀਵ। ਬਟਿਕ। ਬਣਿਜ। ਬਨਜਾਰਾ। ਬਨਿਕ। ਬਨੀਆ। ਬਪਾਰੀ। ਬਾਣਿਅਯ। ਬਾਪਾਰੀ। ਬਿਉਹਾਰੀ। ਬਿਆਪਾਰੀ। ਬਿਹਾਰੀ। ਲਾਲਾ। ਵਣਜਾਰਾ। ਵਣਿਜ। ਵਣਿਯਾਂ। ਵਨਿਕ। ਵਪਾਰੀ। ਵਾਣਿਜ। ਵਾਪਾਰੀ। ਵਿਹਾਰੀ। ਵੈਦੇ-ਹਕ। ਵਜਪਾਰਿ। ਵਜਵਹਾਰਿ। ੩੩।

ਬਾਥੂ (ਸਾ: ਭਾ:) ਸ਼ਾਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ। ਸ਼ਾਕ ਵੀਰ। ਹਿਲ ਮੋਚਿਕਾ। ਕੰਕੇਲ। ਖਜਾਰ ਪਤ੍ਰ। ਘਨਾਘਨ। ਪਾਂਸ਼ ਪਤ੍ਰ। ਬਸੁਕ। ਬਥੁਆ। ਬਥੂਆ। ਰਾਜ ਸ਼ਾਕ। ਵਸੁਕ। ਵਸਤੂਕ। ਵਥੁਆ। ਵਥੂਆ। ਵਾਸਤੁ। ਵਾਸਤੁਕ। ੧੮।

ਬਾਥੂ (ਲਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ) (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਗ੍ਰ ਲੋਹਿਤਾ। ਖਜਾਰ ਦਲਾ। ਖਜਾਰ ਪਤ੍ਰਾ। ਚਿੱਲਿਕਾ। ਚਿੱਲੀ। ਤੁਨੀ। ਮਹਹਲਾ। ਮ੍ਰਿਦ ਪਤ੍ਰੀ। ੯।

ਬਾਂਦਰ (ਪ:) ਸ਼ਾਸਵ ਮ੍ਰਿਗ। ਸ਼ਾਲਾ ਵ੍ਰਿਕ। ਹਨੂਮਾਨ। ਹਰਿ। ਕਪਿ। ਕਪਿ ਤਖਾਸਜ। ਕਪੀ। ਕਿਖਿ। ਕੀਸ। ਕੀਸ਼। ਕੇਲਿ ਪ੍ਰਿਯ। ਗੋਲਾਂਗੂਲ। ਝੰਪੀ। ਨਗਾਟਨ। ਪਲਵ। ਪਲਵਗ। ਪਲਵੰਗ। ਪਲਵੰਗਮ। ਪ੍ਰਵਗ। ਪ੍ਰਵੰਗ। ਬਨਚਰ। ਬਨਚਾਤਰ। ਬਾਨਰ। ਬੰਤਰ। ਬੰਦਰ। ਮਰਕ। ਮਰਕਟ। ਮੰਦਰ। ਵਨੌਕ। ਵਲੀ ਮੁਖ। ਵਾਨਰ। ੩੨।

ਬਾਦਾਮ (ਫ:) ਸੁਫਲ। ਨੇਤ੍ਰੋਪਮ ਫਲ। ਬਦਾਮ। ਬਾਤਾਦ। ਬਾਤਾਮ। ਰੋਡੇ। ਵਾਤ ਬੈਰੀ। ੮।

ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ (ਜਾ:) ਉਦਿਆਨਾ। ਉਦਿਆਨਿ। ਉਦਿਆਨੀ। ਵਾਨ ਪ੍ਰਸਥ। ਵੈਖਾਨਸ। ੬।

***ਬਾਬੀ** (ਥਾਂ) ਦਿਮਕਾਣ। ਨਾਕ। ਬਾਂਬੀ। ਬੰਬੀ। ਬੰਬੌਟ। ਵਲਮੀਕ। ਵਾਮਲੂਰ। ੮।

ਬਾਰ ਬਾਰ (ਸਾ:) ਪੁਨਹ ਪੁਨਹ। ਪੁਨ ਪੁਨਹ। ਪੁਨਾ ਪੁਨ। ਬਾਰੰਬਾਰ। ਮਹੁਰਮਹੁ। ਮੁੜ ਮੁੜ। ਵਲਿ ਵਲਿ। ੮।

ਬਾਰਾਂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਦੁਆਦਸ। ਦੋ ਦਾਹ। ਦ੍ਵਾਦਸ। ਬਾਰਸ। ਬਾਰਹ। ਬੇਦਸ। ੭।

ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ (ਪ:) ਅਰਨਾ। ਝੰਖਾਰ। ੩।

---

*ਸਿਉਂਕ ਜਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ।

ਬਾਰੀ (ਥਾਂ) ਅੰਤਰ ਦੁਆਰ। ਗਵਾਖਜ। ਗੁਪਤ ਦੁਆਰ। ਜਾਲ ਮਾਰਗ। ਜਾਲ ਰੰਘ੍ਰ। ਝਰੋਖਾ। ਝੰਝਰੀ। ਪੱਖਜਕ। ਪੱਖਜ ਦੁਆਰ। ਪਾਰਸ਼ਵ ਦੁਆਰ। ਪ੍ਰਛੱਨ। ਵਾਤਾਯਨ। ਵਾਰੀ। ੧੪।

ਬਾਲਕ (ਮ:) ਅਗਜ। ਅਬੋਧ। ਅਰਭ। ਅਰਭਕ। ਸ਼ਾਵ। ਸਾਵਕ। ਸ਼ਾਵਕ। ਸ਼ਿਸ਼। ਸ਼ੈਸ਼ਵਵਾਨ। ਹਿਤਕ। ਕਿਸ਼ੋਰ। ਕਿਸ਼ੋਰਕ। ਗ੍ਰਭ। ਡਿੰਭ। ਡਿੰਭਕ। ਪਾਕ। ਪੋਤ। ਪੇਤਕ। ਬਟੁ। ਬਟੁਕ। ਬੇਟਾ। ਮਾਣਵ। ਮੁਸ਼ਟਿੰਧਯ। ਲੜਕਾ। ੨੫।

ਬਾਲਣ (ਭੋ:) ਇਧ। ਇੰਧਨ। ਇਧਮ। ਇਨਾਨ। ਈਂਧਣ। ਈਂਧਨ। ਈਂਧਮ। ਏਧ। ਸਮਧਾ। ਸਮਿਧ। ਜਲੇਤਾ। ਲੱਕੜ। ੧੩।

ਬਾਲਮੀਕ (ਅਵ:) ਆਦਿ ਕਵਿ। ਕਵਾਦਿ। ਪ੍ਰਾਚੇਤਸੁ। ਮੈਤ੍ਰਾਵਰੁਣਿ। ਵਾਲਮੀਕ। ਵਾਲਮੀਕੋ ਦਭਵ। ੭।

ਬਾਵਨ (ਅਵ:) ਉਪ ਇੰਦ੍ਰ। ਉਪਿੰਦ। ਉਪਿੰਦ੍ਰ। ਉਪੇਂਦ੍ਰ। ਵਾਮਨ। ੬।

ਬਿਅਰਥ (ਭਾ:) ਅਸਾਰ। ਅਹਿਲਾ। ਅਕਾਥ। ਅਕਾਥਾ। ਅਕਾਮ। ਅਕਾਰਥ। ਅਕਜਥ। ਅਜ਼ਾਈਂ। ਅਫਲ। ਐਵੇਂ। ਨਿਸ਼ ਪ੍ਰਯੋਜ਼ਨੀਯ। ਨਿਸਫਲ। ਨਿਸ਼ਫਲ। ਨਿਹਫਲ। ਨਿਕੰਮਾ। ਨਿਰਰਥਕ। ਨਿਰਾਫਲ। ਨਿਰਾਰਥ। ਨਿਰਾਰਥਕ। ਬਾਦ। ਬਿਨਾ ਲਾਭ। ਬਿਰਥ। ਬਿਰਥੜਾ। ਬਿਰਥਾ। ਬਿਰਥਾਰੀ। ਬਿਰੰਥ। ਬੇਕਾਮ। ਬੇਮਤਲਬ। ਬਜਰਥ। ਬ੍ਰਿਥਾ। ਫੱਕੜ। ਫਜ਼ੂਲ। ਫਾਦਲ। ਫੋਕਟ। ਫੋਕੜ। ਮੋਘ। ਵਾਉ। ਵਾਉ ਦੁਆਉ। ਵਿਅਰਥ। ਵਜਰਥ। ਵ੍ਰਿਥਾ। ੪੨।

ਬਿਆਸ (ਰਿਸ਼ੀ) (ਅਵ:) ਸਤਜਵਤੀ ਸੁਤ। ਦ੍ਵੈ ਪਾਯਨ। ਪਰਾਸ਼ਰਯ। ਬਜਾਸ। ਵਿਆਸ। ਵਜਾਸ। ੭।

ਬਿਆਸਾ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਪਾਸ ਸਕਤਨ। ਪਾਸ ਨਾਸਨਿ। ਬਰਣਾਯੁਧ ਨਾਸਨਿ। ਬਿਆਸ ਬਿਆਹਨ। ਬਿਪਾਸ। ਬਿਪਾਸ਼। ਬਿਪਾਸਾ। ਬਿਪਾਸ਼ਾ। ਵਿਆਸ। ਵਿਆਸਾ। ਵਿਪਾਸ। ਵਿਪਾਸ਼। ਵਿਪਾਸਾ। ਵਿਪਾਸ਼ਾ। ੧੬।

ਬਿਆਜ (ਵ:) ਅਰਥ ਪ੍ਰਯੋਗ। ਅਰਥ ਵ੍ਰਿਧਿ। ਸੂਦ। ਕੁਸੀਦ। ਕੁਖੀਦ। ਪ੍ਰਯੋਗ। ਬਜਾਜ। ਵਿਆਜ। ਵਜਾਜ। ਵ੍ਰਿਧਿ ਜੀਵਕਾ। ਵ੍ਰਿਧਜਾ ਜੀਵਨ। ੧੨।

ਬਿਆਜ ਖੋਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੁਸੀਦਿਕ। ਬਿਆਜੜਾ। ਵਾਰ ਧੁਖ। ਵਾਰ ਧੂਖਿਕ। ਵ੍ਰਿਧਜ ਜੀਵੀ। ਵ੍ਰਿਧਜਾ ਜੀਵ। ੭।

ਬਿਆਰ (ਗੰ:) ਸ਼ਤ ਪਾਦਪ। ਸਨੇਹ ਬ੍ਰਿਕਸ਼। ਸਨੇਹ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾਰੁ। ਸੁਰਦ੍ਰੁਮ। ਸੁਰਧ੍ਰ। ਕਿਲਿਮ। ਦਾਰੁਕ। ਦੇਵ ਕਾਸ਼ਠ। ਦੇਵ ਦਾਰੁ। ਦ੍ਰੁਕਿਲਿਮ। ਪੀਤਦ੍ਰ। ਭਹਰਦਾਰੁ। ਭਦ੍ਰ ਕਾਸਟ। ਭਦ੍ਰ ਦਾਰੁ। ਮਸਤ

ਦਾਰੁ। ੧੭।

ਬਿਗਾਨਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਓਪਰਾ। ਅਪਾਰ। ਅਪਰਚਿਤ। ਗੈਰ। ਬਿਡਾਨਾ। ਬਿਰਾਨਾ। ਬਿਰਾਨੋ। ਬੇ ਗਾਨ। ਬੇਗਾਨਹ। ਵਿਡਾਣਾ। ਵਿਡਾਨਾ। ੧੨।

ਬਿਘਨ (ਭਾ:) ਉਪ ਸਰਗ। ਉਪੱਦ੍ਰਹ। ਉਪੱਦ੍ਰਵ। ਉਪ੍ਰੋਧ। ਅਨਹਿਤ। ਅਟਕ। ਅਟਕਾਰ। ਅਪਕਾਰ। ਅੰਤਰਾਯ। ਪ੍ਰਤਯੂਹ। ਭੰਗ। ਭੰਗਨਾ। ਰੁਕਾਵਟ। ਰੋਕ। ਵਿਘਨ। ਵਿਘਾਤ। ਵਜ੍ਰਾਘਾਤ। ੧੮।

ਬਿੱਛੂ (ਸੰ:) ਅਰੁਣਾ। ਅਲਿ। ਆਲੀ। ਦ੍ਰੂਣ। ਬੀਛੀ। ਵ੍ਰਿਸ਼ਚਨ। ਵ੍ਰਿਸ਼ਚਕਾ। ੮।

ਬਿਜਲੀ (ਅਕਾ:) ਅਸ਼ਨਿ। ਅਕਾਲਕੀ। ਅਣ ਦਜੁਤਿ। ਅਣਭਾ। ਐਰਾਵਤੀ। ਸ਼ਤ ਹ੍ਰਦ। ਸ਼ਤ ਹ੍ਰਦਾ। ਸਰਜੂ। ਸੌਦਾਮਿਨੀ। ਸੰਪਾ। ਸ਼ੰਪਾ। ਹ੍ਰਾਦਿਨੀ। ਕੌਂਧਾ। ਖਿਉਣ ਖਜਣ। ਖਜਣ ਪ੍ਰਭਾ। ਗਾਜਿ। ਗੋ। ਘਨ ਬੱਲੀ। ਘਨ ਰਚ। ਚਟੁਲ। ਚਪਲਾ। ਚਾਂਕੀ। ਚੰਚਲਾ। ਚੰਚਾਲ। ਛਟਾ। ਛਨ। ਛਿਛਲਾ। ਛੰਛਾਲੀ। ਜਾਜੁਲਿਕਾ। ਤੜਿਤਾ। ਦਾਮਨਿ। ਦਾਮਨੀ। ਬਰਕ। ਬਿੱਜ। ਬਿੱਜਲ। ਬਿਦਲਤਾ। ਬੀਜ। ਬੇਗ। ਬੰਦੇਲਤਾ। ਵਿੱਜ। ਵਿਜੁਲਾ। ਵਿਦਜੁਤ। ੪੪।

ਬਿੰਦਰਾ ਬਨ (ਤੀ:) ਸ਼੍ਰੀ ਵਨ। ਕਦੰਬ ਖੰਡੀ। ਕਾਮਜਾਰਣਜ। ਕੁਮੁਦਾਰਣਜ। ਖਦਿਰਾਰਣਜ। ਗਕੁਲ। ਤਾਲ ਵਨ। ਨੰਦਨ-ਵਨ। ਨੰਦਾਲਜ। ਬ੍ਰਜ ਭੂਮਿ। ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਬਨ। ਭਦ੍ਰ ਵਨ। ਭਾਂਡੀਰ ਵਨ। ਮਹਾ ਵਨ। ਮਧੁ ਵਨ। ਲੀਲਾ ਭੂਮਿ। ਲੌਹ ਵਨ। ਵਕੁਲਾਰਣਜ। ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਕਾਨਨ। ਵ੍ਰਿੰਦਾਰਣਜ। ਵ੍ਰਿੰਦਾ ਵਨ। ੨੨।

ਬਿਨਾ (ਭਾ:) ਅਤਿ੍ਰਕਤ। ਅਲਾਵਾ। ਇਲਾਵਾ। ਸਿਵਾਇ। ਸਿਵਾਯ। ੬।

ਬਿਪਤਾ (ਭਾ:) ਉਪਦ੍ਰੱਹ। ਉਪਦ੍ਰੱਵ। ਅਉਖ। ਅਜਾਬ। ਅਪਦਾ। ਆਪਤਿ। ਆਪਦ। ਆਪਦਾ। ਆਫਤ। ਔਖ। ਔਖਿਆਈ। ਦਾਰਦ। ਦਾਲਦ। ਬਲਾਇ। ਬਿਖ। ਬਿਪਤਿ। ਬਿਪਦ। ਬਿਪਦਾ। ਮੁਸ਼ਕਲ। ਮੁਸੀਬਤ। ਵਿਪਤਿ। ਵਿਪਦ। ਵਿਪਦਾ। ੨੪।

***ਬਿਭੂਤੀ** (ਗਾ:) ਐਸ੍ਵਰਜ। ਐਸ਼੍ਵਰਯ। ਏਸ਼੍ਵਰਯ। ਸਮੱਗ੍ਰੀ। ਸੰਪਤਾ। ਸੰਪਤਿ। ਸੰਪਤੀ। ਸੰਪਦ। ਸੰਪਦਾ। ਸੰਪੈ। ਸ੍ਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ। ਬਿਭਉ। ਬਿਭੂਤਿ। ਬਿਭੈ। ਭੂਤੀ। ਮਾਇਆ। ਲੱਖਮੀ। ਲੱਛਮੀ। ਵਿਭਵ। ਵਿਭੂਤਿ। ਵਿਭੂਤੀ। ੨੩।

ਬਿੱਲ (ਰੁੱ:) ਸਦਾ ਫਲ। ਸਾਂਡਲਜ। ਸੁਰਭਿ। ਸ਼ੈਲੂਖ। ਸ਼੍ਰੀ ਫਲ। ਤਾਲ। ਬਿਲ। ਬੇਲ। ਮਾਲਰ। ਮਲੂਰ। ੧੧।

**ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਕਲਮ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪੁਸਤਕ 'ਗਿਣਤੀਆਂ'।*

ਬਿੱਲਾ (ਪ:) ਓਤ। ਅਖਭੁਜ। ਆਖ ਭੁਕ। ਸਾਲਾ ਵ੍ਰਿਕ। ਸੂਚਕ। ਜਾਹਕ। ਜਿਹ੍ਵਾਕ। ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੂ। ਦੀਪਤ ਲੋਚਨ। ਦੀਪਤਾਖਜ। ਬਿਡਾਲ। ਬਿਲਕ। ਬਿਲਾਸ। ਬਿਲਾਰ। ਬਿਲਾਵ। ਬਿੜਾਲ। ਮਾਜਾਰ। ਮਾਂਜਾਰ। ਮਾਯਾਵੀ। ਮਾਰਜਾਰ। ਮੇਨਾਦ। ਮੰਜਾਰ। ਵਿਡਾਲ। ਵਿਡਾਲਾ। ਵਿਰਾਲ। ਵਿਲਾਲ। ਵਿੜਾਰਕ। ਵਿੜਾਲ। ਵ੍ਰਿਖਦੰਸ਼ਕ। ੩੦।

ਬਿੱਲੀ (ਪ:) ਬਿਲਈਆ। ਬਿਲਾਈ। ਬਿਲਕ। ਬਿਲੈਯਾ। ਮਾਰਜਾਰੀ। ਵਿਲਾਰੀ। ੭।

ਬਿਲੌਰ (ਖ:) ਅੱਛ। ਅੱਛਾ। ਅਮਰ ਰਤਨ। ਸਫਟਕ ਮਣਿ। ਸਫਟਿਕ। ਸਫਟਿਕ ਆਤਮਾ। ਸਫਟਿ ਕੌਪਲ। ਸਫਾਟਿਕ। ਸਫਾਟਿ ਕੌਪਲ। ਸਫਾਟੀਕ। ਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਿਖਟ। ਸਿਤੋਪਲ। ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਿਯ। ਸ਼ੂਕ। ਸ਼ੈਵ। ਸ੍ਵੱਛ ਮਣਿ। ਸ੍ਵੇਤ ਰਤਨ। ਧੌਤ ਸ਼ਿਲ। ਨਿਸਤੁਖ ਰਤਨ। ਨਿਸਤੁਖੋਪਲ। ਨਿਰਮਲੋਪਲ। ਫਟਕ। ਬਿਲੌਰੀ ਪੱਥਰ। ਭਾਸੁਰ। ਵਿਮਣ ਮਣਿ। ੨੬।

*__ਬਿੜ ਲੂਣ__ (ਖ:) ਕ੍ਰਿਤਮ। ਧੂਰਦੀ। ਪਾਕਜ। ਬਿਡ। ਬਿੜ। ਵਿਡ। ਵਿਡ ਮਾਸੂਰ। ਵਿੜਾ। ੯।

*ਇਹ ਲੂਣ ਖਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਪਕਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀਜ (ਜ:) ਬੀ। ਬੀਉ। ਬੀਜਾ। ਬੀਯਾ। ਦਾਨਾ। ਵੀਜ। ੭।

ਬੀਜ ਬੰਦ (ਜ:ਦ:) ਓਦਨਿਕਾ। ਸਮਾਂਸਾ। ਖਰੈਟੀ। ਪ੍ਰਹਾਸਾ। ਬਰਿਯਾਰ। ਬਲਾ। ਭਦ੍ਰਾ। ਮੋਟਾ। ਪਾਟੀ। ਵਾਟਿਕਾ। ਵਾਟਜ ਪੁਖਪੀ। ੧੧।

*__ਬੀਰਜ__ (ਮ:) ਇੰਦ੍ਰਯ। ਸਾਰ। ਸ਼ੁਕ੍ਰ। ਜੀਵਨ। ਤੇਜ। ਤੇਜਸ੍। ਬਿੰਦ। ਬੀਜ। ਰੇਤ। ਰੇਤਸ੍। ਵੀਜ। ਵੀਰਜ। ਵੀਰਯ। ੧੪।

ਬੁੱਚਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੰਨ ਕਟਾ। ਖੰਡ ਕਰਣ। ਬੂਚਾ। ਲਘ ਕਰਣ। ੫।

ਬੁਝਾਰਤ (ਭਾ:) ਪਹੇਲੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੂਤੀ। ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ। ਪ੍ਰਵਹੱਲੀ। ਪ੍ਰਵਹਿੱਲਕਾ। ਮੁੰਦਾਵਣੀ। ੭।

ਬੁੱਢਾ (ਮ:) ਸਥਵਿਰ। ਜੀਨ। ਜੀਰਣ। ਪੀਰ। ਪ੍ਰਵਯ। ਪ੍ਰਵਵਯਸ੍। ਬਿਰਧ। ਬੂੰਢ। ਬੂਢਾ। ਬੂੜ੍ਹਾ। ਬ੍ਰਿਧ। ਵ੍ਰਿਧ। ੧੩।

ਬੁੱਢੀ (ਮ:) ਬਿਰਧਾ। ਬੂੜ੍ਹੀ। ਬੂਢੀ। ਬੂੜ੍ਹੀ। ਬ੍ਰਿਧਾ। ਵ੍ਰਿਧਾ। ੭।

ਬੁਢਾਪਾ (ਭਾ:) ਆਰਬਲਾਰਿ। ਸਥਾਵਰ। ਜਰਠਤਵ। ਜਰਠਵਨ। ਜਰਠਾਪਨ। ਜਰਠੀ। ਜਰੱਤਵ। ਜਰਾ। ਜਰੀ। ਜਰੁ। ਜਰੂਆ। ਜਾਰਠਤਾ। ਜੀਰਣ। ਜੀਰਣਾਵਸਥਾ। ਜੋਬਨਾਂਤ।

*ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਧਾਤਾਂ ਇਹ ਹਨ–1. ਰਸ। 2. ਰਕਤ। 3. ਮਾਸ। 4. ਮੇਦ। 5. ਹੱਡ। 6. ਮੱਜਾ। 7. ਬੀਰਜ।

ਜੋਬਨਾਰਿ। ਤਰਣਦੰਤ। ਦੇਹ ਬਾਸੀ ਹਰ। ਬਾਰਧਕ। ਬਿਰਧਤਾ। ਬੁਢੇਪਾ। ਬੋਢੇਪਾ। ਬ੍ਰਿਧਤਾ। ਬ੍ਰਿਧਾਵਸਥਾ। ਵ੍ਰਿਧਤਾ। ਵ੍ਰਿਧੱਤਵ। ੨੭।

ਬੁੱਧ (ਅਕਾ:) ਸੋਮਜ। ਗਜ। ਚੰਦ੍ਰ ਸੁਤ। ਚੰਦ੍ਰਜ। ਜਾਰਜ। ਰੋਹਣੇਯ। ਵਿਦ। ਵਿਦਿਚ। ੯।

ਬੁੱਧੀ (ਮ:) ਉਪਲਬਧਿ। ਅਕਲ। ਆਤਮਜਾ। ਸੇਮੁਖੀ। ਸ਼ੇਮੁਖੀ। ਸੰਖਜਾ। ਸੰਵਿਦ। ਸਿਧ। ਸ੍ਰੀ। ਸ਼੍ਰੀ। ਗਜਪਿਤ। ਗਜਾਨ। ਚਿਤ। ਚੇਤਨਾ। ਧਾਰਨਾ। ਧਿਖਣਾ। ਧੀ। ਧੀਅ। ਪੰਡਾ। ਪ੍ਰਗਜਾ। ਪ੍ਰਤਿ ਪਤੁ। ਪ੍ਰਤਿ ਪਦ। ਪ੍ਰਤਿਭਾ। ਪ੍ਰੇਖਜਾ। ਬੁਧਿ। ਬੋਧ। ਮਤ। ਮਤਿ। ਮਤੀ। ਮਨ। ਮਨਸਾ। ਮਨਨ। ਮਨੀਖਾ। ਮੇਧਾ। ਵਿਗਜਾਨ। ੩੬।

ਬੁਰਕੀ (ਭੋ:) ਕਵਲ। ਕੋਰ। ਗਿਰਾਸ। ਗਿਰਾਸਾ। ਗਿਰਾਹ। ਗਿਰਾਰੀ। ਗ੍ਰਾਸ। ਗ੍ਰਾਸਾ। ਗ੍ਰਾਹ। ਗ੍ਰਾਹੀ। ੧੧।

ਬੁਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਤ। ਅਸਾਧ। ਅਸ਼ੁਭ। ਅਸੰਤ। ਅਸ਼੍ਰੇਯ। ਅਹਿਤ। ਅਨ ਸਾਧ। ਕਮਜ਼ਾਤ। ਕਾ। ਕੁ। ਖੋਟਾ। ਨੀਚ। ਬਦ। ਬਰਿਆਰ। ਭੈੜਾ। ਮਾੜਾ। ਮੰਦ। ਮੰਦਾ। ਲੁੱਚਾ। ੨੦।

ਬੁੱਲ੍ਹ (ਮ:) ਉਸਟ। ਉਸਟਰ। ਓਸਟ। ਓਸਠ। ਓਸ਼ਠ। ਓਠ। ਓਂਠ। ਅਧਰ। ਸ੍ਰਿੱਕਣੀ। ਹੋਂਟ। ਹੋਠ। ਦਸ਼ਨ ਵਾਸਿਸ। ਰਦਨ ਛੱਦ। ਲਬ। ੧੫।

ਬੇਰ (ਫ:) ਅਜਾਮਯਾ। ਅਭਯ-ਕੰਟਕ। ਸੁਫਲ। ਸੁਰਸ। ਸੌਵੀਰ। ਸੌਵੀਰਕ। ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ-ਕੋਲਿ। ਸ੍ਰਿੱਛ। ਹਸਤਿ ਕੋਲ। ਕਰਕੰਧ। ਕਰਕੰਧੂ। ਕੁਹ। ਕੁਕੋਲਿ। ਕੁਬਲੀ। ਕੁਵਲ। ਕੋਕਿਲ। ਕੋਲ। ਕੋਲਿ। ਕੰਟਕੀ। ਗੂਢ ਫਲ। ਗੋਪ ਘੋਂਟਾ। ਗ੍ਰਿਘ੍ਰਿ ਜਖੀ। ਘੋਂਟਾ। ਦ੍ਰਿਢ ਬੀਜ। ਪਿੱਛਲਾ। ਫਲ ਸ਼ੈਸ਼ਿਰ। ਫੇਨਿਲ। ਬਦਰ। ਬਦਰੀ ਛੱਦਾ। ਬਾਦਿਰ। ਬਾਲੇਖਟ। ਬੈਰ। ਵਕ੍ਰ ਕੰਟਕ। ਵ੍ਰਿਤ ਫਲ। ੩੫।

ਬੇਲ (ਹਲ ਦੀ) (ਖੇ:) ਇਸਾਡ। ਈਖਾ। ਹਰਿਸ। ਲਾਂਗੁਲ ਦੰਡ। ਵੇਲ। ੬।

ਬੇੜੀ (ਪਾ:) ਉਗਾਹਿ। ਉਡੁਪ। ਉਤਪੱਲਵ। ਉਦਗਾਹ। ਉੜਪ। ਹੋੜ। ਕਿਸ਼ਤੀ। ਕੋਲ। ਜਲ ਪਾਤ੍ਰ। ਜਲਪਾਨ। ਡੋਂਗੀ। ਤਰਣਿ। ਤਰਣੀ। ਤਰਨਿ। ਤਰਨੀ। ਤਰਿ। ਤਰਿਕਾ। ਤਰੀ। ਤਰੰਡ। ਤਰੰਡੀ। ਤਰੰਤ। ਨਉਕਾ। ਨਾ। ਨਾਉ। ਨਾਉਕਾ। ਨਾਵ। ਨਾਵਕਾ। ਨਾਵਰ। ਨੌ। ਨੌਆ। ਨੌਕਾ। ਪਠਾਵਨੀ। ਪਤੰਗ। ਪਨਸਜਯਾ। ਪਲਵ। ਪਾਦਾ ਲਿੰਦ। ਪੋਤ। ਬਹਿਵ ਜਲ। ਬੇਰੀ। ਭੌਲੀ। ਵਹਿਤ੍ਰ। ਵਨ- ਵਾਹਨ। ਵਾਧੂ। ੪੪।

ਬੇੜੀ ਦਾ ਮਸੂਲ (ਪਾ:) ਉਤਰਾਈ। ਆਤਰ। ਖੇਵਾ। ਖੇਵਾਈ। ਤਰਪਨਜ। ਦੋਣੀ। ੭।

ਬੇੜੀ ਦਾ ਵੰਝ (ਪਾ:) ਖਜੇਪਣਿਕਾ। ਖਜੇਪਣੀ। ਡਾਂਡ। ਡਾਂਡਾ। ਨਾਵ ਕੀ ਡਾਂਡ। ਨੌਕਾ ਦੰਡ। ੭।

ਬੈਠਕ (ਥਾਂ) ਅਥਾਈ। ਸਥਾਈ। ਚੌਪਾਲ। ਚੌਬਾਰਾ। ਬੈਠਕਾ। ੬।

ਬੈਠਕ (ਭਾ:) ਅਧਿਵੇਸ਼ਨ। ਸਭਾ। ਜਲਸਾ। ਬੈਸਕ। ਮਜਲਸ। ੬।

ਬੈਂਤ (ਪਾ:) ਅਭ੍ਰ ਪੁਖਪ। ਅਭ੍ਰ-ਪੁਖਪਕ। ਸ਼ਾਖਾਲੁ। ਸ਼ੀਤ। ਸੁਸ਼ੀਤਲ। ਛਰਿਵ। ਛਰੀ। ਜਲ ਵੇਤਸ੍। ਤੋਯ ਕਾਮ। ਨਦੀ ਕੂਲ ਪ੍ਰਿਯ। ਨਾਦੇਯ।

ਨਾਦੇਯੀ। ਨਿਕੁੰਚਕ। ਨੀਰ-ਪ੍ਰਿਯ। ਪਰਿ ਵਜਾਧ। ਬਿਦ੍ਰੀ। ਬੇਂਤ। ਮੇਘ ਪੁਖਪ। ਰਥ। ਵਾਨੀਰ। ਵਿਦੁਲ। ਵੇਂਤ। ਵੇਤਸ। ਵੰਜਲ। ਵਜਾਧਿ-ਘਾਤ। ੨੬।

ਬੋਹਲ (ਅੰ:) ਅੰਨ ਢੇਰ। ਅੰਨ-ਪੁੰਜ। ਅੰਨ ਰਾਸ਼ਿ। ੪।

ਬੋਹੜ (ਰੁੱ:) ਅਵਰੋਹੀ। ਸਕੰਧਜ। ਸਕੰਧ ਰੁਹ। ਸ਼ਿਫਾ ਰੁਹ। ਕਪਰਦੀ। ਕਰਮਜ। ਖਜੀਰੀ। ਜਟਾਲ। ਜਟਿਲ। ਜਟੀ। ਤੁੰਗ। ਧ੍ਰੁਵ। ਨਯਾ ਗ੍ਰੋਧ। ਨਿਗ੍ਰੋਧ। ਨੀਲ। ਨੰਦੀ। ਪਟੀਰ। ਪਾਦ ਰੋਹਣ। ਬਹੁ ਪਾਦ। ਬਟ। ਬਟਕ। ਬਰ। ਬਰਗਦ। ਬਰੋਟਾ। ਬੜ। ਬ੍ਰਿਹਤ ਪਾਦ। ਭਾਂਡੀਰ। ਭ੍ਰਿੰਗੀ। ਮਹੱਛਾਯ। ਮੰਡਲੀ। ਯਖਜ ਤਰ। ਯਖਜਾਵਾਸ। ਯਮ ਪ੍ਰਿਯ। ਰਕਤਫਲ। ਰਕਤ-ਫਲ ਸ਼ੁੰਗੀ। ਰਕਤ ਫਲਾ। ਰੋਹਿਣ। ਵਟ। ਵਿਟਪੀ। ਵੈਸ੍ਰਵਣਾ ਵਾਸ। ਵੈਸ਼੍ਰਵਣੋਦਯ। ਵ੍ਰਿਖਜ ਨਾਥ। ੪੩।

ਬੋਦੀ (ਮ:) ਸਿਖਾ। ਸ਼ਿਖਾ। ਕਵਰੀ। ਚੁਟੈਯਾ। ਚੁੰਡੀ। ਚੁੰਦੀ। ਚੋਟੀ। ਧੱਮਿਲ। ਪ੍ਰਵੇਣੀ। ਵੇਣੀ। ੧੧।

ਬੋਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਚਸ਼੍ਰਵ। ਅਸ਼੍ਰੁਤ। ਅਕਰਣ। ਏੜ। ਸ਼੍ਰਵਣਾ ਪਟ। ਕੱਲ। ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਡੋਰਾ। ਬਹਿਰਾ। ਬਹਿਲਾ। ਬਧਿਰ। ਭਿਸਤੀ। ੧੩।

ਬੋਲੀ (ਵਿਦਿ:) ਜ਼ਬਾਨ। ਭਾਸ਼ਾ। ਭਾਖਾ। ਭਾਖਿਆ। ਲਸਾਨ। ੬।

ਬੌਣਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਲਪ ਤਨ। ਹ੍ਰਿਸਵ। ਖਰਵ। ਠਿਗਨਾ। ਪ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਬਾਉਣਾ। ਬਾਮਨ। ਬਾਵਨ। ਵਾਮਨ। ੧੦।

ਬੰਸਰੀ (ਕੀ:) ਸੁਰਲਿਕਾ। ਬਾਂਸੁਰੀ। ਬਾਂਸੁਲੀ। ਬੰਸੀ। ਮੁਰਲੀ। ਵੇਣ। ਵੰਸ਼ੀ। ੮।

ਬੰਸਰੀ ਵਜੰਤ੍ਰੀ (ਜ਼ਾ:) ਵੇਣੁਕ। ਵੇਣੁਧਮ। ਵੇਣੁ ਪਿਕ। ਵੈਣਵਿਕ। ੫।

***ਬੰਦੂਕ** (ਰਾ:) ਅਗਨੀ ਉਗਲਾ। ਅਗਨਜਸਤ੍ਰ। ਸੈਫਨੀ। ਹਥ ਨਾਲ। ਕਾਸਟ ਪਿਸਟਨੀ। ਗੋਲੀ। ਜ਼ਬਰ

**ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨਾਵਾਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ।*

ਜੰਗ । ਜਵਾਲਾ-ਬਮਨੀ । ਤੁਪਕ । ਤੁਫੰਗ । ਨਮਸਕਾਰਨੀ । ਨਾਲ । ਨਾਲੰ । ਪਰ ਜੁਆਲ । ਰਫਲ । ਰਾਈਫਲ । ੧੭।

ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ (ਅਕਾ:) ਆਂਗਰਿਸ । ਈਜਜ। ਸੁਰ ਗੁਰ। ਸੁਰਾਚਾਰਯ । ਗੀਖ ਪਤਿ। ਗੁਰੁ। ਚਿਤ੍ਰ-ਸ਼ਿਖੰਡਜ। ਜੀਵ । ਦੇਵ ਗੁਰ । ਧਿਖਣ। ਬਾਚਸਪਤਿ । ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ । ੧੩।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ (ਸੱ: ਖੰ:) ਅਧਜਾਤਮ ਗਜ । ਆਤਮ-ਗਜਾਨੀ। ਤੱਤਵ ਗਜ। ਤੱਤ੍ਵ ਵਿਦ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਜ । ਬ੍ਰਹਮ ਪਰ । ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਾਯਣ । ੭।

ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ (ਜਾ:) ਸੰਜਮੀ। ਪ੍ਰਥਮਾਸ਼੍ਰਮੀ। ਬਟੁ। ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰਿਨ੍। ਬ੍ਰਤੀ। ਯਮੀ। ਵਰਨਿ੍। ਵਰਣੀ। ੯।

***ਬ੍ਰਹਮਣ** (ਜਾ:) ਅਗ੍ਰੂ। ਅਗ੍ਰ ਜਨਮਾ। ਸੁਰਮ । ਸੂਤ੍ਰ ਕੰਠ। ਕੁਦੇਵ। ਕੁਲ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ। ਖਟ ਕਰਮਾ। ਜਾਤਕ। ਜੇਸ਼ਠ ਵਰਨ । ਦਿਜ । ਦਿਜੋਤਮ । ਦ੍ਵਜ। ਦ੍ਵ ਜਨਮਾ । ਦ੍ਵ ਜਾਤੀ । ਨਯ। ਬਾਮਨ। ਬਾੜਵ । ਬਿਪ੍ਰ। ਬ੍ਰਹਮਾ । *ਭੂਸੁਰ । ਭੂਦੇਵ । ਮਹਾਰਾਜ । ਮੈਤ੍ਰ । ਵਕਤਜ । ਵਾਮਨ। ਵਿਪ੍ਰ । ਵੇਦ ਵਾਸ । ੨੮।

()**ਬ੍ਰਹਮਣੀ** (ਜਾ:) ਪੰਡਿਤਾਇਣ । ਪੰਡਤਾਣੀ । ਬਾਮਣੀ । ਬਾਮਨੀ । ਬ੍ਰਹਮਣ-ਪਤਨੀ । ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ । ਮਹਰਾਜਿਨ । ੮।

****ਬ੍ਰਹਮਾ** (ਸੁ:) ਅਸਟ ਨੈਨ । ਅਸੰਭ ਸੰਭ । ਅਜ । ਅਬਜ-ਯੋਨਿ । ਆਤਮਭੂ । ਅੰਡਜ । ਸਤਜਕ । ਸਦਾਨੰਦ। ਸੁਰ ਜੇਸਠ । ਸੰਸਾਰੀ । ਸੰਭੂ । ਸੂਤਪ੍ਰਿਤ । ਸ੍ਰਿਸਟ ਕਰਤਾ । ਸ੍ਰਿਸਟਾ । ਸ੍ਵਭੂ । ਸ੍ਵਯੰਭੂ । ਹਿਰਣ ਗ੍ਰਭ । ਹੰਸ ਵਾਹਨ । ਹੰਸਾ । ਕਮਲਾਸਨ। ਕਮਲੋਦਭਵ। ਕਰਤਾਰ। ਚਤਰ ਬਾਕ । ਚਤਰਾਨਨ । ਜਗਤ ਪਿਤ। ਦਿਜੇਸ। ਦ੍ਰੁਹਨਿ। ਦ੍ਰੁਹਿਨ। ਧਾਤਾ । ਧਾਤ੍ਰਿ । ਧਿਖਣ । ਨਾਭਿ

**ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਛੇ ਕਰਮ:-੧. ਪੜ੍ਹਨਾ। ੨. ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ। ੩. ਯੱਗ ਕਰਨਾ। ੪. ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ। ੫. ਦਾਨ ਦੇਣਾ। ੬. ਦਾਨ ਲੈਣਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੇ ਨਿੱਤ ਕਰਮ :- ਦੋ:- ਹੋਮ ਸੰਧਜਾ ਜਪੁ ਸ਼ਨਾਨ , ਪੰਚਮ ਪੂਜ ਅਥਿੱਤ। ਦੇਵ ਅਰਚਨ ਹੈ ਖਸ਼ਟਮੋ, ਖਟਹਿ ਕਰਮ ਇਹ ਨਿੱਤ (ਕੋਸ਼ ਕਾਰ)*

**ਧਰਤੀ ਬੋਧਕ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਂਵ ਬਣ ਜਾਣਗੇ।*

() ਪੰਡਿਤਾਇਣ ਜਾਂ ਪੰਡਿਤਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਲੇਕਿਨ ਪੰਡਿਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੁਦ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਨਾ ਹੋਵੇ।

***ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਹੀ ਬੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ।*

ਜਨਮਤ । ਨਾਭਿ ਜੰਮ । ਪਿਤਾ । ਪਿਤਾਮਹ। ਪੂਰਵ ਨਿਧਨ। ਪ੍ਰਜਾਧਿਪ। ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਠਨ। ਪ੍ਰਮੇਖਠੀ । ਬਿਖਣ । ਬਿਧਾਤਾ । ਬਿਧਾਤੀ । ਬਿਧੁ । ਬਿਰੰਚ । ਬੰਮ । ਬ੍ਰਹਮ । ਬ੍ਰਹਮਨ੍। ਮੁਖ ਚਾਰ। ਰਜੋ ਮੂਰਤਿ। ਲੋਕੇਸ਼। ਵਾਕਿਸੰ। ਵਿਸ਼ਵ-ਸ੍ਰਿਜ। ਵਿਧਾਤਾ। ਵਿਧਿ। ਵਿਧਾਤ੍ਰਿ। ਵਿਰੰਚ । ਵੇਧਸ੍ । ਵੇਧਾ । ੬੦।

ਬ੍ਰਹਮੀ (ਜੰ:ਦ:) ਸਰਸਵਤੀ। ਸ਼ਾਰਦਾ । ਸੁਰਸਾ । ਸੁਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠਾ । ਸੁਵਰੰਚਲਾ । ਸੋਨ ਵਲਰੀ । ਸੋਮ ਵਲਰੀ । ਸੋਮਾ । ਸੌਮਜਾ । ਕਪੋਤ ਵੇਗਾ । ਦਿਵਜ ਤੇਜਾ । ਦਿਵਜਾ । ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਠਨੀ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਿਣੀ। ਬ੍ਰਾਹਮੀ। ਮਹੌਖਧੀ। ਮਤਸਜਾਖਜੀ। ਮੇਧਜਾ। ਮੰਡੂਕ ਪਰਣੀ। ਮੰਡੂਕ ਮਾਤਾ। ਮੰਡੁਕੀ। ਵਰਾ। ਵੀਰਾ। ਵੈਧਾਤ੍ਰੀ। ਵਜਸਥਾ। ੨੯ ।

ਬ੍ਰਹਮੰਡ (ਥਾਂ) ਅੰਡਜ । ਬਰਭੰਡ । ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ । ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ । ਵਰਭੰਡ । ਵਰਭੰਡਾ । ੭।

-0-

ਭ

ਭੱਸਰਾ (ਬੂਟੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਸ੍ਰੀ ਹਸਤਿਨੀ। ਹਾਥੀ ਸੁੰਡਾ। ਭੂਰੁੰਡੀ। ੪।

ਭੱਖੜਾ (ਵੱਡਾ) (ਜੰ: ਦ:) ਅਸਥਲ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟ । ਇਖਜ ਗੰਧਾ । ਇਖਜ ਗੰਧਿਕਾ। ਇਖਜੁਰ। ਸਥਲ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟ। ਸਰਾਂਟਾ। ਸ੍ਰਦੰਖਟ। ਸ੍ਵਾਦ ਕੰਟਕ। ਕੰਟਕ ਫਲ । ਖਜੁਰ। ਖਜੁਰਾਂਗ । ਗੋਕੰਟਕ । ਗੋਖੁਰਿ । ਗੋਖਰੂ । ਗੋਖਜੁਰ । ਗੋਖਜੁਰਕ । ਤ੍ਰਿਕ । ਤ੍ਰਿਕਟ । ਤ੍ਰਿਕੰਟਕ । ਤ੍ਰਿਪੁਟ । ਪਲੰਕਖਾ । ਭਖਜ ਕੰਟ । ਭਦ੍ਰ ਕੰਟ । ਵਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟ । ਵਜਾਲ ਦੰਖਟ। ੨੯।

ਭੱਖੜਾ (ਛੋਟਾ) (ਜੰ: ਦ:) ਸਥਲ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟਕ । ਸਵਾਦ ਕੰਟ । ਇਖਜ ਗੰਧ । ਕੰਟੀ । ਖਡੰਗ । ਚਣ ਦ੍ਰੂਮ । ਛੁਦ੍ਰ ਗੋਖੁਰ । ਤ੍ਰਿਕੰਟ । ਬਹੁ ਕੰਟਕ ਖਜੁਰ । ਵਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਟ। ੧੧।

ਭਗ (ਮ:) ਉਪਸਥ । ਅਘ । ਅਧਰ । ਅਪਥ । ਅਪ੍ਰਦੇਸ਼। ਅਵਾਚਜ ਦੇਸ਼ । ਔਰਤ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਚਿਹਨ । ਸਮਰ ਕੂਪ। ਸਮਰਾਗਾਰ । ਸੰਸਾਰ

ਮਾਰਗ। ਕਲਤ੍ਰ। ਕਾਮ ਮੰਦਿਰ। ਕੰਦ੍ਰਪ ਸੰਧਿ । ਕੰਦ੍ਰਪ ਸੰਬਾਧ । ਗੁਹਜ । ਗ੍ਰਭ ਸਥਾਯਾ । ਗ੍ਰਭ ਦ੍ਵਾਰ । ਗ੍ਰਭ ਮੁਖ। ਜੋਨਿ। ਜੋਨੀ । ਜੰਮ ਵਰਤਮ । ਪੁਸ਼ਪੀ। ਪੁਖਪੀ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਤਿ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ । ਯੋਨਿ । ਯੋਨੀ । ਰਤ ਗ੍ਰਿਹ । ਰਤਿ ਕੁਹਰ। ਰਤਜੰਗ । ਵਰਾਂਗ। ੩੩।

ਭਗਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਉਲ । ਸੇਵਕ । ਜਨ । ਦਾਸ । ੫।

***ਭਗਤੀ** (ਭਾ:) ਅਨੁਰਾਗ। ਪ੍ਰੇਮ। ਬੰਦਗੀ। ਬੰਦੀ। ਭਗਤਿ। ਭਜਤ ਰਤਿ। ਭਜਨਾਸ਼ਕਤਿ। ੮।

ਭੱਟ (ਜਾ:) ਸਤੁਤ ਪਾਠਕ । ਸੂਤ । ਘਾਂਟਿਕ । ਚਾਕ੍ਰਿਕ । ਚਾਰਣ । ਪਸ਼ਬੰਧ । ਪ੍ਰਾਤ੍ਰ ਗੇਯ । ਬੈਤਾਲ । ਬੋਧਕਰ । ਬੰਦਿਨ । ਬੰਦੀ । ਬੰਦੀ ਜਨ । ਭਾਟ । ਮਗਧ । ਮਧਕ । ਮਾਗਧ। ਰਡ। ਲਗਨ। ਵੈਤਾਲਿਕ। ੨੦।

ਭੱਠੀ (ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਦੀ) (ਭੋ:) ਸ੍ਵੇਦਨੀ । ਕੰਦ । ਭੱਟੀ । ਭੱਠਿ । ਭਾਠੀ। ਭਾਂਡ। ਭਾੜ। ਭ੍ਰਾਖਿਟ । ੯।

ਭਣੋਇਆ (ਸਨ:) ਸੁਸਾ ਪਤਿ । ਗ੍ਰਾਮ ਹਾਸਕ । ਬਹਿਣੀ ਵਹ । ਬਹਿਨ ਪਤਿ । ਬਹਿਨੇਊ । ਬਹਿਨੋਈ । ਭਗਨੀ ਪਤਿ । ੮।

ਭਤੀਜਾ (ਸਨ:) ਸਹੋਦਰ ਸੁਤ । ਭਤੀਜ । ਭਤ੍ਰੀਆ । ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿ ਸੁਤ । ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਕ। ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਜ। ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿ ਵਜ। ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਯਿ । ੯।

ਭੱਥਾ (ਰਾ:) ਉਪਾਸੰਗ । ਇਖੁਧਿ । ਇਖੁਧੀ । ਤਰਕਸ । ਤਰਕਸ਼ । ਤੁਣੀਰ । ਤੂਣ । ਤੂਣੀ । ਤੂਣੀਰ । ਤੂੰਣ । ਤ੍ਰੋਣ । ਦੁਖੰਗ । ਨਿਖੰਗ । ਭਾਥ । ਭਾਥਾ । ੧੬।

ਭਮੱਕੜ (ਕੀੜੇ) ਸ਼ਲਭ । ਟਿੱਡਾ । ਪਤੰਗ । ਪਤੰਗਾ । ਪਤ੍ਰਾਂਕ । ਪਤਾਂਗ । ਫਨਗਾ । ਭੰਬਟ । ੯।

ਭਰਾ (ਸਨ:) ਉਦਰ ਸੰਜੋਗੀ । ਸਹਜ । ਸਹੋਦਰ । ਸਹੋਦਰਾ । ਸਗਰਭ । ਸਗਰਭਯ। ਸਮਾਨੋਦਰ। ਸਮਾਨੋਦਰਯ। ਸੋਦਰ । ਸੋਦਰਯ । ਬਿਰਾਦਰ । ਬੀਰ । ਭਈਆ । ਭੱਯਾ । ਭਾਊ । ਭਾਈ। ਭਾਈਅੜਾ। ਭਾਯਾ। ਭਿਰਾ। ਭਿਰਾਉ । ਭ੍ਰਾਤਾ । ਵੀਰ । ੨੩।

ਭਰਿੰਡ (ਕੀੜੇ) ਗੰਧ ਮੱਖੀ । ਗੰਧੋਲੀ । ਤਤੋਯਾ । ਬਰੈ । ਭਿਰਰ । ਭਿੜ । ਵਰਟ । ਵਰਟਾ । ਵਰਰਕਾ । ੧੦।

ਭਰੋਸਾ (ਭਾ:) ਅਕੀਦਾ। ਇਤਬਾਰ । ਈਮਾਨ । ਸਿਦਕ । ਨਿਸਚਾ । ਨਿਹਚਾ। ਪਰਤੀਤ। ਪ੍ਰਤੀਤ। ਬਿਸਾਸ। ਬਿਸਾਸਾ। ਬਿਸਾਹ। ਬਿਖੋਟ। ਭਰਵਾਸਾ। ਭਾਰੋਸਾ । ਯਕੀਨ । ਯਕੀਨਾ । ਵਿਸ਼ਵਾਸ । ਵਿਸਾਸ। ਵਿਸਾਹ। ਵਿਸ੍ਰੰਭ। ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ।

---

*ਭਗਤੀ ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-

ਦੋ:-ਸ੍ਰਵਣ, ਸਿਮਰਨ, ਕੀਰਤਨ, ਪਾਦ- ਸੇਵ, ਅਰਚਾਨ। ਦਾਸ, ਸਖਾਪਨ ਬੰਦਨਾ, ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ ਜਾਨ।

ਵੇਸਾਹੁ । ੨੩।

ਭਵਿੱਖਤ (ਕਾ:) ਅਗਹੁ । ਅਗਮ । ਅਗਵਾਨੀ । ਆਯਤਿ । ਪਵਾਨ । ਭਵਿਸ਼ । ਭਵਿਸ਼ਜਤ । ਭਵਿਖ । ਭਵਿਖਜ। ਭਾਵ। ਭਾਵਿ। ਭਾਵਨਿ । ਭਾਵੀ । ਮੁਸਤਕ ਬਿਲ । ੧੫।

ਭਾਗ (ਮ:) ਕਰਮ । ਕਿਸਮਤ । ਦੈਵ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਨਸੀਬ। ਨਿਯਤਿ। ਬਖਤ। ਭਾਗਧੇਯ। ਭਾਗਜ। ਮਸਤਕ ਲਿਖੇ। ਲਹਿਣਾ । ਲਹਿਣੋ । ਲਿਲਾਟ-ਲਿਖੇ । ਵਿਧਿ । ੧੫।

ਭਾਗ ਹੀਣ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਭਾਗਾ । ਕਰਮ ਹੀਣ। ਨਿਹ ਭਾਗਾ । ਨਿਹਭਾਗੜੋ । ਨਿਭਾਗਾ । ੬।

ਭਗਵਾਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੁਕ੍ਰਿਤ। ਸੁਕ੍ਰਿਤਨ। ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤ । ਧਨਜ । ਪੁਣਜ ਵਤ । ਪੁਣਜ-ਵਾਦ । ਪੁੰਨ ਵਾਂਨ । ਭਾਗਠੜਾ । ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ । ਭਾਗਜ ਸ਼ਾਲੀ । ਭਾਗਜ ਵਾਨ । ੧੨।

ਭਾਜੀ (ਭੋ:) ਸਬਜ਼ੀ । ਸਲਵਣ । ਸ਼ਲੂਣਾ । ਸ਼ਾਕ । ਸਾਗ। ਸਾਲਣਾ । ਸਾਲਨ । ਤਰਕਾਰੀ । ਭਾਜਾ । ਲਾਵਣ । ੧੧।

ਭਾਂਡਾ (ਭੋ:) ਅਧਾਰ । ਅਮਤ੍ਰ । ਆਧਾਰ । ਆਵਪਨ । ਪਤ । ਪਤ੍ਰ। ਪਾਤ੍ਰ । ਬਰਤਨ। ਬਾਸਨ। ਭਾਜਨ। ਭਾਂਜਨ। ਭਾਂਡ । ੧੩।

ਭਾਣਜਾ (ਸੁਨ:) ਸ੍ਵਸ੍ਰੀਯ। ਬਹਿਨਜਾ। ਬਹਿਨੌਤਾ। ਭਗਿਨਾ । ਭਗਿਨਿਜ । ਭਗਿਨਜਾ । ਭਾਗਨੇਯ । ਭਾਂਜਾ । ਭੈਣਜਾ । ਭੈਨੇ । ੧੧।

ਭਾਦੋਂ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਨਭ। ਨਭਸਯ । ਪ੍ਰੌਖਠਪਦ । ਭਾਦਉਂ । ਭਾਦਵ । ਭਾਦੁਇ । ਭਾਦੋਂ । ਭਾਦ੍ਰ । ਭਾਦ੍ਰ ਪਦ । ੧੦।

ਭਾਬੀ (ਸਨ:) ਸਹਜ ਗ੍ਰਿਹ । ਪ੍ਰਜਾਵਤੀ। ਭਰਜਾਈ। ਭਰਾ ਜਾਈ। ਭਾਭੀ । ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿ-ਗੇਹਿਨੀ । ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿ ਜਾਯਾ । ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿ ਭਾਰਜਾ । ਭ੍ਰਾਤੁਰ ਜਾਯਾ । ਭੌਜਾਈ । ਭੌਜੀ । ੧੨।

ਭਾਰ (ਭਾ:) ਉਨਮਾਨ । ਤੋਲ । ਬੋਝ । ਵਜ਼ਨ । ੫।

ਭਾਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਬੋਝਲ । ਭਾਰੀ । ਵਜ਼ਨ ਦਾਰ । ਵਜ਼ਨੀ । ੫।

ਭਾੜਾ (ਵਿ:) ਉਜਰਤ। ਕਿਰਾਇਆ । ਕਿਰਾਯਾ । ਕ੍ਰਾਯਾ । ਭਾੜਿ । ੬।

ਭਿੱਖਿਆ (ਭਾ:) ਭਿਕਸ਼ਾ । ਭਿੱਖ । ਭਿਖਜਾ । ਭਿੱਛਿਆ । ਭੀਖ । ਭੀਖਿਆ । ਮੰਗ । ੮।

ਭਿੱਟ (ਭਾ:) ਛੁਹ । ਛੂਹ । ਛੂਤ । ਛੋਹ । ਛੋਤ । ੬।

ਭਿੰਡੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਸ੍ਰ ਪਤ੍ਰਕ। ਸੁਸ਼ਾਕ। ਕਰ ਪਰਣ । ਖੇਤ੍ਰ-ਸੰਭਵ । ਚਤੁਖ ਪਦ । ਚਤੁ ਪੁੰਡ੍ਰ । ਭਿੰਡ । ਭਿੰਡਕ । ਭਿੰਡਾ । ਭਿੰਡਾਤਿਕਾ । ਭਿੰਡੀਤਕ । ਭੇਂਡਾ। ਪਿੱਛਿਲ। ਵ੍ਰਿਤ-ਵੀਜ। ੧੫।

ਭਿਲਾਵਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਗਨਿਕ । ਅਗਨਿ ਮੁਖੀ । ਅਗਨਿ ਵਕਤ੍ਰ । ਅਗ੍ਰ । ਅਰਸ਼ਾ ਹਿਤ । ਅਰੁਖ ਕਰ । ਅਰੂਖ ਕਰ। ਸਨੇਹ ਬੀਜ। ਸ਼ੋਕ ਨੁਤ । ਸੋਥ ਹਤ । ਸ਼ੈਲ ਬੀਜ। ਕਨਲ। ਧਨੁਰ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਭੱਲਾਤ। ਭੱਲਾਤਕ ਭੱਲਾਤਕੀ। ਭੱਲੀ। ਭੂਤ ਨਾਸ਼ਨ। ਭੇਲਾ। ਰਕਤ ਹਰ । ਵਾਤਾਰਿ । ਵੀਰ ਤਰੂ । ਵੀਰ ਵ੍ਰਿਖਜ । ੨੪।

ਭੀਸ਼ਮ (ਅਵ:) ਊਰਧ ਰੇਤਾ । ਸਰਤਿਜ। ਸਵਿਤਾਸ । ਸਾਂਤਨੂ ਸੁਤ । ਗਾਂਗੇਯ । ਗੰਗਾ ਪੁਤ੍ਰ । ਗੰਗੇਯ । ਗੰਗੇਵ । ਤਾਲ ਕੇਤ । ਨਦੀਅਜ। ਪਿਤਾਮਹ। ਭੀਖਮ।੧੩।

***ਭੀਲ** (ਜ:) ਸ਼ਬਰ। ਸਵਰ। ਕਿਰਾਤ। ਕੋਲਿ। ਕੋਲਿ-ਕਿਰਾਤ। ਵਜਾਧ। ੭।

ਭੀੜ (ਗ:) ਅਕੱਠ । ਇਕੱਠ । ਕੱਠ । ਭੀਰ । ਰਸ਼ । ੬।

ਭੀੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸੌੜਾ । ਸੰਕਟਾ । ਸੰਕੁਰਾ। ਸੰਕੁੜਾ। ਤੰਗ। ਭੀਰਾ। ੭।

ਭੁਆਟਣੀ (ਭਾ:) ਭਵਾਟਣੀ। ਭਵਾਟੜੀ। ਭਵਾਰੀ । ਭ੍ਰਮਣੀ । ੫।

*ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਟ ਨਾਮ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਤੀਵਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕੰਨਿਆ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇਕ ਵਰਣ ਸੰਕਰ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਛੋਟਾ ਨਾਗ ਪੁਰ ਤੋਂ ਮਿਰਜਾ ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਭੀਲ, ਸ਼ਬਰ, ਕਿਰਾਤ ਆਦਿ ਇਸੇ ਦੇ ਭੇਦ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭੁੱਖ (ਮ:) ਅਸ਼ਨਾਯਾ। ਖੁਧਾ। ਖੁੱਧਿਆ। ਖੁਧਜਾ । ਖਜੁਧ। ਛੁਧਾ। ਛੁੱਧਿਆ। ਜਿਘਤਸਾ। ਬਭੁਖਜਾ। ਭੂਕ। ਭੂਖ। ਭੋਜਨਿਛਾ । ਭੋਜਨੇੱਛਾ । ੧੪।

ਭੁੱਖਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸ਼ਨਾਯਤ। ਅਤਿਪਤ। ਅਤਿਪਤ । ਅਨਸਨਾ । ਅਭੋਜਨ । ਖੁਧਿਆਰਥ । ਖੁਧਿਤ । ਖਜੁਧਿਤ । ਛੁਧਿਤ। ਜਿਘਾਤਸ। ਬਿਭੁਖਜਤ। ਭੁਖੈਲ। ਭੁਖੈਲਾ। ਭੁਖਜਤ। ਭੋਖੜ। ੧੬।

ਭੁੱਲ (ਭਾ:) ਉਕਾਈ। ਅਸ਼ੁਧਿ। ਅਸ਼ੁਧੀ। ਖਤਾ। ਗਲਤੀ। ਚੂਕ। ਭੂਲ। ਮੋਹ। ੯।

ਭੂਆ (ਸਨ:) ਪਿਤ੍ਰ ਸੁਸਾ। ਪਿਤ੍ਰ ਸ੍ਵਸਾ। ਫੂਆ । ਫੂਈ । ਫੁੱਫੀ । ਫੂਫੀ । ਭੂਅ । ਵੂਆ । ੯।

ਭੂਆ ਦਾ ਪੁੱਤ (ਸਨ:) ਪਿਤ੍ਰ-ਸ੍ਵਸੇਯ । ਪਿਤ੍ਰ ਸ੍ਵਸ੍ਰੀਯ । ਫੁਫੇਰਾ ਭਾਈ । ੪।

ਭੂਆ ਦੀ ਧੀ (ਸਨ:) ਪਿਤ੍ਰ ਸ੍ਵਸੇਯੀ । ਪਿਤ੍ਰ ਸ੍ਵਸ੍ਰੀਯਾ। ਫੁਫੇਰੀ ਬਹਿਨ । ੪।

ਭੂਤ (ਕਾ:) ਹੂਆ। ਗਤ। ਪਹਿਲੇ। ਪੀਛੇ। ਪ੍ਰੋਖਜ । ਬਿਗਤ । ਬੀਤ । ਮਾਜ਼ੀ । ਵਜਤੀਤ । ੧੦।

***ਭੂਤਨਾ** (ਸੁ:) ਅਦੇਵ। ਜਿੱਨ। ਦੇਉ। ਦੇਵ । ਪ੍ਰੇਤ । ੬।

*ਇਹ ਅੱਡ ਅੱਡ ਜਾਤਾਂ ਵੀ ਹਨ।

ਭੇਸ (ਕ:) ਪਹਿਰਾਵਾ । ਭੇਖ । ਮਦੂ । ਲਿਬਾਸ । ਵੇਸ਼ । ੬।

ਭੇਟਾ (ਭਾ:) ਉਪਹਾਰ । ਉਪ ਗ੍ਰਾਹਜ । ਉਪਢੌਕਨ । ਉਪਦਾ । ਉਪਾਇਨ । ਉਪਾਯਨ। ਅਕੋਰ। ਅਰਪਣ। ਢੋਆ। ਢੌਕਨ । ਨਈਬੇਦ । ਨਈਵੇਦ । ਨਜ਼ਰ । ਨਜ਼ਰਾਨਾ । ਨੈਵੇਦਜ । ਪੁਰਸ ਕਾਰ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਠ। ਪ੍ਰਾਭ੍ਰਿਤ। ਭੇਟ । ਭੇਂਟ । ੨੧।

ਭੇਡ (ਪ:) ਗਾਡਰ । ਭੇਡ਼ । ੩।

ਭੇਡੂ (ਪ:) ਉਰਣ । ਉਰਭਰ । ਉਰਣਾਯੁ। ਅਵਿ। ਏਡਕ। ਏਡ਼ਕ । ਸ਼੍ਰਿੰਗਿਣ । ਹੁਡ । ਹੁਡ਼ । ਛਤਾਰਾ । ਛੱਤਰਾ । ਬਲੀ। ਭੇਡਾ । ਭੇਂਡ਼ਕ। ਮੀਢਾ । ਮੀਂਢਾ । ਮੇਖ । ਮੇਂਟਕ । ਮੇਢ । ਮੇਢਾ । ਮੇਂਢਾ । ਰੋਮਸ਼ । ਲੋਮਸ਼ । ਵ੍ਰਿਖਿਣ । ੨੫।

ਭੇਤ (ਭਾ:) ਅਸਰਾਰ । ਗੁਪਤ-ਆਸ਼ਯ । ਜਾਣਕਾਰੀ । ਛੰਦਾ । ਭੇਉ । ਭੇਦ । ਭੇਵ । ਮਰਮ । ਰਹੱਸ । ਰਹੱਸਜ । ਰਾਜ਼ । ਲੁਕਾ । ਵਾਕਫ਼ੀ । ੧੪।

ਭੇਤੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਪਗੰਤਾ। ਉਪ ਗੰਤ੍ਰਿ। ਜਾਣਕਾਰ। ਭੇਦੀ। ਮਹਰਮ। ਮਰਮੀ। ਰਾਜ਼ ਦਾਰ । ਵਾਕਿਫ । ੯।

ਭੈਣ (ਸਨ:) ਸਹੋਦਰਾ। ਸਹੋਦਰੀ। ਸੁਸਾ। ਸ੍ਵਸਾ । ਬਹਿਣ । ਬਹਿਣੀ । ਬਹਿਨ। ਬਹਿਨੇਲੀ। ਬੀਬੀ। ਬੇਬ। ਬੇਬਾ । ਬੇਬੇ । ਭਗਿਨੀ । ੧੪।

ਭੈਰੋਂ (ਸੁ:) ਸੁਆਨ ਬਾਹਨ । ਕਰਾਲ । ਕਾਲ ਮੂਰਤਿ। ਭਯਾਨਕ । ਭਯੰਕਰ। ਭੀਮ। ਭੂਤ ਨਾਥ। ਭਰਉਂ। ਭੈਰਵ । ਰੁਦ੍ਰ ਮੂਰਤਿ । ਵਿਕਰਾਲ । ੧੨।

ਭੈੜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸ਼ੁਭ। ਕਮਜ਼ਾਤ। ਕੋਝਾ। ਖੋਟਾ। ਨੀਚ। ਬਦ। ਬੁਰਾ। ਬੁਰਿਆਰ। ਭੂੰਡਾ। ਭੋਂਡਾ। ਮਾੜਾ। ਲੁੱਚਾ। ੧੩।

***ਭੋਜਨ** (ਭੋ:) ਓਦਨ । ਅਸਨ ।

**(ੳ) ਰਸ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:- ੧. ਮਧੁਰ (ਮਿੱਠਾ), ੨. ਲਵਣ (ਨਮਕੀਨ), ੩. ਤਿਕਤ (ਤੀਤਾ), ਤਿੱਖਾ), ੪. ਕਖਾਯ (ਕਸੈਲਾ ਜਿਵੇਂ ਔਲਾ), ੫. ਕਟੁ (ਕੌੜਾ ਜਿਵੇਂ ਨਿੰਮ ਤੇ ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ।) ੬. ਅਮਲ (ਖੱਟਾ)।*

(ਅ) ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦ ਨਾਲ ਵੀ ਭੋਜਨ ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:- ਜਿਵੇਂ:-੧. ਭਖਸ਼ (ਜੋ ਨਿਗਲ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਏ, ਕੜਾਹ, ਖੀਰ, ਤੇ ਮਲਾਈ ਆਦਿ)

੨. ਭੋਜ (ਜੋ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਥ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ) ਜਿਵੇਂ ਦਾਲ, ਰੋਟੀ ਆਦਿ)

੩. ਚੱਬ (ਜੋ ਚਬਾ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਏ ਅਰਥਾਤ ਖਾਣ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਚੀਜ਼, ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਜੇ ਦਾਣੇ ਤੇ ਭੁੱਜੀ ਦਾਲ ਆਦਿ)

ਸ਼ਜ (ਜੋ ਚੂਸ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਏ, ਚੂਪਿਆ ਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ:-ਅੰਬ ਤੇ ਗੰਨਾ ਆਦਿ।)

੫. ਲੇਹਜ (ਜੋ ਚੱਟ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ:- ਸ਼ਹਿਦ, ਚਟਨੀ ਤੇ ਚਾਸ਼ਨੀ ਆਦਿ।)

੬. ਪੇਯ (ਜੋ ਪੀਤਾ ਜਾਏ ਜਿਵੇਂ:- ਦੁੱਧ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਆਦਿ)

(ੲ) ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਦ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛਤੀਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵੀ ਹਨ।

ਅਸ਼ਨ। ਅਹਾਰ। ਆਹਾਰ। ਸੂਪ। ਸੂਦਨ। ਖਾਇਣ। ਖਾਣਾ। ਖਾਨਾ। ਖਾਜ। ਖਾਜਾ। ਖੁਰਾਕ। ਜਗਿਧ। ਜਮਨ। ਜਵਨ। ਜੇਮਣ। ਜੇਵਣ। ਜੇਵਨ। ਨਿਗਰ। ਨਿਘਸ। ਨਿਘਾਸ। ਨਜਾਦ। ਪਾਕ। ਬਿੰਜਨ। ਭਕਸ਼। ਭੱਖ। ਭੱਖਜ। ਭਖਜਣ। ਭਖਜਨ। ਭੁਗਤ। ਭੋਗ। ਰਸੋਈ। ਲੇਹ। ਲੰਗਰ। ਵਿਘਸ। ਵਜੰਜਨ। ੩੯।

ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ (ਰੁੱ:) ਸਥਿਰ ਛਦ। ਸ਼ਿਵਿ। ਸੁਚਰਮਾ। ਚਰਮੀ। ਛਤ੍ਰ ਪੱਤ੍ਰ। ਛਦ ਪੱਤ੍ਰ। ਪਦਮਕੀ। ਬਹੁਪਦ। ਬਹੁ-ਵਲਕਲ। ਬਲਕਲ। ਬਿੰਦੁ ਪੱਤ੍ਰ। ਬਿਪਲ। ਭੁਜ। ਭੂਜ ਪਤ੍ਰ। ਭੂਰਜ। ਮ੍ਰਿਦ ਤ੍ਵਕ। ਵਲਕ ਦ੍ਰੂਮ ਵਲਕਲ। ਵਿਚਜਾਦਲ। ੨੦।

ਭੌਂਹ (ਮ:) ਸੇਅਲੀ। ਤੰਦ੍ਰੀ। ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ। ਭਵ। ਭਰਵੱਟਾ। ਭ੍ਰੂਵੱਟਾ। ਭ੍ਰੂ। ੮।

ਭੌਰਾ (ਕੀੜੇ) ਅਲਿ। ਅਲੀ। ਇੰਦੀਵਰ। ਇਦੰਦਿਰ। ਸਾਰੰਗ। ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ। ਸੁਕਾਂਡੀ। ਹਰਿ। ਕਾਲਾਲਾਪ। ਕੀਲਾਲਾਪ। ਖਟਪਦ। ਚੰਚਰੀਟ। ਚੰਚਰੀਤ। ਦ੍ਵਪ। ਦ੍ਵਰੇਫ। ਪੁਖਪ ਕੀਟ। ਪੁਖਪ ਲਿਹ। ਪੁਖਪ ਲਿਟ। ਭਉਰ। ਭਮਰ। ਭਵਰਾ। ਭਿੰਗ। ਭਿਰੰਗ। ਭੌਰਾ। ਭੌਰ। ਭੰਵਰ। ਭ੍ਰਮਰ। ਭ੍ਰਿੰਗ। ਭ੍ਰਿੰਗ ਰਾਜ। ਮਧੁ ਸੂਦਨ। ਮਧੁਕਰ। ਮਧ ਕ੍ਰਿਤ। ਮਧੁਪ। ਮਧੁ ਪਰ। ਮਧੁ ਮਾਰਕ। ਮਧੁ ਲਿਹ। ਮਧੁ ਲਿਟ। ਮਧੁ ਲੇਹੀ। ਮਧੁ ਲੋਲਪ। ਮਧੁ ਵ੍ਰਤ। ਮਧੂ। ਮਧੂਕੜਉ। ਮਲਿੰਦ। ਰਸ ਬੌਰ। ਰੇਣਵਾਸ। ਰੋਲੰਬ। ਲੰਬ। ੪੮।

ਭੰਗੀ (ਜਾ:) ਚੂਹੜਾ। ਧਰਕਾਰ। ਮਿਹਤਰ। ੪।

-0-

ਮ

ਮਸ਼ਹੂਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉੱਘਾ। ਉਜਾਗਰ। ਉਤ। ਉਦਭਟ। ਉਰਫ਼। ਖਿਆਤ। ਖਜਾਤ। ਘੰਿਵਿਆਂ। ਨਾਮਵਰ। ਨਾਮੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਪ੍ਰਗਟ। ਪ੍ਰਤੀਤ। ਪ੍ਰਖਿਤ। ਬਿਖਿਆਤ। ਬਿਖਜਾਤ। ਵਿਸ਼੍ਰੁਤ। ਵਿਖਿਆਤ। ਵਿਖਜਾਤ। ਵਿਗਿਆਤ। ਵਿਗਜਾਤ। ਵਿਤ। ੨੩।

ਮਸ਼ਹੂਰੀ (ਭਾ:) ਉੱਘ। ਉਜਾਗਰੀ। ਸ਼ੁਹਰਤ। ਖਿਆਤੀ। ਖਜਾਤੀ। ਨਾਮਵਰੀ। ਨਾਮਣਾ। ਨਾਮਨਾ। ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ। ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। ਪ੍ਰਗਟਤਾ। ਪ੍ਰਤੀਤੀ। ਪ੍ਰਖਿਤੀ। ਬਿਖਿਆਤੀ। ਬਿਖਜਾਤੀ। ਵਿਸ਼੍ਰੁਤੀ। ਵਿਖਿਆਤੀ। ਵਿਖਿਜਾਤੀ। ਵਿਗਿਆਤੀ। ਵਿਗਜਾਤੀ। ੨੧।

ਮਸਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਕਟ। ਉਦਮਾਦਾ। ਉਨਮੱਤ। ਉਨਮਦ। ਸ਼ੌਂਡ। ਕਸ਼ੀਵ। ਖੀਵਾ। ਖੁਮਾਰ। ਗਲਤ। ਗਲਤਾਨ। ਗਾਫਲ। ਨਸ਼ਈ। ਬਉਰਾ। ਮਤ। ਮਤਵਾਰਾ। ਮਤਵਾਲਾ। ਮਾਤ। ਮੱਤ। ਮੱਤਾ। ਮਦੀ। ੨੧।

ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਰਾ:) ਪ੍ਰਭਿੰਨ। ਮੱਤ। ਮਦਕਲ। ਮਦੋਤ ਕਟ। ੫।

ਮਸਤਕ ਚੂੜ (ਪੰ:) ਹੁਦ ਹੁਦ। ਕਲਿੰਗ। ਖਟ ਵਢੈਯਾ। ਘੂਮਜਾਟ। ਢੇਂਚਹਾਰ। ਭ੍ਰਿੰਗ। ੭।

ਮਸਤੀ (ਭਾ:) ਉਦਮਾਦ। ਉਨਮਾਤ। ਉਨਮਾਦ। ਸਮਾਇ। ਹਾਲ। ਖੁਮਾਰੀ। ਗਫਲਤ। ੮।

ਮਸਰ (ਅੰ:) ਸੂਰ। ਕਲਜਾਨ-ਬੀਜ। ਹਾਲਾਸਕ। ਗਭੋਲਕ। ਗੁਰੁ ਬੀਜ। ਤਾਂਬੂਲ ਰਾਗ। ਪ੍ਰਿਥੁ ਬੀਲਕ। ਮਸੂਰ। ਮਸੁਰਾ। ਮਸੂਰ। ਮਸੂਰਕ। ਮਸੂਰਿ। ਮਸੂਰਿਕਾ। ਮਸ਼ੂਰੀ। ਮਾਂਗਲਜਾ। ਮੰਗਲਜਕ। ਮੰਗਲਜਾ। ਰਾਗ ਦਾਲ। ਵ੍ਰੀਹਿ ਕਾਂਜਨ। ੨੦।

ਮਸਾਣ (ਥਾਂ) ਅੰਤਸ਼ਥਜਾ। ਸਮਸਾਨ। ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ। ਸਾਤਨਕ। ਜੀਰਾਣ। ਝਾਣੀਆਂ। ਦਗਧ ਸਥਾਨ। ਦਾਹ ਸਰ। ਪਿਤ੍ਰ ਕਾਨਨ। ਪਿਤ੍ਰਿਯਨ। ਪਿਤ੍ਰਿ ਵਨ। ਪ੍ਰੇਤ ਭੂਮਿ। ਮਸਾਨ। ਮਰਹਟ। ਮਰਘਟ। ਮਰਦ-ਘੱਟਾ। ਮਰੇਘਟ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਥਾਨ। ਰੁਦ੍ਰ ਕ੍ਰੀੜ। ੨੦।

ਮਸਾਲਾ (ਭੋ:) ਉਪਸਕਰ। ਵੇਸਵਾਰ।੩।

ਮਸੀਤ (ਥਾਂ) ਮਸਜਿਦ। ਮਹਿਜਿਦ। ੩।

ਮਸੂਲ (ਰਾਜ) ਸ਼ੁਲਕ। ਕਰੁ।

ਖਿਰਾਜ । ਜਗਾਤ । ਜਜ਼ੀਅਹ । ਜਜੀਆ । ਟੈਕਸ । ਡੰਡ । ਡੰਨ । ਦਾਨ। ਮਹਿਸੂਲ । ਲਗਾਨ । ੧੩।

ਮੱਸਿਆ (ਕਾ:) ਅਮਾਂ । ਅਮਾਵਸ । ਅਮਾਵਸਜ । ਅੰਮਾਵਸ । ਸੂਰਯੇਂਦੁ ਸੰਗਮ। ਸਿਨੀ ਵਾਲੀ। ਕੁਟੂ। ਦਰਸ। ਦਰਸ਼। ਪੱਖਜਾਂਤ । ਪੰਚ-ਦਸ਼ੀ।੧੨।

ਮਹੱਲ(ਥਾਂ) ਉਪਕਾਰਯ। ਉਪਕਾਰਿਕਾ। ਸੌਧ। ਹਰਮ। ਧਉਲਹਰ। ਧਉਲਰ। ਧਵਲਹਰ। ਧੌਲਹਰ। ਮਹਿਲ। ਰਾਜ ਸਦਨ । ਰਾਜ ਮੰਦਰ । ੧੨।

ਮਹੱਲਾ (ਥਾਂ) ਕੂਚਾ । ਟੋਲਾ । ਟੋਲੀ । ਪੁਰ । ਪੁਰਵਾ । ਮੁਹੱਲਾ । ੭।

ਮਹਾਂ ਕਾਲ (ਸ਼ੱ: ਖੱ:) ਅਸਿਕੇਤ । ਅਸਿ ਧਰ । ਅਸਿ ਧਾਰੀ । ਅਸਿ ਧੁਜ। ਅਸਿ ਪਾਣਿ । ਅਸਿ ਪਾਣੀ । ਅਸਿ ਪਾਨਿ। ਅਸਿ ਪਾਨੀ। ਖੜਗ ਕੇਤ। ਖੜਗ ਧਾਰੀ। ਖੜਗ ਧੁਜ। ੧੨।

ਮਹਾਵਤ (ਜਾ:) ਹਾਥੀਵਾਨ। ਪੀਲਕ। ਮਹਾਉਤ । ੪।

ਮਹਿੰਗਾ (ਵ:) ਅੱਕਰਾ । ਕੀਮਤੀ । ਗਿਰਾਂ। ਤੇਜ਼ । ਮਹਾਰਘ੍ਯ। ਮਹਿਆ । ਮੰਹਘਾ । ੮।

ਮਹਿੰਦੀ (ਜੰ:ਦ:) ਸੁਗੰਧ ਪੁਖਪਾ । ਕੋਕ ਦੰਤਾ । ਨਖ ਰੰਜਿਨੀ । ਮੇਂਹਦੀ। ਮੇਂਦਿਕਾ। ਯਵਨੇਖਟਾ। ਰਾਗ ਗਰਭਾ । ਰਾਗਾਂਗੀ । ਰੰਜਿਕਾ। ਰੰਜਿਨੀ । ੧੧।

ਮਹਿਰਾ (ਜਾ:) ਸਕੰਧ ਭਾਰੀ । ਸੱਕਾ । ਕਹਾਰ । ਗੋਂਡ । ਪਨ ਭਰਾ । ਪਨਿਹਾਰਾ। ਪਾਣੀਹਾਰ। ਮਾਛੀ। ੯।

ਮਹੀਨਾ (ਕਾ:) ਮਹ। ਮਾਸ। ਮਾਹ। ੪।

ਮਹੂਆ (ਫ:) ਗੁਡ ਪੁਖਪ । ਡੋਲਾ ਫਲ। ਤੀਖਜਣ ਸਾਰ। ਮਹਾਂ ਦ੍ਰੁਮ । ਮਧੁ । ਮਧੁ ਸ੍ਰਵ । ਮਧੁਕ । ਮਧੁ ਖਠੀਲਾ । ਮਧੁਵਗ । ਮਧੁ ਵਲ। ਮਧੁ ਵਾਰ । ਮਧੁ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਮਧੂਕ । ਮਾਧਵ। ਰੋਘਨ ਪੁਖਪ। ਵਾਨ ਪ੍ਰਸਥ । ੧੭।

ਮਕੋਅ (ਫ:) ਅਘਨੇ ਫਲਾ । ਸਰਵ ਤਿਕਤਾ । ਸੁੰਦਰੀ। ਸ੍ਰਣ ਖਜੀਰੀ । ਸ੍ਵਾਦ ਪਾਕਾ । ਹਿਮਾਵਤੀ । ਹੈਮਵਤੀ। ਕਟ ਫਲਾ। ਕਬੈਯਾ। ਕਾਕ ਮਾਚਿਕਾ। ਕਾਕ ਮਾਤਾ । ਕਾਕਾ । ਕਾਕਿਨੀ । ਕਾਯ ਸ੍ਵਾਹਾ । ਕੁਸ਼ਠ ਘਨੀ । ਗੁੱਛ ਫਲਾ । ਘਨਾ ਘਨਾ। ਜਘਨ ਛਲਾ। ਤਿਕਤਿਕਾ । ਧ੍ਵਾਖਜਾ ਮਾਚੀ । ਪਟ ਪਰਣੀ । ਪਿਮੋਲਾ । ਬਹੁ ਤਿਕਤਾ । ਬਹੁ ਫਲਾ । ਮਕੋਇਯਾ । ਮਕੋਯ। ਰਸਾਯਣੀ । ਵਾਯਸੀ । ੨੯।

ਮੱਕੜੀ (ਕੀੜੇ) ਊਰਣ ਨਾਭਿ । ਅਸਟਾਪਦ । ਸ਼ਨਕ । ਕਹਣਾ । ਡਉਰਾ । ਡਾਉਰਾ । ਤੰਤ ਵਾਯ-ਕੀਟ। ਮੱਕਰੀ । ਮਰਕਟ । ਮਰਕਟਕ। ਮਰਕਟੀ। ਮਾਕੁਰੀ। ਲੂਤਾ। ਲੂਤਿਕਾ । ੧੫।

ਮੱਕੀ (ਅੰਨ) ਸ਼ਿਖਾਲ। ਸੰਪੁਟਾਤਸਥ। ਕਟਿਜ। ਕਾਂਡਜ। ਜੌਨਹਰੀ। ਭੁੱਟਾ। ਮਹਾਕਾਯ। ਮਕਈ। ਮਕਾਈ। ਮਕਾਯ। ਮੱਕਾ। ੧੨।

ਮਖਮਲੀ (ਫੁੱ:) ਸਥੂਲ ਪੁਖਪਾ। ਕਲਗਾ। ਗੁਲ ਮਖਮਲ। ਝੰਡੂ। ਝੰਡੂਕ। ਲਾਲ ਮੁਰਗਾ। ੭।

ਮਖੌਲ (ਭਾ:) ਉਪਹਾਸ। ਹਾਸਾ। ਹਾਸੀ। ਹਾਸੀ ਠੱਠਾ। ਹੰਸੀ। ਹੰਸੀ ਠੱਠਾ। ਕ੍ਰੀੜ। ਟਿਚਕਰ। ਟਿੱਚਰ। ਟੰਚ ਠੱਠਾ। ਜਗਤ। ਦਿਲ ਲਗੀ। ਦੇਵਨ। ਪਰਿਹਾਸ। ਪਰੀਹਾਸ। ਮਸ਼ਕਰੀ। ਮਸ਼ਖਰੀ। ਵਰਕਰਾ। ਵਿਜਲ ਪਨ। ੧੯।

ਮਖੌਲੀਆ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਹਸਮੁਖ। ਹਾਸ ਕਰਤਾ। ਟਿਚਕਰੀ। ਟਿੱਚਰੀ। ਠਠੋਲੀ। ਭਾਂਡ। ਭੰਡ। ਮਸ਼ਕਰਾ। ਮਸਖਰਾ। ਮਖੌਲ ਕਰਤਾ। ੧੧।

ਮੱਖਣ (ਦੁੱ:) ਸਰਜ। ਸਾਰ। ਕਲੰਬੁਟ। ਖਜੀਰ ਸਤ੍ਰ। ਖਜੀਰ ਸਾਰ। ਦਧਿ ਸਾਰ। ਨਵਨੀ। ਨਵਨੀਤ। ਨਵੋਦ-ਘ੍ਰਿਤ। ਨੈਣੂ। ਨੈਨੂ। ਨੌਨੀ। ਮਖਣੀ। ਮੱਖਨ। ਮਥਜ। ਮਾਖਣ। ਮਾਖਨ। ਮੰਥਜ। ਲਵਨੀ। ਲੌਨੀ ਘ੍ਰਿਤ। ੨੧।

ਮਖਾਣਾ (ਪਾ:) ਅਮਰ ਪੁਖਪਕ। ਤਾਲ ਮਖਾਨਾ। ਪਦਮ ਵੀਲਾਭ। ਪਾਨੀਯ ਫਲ। ਮਖੱਾਨ। ੬।

ਮੱਖੀ (ਕੀੜੇ) ਅਮ੍ਰਿਤੋਤਪੰਨਾ। ਨੀਲਾ। ਭੰਡ। ਪੱਤਿਕਾ। ਪਤੰਗਿਕਾ। ਪਲੰਕਖਾ। ਮਕਿਸ਼ਕਾ। ਮੱਖ। ਮੱਖਜਕਾ। ਮਗਸ। ਮੱਛੀ। ਮਾਖੀ। ਮਾਚਿਕਾ। ਮਾਛੀ। ਵਮਨੀਯਾ। ਵਰਵਣਾ। ੧੭।

***ਮਗਜ਼** (ਮ:) ਗੋਦ। ਗੋਰਦ। ਭੇਜਾ। ਮਸਤਖਕ। ੬।

ਮਗਰ ਮੱਛ (ਪਾ:) ਅਉਹਾਰ। ਸੰਸਾਰ। ਮਕਰ। ਮਗਰ। ਘੜਿਆਲ। ਘੜਜਾਲ। ੭।

ਮਘ (ਜੰ:ਦ:) ਉਸ਼ਣ। ਉਪ ਕੁਲਜਾ। ਸੂਖਜਮ ਤੰਡੁਲਾ। ਸ਼ੌਂਡੀ। ਸ਼ੂੰਡੀ। ਕਟੀ। ਕਟੁ ਬੀਜਾ। ਕਣਾ। ਕੋਰੰਗੀ। ਕੋਲਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ। ਕ੍ਰਿਧਮਾ। ਚਪਲ। ਚਪਲਾ। ਚੰਚਲਾ। ਤਕੁਲਾ। ਤਿਕਤ ਤੰਡੁਲਾ। ਤੀਖਜਣ। ਤੰਡੁਲਾ। ਤੰਦੁਲਾ। ਪਿੱਪਲੀ। ਪੀਪਰ। ਪੀਪਲ। ਪੀਪਲੀ। ਬੈਦੇਹੀ। ਮਾਗਧੀ। ਮਾਗਧੋਪ ਕਰਣ। ਵੈਦੇਹੀ। ੨੯।

ਮਘ ਦੀ ਜੜ (ਜੰ:ਦ:) ਉਖਣ। ਕਟੁ ਗ੍ਰੰਥੀਂ। ਕਟੁ ਮੂਲ। ਕਣਾ ਮੂਲ। ਕਲਾ ਮੂਲ। ਕੋਲ ਮੂਲ। ਖਟ ਗ੍ਰੰਥ। ਗ੍ਰੰਥਿਕ। ਚਟਿਕਾ। ਚਟਿਕਾਸ਼ਿਰ। ਚਵਿਕਾ। ਪਤ੍ਰਾਖਜ। ਪਿੱਪਰਾ-ਮੂਲ। ਪਿੱਪਲਾ ਮੂਲ। ਪੀਪਰਾ ਮੂਲ। ਪੀਪਲਾ ਮੂਲ। ਮਾਗਧ। ਮੂਲ ਮਾਧਕੰ। ੧੯।

**ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਗੁੱਦਾ, ਸੋਚਣ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।*

ਮੱਘਰ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਅਗਹਨ । ਅਗਨ। ਅਗ੍ਰ-ਅਯਨ। ਅਗ੍ਰ ਹਣ । ਅਗ੍ਰ ਹਾਯਣ । ਅਗ੍ਰ ਹਾਯਣਿਕ । ਅਘਹਨ । ਸਹਸ । ਮਗਸਰ । ਮਗਸ਼ਿਰ। ਮਾਰਗ । ਮਾਰਗ-ਸ਼ਿਰ । ਮਾਰਗ ਸ਼ੀਰਖ । ਮੰਘਿਰ । ੧੫।

ਮਛਿੰਦ੍ਰ (ਅਵ:) ਮਤਸੇਂਦਰ । ਮਤਸਜੇਂਦ੍ਰ। ਮਾਛਿੰਦੋ । ੪।

ਮੱਛਰ (ਕੀੜੇ:) ਸੂਖਜਮ ਮੱਖਜਕਾ । ਸੂਚਜਾਸਜ। ਡਾਂਸ । ਦੰਸ਼। ਮਸਕ । ਮਸ਼ਕ । ਮਸਾ । ਮੱਛੜ । ਮਤਸਰ । ਮਾਸਾ। ਵਜ੍ਰ ਤੁੰਡ। ਵਨ ਮਖਜਕਾ । ੧੩।

ਮੱਛੀ (ਪਾ:) ਅਨਿਮਿਖ। ਅਲੂਖੀ। ਅੰਡਜ। ਅੰਡਰਵ । ਸਫਰੀ । ਸਲਲ ਧਰ । ਸਾਰ ਕੁਲਾਰਭਕ । ਸੁਕਲਿਨ । ਸੰਬਰਾਰਿ ਧੁਜ । ਗਡਕ । ਜਲਚਰ । ਜਲਜ । ਜਲ ਤੋਰੀ । ਝਖ । ਝਖੀ। ਡੀਹਰ । ਤਿਮ । ਨੀਰਜਾ। ਪਠੀਨ। ਪ੍ਰਥ ਰੋਮਨ । ਪ੍ਰਿਥੁ-ਰੋਮਨ। ਮਕਰ । ਮਛਰੀ । ਮਛਲੀ । ਮੱਛਿ । ਮਤਸ। ਮਤਸਜ। ਮਾਹੀ। ਮਾਛਲੀ। ਮੀਨ। ਮੀਨਾ । ਬਾਰਿ ਚਰ । ਬਿਸਾਰਣ । ਵਿਸਾਰ । ਵੈਸਾਰਣ । ੩੬।

ਮਜ਼ਦੂਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਰਮ ਕਰ। ਚਾਕਰ । ਨੌਕਰ। ਭ੍ਰਿਤਕ। ਭ੍ਰਿਤ ਭੁਜ। ਭਾੜੀ। ਮਜੂਰ। ਵਤਨਿਕ। ੯।

ਮਜ਼ਦੂਰੀ (ਕਿ:) ਉਜਰਤ । ਆਜੀਵ । ਕਮਾਈ । ਕਰਮਣਜ । ਕਰਮਣਜ । ਕਾਰ । ਚਾਕਰੀ। ਜੀਵਨ। ਦਖਜਣਾ। ਨਿਰਵੇਸ । ਪਣ । ਪਾਰਿ ਸ੍ਰਮਿਕਾ । ਭਰਣ। ਭਰਣਜ। ਭਰਮ। ਭਰਮਨ੍। ਭਾੜਾ। ਭ੍ਰਿਤਿ। ਭ੍ਰਿਤਜਾ। ਮਜੂਰੀ। ਮਿਹਨਤ। ਮਿਹਨਤਾਨਾ। ਮੂਲਜ। ਵਿਧਾ । ਵੇਤਨ । ਵ੍ਰਿਤੀ । ੨੮।

ਮਜੀਠ (ਜੰ: ਦ:) ਅਰੁਣਾ । ਸਮੰਗਾ । ਸਮੰਗੀ । ਹਰਿਣੀ । ਹੇਮ ਪ੍ਰਖਪੀ । ਕਾਂਡੀਰੀ । ਕਲ ਮੇਖਕਾ । ਕਾਲ ਮੇਖਕਾ। ਕਾਲਾ। ਖਜਤ੍ਰਿਣੀ। ਗੌਰੀ । ਚਿਤ੍ਰ ਲਤਾ । ਚਿਤ੍ਰਾਂਗੀ । ਚੋਲ । ਛਦਜਕਾ । ਜਿੰਗੀ । ਜ੍ਵਰ-ਨਾਸਨੀ। ਤਾਮਰ ਵੱਲੀ। ਤਾਮ੍ਰ ਵੱਲੀ। ਭੰਡਲ। ਭੰਡੀ । ਭੰਡੀਰੀ । ਮੰਜਿਸਟ । ਮੰਜਿਖਠਾ । ਮੰਜੁਲਾ । ਮੰਜੂਖਾ । ਮੰਡੂਕ-ਪਰਣੀ । ਯੌਜਨ ਵੱਲੀ । ਰਕਤ ਪਾਸਟੀ। ਰਕਤਾ। ਰਕਤਾਂਗੀ। ਰਕਤਜਖਠੀ । ਰੋਹਿਣੀ । ਰੰਜਨੀ ਲਤਾ ਯਖਠੀ । ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣੋ । ਵਪ੍ਰਾ । ਵਿਕਸਾ । ਵਿਕਤੋ ਭੰਡਾ । ਵਿਜਯ । ਵਿਜਯਾ । ੪੨।

ਮੱਝ (ਪ:) ਭੈਸ । ਭੈਂਸ। ਮਹਿਸੀ। ਮਹਿਖ। ਮਹਿਖੀ। ਮਹਿਂ। ਮਹਿੰਮ।੮।

ਮਟਰ (ਅੰ:) ਅਤਿ ਵਰਤੁਲ । ਸਤੀਨ । ਸਤੀਨਕ । ਸਤੀਲ । ਸਤੀਲਕ । ਸ਼ਮਨ । ਹਰੇਣੁ। ਹਰੇਣੁਕ। ਕਲਾਥ । ਕੇਰਾਵ। ਕੰਟੀ ।

ਖੰਡਿਕ । ਤ੍ਰਿਪੁਟ। ਨੀਲਕ। ਮੁੰਡ ਚਣਕ। ਰੇਣੁਕ।੧੭।

ਮੱਟੀ (ਸ਼ਰਾਬ, ਦੀ) (ਭੋ:) ਕਲਵਾਲੀ । ਕਲਾਲਨਿ। ਕਲਾਲਿ। ਕਲਾਲੀ । ੫।

ਮਤੇਰ ਭਰਾ (ਸਨ:) ਸੌਤੇਲਾ-ਭਾਈ । ਮਤ੍ਰੇਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ । ਮਤ੍ਰੇਈ ਨੰਦਨ । ਮਾਤ੍ਰੇਯ । ਵਿਮਾਤਜ । ੬।

ਮਤ੍ਰੇਈ (ਸਨ:) ਮਤੇਈ। ਵਿਮਾਤ੍ਰ । ੩।

ਮਥਰਾ (ਤੀ:) ਮਧੁ ਪੁਰੀ। ਮਧੁਰਾ। ਮਧੁਵਤੀ । ੪।

ਮੱਥਾ (ਮ:) ਅਲਿਕ । ਸ਼ੰਖ । ਕਪਾਟ । ਕਪਾਲਕ। ਕਪਾਲਾ। ਗੋਧ। ਬੇਂਦੀ । ਭਾਗਜ । ਭਾਲ । ਮਸਤਕ । ਮਹਾਂ ਸ਼ੰਖ। ਮਾਥਾ। ਲਲਾਟ । ਲਲਾਟਕ । ਲਿਲਾਟ। ਲਿਲਾਧ। ਲਿਲਾਰ। ੧੮।

ਮਧਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਹ੍ਰਸਵ । ਠਿਗਨਾ । ਨਾਟਾ। ੪।

ਮਧਾਣੀ (ਦੂੱ:) ਛੋਢੀ । ਝਕੋਲਨ-ਹਾਰ । ਝਕੋਲਨੀ । ਬਿਲੋਈ । ਮਥ ਦੰਡਕ । ਮਥਨੀ । ਮਾਧਾਣੀ। ਮੰਥ । ਮੰਥਨ। ਮੰਥਾਨ। ਰਈ। ਵੈਸਾਖ।੧੩।

ਮਨ (ਮ:) ਉਡਨ ਪੰਖੇਰੂ । ਉਰ। ਅਸੁ ਅਧਿਆਤਮ। ਅਧਜਾਤਮ। ਅਨੰਗ। ਆਤਮ। ਅੰਗ । ਸ੍ਵਾਂਤ । ਹਿਰਦਾ । ਹ੍ਰਿਤ । ਹ੍ਰਿਦ। ਹ੍ਰਿਦਯਾ। ਹ੍ਰਿਦਾ । ਗੁਰ । ਚਿਤ । ਚੇਤ । ਜੀਉ । ਜੀਅਰਾ। ਜੀਅੜਾ । ਜੀਵ । ਦਿਲ । ਨਫਸ । ਮਨਸ। ਮਨਸਾ । ਮਨੂਆ । ਮਾਨ । ਮਾਨਸ । ੨੯।

ਮਨਸਿਲ (ਖ:) ਸ਼ਿਲਾ। ਕਲਜਾਣਿਕਾ। ਕੁਨਟੀ। ਕੁਲਟੀ। ਗੋਲਾ। ਦਿਵਔਸ਼ਧੀ। ਨਾਗ ਜਿਹ੍ਵਿਕਾ। ਨਾਗ ਮਾਤਾ। ਨੈਪਾਲਿਕਾ। ਨੈਪਾਲੀ। ਮਨਹ ਸਿਲ। ਮਨਹ ਸ਼ਿਲਾ । ਮਨੋਹ੍ਵਾ। ਮਨੋਗਜਾ। ਮਨੋਗੁਪਤਾ । ਮੈਨ ਸ਼ਿਲ । ਰਸ ਨੇਤ੍ਰਿਕਾ । ਰੋਗ ਸ਼ਿਲਾ । ੧੯।

ਮਨਿਆਰ (ਜਾ:) ਅਲਤਕਕ। ਸ਼ਾਂਖਿਕ। ਕਾਂਬਵਿਕ। ਚੁੜਹਾਰਾ । ਚੂੜੀਹਾਰਾ। ਮਨਿਹਾਰ। ਮਨਿਹਾਰਾ ਲਖੇਰਾ । ਲਾਖਸ਼ਕ । ੧੦।

***ਮਨੁੱਖ** (ਮ:) ਅਸ਼ਰੁਫ ਉਲ-ਮਖਲੂਕਾਤ। ਅਧਿਕਾਰੀ। ਅਰਥਵਾਨ। ਅਰਥਾਸ਼੍ਰਯ । ਆਦਮ । ਆਦਮੀ । ਇਨਸਾਨ। ਸ਼ਖਮ। ਕਸ। ਕਰਮਾਰਹ।

---

*ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ:-

੧. ਸਹਾ। ੨. ਹਰਨ। ੩. ਬੈਲ। ੪. ਘੋੜਾ।

ਉਮਰ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਮਨੁਖ ੬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ:- ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਕੁਮਾਰ, ੫ ਤੋਂ ੧੦ ਸਾਲ ਤਕ ਪੌਗੰਡ। ੧੦ ਤੋਂ ੧੫ ਤਕ ਕਿਸ਼ੋਰ। ੧੫ ਤੋਂ ੩੦ ਸਾਲ ਤਕ ਜਵਾਨ। ੩੦ ਤੋਂ ੪੦ ਤਕ ਪ੍ਰੌਢ। ੪੦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੁੱਢਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਸ ਹਿੱਸੇ ਉਮਰ ਦੇ ਕਰਕੇ ਐਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:- ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ ਬੀਸ ਰਵਣਿ, ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਾਵੈ॥ ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ ਹੋਇ ਪਚਾਸੀ ਪਗੁ ਖਿਸੈ ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ॥ ਸਤਰਿ ਕਾ ਮਤਿਹੀਣੁ ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ॥ ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਆਪ ਬਲੁ। ਢੰਢੋਲਿਮੁ ਢੂਢਿਮੁ ਡਿਠੁ ਮੈ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ।

ਕਾਂਕ। ਜਣ। ਜਣਾ। ਜਨ। ਧਵ। ਨਰ। ਨਰੂ। ਨਰੋ। ਨਾ। ਨ੍ਰਿ। ਪੁੰਸ। ਪੁਮਾਨ। ਪੁਰਸ਼। ਪੁਰਖ। ਪੂਰਖ। ਪੂਰੁਖ। ਬੰਦਾ। ਮਦਨ ਸਾਯ। ਮਨ। ਮਨਈ। ਮਨਮਥ ਸਾਯਕ ਲਖਜ। ਮਨੁੱਸ਼। ਮਨੁਖਜ। ਮਨੁਜ। ਮਰਤ। ਮਰਤੇਯ। ਮਰਦ। ਮਾਨ। ਮਾਨਸ। ਮਾਨਵ। ਮਾਨੁਸ਼। ਮਾਨੁਸ਼ਜ। ਮਾਨੁੱਖ। ਮਾਨੁਖਜ। ਮੁਣਸ। ੪੩।

ਮਨੁਖਤਾ (ਭਾ:) ਆਦਮੀਅਤ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ। ਮਾਨਵਤਾ। ੪।

ਮਨੂਰ (ਖ:) ਅਯੋਮਲ। ਸਿੰਹਾਸ। ਸਿੰਹਾਨ। ਸਿਤ ਘਨ। ਸ਼ੂਲ ਘਾਤਨ। ਕਿੱਟ। ਕਿੱਟਿ। ਮੰਡੂਰ। ਲੋਹ ਸਿੰਹਾਨ। ਲੋਹ ਕਿੱਟਿ। ਲੋਹ ਚੂਰਨ। ਲੋਹਜ। ਲੋਹ ਪੁਰੀਖ। ਲੋਹ ਮਲ। ਲੋਖਠ ਸਿੰਹਲ। ਲੌਹ ਮਲ। ੧੭।

ਮਮੋਲਾ (ਪੰ:) ਕਣਾਟਾਰਕ। ਕਣਾਟੀਨ। ਕਣਾਟੀਰ। ਕਾਕ ਛਦ। ਕਾਕ ਛਰਦ। ਖਿੜਰਿਚ। ਖੰਜ ਖੇਟ। ਖੰਜਖੇਲ। ਖੰਜਨ। ਖੰਜਰੀਟ। ਗੂਢ ਨੀੜ। ਚਰ। ਤਾਜਵਾ। ਤਾਤਨ। ਤੰਡਕ। ਨੀਲ ਕੰਠ। ਭਦ੍ਰ ਨਾਮਾ। ਮਨਿ ਪੁਤ੍ਰਕ। ਰਤਨ ਨਿਧਿ। ੨੦।

ਮਰਨਾ (ਰਾ:) ਅਵਸਾਨ ਹੋਣਾ। ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ। ਸੰਸਥਾ। ਹਿੰਸਾ। ਦੀਰਘ ਨਿੰਦ੍ਰਾ। ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣਾ। ਪ੍ਰਮਯ। ਪ੍ਰਮੀਲਨ। ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਹੋਣਾ। ਮ੍ਰਿਤਜੁ ਹੋਣਾ। ੧੩।

ਮਰਯਾਦਾ (ਭਾ:) ਸਿਥਤਿ। ਸੰਸਥਾ। ਜੁਗਤੀ। ਤ੍ਰੀਕਾ। ਧਰਮ। ਧਾਰਣ। ਪਧਤਿ। ਮਰਜਾਦ। ਮਰਜਾਦਾ। ਮਰਯਾਦ। ਮਿਤ। ਰਹਿਤ। ਰਹਿਰਾਸ। ਰਹੁ ਰੀਤੀ। ਰੀਤਿ। ਰੀਤੀ। ੧੭।

ਮਰੂਆ (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਮੀਰਣ। ਜੰਬੀਰ। ਦੌਨਾ। ਪ੍ਰਸਥ ਮੁਖ। ਫਣਿੱਜਕ। ਮਰੁਬਕ। ੭।

ਮਲਾਈ (ਦੁੱ:) ਸਾੜ੍ਹੀ। ਖੀਰ-ਸੰਤਾਨ। ਵੀਰ ਫੇਨ। ਖਜੀਰ ਸੰਤਾਨਿਕਾ। ਖਜੀਰ ਫੇਨ। ਬਾਲਾਈ। ੭।

ਮਲਾਹ (ਜਾ:) ਹਾਂਝੀ। ਕਰਣ ਧਾਰ। ਕਰਨ ਧਾਰ। ਕਰਿਯਾ। ਕਰੀਆ। ਕੇਵਟ। ਕੈਵਰਤ। ਖੇਵਟ। ਖੇਵਾਟ। ਜਾਲਕ। ਤਾਰਕ। ਥਾਂਘੀ। ਦਾਸ। ਦਾਸ਼। ਧੀਵਰ। ਨਯਾਮਕ। ਨਾਖ਼ੁਦਾ। ਨਾਵਕ। ਪਾਤਣ। ਪਾਤਣੀ। ਪਾਤਨੀ। ਪੋਤਵਾਰ। ਬੇਰਿਯਾਰ। ਮਲਾਰ। ਮਾਂਝੀ। ਮੁਹਾਣਾ। ਮੇਉ। ੩੦।

ਮੱਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਘੁਲਾਟੀਆ। ਪਹਿਲਵਾਨ। ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ। ਭਲਵਾਨ। ੫।

ਮੜ੍ਹੀ (ਥਾਂ) ਅਸਥਾਲਜ। ਸਮਾਧ। ਮਕਬਰਾ। ਰੌਜ਼ਾ। ੫।

ਮਾਂ (ਸਨ:) ਅੱਕਾ। ਅਦਿਤਿ। ਅੰਬਾ। ਅੰਬਾਲਿਕਾ। ਅੰਬਿਕਾ।

ਅੰਮ । ਅੰਮਾ । ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ । ਗੋ । ਜਣਦੀ । ਜਣੇਦੀ। ਜਨਤਿ। ਜਨਤੀ। ਜਨਨਿ । ਜਨਨੀ। ਜਨਯਿਤ੍ਰੀ। ਜਨਿਤ੍ਰੀ। ਜਨੀ। ਜਨਜਤ੍ਰੀ । ਝਾਈ । ਪ੍ਰਸੂ । ਬੇਬੇ। ਭਾਬੀ। ਮਹਤਰੀਆ। ਮਦਰ । ਮਾ । ਮਾਉ। ਮਾਊ । ਮਾਇ । ਮਾਇਆ । ਮਾਈ । ਮਾਤ । ਮਾਤਾ । ਮਾਤ੍ਰੀ । ਮਾਦਰ। ਮਾਯ। ਮਾਯਾ। ਮੈਯਾ। ੪੦।

ਮਾਇਆ (ਵ:) ਅਗਨਈ । ਅਜਾ । ਆਥ। ਅੰਜਨਿ। ਅੰਜਨਾ। ਅੰਜਨੀ। ਸ੍ਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ । ਸ਼ਕਤਿ । ਸ਼ਕਤੀ। ਸਰਪਨਿ । ਸਰਪਨੀ । ਸਾਹਣੀ । ਸਾਹਨਿ । ਸਾਹਨੀ । ਸੋਭਾ । ਸੰਪੈ । ਕਉਲ । ਕਮਲਾ । ਕੁਦਰਤ । ਕ੍ਰਿਸਨਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ । ਕ੍ਰਿਖਣਾ । ਗਥ । ਗਾਥ । ਚੰਚਲ। ਚੰਚਲਾ । ਜ਼ਰ । ਦਾਸੀ । ਦੁਨੀ । ਦੁਨੀਆ । ਦੌਲਤ। ਧਨ। ਨਾਗਨਿ। ਨਾਗਨੀ । ਨੀਲ । ਮਾਇ । ਮਾਈ । ਮਾਯਾ । ਮਾਲ । ਮੋਹਨਿ । ਮੋਹਨੀ। ਲੱਖਮੀ । ਲੱਛਮੀ । ੪੫।

ਮਾਸ (ਮ:) ਆਸ੍ਰਜ। ਆਮਿਖ। ਹੇਰਾ । ਹੇੜਾ । ਕੀਰ । ਕ੍ਰਵਜ । ਗੋਸ਼ਤ । ਜਾਂਗਲ । ਤਰਸ । ਪਲ । ਪਲਦ । ਪਲਲ । ਪਿਸ਼ਿਤ । ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । ਮਾਂਸ । ਮੰਧ । ੧੭।

ਮਾਸੀ (ਸਨ:) ਮਾਉੱਚਾ । ਮਾਤ ਸੁਸਾ । ਮਾਤ ਭਗਨੀ । ਮਾਤ੍ਰਿ ਸ੍ਵਸ੍ਰੇਯ। ਮਾਤ੍ਰਿਖਟਾ। ਮਾਤ੍ਰਿ ਭਗਿਨੀ। ਮੌਸੀ । ੮।

ਮਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਸਨ:) ਮਸ਼ੇਰ । ਮਾਤ੍ਰਿਖ ਸ੍ਵਸੇਯ । ਮਾਤ੍ਰਿਖ ਸ੍ਵਸ੍ਰੀਯ । ਮੌਸੇਰਾ ਭਾਈ । ੫।

ਮਾਸੀ ਦੀ ਧੀ (ਸਨ:) ਮਸ਼ੇਰੀ ਭੈਣ । ਮਾਤ੍ਰਿਖ ਸ੍ਵਸੇਯੀ। ਮਾਤ੍ਰਿਖ ਸ੍ਵਸ੍ਰੀਯਾ। ਮੌਸ਼ੇਰੀ ਬਹਿਨ । ੫।

ਮਾਂਹ (ਅੰ:) ਉਰਦ । ਉਰਦੀ। ਉੜਦ। ਕੁਰੁਕਿੰਦ । ਧਾਨਜ ਵੀਰ । ਪਿਤ੍ਰ ਭੋਜਨ। ਪਿਤ੍ਰਜ। ਬਲਾਢਜ। ਬਲੀ। ਬੀਜ ਰਤਨ। ਮਾਂਸ। ਮਾਸਲ। ਮਾਖ। ਵ੍ਰਿਖਾਂਕੁਰ । ੧੫।

***ਮਾਹਵਾਰੀ** (ਮ:) ਅਰੱਤਵ। ਇਸਤ੍ਰਿਜ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਰਮ । ਸਿਰ ਨਾਵਣੀ । ਕਪੜੇ। ਕੁਸਮ। ਨਾਰਿਜਾ । ਪੁਖਪ । ਫੁੱਲ । ਮਾਸਕ ਧਰਮ । ਮੰਥਲੀ ਕੋਰਸ । ਰਜ । ਰਜਸ੍ । ਰਿਤੁ । ਰਿਤੁ ਸ੍ਰਾਵ । ਰਿਤੂ । ੧੭।

ਮਾਘ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਿ:) ਤਪਸ । ਤਪਾ । ਮਹ । ਮਕਰ । ਮਾਹ । ੬।

ਮਾਣਿਕ (ਖ:) ਸ਼ੋਣ ਰਤਨ । ਪਦਮ ਰਾਗ । ਲੋਹਿਤਕ । ੪।

**ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਾਹਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਾਹਵਾਰੀ ਆਉਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ੫੦-੬੦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।*

ਮਾਤ ਲੋਕ (ਥਾਂ) ਉਰਵਾਰ। ਅੱਛੂ । ਅਤ੍ਰ। ਆਲਮ । ਇਹ ਲੋਕ। ਇਤ। ਈਤ । ਹਲਤ। ਦੁਨੀ। ਦੁਨੀਆ । ਪਾਛੇ । ਮੱਛ ।੧੩।

ਮਾਮਲਾ (ਖੇ:) ਹਾਲਾ । ਹਾਲਿ। ਕਣ । ਕਰੁ। ਕਿਰਸ ਕਰੁ। ਭਾਗ ਧੇਯ। ੭।

ਮਾਮਾ (ਸਨ:) ਮਾਤੁਲ । ਮਾਮੂ । ੩।

ਮਾਮੀ (ਸਨ:) ਮਾਤੁਲਾਨੀ। ਮਾਤੁਲੀ । ਮਾਮਾਣੀ । ੪।

ਮਾਰੂ ਧਰਤੀ (ਥਾਂ) ਮਰੁਸ ਥਲ । ਮਰੁ ਭੂਮਿ । ਮਾਰੂ ਸਥਲ । ਮਾਰੂ ਥਾਂ । ਮਾਰੂ ਭੂਮੀ । ੬।

ਮਾਲ (ਵ:) ਅਸਾਸਾ । ਖੇਪ । ਗਥ । ਗਾਥ । ਟਾਂਡਾ । ਧਾਨ । ੭।

ਮਾਲਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਧਿਕਾਰੀ। ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ। ਅਧਿਪ। ਅਧਿਪਤਿ। ਅਧਿਭੂ। ਅਧੀਸ਼। ਅਧੀਸ਼੍ਵਰ। ਅਧਜਖਜ। ਅਵਮਤ। ਆਰਯਾ। ਈਸ। ਈਸ਼ । ਈਸਰ। ਈਸ਼ਰ। ਈਸ੍ਵਰ । ਸਾਹਿਬ । ਸੁਆਮੀ। ਸ੍ਵਾਮਿਨ। ਸ੍ਵਾਮੀ । ਖੁਦਾ। ਖੁਦਾਇ। ਗੁਸਾਈ। ਗੋਸਾਈ। ਠਾਕੁਰ। ਤਾਸ। ਤਾਸ਼। ਧਨੀ। ਨਾਇਕ। ਨਾਥ। ਨਾਯਕ। ਪਤਿ। ਪਤੀ। ਪਰਿ ਵ੍ਰਿਢ। ਪਾਲਕ। ਪ੍ਰਭੁ। ਪ੍ਰਭੂ। ਵਲੀ। ੩੬।

ਮਾਲਣ (ਜਾ:) ਪੁਖਪ ਲਾਵੀ। ਮਾਲਿਨੀ। ਮਾਲਿਣੀ। ਮਾਲਿਨ। ਮਾਲਿਨੀ। ੬।

ਮਾਲਤੀ (ਫੁੱ:) ਸੁਮਨਾ । ਜਾਤੀ । ਮੱਲਿਕਾ । ਮਾਲਤਿ । ਯੁਵਤੀ । ਵਾਸੰਤੀ । ੭।

ਮਾਲਾ (ਗ:) ਸਿਮਰਣੀ। ਸਿਮਰਨੀ। ਸੂਤ ਧਾਰੀ। ਸ੍ਰਕ। ਸਿਕ। ਜਪਨੀ। ਜਪੁ ਮਾਲਾ। ਜਪੁ ਮਾਲੀ। ਤਸਬੀ। ਤਸਬੀਹ। ਮਾਲ। ਮਾਲਿਕਾ। ੧੩।

ਮਾਲੀ (ਜਾ:) ਪੁਖਪ ਲਾਵ । ਪੁਖਪ ਲਾਵਕ। ਪੁਖਪਾ ਜੀਵੀ। ਬਨਾਰਚਕ। ਮਾਲਾ ਕਰ । ਮਾਲਾ ਕਾਰ । ਮਾਲਿਕ । ੮।

ਮਾਲ੍ਹ ਪੂੜਾ (ਭੋ:) ਅਪੂਪ । ਪਿਖਠਕ । ਪੁਆ । ਪੂਆ । ਪੂਪ । ਮੱਲ ਪੂਪ । ਮਾਲ ਪੂਪ । ੮।

ਮਾਵਾ (ਅਫ਼ੀਮ ਦਾ) (ਜ:) ਅਮਲ ਗਲੋਲਾ । ਅਮਲ ਗੋਲਾ । ੩।

ਮਾਵਾ (ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ) (ਕ:) ਮਾਇਆ । ਮਾਈਆ । ੩।

ਮਿਆਦਾ (ਮ:) ਉਦਰ। ਓਝਲੀ। ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਜ ।੪।

ਮਿਆਨ (ਰਾ:) ਥੇਕਾ । ਮਜਾਨ ।੩।

ਮਿਸ਼ਰੀ (ਮਿ:) ਨਬਾਤ । ਨਿਵਾਤ । ਫਾਣਿਤ । ਮਿਸਰੀ । ੫।

ਮਿਹਨਤ (ਕਿ:) ਉੱਦਮ। ਉਦਜੋਗ । ਸ਼੍ਰਮ । ਕਮਾਈ। ਘਾਲ । ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ । ਮਸੱਕਤ । ਮਸ਼ੱਕਤ । ੯।

ਮਿਹਨਤੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉੱਦਮੀ। ਉਦਜੋਗੀ। ਸ਼੍ਰਮੀ । ਕਮਾਈ-

ਕਰਤਾ । ਘਾਲ ਕਰਤਾ । ਪਰਿਸ਼੍ਰਮੀ। ਮਸੱਕਤੀ । ਮਸ਼ੱਕਤੀ । ੯।

***ਮਿੱਝ** (ਮ:) ਅਸਥ ਸਨੇਹ । ਅਸਿਥ ਸਾਰ । ਅਸਿਥ ਸੰਭਵ । ਅਸਿਥਜ। ਸ਼ੁਕ ਕਰ । ਜੀਵਨ । ਤੇਜ । ਦੇਹ ਸਾਰ । ਬੀਜ । ਮੱਜਾ । ੮।

ਮਿੱਟੀ (ਥਾਂ) ਉਰਵਰਾ । ਖਾਕ । ਖਾਕੂ । ਖੇਹ । ਪ੍ਰਸ਼ਸਤਾ । ਮਟੀਆ। ਮੱਟੀ । ਮਾਟੀ। ਮ੍ਰਿਤ। ਮ੍ਰਿਤਸਾ । ਮ੍ਰਿਤਲਾ। ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ। ਮ੍ਰਿਦ। ੧੪।

ਮਿੱਠਾ (ਮਿ:) ਸ੍ਵਾਦ । ਪ੍ਰਿਯ ਸ੍ਵਾਦ । ਮਧੁਰ । ਮਿਸਟ । ਮਿਸ਼ਟ। ਮਿਸ਼ਠ । ਮਿੱਠੜਾ । ਮੀਠਾ । ਮ੍ਰਿਦ । ੧੦।

ਮਿਣਤੀ (ਖੇ:) ਉਨਮਾਨ । ਅਦਲ । ਪ੍ਰਮਾਣ । ਮਾਉ । ਮਾਪ । ਮਾਵਣ । ਮਿਤਿ। ਮਿਤੀ। ਮੇਉ । ਮੇਯ ।੧੧।

ਮਿੱਤਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਨਾਇ। ਅਸਨਾਹ। ਅਸਨਾਹਾ। ਅਸਨੇਹਿ । ਅਸਨੇਹੀ । ਅਜੀਜ । ਅਜ਼ੀਜ਼ । ਆਸ਼ਨਾ । ਸਹ। ਸਹਚਰ। ਸਹਾਇਕ। ਸਹਾਈ। ਸਹੇਰਾ। ਸਖ । ਸਖਾ। ਸਖਾਈ। ਸਨੇਹੀ । ਸੱਜਣ। ਸੱਜਨ। ਸਪੱਖਸ਼। ਸਪੱਖਜ। ਸਾਜਨ । ਸਾਜਨੜਾ । ਸੁਹਿਰਦ । ਸੁਹ੍ਰਿਤ। ਸੁਹ੍ਰਿਦ। ਸੁਰਜਨ। ਸੁਰਰਿਦ । ਸੈਨ ਸੰਗਾਤੀ । ਸੰਗੀ । ਸੰਘਾਤੀ । ਸੰਘੀ । ਹਿਤੁ। ਹਿਤੂ । ਹਿਤੈਸ਼ੀ । ਦੋਸਤ। ਪਯਾਰਾ। ਪਿਆਰਾ। ਪ੍ਰਿਯ । ਬਾਲਹਾ । ਬੇਲੀ । ਮਿਤ । ਮੀਤ । ਮੀਤਲਾ। ਮੁਹਬਤੀ। ਮੇਲੀ। ਯਾਰ। ਰਫੀਕ। ਵਲੀ । ੪੦।

ਮਿਰਗਾਣੀ (ਕ:) ਅਜਿਨ । ਹਰਣਾ । ਹਰਾ । ਕ੍ਰਿਤ । ਚਮੜ । ਚਮੜੀ । ਚਰਮ। ਚਰਮਨ੍। ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ। ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲਾ । ਮਿਗਾਣੀ । ੧੨।

ਮਿਰਗੀ (ਰੋ:) ਅਪਸਮਾਰ । ਅੰਗ ਵਿਕ੍ਰਤਿ। ਭੂਤ ਵਿਕ੍ਰਿਯਾ। ਲਾਲਾਧ । ੫।

ਮਿਰਚ (ਕਾਲੀ) (ਜੰ: ਦ:) ਊਖਣ । ਊਖਣਾ । ਸ਼ਿਰੋਵ੍ਰਿਤ । ਸ਼ਜਾਮ । ਕੋਲ । ਕੋਲਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ । ਤਿਕਤ । ਧਰਮ ਪੱਤਨ । ਪਵਿਤ । ਬੱਲੀਚ । ਬੱਲੀਜ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਮਰਿਚ। ਯਵਨ- ਪ੍ਰਿਯ । ਵੇਣਜ । ੧੭।

ਮਿਰਚ (ਚਿੱਟੀ) (ਜੰ:ਦ:) ਸਿਤ ਮਰਿਚ । ਸਿਤ ਵੱਲੀਨ। ਸ਼ੀਤੋਤਥ । ਚੰਦੂ ਕੇ । ਧਵਲ । ਬਹੁਲਾ । ਬਾਲਕ । ੮।

ਮਿਰਚ (ਲਾਲ) (ਜੰ: ਦ:) ਅਜੜਾ । ਕਟਵੀਰਾ । ਕੁਮ੍ਰਿਚ । ਤੀਖਜਣ । ਮ੍ਰਿਚਾ । ਰਕਤ ਮਰਿਚ । ੭।

ਮਿਰਦੰਗ (ਕੀ:) ਪਖਾਵਜ। ਮੁਰਜ। ੩।

ਮੀਚਿਕਾ (ਜੰ: ਦ:) ਉਦਕੀਰਯ।

*ਉਹ ਗੁਦਾ ਜਾਂ ਭੇਜਾ ਜੋ ਹੱਡੀ ਦੀ ਨਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਮਿੱਝ ਜਾਂ ਮੱਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਾਰ ਵੱਲੀ। ਸਨਿਗਧ ਪਤ੍ਰ। ਸਾਰੰਗਖਠਾ। ਹਸਿਤ ਵਾਰੁਣੀ। ਕਰਜ। ਕਰਭਾਂਡਿਕ। ਕਰੰਜਕ । ਕਲਿਮਾਰ । ਕਾਕਧਨੀ । ਕੈਡਰਯ । ਖਡ ਗੁੰਥ । ਖਡ ਗੁੰਥਾ । ਗੁੰਛ ਫਲ । ਘ੍ਰਿਤ ਪਰਣ। ਚਿਰ ਬਿਲ੍ਵ। ਤਪਸ੍ਵੀ। ਨਕਤ ਮਾਲ। ਪੂਤਿਕ। ਪੂਤਿ ਪਤ੍ਰ। ਪੂਤਿ ਪਰਣ। ਪੂਰਿ ਕਰੰਜ। ਬੱਧ ਫਲ। ਰੋਚਨ। ਵਿਥਾਰੀ । ਵ੍ਰਿਤ ਪਰਣ । ੨੭।

ਮੀਚਿਕਾ (ਕੰਡੇ ਦਾਰ) (ਜੰ: ਦ:) ਕਲ ਮਾਰਕ। ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਕੰਜਾ। ਕੰਡੇਦਾਰ ਕਰੰਜੂਆ। ਪੂਤਕ। ਪੂਤ ਕਰਜ । ੭।

ਮੀਚਿਕਾ (ਲਾਲ) (ਜੰ: ਦ:) ਦਾੜਿਮ ਪੁਖਪਕ । ਪ੍ਰੀਹ । ਰਕਤ ਰੋਹਿੜਾ । ਰੋਹਿਤਕ। ਰੋਹਿਨ। ਲਾਲ ਕਰੰਜੂਆ। ਲਾਲ ਕੰਜਾ । ੯।

ਮੁਆਤਾ (ਅਕਾ:) ਉਲਕਾ । ਕੂਚਾ । ਚੁਆਤਾ । ਮੁਰਿਆੜਾ । ਲੂਕਟ । ਲੂਕਾ । ਲੌਕਾ । ੮।

ਮੁਸਲਮਾਨ (ਜਾ:) ਅਹਿਮਦੀ । ਇਸਲਾਮੀ । ਤੁਰਕ । ਤੁਰਕੂ । ਮੁਸਲਮਾਣ। ਮੁਹੰਮਦੀ। ਮਲੇਛ । ਯਵਨ । ੯।

ਮੁਸਾਫਰ ਖਾਨਾ (ਥਾਂ) ਉਡੀਕ-ਘਰ। ਅਥਾਈ । ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਾ-ਭਵਨ। ੪।

ਮੁਹਰ (ਰਾ:) ਅਖਰਾਂਕ। ਅਛਰਾਂਕ । ਅਛਰਾਂਗ। ਛਾਪ । ੫।

ਮੁਕਟ (ਗ:) ਉਸਨੀਸ। ਉਸਨੀਕ । ਉਖਣੀਕ । ਉਤੰਸ । ਅਵਤੰਸ। ਕਿਰੀਟ । ਕ੍ਰੀਟ । ਤਾਜ । ੯।

ਮੁਕਤਿ ਸਰ (ਸ: ਖੰ:) ਉਧਾਰ ਸਰ । ਅਪਵਰਗ ਤਾਲ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ । ਸਿੱਧੀ ਸਰ। ਸ਼੍ਰੇਯ ਤਾਲ। ਕਲਿਆਣ ਸਰ। ਕਲਿਆਨ ਸਰ। ਕੇਵਲ ਸਰ । ਕੈਵਲ ਸਰ । ਖੇਮ ਤਾਲ । ਗਤੀ ਸਰ । ਨਿਰਬਾਣ ਤਾਲ । ਨਜਾਤ ਤਾਲਾਬ । ਪਰਮਗਤੀ ਸਰੋਵਰ । ਮੋਖ ਤੜਾਗ । ਮੋਖਸ਼ ਤਾਲ ।੧੭।

ਮੁਕਤੀ (ਸ: ਖੰ:) ਉਚਾ ਘਰ। ਉਚ ਥਲ। ਉਧਾਰ । ਉਬਾਰ । ਊਚਾ ਥਲ । ਅਖਜ । ਅਜੂਪ । ਅਟਲ ਪਦ । ਅਟਲ ਪਦਵੀ । ਅਤਿ ਮ੍ਰਿਤਜੁ । ਅਪਨਰ। ਅਪਨਰਭਵ। ਅਪ ਵਰਗ। ਅਮਰ ਪਦ। ਅਮ੍ਰਿਤ । ਅਯੂਪ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ । ਸਿੱਝ । ਸਿਧਿ । ਸਿਧੀ । ਸੀਧ । ਸੁਖ । ਸੁਰਗ । ਸ੍ਰੇਯ । ਸ੍ਰੇਯਸ। ਸ੍ਵਰਗ। ਕਲਿਆਣ। ਕਲਿਆਨ। ਕਲਜਾਨ। ਕੁਸਲ। ਕੁਸ਼ਲ। ਕੇਵਲ। ਕੈਵਲ। ਕੈਵਲਜ। ਖਲਾਸੀ। ਖੇਮ। ਖਜੇਮ । ਗਤ । ਗਤਿ । ਗਤੀ। ਛੁਟਕਾਰਾ । ਛੁੱਟੀ । ਛੂਟ। ਛੇਮ। ਛੋਟ। ਨਜਾਤ। ਨਿਹ ਸ੍ਰੇਯਸ । ਨਿਹਚਲ ਪਦ। ਨਿਸਤਾਰ। ਨਿਸਤਾਰਾ। ਨਿਰਵਿਰਤੀ। ਨ੍ਰਿਵਾਣ। ਪਰਮ ਗਤੀ । ਪਰਮ ਪਦ । ਪਾਰੰਗਤ । ਭਵ । ਮਹਾ ਸਿਧਿ। ਮੁਕਤਿ। ਮੋਸ਼। ਮੋਕਸ਼। ਮੋਖ। ਮੋਖਸ਼। ਮੋਖਜ। ਮੋਛ। ਮਿਤੂ ਅੰਤ। ਵਡ-

ਸੁਰਗ। ੬੯।

ਮੁੱਕਾ (ਮ:) ਘਸੁੰਨ। ਘੁੰਸਾ। ਮੁਸ਼ਟਿਕ । ਮੁਸ਼ਟਿਕਾ। ਮੁਕ। ਮੁੱਕੀ। ਮੁੱਠ। ਮੁੱਠੀ। ਮੂਕਾ। ੧੦।

ਮੁੱਛ (ਮ:) ਮੁਛਹਿਰਾ। ਮੂੰਛ। ਮੋਂਛ। ੪।

ਮੁੰਜ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਕਰ ਭੰਗ। ਸਥੂਲ ਦਰਭ। ਸਮੇਖਲ। ਸ਼ਰਬਾਣ। ਸ਼ੀਰੀ। ਤੇਜਨ। ਤੇਜਨਾਹ੍ਯ। ਤ੍ਰਿਣਾਖਜ। ਦੁਰ ਮੂਲ। ਦ੍ਰਿਢ ਤ੍ਰਿਣ। ਬਹੁ ਪ੍ਰਜ। ਬ੍ਰਹਮਣਯ। ਭਦ੍ਰ ਮੁੰਜ। ਮੁੰਜਨਕ। ਮੁੰਜਾਤ। ਮੁੰਞ। ਮੂਜ। ਮੂੰਜ। ਮੌਂਜੀ। ਰਾਮ ਸਰ। ਰੰਜਨ। ਵਾਨੀਰਕ। ੨੩।

ਮੁੱਠ (ਮ:) ਮੁਸਟ। ਮੁਸ਼ਟ। ਮੁਸਟੀ। ਮੁਸ਼ਠ। ਮੁੱਠੀ। ਮੁੱਠੀਆ। ੭।

ਮੁਦਗਰ (ਗ:) ਘਨ। ਦ੍ਰੂਘਨ। ਮੁਗਦਰ। ੪।

ਮੁਨਸ਼ੀ (ਜਾ:) ਕਰਣ। ਕਲਰਕ। ਕਾਇਥ। *ਕਾਯਸਥ। ਕੂਟ ਕ੍ਰਿਤ। ਨਵੀਸਿੰਦ। ਪੰਜੀ ਕਰ।੮।

ਮੁਨੱਕਾ (ਫ:) ਸਵਿਤ੍ਰ। ਸ੍ਵਾਦ੍ਵੀ। ਕਾਕਲੀ ਦ੍ਰਾਖਜ਼ਾ। ਕਾਲ ਮੇਖਲਾ। ਗੁੜਾ। ਗੋਸਤਨੀ। ਚਾਰੁ ਫਲਾ। ਛਦ੍ਰਾ। ਦਾਖ। ਦ੍ਰਾਖਜ। ਪ੍ਰਿਯਾਲਾ। ਫਲੋਤਮਾ। ਮਧੁ ਰਸਾ। ਮ੍ਰਿਦ੍ਵੀਕਾ। ਲਘੁ ਦ੍ਰਾਖਜਾ। ਰੁਚਿ ਕਾਰਣੀ। ੧੭।

ਮੁਰਦਾ (ਮ:) ਸ਼ਵ। ਸੰਸਥਿਤ। ਕੁਣਪ। ਕੁਣਾਪ। ਖਜਤਿ ਵਰਧਨ। ਪਰਾਸੁ। ਪਰੇਤ। ਪ੍ਰਮੀਤ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੰਚਤ੍ਵ। ਪ੍ਰੇਤ। ਮਿਰਤਕ। ਮ੍ਰਿਤ। ਮ੍ਰਿਤਕ। ੧੪।

ਮੁਲਾਕਾਤ (ਭਾ:) ਭੇਂਟ। ਮਿਲਣੀ। ੩।

ਮੁਲੱਠੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਤਿ ਰਸਾ । ਕਲੀਤਕ । ਕੀਤਨ ਕੰਮ । ਜਲਜਮ ਮਧੂ । ਜਜੇਖਟ ਮਧੁ । ਮਦੂਲਕਾ । ਮਧੁ ਸ੍ਰਵਾ । ਮਧੁਕ । ਮਧੁ ਯਖਿਟਕਾ । ਮਧੁ ਯਖਟੀ । ਮਧੁ ਯੁਸਰੀ । ਮਧੁ ਰਸਾ । ਮਧੂਕਸ । ਮੁਲਹਠੀ । ਮੁਲੇਠੀ । ਜਸਟੀ । ਯਖਿਟ । ਯਖਿਟਕਾ । ਯਖਟੀਕ । ਯਖਟਜਹ੍ਰਿਕਾ । ੨੧।

ਮੁੱਲ (ਵ:) ਉਨਮਾਨ। ਅਵਕ੍ਰਯਾ। ਕੀਮ । ਕੀਮਤ। ਦਾਮ। ਦੰਮ। ਭੇਟਾ । ਮੂਲ। ਮੂਲਜ। ਮੋਖ। ਮੋਲ। ਵਮਨ । ੧੩।

ਮੁੜ੍ਹਕਾ (ਮ:) ਉਸ਼ਮਾ । ਉਖੁਮਾ। ਸੇਤ । ਸ੍ਵੇਤ । ਸ੍ਵੇਦ । ਘਰਮ । ਤਾਪ । ਨਿਦਾਘ। ਪਸੀਨਾ। ਪਸੇਉ। ਪਰਸੇਵ। ਪ੍ਰਸੇਵ । ਪ੍ਰਸ੍ਵਦ । ਪ੍ਰਸ੍ਵੇਦ । ੧੫।

ਮੂਸਲੀ (ਜੰ: ਦ:) ਅਰਸ਼ੋਘਿਨ। ਸੁਬਹਾ । ਹੇਮ ਪੁਖਪੀ । ਖਲਨੀ। ਗੋਧਾ ਪਦੀ । ਤਾਲ ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ਤਾਲ ਮੂਲੀ। ਤਾਲਿਕਾ। ਤਾਲੀ। ਦੀਰਘ ਕੰਦਿਕਾ। ਭੂਤਾਲੀ। ਮਹਾ ਵ੍ਰਿਖਜਾ।

ਕਾਯਸਥਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਚਿਤਰ ਗੁਪਤ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਹਨ। ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲੇਖਕ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਕਲਰਕਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਤ੍ਰੀ ਧਰਮ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੂਸਲੀ ।੧੪।

(ਨੋਟ:-ਮੂਸਲੀ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਦੇ ਦੂਜੀ ਕਾਲੀ।)

ਮੂੰਹ (ਮ:) ਆਸ । ਆਸਯ । ਆਸਜ । ਆਨਨ । ਛਬ ਭੌਨ । ਤੁੰਡ । ਦਹਨ । ਦਹਾਨ । ਪਲ । ਬਕੱਤ੍ਰ । ਬੱਕ੍ਰ । ਬਦਨ । ਮੁਹ । ਮੁਹਖੜਾ । ਮੁਖ । ਮੁਖੜਾ। ਲਪਨ। ਵਕ੍ਰ । ਵਦਨ । ਵਾਤ । ੨੧।

ਮੂਹਲਾ (ਭੋ:) ਮੁਹਲਾ। ਮੁਖਲ। ਮੂਸਰ। ਮੂਸਲ । ਮੋਹਲਾ । ੬।

ਮੂਖਕ ਪਰਣੀ (ਜੰ: ਦ:) ਉਦੀਰ ਕਾਠੀ । ਉਪਚਿਤ੍ਰਾ । ਸ਼ਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ । ਸੰਬਰੀ। ਚਿਤ੍ਰ। ਦ੍ਰਵੰਤੀ। ਨਯਗ੍ਰੋਧੀ। ਪ੍ਰਤਜਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ । ਮੂਸਰੀ । ਰੰਡਾ । ਵ੍ਰਿਖਾ । ੧੨।

ਮੂੰਗ ਫਲੀ (ਫ:) ਸਨੇਹ ਬੀਜਿਕਾ । ਚੀਨਾ ਵਾਦਾਮ । ਤ੍ਰਿਬੀਜਾ। ਭੂਸਥਾ। ਭੂਚੰਕਾ। ਭੂਮਿ ਸ਼ਿੰਬਕਾ। ਭੂਮਿਜਾ। ਮੰਡਪੀ । ਰਕਤ ਬੀਜਾ । ੧੦।

ਮੂੰਗਾ (ਪਾ:) ਅੰਗਾਰਕ ਮਣੀ । ਅੰਭੋਧਿ ਵੱਲਭ। ਸੁਖਰਾ। ਕਪੋਤਾਘ੍ਰਿ। ਗੁਲੀਆਂ। ਦ੍ਰੂਮਭਵ। ਨਟੀ। ਨੀਲਮ। ਪਰਵਾਲਾ। ਪ੍ਰਵਾਲ। ਬਿੰਦ੍ਰਮ । ਭੌਮਿ ਰਤਨ । ਮੌਂਗਾ । ਰਕਤ ਕੰਦ । ਰਕਤ ਕੰਦਲ । ਰਕਤਾਕਾਰ। ਰਕਤਾਂਗ। ਲਤਾਵਲੀ। ਵਿਦ੍ਰਮ। ੨੦।

ਮੂੰਗੀ (ਅੰ:) ਸੁਫਲ । ਸੂਪ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ । ਹਯਾਨੰਦ । ਬਾਜਿ ਭੋਜਨ । ਭੁਕਤਿ ਪਦ । ਮੁਦਗ । ਮੂੰਗ । ਰਸੋਤਮ । ਵਰਣਾਰਹ । ੧੦।

ਮੂਤ (ਮ:) ਉੱਚਾਰ । ਸ਼ਰਲਾ । ਚੀਤਾ । ਪੇਸ਼ਾਬ । ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਵ । ਬੌਲ । ਮੂਤ੍ਰ । ਲਘੁ ਸ਼ੰਕਾ । ੯।

ਮੂਧਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਰਧ । ਉਲਟਾ। ਉਂਡਾ। ਊਧ। ਊਂਧ। ਊਧਾ। ਊਂਧਾ। ਉਧੋ। ਊਭਾ। ਓਂਧਾ। ਔਧਾ। ਪੁੱਠਾ। ੧੩।

ਮੂਰਖ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਜੱਡ। ਊਰਾ। ਅਸਮਝ। ਅਸ਼ਿਖਜਤ । ਅਸੂਝ । ਅਹਮਕ । ਅਗਿਆਨੀ। ਅਗਜ । ਅਗਜਾਨੀ। ਅਚੇਤ । ਅਚੇਤਨ । ਅਚੇਤ ਬੁਧਿ । ਅਣਜਾਣ । ਅਧੀ । ਅਨਜਾਨ। ਅਨਪੜ੍ਹ। ਅਨਪੜ੍ਹਿਆ। ਅਨ ਭਿਗਜ। ਅਪਢ। ਅਪੜ੍ਹ। ਅਬੁਧਿ । ਅਬੂਝ । ਅਬੋਧ। ਅਯੋਗ। ਅੰਜਾਨ। ਸਈਆਦ। ਸਠ। ਸ਼ਠ। ਕਲੰਦਰ। ਕੁੰਠ। ਖਲ। ਖਲਾ। ਖਾਇਕ। ਗਹੇਲਾ। ਗਵਾਰ । ਗਵਾਰਾ। ਗਾਵਰ। ਗਾਵਾਰ। ਗਾਵਾਰਾ। ਗੁਣ ਹੀਨ। ਗੁਨ ਹੀਨ। ਚੁੱਪਾ। ਜਢ। ਜੜ੍ਹ। ਜੜ੍ਹਮਤ। ਤਮ। ਨਾਦਾਨ। ਨਿਦਾਨ। ਨਿਰਗੁਣ। ਨਿਰਗੁਣਿਆਰ। ਨਿਰਗੁਨ । ਨਿਰਗੁਨਿਆਰ। ਨਿਰਾਬੁੱਧਿ। ਬਦ । ਬੁੱਧ ਹੀਨ । ਬੁੱਧੂ । ਬੂਝੜ । ਬੇ ਅਕਲ। ਬੇ ਸੂਝ। ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ। ਭੂਛ । ਭੌਂਦੂ । ਮੁਗਧ । ਮੁਗਧਰ । ਮੁਗਧਾਰੀ।

ਮੁਗਨਾ। ਮੁਘਧ। ਮੁਘਨਾ । ਮੁੰਧ । ਮੂਕ। ਮੂਢ। ਮੂਰ । ਮੂਰਾ । ਮੂਰਾਖਾ। ਮੂੜ੍ਹ । ਮੂੜ੍ਹਾ । ਮੰਦ । ੭੮।

ਮੂਰਤਿ (ਗ:) ਉਤਾਈ। ਅਕੇਸ। ਅਰਚਾ। ਚਿਤਰ। ਚਿਤ੍ਰ। ਤਸਵੀਰ। ਪੁਤਰੀ । ਪੁਤਲੀ। ਪੂਤਰੀ। ਪੂਤਲੀ। ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਤ। ਪ੍ਰਤਿਛਾਯਾ। ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ। ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ਪ੍ਰਤਿਮਾ। ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ। ਪ੍ਰਤਿਯਾਤਨਾ। ਬੁੱਤ। ਮੂਰਤੀ । ੨੦।

ਮੂਲੀ (ਮੂ: ਕੰ:) ਸਿਤ। ਸ਼ਿੰਬੀਫਲ। ਸ਼ੰਖ ਮੂਲ । ਹਸਿਤ ਦੰਤ। ਹਰਿ ਪ੍ਰਣ । ਕਸ਼ਾਰ ਮੂਲ। ਕੁੰਜਰ । ਕੰਦ ਮੂਲ । ਦੀਰਘ ਕੰਦਕ । ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰਕ । ਦੀਰਘ ਮੂਲ। ਨੀਲ ਕੰਠ। ਭੂਮਿਕ। ਕਸ਼ਾਰ। ਮੂਲਕ । ਮੂਲਾਹ੍ਵ । ਮ੍ਰਿਤ ਕਸ਼ਾਰ । ਰੁਚਿਰ । ੧੮।

ਮੇਘ ਨਾਦ (ਅਵ:) ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ । ਸ਼ਕ੍ਰਾਰਿ ਰਾਵਣਾਤਮਜ । ੪।

ਮੇਘ ਮਾਲਾ (ਅਕਾ:) ਆਸਾਰ । ਕਾਦੰਬਿਨੀ । ਘਨ ਮਾਲਾ । ਮੇਘ ਪੰਕਤਿ। ਮੇਘ ਪੰਕਤੀ। ਮੇਘਾਵਲੀ। ੭।

ਮੇਥੀ (ਜੰ: ਦ:) ਸੁਨੀਦ੍ਰਿਕਾ । ਕੁੰਚਿਕਾ । ਕੈਰਵੀ । ਗੰਧ ਫਲਾ । ਗੰਧ ਬੀਜਾ । ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ਜਜੋਤਿ । ਦੀਪਨੀ। ਪੀਤ ਬੀਜਾ। ਬਹੁ ਪਤ੍ਰਕਾ। ਬਹੁ ਪਰਣੀ । ਬੇਧਨੀ । ਮਿਸ਼੍ਰ ਪੁਖਪਾ। ਮੇਥਿਕਾ । ਮੇਥਿਨੀ । ਮੰਥਾ ਵੱਲਰੀ । ੧੮।

ਮੇਰ (ਭਾ:) ਮਮਤਾ। ਮਮੱਤ । ਮੇਰਾ ਪਨ। ਮੈਂ ਪਨ । ਮੈਂ ਭਾਵ । ੬।

ਮੇਰਾ (ਸਾ:) ਮਹਿੰਡਾ । ਮਮ । ਮਾ । ਮੇਰਉ। ਮੈਂਡੜਾ। ਮੈਂਡਾ। ਮੋਹੀ। ਮੋਰ । ਮੋਰਲੋ ਮੋਰਾ । ੧੧।

ਮੇਲ (ਭਾ:) ਸੰਜੋਗ । ਸੰਧਿ । ਸੰਯੋਗ । ਗੰਢ । ਜੋੜ । ਢੋਅ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ । ਭੇਟ ਮਿਲਣ। ਮਿਲਾਪ। ਮਿਲਾਵੜਾ। ਮੇਲਾ। ਵਸਲ । ੧੪।

ਮੈਂ (ਸਾ:) ਅਹਮ । ਅਹੰ । ਹਉ । ਹੰ । ਮ । ਮਈਏ । ਮਨ । ਮਾ। ਮੂ । ਮੂੰ। ਮੋ । ਮੋਹ । ਮੰਞ । ੧੪।

ਮੈਹਾਂ (ਪ:) ਅਸ਼ਧਾਰ । ਆਨੂਪ । ਸਾਨ੍ਹ । ਸੈਰਭ । ਕਲੁਖ । ਕਾਸਰ । ਗਵਲੀ । ਜਮ ਬਾਹਨ । ਬਲੀ । ਭੈਸਰ । ਭੈਸਾ । ਭੈਂਸਾ । ਮਹਿਆਂ । ਮਹਿਖ । ਮੱਤ । ਯਮ ਵਾਹਨ । ਰਕਤਾਖਜ। ਰਜਬ੍ਰੂਲ। ਲੁਲਾਪ । ਲੁਲਾਯ । ਵਾਹ ਦ੍ਵਿਖ । ਵਿਖ ਸ੍ਵਰ। ਵਿਖਾਣੀ । ਵੰਸ਼ ਭੀਰ । ੨੫।

ਮੈਥਨ (ਮ:) ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਸਹ ਵਾਸ। ਸੁਰਤਿ । ਸੰਭੋਗ । ਕੇਲਿ । ਕ੍ਰੀੜਾ । ਗ੍ਰਹਸਤ । ਗ੍ਰਹਸਤ ਧਰਮ । ਗ੍ਰਾਮਜ ਕਰਮ । ਗ੍ਰਾਮਜ ਧਰਮ । ਪ੍ਰਸੰਗ। ਭੋਗ। ਵਰਤਿ। ਵਿਲਾਸ । ਵਜਵਾਯ । ੧੬।

ਮੈਥਨ ਘਰ (ਥਾ:) ਕ੍ਰੀੜਾਲਯ। ਕ੍ਰੀੜਾ ਵਾਸ । ਗ੍ਰਭਾਗਾਰ । ਬਿਲਾਸ ਘਰ । ਰਤਿ ਸ਼ਾਲਾ । ਰਤਿ ਗ੍ਰਿਹ। ਰੰਗ ਸ਼ਾਲਾ। ਰੰਗ ਘਰ । ਰੰਗ ਭਵਨ। ਰੰਗ ਮਹੱਲ। ਵਾਸ। ਗ੍ਰਿਹ। ਵਾਸ ਸਥਲ । ੧੩।

ਮੈਨ ਫਲ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਲਪ। ਸ਼ਲਪਕ। ਕਰਹਰ। ਕਰਹਾਟ। ਕੰਠ। ਘੰਟਾਲ। ਛਰਦਨ। ਤਗਰ । ਧਾਰਾ ਫਲ । ਪਿਚੁਕ । ਪਿੰਡੀਨਟ । ਮਦਨ ਫ਼ਲ। ਮਯਨ ਫਲ । ਮਰੁਬਕ । ਮੈਨ-ਫਰ । ਰਾਠ । ਰਾਮੱਛਰਦਨਕ । ਵਿਖ ਪੁਖਪਕ । ੧੯।

ਮੈਨਾ (ਪੰ:) ਸਾਰਿਕਾ। ਸ਼ਾਰਿਕਾ। ਸਾਰੀ। ਕਲਹ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਗੋਕਿਰਾਟਿਕਾ । ਗੋਕਿਰਾਟੀ। ਗੋਰਾਂਟਿਕਾ। ਗੋਰਾਟੀ। ਗੋਰਿਕਾ। ਚਿਤ੍ਰ ਲੋਚਨਾ । ਧਾੜਵਾ । ਪੀਤ ਪਾਦਾ । ਪੂਤੀ। ਮਧੁਰਾਲਾਪਾ । ਮੇਧਵਿਨੀ । ੧੬।

ਮੈਨੂੰ (ਸਾ:) ਮਾਕਉ । ਮਾਝੈ। ਮੁਝੈ। ਮੂ। ਮੂੰ। ਮੈਕੀ। ਮਕੂ। ਮੋਹ। ਮੋਹਿ। ਮੋਹੇ। ੧੧।

ਮੈਲ (ਕ:) ਕਾਈ । ਕਾਲੁਕ। ਕਾਲੁਖ । ਕਾਲੂਖਤ। ਕਾਲੂਖਜ। ਗੰਦ। ਮਲ ।੮।

ਮੈਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਨੱਛ । ਆਵਿਲ । ਸਮਲ। ਕਲੁਖ। ਗੰਦਾ। ਮਲਿਨ। ਮਲੀਨ । ੮।

ਮੋਹ (ਭਾ:) ਅਸਨਾਹ । ਅਸਨਾਹਾ । ਅਗਿਆਨਤਾ। ਅਗਜਾਨਤਾ । ਅਗਜਾਨਾਂਧਕਾਰ। ਅਨੁਰਾਗ। ਸਨੇਹ। ਸੌਹਾਰਦ। ਹਾਰਦ। ਨੀਹਮ। ਨੇਹ । ਪ੍ਰੀਤਿ । ਪ੍ਰੇਮ । ਮਮਤਾ । ਮਮੱਤਵ । ਮਾਇਆ । ਮਾਯਾ । ਮੂਢਤਾ । ਮੂਰਖਤਾ । ਰਾਗ । ੨੧।

ਮੋਹਰ (ਵ:) ਅਸਰਫੀ। ਅਸ਼ਰਫੀ । ਦੀਨਾਰ । ੪।

ਮੋਹਿਤ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਕਤ । ਅਸ਼ਕਤ । ਆਸ਼ਿਕ । ਮੁਸਤਾਕ । ਮੁਸ਼ਤਾਕ। ਮੁਗਧ। ਮੁਗਧਾਰੀ । ੮।

ਮੋਟਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ੳਬਕ। ਅਸਥੂਲ । ਅਬੱਕ। ਅੰਸਲ। ਸਥੂਰ। ਸਥੂਲ। ਤੁੰਦਿਲ । ਥੂਲ । ਪੀਨ । ਪੀਵਰ । ਪ੍ਰਿਥਲਾਂਗ । ਮਾਂਸਲ। ੧੩।

ਮੋਠ (ਅੰ:) ਅਮ੍ਰਿਤ । ਅਰਦਜ-ਮੁਗਧ। ਕੁਲੀਨਕ । ਕ੍ਰਿਮੀਲਕ । ਖੰਡੀ । ਨਿਗੂਢਕ। ਬੱਲੀ ਮੁਗਦ। ਮਕੁਸ਼ਠ । ਮਕੁਸ਼ਠਕ । ਮਦਜਕ। ਮਯਸਟ। ਮਯਸ਼ਟਕ। ਮਯੁਸ਼ਟ। ਮਯੁਸ਼ਟਕ। ਮਜੂਖਠ। ਮੁਗਦਸ਼ਟ। ਮੁਗਦਸ਼ਟਕ। ਮੋਥੀ। ਰਾਜ ਮੁਗਦ। ਵਨ ਮੂੰਗਿਯਾ । ਵਰਕ । ੨੩।

ਮੋਢਾ (ਮ:) ਅੰਸ । ਸਕੰਧ । ਕਾਂਧ । ਕੰਧ । ਕੰਧਾ । ਕੰਨ੍ਹ । ਕੰਨ੍ਹਾ । ਭੁਜ ਸ਼ਿਰਸ । ਭੁਜ ਸੰਧਿ । ਭੁਜ ਮੂਲ ।

ਮੋਹਡੜਾ । ੧੩।

ਮੋਤੀ (ਪਾ:) ਅੰਭਹ ਸਾਰ। ਇੰਦ ਰਤਨ। ਸਸਿ ਗੋਤੀ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਗੋਤੀ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਪ੍ਰਭਾ । ਸ਼ਸ਼ਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਸ਼ੀਤਲ । ਸੀਪ ਸੁਤ । ਸੀਪਿਜ। ਸ਼ੁਕਤਿਜ। ਸ਼ੁਕਤਿ ਮਣਿ । ਸੁਧਾਂਸ਼ੁਭ । ਸੁਧਾਂਸ਼ ਰਤਨ। ਸ਼ੌਕਤਿਕ। ਸ਼ੌਕਤਿਕੇਯ। ਸ਼ੌਕਤੇਯਕ। ਯੌਭਜ । ਸ਼ੰਖ । ਸ੍ਰਛ । ਹਾਰੀ। ਹਿਮ। ਹਿਮ ਬਲੀ। ਹੈਮਵਤ। ਕੁਬਲ । ਕੌੜ ਗਉਹਰ । ਗਜ । ਗੁਲਿਕ । ਗੌਹਰ । ਜਲਜ । ਤਾਰ । ਤਾਰਾ । ਤੌਤਿਕ । ਦੁਰ ਦੁਰ । ਨਖਜੜ੍ਹ । ਭੂਰੁਹ । ਭੌਤਿਕ । ਮੁਕਤ ਫਲ। ਮੁਕਤਾ। ਮੁਕਤਾਹਲ। ਮੁਕਤਿਕਾ। ਮੋਕਤਿਕ । ਲਖਜ । ਲਖਜਮੀ । ਵਿੰਦ ਫਲ । ਵੰਦਨ ਵਾਰ । ੪੭।

ਮੋਦੀ (ਭੋ:) ਕੁਠਾਰੀ । ਭੰਡਾਰੀ । ੩।

ਮੋਨਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਿਰ ਘਸਾ । ਮੁੰਡਾ । ਮੁੰਡਿਤ । ਮੁੰਨਾ । ੫।

ਮੋਨੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕੂਅਣਾ। ਅਕੂਆ । ਅਕੂਈਆ। ਅਕੂਯਾ। ਅਨ ਬੋਲਤਾ। ਅਨ ਬੋਲਾ। ਅਭਾਸ਼ੀ। ਅਭਾਖੀ। ਅਵਕਤਾ । ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ । ਚੁੱਪਾ । ਤੂਸ਼ਣੀਕ। ਤੂਸਣੀ ਭੂਤ। ਨੀਰਵ । ਮਸਟਿ। ਮਸ਼ਟਿ। ਮੌਨ ਯੁਕਤ। ਮੌਨ ਵ੍ਰਤੀ । ਮੌਨੀ । ੨੦।

ਮੋਮ (ਜੰ: ਦ:) ਉਛੱਖਟ। ਸਿਕਥ । ਸਿਕਥਕ। ਸਿਨਗਧ। ਕਾਚ। ਖਜੌਦ੍ਰੇਯ। ਦ੍ਰਾਵਕ। ਪੀਤਰਾਗ। ਮਖਜ ਕਾਸ਼੍ਰਯ । ਮਦਨਕ। ਮਧੁ ਸ਼ੇਸ਼। ਮਧੁਜ। ਮਧੁਵਾਧਾਰ। ਮਧੂਖਿਤ। ਮਧੂਛਖਟ। ਮਧੂਖਿਤ। ਮਯਨ । ਮਾਦਨ । ਮੈਣ । ਮੈਨ । ਮੌਮ । ਵਿਘਸ । ੨੩।

ਮੋਰ (ਪੰ:) ਅਹ ਭਖੀ । ਸਿਖਾਵਲ । ਸ਼ਿਖਿਨ੍। ਸਿਖੀ । ਸ਼ਿਖੀ । ਸ਼ਿਖੰਡ। ਸਿਤਾ ਪਾਂਗ । ਸ਼ਿਵ ਸੁਤ ਬਾਹਨ । ਸਾਰੰਗ। ਹਰਿ । ਕਲਾਪੀ । ਕੇਕਨ । ਕੇਕੀ । ਚਿਤ੍ਰ ਪਿੱਛਕ । ਚੰਦ੍ਰਕੀ । ਧ੍ਰਜੀ। ਨੀਲ ਕੰਠ। ਬਰਹ। ਬਰਹਿਣ। ਬਰਹਿਨ । ਬਰਹੀ । ਭਜੰਗ ਭੁਕ । ਭੁਜੰਗ। ਭੋਗੀ। ਮਯੂਰ। ਮੇਘਾਨੰਦੀ। ੨੭।

ਮੌਕਾ (ਭਾ:) ਅਉਸਰ। ਅਵਸਰ । ਸਮਾਂ। ਦਾਉ। ਮੌਕਿਆ। ਬਾਰ। ਵਾਰ । ੮।

ਮੌਤ (ਭਾ:) ਉਪਰਤਿ । ਓੜ । ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ । ਅਜ਼ਲ । ਅੰਤਿ ਸ੍ਰਾਪ । ਅਤਜਯ। ਆਈ। ਅੰਤ। ਸ਼ਰੀਰਾਂਤ। ਕਜ਼ਾ। ਕਾਲ। ਕਾਲ ਕੰਨਿਆ। ਚਲਾਣਾ। ਦਿਖਟਾਂਤ। ਦੇਹਾਂਤ। ਦੇਹਾਵਸਾਨ। ਨਾਸ। ਨਾਸ਼ । ਨਿਧਨ । ਨਿਪਾਤ। ਪੰਚਤਾ। ਪੰਚਤ੍ਵ । ਪ੍ਰਲਯ । ਫੌਤ। ਬਿਨਾਸ।

ਮਉਤ। ਮਰ। ਮਰਗ। ਮਰਣ। ਮਰਨ। ਮਰੀ । ਮੀਚ । ਮ੍ਰਿਤ। ਮ੍ਰਿਤਜ। ਵਿਨਾਸ। ਵਿਨਾਸ਼ । ੩੭।

ਮੰਗਣੀ (ਮ:) ਸਗਾਈ । ਕੁੜਮਾਈ ਮੰਗਨੀ । ੪।

ਮੰਗਤਾ (ਜਾ:) ਅਗਾਤ੍ਰ । ਅਤਾਈ । ਅਰਥੀ । ਜੱਚਾ । ਜਾਚਕ । ਜਾਚੀ । ਦਰਵੇਸ਼। ਪਿੰਨਣਾ। ਪਿੰਨੜਾ। ਫਕੀਰ। ਭਿਕਸ਼ਕ। ਭਿਕਸ਼ਾਹਾਰੀ । ਭਿਖਸ਼ੁ । ਭਿੱਖਕ । ਭਿੱਖ ਮੰਗਾ । ਭਿਖਾਰੀ । ਭਿੱਖੂ । ਭਿਖਜਾਹਾਰੀ । ਭਿਖਜਾ ਜੀਵੀ । ਭਿਖਜੋਪਜੀਵੀ । ਭੀਖਕ । ਭੇਖਾਰੀ । ਯਾਚਕ । ਯਾਚਨਕ । ਵਨੀਯਕ । ੨੬।

ਮੰਗਲ (ਅਕਾ:) ਅੰਗਰਕ। ਅੰਗਾਰਕਾ। ਕੁਜ। ਭੂਮਿ ਸੁਤ । ਭੌਮ । ਮਹਿ ਸੂਨ । ਮਹਿ ਬਾਲ । ਮਹੀ ਸੁਤ । ਲੋਹਿਤਾਂਗ । ਵਕ । ੧੧।

ਮੰਜਾ (ਗ:) ਸ਼ਯਨੀਯ । ਸੇਜ । ਸ਼ੈਯਾ । ਖਟਵਾ । ਖਟੋਲਾ । ਖੱਟ । ਖਟਵਾ । ਤਲਪ। ਪਲੰਘਾ । ਪਲੰਘ। ਪ੍ਰਯੰਕ । ਪਲੰਕ । ਪਲਜੰਕ । ਮੰਚ । ੧੫।

ਮੰਜੀ (ਗ:) ਖਟੀਆ । ਖਟੋਲੀ । ਖਾਟ । ਚਾਰਪਾਈ । ਚੌਪਾਈ । ਪਲੰਗਾਰੀ । ਪਲੰਘੀਰੀ । ੮।

ਮੰਡਨ (ਭਾ:) ਅਨੁਮੋਦਨ। ਸਮੱਰਥਨ। ਸੰਪ੍ਰਧਾਰਣ । ਪੋਖਣ । ੫।

ਮੰਡੀ (ਵ:) ਨੇਖਾਸ । ੨।

ਮੰਤਰ (ਵਿਦਿ:) ਅੱਖਰ। ਮੰਤ। ਮੰਤਾ । ਮੰਤਾਨੀ । ਮੰਤ੍ਰ । ਮੰਤ੍ਰੜਾ । ੭।

ਮੰਦਭਾਗੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਕਰਮਨ । ਅਕਰਮਾ । ਅਕਰਮੀ। ਕਰਮ ਹੀਨ । ਬਦ ਨਸੀਬ । ਬਦ ਬਖਤ । ੭।

ਮੰਦਰ (ਥਾਂ) ਭਵਨ । ਮਹਲ । ਮਹੱਲ । ਮਟ । ਮਟੀਆ । ਮਠ । ਮਾੜੀ। ਮੰਡਪ । ੯।

ਮਿੰਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਅਕਾ:) ਭ੍ਰਮ ਜਲ । ਮਿਥਜਾ ਜਲ । ਮ੍ਰਿਗ ਜਲ । ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਾਸ । ਮਰੀਚਿਕਾ । ੬।

-0-

ਯ

ਯਤੀਮ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਤੀਮ। ਅਨਾਥ । ਮਹਿੱਟਰ । ੪।

ਯਾਤਰਾ (ਭਾ:) ਅਭਿ ਨਿਰਬਾਣ। ਗਮ । ਗਮਨ। ਜਾਤਰਾ। ਜਾਤ੍ਰਾ। ਜ਼ਿਆਰਤ। ਪਰਿਭ੍ਰਮਨ । ਪ੍ਰਸਥਾਨ । ਪ੍ਰਬ੍ਰਜਜਾ। ਪ੍ਰਯਟਨ। ਪ੍ਰਾਣਨ। ਬ੍ਰਜਜਾ। ਭ੍ਰਮਣ । ਯਾਤ੍ਰਾ । ਯਾਨ । ਵ੍ਰਲਯਾ । ੧੭।

ਯਾਦ (ਭਾ:) ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ । ਹਿਫਜ਼। ਕੰਠ । ਚੇਤੇ । ਮੁਖਾਗਰ । ੬।

ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ (ਭਾ:) ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ। ਹਾਫਜ਼ਾ। ਕੰਠ ਸ਼ਕਤੀ । ਚੇਤਾ । ਚੇਤਾ ਸ਼ਕਤੀ । ਯਾਦ ਦਾਸ਼ਤ । ੭।

ਯਾਰ (ਸਨ:) ਉਪ ਪਤਿ । ਜਾਰ । ੩।

***ਯਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ** (ਸਨ:) ਸ਼ੰਕਰ । ਕੁੰਡ । ਗੁੰਡਾ । ਗੋਲਕ । ਜਾਰਜ । ਦੋਗਲਾ । ੭।

ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ (ਅਵ:) ਅਜਾਤ ਸ਼ਤ੍ਰੂ । ਅਜਾਤ ਰਿਪ । ਅਰਜਨਾਗ੍ਰਜ । ਸਹਦੇਵ ਅਨੁਜ । ਸੱਲ ਰਿਪੁ । ਕਾਲਜ । ਕੁਰੁ ਰਾਜ । ਕੁਰੁ ਰਾਯ । ਕੋਤੇਯ। ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ। ਜੋਊਧਿਸ਼ਟਰ । ਠਾਕੁਰ ਰਾਵ । ਦੁਓ ਭਯਾ । ਦ੍ਰੂਪਤ ਜਾਮਾਤਾ । ਧਰਮਜ। ਧਰਮ ਪੁਤ੍ਰ । ਧਰਮ ਰਾਜ । ਨੁਕਲ ਬੰਧ । ਪੰਚਾਲਿ ਪਤਿ । ਪੰਡ ਪੁਤ੍ਰ । ਬਈਵਸਤ ਸੁਤ । ਭੀਮਾਗ੍ਰਜ਼ । ਮਾਦ੍ਰੀ ਸੁਤ ਅਗ੍ਰ । ੨੪।

*ਪਤੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਯਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪੁਤਰ ਨੂੰ 'ਕੁੰਭਾ' ਅਤੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਯਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ 'ਗੋਲਕ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯੋਗਤਾ (ਭਾ:) ਉਚਿਤਤਾ । ਉਚਿਤਾ । ਜੋਗਤਾ । ਯੋਗਜਤਾ । ਲਿਆਕਤ । ਲਿਯਾਕਤ। ਲਾਇਕੀ। ਲਾਈਕੀ। ੯।

***ਯੱਗ** (ਸੁ:) ਅਧ੍ਵਰ। ਅਭਿਸਵ। ਇਸ਼ਿਟ। ਸਪਤ ਤੰਤ । ਸਵ। ਸਵਨ । ਹਵ । ਹਵਨ। ਹੋਮ। ਕ੍ਰਤੁ। ਜਾਹਵ । ਮਹ । ਮਖਜ ਮਨਜ । ਯੱਗਜ । ਯਾਗ । ਵਿਤਾਨ । ੧੯।

ਯੱਗ ਘਰ (ਥਾਂ) ਚੈਤਜ ਘਾਮ । ਜੱਗ ਘਰ । ਮੱਖ ਸਥਾਨ । ਮੱਖ ਸ਼ਾਲਾ । ਯੱਗ ਸ਼ਾਲਾ। ਯਗਜ ਥਲੀ। ਯਗਜ ਭੂਮਿ । ਯਜਨਾਯਤਨ । ੯।

*ਪੰਜ ਮਹਾਂ ਯੱਗ ਇਹ ਹਨ। ੧.ਬ੍ਰਹਮ ਯੱਗ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ।
੨. ਦੇਵ ਯੱਗ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ੩. ਮਨੁੱਖ ਯੱਗ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਤਿਥੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਘਰ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
੪. ਪਿਤਰ ਯੱਗ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਰਪਨ ਅਰਥਾਤ ਅੰਨ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
੫. ਭੂਤ ਯੱਗ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਰ

ਰਸਾਇਣ (ਵਿਦਿ:) ਅਕਸੀਰ। ਕੀਮਯਾ। ਕੀਮੀਆ। ਰਸਾਇਨ। ਰਸਾਯਣ। ੬।

ਰਸੋਈ (ਭੋ:) ਸੂਪ । ਪਾਕ । ਮੇਥਲਾ । ਲੰਗਰ । ੫।

ਰਸੌਂਤ (ਜੰ: ਦ:) ਅਗਨਿ ਸਾਰ। ਕ੍ਰਿਤਕ। ਤਾਖਜਰਸ ਸ਼ੈਲ । ਰਸ ਗਰਭ । ਰਸਵਤ । ਰਸਾਗ੍ਰਜ । ਰਸਾਂਜਨ। ਰਸੌਤ। ਵੀਰਯਾਂਜਨ। ੧੦।

ਰੱਸਾ (ਖੇ:) ਸੰਦਾਨ । ਜਿਉਰਾ । ਜਿਉੜਾ। ਜੀਵਾ। ਜੇਵਡਾ। ਜੇਵਰਾ । ਜੇਵੜਾ । ਦਾਮਨ । ੯।

ਰੱਸੀ (ਖੇ:) ਸੁਮਜ । ਸ਼ੁਮਜ । ਸੁੰਬ । ਸ਼ੁਲਬ । ਸੰਦਾਨ । ਗੁਣ । ਗੁਨ । ਜਿਉਰੀ। ਜਿਉੜੀ। ਜੇਵਡੀ। ਜੇਵਰੀ । ਜੇਵੜੀ। ਡੋਰ। ਡੋਰੀ। ਤਾਰ। ਤਾਰੀ । ਦਾਮ । ਦਾਮਨ। ਦਾਮਨੀ। ਦਾਮਾ। ਦਾਵਣਿ । ਦਾਵਨਿ । ਰੱਜ । ਰੱਜੂ । ਰਾਜ । ਲੱਜ। ਲੇਜਰ । ਵਟਾਕਰ । ਵੱਟੀ । ੩੦।

ਰਕਾਬ (ਰਾ:) ਪਾਵੜਾ। ਪੈੜਾ । ੩।

ਰਖਿਆ (ਭਾ:) ਕਸ਼ੇਮ । ਖੇਮ। ਖਜੇਮ । ਛੇਮ । ਡੀਫੈਂਸ। ਰਕਸ਼ਾ। ਰਖਵਾਲੀ। ਰਖਜਾ। ਰੱਛਾ। ਰੱਛਿਆ। ਰਾਖੀ। ੧੨।

ਰਚਨਾ (ਸਾ:) ਉਤਪਤਿ । ਸਾਜਨਾ । ਸਿਰਜਨਾ । ਸ਼੍ਰਿਸਟੀ । ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ । ਕੁਦਰਤਿ। ਘਾੜਤ। ਠਾਟ । ਥਾਟ । ਬਨਾਉ। ਬਨਾਉਟ। ਬਨਾਵਟ। ੧੩।

ਰਜਾਈ (ਕ:) ਓੜਨਾ । ਇਕਲਾਈ । ਸਉੜ। ਖੀਂਧਾ। ਦਲਾਈ। ਨਿਹਾਲੀ। ਨੀਸ਼ਾਰ। ਰਜਈ। ਲਿਹਾਪ। ਲੇਫ। ੧੧।

ਰਣਵਾਸ (ਥਾਂ) ਅਵਰੋਧ । ਅਵਰੋਧਨ । ਅੰਤਹ ਪੁਰ । ਅੰਦਰ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਗਾਰ। ਸ਼ੁਧਾਂਤ। ਜ਼ਨਾਨ ਖਾਨਾ। ਭੋਗ ਪੁਰ । ਮਹੱਲ । ਰਨਿਵਾਸ । ਰਾਣੀ ਮੰਦਰ । ਰਾਣੀ ਵਾਸ । ੧੩।

ਰਤਨ ਜੋਤ (ਜੰ: ਦ:) ਹਰਣ ਦੋੜੀ । ਹਰਣ ਵੇਲ। ਜੀਵਨੀ । ਜੀਵਨੀਆ। ਜੀਵਾ । ਜੀਵੰਤੀ । ਮਧ ਸ੍ਰਵਾ । ਰਤਨ ਜਜੋਤੀ । ੯।

ਰੱਤੀ (ਜ:) ਉਚਯ । ਅਰੁਣਾ । ਅੰਗਾਰ ਵੱਲੀ । ਸਾਂਗੁਖਠਾ । ਸਿਖੰਡਿਨੀ । ਸ਼ੀਤ ਪਾਕੀ । ਸ਼ਜਾਮਲ ਚੂੜਾ । ਕਖਜ। ਕਨੀਚਿ। ਕਾਕ ਚਿੰਚਾ। ਕਾਕ ਚਿੰਚੀ। ਕਾਕ ਜੰਘਾ। ਕਾਕਣੰਤਿਕਾ। ਕਾਕਾਦਨੀ । ਕਾਕਿਨੀ । ਕਾਂਬੋਜੀ । ਕਾਲ ਬਿੰਬ । ਕੁੰਚਿਕਾ । ਕੰਚੂਆ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਗੁੰਜਤ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਚੂੜਿਕਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾਲਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਸਾ। ਕ੍ਰਿਖਣਲਾ।

ਗੁੰਜ । ਗੁੰਜਤ। ਗੁੰਜਾ । ਗੁੰਜਿਕਾ। ਘੁਘੁੰਚੀ । ਘੁਮਚੀ । ਘੁੰਮਚੀ । ਚਟਕੀ। ਤਾਮ੍ਰਿਕਾ। ਤੁਲਾ ਵੀਜਾ । ਦੂਰ ਮੋਟਜ। ਧ੍ਰਾਖ ਨਖਾ। ਭੀਲ ਭੂਸ਼ਣਾ। ਰਕਤਾ । ਰਕਤਿਕ । ਰਕਤਿਕਾ । ਰੱਤਕ । ਰੱਤਕਾ । ਰਾਤੀ । ਵਕ੍ਰ ਸ਼ਲਜਾ । ਵਨਜਾ । ਵਾਯ ਸਾਦਨੀ। ੪੭।

ਰਥ (ਰਾ:) ਸ਼ਤਾਂਗ । ਸਜੰਦਨ । ਤਾਰਖਛ । ੪।

ਰਥਵਾਹੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਾਰਥਿ । ਸਾਰਥੀ । ਸੂਤ । ਸ੍ਵਾਰਥੀ । ਕੋਚਵਾਨ । ਦਖਜ ਅਸਥ । ਨਿਯੰਤਾ । ਨਿਯੰਤ੍ਰਿ । ਪ੍ਰਾਜਿਤਾ। ਪ੍ਰਾਜਿਤ੍ਰਿ । ਯੰਤ੍ਰਿ । ਰਥ ਕੁਟੰਬੀ । ਰਥਵਾਨ । ੧੪।

ਰਾਈ (ਤੇ:) ਅਸੁਰੀ। ਅਤਿ ਤੀਖਜਣਾ। ਆਸੁਰੀ । ਸੂਰੀ। ਕਟੁ । ਕਟੁਕ । ਕਾਕੋਦੁੰਬਰਿਕਾ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਸਰਖਪ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਿਕਾ । ਕ੍ਰਿਮਕ । ਖਜੁਜਨਿਕਾ। ਖਜੁਤਕ। ਖਜੁਤਾਭਿ ਜਨਨ। ਖਜੁਧਾਭਿ ਜਨਨ। ਖਜਵ। ਖਜਵਕ। ਜ੍ਵਲਤ ਪ੍ਰਭਾ । ਜ੍ਵਲੰਤੀ । ਤੀਖਜਣ ਗੰਧਾ। ਤੀਖਜਣ ਫਲਾ । ਮੁਸ਼ਠਕ। ਰਕਤ ਸਰਖਪ। ਰਕਤਿਕ । ਰਾਗਜੀ । ਰਾਜ ਸਰਖਪ । ਰਾਜ ਖਜਕਾ । ਰਾਜਿਕਾ । ਰਾਜੀ । ਲਾਈ । ਵਜਸ਼ਟਕ । ੩੨।

ਰਾਹ (ਥਾਂ) ਅਧ। ਅਧਵਾ। ਅਧ੍ਵਨ। ਅਯਨ । ਏਕ ਪਦੀ । ਸਰਗ । ਸਰਣਿ। ਸ਼ੰਚਰਣ। ਸ੍ਰਿਤਿ । ਕਰਲਾ । ਖਹੜਾ । ਗਤ । ਗਤਿ, ਗਲੀ । ਗਾਇ । ਗੈਲ । ਘਟ । ਘਾਟ । ਡਗਰ। ਡਗਰੋ । ਦਗਰ। ਪਹਿਆ। ਪਥ। ਪੱਥ। ਪਦਵੀ। ਪਦਜਾ। ਪੱਧਤਿ। ਪਾਥ । ਪਾਧਰ । ਪੰਥ । ਪੰਧ । ਪੈਂਡਾ । ਬਟ । ਬਰਤਮ । ਬਾਟ । ਮਗ । ਮਾਰਗ । ਰਸਤਾ । ਰਯ । ਰਾਸਤਾ । ਰੇਗਿ । ਵਤ੍ਰਮਨ । ਵਰਤਨਿ ਵਾਟ । ੪੫।

ਰਾਹ ਮਾਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਦ੍ਰਿਬਹਾ । ਧਨ ਹਰਤਾ । ਪਥਹਾ । ਪੈਂਡਹਾ । ਪੰਥ ਕਰਖਣ । ਬਟ ਪਾਰਾ । ਬਟਵਾਰਾ । ਬਟਵਾਰੋ । ਬਾਟਹਾ । ਬਾਟ ਪਾਰ । ਬਿਖ ਦਾਇਕ। ਬਿਖੀਆ । ਮਗਹਾ । ਮਗ ਛਿਦ । ਮਾਯਾ ਹਰਣ । ਮਾਰਗ ਮਾਰ । ਮਾਲ ਕਾਲ । ਰਾਹ ਜ਼ਨ । ਰਾਹ ਰਿਪ । ੨੦।

ਰਾਹੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਤਕ । ਅਤੋਕ । ਅਧੋਗੀ । ਅਧ੍ਵਗ । ਅਧ੍ਵਨਯ । ਅਧ੍ਵਨੀਨ। ਅਫਰੀ। ਸਾਲਕ। ਗੰਤੁ। ਦਗਰਾ । ਪਹੀ । ਪਥਕ । ਪਥਿਕ । ਪਥਿਨ੍। ਪਥੀ। ਪਧਾਊਆ । ਪਧਾਣੂ । ਪਾਥ । ਪਾਥਿਲ । ਪਾਂਥ । ਪਾਧਾਣੂ । ਪਾਂਧੀ । ਪੰਥਾ । ਪੰਥੀ । ਪੰਧਾਊ । ਬਟਰੀਆ । ਬਟੋਹੀ । ਮਾਰਗੀ । ਮੁਸਾਫਰ । ਯਾਤ੍ਰਿਕ । ਯਾਤ੍ਰੀ । ਰਸਤਾ ਗੀਰ । ਰਾਹ ਗੀਰ।

ਵਟਾਊ । ੩੫।

ਰਾਂਹੀ (ਸਾ:) ਦੁਆਰਾ । ਪਰਥਾਇ । ਪਰਥਾਈ । ਪਰਥਾਏ । ਮਾਅਰਫਤ ਮਾਰਫਤ । ੭।

ਰਾਹੂ (ਅਕਾ:) ਅਸੁਰ। ਅਕਾਇ। ਅਕਾਯ । ਸਿੰਹ ਕਾ ਸੁਤ । ਸਿੰਘ ਕੀਯ । ਸੈਂਹਿ ਕੇਯ । ਸ੍ਵਰ ਭਾਨ । ਤਮ। ਬਿਧੁੰਤਕ। ਵਿਧੁੰਤਕ। ੧੧।

ਰਾਖਸ਼ (ਸੁ:) ਅਸੁਰ। ਅਸੂਪ। ਅਗਿਰ । ਅਘਸੇ ਅਦੇਵ। ਅਸੁਰ। ਸੰਧਜਾਵਲ । ਕਟਪ੍ਰ । ਕਰਬੁਰ । ਕਰਬਜਾਧ । ਕਲਮਾਖ । ਕੀਲਾਪ । ਕੌਣਪ । ਕੋਣਾਪ। ਕ੍ਰਵਜਾਦ। ਖਜਪਾਟ। ਦੁਰਨਾਦ। ਨਰਧਿਖਮਾਣ। ਨਿਸਚਰ। ਨਿਸ਼ਚਰ । ਨਿਸਾਚਰ। ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ਨਿਕਖਾਤਮਜ। ਨੀਲਾਂਬਰ। ਨੈਹਿਤ। ਨੋਰਹਿਤ । ਨ੍ਰਿਚਸ਼। ਪਲਾਸ਼। ਪਲਾਸ਼ੀ । ਪੁਣਜ ਜਨ। ਭੂਤ। ਮਨੁਜਾਦ। ਯਾਤ। ਯਾਤ ਧਾਨ । ਰਖਜ। ਰਜਨੀ ਚਰ। ਰਾਖਜਸ। ਰਾਤ੍ਰਿ ਚਰ । ੩੯।

(ਨੋਟ-ਦੈਂਤ ਤੇ ਦਾਨਵ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯਾਯ, ਰਾਖਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯਾਯ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

ਰਾਖਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਰਨ ਸੂਰ । ਨਿਗਹ ਬਾਨ । ਫਰ੍ਹ। ਰਖਸ਼ਕ । ਰਖਣਹਾਰ । ਰਖਿਅਕ । ਰਖਿਆ ਕਰਤਾ । ਰੱਛਿਕ । ਰਾਖਣ ਹਾਰ । ਰਾਖਣ ਹਾਰਾ । ਰਾਖਨ ਹਾਰ । ਰਾਖਨ ਹਾਰਾ । ਰਾਛਿਬ । ਵਾਈ । ੧੫।

ਰਾਗ (ਕੀਰ:) ਸਰੋਦ । ਧੁਨੀ । ਧ੍ਵਨੀ । ਲਯ । ੫।

ਰਾਜ ਗੱਦੀ (ਰਾ:) ਸਿੰਹਾਸਨ । ਸਿੰਘਾਸਨ। ਨ੍ਰਿਪ ਆਸਨ। ਨ੍ਰਿਪਾਸਨ। ਭੱਦ੍ਰ ਆਸਨ । ੫।

ਰਾਜਧਾਨੀ (ਰਾ:) ਸਕੰਧਾਕਾਰ । ਕੋਟ । ਤਖਤ ਗਾਹ । ਦਾਰੁਲਖਿਲਾਫ਼ਾ । ਰਾਜ਼-ਧਾਨਿਕਾ । ਰਾਜ ਨਗਰ । ੭।

ਰਾਜ ਮਹਲ (ਥਾਂ) ਉਪ ਕਾਰਜ । ਉਪ ਕਾਰਿਕਾ । ਸੌਧ । ਸ੍ਵਵਤੋ ਭਦ੍ਰ । ਸ੍ਵਸਤਕ। ਹਰਮ। ਹਵੇਲੀ। ਹ੍ਰਮਜ। ਧਉਲਹਰ। ਧਵਲਹਰ । ਨਿਸ਼ਕੁਟ। ਨੰਦਜਾ ਵਰਤ। ਪ੍ਰਸਾਦ। ਪ੍ਰਾਸਾਦ । ਰਾਜ ਸਦਨ । ਰਾਜ ਭਵਨ । ਰਾਜ ਮੰਦਿਰ । ੧੮।

ਰਾਜ ਮਾਰਗ (ਥਾਂ) ਸੰਸਰਣ । ਘੰਟਾ ਪਥ। ਰਾਜ ਪਥ । ੪।

ਰਾਜਾ (ਰਾ:) ਅਧਿਪ । ਅਧਿਪਤਿ । ਅਧੀਸ਼। ਅਵਨਿ ਪਤਿ। ਅਵਨੀਸ਼। ਸਕੰਥ । ਸੁਆਮੀ। ਖਾਨ । ਖਾਨਮ । ਖਿਤ ਪਤਿ । ਖਜਤ ਪਾਲ । ਖਜਮਾ ਕ੍ਰਿਤ । ਛਤ੍ਰ ਪਤਿ । ਛਿਤ ਪਤਿ। ਦੇਸੇਸ । ਦੰਡ ਧਰ । ਧਰ ਦ੍ਰਿੜ । ਨਰ ਨਾਹ । ਨਰਪਤਿ । ਨਰਪਾਲ । ਨਰਾਧਿਪ । ਨਰਿੰਦ । ਨਰਿੰਦ੍ਰ । ਨਰੇਸ਼। ਨਰੇਂਦ੍ਰ । ਨਵਾਬ । ਨਾਭਿ । ਨ੍ਰਿਪ। ਨ੍ਰਿਪਤਿ। ਪਤਿ। ਪਰਦ੍ਰਿਢੀ ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਪਾਰਥ । ਪਾਰਥਿਵ । ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ । ਪ੍ਰਭ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਭੁਆਰਾ। ਭੁਆਲ । ਭੂਪ । ਭੂਪਤਿ । ਭੂਪਾਲ। ਭਭੁਕ। ਭੂਮੀਆ। ਮਹੀਖਜਤ। ਮਹੀਪ । ਮਹੀਪਤਿ । ਮਹੇਂਦ੍ਰ। ਮਲਿਕ। ਮਲੂਕ। ਮੰਡਲੇਸ਼ਰ । ਰਾਇ । ਰਾਇਆ । ਰਾਟ । ਰਾਣਾ । ਰਾਨਾ । ਰਾਯਾ । ਰਾਵ । ਲੋਕ ਪਾਲ । ੬੦।

ਰਾਣੀ (ਰਾ:) ਅਰਧਾਸਨੀ । ਮਹਿਖੀ । ਰਾਗਜੀ। ਰਾਜ ਪਤਨੀ । ਰਾਨੀ। ੬।

ਰਾਤ (ਕਾ:) ਉਖਾ। ਉਡਗ ਨਿਕੇਤ । ਉਡਗ ਭੂਪਨੀ । ਉਡਗਾਸ੍ਰੈ । ਅਸਿਕਨੀ । ਅਸੁਰ । ਸਸਿ-ਉਪਰਾਜਨਿ । ਸਸਿ ਘਰ । ਸ਼ਬ । ਸਰਬਰੀ । ਸ਼ਰਬਰੀ । ਸਰਵਰੀ । ਸਿਤਾ। ਸੂਰਜਰ। ਹਰਜ ਅਰਿ । ਕਟੋਰ । ਕਾਦੰਬਰੀ। ਖਿਪਾ। ਖਜਣਦਾ। ਖਜਪਾ। ਖਜੰਦਾ । ਛਣ ਦਾ । ਛਪਾ । ਜਮਨੀ । ਜਾਮਨਿ । ਜਾਮਨੀ । ਤਮ । ਤਮਿਸਟਾ । ਤਮਿਸ੍ਰਿਨੀ। ਤਮੀ। ਤਾਰਾ-ਗ੍ਰਹਣ। ਤਾਰਾਲਯ । ਤਿਮ੍ਰਯਰ। ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ। ਤ੍ਰਿਯਾਮਾ। ਦਿਨ ਅਰਿ। ਦਿਨਹਾ। ਦਿਨ ਘਾਤਨੀ। ਦੋਖਾ । ਨਕਤ। ਨਿਸ। ਨਿਸਾ। ਨਿਸ਼ੀਥਿਨੀ। ਨਿਸ਼ੋਥ। ਪ੍ਰਦੋਖਾ। ਬਿਭਾਵਰੀ। ਯਾਮਨਿ। ਯਾਮਨੀ । ਰਜਨਿ । ਰਜਨੀ । ਰਯਣ । ਰਯਨ । ਰਵਿ ਹਰਨਿ । ਰਾਤ੍ਰ । ਰਾਤ੍ਰਿ । ਰਾਤ੍ਰੀ । ਰੈਣ । ਰਨ । ਵਿਭਾਵਰੀ । ੬੦।

ਰਾਧਾਂ (ਅਵ:) ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਕੀਰਤ ਕਿਸ਼ੋਰੀ। ਬ੍ਰਜ ਰਾਨੀ। ਬ੍ਰਿਖ ਭਾਨਜ। ਰਾਧਿਕਾ । ਵ੍ਰਿਖ ਭਾਨਜਾ । ਵ੍ਰਿਖ ਭਾਨ । ਨੰਦਨੀ । ੮।

ਰਾਮ ਚੰਦਰ (ਅਵ:) ਅਸੁਰ-ਰਾਜ ਅਰਿ । ਅਸੁਰਾਰਦਨ । ਅਵਧੇਸ਼ । ਸੀਤਾ ਨਾਥ । ਸੀਤਾ ਪਤਿ । ਕੋਸ਼ਲਜਾ ਨੰਦਨ । ਖਰਾਰਿ । ਜਨਕਾਤਮਜਾ ਪਤਿ । ਜਾਨਕੀਸ਼ । ਜਾਨਕੀ ਵੱਲਭ । ਦਸ਼ ਸਿਰ ਅਰਿ । ਦਸ਼ ਕੰਧ-ਅਰਿ । ਦਸ਼ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਕੰਦਨ । ਦਸ਼ਰਥਾਤਮਜ । ਦਸ਼ਾਨਨਾਰਿ। ਰਘ ਨਾਥ। ਰਘਨੰਦਨ। ਰਘ ਪਤਿ । ਰਘਬਰ। ਰਘ ਰਾਇ। ਰਘ ਰਾਜ । ਰਘਵਰ । ਰਾਮ । ਰਾਮ ਚੰਦ । ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ । ਰਾਵਣ ਰਿਪ । ਰਾਵਣਾਰਿ । ਲੰਕਪਤਿ ਅਰਿ । ਲੰਕੇਸ਼ ਵਿਨਾਸ਼ਨ । ੩੦।

(ਨੋਟ-ਰਾਵਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਰਿਪ, ਅਰਿ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਨਾਂਵ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸੱ: ਖੰ:) ਸੋਢ ਬੰਸ ਅਵਤੰਸ । ਸੋਢੀ ਸਿਰਮੌਰ । ਸੋਢੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣ। ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਚੰਦ । ਹਰਦਾਸ ਸੁਤ। ਹਰਦਾਸ ਤਨੈ । ਗੁਰ ਅਰਜਨ-ਪਿਤਾ। ਚਤਰਥ

ਗੁਰ। ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਸਾਹ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਪਿਤ। ਮਹਾਦੇਉ-ਪਿਤ। ੧੩।

ਰਾਲ (ਗੰ:) ਅਗਨਿ ਵੱਲਭ। ਸਰਜ ਰਸ। ਸ਼ਾਲ ਸਾਰ। ਸ਼ਾਲਜ। ਸਾਲਜ। ਸ਼ਾਲ ਵੇਖਠ। ਸੁਰਭਿ। ਸ੍ਰਵ ਰਸ। ਕਲ ਕਲ। ਕਲਜਜ। ਕਾਲ। ਖਜਣ। ਖਜਣਕ। ਦੇਵ ਧੂਪ। ਦੇਵੇਖਠ। ਧੂਨਕ। ਧੂਨਾ। ਧੂਪਨ। ਪਾਸ। ਬਹੁ ਰੂਪ। ਯਖਜ ਧੂਪ। ਯਖਜਾਧ। ਲਖਜਮਾ। ਲਲਤ। ਵਿਰੂਪ। ੨੬।

ਰਾਵਣ (ਅਵ:) ਅਸ਼ੁਰ ਰਾਜ਼। ਅਸੁਰਿਸ। ਅਸੁਰੇਸ। ਜਟਾਯੂ ਅਰਿ। ਦਸ ਸਿਰ। ਦਸ ਸੀਸ। ਦਸ ਕੰਠ। ਦਸ ਕੰਧ। ਦਸ ਗ੍ਰੀਵ। ਦਸ ਮਾਥ। ਦਸ ਬਦਨ। ਦਸ਼ ਵਦਨ। ਦਸ਼ਾਨਨ। ਦਹਿ ਸਿਰ। ਦੈਤਜ ਰਾਜ। ਦੈਤਜੇਂਦ੍ਰ। ਨਿਸ਼ਚਰ ਪਤਿ। ਰਸਾਸੁਰ। ਰਸਿਕਾਸੁਰ। ਰਿਸਰਾਮੰਡ। ਯਾਤੁਧਾਨੇਸ਼। ਰਾਵਨ। ਲੰਕ ਪਤਿ। ਲੰਕੇਸ। ੨੫।

ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) (ਤੀ:) ਐਰਾਵਤੀ। ੨।

ਰਿਸ਼ਤਾ (ਸਨ:) ਸਨਬੰਧ। ਸਬੰਧ। ਸਾਕ। ਸੰਬੰਧ। ਨਾਤਾ। ੬।

ਰਿੱਛ (ਪ:) ਅੱਛ। ਅੱਛ ਭਲ। ਅੱਛਾ। ਜਾਂਮਾਵੰਤ। ਭੱਲ। ਭੱਲੂਕ। ਭਾਲਕ। ਭਾਲੂ। ਰਿਕਸ਼। ਰੀਛ। ੧੧।

ਰਿੰਡੀ (ਤੇ:) ਉਤਾਨ ਪਰਤ। ਉਰਬਕ। ਉਖਰੀਨ। ਅਸੰਾਰ। ਅਤਿ ਚੰਚਲ। ਅਮੰਗਲ। ਅਮੰਡ। ਅਰੰਡ। ਆਮੰਡ। ਆਰਿੰਡ। ਅਰਧਮਾਨ। ਅਰਨ। ਇਸ਼ਟ। ਇਖਟ। ਇਰੰਡ। ਏਰੰਡ। ਏਰੰਡਕ। ਸਨੇਹ ਪ੍ਰਦ। ਸ਼ੁਕਲ। ਸ਼ੂਲ ਸ਼ਤ੍ਰੂ। ਹਿਰਡ। ਹਿਰੰਡ। ਕਾਂਤ। ਗੰਧ੍ਰ-ਵਹਸਤਕ। ਚਿਤਰ। ਚਿਤ੍ਰਕ। ਚਿਤ੍ਰ ਵੀਜ। ਤਰੁਣ। ਤੁਛਦ੍ਰ। ਤ੍ਰਿਪੁਟਾ ਫਲ। ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ। ਦੀਰਘ ਦੰਡ। ਦੀਰਘ ਦੰਤ। ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰਕ। ਪਾਚੰਗੁਲ। ਪੰਚਾਗੁਲ। ਬਿਆਘਰ। ਬਿਆਘਰਤ। ਮੰਡ। ਰੁਚਕ। ਰੁਬੂਕ। ਵਰਧਮਾਨ। ਵਾਤਾਰਿ। ਵੂਕ। ਵਜਡੰਬਨ। ਵਜਾਘ੍ਰ-ਦਲ। ਵਜਾਘ੍ਰ ਪੁੱਛ। ਵ੍ਰਣਹਾ। ੪੯।

***ਰਿਤੂ** (ਮ:) ਆਰੱਤਵ। ਇਸਤ੍ਰਿਜਾ। ਇਸਤ੍ਰੀਜਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਰਮ। ਸਿਰ ਨਾਵਣੀ। ਕਪੜੇ। ਕੁਸਮ। ਪੁਖਪ। ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ। ਮਾਹਵਾਰੀ। ਮੰਥਲੀ ਕੋਰਸ। ਰਜ। ਰੰਜਸ੍ਹ। ਰਿਤੂ ਸ੍ਰਾਵ। ੧੫।

**ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਰਿਤੂ ਔਣੇ। ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਰਭ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਉਣੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ੫੦-੬੦ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।*

ਰਿਤੂ ਹੀਨੀ (ਮ:) ਨਿਖਕਲਾ। ਵਿਗਤਾਰਤਵਾ। ੩।

ਰਿਤੂ ਮਤੀ (ਮ:) ਉਦਕਜਾ। ਅਵੀ। ਅਵੀਰਾ। ਆਤ੍ਰੇਯੀ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਧਰਮਣੀ। ਏਕ-ਵਸਨਾ। ਸਾਰੱਤਵਾ। ਸਿਰ ਨਾਵਣੀ ਯੁਤ। ਦੁਰਿ। ਨਿਖਫਲੀ। ਪਾਂਸ਼ਲਾ। ਪੁਖਪ ਹਾਸਾ। ਪੁਖਪ ਵਤੀ। ਪੁਖਿਪਤਾ। ਮਲਾਨਾ। ਮਲਿਨੀ। ਰਜੋ ਯੁਕਤਾ। ਰਜੋਵਤੀ। ਰਿਤੁਮਤੀ। ਵਿਪਲੀ। ੨੧।

ਰਿੜਕਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਬਿਲੋਨਾ। ਬਿਲੋਵਨਾ। ਮਲਨਾ। ਵਿਲੋਡਨੰ। ਵਿਲੋਵਨਾ। ੬।

ਰੀਠਾ (ਰੁੱ:) ਅਰਥ ਸਾਧਨ। ਅਰਿਖਟ। ਅਰਿਖਟਕ। ਸੋਮ ਵਲਕਲ। ਕੁੰਭ ਬੀਜਕ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਣ। ਗਰਭ ਪਾਤਨ। ਗੁੱਛ ਫਲ। ਪਤੀ ਫੇਨ। ਪ੍ਰਕੀਰਯ। ਫੇਨਿਲ। ਮਾਂਗਲਜ। ੧੩।

ਰੀਤ (ਭਾ:) ਗਤਿ। ਗਤੀ। ਚਾਲ। ਚਾਲੀ। ਮ੍ਰਯਾਦਾ। ਰਸਮ। ਰੀਤੀ। ੮।

ਰੁੱਖ (ਰੁੱ:) ਉਤਭੁਜ। ਉਰਵਿਜ। ਅਗ। ਅਗਛ। ਅਗਮ। ਅਗੰਮ। ਅਦ੍ਰ। ਅਦ੍ਰਿ। ਅਦ੍ਰੀ। ਅਨੋਕਹ। ਅਰਨੁਤ। ਅੰਘ੍ਰਿਪ। ਇਕ ਪਦ। ਸਾਖੀ। ਸ਼ਾਖੀ। ਸਾਰੰਗ। ਸ਼ਾਲ। ਸੁਖ ਆਲ। ਕੁਜ। ਕੁਟ। ਛਦੀ। ਤਰ। ਤਰਵਰ। ਤਰੁ। ਤਰੂ। ਤਰੋਵਰ। ਤਾਰਖਸ। ਦਰੱਖਤ। ਦਲੀ। ਦ੍ਰਖਤ। ਦ੍ਰ। ਦ੍ਰਮ। ਦ੍ਰਪ। ਧਰਨੀ ਜਾ। ਧਰਨੀ ਪਤਿ। ਧਰਨੀ ਰਾਵ। ਧਰਮੂਲੰ। ਧਰ ਰੁਹ। ਧਰਾ ਇੰਦ੍ਰ। ਧਰਾ ਧਰ। ਧਰਾ ਨਾਇਕ। ਧਰਾ ਪਾਲਕ। ਧਰਾ ਰਾਜ। ਧਰਾ ਰਾਟ। ਧਰਿਸ। ਧੂਰ-ਰਾਟ। ਨਗ। ਪਟਲ। ਪੱਤ੍ਰੀ। ਪਲਾਸ਼ਿਨ। ਪਲਾਸ਼ੀ। ਪਾਦਪ। ਪ੍ਰਣੀ। ਪ੍ਰਿਥੀਜਾ। ਪੇਡ। ਪੇੜ। ਫਲ ਦਾਇਕ। ਫਲਧ। ਫਲਧਰ। ਫਲ ਨਾਇਕ। ਫਲਿਸ। ਫਲਿਨ। ਫਲੀ। ਬਲੀਸ। ਬਿਟਪ। ਬਿਰਖ। ਬਿਰਛ। ਬਿਰਵਾ। ਬੀਖੁ। ਬੂਟਾ। ਬ੍ਰਹਿ। ਬ੍ਰਿਖ। ਬ੍ਰਿਖਜ। ਬ੍ਰਿੱਛ। ਬੰਸ੍ਰ। ਭੂਮਿਜਾ। ਭੂਮਿ ਰੁਹ। ਭੂਰੁਹ। ਮਹਿ ਭੂਖਨ। ਮਹੀ ਰੁਹ। ਮਧ। ਮਾਨੋਕਹ। ਰੂਖ। ਰੂਖਜ। ਵਿਟਪ। ਵਿਨਦ। ਵੰਨ੍ਹੀ। ਵ੍ਰਿਖਜ। ੮੯।

ਰੁੱਖਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਖਸਖਸਾ। ਖਦਰਾ। ਖੁਰਖੁਰਾ। ਖੁਰਦੁਰਾ। ਰੂਖਾ। ਰੂਖਜ। ੭।

ਰੁਜ਼ਗਾਰ (ਕ੍ਰਿ:) ਉਪਜੀਵਕਾ। ਉਪ ਜੀਵਨ। ਆਜੀਵ। ਕਾਮ। ਕੰਮ। ਜੀਵ। ਜੀਵਕਾ। ਜੀਵਨ। ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ। ਜੀਵਨੋਪਾਯ। ਧੰਧਾ। ਪੇਸ਼ਾ। ਪ੍ਰਜਯੁਦੰਚਨ। ਬਿਰਤਿ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ। ਰੋਜ਼ਗਾਰ। ਰੋਜ਼ੀ। ਵਰਤਨ। ਵਾਰਤਾ।

ਵਿਹਾਰ । ਵੇਤਨ । ਵਜਵਸਾਯ । ਵਜਾਪਾਰ । ਵ੍ਰਿੱਤਿ । ੨੫।

ਰੁੱਤ (ਕਾ:) ਮੌਸਮ । ਰਿਤੁ । ਰਿਤੂ। ੪।

ਰੁਦ੍ਰਾਖ (ਰੁੱ:) ਅਮਰ । ਸ਼ਿਵ ਪ੍ਰਿਯ । ਸ਼ਿਵਾਖਜ । ਸ਼੍ਰਵਾਖਜ। ਤ੍ਰਿਣ ਮੇਰੁ । ਪੁਖਪ ਚਾਮਰ । ਪਾਵਨ । ਭੂਤ ਨਾਸ਼ਨ । ੯।

ਰੁਪੱਈਆ (ਵ:) ਕਾਰਖ ਪਨ । ਕਾਰਖਿਕ । ਢਬੂਆ । ਦਮਰਾ । ਦਮੜਾ। ਦਾਮ। ਦੰਮ। ਰਜਤ ਪਣ । ਰੁਪੱਯਾ । ੧੦।

ਰੂੰ (ਕ:) ਤੂਲ। ਪਿਚ। ਰੁਈ। ਰੂਈ। ੫।

***ਰੂਪਾ ਮਾਖੀ** (ਖ:) ਸ਼੍ਵੇਤਾਖਜ । ਤਾਰ ਮਾਖਜਕ । ਤਾਰ ਮੁਖੀ । ਧਾਤ ਮਾਖਜਕ । ਮਾਖਜਕ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ। ਰੂਪਾ ਮਾਖਜ । ਰੋਪਜ ਮਾਖਜਕ । ੮।

ਰੂਪੀ (ਸਾ:) ਸਰੂਪ । ਭੂਤ । ਮਾਇਆ । ਮਈ । ਮਯ । ਮਯਹ । ਮਜ । ਰੂਪ । ੧੦।

ਰੇਸ਼ਮ (ਕ:) ਕੋਸ਼ੇਯ। ਕ੍ਰਿਮਕੋਸ਼ੋਤਥ। ਪਟ। ਪੱਟ। ਪਾਟ। ਮਖਤੂਲ । ਮਫਤੂਲ । ੭।

ਰੇਤ (ਪਾ:) ਉਪਲ। ਸਕਤ । ਸਿਕਤਾ। ਸ਼ਿਲਾ ਕਣ । ਸ਼ੀਤਲਾ । ਸੂਖਮ ਸ਼ਰਕਰਾ । ਸੂਖਜਾ । ਪਾਨੀਯ ਵਰਣਿਕਾ। ਪ੍ਰਵਾਹੀ । ਪ੍ਰਵਾਹੋਰਥਾ । ਬਲੂਆ । ਬਾਰੂ। ਬਾਲਿਕਾ । ਬਾਲੁ । ਬਾਲੁਕ । ਬਾਲੁਕਾ । ਬਾਲੂ। ਮਹਾ-ਸੁਲਖਜਣਾ। ਰੇਣ। ਰੇਤਨਾ। ਰਤਾ। ੨੨।

ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼ (ਥਾਂ) ਸ਼ਰਕਰਾ । ਸ਼ਰਕਰਾਵਤੀ। ਸ਼ਾਕਰਿਨ। ਸ਼ਾਰਕਰ। ਬਾਲੁਕ ਯੁਤ ਦੇਸ । ਬਾਲੂ ਪ੍ਰਚੁਰ ਦੇਸ਼ । ਰੇਗਸਤਾਨ । ੮।

ਰੇਤੀ (ਕਿ:) ਪਤ੍ਰ ਪਰਸ਼ । ਬ੍ਰਸ਼ਚਨ । ਵ੍ਰਸ਼ਚਨ । ੪।

ਰੋਕ (ਭਾ:) ਉਟੰਕਣ । ਉਪਰੋਧ । ਅਟਕ । ਹੋਰ । ਹੋੜ। ਬੰਦਸ਼। ਬੰਧ। ਬੰਨ੍ਹ । ਰੁਕਾਵਟ । ਵਰਜ । ੧੧।

ਰੋਕਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਟਕਾਨਾ । ਅਟਕਾ ਪੌਣਾ। ਅਟਕਾਰ ਪਾਨਾ। ਅਟਕੌਣਾ। ਹਟਕਨਾ। ਹਟੌਨਾ। ਹੋਰਨਾ। ਹੋੜਨਾ। ਖੜਾ ਕਰਨਾ । ਥਾਮਨਾ। ਥੰਮਣਾ । ਨਿਖੇਧ ਕਰਨਾ । ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ । ਪ੍ਰਤਿਖੇਧ ਕਰਨਾ। ਵਰਜਣਾ । ਵਾਧਾ ਡਾਲਨਾ । ੧੭।

ਰੋਗ (ਰੋ:) ਉਪ ਘਾਤ । ਉਪਤਾਪ । ਉਪੱਦਵ। ਅਨਾਰਜਵ। ਅਪਾਟਕ । ਆਕਲੂਪ । ਆਤੰਕ । ਆਮ । ਆਮਯ। ਆਰਤਿ। ਸੰਤਾਪ। ਖਜਯ। ਗਦ। ਜ਼ਹਮਤ। ਤਮੋ ਵਿਕਾਰ। ਪੀੜਾ। ਬਿਆਧਿ । ਬਿਆਧੀ। ਬੀਮਾਰੀ। ਭਯ । ਭੰਗ । ਮਾਂਦਜ । ਮ੍ਰਿਤਜ ਭ੍ਰਿਤ। ਰੁਜ। ਵਿਆਧਿ । ਵਿਆਧੀ। ਵਜਾਧਿ । ਵਜਾਧੀ। ੩੦।

**ਚਿੱਟੀ ਚਮਕਦਾਰ ਨੂੰ 'ਰੂਪਾ ਮਾਖੀ' ਤੇ ਪੀਲੀ ਚਮਕਦਾਰ ਨੂੰ 'ਸੋਨਾ ਮਾਖੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ।*

ਰੋਗੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਘੂ । ਅਭਜਮਿਤ । ਅਭਜਾਂਤ । ਆਤੁਰ । ਆਪਟ । ਆਮਜਾਵਿਨ। ਆਮਜਾਵੀ। ਖਜੀਣ। ਗਲਾਨ। ਬਿਆਧੀ-ਗ੍ਰਸਤ । ਬਿਆਧੀ ਯੁਤ। ਬੀਮਾਰ । ਮਰੀਜ਼ । ਮਲਾਨ। ਮੰਦ । ਰੁਗਣ । ਰੁਜੀ । ਵਿਕ੍ਰਿਤ। ਵਜਾਧਿਤ । ੨੦।

ਰੋਟੀ (ਭੋ:) ਕਰ ਪੱਟਿਕਾ । ਚਪਾਤੀ । ਫੁਲਕੀ । (ਫੁਲਕਾ) ਪਨੇਥੀ । ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੀ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ) ਭੁਸਰੀ । ਭੂਸੀ । ਮਧੂਕਰੀ । ਮਧੂਕੜੀ । ਮੰਨੀ । ਰੋਟਿਕਾ । ੧੨।

ਰੋਣਾ (ਕਿ:) ਆਂਸੂ ਬਹਾਨਾ । ਅੰਸ਼ੂ ਪਾਤ । ਕਰਣ ਪਲਾਹ-ਕਰਨਾ । ਕਲਪਨਾ । ਕ੍ਰੰਦਨ। ਡਾਡਾਂ ਮਰਨਾ । ਪ੍ਰਲਾਪ ਕਰਨਾ । ਬਿਰਲਾਪ ਕਰਨਾ । ਬਿਲਖਨਾ। ਬਿਲਪਨਾ। ਬਿਲਾਪ ਕਰਨਾ। ਬਿਲ ਬਿਲਾਪ । ਰਾਗ ਕਾਢਨਾ । ਰੁਦਨ । ਰੋਆਈ । ਰੋਦਨ। ਰੋਨਾ। ਵਿਰਲਾਪ। ਵਿਲਪਨਾ। ਵਿਲ ਵਿਲਾਪ। ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ। ੨੨।

ਰੋਮਾਂਚ (ਮ:) ਤੂਕ। ਤੂਗੰਕੁਰ। ਪੁਖਪ। ਪੁਲਕ। ਰੋਮੋਦਭਵ। ਰੋਂਗਟੇ ਖੜੇ।੭।

ਰੋੜ (ਥਾਂ) ਕਕਰ । ਕੰਕਰ । ੩।

ਰੋੜ੍ਹਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਚਲਾਨਾ । ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨਾ । ਬਹਾ ਦੇਨਾ । ਬਹਾਨਾ । ਫੈਂਕਨਾ । ਭਸਾਨਾ । ੭।

ਰੌਲਾ (ਭਾ:) ਊਧਮ । ਸ਼ੋਰ । ਹੂਹ । ਹੂਲ । ਕਲਕਲ । ਕੁਲਾਹਲ । ਕਾਹਾਹ। ਕਾਹਾਹਾ। ਖੱਪ। ਖੜਕ। ਖੜਕਾ । ਖੜਕਾਰ । ਗੜਬੜ । ਘਚੋਲਾ । ਘਮਸਾਣ । ਡੰਡ । ਡੰਡ ਰੌਲਾ । ਧੂੰਮਾ ਧਾਮ । ਭੜਥੂ । ਰੋਲਾ । ੨੧।

ਰੌੜ (ਥਾਂ) ਚਉੜ। ਚੋੜ। ਥਲ। ਪੱਧਰ। ਰੜਾ । ਰੜੀ । ੭।

ਰੰਗ (ਕ:) ਉਪਰਾਗ । ਫਾਮ । ਬਰਣ । ਬਰਨ। ਰਾਂਗ । ਰੰਙ । ਵਰਣ । ਵਰਨ । ਵੰਨ । ੧੦।

ਰੰਗ ਭੂਮੀ (ਵਿਦਿ:) ਅਖਾਰਾ। ਅਖਾੜਾ। ਆਖਾਰਾ । ਆਖਾੜਾ । ਸਟੇਜ । ਨਟ ਸ਼ਾਲਾ । ਨਾਟਕੀ-ਸਟੇਜ । ਰੰਗ ਮੰਚ । ੯।

***ਰੰਡਾ** (ਮ:) ਅਪਤਨੀਕ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੀਨ। ਰੰਡੂਆ। ਵਿਕਲ। ਵਿਧਰ। ੬।

****ਰੰਡੀ** (ਮ:) ਅਨਾਥਾ। ਅਧਵਾ । ਜਤੀ । ਜਾਲਿਕਾ । ਪਤਿ ਹੀਨ । ਪਤਿ ਹੀਨਾ । ਬਿਧਵਾ । ਬੇਵਾ । ਯਤਿਨੀ । ਯਤੀ । ਰਾਂਡ । ਰਾਂਡਾ । ਰਾਂਡੀ। ਰੰਡਿ । ਰੰਡਾ । ਵਿਸ਼੍ਰਸਤਾ । ਵਿਧਵਾ । ੧੮।

ਰੰਬਾ (ਕਿ:) ਖੁਰਪਾ। ਬਾਜ। ਬਿਸੋਲਾ।੪।

-0-

*ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਵੇ।

**ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਲ

ਲਸਣ (ਮੂ: ਕੰ:) ਉਗ੍ਰ ਗੰਧ । ਅਰਿਖਟ । ਸਸ਼ਨ । ਸ਼ੁਕਲ-ਕੰਦਾ । ਕਟ ਕੰਦ । ਕਾਂਦਾ । ਗ੍ਰਿੰਜਨ । ਥੋਮ । ਦੀਰਘ ਪਤ੍ਰਕ । ਭੂਤ ਧਨ । ਮਹਾਂ ਕੰਦ । ਮਹਾਂ-ਕੰਦਾ । ਮਹੌਖਧ। ਮਲੇਚਲ ਕੰਦ। ਯਵਨੇਖਠ । ਰਸ਼ਨ। ਰਸੋਨ। ਰਸੋਨਕ । ਰਾਹੂ ਇਸ਼ਟ। ਰਾਹੂਤ ਸ੍ਰਿਖਠ। ਲਸ਼ਨ। ਲਹਸਨ। ਲਹਸ਼ਨ। ਵਾਤਾਰਿ। ੨੫।

ਲਸੁਣੀਆਂ (ਖ:) ਅੱਭ੍ਰ ਰੋਹ । ਸ਼ਰਾਬਦਾਂਕੁਰ । ਕੇਤ ਗ੍ਰਿਹ-ਵੱਲਭ । ਕੈਤਵ । ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਖਜ। ਬਲ ਵਾਯਜ । ਬਾਲ ਸੂਰਯ । ਬਾਲ ਸੂਰਜਯਕ । ਬੈਡੂਰਯ। ਬੈਦੂਰਯ । ਮੇਘ ਖਰਾਂਕੁਰ । ਰਾਖਟ੍ਰਿਕ। ਲਹਸਨਿਯਾ। ਵਿਦੂਰਜ। ਵਿਦੂਰ ਰਤਨ । ਵੈਦੂਰਜਯ । ੧੭।

***ਲੱਸੀ** (ਦੁੱ:) ਉਦਸ਼੍ਵਿਤ । ਅਰਿਖਣ। ਕਟੂਰ । ਕਾਲਸ਼ੇਯ । ਕੰਕਰ। ਗੋਰਸ। ਗੋਰਸਜ । ਘੋਲ । ਛਾਹ । ਛਾਛ । ਛੱਛਿਕਾ। ਤੱਕ੍ਰ । ਦੰਡਾਹਤ । ਦ੍ਰਵ । ਭਗਨ ਸੰਧਿਕ। ਮਥਿਤ। ਮਲਿਨ । ਮਾਠਾ । ਵਿਲੋਡਤ । ੨੦।

ਲਹਿਰ (ਪਾ:) ਉਰਮਿ। ਉਰਮੀ। ਉਲੋਲ। ਊਰਮਿ। ਊਰਮਿਕ। ਊਰਮੀ। ਹਲਫ। ਹਿਲੋਰ । ਕੱਪਰ । ਕਲੋਲ । ਕਾਂਗ। ਢੇਹ। ਤਰੰਗ । ਪਰਿਵਾਹ । ਬੀਚਿ । ਬੀਚੀ । ਭੰਗ । ਮੌਜ । ਵਿਲਾਸ । ਵੀਚਿ । ਵੀਚੀ । ੨੨।

ਲਹੂ (ਮ:) ਅਸਣ । ਅਸਨ । ਅਸ੍ਰਿ । ਅਸ੍ਰਿਕ। ਅਸ੍ਰਿਜ। ਸ਼ੋਣਿ। ਸ਼ੋਣਿਤ । ਸ਼੍ਰੋਣ । ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ । ਕਕੋਣ । ਖਿਤ ਜਾਤ । ਖੂਨ । ਖਜਤਜ । ਖਜਤ ਜਾਤ । ਰਕਤ । ਰਕਤ੍ਰ। ਰੱਤ । ਰੁਧਿਰ । ਰੁਧ੍ਰਿ । ਲਾਲ । ਲੋਹਿਤ ਲੋਹੂ । ੨੩।

ਲਕੀਰ (ਵਿਦਿ:) ਕਾਰ । ਕਾਰੀ । ਰਿਖਾ । ਰੇਖਾ । ਲਖੀਰ । ਲੀਕ । ਲੇਖਾ । ੮।

ਲੱਕ (ਮ:) ਸ੍ਰੋਣਿ । ਕਟਿ । ਕਮਰ । ਤ੍ਰਿੱਕਲ । ਤੇੜ । ਤ੍ਰਿੱਕਲ । ੭।

ਲੱਕੜ (ਜੰ:) ਕਠ । ਕਾਸਟ । ਕਾਸ਼ਟ । ਕਾਸ਼ਠ । ਕਾਖਠ । ਕਾਠ । ਕਾਠੀ । ਦਾਰ । ਲਕਰੀ । ਲਕੜੀ । ਲਾਕਰੀ । ਲਾਕੜੀ । ੧੩।

ਲੱਖ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਲਖਜ । ਲਾਖ । ੩।

ਲਛਮਣ (ਅਵ:) ਅਹੀਸ਼ । ਅਨੰਤ । ਸ਼ੇਖ । ਸੌਮਿਤ੍ਰ । ਰਾਮਨੁਜ ।

*ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਜਲ ਵਾਲੀ ਰਿੜਕੀ ਲੱਸੀ ਨੂੰ 'ਤੱਕ੍ਰ' ਤੇ ਅੱਧਾ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਰਿੜਕੀ ਲੱਸੀ ਨੂੰ 'ਉਦਸ਼੍ਵਿਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਰਿੜਕਿਆ ਦਹੀਂ 'ਮਥਿਤ' ਜਾਂ 'ਅਧਰਿੜ-ਕਿਆ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਲਕਸ਼ਮਣ । ਲਖਨ । ਲਖਮਣ । ਲਖਜਮਣ । ਲਛਿਮਨ ।੧੧।

ਲੱਛਮੀ (ਸੁ:) ਇੰਦ੍ਰਾ । ਸਮੁੰਦ੍ਰਜਾ । ਸਾਇਰ ਸੁਤਾ । ਸਾਇਰ ਕੀ-ਪੁੱਤ੍ਰੀ । ਸਿੰਧ ਸੁਤਾ । ਸੋਭਾ । ਸੰਪੱਤਿ । ਸੰਪਦਾ । ਸ੍ਰੀ । ਸ਼੍ਰੀ । ਹਰਿ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਕਉਲ । ਕਉਲਾ । ਕਮਲਾ । ਕਵਲਾ । ਖੀਰ ਸਾਗਰ ਕੰਨਜਕਾ । ਖਜਰੋਦ ਤਨਯਾ । ਜਗੰਮਾਤਾ । ਨਿਧ ਸੁਤਾ। ਪਦਮਾ। ਪਦਮਾਸਨਾ । ਪਦਮਾਲਯਾ। ਪੰਚਾ। ਬਿਸ਼ਨ ਬੱਲਭਾ। ਭਾਰਗਵੀ । ਭੂਤਿ । ਭੂਤੀ । ਮਾ । ਮਾਇਆ। ਮਾਯਾ। ਰਮਾ। ਲਕਸ਼ਮੀ। ਲਖਸ਼ਮੀ। ਲਖਮੀ। ਲਖਜਮੀ। ਲੱਛ। ਲੋਕ ਮਾਤਾ ਵਿਸ਼ਣ ਪ੍ਰਿਯਾ । ਵਿਸ਼ਣ ਵੱਲਭਾ । ਵਿਭੂਤੀ । ੪੧।

***ਲੱਜ** (ਪਾ:) ਉਧਾਹਿਨੀ । ਉਬਹਨ । ਉਬਾਹਨੀ । ਕੂਪਕ ਗੁਨ । ਗੁਣ । ਗੌਨ । ਗੋਨਿਯਾਂ । ਰਸਰੀ । ਰੱਜ । ਲਾਂ । ਲਾਸ । ਲਾਲ । ਲਾਵ । ਲਾਂਵ । ੧੬।

****ਲਟਕਨ** (ਫੁੱ:) ਸਿੰਦੂਰ-ਪੁਖਪੀ। ਸੰਦੂਰਿਯ । ਸਿੰਦੂਰੀ । ਸੁਕੋਮਲਾ । ਸ਼ੋਣ ਪੁਖਪੀ । ਕਰੱਛਦਾ। ਜਾਫਰ। ਜੋਗਿਯਾ । ਤ੍ਰਿਣਾ ਪੁਖਪੀ । ਰਕਤ ਪੁਖਪੀ । ਰਕਤ ਵੀਜਾ । ਵੀਰ ਪੁਖਪਾ । ੧੩।

ਲੱਡੂ (ਭੋ:) ਮੋਦਕ । ੨।

ਲੱਤ (ਮ:) ਉਰੁ । ਉਰੂ । ਸਕਿਥ । ਸਤੰਭ । ਸ਼ਰੀਰ ਸਤੰਭ । ਜਚਨ । ਜਾਂਘ । ਜੰਘ । ਟਾਂਗ। ਟੰਗ। ਦੰਗ । ਪ੍ਰਸ੍ਰਿਤਾ । ਲਾਤ । ੧੪।

ਲੱਪ (ਮ:) ਖੋਚ । ਪ੍ਰਸ੍ਰਿਤਿ । ੩।

ਲਮਢੀਂਗ (ਪੰ:) ਉਰਗਾਰਿ । ਕ੍ਰੂੰਚ ਕ੍ਰੌਚ । ਢੈਂਕ । ੫।

ਲਵਾ (ਪੰ:) ਕੋਰਕ । ਭਰਦੂਲ । ਪਰਦ੍ਵਾਜ । ਭਰਦ੍ਵਾਜਕ । ਭਰੁਈ । ਲਾਵ । ਵਜਾਘ੍ਰਾਟ । ੮।

ਲੜਾਈ (ਰਾ:) ਕਲ । ਕਲਹ। ਕਲਹਾ। ਕਲੇਸ । ਕਲੇਸ਼ । ਝਗੜਾ । ਦੰਗਾ । ਬਿਖਾਦ । ਰਾਰ । ਰਾੜ । ਰਾੜਿ । ਝਾੜ । ੧੩।

ਲੜੀ (ਗ:) ਸਰੀ। ਪੰਕਤਿ । ਪੰਕਤੀ । ਮਾਲਾ । ੫।

ਲਾਹਣ (ਮਿ:) ਸੁਰਾਮੰਡ । ਕਾਰੋਤਮ । ਕਾਰੋਤਰ । ਮਾਂਡ । ੫।

ਲਾਖ (ਜੰ: ਦ:) ਅਲਕਤ । ਕੀਟਜਾ । ਕ੍ਰਿਮਲਾ । ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ । ਖਦਰਿਕਾ । ਖਜਤਘਨੀ । ਗਰਾਖਿਕਾ । ਗੰਧ ਮਾਦਨੀ । ਗੁਣਧਕਾ। ਜਤੁ। ਜਨੁਕਾ। ਜਾਵਕ । ਜਾਵਕਾ । ਦੀਪਿਤ ।

**ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਰੱਸੀ।*

***ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਕਾ ਫੁੱਲ ਮਣੱਕੇ ਦੇ ਬੀਜ ਸਮਾਨ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਰੰਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਭਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੰਗ ਸੰਧੂਰੀਆ ਜੋਗੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।*

ਦ੍ਰੂਵ ਰਸਾ । ਦ੍ਰੂਮ ਵਜਾਧਿ। ਦ੍ਰੂਮਾਮਯ। ਨਿਰਭਤਜਨ। ਪਲਾਸ਼ੀ। ਪਲੰਕਖਾ। ਪੰਘਾਰ। ਬਜਾਧਿ । ਭੰਗਾਰ । ਯਾਵ । ਯਾਵਕ । ਰਕਤ ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ। ਰਕਤਾ । ਰਕਤਾ ਦ੍ਰੂਮ । ਰਾਖਜਾ। ਰੰਗ ਮਾਤ । ਲਕਤੇਕ। ਲਾਹ। ਲਾਹੀ। ਲਾਖਜਾ । ੩੫।

ਲਾਂਗਰੀ (ਭੋਂ:) ਓਦਨਿਕ। ਅਸਨ ਕਾਰ । ਅਰਾਲਕ। ਆਘਸਿਕ । ਆਪੂਯਕ। ਆਰਾਲਕ। ਔਦਨਿਕ। ਸੁਆਰ । ਸੂਦ । ਸੂਪਕ । ਸੂਪਕਾਰ । ਸ੍ਵਾਰ । ਹਲਵਾਈ । ਕਾਦਵਿਕ । ਗੁਣ । ਪਾਕ ਕਰ । ਪਾਕ ਕਰਤਾ। ਪਾਕੁਰ । ਪਾਚਕ । ਬੱਲਵ । ਬਾਵਰਚੀ । ਭਖਜੰ ਕਾਰ । ਰਸੋਈਆ । ੨੪।

ਲਾਗੀ (ਜਾ:) ਓਲਗੀ । ਆਸਰਿਤ । ਆਸ਼ਿਤ । ਕੰਮੀ । ਨੇਗੀ । ੬।

ਲਾਜਵੰਤੀ (ਜੰ: ਦ:) ਸਪਰਸ਼ ਲੱਜਾ । ਸਪ੍ਰਿੱਕਾ । ਸਮੰਗਾ । ਸੰਕੋਚਨੀ । ਸੰਕੋਚਨੀ । ਸ੍ਰਗੁਪਤਾ । ਕੰਦਰੀ । ਖਰਿਕਾ । ਛੁਈ ਮੁਈ । ਤਾਮ੍ਰਾ । ਮਹੌਖਧੀ । ਰਕਤ ਪਾਦੀ । ਲੱਜਾ । ਲੱਜਾ ਘਰ । ਲੱਜਾਲੂ । ਲਜਜਾਵੰਤੀ । ਵਸ਼ਿਨੀ । ੧੮।

ਲਾਲ (ਰੰਗ) (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਰੁਣ । ਆਰਕਤ । ਸਹਵਾ । ਸੂਹਬ । ਸੂਹਾ । ਸ਼ੋਣ । ਸ੍ਰੋਣ । ਸ੍ਰੋਨ । ਪਾਟਲ । ਰਕਤ । ਰੱਤਾ । ਰੁਧਰਾਭ। ਰੋਹਿਤ । ਲੋਹਿਤ । ੧੫।

ਲਾਲ੍ਹ (ਮ:) ਮ੍ਰਿਣਕਾ । ਸਜੰਦਨੀ । ਲਾਰ । ਲਾਲੀ । ੫।

ਲਾਲ ਕੰਵਲ (ਪਾ:) ਅਰਵਿੰਦ । ਅਲਪ ਪੁੱਤ੍ਰ । ਅਲਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਆਲੋਹਿਤ । ਸ਼ੋਣ ਪਦਮ । ਕੋਕਨਦ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਕੰਦ । ਚਾਰੁਨਾਲਕ । ਰਕਤ ਕਮਲ । ਰਕਤੋਤਪਲ । ਰਵਿ ਪ੍ਰਿਯ । ੧੨।

ਲਾਲਟੈਣ (ਗ:) ਉਜਾਗਰੀ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋਰ । ੩।

ਲਾਲ ਪੇਠਾ (ਸਾ: ਭਾ:) ਸਫੂਰਿਯਾ ਕੁਮਾਰ । ਕਾਂਸ਼ੀ ਫਲ । ਕੁਮਹੜਾ । ਕੂਖ ਮਾਂਡ । ਗੁੜ ਯੋਗ ਫਲਾ । ਗ੍ਰਾਮਜ ਪੀਤ ਕਲਾ । ਪੀਤ ਕੂਖ ਮਾਂਡ । ਪੀਤਪੁਖਪਾ । ਭਿਲਯ ਕੱਦੂ । ੧੦।

ਲਾਲ ਲੋਧ (ਜੰ: ਦ:) ਅਖਜ ਭੇਖਜ। ਸਥੂਲ ਵਲਕਲ । ਸ਼ਬਰ । ਕ੍ਰਮੁਕ । ਜੀਰਣ ਪੱਤ੍ਰ । ਜੀਰਣ ਬੁਧਨ । ਪੱਟਿਕ। ਪੱਟਿਕਾ ਪੱਟੀ। ਲਾਖਜ ਪ੍ਰਸਾਦਨ । ਲੋਧ ਪਠਾਣੀ ਲੋਧ੍ਰ । ੧੨।

ਲਾਲੀ (ਭਾ:) ਸੁਰਖੀ। ਰਤਵਾਈ। ਰਤਿਆਈ । ਲਲਾਈ । ੫।

ਲਾੜਾ (ਮ:) ਦੁਲਹਾ । ਦੂਲਹਾ । ਦੂਲਾ । ਬਰ । ਵਰ । ੫।

ਲਾੜੀ (ਮ:) ਦੁਲਹਨ। ਦੂਲੀ। ਵਰੀ। ੪।

ਲਿਸੂੜਾ (ਫ:) ਉੱਦਾਲ । ਉਦੱਾਲਕ । ਸ਼ਲੇਖਮਾਂਤ। ਸ਼ਲੇਖਮਾਂਤਕ । ਸ਼ਾਕਟ। ਸ਼ਾਪਿਤ। ਸ਼ੀਤ। ਸ਼ੀਤ ਫਲ। ਸੇਲ। ਸ਼ੇਲ । ਸ਼ੈਲ । ਕਰਬ ਦਾਰ । ਕਰਬ ਦਾਰੁਕ। ਗੰਧ ਖੁਖਪ । ਦ੍ਰਜ ਕ੍ਰਿਤਿਸਤ । ਨਿਸੂੜਾ । ਪਿੱਛਲ । ਬਹੁ ਵਾਰ। ਬਹੁ ਵਾਰਕ । ਭੂਸ਼ੇਲ । ਭੂਤ ਦ੍ਰੁਮ । ਭੂਤ ਵ੍ਰਿਖਜ। ਲਸੂੜਾ । ਲਿਸੋੜਾ । ਲੇਖ ਸ਼ਾਟਕ । ੨੬।

ਲਿਖਤ (ਵਿਦਿ:) ਉੱਲੇਖ । ਅਖਜਰ ਸੰਸਥਾਨ । ਤਹਿਰੀਰ । ਨਵੀਸੀ । ਲਿਖਾਈ । ਲਿਪਿ। ਲਿਪੀ। ਲਿਬਿ । ਲਿਬੀ । ੧੦।

ਲਿਖਾਰੀ (ਵਿਦਿ:) ਅੱਖਰਚਣ । ਅੱਖਰਚੰਚ । ਕਾਇਥ । ਨਵੀਸਿੰਦ । ਮੁਹੱਰਿਰ । ਮੁਨਸ਼ੀ । ਲਿਪਿਕਰ । ਲੇਖਾਰੀ । ਲੇਖੀਆ । ੭।

ਲਿੰਗ (ਮ:) ਉਪਸਥ। ਇੰਦ੍ਰਾ। ਇੰਦ੍ਰੀ। ਸਿਸਨ । ਸਿਸ਼ਨ। ਸਾਧਨ । ਸ਼ੇਫ । ਸ੍ਰਰ ਸਤੰਭ । ਕਾਮਾਂਕੁਸ਼ । ਕੰਦ੍ਰਪ ਮੁਖਲ । ਰਾਗ ਲਤਾ । ਧੁਜ। ਧ੍ਰਜ । ਪੁਰਸ਼ੇਂਦ੍ਰਯ। ਪੁਰਖੇਂਦ੍ਰਯ। ਮਦਨਾਂਕੁਸ਼। ਮੇਢ । ਮੇਢਸ੍ਰ । ਮੋਹਨ । ਲਾਂਗ । ਵਜੰਗ । ੨੨।

***ਲਿੱਫ** (ਮ:) ਗੁਲਮ। ਛੱਲੀ। ਤਿਲੀ। ਤਿੱਲੀ। ਪਲਈ। ਪਲਹੀ। ਪਲੀਹਨ। ਪਲੀਹਾ। ਪਿਲਈ । ਪਿਲਹਾ । ਪਿਲਹੀ । ਪੀਲਾ। ੧੩।

ਲੀਰ (ਕ:) ਕਪਟ। ਕਬਾੜ। ਕਰਪਟ। ਕਵਾੜ । ਟਲੀ । ਟਾਕੀ । ਧਜ । ਨਕਤਕ । ੯।

ਲੀਲ੍ਹਾ (ਰਾ:) ਕਉਤਕ । ਕੌਤਕ । ਤਮਾਸ਼ਾ । ਬਿਨੋਦ । ਵਿਨੋਦ । ੬।

ਲੁਹਾਰ (ਜਾ:) ਅਯਸ ਕਾਰ । ਕਰਮ ਕਾਰ । ਕਰਮਾਰ । ਲੋਹ ਕਾਰ । ਲੋਹ ਕਾਰਕ । ਵਜੋਕਾਰ । ੯।

ਲੁੱਚਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੁਪੱਤਾ । ਘੰਡਾ । ਬਦਮਾਸ਼ । ਬਦਮੁਆਸ਼ । ੫।

ਲੁੰਜਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕੁਕਰ। ਕੁਣਿ। ਲੁੰਝਾ। ੪।

ਲੁੱਟ (ਭਾ:) ਅਉਹਾਰ । ਅਪਹਾਰ-ਲੂਟ । ੪।

ਲੂੰਬੜ (ਪ:) ਲੂਬਰਾ। ਲੂੰਮੜ। ਲੋਮਸ। ੪।

ਲੂੰਬੜੀ (ਪ:) ਲੂਬਰੀ । ਲੂੰਮੜੀ । ਲੋਮਸੀ । ੪।

ਲੂਲਾ (ਮ:) ਓਣ । ਪਾਂਗਲੋ । ਪਿੰਗੁ । ਪਿਗੁਰੀਆ । ਪਿੰਗੁਲ । ਪਿੰਗੁਲਾ । ਪੰਗੁ । ਪੰਗੁਲ । ਪੰਗੁਲਾ । ਰੁਹਲਾ ।੧੧।

ਲੇਖ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਨਿਬੰਧ । ਪ੍ਰਸਤਾਵ । ਪ੍ਰਬੰਧ । ਮਜ਼ਮੂਨ । ਰਚਨਾ । ੬।

ਲੇਖਕ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਕਰਤਾ । ਮੁਸੱਨਫ । ਰਚਨਹਾਰ । ੪।

ਲੇਪ (ਗ:) ਚਰਚਾ । ਚਾਰਚਿਕਯ।

---

*ਖੱਬੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਮਾਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ 'ਲਿੱਫ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਵਿਲੇਪ । ਵਲਪਨ । ੫।

ਲੇਵਾ (ਪ:) ਊਧਸ। ਊਧ। ਓਧ। ੪।

ਲੋਹਾ (ਖ:) ਅਸ਼ਮ ਸਾਰ। ਅਸਲ। ਅਹ। ਅਦ੍ਰ ਸਾਰ। ਅਯ । ਆਯਸ੍ । ਅਯਸ ਕਾਂਤ । ਅਯਹ । ਅਯਸ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਕ । ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਲਯ । ਸ਼ਚ । ਸ਼ਾਰ । ਸ਼ੰਬਕ । ਕਾਂਤ । ਕਾਂਤ ਲੋਹ। ਕਾਲਾਯਸ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾਯਸ । ਖੰਗ । ਚਾਲਜ । ਚਿਤ੍ਰਾਯਸ। ਤੀਖਣ । ਤੀਖਜਣ । ਤੀਵਰ । ਨਿਸ਼ਿਤ। ਪਿੱਤ। ਪਿਤਾਯਸ। ਪਿੰਡ। ਮੁੰਡਲ । ਲੋਸਟ। ਲੋਸ਼ਟ। ਲੋਸਠ। ਲੋਹ । ਲੋਹ ਕਾਂਤਕ । ਲੋਖਠ । ਲੋਹ। ਵ੍ਰੱਤ ਲੋਹ । ੩੯।

ਲੋਕ (ਸਾ:) ਹੱਟ । ਭਵਣ । ਭਵਨ । ਲੋਅ। ਲੋਆ। ਲੋਇ। ਲੋਈ । ੮।

ਲੋਟਾ (ਭੋ:) ਅਸਤਾਵਾ। ਆਬਤਾਬਹ। ਆਫਤਾਬਹ । ਆਫ਼ਤਾਬਾ । ਅਰੁ । ਆਲ । ਕਰਕਰੀ । ਕਰਵਾ । ਕੂਜੜਾ। ਕੂਜਾ। ਗੜੁਆ। ਗਲਤਿਕਾ। ਗੜਵਾ । ਗੰਗਾ । ਸਾਗਰ । ੧੫।

ਲੋਧ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼ਾਬਰ । ਸੁਕਲ । ਹੇਮ ਪੁਖਪਕ । ਕਾਂਡ ਨੀਲ । ਗਾਲਵ । ਤਿੰਦੁਕ । ਤਿਰੀਟਕ । ਤਿਲਕ । ਬਲਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਮਾਰਜਨ । ਲਕਤ ਕਰਮਾ । ਲੋਧ੍ਰ । ਲੋਧ੍ਰਕ । ੧੪।

ਲੋਨੀ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਸਮਰੀ । ਕਲਢਾ । ਪਥਰੀ । ਬ੍ਰਿਹਲੋਣੀ । ਲੋਣਾ । ਲੋਣੀ । ੭।

ਲੋਭ (ਭਾ:) ਅਕਾਂਖਜਾ । ਸਪ੍ਰਿਹਾ ਸਪ੍ਰੀਹਾ । ਕਾਂਖਜਾ । ਗਰਧ । ਤਮਅ। ਤਮਾ। ਤਮਾਉ । ਤਮਾਇ। ਤਮਾਈ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ । ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ । ਤ੍ਰਿਖਾ । ਲਾਲਚ । ਲਿਪਸਾ । ੧੬।

ਲੋਭੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਤਿਪਤ । ਅਤ੍ਰਿਪਤ । ਬੇ ਸੰਤੋਖਾ । ਲੱਬੀ । ਲਾਲਚੀ । ਲੁਬਧ । ੭।

ਲੋਰੀ (ਮ:) ਲੋਰੋਨੀ । ੨।

ਲੌਂਗ (ਗੰ:) ਸਿਖਰ ਦਿਵਜ । ਸੁਰ ਸਮਨਾ । ਸ਼ੇਖਰ । ਸ੍ਰੀ ਸੰਗਜਾ । ਸ੍ਰੀ ਪੁਖਪ । ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ । ਚੰਦਨ ਪੁਖਪ । ਚੰਦਨ ਪੁਖਜਕ । ਤੀਖਜਣ । ਤੀਖਜਣ ਪੁਖਪ । ਤੋਯਾਧਿ ਪ੍ਰਿਯ । ਦਿਵਜ । ਦੇਵ ਕੁਸਮ । ਪ੍ਰਸੂਨ । ਭੰਗਾਰਾ । ਭ੍ਰਿੰਗਾਰ। ਲਵ। ਲਵੰਗ । ਲਵੰਗਕ। ਵਾਰਿਜ। ਵਾਰਿ-ਪੁਖਪ । ੨੩।

ਲੌਂਗ (ਗ:) ਕੀਲ । ਨਾਕ ਕੀਲ । ਨਾਕ ਫੂਲ । ਫੂਲ । ੫।

***ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ** (ਕਾ:) ਅਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਮਾਸ । ਅਧਿਕ ਮਾਸ ।

**ਹਰ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿੱਥ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਮੱਸਿਆ ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੂੰਦਮਾਂ ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।*

ਪੁਰਖੋਤਮ ਮਾਸ । ਮਲ ਮਾਸ । ਮਲਿੰਲੁਚ । ਵਿਨਾਮਕ । ੭।

ਲੰਗਰ (ਥਾਂ) ਅੰਨਜ ਖੇਤ੍ਰ । ਅੰਨ ਛੇਤ੍ਰ । ਸਾਲ ਰਸੋਈ । ਸੂਪ ਗ੍ਰਿਹ । ਖਾਣਾ ਘਰ । ਪਾਕ ਸਥਲ । ਪਾਕ ਸਥਾਨ। ਪਾਕ ਸਾਲ। ਪਾਕ ਸ਼ਾਲਾ । ਪਾਕ ਗ੍ਰਿਹ । ਬਾਵਰਚੀ ਖਾਨਾ । ਭੋਜਨਾਲਯ । ਮਹਾਨਸ । ਰਸਵਤੀ ਸਦਨ। ਰਸੋਈ ਖਾਨਾ । ਰਸੋਈ ਘਰ ।੧੭।

ਲੰਗੋਟਾ (ਕਾ:) ਕਖਜਾ। ਕੱਛਾ। ਕਾਛਾ। ਜਗੋਟਾ। ਜਾਂਗੋਟਾ। ਜੰਘੋਟਾ। ਭਗਵਾ। ਲੰਗੋਟ । ੯।

ਲੰਗੋਟੀ (ਕ:) ਕੁਪਨ। ਕੌਪੀਨ। ਜਗੋਟੀ। ਜਾਂਗੋਟੀ । ਜੰਘੋਟੀ । ੬।

ਲੰਮਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਧ । ਉੱਧਤ । ਉਰੂ । ਊਧਤ। ਓਧ । ਸੁਦੀਰਘ । ਦੀਹ । ਦੀਰਘ । ਦੀਰਘ ਕਾਯ । ਪ੍ਰਲੰਬ । ਲਾਂਬਾ। ਲਾਮਾ। ਲੰਬ। ਲੰਬਾ। ੧੫।

ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਤਿ ਭੁਜ । ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ । ਆਜਾਨ ਭੁਜ। ਦੀਰਘ ਬਾਹੁ। ਦੀਰਘੁ ਭੁਜ। ੬।

ਲੰਮੇ ਸਾਹ (ਮ:) ਉਸਾਸ । ਉਸਾਸਾ । ਉਸੇਸ । ਉਛ੍ਵਾਸ । ਊਤ ਸ੍ਵਾਸ । ਉਭੇ ਸਾਹ। ਉਭੇ ਸਾਸ। ਹਾਹੁਕੇ। ਠੰਡੇ ਸਾਹ । ੧੦।

-0-

ਵ

ਵਹਿੰਗੀ (ਕਿ:) ਬਹਿੰਗੀ । ਬਿਹੰਗਿਕਾ । ਵਹੰਗਕਾ । ੪।

ਵਹਿੜਕਾ (ਪ:) ਦਮਜ। ਵਹਿੜਾ । ਵਤਸੁ ਤਰ । ੪।

ਵਕਤਾ (ਵਿਦਿ:) ਉਕਤਾ । ਬਕਤਾ । ਬਕੀਤਾ । ਬੁਲਾਰਾ । ਬੋਲਣ ਹਾਰ । ਬੋਲਣ ਹਾਰਾ । ੭।

*__ਵੱਗ__ (ਪ:) ਅਉਛਕ । ਔਕਸ਼ਕ । ਔਖਜਕ । ਗਵਜ । ਗੋਕੁਲ । ਗੋਤ੍ਰਾ । ਗੋਧਨ । ੮।

ਵੱਛਾ (ਪ:) ਸਕ੍ਰਿਤ ਕਰ। ਬਛਰਾ। ਬਛਰਾਕ । ਬਛਰੂ । ਬਛਵਾ । ਬਛੜਾ। ਬੱਛਾ। ਬੱਛਿਯਾ । ਬਛੇਰ । ਬਾਛ । ਬਾਛਰ । ਬਾਛੜੋ । ਬਾਛਾ । ਬਤਸ । ਵੱਛ । ਵਤਸ । ੧੭।

ਵਜ਼ੀਰ (ਰਾ:) ਅਮਾਤ । ਅਮਾਤਜ । ਸਚਿਵ । ਸਾਮਵਾਯਿਕ । ਧੀ ਸਖ । ਧੀ ਸਚਿਵ । ਮਨਿਸਟਰ । ਮੰਤਿ । ਮੰਤ੍ਰੀ । ੧੦।

*ਗਊਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ 'ਵੱਗ', ਮੱਝਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ 'ਛੌੜ' ਜਾਂ 'ਵਰਾਕਾ' ਊਠਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ 'ਹੇੜ' ਜਾਂ 'ਕਾਫਲਾ', ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ 'ਇੱਜੜ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਵਜੰਤ੍ਰੀ (ਜਾ:) ਵਾਦਜ । ਜੰਤੀ । ਜੰਤੈਨੀ । ਜੰਤ੍ਰੀ । ਬਜੰਤ੍ਰੀ । ਬੰਸ ਸਫੋਟ । ਬਜਾਨੇ ਵਾਲਾ । ਯੰਤ੍ਰਿ । ਯੰਤ੍ਰੀ। ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਵਾਦਕ । ਵਾਦਜਕੀ। ਵਾਰਤਵਹ । ੧੪।

ਵਟਣਾ (ਗ:) ਉਛਾਂਦਨ। ਉਦਵਰਤਨ। ਉਦ੍ਵਰਤਨ। ਉਬਟਨ। ਉਬਟਨਾ। ਉਵਟਣ। ਚਿੱਕਸ। ਚੀਕਸ। ਬਟਣਾ। ਬਟਨਾ। ਬੁਕਵਾ। ਮਾਲਣਾ। ਮਾਲਨਾ। ਵਟਨਾ । ੧੪।

ਵਟਾਂਦਰਾ (ਵ:) ਉਵਟਣ । ਸੱਟਾ । ਸਾਟ । ਤਬਾਦਲਾ । ਬਦਲੱਅ । ਵਟੱਅ । ਵੱਟਾ । ਸੱਟਾ । ੮।

ਵੱਟ (ਖੇ:) ਅਸਥਲੀ । ਕਿਦਾਰ ਤਟ । ਪਲ। ਬੰਨ੍ਹ। ਬੰਨਾ। ਮਿਆਲ। ੭।

ਵੱਟਾ (ਵ:) ਅੰਸ਼ । ਕੰਟਕ । ਤੁਲਾ । ਤੋਲ। ਪਰਵਾਣ। ਪਰਿਮਾਣ। ਪ੍ਰਮਾਣ। ਬਟਕ । ਬਟਖਰਾ । ਬੱਟਾ । ਬਾਟ । ਭਾਗ । ੧੨।

ਵਡਿਆਈ (ਭਾ:) ਉਕਰ। ਉਦੋਸੀਆ। ਅਜ਼ਮਤ । ਸਿਫਤ । ਸੋਭਾ । ਗਰਵ। ਗੌਰਵ। ਗੌਰਵਤਾ । ਪ੍ਰਭਤਾ । ਬਜ਼ੁਰਗੀ । ਭਲ । ਮਹੱਤਤਾ । ਮਹਿਮਾ । ੧੪।

ਵੱਡਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਰੁ । ਉਰੂ । ਅਖਰਬ । ਅਜ਼ੀਮ । ਅਧਿਕ । ਆਅਲਾ । ਸੇਖ । ਸ਼ੇਖ । ਸ਼ੈਖ। ਸੈਲ । ਕਬੀਰ । ਗੁਰ । ਗੁਰੂ । ਗੁਰਅ। ਜੇਸਟ। ਜੇਸਠ । ਜੇਠ । ਜੇਠਾ । ਤੁੰਗ । ਦੀਹ । ਦੀਰਘ । ਪਰਮ । ਪੀਰ । ਬਡ । ਬਡਾ । ਬੜਾ । ਬਿਰਧ । ਬੁੱਢਾ । ਬੂਢਾ । ਬੂੜ੍ਹਾ। ਬ੍ਰਿਧ। ਭਾਰਾ। ਭਾਰੋ। ਮਹਾ । ਮਹਾਨ । ਮੁਚ । ਮੂਚ । ਮੁਚਾ। ਮੋਟਉ । ਮੋਟਾ । ਵਡ । ਵਡਢਾ । ਵੱਡਾ । ੪੪।

ਵੱਡਾ ਘੜਾ (ਭੋ:) ਅਲੰਜਰ । ਦੀਰਘ ਘਟ । ਮਟਿਕ । ਮੱਟ । ਵੱਡਾ ਤੌੜਾ । ੬।

ਵੱਡਾ ਭਰਾ (ਸਨ:) ਅਗ੍ਰਿਜ । ਅਗ੍ਰਿਯ। ਆਗ੍ਰਿਜ। ਜੇਸਠ ਭ੍ਰਾਤਾ। ਜੇਠਾ ਭਰਾ । ਪੂਰਵਜ । ਬੜਾ ਭਾਈ । ਵਰਯ । ੯।

ਵੱਡੀ ਮਘ (ਜੰ: ਦ:) ਸ਼੍ਰੇਯਸੀ । ਕਪਿ ਵੱਲੀ। ਕਰਿ ਪਿਪਲੀ। ਕੋਲ ਵਲੀ। ਬਡੀ ਪੀਪਰਿ । ਬੜੀ ਮਘ । ਵਸ਼ਿਰ । ੮।

ਵੱਡੀ ਮੂਲੀ (ਮੂ: ਕੰ:) ਸਥੂਲ ਮੂਲ । ਸ਼ਾਲਾ ਮਰਕਟ ਮਿਸ੍ਰ । ਕੌਟਿਲਜ । ਕਿਸ਼ਣ ਗੁਪਤਕ । ਚਾਣਕਜ ਮੂਲਕ। ਬੜੀ ਮੂਲੀ । ਮਹਾਂ ਕੰਦ । ਮਰੁ ਸੰਭਵ। ਮੂਲਕ। ਮੂਲਾ। ਵਾਨੇਯ। ੧੨।

ਵੱਡੀ ਲਾਇਚੀ (ਗੰ:) ਐਂਦ੍ਰੀ । ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ । ਇਲਾਇਚੀ ਕਲਾਂ । ਏਲਾ । ਏਲੀਕਾ । ਸੁਰ ਭਿਤ੍ਰਕ । ਸਥੂਲ ਏਲਾ। ਸਥਲੇਲਾ। ਕਾਂਤਾ । ਕਾਯਸਥਾ। ਕੁਮਾਰਿਕਾ। ਕੁਮਾਰੀ ।

ਧਰਣੀ ਧਰ। ਧਰਨੀ ਧਰ। ਧਨੰਜੈ । ਨਰਹਰ। ਨਰ ਨਰਹ । ਨਾਰਾਇਣ । ਨਾਰਾਯਣ । ਨਿਹ ਕੇਵਲ । ਨਿਰਹਾਰ। ਨਿਰਗੁਨ । ਨਿਰਭਉ। ਨਿਰਵੈਰ। ਨਿਰਾਹਾਰ। ਨਿਰਾਕਾਰ। ਨਿਰਾਲਮ। ਨਿਰਾਲੰਬ। ਨਿਰੰਕਾਰ। ਨਿਰੰਜਨ। ਪਤਿ। ਪਰਮ-ਪਿਤਾ। ਪਰਮਾਤਮ । ਪਰਮੇਸ਼ਰ । ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ। ਪਰਵਦਗਾਰ। ਪਰਵਰਦਗਾਰ। ਪਰਾਤਮਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। ਪੁਰਖ। ਪੁਰਖੋਤਮ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਥੇ । ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ਪ੍ਰਮੇਸ੍ਵਰ । ਬਿਆਪਕ । ਬਿਸਨ । ਬਿਸ਼ਨ । ਬਿਸੰਭਰ । ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ । ਬਿਠਲ । ਬੀਠਲ । ਬਜ਼ਾਪਕ । ਬ੍ਰਹਮ । ਭਗਉਤ । ਭਗਉਤੀ । ਭਗਵਤ । ਭਗਵਾਨ । ਭਗਵੰਤ । ਭਾਗਉਤੀ । ਭਾਗਵਤ। ਮਉਲਾ । ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ। ਮਹੇਸ੍ਵਰ। ਮਦਦ ਗਾਰ। ਮਧ ਸੂਦਨ। ਮਾਧਉ। ਮਾਧਵ। ਮਾਧੋ। ਮਾਲਕ। ਮੁਰਾਰਿ । ਮੁਰਾਰੀ। ਰੱਬ । ਰਮਈਆ । ਰਾਮ । ਰਿਖੀਕੇਸ਼ । ਵਾਸਦੇਉ। ਵਾਸਦੇਵ। ਵਿਆਪਕ । ਵਿਸਨ। ਵਿਸ਼ਨ । ਵਿਸ੍ਵੰਭਰ । ਵਜਾਪਕ । ੮੭।

ਵਾਕਫ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਨਾ । ਆਸ਼ਨਾ। ਜਾਣਕਾਰ । ਵਾਕਬ । ੫।

ਵਾਕਫੀਅਤ (ਭਾ:) ਅਸਨਾਈ । ਆਸਨਾਈ । ਜਾਣਕਾਰੀ । ਜਾਣ ਪਛਾਣ । ਪਰਿਚਜ। ਵਾਕਬੀ । ੭।

★**ਵਾਜਾ** (ਕੀਰ:) ਆਤੋਦਜ । ਜੰਤੁ । ਜੰਤ੍ਰ । ਤੂਰ । ਬਜਿੰਤ੍ਰ । ਬਾਜਾ ਬਾਜਿਤ੍ਰਾ । ਬਾਦਿਤ । ਯੰਮ੍ਰ । ਵਜੰਤ੍ਰ । ਵਾਦਜ । ੧੨।

ਵਾਤਸਲ (ਭਾ:) ਸਨੇਹ। ਸੌਹਾਰਦ । ਹ੍ਰਿਦਯ ਦ੍ਰਵ । ੪।

ਵਾਧਾ (ਭਾ:) ਬ੍ਰਿਧਿ । ਬ੍ਰਿਧੀ । ਵ੍ਰਿਧਿ । ਵ੍ਰਿਧੀ । ੫।

ਵਾਧੂ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਧਿਕ । ਅਫਜੂ । ਅਫਜੂੰ । ਸੇਸ਼ । ਸੇਖ । ਸ਼ੇਖ । ਬਾਕੀ । ਬਿਸ਼ੇਖ । ਵਧੀਕ । ਵੱਧ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼ । ਵਿਸੇਖ । ੧੩।

ਵਾਪਾਰ (ਵ:) ਸੌਦਾ। ਸੌਦਾਗਰੀ । ਤਜਾਰਤ । ਬਣਜ । ਬਟਕ । ਬਾਪਾਰ। ਬਿਉਹਾਰ। ਬਿਆਪਾਰ। ਵਣਜ । ਵਾਣਿਜਜਾ । ਵਿਹਾਰ । ਵਜਾਪਾਰ । ਵਜਵਹਾਰ । ੧੪।

★ਵਾਜੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ- ੧. ਜੋ ਸੁਰ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ੨. ਜੋ ਤਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੋਂ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ- ੧ ਤੱਤ । ੨. ਬਿਤ। ੩. ਘਨ। ੪. ਨਾਦ। ੫. ਸੁਖਿਰ। ਦੋਹਰਾ:-ਤਤ ਤੰਤੀ, ਬਿੱਤ ਚਰਮਕਾ ਘਨ ਕਾਸੀ ਕਾ ਜਾਨ । ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਘਟ ਕੌ ਕਹਿਤ, ਸ੍ਵਾਸ ਸ਼ਖਿਰ ਪਹਿਚਾਨ।

ਅਰਥਾਤ-ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਤ, ਚੰਮ ਦੇ ਵਾਜੇ, ਜੋੜੀ, ਢੋਲਕੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿ ਬਿੱਤ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੋਂ ਬਣੇ ਵਾਜੇ ਕੈਂਸੀਆਂ ਛੈਣੇ ਆਦਿ ਘਨ, ਘੜੇ ਦੇ ਵਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਦ, ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ, ਬੰਸਰੀਆਂ, ਨਗੋਜ਼ੇ ਆਦਿ ਸੁਖਿਰ ਵਾਜੇ ਹਨ।

ਵਾਪਾਰੀ (ਵ:) ਆਪਣਿਕ । ਸਾਰਥ ਵਾਹ । ਸੁਦਾਗਰ । ਸੌਦਾਗਰ । ਕਿਰਾੜ। ਕ੍ਰਯਾ ਵਿਕ੍ਰਯਿਕ। ਤਾਜਰ । ਨੈਗਮ । ਪਣਜ ਜੀਵ । ਬਣੀਆ । ਬਨੀਆ। ਬਨਜਾਰਾ । ਬਾਣਿਅਯ । ਬਾਪਾਰੀ । ਬਾਨਿਅਯ । ਬਾਪਾਰੀ । ਬਿਉਹਾਰੀ। ਬਿਆਪਾਰੀ। ਲਾਲਾ । ਵਣਜਾਰਾ। ਵਣਿਜਜ। ਵਣਿਯਾ। ਵਨਿਕ । ਵਾਪਾਰੀ। ਵਾਣਜਿ । ਵਿਹਾਰੀ। ਵੈਦੇਹਕ। ਵਯਵਹਾਰੀ। ੨੨।

ਵਾਰਸ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰਿ । ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ। ਹੱਕਦਾਰ। ਹੱਕੀ। ੪।

ਵਾਰਤਾ (ਵਿਦਿ:) ਉਦੰਤ । ਪ੍ਰਸੰਗ । ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ । ਬਾਤ । ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ । ੬।

ਵਾਰੀ (ਸਾ:) ਬਰੀਆ । ਬਾਰਿ । ਬਾਰੀ । ਬਰ । ਬੇਰੀ । ੬।

ਵਾਲ (ਮ:) ਉੱਨ । ਊਨ । ਸਾਰੰਗ । ਕੇਸ । ਕੇਸ਼ । ਗੋ । ਤਨੂ ਰੁਹ । ਬਾਰ । ਬਾਲ । ਮੂਇ । ਰੋਆਂ । ਰੋਮ । ਰੋਮਨ੍ । ਰੋਮਾਈ । ਲੂੰ । ਲੋਮ। ਲੋਮਨ੍। ਵਾਰ। ਵਾਲ੍ਹ । ੨੦।

***ਵਾਲਾ** (ਸਾ:) ਆਰ । ਆਰਾ। ਹਾਰ । ਹਾਰਾ । ਬੰਦ । ਲਾ । ਵਰ । ਵੰਤ । ਵੰਦ । ੧੦।

*ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੀ 'ਵਾਲਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ:-ਅਉਗਣਹਾਰ, ਹੋਸ਼ਵੰਦ, ਗੁਣਵੰਤ ਆਦਿ।

ਵਾਵੜਿੰਗ (ਜੰ: ਦ:) ਅਮੋਘ। ਕਾਪਾਲੀ। ਕੁਰਾਲ । ਕੇਵਲ। ਕੈਰਾਲਾ । ਕ੍ਰਿਮ ਕੰਟਕ । ਕ੍ਰਿਮ ਘਨ । ਗਹਰਾ । ਗਰਧਭ। ਘੋਖਾ। ਚਿਤ੍ਰ ਤੁੰਡਲਾ । ਚਿਤ੍ਰ ਬੀਜਾ । ਚਿਤ੍ਰਾ । ਜੰਤੁ ਹਨ । ਤੰਡੁਲ । ਤੰਦੁਲਾ । ਪਾਵਕ । ਬਾਬੀ ਰੰਗ । ਬਜਦ੍ਰ ਤੰਦਲਾ । ਭਸਮਕ । ਭਾਭੀ ਰੰਗ । ਮੋਘਾ । ਮ੍ਰਿਗ ਗਮਨੀ । ਰਸਾਯਨ । ਵਰਾ । ਵਾਤਰਿ ਵਾਯ ਵੜਿੰਗ । ਵਾਯ ਵੜਿੰਗ । ਵਿੜੰਗ । ਵਿੜੰਗਾ। ਵੇਂਲ। ਵ੍ਰਿਖਣਾਸਨਾ। ੩੩।

ਵਿਆਈ (ਰੋ:) ਸਫੁਟਿ । ਸਫੁਟੀ । ਪਾਦ ਸਫੋਟਿ । ਪਾਦ ਸਫੋਟੀ । ਬਿਮਾਈ । ਬੇਵਾਈ । ਵੇਵਾਯ । ਵਿਪਾਦਕਾ । ਵਿਵਾਈ । ੧੦।

ਵਿਆਹ (ਮ:) ਉਦਵਾਹ । ਉਪਬਾਹ । ਉਪਯਮ । ਉਪਯਾਮ । ਉਪਵਾਹ । ਅਕਦ । ਅਗਦ । ਅਨੰਦ। ਸ਼ਾਦੀ। ਕਰ ਗ੍ਰਹ। ਦਾਰ ਕਰਮ । ਨਿਕਾਹ । ਨਿਵੇਸ਼ । ਨਿਵੇਸ਼ਨ । ਪਰਣਿਯ । ਪਰਿਨਿਯ । ਪਰਿਭਵਨ। ਪਾਣਿ ਗ੍ਰਹਣ। ਪਾਣਿ ਪੀੜਨ । ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਨ। ਬਿਆਹ। ਬਿਵਾਹ। ਬਜਾਹ। ਵਿਵਾਹ। ਵੀਆਹ। ਵੀਵਾਹ। ੨੭।

ਵਿਆਕਰਣ (ਵਿਦਿ:) ਗਰਾਮਰ । ਬਿਆਕਰਣ । ਬਿਆਕਰਨ । ਵ੍ਯਾਕਰਣ । ੫।

ਵਿਆਕੁਲ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਤਵਤਾ। ਉਦਖਿਗਨ। ਉਦਵਿਗਨ। ਉਦ੍ਵਗ। ਉਵਤਾ। ਅਉਖਾ। ਅਕੁਲ। ਅਚੈਨ। ਅਜੁਰਦਾ। ਅਜ਼ੁਰਦਾ। ਅਧੀਰ। ਅੰਤਰਮਨ। ਅੰਤਰ ਮਨਸ। ਸਮ ਤਿੰਪਜ। ਘਬਰਾਇਆ। ਘਾਬਰਿਆ ਦੁਰਮਨ। ਦੁਰਮਨਸ੍। ਪਿੰਜਲ। ਬਿਕਲ। ਬਿਲਖ। ਬੇਚੈਨ। ਵਿਕਲ। ਵਿਮਨ। ਵਿਮਨਸ੍। ਵਜਗ੍ਰ। ਵਜਾਕੁਲ।੨੮।

ਵਿਆਕੁਲਤਾ (ਭਾ:) ਅਧੀਰਜਤਾ। ਅਧੀਰਤਾ। ਅਧੈਰਯਜ। ਚੰਚਲਤਾ। ਬੇਚੈਨੀ। ਵਜਾਕੁਲਤਾ।੭।

ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ (ਅਵ:) ਸ਼ਿਲਪਰਾਟ। ਗਾਧਿ ਸੂਨ। ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ।੪।

ਵਿਸ਼ਖਪਰਾ (ਜੰ: ਦ:) ਸਾਂਠ। ਸੁਖਨ। ਸੁਨਿਖੱਣਕ। ਸ਼ਜਾਮਾ। ਕੁਰਡ। ਗਦਹ ਪੂਰਨਾ। ਨੀਲ ਪੁਨਰਨਵਾ। ਨੀਲਾ। ਨੀਲਿਨੀ। ਨੀਲੀ ਸਾਂਠ। ਪੁਨਰ ਨਵਾ। ਵਿਸਖਪਰਾ। ਵਿਤੁੱਨ।੧੪।

ਵਿਸਾਖਾ (ਨਛੱਤ੍ਰ) (ਅਕਾ:) ਸੁਕ੍ਰਾਗਨਿ। ਦ੍ਵਦੈਵ। ਦ੍ਵੀਸ਼। ਰਾਧਾ।੫।

ਵਿਸ਼ਟਾ (ਮ:) ਗੁਹ। ਗੂਹ। ਗੂੰਹ। ਗੂਥ ਵਰਚਸਕ। ਜੰਗਲ। ਝਾੜਾ। ਟੱਟੀ। ਬੀਟ। ਮਦਾਨ। ਮਲ। ਮੈਲ। ਵਿਸ਼ਟ। ਵਿਸ਼ਠਾ।੧੪।

(ਨੋਟ:-ਗਾਂ ਤੇ ਮੱਝ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਗੋਹਾ, ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਲੇਂਡੀ ਜਾਂ ਮੀਂਗਣਾ, ਊਠ ਦੇ ਮਲ ਨੂੰ ਲੇਡੇ, ਤੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ 'ਲਿੱਦ' ਆਖਦੇ ਹਨ।)

***ਵਿਸ਼ਨੂੰ** (ਸ:) ਉ। ਉਪੇਂਦਰ। ਅਸ। ਅਸ਼ੋਕ। ਅਸੰਪ। ਅਹ। ਅਹਨ। ਅਹਿ ਰਿਪੁ ਕੇਤੂ। ਅਚੁਤ। ਅਚਜੁਤ। ਅਧੋਖਜ। ਅਧੋਖਜਜ। ਅਨੰਤ। ਇੰਦ੍ਰਾਵਰਜ। ਸਨਾਤਨ। ਸਾਰੰਗ ਧਰ। ਸਾਰਿੰਗਨ। ਸਾਰੰਗੀ। ਸਿਧਿ ਧਾਮ। ਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਾਯੀ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਈਂ। ਸ਼ੌਰਿ। ਸ਼ੌਰੀ। ਸ੍ਰੀਸ਼। ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ। ਸ੍ਰੀ ਵਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਤਸਾਲਾਂਛਨ। ਹਰਿ। ਹਰੀ। ਕਮਲਾ ਪਤਿ। ਕਮਲੇਸ। ਕੇਸ਼ਵ। ਕੈਟਭ ਜਿਤ। ਕੰਸਾਰਾਤਿ। ਕ੍ਰਿਸਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਗਰੁੜ ਧੁਜ। ਗੋਪਾਲ। ਗੋਬਿੰਦ। ਚਕ੍ਰ ਪਾਣਿ। ਚਤੁਰ। ਭੁਜ। ਜਗ ਪਤਿ। ਜਨਾਰਦਨ। ਜਲ ਸ਼ਾਯੀ। ਜਲ ਸੈਨ। ਤ੍ਰਿਵਿਕ੍ਰਮ। ਦਾਮੋਦਰ। ਦੈਂਤਾਰਿ। ਦੈਤਜਾਰਿ। ਧਰਨੀ ਧਰ। ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਿਪ। ਨਰਕਾਂਤਕ।

**ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਨੂੰ 'ਵੈਸ਼ਨਵ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸੰਖ ਨੂੰ 'ਪਾਂਚ ਜਨਜ', ਚੱਕ੍ਰ ਨੂੰ 'ਸੁਦਰਸ਼ਨ', ਗਦਾ ਨੂੰ 'ਕੌਮੋਦਕੀ', ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ 'ਨੰਦਕ', ਧਨੁਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੰਗ, ਛਾਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਵਤਸ੍' ਮਣੀ ਨੂੰ 'ਕਮਸਤੁਭੁ', ਰਥਵਾਹੀ ਨੂੰ 'ਦਾਰੁਕ', ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੂੰ 'ਉਧਵ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।*

ਨਾਰਾਇਣ। ਨਾਰਾਯਨ। ਪਦਮ ਨਾਭ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ । ਪੁੰਡਰੀ ਕਾਖ । ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ। ਪੁਰਖੋਤਮ। ਪੁਰਾਣ ਪੁਰਸ਼। ਪੀਤਾਂਬਰ। ਬਨ ਮਾਲੀ । ਬਨਵਾਲੀ । ਬਲਿ ਧ੍ਰੰਸੀ । ਬਲੀ ਧ੍ਰੰਸਿਨ। ਬਿਸਇਸ । ਬਿਸਨੁ। ਬਿਸ਼ਨੁ। ਬਿਸ਼ਨੂੰ। ਭਗਵਾਨ। ਭੰਡਾਰੀ । ਮਧੁ ਸੂਦਨ । ਮਧੁਹਾ । ਮਧੁ ਜਿਤ । ਮਧੁ ਰਿਪੁ । ਮਨੁਨਾਦ ਨਿਕੰਦਨ । ਮਾਧਵ । ਮੁਕੰਦ । ਮੁਰ ਮਰਦਨ। ਮੁਰਾਰਿ। ਮੁਰਾਰੀ। ਯਗਜ ਪੁਰਖ । ਰਿਖੀ ਕੇਸ਼ । ਰਿਧਿ ਧਾਮ । ਲਖਮੀ ਪਤਿ । ਲਛਮੀ ਪਤਿ । ਵਨ ਮਾਲੀ। ਵਾਸਦੇਵ। ਵਿਸ਼ਣ। ਵਿਸ਼ਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਕੇਸ਼ਨ । ਵਿਸ੍ਰ ਰੂਪ । ਵਿਸ੍ਰੰਭਰ । ਵਿਧੁ । ੯੫।

(ਨੋਟ:-1. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ।

2. ਲੱਛਮੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਨਾਂਵ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕਾਤਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅਪਰਾਜਿਤਾ। ਆਸ ਫਟਾ। ਗਿਰ ਕਰਣੀ। ਜਯਾ। ਨੀਲ ਪੁਖਜਪੀ। ਪਰਾਜਿਤਾ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਂਤਾ । ੮।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਘੋੜਾ (ਸੁ:) ਸੁਗ੍ਰੀਵ । ਸ਼ੈਬਜ। ਬਲਾਹਕ। ਮੇਧ ਪੁਖਪ ।੫।

ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਆਪਤ। ਪਤਜਾ-ਯਿਤ । ਵਿਸਵਾਸੀ। ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ। ੫।

ਵਿਸਵਾ ਮਿੱਤਰ (ਅਵ:) ਕੌਸ਼ਿਕ । ਗਾਧਿ ਸੂਨ । ਗਾਧੇਜ । ਰਾਜ ਰਿਖੀ । ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤ੍ਰ । ੬।

***ਵਿਸ਼ਿਸਟ** (ਅਵ:) ਬ੍ਰਹਮਸੂ । ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਸ਼ੀ ਵੈਰੰਚਿ । ੪।

(ਨੋਟ-ਵਿਸ਼ਿਸਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਅਰੁੰਧਤੀ' ਹੈ)

ਵਿਹਲ (ਭਾ:) ਅਵਸਰ । ਅਵਕਾਸ਼ । ਛੁੱਟੀ ਸਮਯ। ਤਫਰੀਹ। ਫਿਰਾਗਤ। ਫੁਰਸਤ । ੭।

ਵਿਹੜਾ (ਥਾਂ) ਅਜਰ । ਅਜਿਰ । ਆਗਨ। ਆਂਙਣ। ਅੰਗਣ। ਅੰਗਨ। ਅੰਗਨਾ । ਸਹਨ । ਸਿਹਨ । ਸੰਜਵਨ । ਚਤਹ। ਸ਼ਾਲ । ਚਤ੍ਵਰ । ਚੌਸਾਰ । ਚੌਕ । ਚੌਗਾਨ । ਪ੍ਰਾਗਣ। ਬਗਰ । ਬਾਖਰ । ੧੯।

ਵਿਕਾਊ ਚੀਜ਼ (ਵ:) ਕ੍ਰਯਜ । ਪਣਿਤਵਜ। ਪਣਜ। ਵਿਕ੍ਰੇਯ। ੫।

ਵਿੰਗ (ਭਾ:) ਟੇਢ । ਟੇਢ ਪੁਣਾ । ਟੇਢਾਪਨ । ਡਿੰਗ । ਬਿੰਗ । ਬੀਂਗ । ਵਜੰਗ । ੮।

ਵਿਗਾਰ (ਭਾ:) ਬਿਸਟਾਲਾ । ਬਿਗਾਰ । ੩।

**ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਸੱਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਨ, ਸੱਤ ਰਿਸ਼ੀ ਇਹ ਹਨ:- ੧. ਵਿਸ਼ਵਾਮਿੱਤਰ। ੨. ਜਮਦਗਨੀ। ੩. ਭਾਰਦ੍ਵਾਜ। ੪. ਗੋਤਮ। ੫.ਅਤ੍ਰਿ। ੬. ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ। ੭.ਕਸ਼ਜਪ।*

***ਵਿਚਾਰ** (ਭਾ:) ਉਪਨਜਾਸ। ਅਟਕਰ। ਅਟਕਲ । ਅਧਜਾਹਾਰ । ਸੋਚ । ਸੰਖਜਾ। ਗੋਸਟ। ਗੋਸ਼ਟ । ਚਰਚਾ। ਬਿਚਾਰ। ਬੀਚਾਰ। ਵੀਚਾਰ।੧੩।

ਵਿਚਾਰ ਹੀਨ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੋਚ । ਅਵਿਚਾਰ। ਸੋਚ ਹੀਨ। ਬੇ ਵਿਚਾਰ। ੫।

ਵਿਚਾਰਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਬਪਰਾ। ਬਪੜਾ । ਬਾਪਰਾ। ਬਾਪਰੋ। ਬਾਪੜਾ। ਬਾਪੜੋ। ੭।

ਵਿਚਾਲਾ (ਦਿ:) ਸੈਂਟਰ । ਕੇਂਦਰ ਦਰਮਿਆਨ। ਧੁਰਾ। ਮੱਧ। ਮੱਧਜਾਨ। ਮਰਕਜ਼ । ਮਿਆਨ । ਵਸਤ । ਵਿਚਕਾਰ । ੧੧।

ਵਿਚੋਲਗੀ (ਭਾ:) ਦੂਤੀ। ਪੈਗੰਬਰੀ । ਬਸੀਠੀ । ਰਸੂਲੀ । ਰਵਾਰਗੀ । ਰੈਬਾਰਗੀ । ਵਕੀਲਗੀ । ਵਕੀਲੀ । ਵਿਚੁ ।੧੦।

ਵਿਚੋਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਗੱਭਾ । ਦੂਤ । ਪੈਗੰਬਰ। ਬਸੀਠ। ਬਿਚੋਲਾ। ਬੀਚਾ । ਰਸੂਲ। ਰਵਾਰਾ। ਰੈਬਾਰ। ਵਕੀਲ। ਵੀਚਾ । ੧੨।

ਵਿੱਚ (ਸ:) ਅੰਤਰ। ਅੰਦਰ। ਖੇ। ਗੱਭੇ। ਦਰ । ਦਰਮਿਆਨ । ਦਰਮਜਾਨ । ਪੈ। ਬਿਖੇ। ਬਿਖੈ। ਭਿੰਤਰ। ਭੀਤਰ। ਮਹ। ਮਹਿ। ਮਹੀਅਲ । ਮਹੀਆ। ਮਝਾਊ। ਮਝਾਹਿ। ਮਝਾਹੂ। ਮਝਾਰ। ਮੱਝ । ਮੱਝੇ । ਮਝੂਰ। ਮਧਿ । ਮੱਧ । ਮਧਜ । ਮਿਧਜੰ । ਮਾ । ਮਾਹਿ । ਮਾਹੀ । ਮਾਝ । ਮਾਂਝ । ਮਾਝਾ । ਮਾਂਝਾ। ਮਿਆਨ । ਮੇਂ । ਮੈਂ । ਮੋ । ਮਿਆਨੇ। ਮੰਝ। ਮੰਝਾ। ਮੰਝੇ। ਮੰਧੇ। ਵਿਖੇ । ਵਿਖੈ । ੪੬।

ਵਿਛੜਨਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅਲਗ ਹੋਣਾ। ਜੁਦਾ ਹੋਣਾ । ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੋਣਾ । ਬਿਛੜਨਾ । ਬਿਓਗ ਹੋਣਾ । ਬਿਯੋਗ ਹੋਣਾ । ਵਿਯੋਗ ਹੋਣਾ । ੮।

ਵਿਛੋੜਾ (ਭਾ:) ਜੁਦਾਈ। ਬਰਹ। ਬਿਓਗ । ਬਿਛੋਹ । ਬਿਛੋੜਾ । ਬਿਜੋਗ । ਬਿਯੋਗ । ਬਿਰਹੜਾ । ਬਿਰਹਾ । ਵਿਛੇਹ । ਵਿਛੋਹ । ਵਿਛੋਹੜਾ । ਵਿਛੋਹਾ । ਵਿਜੋਗ । ਵਿਪ੍ਰਯੋਗ । ਵਿਪ੍ਰਲੰਭ । ਵਿਯੋਗ । ਵਜੋਗ। ਵਜੋਗਹ। ਵਿਰਹ । ੨੧।

ਵਿਜਯ ਸਾਰ (ਰੁੱ:) ਅਸਣ । ਅਸਣਾ । ਅਸਨ। ਅਸਨਾ। ਸਰਜਕ । ਸੀਰਿ । ਜੀਵਕ । ਨੀਲਕ । ਪਰਮਾਯੁਧ । ਪੀਤ-ਸਾਰ । ਪੀਤ ਸਾਰਕ । ਪੀਤ ਸਾਲ । ਪੀਤ ਸਾਲਕ । ਪ੍ਰਿਯਕ । ਬੀਜਕ । ਬੀਜ ਵ੍ਰਿਖਜੰ। ਬੰਧੂਕ ਪੁਖਪਾ। ੧੮।

ਵਿਤ(ਭਾ:) ਸਮਰਥਾ। ਬਿਤ। ਬੀਤ। ੪।

ਵਿੱਥ (ਭਾ:) ਸੰਨ੍ਹ। ਦੂਰ। ਦੂਰੀ। ਪਾੜਾ। ਫਰਕ। ਫਾਸਲਾ। ਬਿਖਾਈ। ਬਿੱਥ। ੯।

ਵਿਦਿਆ (ਵਿਦਿ:) ਉਪਨੇਤ੍ਰ। ਉਰਫ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ । ਇਰਫਾਨ । ਇਲਮ ।

ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਅਰਕ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਿਚਾਰ' ਹੈ।

ਸਿਖਸ਼ਾ । ਸਿਖਿਆ । ਗਿਆਨ । ਗਜਾਨ । ਤਤ੍ਵ ਬੋਧ । ਪ੍ਰੱਗਿਆ ਬੋਧ। ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ। ਵਿਦਿਜਾ । ਵੇਦ । ੧੬।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ (ਵਿਦਿ:) ਅਧਿਕਾਰੀ। ਸਟੂਡੈਂਟ। ਸ਼ਾਗਿਰਦ । ਸ਼ਿਸ਼ । ਸਿਖਿਸ਼ਕ । ਸਿਖਜ । ਸਿਖਜਤ । ਸ਼ੈਖਜ । ਖੇਤ । ਜਗਿਆਸੂ । ਜਗਜਾਸੂ। ਛਾਤ੍ਰ। ਤਾਲਿਬ ਇਲਮ। ਦੀਖਜਤ। ਬਿਦੁ ਅੰਸੀ। ਵਿਦਜਾਰਥੀ। ੧੭।

ਵਿਦਵਤਾ (ਭਾ:) ਅਭਿੱਗਤਾ । ਇਲਮੀਅਤ। ਸਿਆਣਪ। ਗਿਆਨਤ੍ਵ। ਪ੍ਰਬੁੱਧਤਾ । ੬।

ਵਿਧਾਰਾ (ਜੰ: ਦ:) ਅੰਨ ਕੋਟਰ-ਪੁਖਜ। ਆਵੇਗੀ। ਛਰਾ ਲਾਂਤ੍ਰੀ। ਛਾਂਗ ਲਾਂਗੀ। ਜਾਂਗੀਲੀ । ਜੀਰਣ ਫੰਜੀ। ਜੰਗ। ਦੀਰਘ ਮੂਲਕ । ਬ੍ਰਿਹਦ ਦਾਰੁ। ਮਹਾ ਸ਼ਜਾਮਾ। ਰਿਖਜ ਗੰਧਾ। ਵ੍ਰਿਧ ਦਾਰੁਕ । ੧੩।

ਵਿੰਨਣਾ (ਕਿ:) ਕੋਚਨਾ । ਗੋਦਨਾ । ਗਡਾਨਾ । ਗੜਾਨਾ । ਚੁਭਾਨਾ । ਧਸਾਨਾ । ਬਿੰਨਣਾ । ਬੀਂਧਨਾ । ਬੇਧਣਾ । ਵਿਧਣਾ । ੧੧।

ਵਿਭਚਾਰਣੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਉਧੇਲ। ਅਸਤੀ। ਇਤਵਰੀ । ਸ੍ਵੈਰਿਣੀ । ਕਲਹਿਣੀ। ਕਾਮਾਤੁਰਾ। ਕਾਮੁਕ । ਕੁਨਾਰਿ । ਕੁਨਾਰੀ । ਕੁਭਾਰਜਾ । ਕੁਭਾਰਯਾ। ਕੁਲਖਣੀ । ਕੁਲੱਛਣੀ । ਕੁਲਣਾ । ਛਿਨਾਰ । ਛਿਨਾਲ । ਛੁੱਟੜ । ਡੁਹਾਗਣ । ਡਹਾਗਣੀ । ਤ੍ਰੂਪਾ ਰੰਗਾ । ਦੁਸ਼ਟਾ ਦੁਹਚਾ-ਰਿਣਿ । ਦੁਹਚਾਰਣੀ । ਦੁਹਾਗਣ । ਦੁਹਾਗਨ। ਦੁਰਾਚਾਰਨਿ। ਦੁਰਾਚਾਰਨੀ। ਦੋਹਾਗਣਿ। ਦੋਹਾਗਣੀ। ਦੋਹਾਗਨਿ। ਦੋਹਾਗਨੀ । ਧਰਕਟ । ਧਰਖਣ । ਧ੍ਰਖਣਿ। ਧੜੇਲ ਨਸ਼ਟਾ। ਨਿਸ਼ਾਚਰੀ। ਪਾਂਸ਼ਲਾ। ਪੁੰਸ਼ਚਲੀ। ਬਿਖਾਗਣੀ । ਬਿਭਚਾਰਣਿ । ਬਿਭਚਾਰਣੀ । ਬਿਭਚਾਰਨਿ। ਬਿਭਚਾਰਨੀ। ਭਰਿਸ਼ਟਾ। ਭ੍ਰਸ਼ਟਾ। ਰਸ ਬਿਖਾਗਣੀ। ਰੰਡੀ । ਲੰਕਾ । ਵਹੇਲ । ਵੈਹਲ੍ਹ। ਵੈਲਣ। ਵ੍ਰਿਖਸਜੰਤੀ। ੫੩।

ਵਿਭਚਾਰਣੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸਤੀ ਸੁਤ । ਹਰਾਮੀ । ਕੌਲਟੇਯ । ਕੌਲਟੇਰ। ਬਾਂਧਕ ਨੇਯ। ਬੰਧੁਕ। ੭।

ਵਿਭਚਾਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਧਮ । ਸਤ੍ਰੈਣ। ਕਾਮੀ ਕੁਕਰਮੀ । ਕੁਤਿਸਤ । ਕੁਪੱਥ ਗਾਮੀ । ਕੁਮਾਰਗੀ । ਛਿਨਰਾ । ਦੁਰਾਚਾਰੀ। ਨਸ਼ਟ। ਪਤਿਤ। ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਾਮੀ। ਬਿਖਈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ। ਲੁੱਚਾ । ਲੰਪਟ । ਵਿਸ਼ਈ। ਵਿਖਈ ।੧੯।

ਵਿਰਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਘਨਾ । ਕੋਈ ਕੋਈ । ਟਾਵਾਂ । ਬਿਰਲਾ । ੫।

ਵਿਰਲਾਪ (ਭਾ:) ਬਿਰਲਾਪ। ਬਿਲਪ । ਬਿਲਲ। ਬਿਲਲਾਟ। ਖ਼ਿਲਲਾਪ। ਬਿਲਾਪ। ਵਿਲਪ।

ਵਿਲਲ। ਵਿਲਲਾਟ। ਵਿਲਲਾਪ। ਵਿਲਾਪ। ੧੨।

ਵਿਰੋਲਾ (ਅਕਾ:) ਵਾਗੋਲਾ । ਵਾਰੋਲਾ । ਵਾ ਵਰੋਲਾ । ੪।

ਵੀਹ (ਗਿਣਤੀ) ਵਿਸ਼ੇ:) ਬਿੰਸਤ । ਬੀਸ । ਵਿੰਸਤ । ੪।

ਵੀਹ ਸੇਰ (ਵ:) ਅਧੌਣ । ਅੱਧਣ । ਅੱਧਨ। ਅੱਧਮਣ। ਅਰਧ ਮਣ। ਦੋ ਧੜੀਆਂ । ਧੌਣ । ੮।

ਵੀਣਾ (ਕੀਰ:) ਕਿੰਗੁ। ਕਿੰਗੁਰੀ। ਤੰਤ। ਤੰਤੀ । ਪਰਿ ਵਾਦਿਨ੍ । ਬਲਿਕੀ। ਬ਼ੀਣਾ । ਬੀਨ । ਬੀਨਾ । ਬਿਪੰਚੀ । ਵਿਪੰਚੀ । ਵਿਲੱਕੀ । ੧੩।

ਵੀਣਾ ਸ਼ਬਦ (ਕੀਰ:) ਕਣਨ। ਕੱਣ। ਕਾਣ । ਨਿੱਕਣ । ਨਿੱਕਾਣ । ੬।

ਵੀਣਾ ਵਜੰਤ੍ਰੀ (ਜਾ:) ਤੰਤੀ । ਤੰਤ੍ਰੀ। ਵੀਣਾ ਵਾਦਿਕ । ਵੈਣਿਕ । ੬।

ਵੀਣੀ (ਮ:) ਕਲਾਈ । ਕੌਨੀ । ਪ੍ਰਕੋਸ਼ਠ । ਬੀਣੀ । ੫।

ਵੀਰਵਾਰ (ਕਾ:) ਗੁਰ ਵਾਰ । ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ । ੩।

ਵੇਸਵਾ (ਜਾ:) ਸ਼ਾਮਾਨਜਾ । ਸ਼ਾਲ ਮੱਲਿਕਾ । ਸ਼ੂਲਾ । ਸੂਵ ਵੱਲਭਾ । ਰਾਮ ਰੇਖਾ । ਕੁੰਭਾ । ਕੰਚਨੀ । ਖਜੁਦ੍ਰਾ । ਗਣਿਕਾ । ਗਨਿਕਾ । ਛੁਦ੍ਰਾ । ਝਰਝਰਾ । ਪਣਾਂਗਨਾ । ਪਣਜਾਂਗਨਾ। ਪਤੁਰਿਯਾ। ਪੁਰਵਾਮਾ। ਬਰਵਟੀ । ਬਾਰ ਵਧੂ । ਭੁਜਿਖਜਾ । ਭੋਗਜਾ । ਭੰਡ- ਹਾਸਿਨੀ । ਮੰਗਲਾ ਮੁਖੀ । ਰਾਮ ਜਨੀ । ਰੂਪਾ ਜੀਵਾ । ਰੰਡੀ । ਲੱਜਿਕਾ । ਵਸੁੰਧਰਾ । ਵਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ । ਵਾਰ ਵਧੂ । ਵਾਰ ਵਿਲਾਸਿਨੀ। ਵਾਰਾਂਗਨ। ਵੇਸ਼ਵਾ। ੩੨।

ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਸਾਖੀ। ਦੇਖਣ ਹਾਰ । ਦ੍ਰਿਸਟਾ । ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ । ਵੇਖਣ ਹਾਰ । ੬।

ਵੇਗ (ਭਾ:) ਸਜਦ। ਗਤਿ। ਗਤੀ। ਚਾਲ। ਜਵ। ਤਰਸ। ਰਯ। ਰੰਹਸ।੯।

ਵੇਚਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਵਿਕਰਨਾ । ਵਿਖਣ । ਬੇਚਨਾ। ਵੇਚਨਾ । ੫।

ਵੇਦ (ਵਿਦਿ:) ਆਮਨਾਯ। ਆਮ੍ਰਾਯ । ਸੁਰਤਿ । ਸੁਰਤੀ । ਸ੍ਰੁਤ । ਸ੍ਰੁਤਿ । ਸ੍ਰੁਤੀ। ਛੰਤ। ਤ੍ਰਿਯੀ। ਧਰਮ ਮੂਲ। ਨਿਗਮ। ਪ੍ਰਵਚਨ । ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ । ਬ੍ਰਹਮ । ਬ੍ਰਹਮ ਸੂਰ । ਬ੍ਰਹਮ-ਬਾਣੀ । ੧੭।

ਵੇਦ ਪਾਠੀ (ਵਿਦਿ:) ਸੁਰਤੀ । ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਪਾਠਕ । ਸ੍ਰੁਤਿ ਪਾਠੀ । ਸ਼੍ਰੋਤਿਜ । ਸ਼੍ਰੋਤੀ । ਛੰਦਮ । ਬੇਦ ਪਾਠੀ। ਵੇਦ ਧਜਾਯੀ। ਵੈਦਿਕ । ੧੦।

ਵੇਦਾਂਤੀ (ਜਾ:) ਤਤ੍ਵ ਵਾਦੀ। ਬੇਦਾਂਤੀ। ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਦੀ । ੪।

ਵੇਦੀ (ਮ:) ਬੇਦਿਕਾ। ਬੇਦੀ। ਵਿਤਰਦ। ਵੇਦਿਕਾ । ੫।

ਵੇਲ (ਜ:) ਬੇਲ । ਲਤਾ । ਵੱਲ । ੪।

ਵੈਸ਼ (ਜਾ:) ਊਰਵਜ। ਊਰੁਜ। ਅਰਯ। ਸਾਹੁ । ਸੇਠ । ਸੇਠੀ । ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ । ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠੀ । ਗੁਪਤ। ਦ੍ਵਿਜ । ਪਣਿਕ । ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿ । ਬਨਜ ਕਾਰ । ਬਨਿਯਾ । ਬਿਸ। ਬਿਣ । ਬੈਸ਼ । ਭੂਮਿ ਸਪ੍ਰਿਸ਼। ਭੂਮਿ ਜੀਵੀ । ਮੋਦੀ । ਵਾਣਿਕ । ਵਾਰਕਿ । ਵਿਸ। ਵੈਸ। ਵੈਸਜ । ਵਜਵਰਤਾ । ੨੭।

ਵੈਸ਼ ਪਤਨੀ (ਜਾ:) ਅਰਯਾ। ਅਰਯਾਣੀ। ਆਰਜਾ। ਆਰਯਾ। ਸਹੁ ਆਇਨ । ਸ਼ਾਹ ਘਰਨੀ। ਸ਼ਾਹਣਿ। ਸ਼ਾਹਣੀ। ਸਾਹਨਿ। ਸਾਹਨੀ। ਸ਼ਾਹੂ ਕਾਰਨੀ। ਬਣਿਆਣੀ। ਬਨਿਯਾਇਨ। ਮੋਦਯਾਇਨ । ਮੋਦਿਨ । ਵਸ਼ਜਾ । ਵੈਸ਼ਜਾ । ੧੮।

ਵੈਸਾਖ (ਮਹੀਨਾ) (ਕਾ:) ਬੈਸਾਖ । ਮਾਧਵ। ਮੇਖ। ਰਾਧ। ਵਿਸਾਖ । ਵੈਸਾਖ । ੭।

ਵੈਂਙਣ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅੰਗ । ਸਾਕ ਵਿਲਵ। ਸਿੰਹੀ। ਹਿੰਗੁਲੀ। ਕੰਟਾਲ। ਕੰਟਕਿਨੀ । ਕੰਟ ਕ੍ਰਿਤਰਨੀ । ਕੰਟ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ। ਚਿਤ੍ਰ ਫਲਾ । ਡੋਰਲੀ। ਦੁਖ ਪ੍ਰਧਰਖਿਣੀ । ਨਿਦ੍ਰਾਲੁ । ਨੀਲ ਕੰਟਿਕਾ। ਨੀਲ ਫਲਾ। ਨੀਲ ਵ੍ਰਿਖਾ। ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਿਯ-ਫਲਾ । ਬੇਂਗਨ। ਬੇਰ । ਬੈਂਗਨ। ਭਟਾ। ਭਾਟਾ। ਭਾਂਟਿਕਾ। ਭੰਟਾ। ਭੰਟਾਕੀ। ਮਹਤੀ। ਮਹੋਟਿਕਾ। ਮਾਂਸ ਫਲਾ । ਮਿਸ਼੍ਰ ਵਰਣ ਫਲਾ । ਰਕਤ ਫਲ । ਰਾਜ ਕੁਖਮਾਂਡ । ਰਾਨ ਵਾਂਗੀ। ਵਾਤਿ ਕੁਣ। ਵਾਰਤਾ। ਵਾਰਤਾਕੀ। ਵ੍ਰਿਤਾਂਤਕ। ਵ੍ਰਿੰਤਾਕੀ। ੩੭।

***ਵੈਦ** (ਜਾ:) ਅਗਦੰਕਾਰ । ਆਯੁਰ ਵੇਦੀ। ਹਕੀਮ। ਗਦਹਾ। ਚਕਿਤਸਕ। ਬੈਦ। ਭਿਖਕ। ਭੇਖਕ । ਰੁਜਾਹਾ । ਰੋਗ ਹਾਰਿ। ਰੋਗਹਾਰੀ। ਵੈਦਜ। ੧੩।

ਵੈਰ (ਭਾ:) ਅਦਾਉਤ। ਅਦਾਵਤ। ਅਨਹਿਤ । ਸੱਤ੍ਰਤਾ । ਸ਼ੱਤ੍ਰਤਾ । ਕੀਨਾ। ਖਾਰ। ਦੁਸ਼ਮਣੀ। ਦੁਸ਼ਮਨੀ । ਦ੍ਵੈਸ਼ । ਦ੍ਵੇਖ । ਦ੍ਵੈਸ਼ । ਦ੍ਵੈਖ । ਬਿਰੋਧ। ਲਾਗ। ਵਿਦ੍ਵੇਖ। ਵਿਰੋਧ । ੧੮।

ਵੈਰ ਮਿਟਾਉਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਪ੍ਰਤਿਕਾਰ । ਵੈਰ ਸ਼ੁਧਿ। ਵੈਰ ਨਿਰਯਾਤਨ। ੪।

ਵੈਰਾਗ (ਭਾ:) ਬਿਰਾਗ ਵਿਰਾਗ । ਬੈਰਾਗ । ਵੈਰਾਗਜ । ੫।

ਵੈਰਾਗੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਬਿਰਾਗੀ । ਵਿਰਾਗੀ । ਵੈਰਾਗਰੋ । ਬੈਰਾਗੀ । ਵੈਰਾਗਵਾਨ । ਵੈਰਾਗਿ । ੭।

ਵੈਰੀ (ਵਿਸ਼ੇ:) ਅਸੁਹਰ। ਅਹਿਤ। ਅਦੂ। ਅਪਖਜ। ਅਪੱਖਿ। ਅਪੱਖੀ। ਅਭਿ ਘਤਿ। ਅਮਿਤ੍ਰ। ਅਗਤਿ । ਅਗਤੀ । ਅਰਿ। ਅਰੀ । ਆਰਾਤਿ। ਆਰਾਤੀ। ਸ਼ਨਾਤ। ਸਪਤਨ। ਸ਼ਤ੍ਰ।

**ਵੈਦ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ- ੧. ਰੋਗ ਚਕਿਤਸਕ (ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੨. ਵਿਸ਼ ਚਕਿਤਸਕ (ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ੩. ਸ਼ਲਜ ਚਕਿਤਸਕ, ੪. ਕ੍ਰਿਤਯਹਾਰ।*

ਸਤ੍ਰਵਾਂ। ਸ਼ਤ੍ਰ। ਸ਼ਤ੍ਰੂ। ਕੰਟਕ। ਕ੍ਰਿਤ ਘਾਤ। ਖਸਮ। ਗਨੀਮ। ਦਸਜ। ਦੁਸ਼ਮਣ। ਦੁਸ਼ਮਨ। ਦੁਰਹ੍ਰਿਦ। ਦ੍ਵਿਖਤ। ਦ੍ਵੇਖਣ। ਦ੍ਵੇਖੀ। ਪਰ। ਪਰ ਪੰਥਿ। ਪਰ ਪੰਥਿਨ। ਪਰ ਪੰਥੀ। ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਖਿ। ਪ੍ਰਤਿ ਪੱਖੀ। ਪ੍ਰਤਜਰਥਿਨ। ਬਿਰੋਧਿ। ਬਿਰੋਧੀ। ਬੈਰਾਇ। ਬੈਰਾਈ। ਬੈਰਾਯ। ਬੈਰੀ। ਰਿਪ। ਰਿਪੁ। ਰਿਪੂ। ਵਿਪਖਜ। ਵਿਪੱਖਿ। ਵਿਪੱਖੀ। ਵਿਰੋਧਿ। ਵਿਰੋਧਿਨ੍। ਵਿਰੋਧੀ। ਵੈਰਾਯ। ਵੈਰਿ। ੫੮।

ਵੰਝਲੀ (ਕੀਰ:) ਬਾਂਸਰੀ। ਬੰਸਰੀ। ਬੰਝਲੀ। ਮੁਰਲੀ। ੫।

ਵੰਡਣਾ (ਕ੍ਰਿ:) ਅੱਡ ਅੱਡ ਕਰਨਾ। ਹਿੱਸਾ ਲਗਾਨਾ। ਹਿੱਸੇ ਪਾਉਣਾ। ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ। ਬਖਰਾ ਲਗਾਨਾ। ਬਾਂਟ ਕਰਨਾ। ਬਾਂਟਨਾ। ਭਾਗ ਕਰਨਾ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਨਾ। ਵਿਭਕਤ ਕਰਨਾ। ਵਿਭਾਜਿਤ ਕਰਨਾ। ੧੨।

ਵੰਵਈ (ਸਾ: ਭਾ:) ਅਜ ਗੰਧਿਕਾ। ਕਬਰੀ। ਕਾਨ ਫੋੜੀ। ਖਰ ਪੁਖਪ। ਤਿਲਵਣੀ। ਤੁੰਗੀ। ਬਰਬਰਾ। ਬਰਬਰੀ। ੯।

-0-

ਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਵਰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ

ਪੰਡਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਅਮਰ ਕੋਸ਼' (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾਵਿ) ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਕਲ ਵਿਸ਼ਾਰਦ ਰਚਿਤ 'ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਜਾਯ ਵਾਚੀ ਕੋਸ਼' (ਹਿੰਦੀ ਵਾਰਤਕ) ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਡਾਂ ਜਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ 'ਸਮ ਅਰਥ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਉਸੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਵੀਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮ ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਤਕਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਚੂੰਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਕਾਂਡਾ ਜਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਕਾਂਡ ਜਾਂ ਖੰਡ ਨੂੰ ਵਰਗਾਂ 'ਚ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਹਰ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮੁੱਢ 'ਚ ਤਤਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਕੋਸ਼ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਭਾਗਾਂ, ਵਰਗਾਂ ਤੇ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਹੇਠ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ

ਦੂਜਾ ਭਾਗ

ਤੀਜਾ ਭਾਗ

ਚੌਥਾ ਭਾਗ

ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਗ

ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ

੩. ਅਵਤਾਰ ਵਰਗ

੧੩	ਕਰਨ	੧੨
੧੪	ਕੋਰਵ	੬
੧੫	ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ	੮੪
੧੬	ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ	੩੨
੧੭	ਜਸੋਦਾਂ	੮
੧੮	ਜਨਕ	੧੧
੧੯	ਜਰਾ ਸਿੰਧ	੪
੨੦	ਜਾਮਾਵੰਤ	੪
੨੧	ਦਸਰਥ	੧੩
੨੨	ਦਰੋਪਤੀ	੧੬
੨੩	ਨਰ ਸਿੰਘ	੫
੨੪	ਨਾਰਦ	੫
੨੫	ਪਰਸ ਰਾਮ	੭
੨੬	ਪਾਣਿਨੀ	੫
੨੭	ਬਲ ਭੱਦ੍ਰ	੪੩
੨੮	ਬਾਲਮੀਕ	੭
੨੯	ਬਾਵਨ	੬
੩੦	ਬਿਆਸ	੭
੩੧	ਭੀਸ਼ਮ	੧੩
੩੨	ਮਛਿੰਦ੍ਰ	੪
੩੩	ਮੇਘ ਨਾਦ	੪
੩੪	ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ	੨੪
੩੫	ਰਾਧਾ	੮
੩੬	ਰਾਮਚੰਦਰ	੩੦
੩੭	ਰਾਵਣ	੨੫
੩੮	ਲਛਮਣ	੧੧
੩੯	ਲੱਛਮੀ	੪੧
੪੦	ਵਿਸ਼ ਕਰਮਾ	੪
੪੧	ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿਤ੍ਰ	੬
੪੨	ਵਿਸਿਸ਼ਟ	੪

੪. ਤੀਰਥ ਵਰਗ

੧	ਅਜੁੱਧਿਆ	੧੧
੨	ਅਟਕ (ਨਦੀ)	੨
੩	ਸਤਲੁਜ (ਨਦੀ)	੮
੪	ਸਰਸੁਤੀ	੫
੫	ਸਰਜੂ (ਨਦੀ)	੪
੬	ਕਾਸ਼ੀ	੧੫
੭	ਗੋਦਾਵਰੀ	੬
੮	ਗੋਮਤੀ	੩
੯	ਗੰਗਾ	੬੧
੧੦	ਜਿਹਲਮ	੪
੧੧	ਜਮਨਾ	੧੭
੧੨	ਝਨਾ	੯
੧੩	ਤਾਪਤੀ (ਨਦੀ)	੯
੧੪	ਨਰਬਦਾ	੭
੧੫	ਪ੍ਰਾਗ ਰਾਜ	੮
੧੬	ਬਿਆਸਾ (ਨਦੀ)	੧੬
੧੭	ਬਿੰਦਰਾਬਨ	੨੨
੧੮	ਮਥਰਾ	੪

੫. ਦਿਸਾ ਵਰਗ

੧	ਉੱਤ੍ਰ (ਦਿਸ਼ਾ)	੪
੨	ਉਪ ਦਿਸ਼ਾ	੧੬

(ਟਿੱ: ਚਾਰ ਉਪਾਦਿਸ਼ਾ)

੩ ਉਪਰ ੨੭

੪ ਆਦਿ ੪

੫ ਅੰਤ ੭

੬ ਇਕਾਂਤ ੧੮

੭ ਸੱਜਾ (ਪਾਸਾ) ੬

੮ ਸਾਹਮਣੇ ੨੪

੯ ਹੇਠ ੧੬

੧੦ ਕੋਲ ੫੦

੧੧ ਖੱਬਾ (ਪਾਸਾ) ੭

੧੨ ਖੂੰਜਾ ੪

੧੩ ਗੁਪਤ ੩੩

੧੪ ਦਿਸ਼ਾ (ਟਿ: ਦਸ ਦਿਸ਼ਾ) ੨੬

੧੫ ਦੱਖਣ ੮

੧੬ ਦਿਗਜ (ਟਿ: ਅੱਠ) ੪

੧੭ ਦਿੱਗ ਪਾਲ (ਟਿ: ਦਸ) ੩

੧੮ ਦੂਰ ੧੨

੧੯ ਪੱਛਮ ੧੩

੨੦ ਪੜਦਾ ੨੭

੨੧ ਪੂਰਬ ੯

੨੨ ਵਿਚਾਲਾ ੧੧

੬. ਅਕਾਸ ਵਰਗ

੧ ਅਕਸ ੭

੨ ਅਕਾਸ਼ ੮੪

੩ ਅਕਾਸ਼ੀ ਪੀਂਘ ੬

੪ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ੧੯

੫ ਅਨ੍ਹੇਰੀ ੯

੬ ਅਰਣ (ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ) ੧੦

੭ ਸਨਿੱਚਰ ੧੫

੮ ਸ਼ੁਕਰ ੧੪

੯ ਸੂਰਜ ੧੯੫

੧੦ ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ ੪

੧੧ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ੬

੧੨ ਹਵਾ

(ਟਿ: ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾ) ੧੪੦

੧੩ ਕਿਰਨ ੨੫

੧੪ ਕੇਤੂ ੬

੧੫ ਚਾਨਣ ੫੬

੧੬ ਚੰਦ

(ਟਿ: ਚੰਦ ਦੀਆਂ ੧੬ ਕਲਾਂ) ੨੦੦

੧੭ ਚੰਦ ਦਾ ਕਲੰਕ ੧੫

੧੮ ਚੰਦ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ੪

੧੯ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ੧੮

੨੦ ਤਾਰਾ ੨੪

੨੧ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂੰਹ ੭

੨੨ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ ੪

੨੩ ਧੁੱਪ ੮

੨੪ ਧੂੰ ੮

੨੫ ਪੜਛਾਵਾਂ ੮

੨੬ ਪਾਲਾ ੬

੨੭ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ ੫

੨੮	ਫੁਹਾਰ	੪
੨੯	ਬੱਦਲ	੯੪
੩੦	ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ	੮
੩੧	ਬਰਖਾ	੧੫
੩੨	ਬਰਫ	੧੮
੩੩	ਬਿਜਲੀ	੪੪
੩੪	ਬੁਧ	੯
੩੫	ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ	੧੩
੩੬	ਮੁਆਤਾ	੮
੩੭	ਮੇਘ ਮਾਲਾ	੭
੩੮	ਮੰਗਲ	੧੧
੩੯	ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ	੬
੪੦	ਰਾਹੂ	੧੧
੪੧	ਵਿਰੋਲਾ	੪

੭. ਕਾਲ ਵਰਗ

੧	ਉਪ੍ਰੰਤ	੧੭
੨	ਉਮਰ	੩੫
੩	ਅੱਸੂ	੧੦
੪	ਅੱਖ ਫੋਰ	੪
੫	ਅੱਧੀ ਰਾਤ	੬
੬	ਅਨ੍ਹੇਰ ਪੱਖ	੪
੭	ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ	੭
੮	ਐਤਵਾਰ	੬
੯	ਇਕ ਰਸ	੨੭
੧੦	ਸਤਿਜੁਗ	੭
੧੧	ਸਰਦ ਰੁੱਤ	੭
੧੨	ਸਮਾਂ	੪੬
੧੩	ਸਵੇਰਾ	੫੩
੧੪	ਸਾਤਾ	੮
੧੫	ਸ਼ਾਮ	੧੮
੧੬	ਸਾਲ	੧੮
੧੭	ਸਾਵਣ (ਮਹੀਨਾ)	੭
੧੮	ਸਿਆਲ (ਰੁੱਤ)	੯
੧੯	ਹਮੇਸ਼	੧੮
੨੦	ਹਰ ਰੋਜ਼	੮
੨੧	ਹਾਜ਼ਿਰ	੧੧
੨੨	ਹਾੜ	੯
੨੩	ਹੇਮੰਤ (ਰੁੱਤ)	੩
੨੪	ਕੱਤਕ	੯
੨੫	ਕਲਿਜੁਗ	੯
੨੬	ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਿਰ	੭
੨੭	ਗ੍ਰੀਖਮ (ਰੁੱਤ)	੧੧
੨੮	ਘੜੀ	੭
੨੯	ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ	੭
੩੦	ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ	੭
੩੧	ਚਿਰ	੧੧
੩੨	ਚੇਤ (ਮਹੀਨਾ)	੬
੩੩	ਛਟ (ਛੇਂਵੀਂ ਤਿੱਥ)	੬
੩੪	ਛਿਨ	੯
੩੫	ਜੇਠ (ਮਹੀਨਾ)	੬
੩੬	ਤਾਰੀਖ	੪
੩੭	ਤ੍ਰੇਤਾ	੬

ਦੂਜਾ ਭਾਗ

१. ਥਾਂ ਵਰਗ

੨੪	ਕਚਹਿਰੀ	੮
੨੫	ਕਬਰ	੪
੨੬	ਕੱਲਰ	੬
੨੭	ਕੱਲਰੀ ਧਰਤੀ	੧੦
੨੮	ਕਿਲਾ	੧੫
੨੯	ਕੈਦ ਖਾਨਾ	੧੧
੩੦	ਕੋਟ	੧੦
੩੧	ਕੋਠੜੀ	੭
੩੨	ਕੰਦਰਾ	੧੩
੩੩	ਕੰਧ	੮
੩੪	ਗਊ ਸ਼ਾਲਾ	੧੦
੩੫	ਗਲੀ	੨੩
੩੬	ਗੁਪਤ ਥਾਂ	੭
੩੭	ਗੁਫਾ	੫
੩੮	ਗੁਆਲੀਅਰ	੪
੩੯	ਘਰ	੮੧
੪੦	ਘੁੜ ਸਾਲ	੭
੪੧	ਚੁਗਾਠ	੯
੪੨	ਚੌਰਾਹਾ	੮
੪੩	ਚੰਗਾ ਰਾਹ	੧੪
੪੪	ਛੱਤ	੮
੪੫	ਛੱਪਰ	੫
੪੬	ਛੱਪਰੀ	੧੮
੪੭	ਜੱਗ ਘਰ	੯
੪੮	ਜੂਆ ਘਰ	੩
੪੯	ਜੰਗ ਭੂਮੀ	੧੨
੫੦	ਜੰਞ ਘਰ	੯
੫੧	ਟੋਆ	੧੩
੫੨	ਡੇਰਾ	੩
੫੩	ਤਖਤੇ	੧੨
੫੪	ਤਬੇਲਾ	੪
੫੫	ਥਾਂ	੩੨
੫੬	ਥੰਮ	੧੬
੫੭	ਥੰਮੀ	੫
੫੮	ਦਰਵਾਜ਼ਾ	੧੬
੫੯	ਦਵਾ ਘਰ	੧੧
੬੦	ਦਾਲਾਨ	੮
੬੧	ਦੇਸ਼	੧੩
੬੨	ਦੇਵ ਮੰਦਰ	੧੦
੬੩	ਧਰਤੀ	੧੬੯
੬੪	ਧੂੜ	੩੬
੬੫	ਧੂੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ	੮
੬੬	ਨਾਟਕ ਘਰ	੯
੬੭	ਨਿਊਂ	੮
੬੮	ਪਉ	੧੧
੬੯	ਪਹਾੜ	੬੪
੭੦	ਪੱਥਰ	੨੯
੭੧	ਪਰਦੇਸ	੨੨
੭੨	ਪਾਠ ਸ਼ਾਲਾ	੧੫
੭੩	ਪਿੰਡ	੧੮
੭੪	ਪੇਕਾ	੭
੭੫	ਪੌੜੀ	੧੭

੭੬	ਪੰਜਾਬ	੫
੭੭	ਪ੍ਰਸੂਤ ਘਰ	੯
੭੮	ਬਾਜ਼ਾਰ	੧੦
੭੯	ਬਾਂਬੀ	੮
੮੦	ਬਾਰੀ	੧੦
੮੧	ਬੈਠਕ	੬
੮੨	ਬ੍ਰਹਮੰਡ	੭
੮੩	ਮਸਾਣ	੨੦
੮੪	ਮਸੀਤ	੩
੮੫	ਮਹੱਲ	੧੨
੮੬	ਮਹੱਲਾ	੭
੮੭	ਮੜ੍ਹੀ	੫
੮੮	ਮਾਤ ਲੋਕ	੧੩
੮੯	ਮਾਰੂ ਧਰਤੀ	੬
੯੦	ਮਿੱਟੀ	੧੪
੯੧	ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਖਾਨਾ	੪
੯੨	ਮੈਥਨ ਘਰ	੧੩
੯੩	ਮੰਦਰ	੯
੯੪	ਯੱਗ ਘਰ	੯
੯੫	ਰਣਵਾਸ	੧੩
੯੬	ਰਾਹ	੪੫
੯੭	ਰਾਜ ਮਹੱਲ	੧੮
੯੮	ਰਾਜ ਮਾਰਗ	੪
੯੯	ਰੇਤਲਾ ਦੇਸ਼	੮
੧੦੦	ਰੋੜ	੩
੧੦੧	ਰੌੜ	੭
੧੦੨	ਲੰਗਰ	੧੭
੧੦੩	ਵਿਹੜਾ	੧੯

੨. ਪਾਣੀ ਵਰਗ

੧	ਸਮੁੰਦਰ (ਟਿ:ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ)	੧੦੯
੨	ਸਮੁੰਦਰ ਝੱਗ	੨੨
੩	ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ	੬
੪	ਸਰੋਵਰ	੪੫
੫	ਸਿੰਘਾੜਾ	੧੭
੬	ਸਿੱਪੀ (ਸਾਧਾਰਨ)	੯
੭	ਸਿੱਪੀ (ਮੋਤੀ ਵਾਲੀ)	੧੯
੮	ਸੋਮਾ	੧੬
੯	ਸੰਖ	੨੯
੧੦	ਕੱਛੂ	੧੦
੧੧	ਕੱਛੂਆਣੀ	੮
੧੨	ਕਿਨਾਰਾ	੨੦
੧੩	ਕੁੰਡੀ	੧੫
੧੪	ਕੁਮੁਦਨੀ	੨੨
੧੫	ਕੇਸਰ	੫੪
੧੬	ਕੌਡੀ	੧੩
੧੭	ਕੰਵਲ	੮੩
੧੮	ਕੰਵਲ ਕੇਸਰ	੧੦
੧੯	ਕੰਵਲ ਜੜ	੧੧
੨੦	ਕੰਵਲ ਡੰਡੀ	੧੬
੨੧	ਕੰਵਲ ਧੂੜ	੧੧
੨੨	ਕੰਵਲ ਪੱਤਾ	੪
੨੩	ਕੰਵਲ ਬੀਜ	੧੦

੨੪	ਕੰਵਲ ਰਸ	੪
੨੫	ਖਾਈ	੬
੨੬	ਖੁੱਭਣ	੫
੨੭	ਖੂਹ	੧੭
੨੮	ਗਾਂਧੀ (ਹਲਟ ਦੀ)	੩
੨੯	ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ	੨੩
੩੦	ਘੋਗਾ	੧੧
੩੧	ਚਿੱਕੜ	੨੧
੩੨	ਚਿੱਟਾ ਕੰਵਲ	੧੩
੩੩	ਚੋਪੱਤੀ	੬
੩੪	ਛੱਪੜ	੮
੩੫	ਛਿੱਟ	੮
੩੬	ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ	੫
੩੭	ਜਹਾਜ	੧੫
੩੮	ਜਲ ਕਾਂ	੮
੩੯	ਜਲ ਕੁੰਭੀ	੧੯
੪੦	ਜਲ ਗੋਹ	੩
੪੧	ਜਾਲ (ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ)	੬
੪੨	ਜਾਲਾ (ਪਾਣੀ ਦਾ)	੨੬
੪੩	ਜੋਕ	੧੫
੪੪	ਟਾਪੂ	੬
੪੫	ਡੱਡੂ	੧੩
੪੬	ਤਾਲ ਮਖਾਣਾ	੨੪
੪੭	ਤੁਲਹਾ	੩
੪੮	ਤੰਦੂਆ	੧੫
੪੯	ਤ੍ਰੇਲ	੫
੫੦	ਨਹਿਰ	੪
੫੧	ਨਦੀ	੭੦
੫੨	ਨੀਲਾ ਕੰਵਲ	੧੩
੫੩	ਪਨਾਲਾ	੧੦
੫੪	ਪਾਣੀ	੧੩੯
੫੫	ਪਾਣੀ ਦਾ ਤੁਪਕਾ	੧੯
੫੬	ਪੀਲਾ (ਰੰਗ)	੧੧
੫੭	ਪੁਲ	੩
੫੮	ਬੜਵਾਨਲ	੪
੫੯	ਬਾਉਲੀ	੯
੬੦	ਬੇੜੀ	੪੪
੬੧	ਬੇੜੀ ਦਾ ਮਸੂਲ	੭
੬੨	ਬੇੜੀ ਦਾ ਵੰਝ	੭
੬੩	ਬੈਂਤ	੨੬
੬੪	ਮਖਾਣਾ	੬
੬੫	ਮਗਰ ਮੱਛ	੭
੬੬	ਮੱਛੀ	੩੬
੬੭	ਮਲਾਹ	੩੦
੬੮	ਮੂੰਗਾ	੨੦
੬੯	ਮੋਤੀ	੪੭
੭੦	ਰੇਤ	੨੨
੭੧	ਲਹਿਰ	੨੨
੭੨	ਲੱਜ (ਟਿ: ਅਰਥ)	੧੬
੭੩	ਲਾਲ ਕੰਵਲ	੧੨

੩. ਖਣਿਜ ਵਰਗ

ੳ. (ਰਤਨ ਉਪ ਰਤਨ ਆਦਿ)

੧	ਸਿੱਕਾ	੪੨
੨	ਸੂਰਜ ਮਣੀ	੧੪

੩ ਹਰੀ ਮਣੀ	੬
੪ ਹੀਰਾ (ਟਿ: ਨੌ ਰਤਨ)	੨੧
੫. ਕੱਚ	੧੦
੬ ਖਾਣ	੮
੭ ਗੋਮੇਦ	੯
੮ ਚੰਦ੍ਰ ਮਣੀ	੧੫
੯ ਨੀਲਮ	੧੪
੧੦ ਪੁਖ ਰਾਜ	੧੧
੧੧ ਪੰਨਾ	੧੭
੧੨ ਫਿਰੋਜ਼ਾ	੫
੧੩ ਬਲੌਰ	੨੬
੧੪ ਮਾਣਕ	੪
੧੫ ਲਸੁਣੀਆਂ	੧੭

ਅ.(ਧਾਤ ਉਪ ਧਾਤ)

੧ ਅੱਭ੍ਰਕ	੩੦
੨ ਸ਼ਿੰਗ੍ਰਫ	੩੧
੩ ਸ਼ਿਲਾਜੀਤ (ਟਿ:)	੨੫
੪ ਸੁਰਮਾ (ਸ੍ਰੋਤੋਂਜਨ)	੧੫
੫ ਸੁਰਮਾ (ਸੰਵੀਰਾਂਜਨ)	੧੬
੬ ਸੁਰਮਾ (ਪੁਖਪਾਂਜਨ)	੧੩
੭ ਸੋਨ ਮੱਖੀ	੨੧
੮ ਸੋਨਾ (ਟਿ:)	੧੦੫
੯ ਸੰਧੂਰ	੩੪
੧੦ ਹਿਰਮਚੀ	੮
੧੧ ਕਸੀਸ	੧੯
੧੨ ਕਲੀ	੨੮
੧੩ ਕਾਂਸੀ	੨੪
੧੪ ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ	੩੦
੧੫ ਗੇਰੂ (ਸਾਧਾਰਨ)	੧੬
੧੬ ਗੇਰੂ (ਸੁਵਰਨ)	੭
੧੭ ਗੋਪੀ ਚੰਦਨ	੨੪
੧੮ ਗੰਧਕ (ਟਿ: ੪ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਧਕ)	੨੮
੧੯ ਚਾਂਦੀ	੪੩
੨੦ ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ	੫
੨੧ ਜਿਸਤ	੮
੨੨ ਤਾਂਬਾ	੩੩
੨੩ ਪਾਰਾ	੪੮
੨੪ ਪਿੱਤਲ	੩੫
੨੫ ਫਟਕੜੀ	੧੭
੨੬ ਮਨਸਿਲ	੧੯
੨੭ ਮਨੂਰ	੧੭
੨੮ ਰੂਪਾ ਮਾਖੀ	੮
੨੯ ਲੋਹਾ	੩੯

੪. ਖਾਰ ਵਰਗ

੧ ਸੱਜੀ ਖਾਰ	੫
੨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੂਣ	੧੭
੩ ਸਾਂਭਰ ਲੂਣ	੧੬
੪ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੂਣ	੨੨
੫ ਸੁਹਾਗਾ	੨੫
੬ ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ	੨੮
੭ ਸ਼ੋਰਾ	੧੩
੮ ਕਾਲਾ ਸੁਹਾਗਾ	੧੦
੯ ਕਾਲਾ ਲੂਣ	੪੦

੫. ਜੰਗਲ ਵਰਗ

੬. ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗ

੧੨ ਜਮਾਲ ਗੋਟਾ ੧੨
੧੩ ਧਤੂਰਾ ੩੭
੧੪ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ੨੫
੧੫ ਮਾਵਾ (ਅਫੀਮ ਦਾ) ੩
੧੬ ਰੱਤੀ ੪੭

ਤੀਜਾ ਭਾਗ

੧. ਅੰਨ ਵਰਗ

੧ ਅੰਨ ੨੫
੨ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੌਲ ੧੮
੩ ਸਾਵਾਂ ੧੦
੪ ਹਰਹਰ ੧੮
੫ ਕਕੁਨੀ ੧੩
੬ ਕਣਕ ੧੭
੭ ਕੋਧਰਾ ੧੬
੮ ਚੌਲ ੨੯
੯ ਚੌਲ (ਸੱਠੀ ਦੇ) ੧੩
੧੦ ਛੋਲੇ (ਟਿ: ੧੮ ਕਿਸਮਾਂ) ੨੧
੧੧ ਜੁਆਰ ੧੫
੧੨ ਜੌਂ ੨੪
੧੩ ਢੇਰ ੫
੧੪ ਤੁਹ ੫
੧੫ ਤੂੜੀ ੭
੧੬ ਬਾਜਰਾ ੧੨
੧੭ ਬੋਹਲ ੪
੧੮ ਮਸਰ ੨੦
੧੯ ਮੱਕੀ ੧੨
੨੦ ਮਟਰ ੧੭
੨੧ ਮਾਂਹ ੧੫
੨੨ ਮੂੰਗੀ ੧੦
੨੩ ਮੋਠ ੨੩

੨. ਤੇਲ ਵਰਗ

੧ ਅਲਸੀ ੨੨
੨ ਸਰੋਂ ੧੬
੩ ਖਲ਼ ੮
੪ ਤਿਲ ੧੧
੫ ਤੇਲ ੬
੬ ਰਾਈ ੩੨
੭ ਰਿੰਡੀ ੪੯

੩. ਸਾਗ ਭਾਜੀ ਵਰਗ

੧ ਸਾਗ ੪
੨ ਸੁਹਾਂਜਣਾ ੨੪
੩ ਸੇਮ ੯
੪ ਸੋਇਆ ੩੦
੫ ਕਚਨਾਰ ੨੭
੬ ਕੱਦੂ ੧੫
੭ ਕਰੇਲਾ ੧੮
੮ ਖੱਖੜੀ ੩੩
੯ ਖਰਬੂਜਾ ੧੫
੧੦ ਗੋਭੀ ੯
੧੧ ਖੀਰਾ ੧੬
੧੨ ਗੰਦਲ ੫
੧੩ ਘੀਆ ਤੋਰੀ ੧੨

੧੪ ਚੁਲਾਈ ੧੧

੧੫ ਤਰਬੂਜ਼ ੨੬

੧੬ ਤੂੰਬੀ ੮

੧੭ ਤੋਰੀ ੧੫

੧੮ ਪਾਲਕ ੧੭

੧੯ ਪੇਠਾ (ਚਿੱਟਾ) ੧੯

੨੦ ਪੇਠਾ (ਲਾਲ) ੧੧

੨੧ ਬਾਥੂ ੧੮

੨੨ ਬਾਥੂ (ਲਾਲ) ੯

੨੩ ਭਿੰਡੀ ੧੫

੨੪ ਮਰੂਆ ੭

੨੫ ਮੇਥੀ ੧੮

੨੬ ਲਾਲ ਪੇਠਾ ੧੦

੨੭ ਲੋਨੀ ੭

੨੮ ਵੈਂਗਣ ੩੭

੨੯ ਵੰਵਈ ੯

੪. ਮੂਲ ਕੰਦ ਵਰਗ

੧ ਅਰਬੀ ੧੩

੨ ਆਲੂ ੯

੩ ਸ਼ਕਰ ਕੰਦੀ ੧੨

੪ ਸਲਜਮ ੧੦

੫ ਕਸੇਰੂ ੯

੬ ਗਾਜਰ ੧੩

੭ ਗੰਢਾ ੨੧

੮ ਮੂਲੀ ੧੮

੯ ਲਸਣ ੨੫

੧੦ ਵੱਡੀ ਮੂਲੀ ੧੨

੫. ਫਲ ਵਰਗ

੧ ਅਨਾਨਾਸ ੬

੨ ਅਨਾਰ ੩੪

੩ ਅਮਰੂਦ ੧੩

੪ ਔਲਾ ੩੦

੫ ਅੰਬ ੪੩

੬ ਅੰਬਾੜਾ ੨੭

੭ ਇਮਲੀ ੩੮

੮ ਸਿਉ ੮

੯ ਸੀਤਾ ਫਲ ੧੦

੧੦ ਕਟਹਲ ੨੨

੧੧ ਕਟੂਮਰੀ ੮

੧੨ ਕਮਰਖ ੧੪

੧੩ ਕਰੌਂਦਾਂ ੩੯

੧੪ ਕਲਮੀ ਅੰਬ ੧੩

੧੫ ਕੇਲਾ ੪੧

੧੬ ਕੈਥ ੨੮

੧੭ ਖਜੂਰ ੧੯

੧੮ ਖਿਰਨੀ ੨੦

੧੯ ਗੂਲਰ ੧੬

੨੦ ਜਾਮਨ (ਛੋਟੀ) ੧੧

੨੧ ਜਾਮਨ (ਵੱਡੀ) ੧੨

੨੨ ਤੂਤ ੨੨

੨੩ ਨਲੇਰ ੫੧

੨੪ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ੬

੨੫ ਨਾਰੰਗੀ ੨੦

੬. ਫੁੱਲ ਵਰਗ

੭. ਰੁੱਖ ਵਰਗ

੮ ਸੁਪਾਰੀ ੩੫
੯ ਹਿੰਸ ੭
੧੦ ਕਰੀਰ ੨੪
੧੧ ਕਿੱਕਰ ੧੮
੧੨ ਖੜਸੁਕ ੪
੧੩ ਚੀਲ ੧੦
੧੪ ਛਾਂ ੧੨
੧੫ ਟਾਹਲੀ ੨੧
੧੬ ਤਜ ੮
੧੭ ਧਾਵਾ ੨੭
੧੮ ਨਿੰਮ ੪੫
੧੯ ਪਲਾਹ ੨੯
੨੦ ਪਿੱਪਲ ੩੪
੨੧ ਪਿਲਖਣ ੩੨
੨੨ ਬਿੱਲ ੧੧
੨੩ ਬੋਹੜ ੪੩
੨੪ ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ ੨੦
੨੫ ਰੀਠਾ ੧੩
੨੬ ਰੁਦ੍ਰਾਖ ੯
੨੭ ਵਿਜਜ ਸਾਰ ੧੮

੮ ਜੰਗਲੀ ਦਵਾਈ ਵਰਗ

੧ ਉਚਟਾ ਮਲ ੫
੨ ਅਸਗੰਧ ੩੬
੩ ਅਕਰ ਕਰਾ ੮
੪ ਅਕਾਸ਼ ਵਲ ੨੯
੫ ਅਗਨ ਸਿਖਾ ੭
੬ ਅਜਮੋਦ ੧੭
੭ ਅਜਵਾਇਣ ੩੪
੮ ਅਤੀਸ ੨੪
੯ ਅਦਰਕ ੨੪
੧੦ ਅਮਲ ਤਾਸ ੩੫
੧੧ ਅਮਲ ਵੰਤ ੧੦
੧੨ ਅਰਣੀ ੧੧
੧੩ ਅਰਲੂ ੪੩
੧੪ ਆਜਬਲਾ ੬
੧੫ ਅੰਧਾ ਹੁੱਲੀ ੧੨
੧੬ ਇਟਸਿਟ ੮
੧੭ ਅੰਬ ਹਲਦੀ ੨੩
੧੮ ਇੰਦ੍ਰ ਜੌਂ (ਟਿ:ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ੧੮
੧੯ ਈਸ ਬਗੋਲ ੫
੨੦ ਸਤਾਵਰ ੪੦
੨੧ ਸਪਤ ਪਰਣੀ ੪
੨੨ ਸਮੁੰਦਰ ਝੱਗ ੨੨
੨੩ ਸਰਕੜਾ ੮
੨੪ ਸਹਦੇਈ ੧੭
੨੫ ਸਣ ੧੦
੨੬ ਸਰਨਾਅ ੨੦
੨੭ ਸਰਪੰਖਾ ੯
੨੮ ਸਾਬੂ ਦਾਣਾ ੪
੨੯ ਸਾਲ ਪਰਣੀ ੧੮
੩੦ ਸਾਲਮ ਮਿਸ਼ਰੀ ੧੭
੩੧ ਸਿੰਹ ਪੁੱਛੀ ੧੫

੯. ਗੰਧਿ ਵਰਗ

੧੦. ਮਿਠਾਸ ਵਰਗ

੧੧. ਦੁੱਧ ਵਰਗ

ਚੌਥਾ ਭਾਗ

੧. ਮਨੁੱਖ ਵਰਗ

੯ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ੧੧
੧੦ ਅੱਖ ਫੋਰ ੪
੧੧ ਅੱਡੀ ੫
੧੨ ਅਧਖੜ (ਆਦਮੀ) ੫
੧੩ ਅਧਖੜ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ੬
੧੪ ਅਭਾਗ ੧੭
੧੫ ਅਲਿੰਗਨ ੧੨
੧੬ ਅਵਾਸੀ ੧੦
੧੭ ਆਤਮਾ ੮
੧੮ ਆਂਦਰ ੬
੧੯ ਅੰਗ ੮
੨੦ ਅੰਗੂਠਾ ੬
੨੧ ਅੰਤਹ ਕਰਣ ੮
੨੨ ਇਸਤ੍ਰੀ
(ਟਿ: ਭੇਦ, ਅਵਸਥਾ) ੧੪੯
੨੩ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ੩
੨੪ ਇੰਦ੍ਰਯ (ਟਿ: ਪੰਜ ਕਰਮ
ਤੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਯ) ੧੦
੨੫ ਸਖੀ ੧੦
੨੬ ਸਤੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ੬
੨੭ ਸ਼ਬਦ ੩੨
੨੮ ਸਰੀਰ ੭੦
੨੯ ਸਾਹ ੭
੩੦ ਸਿਰ ੨੨
੩੧ ਸੀਂਢ ੭
੩੨ ਸੁਆਦ ੧੪
੩੩ ਸੁਅੰਬਰਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ੫
੩੪ ਸੁਹਾਗਣ ੧੯
੩੫ ਸੁੰਦਰੀ ੩੦
੩੬ ਹੱਡ ੧੦
੩੭ ਹੱਥ ੧੩
੩੮ ਹੱਥ ਦੀ ਪਿੱਠ ੪
੩੯ ਹਥੇਲੀ ੩
੪੦ ਹਾਸ (ਟਿ:ਹਾਸੇ ਦੇ ਛੇ ਭੇਦ) ੧੧
੪੧ ਹਿਰਦਾ ੩੬
੪੨ ਹਿੜਕੀ ੫
੪੩ ਹੰਝੂ ੧੯
੪੪ ਕੱਛ ੭
੪੫ ਕਨਪਟੀ ੭
੪੬ ਕਫ ੫
੪੭ ਕਮਰ ੧੯
੪੮ ਕਮਰ ਦੀ ਹੱਡੀ ੬
੪੯ ਕਲੇਜ਼ਾ ੬
੫੦ ਕੁਆਰੀ (ਕੁੜੀ) ੧੯
੫੧ ਕੁਟਨੀ ੧੦
੫੨ ਕੂਹਣੀ ੭
੫੩ ਕੇਸ ੧੮
੫੪ ਕੰਨ ੨੮
੫੫ ਕੰਨ ਮਲ ੭
੫੬ ਖੋਪਰੀ ੬
੫੭ ਗਰਭ ੧੧
੫੮ ਗਰਭਣਿ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ੧੩

੫੯ ਗੱਲ ੬

੬੦ ਗਲ੍ਹ ੭

੬੧ ਗੱਲ੍ਹ ੫

੬੨ ਗਿੱਚੀ ੨

੬੩ ਗਿੱਟਾ ੯

੬੪ ਗਿੱਠ ੪

੬੫ ਗਿੱਡ ੭

੬੬ ਗੁੱਤ ੮

੬੭ ਗੁਦਾ ੧੧

੬੮ ਗੋਡਾ ੬

੬੯ ਗੋਦ ੭

੭੦ ਘੰਡੀ ੮

੭੧ ਚਪੇੜ ੧੧

੭੨ ਚਰਬੀ ੬

੭੨ ਚਿੱਤ ੯

੭੩ ਚਿੱਤੜ ੮

੭੪ ਚੀਚੀ ੬

੭੫ ਚੰਮ ੧੩

੭੬ ਛਾਤੀ ੧੨

੭੭ ਛਿੱਕ ੫

੭੮ ਛੁੱਟੜ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ੯

੭੯ ਜਟ ੫

੮੦ ਜਨਤਾ ੭

੮੧ ਜਨਮ ੧੬

੮੨ ਜਬਾੜਾ ੬

੮੩ ਜਵਾਨ ੧੩

੮੪ ਜਾਂਘੀ ੭

੮੫ ਜਾੜ੍ਹ ੩

੮੬ ਜਿਗਰ ੮

੮੭ ਜਿੰਦ ੯

੮੮ ਜ਼ੀਭ ੧੬

੮੯ ਜੀਵ ੨੦

੯੦ ਜ਼ੁਲਫ ੮

੯੧ ਜੂੜਾ ੧੬

੯੨ ਜੇਰ ੬

੯੩ ਜੰਞ ੮

੯੪ ਝਿੰਮਣੀ ੯

੯੫ ਝੋਲੀ (ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ) ੫

੯੬ ਠੋਡੀ ੬

੯੭ ਡਕਾਰ ੩

੯੮ ਡੈਣ ੬

੯੯ ਡੌਲਾ ੩

੧੦੦ ਤਾਲੂ ੩

੧੦੧ ਥਣ ੧੮

੧੦੨ ਥਣ ਦੀ ਡੋਡੀ ੬

੧੦੩ ਥੁੱਕ ੧੪

੧੦੪ ਦਾਹੜਾ ੧੪

੧੦੫ ਦੰਦ ੧੦

੧੦੬ ਧੜ ੭

੧੦੭ ਧੁੰਨੀ ੧੧

੧੦੮ ਧੌਣ ੧੫

੧੦੯ ਨਹੁੰ ੧੦

੧੬੧	ਮੋਢਾ	੧੨
੧੬੨	ਮੰਗਣੀ	੪
੧੬੩	ਰਿਤੂ	੧੫
੧੬੪	ਰੋਮਾਂਚ	੭
੧੬੫	ਰੰਡਾ	੬
੧੬੬	ਰੰਡੀ	੧੮
੧੬੭	ਲਹੂ	੨੩
੧੬੮	ਲੱਕ	੭
੧੬੯	ਲੱਤ	੧੪
੧੭੦	ਲੱਪ	੩
੧੭੧	ਲਾਲ੍ਹ	੫
੧੭੨	ਲਾੜਾ	੫
੧੭੩	ਲਾੜੀ	੪
੧੭੪	ਲਿੰਗ	੨੨
੧੭੫	ਲਿੱਫ	੧੩
੧੭੬	ਲੂਲਾ	੧੧
੧੭੭	ਲੋਰੀ	੨
੧੭੮	ਲੰਮੇ ਸਾਹ	੧੦
੧੭੯	ਵਾਸ਼ਨਾ	੬
੧੮੦	ਵਾਲ (ਰੋਮ)	੨੦
੧੮੧	ਵਿਆਹ	੨੭
੧੮੨	ਵਿਸ਼ਟਾ	੧੪
੧੮੩	ਵੀਣੀ	੫
੧੮੪	ਵੇਦੀ	੫

੨ ਵਿਸ਼ੇਸਣ ਵਰਗ

੧	ਉਸਤਤ ਯੋਗ	੧੩
੨	ਉਗਾਹ	੯
੩	ਉੱਚਾ	੨੫
੪	ਉੱਤਮ	੮੬
੫	ਉੱਦਮੀ	੧੧
੬	ਉਦਾਸ	੩੪
੭	ਓਭੜ	੪
੮	ਅਸਚਰਜ	੩੩
੯	ਅਹੰਕਾਰੀ	੧੬
੧੦	ਅਕਹ	੧੫
੧੧	ਅਜਿੱਤ	੧੩
੧੨	ਅਜੋਨੀ	੧੭
੧੩	ਅਠਾਰਾਂ	੬
੧੪	ਅੱਡ	੧੭
੧੫	ਅਣਗਿਣਤ	੨੬
੧੬	ਅੱਧਾ	੪
੧੭	ਅਪਸਗਨ	੭
੧੮	ਅਪਕਾਰੀ	੮
੧੯	ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ	੩੨
੨੦	ਅਭਾਗੀ	੯
੨੧	ਅਯੋਗ	੫
੨੨	ਅਰੋਗ	੭
੨੩	ਆਕੀ	੫
੨੪	ਆਗੂ	੬੧
੨੫	ਆਜ਼ਾਦ	੨੪
੨੬	ਆਲਸੀ	੧੯
੨੭	ਔਖਾ	੩੦

੨੮	ਅੰਤਲਾ	੭
੨੯	ਅੰਨ੍ਹਾ	੧੭
੩੦	ਇੱਕ	੪
੩੧	ਇੱਛਾ ਵਾਨ	੧੪
੩੨	ਸ਼ਹਿਰੀ	੭
੩੩	ਸੱਚਾ	੮
੩੪	ਸੱਜਣ	੧੬
੩੫	ਸਤਵਾਦੀ	੫
੩੬	ਸੱਤ	੬
੩੭	ਸਫਲ	੧੦
੩੮	ਸ਼ਰਨਾਗਤ	੯
੩੯	ਸਰਲ ਚਿੱਤ	੯
੪੦	ਸ਼ਰਾਬੀ	੮
੪੧	ਸਲੂਣਾ	੭
੪੨	ਸ਼ਾਂਤ	੧੦
੪੩	ਸਾਥੀ	੨੩
੪੪	ਸਾਵਧਾਨ	੧੪
੪੫	ਸਾਂਵਲਾ	੧੩
੪੬	ਸਿੱਧਾ	੧੨
੪੭	ਸੁਆਦੀਕ	੧੦
੪੮	ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	੮
੪੯	ਸ਼ੁਦਾਈ	੩੦
੫੦	ਸੁੰਦਰ	੮੫
੫੧	ਸੇਵਕ	੮
੫੨	ਸੋਧੀ	੫
੫੩	ਸੋਭਾਇਮਾਨ	੪
੫੪	ਸੋਭਾ ਹੀਨ	੪
੫੫	ਸੌ	੧੦
੫੬	ਸੌੜ੍ਹਾ	੫
੫੭	ਸੰਤ	੧੨
੫੮	ਸੰਨਿਆਸੀ	੧੧
੫੯	ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ	੧੬
੬੦	ਹਟਵਾਣੀਆਂ	੮
੬੧	ਹਠੀ	੧੧
੬੨	ਹਰਾ	੬
੬੩	ਹਾਰਿਆ	੪
੬੪	ਹਿੱਸਾ	੧੩
੬੫	ਹੋਰ	੧੩
੬੬	ਹੌਲੀ ਚਲਣ ਵਾਲਾ	੪
੬੭	ਕਸੈਲਾ	੩
੬੮	ਕੱਕਾ (ਰੰਗ)	੮
੬੯	ਕੱਚਾ	੩
੭੦	ਕਠੋਰ ਬਚਨ	੫
੭੧	ਕਪਟੀ	੧੫
੭੨	ਕਫ ਵਾਲਾ	੬
੭੩	ਕਮਜ਼ੋਰ	੨੬
੭੪	ਕਰੜਾ	੧੬
੭੫	ਕਰਾਰਾ	੬
੭੬	ਕਰੋੜ	੪
੭੭	ਕਾਇਰ	੨੬
੭੮	ਕਾਜ਼ੀ	੩
੭੯	ਕਾਣਾ	੮

੮੦	ਕਾਮਾ	੬
੮੧	ਕਾਮੀ	੧੧
੮੨	ਕਾਲਾ	੨੨
੮੩	ਕਿਰਪਾਲੂ	੩੩
੮੪	ਕੁੱਬਾ	੬
੮੫	ਕੁਲੀਨ	੧੨
੮੬	ਕੋਮਲ	੬
੮੭	ਕੌੜਾ	੧੪
੮੮	ਕੰਗਾਲ	੨੨
੮੯	ਕੰਜੂਸ	੧੭
੯੦	ਖੱਟਾ (ਰਸ)	੬
੯੧	ਖੜ੍ਹਾ	੧੩
੯੨	ਖਾਸ	੩
੯੩	ਖਾਲੀ	੧੫
੯੪	ਖਿਮਾ ਰਹਿਤ	੫
੯੫	ਖਿਮਾ ਵਾਨ	੬
੯੬	ਖੁਸ਼	੧੩
੯੭	ਖੁਸਰਾ	੧੮
੯੮	ਖੁਦ ਗਰਜ਼	੮
੯੯	ਖੁਫੀਆ	੧੦
੧੦੦	ਖੋਟਾ (ਪੁਰਸ਼)	੨੦
੧੦੧	ਗੱਭਰੂ	੬
੧੦੨	ਗਰਮ	੯
੧੦੩	ਗਰੀਬ	੫
੧੦੪	ਗਿਆਤਾ	੧੫
੧੦੫	ਗਿਆਨੀ	੧੩
੧੦੬	ਗੁਆਂਢੀ	੧੨
੧੦੭	ਗੁੰਗਾ	੧੪
੧੦੮	ਗੁਣਗੁਣਾ	੬
੧੦੯	ਗੁਣੀ	੬
੧੧੦	ਗੁਲਾਮ	੧੯
੧੧੧	ਗੋਤੀ	੧੭
੧੧੨	ਗੋਰਾ	੪
੧੧੩	ਘੱਟ	੮
੧੧੪	ਘਾਹੀ	੩
੧੧੫	ਘ੍ਰਿਣਤ	੭
੧੧੬	ਚਤੁਰ	੪੦
੧੧੭	ਚਿੱਟਾ	੩੭
੧੧੮	ਚੁਗਲ	੬
੧੧੯	ਚੁੰਨ੍ਹਾ	੭
੧੨੦	ਚੌਥ	੩
੧੨੧	ਚੌਥਾ	੩
੧੨੨	ਚੌਥਾਈ	੪
੧੨੩	ਚੌਦਾਂ	੬
੧੨੪	ਚੌਰਾਸੀ	੬
੧੨੫	ਚੰਗਾ	੮੮
੧੨੬	ਚੰਚਲ	੧੦
੧੨੭	ਛੇ	੧੦
੧੨੮	ਛੋਟਾ	੧੩
੧੨੯	ਜਤੀ	੬
੧੩੦	ਜਾਣਕਾਰ	੫
੧੩੧	ਜ਼ਾਲਮ	੮

੧੮੪	ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ	੧੮
੧੮੫	ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ	੮
੧੮੬	ਪ੍ਰੇਮੀ	੧੧
੧੮੭	ਫਸਾਦੀ	੫
੧੮੮	ਬਹੁਤ	੮੪
੧੮੯	ਬਦ ਚਲਨ	੮
੧੯੦	ਬਾਰਾਂ	੭
੧੯੧	ਬਿਆਜ ਖੋਰ	੭
੧੯੨	ਬਿਗਾਨਾ	੧੨
੧੯੩	ਬੁੱਚਾ	੫
੧੯੪	ਬੁਰਾ	੨੦
੧੯੫	ਬੋਲਾ	੧੩
੧੯੬	ਬੌਣਾ	੧੦
੧੯੭	ਭਗਤ	੫
੧੯੮	ਭਾਗਹੀਨ	੬
੧੯੯	ਭਾਗਵਾਨ	੧੨
੨੦੦	ਭਾਰਾ	੫
੨੦੧	ਭੀੜਾ	੭
੨੦੨	ਭੁੱਖਾ	੧੬
੨੦੩	ਭੇਤੀ	੯
੨੦੪	ਭੈੜਾ	੧੩
੨੦੫	ਮਸ਼ਹੂਰ	੨੩
੨੦੬	ਮਸਤ	੨੧
੨੦੭	ਮਖੌਲੀਆ	੧੧
੨੦੮	ਮਜ਼ਦੂਰ	੯
੨੦੯	ਮਧਰਾ	੪
੨੧੦	ਮੱਲ	੫
੨੧੧	ਮਾਲਕ	੩੬
੨੧੨	ਮਿਹਨਤੀ	੯
੨੧੩	ਮਿੱਤਰ	੫੧
੨੧੪	ਮੂਧਾ	੧੩
੨੧੫	ਮੂਰਖ	੭੮
੨੧੬	ਮੈਲਾ	੮
੨੧੭	ਮੋਹਿਤ	੮
੨੧੮	ਮੋਟਾ	੧੩
੨੧੯	ਮੋਨਾ	੫
੨੨੦	ਮੋਨੀ	੨੦
੨੨੧	ਮੰਦਭਾਗੀ	੭
੨੨੨	ਯਤੀਮ	੪
੨੨੩	ਰਥਵਾਹੀ	੧੪
੨੨੪	ਰਾਹ ਮਾਹ	੨੦
੨੨੫	ਰਾਹੀ	੩੫
੨੨੬	ਰਾਖਾ	੧੫
੨੨੭	ਰੁਖਾ	੭
੨੨੮	ਰੋਗੀ	੨੦
੨੨੯	ਲੱਖ	੩
੨੩੦	ਲਾਲ (ਰੰਗ)	੧੫
੨੩੧	ਲੁਚਾ	੫
੨੩੨	ਲੁੰਜਾ	੪
੨੩੩	ਲੰਮਾ	੧੫
੨੩੪	ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ	੬
੨੩੫	ਵੱਡਾ	੪੪

੩. ਸਨਬੰਧੀ ਵਰਗ

੩੬ ਭਾਬੀ ੧੨
੩੭ ਭੂਆ ੯
੩੮ ਭੂਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ੪
੩੯ ਭੂਆ ਦੀ ਧੀ ੪
੪੦ ਭੈਣ ੧੪
੪੧ ਮਤੇਰ ਭਰਾ ੬
੪੨ ਮਤ੍ਰੇਈ ੩
੪੩ ਮਾਂ ੪੦
੪੪ ਮਾਸੀ ੮
੪੫ ਮਾਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ੫
੪੬ ਮਾਸੀ ਦੀ ਧੀ ੫
੪੭ ਮਾਮਾ ੩
੪੮ ਮਾਮੀ ੪
੪੯ ਯਾਰ ੩
੫੦ ਯਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
(ਟਿ: ਲੱਛਣ) ੭
੫੧ ਰਿਸ਼ਤਾ ੬
੫੨ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ੯

੪. ਜਾਤੀ ਵਰਗ

੧ ਉਮਰਾਵ ੬
੨ ਅਭਿਆਗਤ ੧੪
੩ ਆਜੜੀ ੮
੪ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ੬
੫ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ੧੭
੬ ਸਭਾ ੧੫
੭ ਸਭਾਸਦ ੪
੮ ਸਿਕਲੀ ਗਰ ੪
੯ ਸਿਪਾਹੀ ੧੧
੧੦ ਸੁਨਿਆਰਾ ੧੪
੧੧ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ੩੪
੧੨ ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਣੀ ੨੯
੧੩ ਹਲਕਾਰਾ ੭
੧੪ ਕਸਾਈ ੧੦
੧੫ ਕਲਾਲ ੮
੧੬ ਕਲਾਲਨ ੬
੧੭ ਕਿਰਸਾਣ ੧੫
੧੮ ਕੈਦੀ ੯
੧੯ ਕੰਵਰ ੬
੨੦ ਗਵੱਈਆ ੯
੨੧ ਗਾਰੜੂ ੧੦
੨੨ ਗੁੱਜਰ ੨੪
੨੩ ਗੁੱਜਰੀ ੧੮
੨੪ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ੧੨
੨੫ ਘੁਮਿਆਰ ੯
੨੬ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ੧੧
੨੭ ਚਮਿਆਰ ੧੪
੨੮ ਚਮਿਆਰੀ ੫
੨੯ ਚਿਤਰਕਾਰ ੯
੩੦ ਚੋਰ ੩੬
੩੧ ਚੂਹੜਾ ੪
੩੨ ਚੰਡਾਲ (ਟਿ: ੧੪ ਜਾਤਾਂ) ੧੪
੩੩ ਛੱਤ੍ਰਾਣੀ ੧੩

੩੪ ਛੱਤ੍ਰੀ	੧੮	੬੦ ਨਾਈ	੨੩
੩੫ ਛੀਂਬਾ	੯	੬੧ ਨਾਚਾ	੮
੩੬ ਜੱਗ ਕਰਤਾ	੪	੬੨ ਨਾਚੀ	੯
੩੭ ਜੱਜ	੧੬	੬੩ ਨਿਆਇਕ	੪
੩੮ ਜੱਟ	੩	੬੪ ਨੌਕਰ	੭
੩੯ ਜਾਸੂਸ	੧੨	੬੫ ਪਹਿਰੇਦਾਰ	੨੪
੪੦ ਜਾਤੀ	੧੬	੬੬ ਪਖਾਵਜੀ	੧੦
੪੧ ਜਾਦਵ	੭	੬੭ ਪਟਵਾਰੀ	੪
੪੨ ਜਾਦੂਗਰ	੧੩	੬੮ ਪਰਚਾਰਕ	੧੯
੪੩ ਜੁਲਾਹਾ	੯	੬੯ ਪਾਂਡਾ	੬
੪੪ ਜਿਮੀਂਦਾਰ	੮	੭੦ ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ	੮
੪੫ ਜੋਤਸੀ	੧੪	੭੧ ਪਿਆਦਾ	੧੨
੪੬ ਝਿਊਰ	੧੧	੭੨ ਪੇਂਜਾ	੫
੪੭ ਠੱਗ	੨੯	੭੩ ਪ੍ਰੋਹਿਤ	੬
੪੮ ਠਠਿਆਰ	੮	੭੪ ਬਾਜੀਗਰ	੬
੪੯ ਤਰਖਾਣ	੧੯	੭੫ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤੀ	੬
੫੦ ਤੇਲੀ	੬	੭੬ ਬੰਸਰੀ ਵਜੰਤ੍ਰੀ	੫
੫੧ ਦਰਜੀ	੧੦	੭੭ ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ	੯
੫੨ ਦਰਬਾਰੀ	੯	੭੮ ਬ੍ਰਹਮਣ (ਟਿ: ਛੇ ਕਰਮ)	੨੮
੫੩ ਦਾਸ	੫੯	੭੯ ਬ੍ਰਹਮਣੀ (ਟਿ: ਜਾਣਕਾਰੀ)	੮
੫੪ ਦਾਸੀ	੧੯	੮੦ ਭੱਟ	੨੦
੫੫ ਦੂਤ	੧੭	੮੧ ਭੀਲ (ਟਿ: ਜਾਣਕਾਰੀ)	੭
੫੬ ਧਨੀ	੨੩	੮੨ ਭੰਗੀ	੪
੫੭ ਧੋਬਣ	੭	੮੩ ਮਹਾਵਤ	੪
੫੮ ਧੋਬੀ	੭	੮੪ ਮਹਿਰਾ	੯
੫੯ ਨਟ	੧੦	੮੫ ਮਨਿਆਰ	੧੦

੮੬	ਮਲਾਹ	੩੦
੮੭	ਮਾਲਣ	੬
੮੮	ਮਾਲੀ	੮
੮੯	ਮੁਸਲਮਾਨ	੯
੯੦	ਮੁਨਸ਼ੀ	੮
੯੧	ਮੰਗਤਾ	੨੬
੯੨	ਲਾਗੀ	੬
੯੩	ਲੁਹਾਰ	੯
੯੪	ਵਜੰਤ੍ਰੀ	੧੪
੯੫	ਵੀਣਾ ਵਜੰਤ੍ਰੀ	੬
੯੬	ਵੇਸਵਾ	੩੨
੯੭	ਵੇਦਾਂਤੀ	੪
੯੮	ਵੈਸ਼	੨੭
੯੯	ਵੈਸ਼ ਪਤਨੀ	੧੮
੧੦੦	ਵੈਦ	੧੩

੫. ਭਾਵ ਵਰਗ

੧	ਉਸਤਤ	੪੩
੨	ਉਗਾਹੀ	੬
੩	ਉਚਿਆਈ	੧੧
੪	ਉਡੀਕ	੩
੫	ਉਤਸ਼ਵ	੧੬
੬	ਉਤਸ਼ਾਹ	੩੯
੭	ਉਤਪੱਤੀ	੨੮
੮	ਉਦਾਸੀ (ਉਦਾਸੀਨਤਾ)	੧੬
੯	ਉੱਦਮ	੧੪
੧੦	ਉਪਕਾਰ	੬
੧੧	ਉਪੱਦ੍ਰਵ	੨੦
੧੨	ਉਬਾਲ	੮
੧੩	ਉਲਟ	੨੦
੧੪	ਉਲਾਂਭਾ	੧੫
੧੫	ਅਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲਤਾ	੬
੧੬	ਅਸੀਸ	੧੪
੧੭	ਅਗਿਆਨਤਾ	੧੬
੧੮	ਅਚਣਚੇਤ	੨੪
੧੯	ਅਧਖੜ ਉਮਰ	੭
੨੦	ਅਨਜੋੜ	੯
੨੧	ਅਨੁਸਾਰਤਾ	੪
੨੨	ਅਨੰਦ	੨੩
੨੩	ਅਪਕਾਰ	੧੩
੨੪	ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ	੨੪
੨੫	ਆਸਰਾ	੫੯
੨੬	ਆਸਾ	੮
੨੭	ਆਗਿਆ	੧੮
੨੮	ਆਚਰਨ	੭
੨੯	ਆਜ਼ਾਦੀ	੧੩
੩੦	ਆਦਰ	੧੩
੩੧	ਆਰੰਭ	੭
੩੨	ਆਲਸ	੧੮
੩੩	ਔਖ	੨੦
੩੪	ਅੰਗੀਕਾਰ	੧੬
੩੫	ਇਕਰਾਰ	੧੧
੩੬	ਇੱਛਾ	੬੬

੧੯੦	ਫਰਕ	੫
੧੯੧	ਫੁਟਕਲ	੭
੧੯੨	ਫੁੱਟ	੬
੧੯੩	ਫੁਰਨਾ	੧੦
੧੯੪	ਫੈਲਾਉ	੯
੧੯੫	ਬਹਾਦਰੀ	੫
੧੯੬	ਬਹਾਨਾ	੧੧
੧੯੭	ਬਕਵਾਸ	੧੩
੧੯੮	ਬਚਨ	੨੪
੧੯੯	ਬਚਪਨ	੧੬
੨੦੦	ਬਰਾਬਰ	੪੪
੨੦੧	ਬਾਜ਼ੀਗਰੀ	੪
੨੦੨	ਬਿਅਰਥ	੪੨
੨੦੩	ਬਿਘਨ	੧੮
੨੦੪	ਬਿਨਾ	੬
੨੦੫	ਬਿਪਤਾ	੨੪
੨੦੬	ਬੁਝਾਰਤ	੭
੨੦੭	ਬੁਢਾਪਾ	੨੭
੨੦੮	ਭਗਤੀ (ਟਿ: ੯ ਪ੍ਰਕਾਰ)	੮
੨੦੯	ਭਰੋਸਾ	੨੩
੨੧੦	ਭਾਰ	੫
੨੧੧	ਭਿੱਟ	੬
੨੧੨	ਭਿਖਿਆ	੮
੨੧੩	ਭੁਆਟਣੀ	੫
੨੧੪	ਭੁੱਲ	੯
੨੧੫	ਭੇਟਾ	੨੧
੨੧੬	ਭੇਤ	੧੪
੨੧੭	ਮਸ਼ਹੂਰੀ	੨੧
੨੧੮	ਮਸਤੀ	੮
੨੧੯	ਮਖੌਲ	੧੯
੨੨੦	ਮਨੁੱਖਤਾ	੪
੨੨੧	ਮਰਯਾਦਾ	੧੭
੨੨੨	ਮੁਲਾਕਾਤ	੩
੨੨੩	ਮੇਰ	੬
੨੨੪	ਮੇਲ	੧੪
੨੨੫	ਮੋਹ	੨੧
੨੨੬	ਮੌਕਾ	੮
੨੨੭	ਮੌਤ	੩੭
੨੨੮	ਮੰਡਨ	੫
੨੨੯	ਯਾਤ੍ਰਾ	੧੭
੨੩੦	ਯਾਦ	੬
੨੩੧	ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ	੭
੨੩੨	ਯੋਗਤਾ	੯
੨੩੩	ਰਖਿਆ	੧੨
੨੩੪	ਰੀਤ	੮
੨੩੫	ਰੋਕ	੧੧
੨੩੬	ਰੌਲਾ	੨੧
੨੩੭	ਲਾਲੀ	੫
੨੩੮	ਲੁੱਟ	੪
੨੩੯	ਲੋਭ	੧੬
੨੪੦	ਵਡਿਆਈ	੧੪
੨੪੧	ਵੱਢੀ	੧੮

੨੪੨	ਵਰਤ	੧੫
੨੪੩	ਵਰਤਾਉ	੧੪
੨੪੪	ਵਾਹ	੮
੨੪੫	ਵਾਦਫ਼ੀਅਤ	੭
੨੪੬	ਵਾਤਸਲ	੪
੨੪੭	ਵਾਧਾ	੫
੨੪੮	ਵਿਆਕੁਲਤਾ	੭
੨੪੯	ਵਿਹਲ	੭
੨੫੦	ਵਿਹੜਾ	੧੯
੨੫੧	ਵਿੰਗ	੮
੨੫੨	ਵਿਗਾਰ	੩
੨੫੩	ਵਿਚਾਰ (ਟਿ: ਲੱਛਣ)	੧੩
੨੫੪	ਵਿਚੋਲਗੀ	੧੦
੨੫੫	ਵਿਤ	੪
੨੫੬	ਵਿੱਥ	੯
੨੫੭	ਵਿਰਲਾਪ	੧੨
੨੫੮	ਵੇਗ	੯
੨੫੯	ਵੈਰ	੧੮
੨੬੦	ਵੈਰਾਗ	੫

੬. ਰੋਗ ਵਰਗ

੧	ਉਛਾਲੀ	੧੮
੨	ਅਤੀਸਾਰ	੭
੩	ਅਧਰੰਗ (ਟਿ: ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਲੱਛਣ)	੭
੪	ਅਫਾਰਾ	੪
੫	ਆਤਸ਼ਕ	੫
੬	ਸਿਰ ਪੀੜ	੮
੭	ਸੀਤਲਾ	੧੦
੮	ਸੁਜਾਕ	੪
੯	ਸੁਦਾਅ	੨੨
੧੦	ਸੋਜਾ	੮
੧੧	ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ	੫
੧੨	ਹਜੀਰਾਂ	੪
੧੩	ਹਾਥੀ ਪਾਂ	੫
੧੪	ਹੈਜ਼ਾ	੫
੧੫	ਕਬਜ਼	੧੦
੧੬	ਕਮਜੋਰੀ	੧੪
੧੭	ਕਾਂਬਾ	੬
੧੮	ਕੋਹੜ	੨੪
੧੯	ਖਈ	੪
੨੦	ਖੁਰਕ	੭
੨੧	ਖੰਗ	੪
੨੨	ਗੰਜ	੫
੨੩	ਜ਼ਖਮ	੧੩
੨੪	ਜ਼ੁਕਾਮ	੬
੨੫	ਠੰਡ	੨੦
੨੬	ਤਪਦਿਕ	੧੩
੨੭	ਤਾਪ	੧੧
੨੮	ਤੇਹ	੨੪
੨੯	ਦੱਦਰ	੮
੩੦	ਦਮਾ	੬
੩੧	ਦਵਾ	੨੩
੩੨	ਪਾਂ	੭

੩੩ ਪਾਂਡੂ ੫
੩੪ ਪੂੰ ੬
੩੫ ਫੋੜਾ ੧੨
੩੬ ਬਦ ਹਜ਼ਮੀ
੩੭ ਬਵਾਸੀਰ ੮
੩੮ ਮਿਰਗੀ ੫
੩੯ ਰੋਗ ੩੦
੪੦ ਵਿਆਈ ੧੦

੭. ਭੋਜਨ ਵਰਗ

੧ ਉੱਖਲੀ ੮
੨ ਅਚਾਰ ੪
੩ ਅੱਧ ਭੁੱਨਾ ੪
੪ ਆਟਾ ੪
੫ ਅੰਗੀਠੀ ੭
੬ ਸ਼ੱਕਰ ਪਾਰਾ ੫
੭ ਸੱਤੂ ੪
੮ ਸਿਖਰਨੀ ੬
੯ ਸੁਆਹ ੨੨
੧੦ ਸੋਨੇ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ੭
੧੧ ਹਾਂਡੀ ੯
੧੨ ਕਚੌਰੀ ੪
੧੩ ਕਟੋਰਾ ੬
੧੪ ਕਮੰਡਲ ੫
੧੫ ਕੜਛੀ ੯
੧੬ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ੧੧
੧੭ ਕੜਾਹਾ ੩
੧੮ ਕੜਾਹੀ ੫
੧੯ ਕੜ੍ਹੀ ੫
੨੦ ਕੁੱਜਾ ੧੩
੨੧ ਕੂੰਡਾ ੪
੨੨ ਖਿਚੜੀ ੮
੨੩ ਖਿੱਲ (ਚੌਲਾਂ ਦੀ) ੭
੨੪ ਖੀਰ ੮
੨੫ ਗੜਵਾ ੧੨
੨੬ ਗਿਲਾਸ ੭
੨੭ ਗੋਈ ੧੫
੨੮ ਘੱਟ ਗਰਮ ੬
੨੯ ਘੜਾ ੧੬
੩੦ ਘੜੀ ੯
੩੧ ਘੜੇਸਣੀ ੪
੩੨ ਘੁੰਡਣੀ ੪
੩੩ ਘੇਵਰ ੫
੩੪ ਚੱਕੀ ੮
੩੫ ਚਟਨੀ ੧੦
੩੬ ਚਬੀਣਾ ੭
੩੭ ਚੁਆਤੀ ੬
੩੮ ਚੁਲ੍ਹਾ ੮
੩੯ ਚੁੱਲਾ ੧੨
੪੦ ਚੰਗਿਆੜਾ ੧੨
੪੧ ਛੱਜ ੯
੪੨ ਛਾਣਨੀ ੫
੪੩ ਜਲੇਬੀ ੪

੪੪	ਜੂਠ	੪
੪੫	ਡੂੰਨਾ	੪
੪੬	ਢੱਕਣ	੧੨
੪੭	ਤਵਾ	੯
੪੮	ਥਾਲੀ	੧੧
੪੯	ਦਾਲ	੬
੫੦	ਧੂੰਆ	੪
੫੧	ਪਕੌੜੀ	੪
੫੨	ਪਰੌਂਠਾ	੮
੫੩	ਪਲਾਅ	੫
੫੪	ਪਾਪੜ	੩
੫੫	ਪਿਆਲਾ	੬
੫੬	ਪਿੱਛ	੬
੫੭	ਪੀੜ੍ਹਾ	੬
੫੮	ਪੀੜ੍ਹੀ	੩
੫੯	ਪੂਜਾ	੫
੬੦	ਪੂੜੀ	੬
੬੧	ਪੋਣਾ	੫
੬੨	ਫਿੱਕਾ	੬
੬੩	ਫੇਣੀ	੪
੬੪	ਫੋਗ	੮
੬੫	ਬਾਲਣ	੧੩
੬੬	ਬੁਰਕੀ	੧੧
੬੭	ਭੱਠੀ	੯
੬੮	ਭਾਜੀ	੧੧
੬੯	ਭਾਂਡਾ	੧੩
੭੦	ਭੋਜਨ (ਟਿ: ਪ੍ਰਕਾਰ)	੩੯
੭੧	ਮਸਾਲਾ	੩
੭੨	ਮੱਟੀ (ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ)	੫
੭੩	ਮਾਲ੍ਹ ਪੂੜਾ	੮
੭੪	ਮੂਹਲਾ	੬
੭੫	ਮੋਦੀ	੩
੭੬	ਰਸੋਈ	੫
੭੭	ਰੋਟੀ	੧੨
੭੮	ਲੱਡੂ	੨
੭੯	ਲਾਂਗਰੀ	੨੪
੮੦	ਲੋਟਾ	੧੫
੮੧	ਵੱਡਾ ਘੜਾ	੯
੮੨	ਵੜਾ	੮
੮੩	ਵੜੀ	੫

੮. ਕਪੜਾ ਵਰਗ

੧	ਊਨੀ ਕਪੜਾ	੫
੨	ਸਰ੍ਹਾਣਾ	੧੫
੩	ਸੂਤ	੫
੪	ਸੇਜਾ	੧੬
੫	ਕਛਹਿਰਾ	੭
੬	ਕਨਾਤ	੫
੭	ਕਪੜਾ	੩੧
੮	ਕਰਮ ਕਸਾ	੮
੯	ਕੁੱਚ	੩
੧੦	ਕੁੜਤਾ	੬
੧੧	ਕੰਬਲ	੮

੧੨ ਖੁੰਬ ੫
੧੩ ਗਦੈਲਾ ੮
੧੪ ਗੋਦੜੀ ੬
੧੫ ਘੱਗਰਾ ੨
੧੬ ਘੁੰਡ ੩
੧੭ ਚਾਦਰ ੧੭
੧੮ ਚੋਲਾ ੧੬
੧੯ ਚੋਲੀ ੬
੨੦ ਚੰਦੋਆ ੧੨
੨੧ ਛਤਰੀ ੭
੨੨ ਜਨੇਊ ੧੩
੨੩ ਝੱਗੀ ੧੧
੨੪ ਝੋਲੀ ੫
੨੫ ਤਾਣਾ ੩
੨੬ ਤੰਬੂ ੧੩
੨੭ ਧੋਤੀ ੫
੨੮ ਪੱਖਾ ੧੦
੨੯ ਪੱਗ ੧੩
੩੦ ਪਜਾਮਾ ੧੦
੩੧ ਪਰਨਾ ੭
੩੨ ਪੱਲਾ ੧੩
੩੩ ਪੋਸ਼ਾਕ ੧੦
੩੪ ਫਤੂਹੀ ੧੨
੩੫ ਭੇਸ ੬
੩੬ ਮਾਵਾ (ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ) ੩
੩੭ ਮਿਰਗਾਣ ੧੨
੩੮ ਮੈਲ ੮
੩੯ ਰਜਾਈ ੧੧
੪੦ ਰੇਸ਼ਮ ੮
੪੧ ਰੂੰ ੫
੪੨ ਰੰਗ ੧੦
੪੩ ਲੰਗੋਟ ੯
੪੪ ਲੰਗੋਟੀ ੬

੯. ਗਹਿਣਾ ਵਰਗ

੧ ਅੰਗੂਠੀ ੧੦
੨ ਇਸ਼ਨਾਨ ੧੧
੩ ਸਜਾਵਟ ੯
੪ ਸਲਾਈ ੧੦
੫ ਸਿਰ ਫੁੱਲ ੬
੬ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ੧੩
੭ ਸੁਰਮਾ (ਟਿ: ਪ੍ਰਕਾਰ) ੮
੮ ਸੇਹਰਾ ੪
੯ ਕੜਾ ੭
੧੦ ਕੁੰਡਲ ੫
੧੧ ਕੰਘਾ ੮
੧੨ ਕੰਠਾ ੬
੧੩ ਗਹਿਣਾ ੩੦
੧੪ ਘੁੰਗਰੂ ੧੧
੧੫ ਜੁੱਤੀ ੨੨
੧੬ ਝਾਂਜਰ ੧੩
੧੭ ਟਿੱਕਾ ੬
੧੮ ਡੱਬਾ ੫

੧੯ ਤਵੀਤ ੫
੨੦ ਤੜਾਗੀ ੨੦
੨੧ ਦਾਜ ੪
੨੨ ਦੀਵਾ ੩
੨੩ ਨੱਥ ੫
੨੪ ਪਹੁੰਚੀ ੬
੨੫ ਪਲੰਘ ੯
੨੬ ਪੀਕ ਦਾਨੀ ੯
੨੭ ਪੀੜ੍ਹਾ ੬
੨੮ ਪੀੜ੍ਹੀ ੩
੨੯ ਪੰਘੂੜਾ ੮
੩੦ ਪੰਜੇਬ ੧੫
੩੧ ਬਾਜ਼ੂ ਬੰਦ ੭
੩੨ ਮਾਲਾ ੧੩
੩੩ ਮੁਕਟ ੯
੩੪ ਮੂਰਤਿ ੨੦
੩੫ ਮੰਜਾ ੧੫
੩੬ ਮੰਜੀ ੮
੩੭ ਲੜੀ ੫
੩੮ ਲਾਲਟੈਨ ੩
੩੯ ਲੇਪ ੫
੪੦ ਲੌਂਗ ੫
੪੧ ਵਟਣਾ ੧੪
੪੨ ਵੱਤੀ ੬

੧੦. ਵਿੱਦਿਆ ਵਰਗ

੧ ਉਸਤਾਦ ੨੯
੨ ਉਸਤਾਨੀ ੧੫
੩ ਉਤਾਰਾ ੬
੪ ਉਤਰ ੭
੫ ਉਥਾਨਕਾ ੧੦
੬ ਉਦਾਹਰਣ ੭
੭ ਉਪਮਾ ੫
੮ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ੭
੯ ਉਲਥਾ ੪
੧੦ ਅਚਕੜਾ (ਛੰਦ) ੪
੧੧ ਅਜਬਾ (ਛੰਦ) ੪
੧੨ ਅਣਕਾ (ਛੰਦ) ੮
੧੩ ਅਰਧ ਭੁਯੰਗ (ਛੰਦ) ੫
੧੪ ਇਤਿਹਾਸ ੯
੧੫ ਸਸ ਬਦਨਾ (ਛੰਦ) ੮
੧੬ ਸਰੋਤਾ ੬
੧੭ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ੧੦
੧੮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ੧੩
੧੯ ਸਾਹਿਤ ੩
੨੦ ਸਿਆਹੀ ੧੫
੨੧ ਸਿਧਾਂਤ ੨੧
੨੨ ਹਮ ਜਮਾਤੀ ੫
੨੩ ਕਹਾਣੀ ੫
੨੪ ਕਥਾ ੯
੨੫ ਕਲਮ ੯
੨੬ ਕਵਿਤਾ ੧੪
੨੭ ਕਵੀ ੨੭

੧੧. ਰਾਜ ਵਰਗ

੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ੧੦
੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ੯
੪ ਸਜ਼ਾ ੮
੫ ਸਟ ੭
੬ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ੪
੭ ਸਵਾਰੀ ੯
੮ ਸ਼ਿਕਾਰ ੧੫
੯ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ੩੪
੧੦ ਸੈਨਾਪਤਿ ੧੭
੧੧ ਸੰਜੋਅ ੩੮
੧੨ ਹੱਥ ਕੜੀ ੬
੧੩ ਹਥਣੀ ੧੦
੧੪ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ੧੫
੧੫ ਹਾਕਮ ੧੧
੧੬ ਹਾਥੀ ੭੯
੧੭ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਗਲ ੭
੧੮ ਹਾਥੀ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ੬
੧੯ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ੫
੨੦ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਦ ੩
੨੧ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ੫
੨੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ੪
੨੩ ਕਾਠੀ ੮
੨੪ ਕੈਦ ੧੩
੨੫ ਕੋਰੜਾ ੧੩
੨੬ ਕੰਡਿਆਲਾ ੪
੨੭ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ੬
੨੮ ਖਜ਼ਾਨਾ ੧੫
੨੯ ਖੁੱਦੋ ੧੦
੩੦ ਖੂਹਣੀ ੧੦
੩੧ ਖੰਡਾ ੭
੩੨ ਗੱਡਾ ੧੨
੩੩ ਗੱਡੀ ੮
੩੪ ਗੁਰਜ ੪
੩੫ ਗੋਪੀਆ ੪
੩੬ ਗੰਡਾਸਾ ੭
੩੭ ਘੜਿਆਲ ੬
੩੮ ਘੋੜਾ ੬੯
੩੯ ਘੋੜੀ ੧੮
੪੦ ਘੋੜੇ ਦਾ ਖੁਰ ੯
੪੧ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚਾਬਕ ੧੩
੪੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਧੌਣ ਦੇ ਵਾਲ ੩
੪੩ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ੩
੪੪ ਚਿਖਾ ੮
੪੫ ਚਿੱਲਾ ੧੬
੪੬ ਚੋਰ ੧੦
੪੭ ਛਤਰ ੮
੪੮ ਛਾਉਣੀ ੭
੪੯ ਛਾਂਟਾ ੪
੫੦ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਤੀਰ ੮
੫੧ ਜੱਥਾ ੧੦
੫੨ ਜਨਤਾ ੭
੫੩ ਜਾਗੀਰ ੩

੫੪	ਜੂਲਾ (ਗੱਡੇ ਦਾ)	੪
੫੫	ਜੰਗ	੫੨
੫੬	ਝੰਡਾ	੬
੫੭	ਝੰਡੀ	੧੨
੫੮	ਟੋਪ	੭
੫੯	ਠੁਹਕਰ	੭
੬੦	ਡੋਲਾ	੫
੬੧	ਡੰਡਾ	੫
੬੨	ਡੰਨ	੮
੬੩	ਢਾਲ	੧੧
੬੪	ਤਖਤ	੯
੬੫	ਤਲਵਾਰ	੪੯
੬੬	ਤਿਲਕ	੧੩
੬੭	ਤੀਰ	੫੦
੬੮	ਦਰਜਾ	੧੨
੬੯	ਧਨੁਖ	੩੪
੭੦	ਧਨੁਖ ਧਾਰੀ	੧੫
੭੧	ਨਗਾਰਾ	੨੨
੭੨	ਨਾਭ (ਪਹੀਏ ਦੀ)	੩
੭੩	ਨੋਕ	੯
੭੪	ਪਹਿਰਾ	੭
੭੫	ਪਟਰਾਣੀ	੧੦
੭੬	ਪਰਜਾ	੧੦
੭੭	ਪਰਬੰਧ	੩
੭੮	ਪਰਵਾਨਾ	੭
੭੯	ਪੜਾਅ	੧੦
੮੦	ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ	੫
੮੧	ਪਾਲਕੀ	੧੬
੮੨	ਪੁੱਠੀ (ਪਹੀਏ ਦੀ)	੩
੮੩	ਪੰਗਤੀ	੧੫
੮੪	ਪ੍ਰਾਂਤ	੬
੮੫	ਫਾਹੀ	੧੭
੮੬	ਫੌਜ	੪੩
੮੭	ਬਰਛਾ	੨੭
੮੮	ਬਿਭੂਤੀ	੨੩
੮੯	ਬੰਦੂਕ	੧੭
੯੦	ਭਥਾ	੧੬
੯੧	ਭੀੜ	੬
੯੨	ਮਸਤ ਹਾਥੀ	੫
੯੩	ਮਸੂਲ	੧੩
੯੪	ਮਰਨਾ	੧੩
੯੫	ਮਿਆਨ	੩
੯੬	ਮੁਹਰ	੫
੯੭	ਮੁਦਗਰ	੪
੯੮	ਰਕਾਬ	੩
੯੯	ਰਥ	੪
੧੦੦	ਰਾਜ ਗੱਦੀ	੫
੧੦੧	ਰਾਜਧਾਨੀ	੭
੧੦੨	ਰਾਜਾ	੬੦
੧੦੩	ਲੜਾਈ	੧੩
੧੦੪	ਲੀਲ੍ਹਾ	੬
੧੦੫	ਵਜ਼ੀਰ	੧੦

੧੨. ਖੇਤੀ ਵਰਗ

੧	ਸਿਆੜ	੧੪
੨	ਸੋਟਾ	੩
੩	ਸੋਟੀ	੨੧
੪	ਹਰਟ	੫
੫	ਹਲ	੬
੬	ਹਾਲੀ	੪
੭	ਕਹੀ	੧੦
੮	ਕੱਖ	੮
੯	ਕਿਰਸਾਣੀ	੮
੧੦	ਕਿੱਲਾ	੯
੧੧	ਖਲਵਾੜਾ	੧੦
੧੨	ਖੇਤ	੧੩
੧੩	ਖੇਤੀ	੧੧
੧੪	ਚੌ	੭
੧੫	ਜੋਤ	੪
੧੬	ਝੁੱਲ	੬
੧੭	ਢੱਟਾ	੬
੧੮	ਢਮੋਲਾ	੪
੧੯	ਦਾਤੀ	੧੦
੨੦	ਨੱਥ (ਪਸ਼ੂ ਦੀ)	੩
੨੧	ਪਰਾਲੀ	੬
੨੨	ਪੰਜਾਲੀ	੩
੨੩	ਪੰਡ	੧੨
੨੪	ਫ਼ਾਲਾ	੬
੨੫	ਬਲਦ	੨੯
੨੬	ਬੱਲੀ	੮
੨੭	ਬਾਂਝ (ਗਊ)	੮
੨੮	ਬੇਲ (ਹਲ ਦੀ)	੬
੨੯	ਮਾਮਲਾ	੭
੩੦	ਮਿਣਤੀ	੧੧
੩੧	ਰੱਸਾ	੯
੩੨	ਰੱਸੀ	੩੦
੩੩	ਵੱਟ	੭
੩੪	ਵੱਤ (ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ)	੨

੧੩. ਵਪਾਰ ਵਰਗ

੧	ਅਮਾਨਤ	੫
੨	ਸਾਮਨ	੪
੩	ਹੱਟੀ	੯
੪	ਕਰਜ਼ਾ	੬
੫	ਕਰਜ਼ਾਈ	੯
੬	ਕੁਠਾਰ	੭
੭	ਕੰਡਾ (ਛੋਟੀ ਤੱਕੜੀ)	੪
੮	ਗਾਹਕ	੬
੯	ਗੂਣ	੫
੧੦	ਚੀਜ਼	੭
੧੧	ਜ਼ਾਮਨ	੪
੧੨	ਤੱਕੜੀ	੧੪
੧੩	ਤੱਕੜੀ ਦੀ ਡੰਡੀ	੬
੧੪	ਤੱਕਤੀ ਦਾ ਪਾਲੜਾ	੮
੧੫	ਤੋਲ (ਟਿ: ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਲਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ)	੬

੧੬	ਥੈਲੀ	੪
੧੭	ਧਨ	੨੮
੧੮	ਨਕਦ	੩
੧੯	ਨਫਾ	੮
੨੦	ਪਾਸਕੂ	੫
੨੧	ਪੂੰਜੀ	੮
੨੨	ਪੈਸਾ	੪
੨੩	ਬਾਣੀਆ	੩੩
੨੪	ਬਿਆਜ	੧੨
੨੫	ਭਾੜਾ	੬
੨੬	ਮਾਇਆ	੪੫
੨੭	ਮਹਿੰਗਾ	੮
੨੮	ਮਾਲ	੭
੨੯	ਮੁੱਲ	੧੩
੩੦	ਮੋਹਰ	੪
੩੧	ਰੁਪਈਆ	੧੦
੩੨	ਵਾਪਾਰ	੧੪
੩੩	ਵਾਪਾਰੀ	੨੭
੩੪	ਵਿਕਾਊ ਚੀਜ਼	੫
੩੫	ਵੀਹ ਸੇਰ	੮

੧੪. ਕਿਰਤ ਵਰਗ

੧	ਉਸਤਰਾ	੫
੨	ਅਹਰਣ	੫
੩	ਆਰਾ	੮
੪	ਆਰੀ	੧੧
੫	ਸਫ	੪
੬	ਸੀਖ (ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵਾਲੀ)	੪
੭	ਸੂਈ	੫
੮	ਸੰਗਲੀ	੬
੯	ਸੰਦ	੯
੧੦	ਕਸੌਟੀ	੯
੧੧	ਕਤੀਰਾ	੪
੧੨	ਕੁੰਜੀ	੭
੧੩	ਕੁਠਾਲੀ	੮
੧੪	ਕੈਂਚੀ	੫
੧੫	ਖੂੰਟੀ	੧੦
੧੬	ਗੰਢੜੀ	੧੭
੧੭	ਘਣ	੬
੧੮	ਚੌਪੜ	੮
੧੯	ਚੰਗਾ ਕੰਮ	੭
੨੦	ਛਿੱਕਾ	੮
੨੧	ਛੁਰੀ	੮
੨੨	ਛੇਕ	੮
੨੩	ਜਾਲ	੯
੨੪	ਜਿੰਦਰਾ	੧੧
੨੫	ਜੂਆ	੭
੨੬	ਝਾੜੂ	੧੦
੨੭	ਤਨਖਾਹ	੪
੨੮	ਨਰਦ	੬
੨੯	ਪਾਸਾ	੬
੩੦	ਪਾਂਡੀ	੫
੩੧	ਪੈਂਦ	੪

੧੫. ਕੀਰਤਨ ਵਰਗ

ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਗ

੧. ਪਸ਼ੂ ਵਰਗ

੧੪ ਕਾਟੋ (ਟਿ: ਕਾਟੋ ਬਾਰੇ)	੭
੧੫ ਕੁੱਤਾ	੩੦
੧੬ ਕੁੱਤੀ	੧੩
੧੭ ਗਧਾ	੨੬
੧੮ ਗਾਂ	੨੬
੧੯ ਗਿੱਦੜ	੩੪
੨੦ ਗੈਂਡਾ (ਟਿ: ਗੈਂਡੇ ਬਾਰੇ)	੮
੨੧ ਗੋਹਾ	੫
੨੨ ਘੀਸ	੩
੨੩ ਚਕ ਚੂੰਦਰ	੬
੨੪ ਚਿੱਤਰਾ	੧੫
੨੫ ਪਸ਼ੂ	੧੧
੨੬ ਪਾਥੀ	੬
੨੭ ਪੂਛ	੯
੨੮ ਬੱਕਰਾ	੨੭
੨੯ ਬੱਕਰੀ	੮
੩੦ ਬਘਿਆੜ	੧੫
੩੧ ਬਾਘ	੧੬
੩੨ ਬਾਂਦਰ	੩੨
੩੩ ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ	੩
੩੪ ਬਿੱਲਾ	੩੦
੩੫ ਬਿੱਲੀ	੭
੩੬ ਭੇਡ	੩
੩੭ ਭੇਡੂ	੨੫
੩੮ ਮੱਝ	੮
੩੯ ਮੈਹਾਂ	੨੫
੪੦ ਰਿੱਛ	੧੧
੪੧ ਲੂੰਬੜ	੪
੪੨ ਲੂੰਬੜੀ	੪
੪੩ ਲਵਾ (ਪਸ਼ੂ ਦਾ)	੪
੪੪ ਵਹਿੜਕਾ	੪
੪੫ ਵੱਗ	੮
੪੬ ਵੱਛਾ	੧੭

੨. ਸੱਪ ਆਦਿ ਵਰਗ

੧ ਅਜਗਰ ਸੱਪ	੩
੨ ਸੱਪਣੀ	੧੨
੩ ਸਪੇਰਾ	੯
੪ ਸੱਪ	੯੫
੫ ਸੱਪ ਦਾ ਦੰਦ	੩
੬ ਸੱਪ ਦਾ ਫਣ	੮
੭ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ	੯
੮ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ	੫
੯ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ	੮੦
੧੦ ਕਿਰਲੀ	੧੧
੧੧ ਕੰਨ ਖਜੂਰਾ	੭
੧੨ ਖੁੱਡ	੨੪
੧੩ ਗਿਰਗਟ (ਟਿ: ਜਾਣਕਾਰੀ)	੪
੧੪ ਗੋਹ	੩
੧੫ ਡੰਗ	੩
੧੬ ਚੂਹਾ	੨੪
੧੭ ਚੂਹੀ	੧੧
੧੮ ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ	੭

੧੯ ਬਿੱਛੂ ੮

੩. ਪੰਛੀ ਵਰਗ

੧ ਉਡਾਰੀ ੮
੨ ਉੱਲੂ ੧੯
੩ ਆਂਡਾ ੮
੪ ਆਡੀ ੧੮
੫ ਆਲ੍ਹਣਾ ੧੧
੬ ਇੱਲ ੮
੭ ਸਾਰਸ (ਟਿ: ਜਾਣਕਾਰੀ) ੧੦
੮ ਹੰਸ ੧੭
੯ ਕਠਫੋੜਾ ੫
੧੦ ਕਬੂਤਰ ੯
੧੧ ਕਾਂ ੪੮
੧੨ ਕੁੱਕੜ ੨੧
੧੩ ਕੋਇਲ ੨੪
੧੪ ਖੰਭ ੧੫
੧੫ ਗਰੁੜ ੪੧
੧੬ ਗਿਲਜ ੧੧
੧੭ ਘੋਗੜ ੫
੧੮ ਚਕਵਾ ੬
੧੯ ਚਕੋਰ ੫
੨੦ ਚੱਕੀ ਰਾਹਾ ੬
੨੧ ਚਮਗਿੱਦੜ ੧੦
੨੨ ਚਿੜਾ ੧੭
੨੩ ਚਿੜੀ ੬
੨੪ ਚਿੜੀ ਦਾ ਬੱਚਾ ੧੨
੨੫ ਚੁੱਝ ੧੫
੨੬ ਚੋਗ ੭
੨੭ ਟਟੀਹਰੀ ੫
੨੮ ਡੂੰਮ ਕਾਂ ੬
੨੯ ਤਿੱਤਰ ੭
੩੦ ਤੋਤਾ ੨੭
੩੧ ਪਹਾੜੀ ਕਾਂ ੩
੩੨ ਪਪੀਹਾ ੧੫
੩੩ ਪੰਛੀ ੬੫
੩੪ ਬਗਲਾ ੮
੩੫ ਬਟੇਰਾ ੬
੩੬ ਬੱਤਕ ੭
੩੭ ਬਾਜ਼ ੩੯
੩੮ ਮਸਤਕ ਚੂੜ ੭
੩੯ ਮਮੋਲਾ ੨੦
੪੦ ਮੈਨਾ ੧੬
੪੧ ਮੋਰ ੨੭
੪੨ ਲਮਢੀਂਗ
੪੩ ਲਵਾ ੮

੪. ਕੀੜੇ ਵਰਗ

੧ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ
(ਟਿ: ੪ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ੧੦
੨ ਕਟੂਆ ੧੨
੩ ਕੀੜਾ ੧੧
੪ ਕੀੜੀ ੧੨

੫ ਘੁਣ	੮
੬ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ	੧੨
੭ ਜੂੰ	੧੬
੮ ਟਿਟਿਆਣਾ	੧੯
੯ ਭਮੱਕੜ	੯
੧੦ ਭਰਿੰਡ	੧੦
੧੧ ਭੌਰਾ	੪੮
੧੨ ਮੱਕੜੀ	੧੫
੧੩ ਮੱਖੀ	੧੭
੧੪ ਮੱਛਰ	੧੩

੫. ਕ੍ਰਿਆ ਵਰਗ

੧ ਉੱਕਣਾ	੫
੨ ਉਖੜਨਾ	੬
੩ ਉੱਗਣਾ	੧੦
੪ ਉਗਲਨਾ	੧੫
੫ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣਾ	੯
੬ ਉਚਾਟ ਹੋਣਾ	੯
੭ ਉਚੜਨਾ	੧੦
੮ ਉੱਜੜਨਾ	੭
੯ ਉੱਤਰਨਾ	੫
੧੦ ਉਧਾਰਨਾ	੧੧
੧੧ ਉਬਲਨਾ	੯
੧੨ ਉਬਾਲਣਾ	੧੧
੧੩ ਉੱਭਰਨਾ	੧੨
੧੪ ਉਲੱਦਣਾ	੯
੧੫ ਊਂਘਣਾ	੧੨
੧੬ ਅਟਕਣਾ	੧੧
੧੭ ਅਟਕਾਉਣਾ	੧੩
੧੮ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ	੬
੧੯ ਅਪਨਾਉਣਾ	੭
੨੦ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ	੭
੨੧ ਅਰਾਧਣਾ	੯
੨੨ ਅਲਾਪਣਾ	੫
੨੩ ਆਉਣਾ	੬
੨੪ ਆਕੜਨਾ	੬
੨੫ ਆਲਸ ਕਰਨਾ	੧੧
੨੬ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ	੬
੨੭ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ	੮
੨੮ ਸਹਾਰਨਾ	੭
੨੯ ਸਹਿਮਣਾ	੫
੩੦ ਸੱਦਣਾ	੧੦
੩੧ ਸਮਾਉਣਾ	੭
੩੨ ਸਮੇਟਣਾ	੫
੩੩ ਸ਼ਰਮਾਉਣਾ	੭
੩੪ ਸਲਾਹੁਣਾ	੧੩
੩੫ ਸਵਾਰਨਾ	੧੨
੩੬ ਸੜਨਾ	੧੫
੩੭ ਸਿਉਣਾ	੧੨
੩੮ ਸਿੰਜਣਾ	੧੧
੩੯ ਸਿੱਧ ਹੋਣਾ	੬
੪੦ ਸੁੰਗੜਨਾ	੫
੪੧ ਸੁੰਘਣਾ	੯

੪੨ ਸੁੱਟਣਾ ੧੦
੪੩ ਸੁਣਨਾ ੫
੪੪ ਸੈਰ ਕਰਨਾ ੮
੪੫ ਸੌਣਾ ੭
੪੬ ਸੌਂਪਣਾ ੯
੪੭ ਸੰਭਾਲ੍ਹਣਾ ੮
੪੮ ਹੱਸਣਾ ੮
੪੯ ਹਟਣਾ ੨੪
੫੦ ਹਠ ਕਰਨਾ ੯
੫੧ ਹਰਾਉਣਾ ੬
੫੨ ਹੜੱਪਣਾ ੮
੫੩ ਹਾਰਨਾ ੮
੫੪ ਹਿਣਕਣਾ ੭
੫੫ ਕਸਕਣਾ ੬
੫੬ ਕਹਿਣਾ ੨੨
੫੭ ਕੱਟਣਾ ੭
੫੮ ਕੱਢਣਾ ੮
੫੯ ਕਤਰਨਾ ੪
੬੦ ਖਾਣਾ ੨੧
੬੧ ਖਿੜਨਾ ੨੪
੬੨ ਗੱਜਣਾ ੯
੬੩ ਗਾਉਣਾ ੮
੬੪ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ ੧੨
੬੫ ਘਭਣਾ ੧੩
੬੬ ਘੱਲਣਾ ੫
੬੭ ਘੂਰਨਾ ੧੩
੬੮ ਚਮਕਣਾ ੧੧
੬੯ ਚੱਲਣਾ ੧੩
੭੦ ਨਖਰਾ ਕਰਨਾ ੧੨
੭੧ ਫਿਰਨਾ ੧੦
੭੨ ਫੁੱਲਣਾ ੧੧
੭੩ ਰਿੜਕਣਾ ੬
੭੪ ਰੋਕਣਾ ੧੭
੭੫ ਰੋਣਾ ੨੨
੭੬ ਰੋੜ੍ਹਣਾ ੭
੭੭ ਵਧਣਾ ੬
੭੮ ਵਿਛੜਨਾ ੮
੭੯ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ੧੧
੮੦ ਵੇਚਣਾ ੫
੮੧ ਵੈਰ ਮਿਟਾਉਣਾ ੪
੮੨ ਵੰਡਣਾ ੧੨

੬. ਸਾਂਝਾ ਵਰਗ

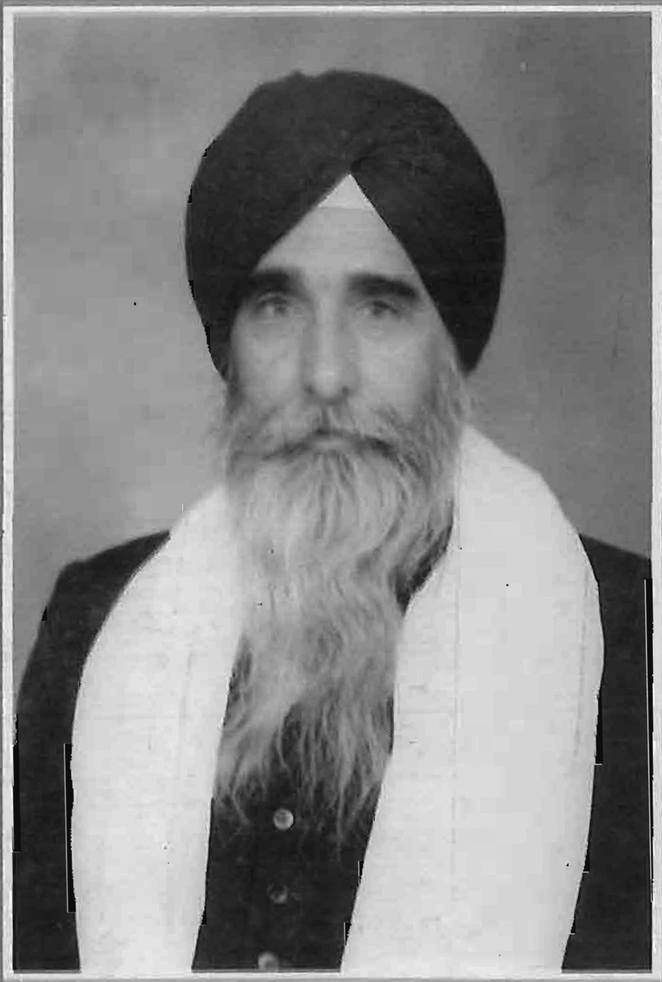
੧ ਸਾਡਾ ੮
੨ ਸਾਡੀ ੭
੩ ਸਾਡੇ ੭
੪ ਹੇ ੯
੫ ਹੈ ੨੧
੬ ਹੋਇਆ ੯
੭ ਕਿਉਂ ੭
੮ ਕੌਣ ੭
੯ ਗਹੁ ੪
੧੦ ਪਰ ੪

੧੧	ਪੁਨਹ	੧੨
੧੨	ਬਾਰ ਬਾਰ	੮
੧੩	ਮੇਰਾ	੧੪
੧੪	ਮੈਂ	੧੪
੧੫	ਮੈਨੂੰ	੧੧
੧੬	ਰਚਨਾ	੧੩
੧੭	ਰਾਂਹੀਂ	੭
੧੮	ਰੂਪੀ	੧੦
੧੯	ਲੋਕ	੮
੨੦	ਵਾਸਤੇ	੧੫
੨੧	ਵਾਰੀ	੬
੨੨	ਵਾਲਾ	੧੦
੨੩	ਵਿਚ	੪੬

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਨਿਮਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਤ੍ਰੁਟੀ ਜਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧੀ ਵੇਖਣ ਉਹ ਦਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ, ਤਾਂਕਿ ਅਗਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ।

–ਸੰਪਾਦਕ

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ISBN 81-7601-447-8

9 788176 014472 >

150/-